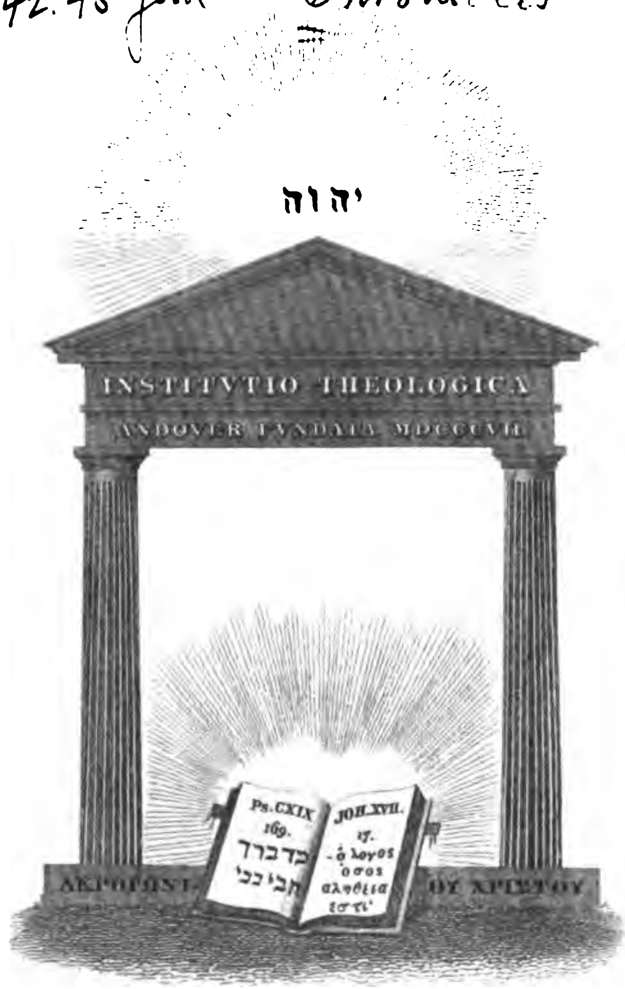

יהוה
INSTITVTIO THEOLOGICA
ANDOVER FVNDATA MDCCCVII
Ps. CXIX 169.
כדברך
JOH. XVII. 17.
ὁ λογος ὁ σος αληθεια εστι
ΑΚΡΟΓΩΝΙ-
ΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI SCRIPTORES,

OR

CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS

OF

GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

On the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an Editio Princeps; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

Rolls House,
December 1857.

THE HISTORIANS

OF THE

CHURCH OF YORK AND ITS ARCHBISHOPS.

THE HISTORIANS

OF

THE CHURCH OF YORK

AND

ITS ARCHBISHOPS.

EDITED

BY

JAMES RAINE, M.A.

CANON OF YORK.

VOL. I.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:
LONGMAN & Co., PATERNOSTER ROW; TRÜBNER & Co., LUDGATE HILL:
ALSO BY
PARKER & Co., OXFORD; AND MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;
A. & C. BLACK, AND DOUGLAS & FOULIS, EDINBURGH;
AND A. THOM, DUBLIN.

1879.

Printed by
EYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers.
For Her Majesty's Stationery Office.

CONTENTS.

33634. Wt. 11422.

PREFACE.

PREFACE.

PART I.

THE history of the church of York is more or less connected with that of the city itself, and a sketch of the fortunes of the place will be an appropriate introduction to the records of its civil as well as ecclesiastical government.

The city of York lies on both sides of the Ouse at the head of a valley, which for fertility and extent has an European celebrity. Through its navigable river it possesses an easy communication with the sea, and it is probable that the natural advantages of the site marked it out in very early times for the occupation of man. Implements of flint, stone, and bronze, and sunburnt vessels of clay have been discovered in the vicinity, not indeed in any considerable numbers, but still sufficient to indicate a settlement of the earliest inhabitants of the country. The valley of the Ouse was in the territory of the Brigantes. In the earliest period of their history the site of York would be a residence for peace rather than war. In stormy times the Yorkshire wolds and hills were the home of the belligerent tribes, and there they set up their huts and stockades, of which the outlines may still be traced. Outside these fortresses are the barrows in which their defenders were interred, and in every direction the surface of the ground is strewn with implements of flint brought from a considerable distance and wrought for peace or war, indicating a very large population. It is a three hours' journey for a

Description of York.

The British tribes.

well-girded man from York to the foot of the nearest wold. From the summit of the hill the native, as he looked westward across the plain towards York, could see nothing but forest, penetrated no doubt in every direction with hunting tracks, but dangerous from the possible presence of concealed enemies. On the uplands upon which he stood there was green sward or heath unobscured by trees. Such was the aspect of the country to the very shores of the sea, and so, at first for safety, and afterwards from custom, the Briton generally lived and died on the high ranges of hills which bounded in the great plain below him. He would be more familiar in the earliest times with the sea than with the river. As security increased he would traverse the plain, and plant his settlements on the stream, not for commerce with foreigners, but for trading with his neighbours, and to gain a wider hunting range and pasture land. It is impossible, of course, even to guess at the size and importance of York, whatever name it then bore, in those early times. As at Aldborough, there are very few traces of the British possessors of the place. Both, as we learn from Ptolemy, were Brigantian towns. Which, if either, was the capital of the district is not now known. It seems pretty evident, however, from history that between the years A.D. 70 and 80 the Brigantes were subdued by the Roman armies under Petilius Cerealis and the famous Agricola. Henceforward York, Eburacum, or Eboracum, as the Romans called it, has annals of its own second to none in the country.

Conquest of the Brigantes by the Romans.

As to the origin of the name Eburacum it is impossible to speak with certainty. It may be compared with such words as Eburones (Evreux), Eburobrica (Brimont), Eburobritium (Ebora), Eburodunum (Embrun). The best MSS. of the Itineraries present the name in this form, and it appears upon one inscription in the York Museum. In process of time, and probably through Greek influences, as Dr. Hübner observes, Eburacum was changed

Origin of the name Eburacum.

into Eboracum, which seems to have been in use during the reign of Severus, and to the close of the Roman occupation of Britain.

Reasons why York should become a Roman city.

There was everything in the position of York to attract the Romans to it. The fertility of the neighbourhood, the site on two rivers admirably adapted for purposes of defence, the ready access to the sea, and at the same time the command of the plain, were advantages which no other place in Yorkshire possessed in an equal measure. The face of the soil was already cleared of the native bush for pasturage and tillage, and the forest would be pierced with wood-paths or rides all pointing to one centre upon the Ouse. In the process of time Eburacum would assume an importance which was not accorded to it at the first. The district nearest to France was in the earlier days of the Roman power of the most supreme importance, and hence it is that London, Colchester, and Verulam became commercially and strategetically great. But when the native tribes in that district were reduced to submission, the garrison towns were pushed on to the confines of unsubdued territory, and in Caerleon, Chester, and York we have a series of military towns of paramount importance.

York a great Roman military depôt.

York was the most considerable of the three in size and permanence. In the reign of Trajan it was already girdled with fortifications of stone,[1] and was made the depôt for troops and supplies which, through a system of roads spreading in every direction, could be thrown with rapidity and precision into every disturbed district. Hadrian tried to cut off the northern insurgents by drawing a great wall across the island from the German Ocean to the Irish Sea, but the country beyond this

[1] This may be inferred from an inscription discovered at York recording the completion of some work by the ninth legion in accordance with the order of Trajan. If this work were not a part of the fortifications, it must have been something inside them, which, in those early days of Roman occupation, would stand in need of their protection.

barrier was always restless and insecure, and the garrisons in the fortified camps in the vicinity were obliged to be on a perpetual watch. Hence it was necessary to maintain in full strength and efficiency the depôt from which these forts were to be supplied. And as Britain was held from first to last by force of arms, York, being in the centre of the island and the chief garrison town, would be regarded as the principal place in the country. Towards this conviction the current of opinion at home and abroad has been gradually tending. From the number of inscriptions in the North it is easy to see that it contained the heart and soul of the Roman power in this country. In population, probably, and wealth, it may be conjectured that London was the commercial capital just as York was the military, there being in fact two capitals, as was the case in the provinces of Spain. It cannot be denied, however, that London owes much of its reputation for ancient greatness to its more recent magnitude and supremacy.[1] It is impossible, perhaps, to do full justice to the claims of either city at present. Where there has been a continuous occupation of a site for eighteen centuries and more, it is not to be expected that very many remains illustrative of the history of its earliest inhabitants can possibly be retrieved. They lie, many of them, twenty or thirty feet beneath the present surface. Fanaticism, also, and the scarcity of stone, have obliterated almost every Roman structure in London and York. It will be principally from the cemeteries that we shall acquire for the future our evidences of the greatness of Eburacum. Happily these are for the most part still unexplored. They extend, so far as they have

York the chief place in Roman Britain.

Compared with London.

[1] The title of Augusta, which was bestowed upon London in the fourth century, does not imply any extraordinary pre-eminence. There were at least a dozen places in Roman Spain to which the same title was given. It was not the policy, certainly of the Norman kings, to treat London, or any other place, as their capital; assuredly they did not look upon London in that light.

been as yet traced, ever many hundreds of acres, and no one who has not seen how crowded they are with the still undecayed bones of the dead can form any conception of the vast population with which Roman York must have been thronged.

The fortified camp of the Romans lay on the east side of the river, the present Minster being pretty nearly in its centre. One of the four corner towers and some portions of the walls (parts of which have possibly been rebuilt) are still in existence, and considerable portions of one of the gates of the city have been discovered, showing that it resembled on a small scale one of the arches built by Severus at Rome, ornamented with colonnades and friezes of considerable merit. Alcuin, in the eighth century, speaks of the lofty walls and towers of Roman workmanship with which he was familiar, and it is probable that many of the *elegantiæ Romanæ indicia* to which William of Malmesbury alludes, were in existence until the time of the reconstruction of the city after the ravages of the Danes and the Normans. Ousebridge was built in the thirteenth century, and in recent times the foundations of its massive piers were found to consist of Roman sculptured stones which had been taken from buildings of considerable size and importance. There has been little deep digging as yet within the four walls of the camp, but such excavations, when they take place, will disclose results of no ordinary importance. As to the extent of the area within the fortifications there is some difference of opinion. It is estimated at something between fifty and seventy-five acres, a comparatively inconsiderable space. It may be inferred, however, that this represents the early settlement of the Romans at York. Afterwards, as prosperity increased and security was established, the increasing population swarmed out of the city, and built themselves houses on the outside in every direction, and the remains of temples, baths, and private houses abound, especially on the

The Roman camp and city.

Remains of Roman work.

Area of the camp.

Cemeteries.

western bank of the Ouse. Vast cemeteries have been traced in the direction of Tadcaster and Aldborough, each extending more than a mile from the city; and it is impossible to disturb the soil without discovering some traces of its Roman lords. The ninth, or Spanish, legion was placed at York for some time, and a tablet has been discovered, which tells us that in A.D. 108 it completed some public work by the order of Trajan. Towards the close of the reign of Hadrian the sixth legion victorious came to Britain, and had its head-quarters at York until the Roman forces were finally removed. There was an imperial palace in the city in which the emperors resided when they visited Britain. Severus and Constantius Chlorus died there, and it was there that Constantine the Great was saluted as emperor. These are events which seem to give to York a greater position in the Roman empire than the chief place in Britain.[1] There is every reason also to believe that in the absence of the emperors the prefects, legates, and dukes of Britain officially resided in York as the capital of the country (Hübner, 61). And yet the city, although it possessed a municipal constitution, was probably a colony[2] from first to last. In no

Proofs of the greatness of the Roman city.

[1] See an excellent paper by Mr. Freeman in Macmillan's Magazine for Sept. 1876. "Eboracum holds "a place which is unique in the "history of Britain, which is shared "by one other city only in the "lands north of the Alps. York, "and York alone among the cities "of Britain, has been the dwelling-"place of the Cæsars of Rome. "London was even then the great "seat of commerce, but York was "the seat of empire. York saw "the last days of Severus in one "age, and of Constantius in ano-"ther; and from York Constan-"tine went forth to change the "face of the European world for "all time. And he went forth "first of all to what we may call "the sister city of Eboracum, to "Augusta Trevirorum, to Trier "upon the Mosel. York and Trier "are the two imperial cities beyond "the Alps; the love of Julian, "and of Julian alone, for his dear "Lutetia, does not entitle Paris "on the Seine to rank in imperial "history alongside of the cities on "the Mosel and the Ouse."

[2] Professor Bright, quoting Moberly's edition of Bede (Early English Church History, p. 10), observes that "York has only of

other Roman city in Britain have remains of equal number and importance been discovered. And in various directions the influence and wealth of York may be traced. At Aldborough, which was probably used by the officers of the York garrison as an occasional residence for field-sports and rest from barrack life, tesselated pavements have been discovered superior to any others in the country. At Malton there are traces of an important settlement, and, on the hills between these three stations, villas, as might be expected, have been revealed by the share and the spade, whilst many others have still to be discovered. It is scarcely probable that they will yield much of importance to the investigator. The walls, which are now concealed by the turf, were visible probably long after the Conquest, and the treasure-hunter must have carried off long ago almost everything of value. In the Pontifical of Ecgbert Archbishop of York, in the eighth century, there is a special form of prayer for hallowing vessels which had been detected in heathen sites. The number of Roman gems that were in use, as seals, in the eleventh, twelfth, and thirteenth centuries is a matter of common observation. This was especially the case in York. From the archbishop to the humblest tradesmen all seem to have been glad to make use of a beautiful relic, which showed how their city in far-off days had been built and inhabited by the ruling nation of the ancient world.

Subsidiary stations and villas.

Roman treasure and gems.

The Roman occupation of York probably continued to the time of their desertion of the island. We are unhappily almost entirely ignorant of the fortunes of the place during the last century of the Roman rule. What part did it take in the stormy times of Maximin, Gratian,

When and how did the Roman occupation cease?

" late been found to belong to the " list of colonies." This is scarcely correct. York does not occur as a colony in the Itineraries, but it is mentioned as such in an inscription found in 1579, and another was discovered in 1872, which shows that York was a municipium, at all events in its constitution.

and Constantine? Although none of the later emperors are commemorated by inscriptions at York, the evidence of their coins testifies to their retention of the place. We know also that at the beginning of the fifth century Caerleon and Chester had ceased to be garrison towns, and that the sixth was the only legion retained in the North. This points to the continuance of the military position of York to the very end. When the old masters of the world retired, they would leave York in the hands of the Britons, who indeed through intermarriage and a prolonged acquaintance with Roman rule and civilization must have become in many respects Romans themselves. But it would be no easy matter for those who have been long in subjection to realise and maintain their independence when they were left to themselves. They had been allowed to retain, as we may reasonably believe, all through the period of the Roman occupation, their tribal distinctions and chieftains. These they would concentrate and strengthen when the Romans departed, but it was scarcely to be expected that they could succeed where their old masters had failed.

Inroads of the Picts, etc. etc.

Long before the Romans deserted Britain, as early as A.D. 364, we learn from Ammianus Marcellinus that Picts, Scots (*i.e.*, Irish), Attacotti, and Saxons, were harassing Britain with predatory expeditions. Mr. Skene considers it probable that there was an actual settlement of the Saxons on the east coast of Scotland in A.D. 374. And there would, no doubt, be other attacks and occupations, more or less severe and persistent, on various parts of the British seaboard. The Romans had left the island as much perhaps from inability to protect it as from weakness at home. On their departure the Britons would step into their camps and fortified towns, and then their troubles would begin. If they retained these places for any considerable time, this would be owing, more than anything else, to the weakness of their assailants. But the invaders were always increasing in

numbers and resources, whilst the defenders were diminishing. It is at such a time, when an enthusiastic people is contending for liberty and life, that the leaders of the defence assume the proportions of heroes. Foremost among these stands out the British Arthur. The legends about this famous prince represent a desperate struggle, and the battles which he is said to have fought have been frequently referred to northern sites. But it was impossible for the Britons to resist for ever the continually increasing hordes of aliens. In the sea-bays the invaders would anchor and shelter themselves; up the rivers they would steal, until, one after another, every stockade and camp and fort would be cut off and taken, and the victors made their way into the very heart of the land. Every Roman station and house in the North shows traces of having been destroyed by fire. And so, in time, York—Cair Affrauc, or Ebrauc it is called—would become theirs, but we know nothing of either the manner or the time of its capture. We might freely give up much about other places, as Mr. Freeman justly observes, "to get in exchange a single ray of "light to throw on the struggle which made Eboracum "English." Still it must be remembered that the Britons were by no means extirpated or even subdued. The fact that in the seventh century there was an independent British kingdom of Elmete, a few miles to the west of York, shows that there had been some compromise and arrangement between the two contending races. Prosper indeed says that as early as A.D. 441 the Britons had been vanquished. This, no doubt, refers only to the districts more immediately adjacent to the coast.

King Arthur and his exploits.

Subjugation of York by the English.

Some British influence remains.

The country between the Tweed and the Humber was divided into two districts, Bernicia and Deira, the river Tees being the line of separation. It is as yet unknown whether this division was made by Britons or Angles, as there is some evidence on either side. It was charac-

Origin of Bernicia and Deira.

teristic of both races to encourage the formation of little principalities and chieftaincies. If the division was made by the Angles it suggests the idea of an occupation by distinct tribes who made an arrangement between themselves; indeed, in one point of view, the modern county of Durham, in which there are scarcely any traces of early post-Roman occupation, may be regarded as a kind of neutral territory between the present Northumberland and Yorkshire, a position which was continued to it when it became to so large an extent the patrimony of St. Cuthbert and his successors.

King Ida and his successors.

The genealogies appended to Nennius, to which the date of A.D. 737 is ascribed, and which bear traces of Northern influence, suggest the time in which the Saxons became settled in Bernicia and Deira. Placing the death of Ida, the first head of the united provinces, in A.D. 559, and finding seven rulers in each province before him, by allowing to each generation twenty-five years,[1] we bring the settlement of the Saxons or Angles in the north very close to the period of the departure of the Romans. When Eburacum, or Cair Ebrauc, which heads the list of the British cities in this country,[2] became Eoforwic, we do not know. We may observe, however, that within the last six months a large cemetery of heathen Angles has been discovered near York, in which burnt bodies were found deposited in urns with accompaniments remarkably cognate to the Roman method of sepulture. The date of this burial-ground can scarcely be placed long after the commencement of the sixth

English occupation of York.

[1] This is the plan adopted by Mr. Longstaffe in an Essay on Durham and Sadberge, in the Archæologia Æliana, *n. s.*, part 22. The same subject is ably treated by Mr. Hodgson Hinde in his introductory volume to the History of Northumberland, and by Mr. Skene, in his four Ancient Books of Wales, and his History of Ancient Alban. These are the chief authorities on the subject.

[2] See a paper in the Transactions of the Yorkshire Archæological Association, part xix, pp. 350-61, by the Rev. D. H. Haigh, on "Caer "Ebrauc, the first city of Britain."

century. This fact may be regarded as an approximation to the period of the English occupation of York. There are no monuments above ground to carry us back to that time, and history is almost silent. In the middle of the sixth century we learn that Ida was the first king in Beornicia, that is in Bernech, and in Cair Affrauc, of the race of the Saxons. We may understand from this that he was the first to hold the leadership of the hosts of the two provinces, which when linked together in this way were regarded as the kingdom of Northumbria. We must not think, however, that in Ida's time Deira was without a king or ruler of its own. It was only in the reign of Ethelfrith, in A.D. 604, that the two kingdoms became permanently united. His successor, Edwin, occupied a far more exalted position as over-lord of the hosts of England, with the exception of Kent. The old city of the Roman Cæsars had then recovered, under the name of Eoforwic, the supremacy which it previously enjoyed, if, indeed, it had lost it at all.[1] The old buildings of the lords of the world would be ready for their new masters. Not only would the Roman fortifications be there, but there would be edifices of every description far too valuable and numerous to be despised in a place where there was such a scarcity of stone. Alcuin, in the eighth century, speaks with pride of the remains of Roman skill in the city, which his own genius converted into the Academy of Europe. The destroying hand of the Danes removed much that the great scholar had looked upon with delight. But in a later day William of Malmesbury mentions the traces of Roman elegance for which York was even then distinguished.

Edwin the leader of Britain.

Roman remains in later times.

[1] "Our first glimpse of the city "on the Ouse, after it had changed "from Roman Eboracum into English Eoforwic, shows it to us as "a city not only royal, but more "than royal, as the seat of a supremacy acknowledged by all the "Teutonic kingdoms of the island, "save Kent alone."—*Freeman's Paper on Early Northumbrian History.*

Early Christianity in Britain.

The evidences of the existence of Christianity in Britain, while the island was in the possession of the Romans, are of a very meagre description as far as monuments and sculptures are concerned. The sacred symbol occurs once at York, and twice on objects found on the line of the Roman wall, and this is all.[1] How Christianity first reached Britain, and who were its disseminators, it is impossible to say. It probably crept over from Gaul in the course of the first century after Christ. Gaul itself was not entirely evangelized until the middle of the third century, and therefore Christianity in Britain, if it existed at all prior to that time, must have been of the most sparse and meagre kind. We find traces of it only in the great Roman towns, and yet Tertullian affirms, about the year A.D. 200, that places in Britain, unvisited as yet by the Romans, had become subject to Christ. This date brings us into connexion with Severus, and the "unvisited places" may have been those districts in the north which he only partially subdued. In A.D. 314 we have a much stronger piece of evidence. At the Council of Arles three British bishops were present, Eborius of York, Restitutus of London, and Adelphius (probably) of Lincoln. They are thus connected with the three chief Roman cities at that time in Britain, and this would tend to show not merely a spiritual representation of the natives of the island but of the Romans themselves.

Bishops from York at Arles and other places.

[1] In Stubbs' and Haddan's Councils, i. pp. 39, 40, is a list of objects supposed to be connected with early Christianity, but from this list Nos. ii. and xi. must be expunged. No. ii., the fragment of Samian ware found at Catterick, has nothing to do with Christianity at all. Indeed the whole list, with a few exceptions, is of a very doubtful character.

There is a stone coffin in the York Museum bearing the following inscription, *D. M. Simpliciae Florentine anime innocentissime que vixit menses decem. Felicius Simplex pater fecit. Ley.* vi. v. It may be observed that the words *anime innocentissime* occur in the Catacombs.

There are also several Roman ornaments at York bearing a cross, but this was not exclusively a Christian emblem.

The name Eburius has a strange similarity to that of Eburacum or Eboracum, and it is possible that it represents some uncouth word which the scribe of the acts of the Council could not catch or thought it better to disguise. At all events we have in A.D. 314 a bishop from York summoned to a council abroad, and affixing his signature before the other two prelates from Britain. After this there is no mention of Christianity in connexion with York for some time, although there is plenty of evidence to show that it flourished in the island, and that it was considered to be of an orthodox character. There is every reason to think that the episcopal succession continued in York as well as elsewhere in Britain after the departure of the Romans. The names of Sampson, Pyramus or Pyrannus, and Thadiocus, have been preserved, rightly or wrongly, by tradition, as occupiers of the see of York in those stormy times when the British church rose and fell with the fortunes of the British people as it contended for very existence with the Anglo-Saxon hordes. Where there were churches in those days there were bishops. And Wilfrid, in the seventh century, speaks, without a chance of being misunderstood, of recovering the sacred places which the British clergy had abandoned when they fled in a preceding century before the face of the invaders. If Sampson and Pyramus and Thadiocus are mythical personages, there were others in their room of a more substantial character. Prelates of the British church.

The Anglo-Saxons who conquered the greater part of Britain were heathens. Towards the close of the sixth century the light of Christianity was brought to them. The story of Gregory meeting the fair-haired slave boys from Britain in the Roman market is too well known to be quoted. This event seems to have taken place about A.D. 578, and some time afterwards Gregory took care to purchase a number of these young men that he might train them up to go forth as missionaries to their birth- Gregory and the mission of Augustine.

land. In A.D. 596 he sent forth Augustine, whose mission resulted in the evangelization of Kent. Five years afterwards he wrote a letter of great importance to Augustine. He gives him authority to appoint twelve bishops, among which the see of London, the predecessor of Canterbury, is to be honoured with the pall, and rank as the metropolitan diocese. He then desires him to consecrate and send a bishop to York, who, if his mission prospers, is to ordain twelve bishops in the north, of whom he is to be the chief, and invested also with the pall. As a compliment to Augustine himself the first metropolitan at York is to be under him; but, subsequently, the question of seniority between York and London is to be settled by priority of consecration. It is evident that Gregory remembered the slave boys from Deira, and it is curious to see provision made for the establishment of an archbishopric at York many years before that district was evangelized. The selection of the place clearly shows that York was then the most prominent place in the North. We might almost think that the jealousy between it and London as to preeminence had been continued. The wise prelate, however, solved the difficulty by giving to each archbishop a moiety of the ecclesiastical empire. If this arrangement had been carried out many a bitter feud would have been subsequently avoided.

Priority of York or London.

Augustine passed away, and it was reserved for Justus, the fourth Southern archbishop, to send a bishop into the North as Gregory had desired. This was in A.D. 625. Edwin, after a long tide of adversity, had become monarch of Northumbria, and over-lord of England. He marries a Christian princess, Ethelburga of Kent, who brings with her, by arrangement, into the North a chaplain of the name of Paulinus, who was consecrated bishop before he came into Yorkshire. He had come over to England with archbishop Justus himself in A.D. 601, and, as the pseudo-Nennius calls him, not

The mission of Paulinus into Yorkshire.

Paulinus, but Rum the son of Urien, it is possible that he was a Briton by birth, and one of the youths from that country whom Gregory had bought and trained at Rome to go forth in due time as missionaries to England. On the wall of the monastery of St. Andrew on the Cœlian Hill, justly dear to Englishmen, is an inscription stating that S. Paulinus, archbishop of York, had been an inmate of that house. The history of his progress and ultimate success at the Northumbrian court is too well-known to be repeated. It is sufficient now to say that on Easter day, April 11th, A.D. 627, Edwin himself, with some members of his family, and his nobles, was baptized by Paulinus in a chapel or oratory of wood erected for the occasion in the centre of the old Roman city of York, on a site now occupied, I believe, by the crypt of the present Minster. The great monarch began to enclose this humble edifice at once with a noble church of stone, to be dedicated to St. Peter. Such was the beginning of that grand Minster, with its unrivalled associations and beauty. Few can pass unmoved into the crypt and gaze on the remains of earlier structures which carry them back over ten or twelve centuries of work for God. Here was a chapel dedicated to St. Gregory who sent Paulinus forth. In another peculiar place is the actual site, if I mistake not, of the font in which Edwin became a Christian.

Baptism of king Edwin at York.

The Minster begun.

After the conversion of Edwin there was a wonderful influx into the church, and Paulinus and his companions in every part of Edwin's wide domains were fully occupied in preaching and baptizing. Through Edwin's influence East Anglia became Christian as well. And then Eoforwic became not only the fountain of the Christianity of the island, but the head-quarters of an empire which for unity and good government was unequalled as yet in the land. The over-lordship of Edwin reached over the whole of England, with the exception of Kent, to which Edwin himself from deference to the

The work of Paulinus.

family of his wife laid no claim. It extended also over many of the Britons, and the islands. In A.D. 633 all this peace and happiness came to an end. Edwin was slain in battle at Hatfield, a victim to the jealousies of a Christian Briton, Cadwalla, and Paulinus fled to Kent, where the remainder of his life was passed. One solitary evangelist, James the Deacon, tarried behind in Northumbria, to show the people by example and precept what Christianity should be.

Death of Edwin and ruin of the mission.

York besieged by Osric.

After the death of Edwin, Cadwalla established himself in York (?) where he was besieged by Osric, one of the old royal family of Northumbria, who had taken possession of Deira, and had apostatized from the faith. An unexpected sally on the part of the besieged destroyed the assailant and the greater part of his men.

After a short usurpation, marked by turbulence and cruelty, Cadwalla was slain by Oswald who ascended the Northumbrian throne.

Accession of Oswald, and his religion.

Oswald was a Christian, but he had got his religion not from Paulinus but out of the North. Before the Romans deserted Britain Ninian had taken the Gospel to Whithern, and in the sixth century the evangelization of the western coast of Scotland had been more seriously and permanently effected byColumba and Kentigern. The same century witnessed the destruction or scattering of the Christianity which existed between the Tweed and the Humber. It is probable enough that some of the Christian fugitives found refuge in the religious settlements in the far North, and that missionaries would from time to time go out from thence to gather up the fragments that remained in the South, and to bid their brethren be of good cheer. There are traces of both Kentigern and Columba to be found in Yorkshire. But Hii or Iona became the great centre and nursery of missionary and religious work in the North, and it was there that Oswald in his day of trouble had found a home, and had learned his Christianity. It was from Iona there-

Iona and the evangelization of Northumbria.

fore that he obtained that help which enabled him to re-establish on a firmer basis religious teaching and practice in his newly acquired kingdom. In A.D. 635 bishop Aidan came to Oswald from Iona and found a new home at Lindisfarne. Oswald's own sympathies were with Bernicia rather than with Deira. He was a native of that province, and probably felt more safe in it, and therefore he made Bamborough his residence rather than York. In this selection he was, no doubt, carrying out the wishes of Aidan as well as his own. That simple prelate, who was ignorant of the Saxon language, and knew little of the tastes and feelings of that people, must have shrunk from the refinement and associations of the old capital, and clung to the wild Northern coast which was nearer to his old home, of which it must always have reminded him. Oswald, however, completed the Minster of stone at York which Edwin had left unfinished, and Deira as well as Bernicia for thirty years was nominally under the rule of Aidan and his successors at Lindisfarne. The sole remnant of the mission of Paulinus all this while was James the Deacon, who worked steadily away among the villages in Richmondshire and North Yorkshire.

Oswald completes York Minster.

Oswald was killed in battle in A.D. 642. His fame rests more upon his piety and religious work than on his administrative powers as a ruler. After his decease his brother Oswy became king, but the people of Deira chose an independent sovereign of their own, Oswin son of Osric, a descendant of their old favourite, Ella. Oswin was slain by order of Oswy in A.D. 651, and Ethelwald, a nephew of the king, became leader of the hosts of Deira, maintaining an independent if not a hostile position towards his uncle, and when he was removed, Alchfrid, Oswy's son, took his place, and ruled over Deira as a distinct and yet friendly province. It is manifest that after the death of Edwin there were jealousies between Deira and Bernicia. Any attempt

Death of Oswald.

The rulers of Deira during the reign of Oswy.

to take the power out of Yorkshire into the North was viewed with disgust, and it is probable also that the religious tenets of Iona and Lindisfarne were regarded with disfavour for the same reason. The victory at the synod of Whitby in A.D. 664 was a triumph for York and the system of Paulinus and Edwin, more than anything else. If anyone had just cause to be gratified at the result of the synod it was James the Deacon, who for thirty long years had been patiently carrying out what Paulinus had begun. But the decision was significant in another point of view. It expressed the desire of Deira for sympathy and intercourse with the church in the South, in France and Italy. "The simple straitness of the ancient ways" was being surrendered, and there was a craving after ritual, refinement, and union. Colman and his friends shrank, naturally enough, from such innovations, but he wrecked his party when he deserted his bishopric and monastery. Still the result showed that defeat was not extinction. Wilfrid lost for a while the fruits of his victory by lingering unnecessarily abroad. But possibly the revulsion of opinion in favour of Ceadda was helped on, as far as Oswy was concerned, by the instability, if not treachery, of king Alchfrid, whose client Wilfrid was. The jealousies between Bernicia and Deira were always coming to the front.

The synod of Whitby and its results.

Another great result of the synod at Whitby was the re-establishment of the bishopric of York. For the last thirty years it had been merged in that of Lindisfarne, to the detriment of the friendly relations between the two provinces. Now it was revived in the person of Wilfrid, no doubt at the particular request of the people of Deira and their king Alchfrid. Up to the year A.D. 678 Wilfrid was the sole ruler of a diocese which was co-extensive with the Northumbrian kingdom. In that year it was subdivided by archbishop Theodore and king Ecgfrid without Wilfrid's assent. It cannot be said that Wilfrid was opposed to the principle of sub-

The bishopric at York, and its subdivision.

division, which in the North was certainly necessary, but at all events he ought to have been made a consenting party to the change. It is probable enough that the fact of Theodore possessing the pall, which Wilfrid had not yet received, would make him think that he could act as a metropolitan over the whole island. At all events, at Ecgfrid's request, he consecrated at York three new bishops, Bosa, Eata, and Eadhaed, who were practically in the room of Wilfrid. These three prelates represented the sees of York, Hexham (Lindisfarne), and Lindsey. Modifications of this arrangement subsequently took place, but the subdivision continued. But prior to A.D. 678 Wilfrid had time to renovate the cathedral church of York. Begun by Edwin and completed by Oswald, the building had been neglected. The roof was not water-tight, the windows were unglazed, the walls were discoloured with damp and filth. Wilfrid did everything that he could to make the house of God seemly, and the worship dignified. He has the credit of being the first person to put glass into the windows. In many other places we have evidences also of Wilfrid's large heart and splendid tastes. Not satisfied merely with improvements in ritual and ecclesiastical order, he moved about with singers and architects and artizans in his train, dispensing freely wherever he went the blessings of foreign art and civilization and learning. For forty years after the synod of Whitby Wilfrid was the greatest person in Northumbria. The vicissitudes of his eventful life are so well known that it is needless to recapitulate them here. To describe him in one word, he was a reformer. He set before himself as his work in life a great principle, that of catholicizing the Anglo-Saxon church in the North, and to that principle he subordinated himself and everything else. He loved power and wealth and influence, but he sought for them only as means to one end. All he got was given away again to reconstruct, and build

Wilfrid repairs York Minster.

Wilfrid, his work and character.

up, and proselytize. The Celtic church he regarded, not only as a mistake, but as little short of a sin, and so to destroy its influence, and to put the northern church in connexion with and in dependence upon the apostolic see was his mission and endeavour. To the Celtic church he owed his education and training, a fact which he did not sufficiently remember, especially at Whitby, where he must have wounded in many ways the sensibilities of Colman and his friends by his harsh and unseemly criticisms. To Ecgfrid and other monarchs Wilfrid was under many obligations, but he ceased to regard them as his friends when they thought differently from himself. Wilfrid never gave way. He was the last person in the world to follow Colman's example and to cede anything. He appealed and struggled, and waited for his opportunity. If he was completely shut out and could do nothing, as it was impossible for him to be idle, he simply went and laboured for God with a noble courage in some other place and country, without losing sight, however, of his old work and diocese. His great struggle was so prolonged, and the changes that took place in Northumbria before it was concluded were so considerable, that Wilfrid was worn out in years and spirit when he was permitted at last to enjoy a fragment of his old authority. If Wilfrid had only possessed a little of the tact and consideration of Aidan or Ceadda he might have done great things. But throughout his life he was far too careless of the opinions and feelings of others. If Ecgfrid, who was very amenable to religious influences, had continued his friend, it is very probable that the seeds of permanent empire might have been sown in Northumbria. As it was, the two worked apart, and Wilfrid's zeal for Rome made Ecgfrid the first defender of the national principle in the English church. We may call him, indeed, the first Protestant. But it is most sad to think that the strength of the North was frittered away over trifles, when all ought to have been working

together to consolidate and to build up. Great as were the achievements and the power of Northumbria, she was quite unable to bear the perpetual attrition of sedition and discord.

The achievements of Northumbria.

Northumbria was more generous to others than to herself. Leading the van, as she undoubtedly then did, in religious enterprise and civilization, we might reasonably look for a stricter example at home of her teaching to others. She was hampered no doubt to a greater extent than others by the constant presence within her own borders of unblending and dissatisfied nationalities. Still out of the bitter came forth sweet. To the honour of Northumbria be it spoken that every one of the kingdoms of the heptarchy owes its Christianity to her, with the exception of Kent, and that she was not unmindful besides of missions abroad. England owes very much of what she is now to the monasteries in the North which were abundant in the days of Ecgfrid. The greatest homes and nurseries of religion and civilisation in the country were Lindisfarne, Hexham, Jarrow and Wearmouth, Whitby, Ripon, and York. Bede was only a child when Ecgfrid lost his life, but Benedict Bishop had already kindled the torch of learning on the banks of the Wear and Tyne, which that more renowned scholar afterwards took up. The artizans and students in the train of Wilfrid and Benedict spread far and wide that knowledge of architecture and limning and music which they had brought with them from Italy and France. Whitby was the cradle of our national poetry. An able writer[1] has observed "the history of the church "in Northumbria during the larger part of the seventh "century is conspicuously the backbone of the history of "the church in England." And no one can open the pages of Bede, and read the lives of the great men who

Christian missions.

Religion and learning.

[1] Professor Bright.

won for the northern church its fame, without feeling that this praise is due.

Northumbria the first to unify England.

Another scholar,[1] speaking of Northumbria, says that she "above all had been the first to gather together into " a loose political unity the various tribes of the English " people, and by standing at their head for nearly a " century to accustom them to a national life, out of " which England, as we have it now, was to spring." By slow degrees the pre-eminence of Northumbria was attained. When Ecgfrid died at Nechtansmere in A.D. 685, the over-lordship of England was in his hands, as indeed his predecessors had held it during the greater part of the same century, and he had built up a kingdom and a power which were as yet unequalled. Edwin's

Its extent at different periods.

kingdom reached from the Humber to the Frith of Forth, extending also over Notts and Lindsey, and including the British kingdom of Elmete, which had been hitherto independent. He was master also of Anglesea and Man. Ecgfrid lost the control of Lindsey, but he extended his dominion over the Britons, incorporating with Northumbria, Cumberland, Lancashire, and Galloway. He would have subdued Ireland if he could, and it was in an unsuccessful onslaught on the Picts that he came to his end. His untimely decease brought to a close the over-lordship of Northumbria. The Britons revolted, and one district after another became insubordinate, whilst the whole kingdom was torn in pieces by civil and ecclesiastical dissensions. With the death of Ecgfrid the first portion of the history of Northumbria terminates. The next will show us the triumphs that she won for education and learning, and her great missionary successes beyond the seas.

---

[1] Rev. J. R. Green.

PART II.

i.

The first biographer of Wilfrid is a person known by the name of Ædde, Eddi, Eddius, or Heddius. He mentions himself only once in his work (cap. xiv.) in a passage which describes the return of Wilfrid to Northumbria from Kent, in A.D. 669, "cum cantoribus Ædde "et Eonan." Beda records the same fact, adding a little to the scanty information that we possess. "Sed "et sonos cantandi in ecclesia quos eatenus in Cantia "tantum noverant, ab hoc tempore per omnes Anglo-"rum ecclesias discere coeperunt; primusque, excepto "Jacobo de quo supra diximus, cantandi magister "Nordanhymbrorum ecclesiis Aeddi cognomento Ste-"phanus fuit, invitatus de Cantia a reverentissimo viro "Wilfrido" (H. E. ed. Mayor & Lumby, p. 92). We must regard Stephanus, probably, as a cognomen adopted when Ædde took the clerical vows. In the preamble to his biography of Wilfrid he calls himself "Stephanus "presbyter;" or, as it seems to have been in the MS. formerly at Salisbury, "Eddius Stephanus presbyter."

Ædde, or Eddi, who he was.

Called also Stephanus.

Ædde, or Eddi, came, as we see, into the North from Kent to be a choirmaster among the Northumbrian churches, and it is probable from the nature of his work that he would only be in occasional attendance upon his master. From his description of the ecclesiastical gathering at Austerfield in A.D. 702 (capp. xlvi.–vii.) it is evident that he was present at it, and from his use of the words "nos" and "noster" it is plain, I think, that Eddi went with Wilfrid on his last journey to Rome. It is impossible also to read the account of Wilfrid's last days at Ripon without feeling that Eddi was then in the monastery. In that place he remained after Wilfrid's decease, as he speaks (cap. xvii.) of divers precious gifts which Wilfrid had made to Ripon remaining there—"in

Eddi with Wilfrid, and at Ripon.

" ecclesia nostra usque hodie reconduntur, ubi reliquiæ " illius requiescunt." He had the just pride of a Ripon man at the successful labours of his compatriot, Willibrord, in the field of missionary work in Friesland in which Wilfrid had preceded him (cap. xxvi.) The "tota " familia" to which Eddi, in part, inscribes his work, was the monastery of Ripon over which Tathbert presided.

Why he wrote Wilfrid's Life.

The Life of Wilfrid seems to have been suggested to Eddi and his patrons and friends by that of Cuthbert, which was written by some nameless monk of Lindisfarne between A.D. 698 and 705. The Life of the Northern saint would arouse some literary emulation, and neither Ripon nor Hexham would like to come short of the great monastery on the coast of Northumberland. They also had their worthy to commemorate, and bishop Acca as well as abbot Tathbert and his monks were eager that Wilfrid should have a chronicler. They prevail upon Eddi to take the work in hand. He commences it by practically borrowing the prologue of the monk of Lindisfarne, merely altering the names. In another instance (cap. xi.) he gives to his patron, after he became bishop, the character which had been already ascribed with far more justice to Cuthbert himself.

When he wrote it.

When did Eddi write this Life? He came into the North with Wilfrid in A.D. 669 to teach music, and it is reasonable to suppose that he was then not less than twenty-five years of age. The last event which he records in the biography is a miraculous appearance which took place on Wilfrid's first anniversary or year day, which was in A.D. 710. This would make the age of Eddi at that time to be sixty-six. I do not think that this Life is of a much later period. Eddi omits the epitaph of Wilfrid which Beda gives. Would he have omitted it if it had been then written? and it must, I think, have been written within a very few years after Wilfrid's death.

In writing Wilfrid's Life Eddi would have an abundance of materials. He mentions as one of his own qualifications for his undertaking "Etenim ingens mihi "lucrum est, atque utilitas hoc ipsum, quod beatæ "memoriæ Wilfrithi recordor" (Pref.). "Recordor" is borrowed from the monk of Lindisfarne. Eddi might have used a stronger word. He had been in Wilfrid's service for forty years, and frequently with him, so that his opportunities of observation were considerable. Then he had at his command the knowledge of abbot Tathbert, who urged upon him the undertaking of the work. Tathbert was Wilfrid's kinsman and constant companion (cap. lxii.), and it was to him on one memorable occasion, when they were riding out together shortly before his decease, that Wilfrid told in long sequence the story of his career (cap. lxiv.) Then, again, Acca was most intimately connected with Wilfrid during the last twenty years of his life, and from him as well as from Tathbert there was much to be learned. It is quite plain also that Eddi had access to the letters and documents connected with the great controversies in which his master had been engaged. These, or copies of them, would be deposited at Ripon, and it is only through this biography that they are known at all. The materials which he used.

There is nothing whatever to show that Eddi was acquainted with Bede or his writings. The notice which Bede gives of him in his History seems to be little more than an expansion of Eddi's own words about himself (cap. xiv.). It is plain, however, that Bede had read and used Eddi's work, as his summary of the events of Wilfrid's life is an abridgment of it. This is to be found towards the end of the fifth book of the Ecclesiastical History (cap. xix.), which is chiefly an Appendix to the first four. Bede had already given much information about Wilfrid, and in his summary he shortens or omits the subjects which he had dwelt upon before, adding, however, the epitaph from Ripon of which Eddi Eddi and Bede.

takes no notice. About the synod at Whitby Bede has a plethora of information, whilst Eddi has but little. The most pathetic incidents in the account of the evangelization of Sussex we know from Bede only. Still it is evident that there was but little sympathy between Wilfrid and the great scholar. Bede's character was not Wilfrid's character, and Bede's friends met with scant justice at Wilfrid's hands. Cuthbert and John of Beverley would be regarded by Wilfrid as intruders. Ecgfrid, whom Eddi and Wilfrid denounced as a heathen and a reprobate, was the founder and pious benefactor of Bede's own monastery of Jarrow.

Eddi's mistakes.

It is not unreasonable to expect that Eddi should fall into occasional errors when he describes by hearsay events of an earlier generation. Several faults which have been ascribed to him are corrected by the present edition of his work; still, he makes a mistake when he calls Dalfinus, instead of Annemundus, archbishop of Lyons (cap. iv.), and when he transforms Pertharit King of Lombardy into Berther King of Campania (cap. xxviii.). Such errors were caused by the information coming at second or third hand to the writer. He tells us, however, much that is altogether new and which we can acquire from no other source. The most valuable chapters in the earlier part of the Life are those which relate to the building or renovation of the churches of Ripon, Hexham, and York, places with which Eddi must have been thoroughly familiar. There is less indeed about York than some would expect to find, but we must remember that Hexham was of Wilfrid's own creating, and that to Ripon he was most devotedly attached. It is not until the conference at Austerfield[1] in A.D. 702 that we begin to have anything like a continuous record of events in which the author had a

His merits and demerits.

[1] See p. 65. I am inclined to think that the name of Edwin's path must be given up for one of a much humbler significance.

personal share. The fact that Eddi was with Wilfrid in his banishment, in conjunction no doubt with the rest of his adherents, shows how thorough had been that prelate's defeat. But even when Eddi knew what he was writing about, his narrative is brief and uneven, whilst occasionally he is unnecessarily diffuse over the veriest trifles.

Eddi a partizan and credulous;

He was by no means an expert writer, and the pen was evidently unfamiliar to him. Like too many biographers he was an enthusiastic partizan. He can see no fault in his hero, and everyone who thwarted him is regarded as an incarnation of evil. He is very credulous also, describing alleged miracles which can only provoke a smile. Still, with all his shortcomings, his biography of Wilfrid is a work of venerable antiquity and interest. Eddi had no existing work or any historical subject connected with his country to imitate or to read, save the Life of St. Cuthbert, which has been already referred to. His work precedes even that of the illustrious Bede, and we must look upon him therefore as one of the leaders in the very front rank of the vanguard of English scholars.

but his work is one of venerable antiquity.

Eddi's work unknown to the Bollandists.

In 1675, when the Bollandists published their volume of the Acta Sanctorum for the month of April, in which Wilfrid's name occurs, the learned Henschen regretted the absence of Eddi's work from his series, which he believed to exist in one of the English libraries (Mabillon, Acta SS. Ord. S. Ben., ed. 1735, iv. pt. i. p. 631). William of Malmesbury had already abridged it for his own account of Wilfrid—"quæ Stephanus presbyter de Wilfrido " magno verborum agmine egit, in compendium coartabo" (Gesta Pontiff, p. 210),[1] and with this fact Henschen was acquainted. The search after the missing biography was continued by Mabillon, who was collecting materials for

[1] The last editor of Malmesbury's work supposes that the MS. in the Cottonian Library is that which his author abridged; p. 222.

his renowned work on the Benedictine order, and after much trouble he discovered the existence of a MS. in the Cottonian Library. But even then he could not obtain a transcript immediately; he says, complainingly almost, that it was "diu expectatus," but at last, through the intervention of Professor Edward Bernard of Oxford, he got a copy[1] of the MS. from Thomas Gale, then master of St. Paul's School, which he was enabled to print in the fourth volume of his Acta SS. (ed. Venice, pt. i. 631–79), with the exception of several chapters in which the Cottonian MS. was deficient. In 1691 Gale printed at Oxford his own Historiæ Britannicæ Scriptores xv., in the first volume of which (pp. 38–90) Eddi finds an honourable place between the works of Gildas and Nennius in the incunabula of English history. But Gale, since the appearance of Mabillon's edition, had been fortunate enough to hear of a second MS. in the library of Salisbury Cathedral, by which he supplied the defects of the Cotton MS. and corrected some of its errors. He adopted, however, "Mabillon's conjectural "emendations, but without acknowledgment." The matter which Gale had been able to add out of the Salisbury MS. was sent to Mabillon by Professor Bernard, together with a list of the various readings supplied by the same MS., which appear, with many thankful acknowledgments, in his Acta, ed. Venice, iv. pt. i. 561–3.

Obtained afterwards by Mabillon from London, and printed by him.

Reprinted by Gale with additions.

Printed also by Dr. Giles.

The Life also occurs in Vitæ Quorundam Sanctorum, edited by Dr. Giles for the Caxton Society in 1854.

The various MSS. of this work.

The MSS. of Eddi's Life of Wilfrid are as follows:—

The MS. in Bodley's library the text.

The MS. adopted for the present text is Bodley, Fell, i. 34*a*–56*b*, the first volume of an extensive Sanctilogium, chiefly foreign. It came to the Bodleian Library by the bequest of John Fell, bishop of Oxford, who died

[1] This copy is now No. 13,791, in the National Library at Paris, having come to that repository after the dispersion of the books belonging to the abbey of St. Germain des Près. It is, of course, on paper.

in 1686. The work is in folio, in double column, in a hand of the twelfth century later in date than A. The scribe has done his work carelessly, running words together, omitting letters and syllables, and occasionally misreading his MS., but he evidently had a book to copy, superior to any that we at present possess. There is a beautiful transcript of the Fell MS. in the same library (MS. Jones, ii. p. 213), written on paper in a hand of the seventeenth century. It came to the Bodleian with the MSS. of Henry Jones, rector of Sunningwell, Berks, and is mentioned in the list of his books given in Bernard's Catalogue of English MSS.

A transcript of this MS. at Oxford.

A. MS. Cotton, Vesp. D. vi. (Plut. xxiv. G.) ff. 78–125, a nicely-written volume, sæc. xi. The rubrics are in red and purple, and occasionally there is an attempt at a capital letter. From an inscription on fol. i. (D. ii. G^a iii. Liber Sancti Aug') it is probable that the book was at one time in the library of St. Augustine's, Canterbury. Two leaves are missing in the early part of the MS. (cf. pp. 23–28). Although an older MS. than that made use of for the text, it evidently does not represent so good and so early an original.[1]

The MS. in the Cottonian library.

---

[1] The MS. contains also the following pieces: Parabolæ Salamonis cum glossa Anglo-Sax. Alcuini Capitula ad Guydonem. De abbate Machario. Preces Anglo-Saxon. Præcepta moralia Catonis. Hymni ad B.M. et S. Augustinum.

On the flyleaf at the end are a few notes in a later hand, and *inter alia*,

"Reverentissimo domino suo et " amico in Christo dilectissimo A. " de N.

"Will. de Neut'.

"Willelmus Dei gratia rex Ang', " dux Norē, dominus Hiberniæ, " comes Andegaviæ et Aquitaniæ, " Vic' Ebor. salutem. (*Sic.*)

"Dilecto amico suo G. fil. G. " suus Ada de Neuton salutem et di- " lectionem. Precor vos pro amore " mei et servitii quatinus unum " equum mihi accomodetis uti " nuncium meum apud Ebor. agere " valeam. Valete.

"Nomen Scriptoris Robertus " plenus amoris."

The volume is thus connected with Yorkshire, and it is probable that it belonged to some library in that county before it found its way to Canterbury.

Sir Robert Cotton has numbered the chapters and pages, saying at the end, "Explicit, R. C. 245;" and on the first page, after the rubric, he has written, "per Heddium Ste- " phanum monachum Cantuar., an° " 720." For this last statement he has no authority.

The Salisbury MS.

B. The Codex Sarensis, as Mabillon terms it, which seems to have been found in the cathedral library at Salisbury by Archbishop Ussher (Acta SS. Ord. S. Ben., ed. Venice, iv. pt. i. 632), and to have been reported by him to Dr. Gale, who made use of it in his Quindecim Scriptores. Gale says that having given a transcript of the Cottonian MS. to Mabillon, "nunc eandem ad "codicem MS. Sarisburiensem emaculatam et auctam "emitto." This was in 1691. Mabillon obtained the additions and various readings which the Salisbury MS. supplied from Dr. Gale through Professor Bernard. These Mabillon prints in a subsequent volume. As it is possible that the MS. may have been misread, I have not given these "Variantes Lectiones" in my text of the Life. Some of them are undoubtedly mistakes; still, on the whole, a very large proportion of the readings of the Salisbury MS., and among these the most striking, coincide with those of the Fell MS. at Oxford, and it is, I think, more than possible that the two are identical. Gale's work was published in 1691 in which he mentions the Salisbury MS. I have made a diligent search for it without any success. When Bernard's Catalogue of the MSS. in England and Ireland was published in 1697, it was not in the Salisbury library. What had become of it in the interval? May it not have been borrowed from Salisbury by Bishop Fell, for the use of Gale and Bernard, and have never been returned? The bishop died in 1686, and it may have been sent with the rest of his MSS. to Bodley's library. If this conjecture is untenable the Salisbury and the Fell MSS. must certainly have been taken from the same original, but as Henry Jones was the nephew and executor of Bishop Fell, the same library may not only have the Salisbury MS. but the copy of it which the bishop caused to be made.

Is it identical with that at Oxford?

Leland observed a MS. of Eddi's Life in the library at Glastonbury (Collectanea, iv. 154.]

ii.

The second Life of Wilfrid is that in hexameter verse, which is ascribed to Frithegode, or Fridegodus, who is said by Eadmer to have been a person of considerable learning, and to have been tutor to Archbishop Oswald in the middle of the tenth century.[1] About that time Archbishop Odo, Oswald's uncle, carried off from Ripon to Canterbury what he believed to be the body of the great Wilfrid, who was dear to the men of Kent from his labours in that district. This achievement required a chronicler, and in the preface to the Metrical Life of Wilfrid, which bears Frithegode's name, the archbishop, who surpasses even Frithegode in his Græco-Latinity, remarks "Excerptis de libro Vitæ ejus flosculis, novo "opere pretium duxi carmine venustare." In consequence of this passage Eadmer in the twelfth century states that Odo was the author of the poem itself.[2] The epilogue, however, disproves Eadmer's assertion, as the author addresses Odo himself as his patron in the following words.

The metrical Life of Wilfrid by Frithegode.

Why it was written, and what share Odo had in it.

"Nunc oleate mihi faveas, industrius Odo!"

William of Malmesbury gives us the name of the author, stating that he wrote at Odo's command. "Executus est "id munus Fridegodus quidam versibus non ita improbandis, nisi quod Latinitatem perosus Græcitatem

Malmesbury's opinion of the work.

[1] "Traditur litteris (sc. Oswald) "et cujusdam viri, Frithegodi "nomine, qui in divinis ac sæcularibus disciplinis quosque sui "temporis sapientes præcellere putabatur, magisterio functus."—*Vita S. Oswaldi.*

[2] Eadmer makes this statement in three passages in his Life of Wilfrid.

1. "Beatæ memoriæ Odo sanctæ "Dorobernensis ecclesiæ pontifex "de Vita et Conversatione ejus "quendam librum edidit."

2. "In Prologo ipsius operis, "quod de Vita et Conversatione "ejus scripsit, hæc quæ diximus "brevi sententia promulgavit"—followed by a quotation from Odo's preface.

3. "Quemadmodum ipsemet in "Prologo Vitæ ipsius Wilfredi; "quæ per eum heroico metro composita est, attestatur,"—quoting the same preface or prologue.

" amat; Græcula verba frequentat, ut merito dictis ejus
" aptetur illud Plautinum.

" Hæc quidem præter Sibyllam leget nemo."[1]

This exactly describes the pompous and turgid style of the poem before us, and it is identical, without doubt, with that which Eadmer ascribes to the pen of Odo from the quotations which he makes from it. It is, I think, plain that Odo merely wrote the preface to Frithegode's work, which he perhaps also corrected, and that it went out under his sanction and authority. Qui facit per alium, facit per se. This is the opinion of Mabillon and Henry Wharton, and it will be no easy matter to gainsay it.

Odo wrote the preface only.

The author calls his work a *Breviloquium*, and we may regard it as a metrical abridgment of the Life of Wilfrid by Eddi, with a few poetical expansions.

In the two MSS. of this poem which have been examined the name of Frithegode does not appear. Possibly it may have occurred in the copy which once belonged to the German monastery of Corvei, and of which Mabillon had the use. The preface is printed by itself in Wharton's Anglia Sacra, ii. 50, and in Migne's Patrologie, cxxxiii. 946. The poem is printed by Mabillon, in his Acta SS. Ord. S. Ben., iii. pt. i. 150–75, ed. Venice; and the last part of it, in which the Corvei MS. was deficient, and which was sent to Mabillon from the Cottonian MS. by Dr. Gale, is given by him in iv. i. 679–82. It is also printed in Migne's Patrologia, cxxxiii. 979 *et seq.*

Where the poem has been printed.

There are two sets of MSS. for this poem, one for Odo's preface, and the other for the poem itself.

Two sets of MSS. for the preface and the poem.

The preface to Frithegode's poem is taken from MS. No. 8,431 in the National Library at Paris, which was formerly in Colbert's collection, of which a further account will be given immediately. It was written in the eleventh century. The preface does not appear in either the Cottonian or the Corvei MS. There are two

Preface taken from the Paris MS.

[1] De Gestis Pontiff., 22.

comparatively modern copies of this preface in England, one in the Lambeth Library, No. 159, fol. 74*b*; and the other in MS. Harl. 310, fol. 88. The Lambeth MS. (A.) seems to have been written in the sixteenth century by one Richard Stone. It is on paper, and consists of transcripts of works by Eadmer, such as the Lives of SS. Elphege, Odo, and others.[1] The Harl. MS. (B.) is one of Sir Symonds D'Ewes' books, and contains, among many other things, a copy of this preface in a seventeenth century hand, which is of little value. **Compared with two MSS. in England.**

The text of the poem of Frithegode is obtained from MS. Cotton, Claudius A. i., ff. 1*b*–32*b*, a small quarto volume written in a hand not later than the beginning of the eleventh century, and possibly earlier.[2] It is a MS. of venerable antiquity and interest, with the headings of the chapters in gold letters. The text is written in uncials and is filled with interlinear glosses, explanatory of the more difficult words, written in a beautifully minute and contemporaneous hand. As a general rule, this and the Paris MS. agree both in readings and interlineations. **The poem is printed from the Cottonian MS.**

It is a remarkable fact that in the places where the Cottonian differs from the Corvei MS., the variations are written over erasures. This would seem to show that in the Cottonian MS. (followed by that at Paris) we have a second edition or a revision of an original text of which the Corvei MS. was the representative. It is probable also, I think, that at the same time the revision was made the explanatory glosses were inserted. One or **The erasures and glosses in it.**

---

[1] At the beginning are the following notes:—
"Liber dompni Jacobi Hartey " (*erased*, and 'N. Herst' written " in the margin) monachi ecclesiæ " Cristi Cantuariæ.
"Modo liber Johannis Sarysbury " ex dono magistri Willelmi Hadley, cujus animæ propitietur Al- " tissimus. Willelmus Hadley obiit " xxviij° die Januarii anno Domini " m° v^c xlvj°, cujus animæ propi- " tietur Altissimus. Amen."

[2] The MS. contains, besides, a number of papal and royal letters of a later date, and several Lives of Saints, among which is Beda's Life of Cuthbert.

two English words appear among them, sufficient to show the nationality of their author and his intended readers.

The MS. at Paris.

A. MS. No. 8,431, in the National Library at Paris, formerly No. 5,457 in the Colbert Collection, and classed as No. 4425–6 in the Bibliothèque du Roi. In addition to the Life of Wilfrid, the MS. contains "Anonymi "Epilogus, versibus hexametris scriptus, in laudem "Almæ et Individuæ Trinitatis," and "Passio Sanctæ "Benedictæ Virginis, versibus heroicis." The MS. consists of only forty-nine leaves, and is written in a small delicate hand of the eleventh century. The titles of the chapters are in capital letters. The margins are filled with the same scholia or explanatory notes which appear in the Cottonian MS. The Paris MS. is complete, and is therefore distinct from the missing Corvei MS., from which it differs in other respects as well. It follows very closely the MS. at London, and is remarkable for containing the only known early copy of Odo's preface.

The missing Corbie MS.

B. The Corvei MS. was that adopted by Mabillon as his text. Corvei was one of the old German monasteries the library of which has been dispersed, and this MS. has not been traced. This is the more to be regretted as the MS. is distinct from the others in several important particulars, and it probably represented the best and earliest of the texts of the poem. This MS. ended abruptly at *l.* 1218, but Mabillon was able subsequently to obtain the defective portion from the Cottonian Library.

There was another MS. of this Life in the library at Glastonbury. (Lel. Coll. iv. 154).

iii.

Eadmer writes Wilfrid's Life.

The third biographer of Wilfrid was Eadmer, precentor of Christ Church, Canterbury, and the friend and chaplain of Archbishop Anselm. The main incidents in

his eventful career are well known, and it is unnecessary to repeat them. He died in A.D. 1124. Eadmer took up Wilfrid's Life as one of the Saints of Canterbury whose remains had been brought to that place by Odo, and translated, on the restoration of the cathedral, by Lanfranc.

Eadmer, in his prologue and other places, mentions the authorities which he had used, *i.e.* the Ecclesiastical History of Bede, and the metrical life of Wilfrid by Archbishop Odo. The only metrical quotations that can be detected are those from Frithegode's poem, which he ascribes, evidently, to Odo. Eadmer never mentions Frithegode by name, and is silent also about the biography by Eddi, although he occasionally quotes from it. Eadmer was a skilful writer, and could express clearly in his own words the information that he borrowed. But he was a very strong partizan of Canterbury, and never lost an opportunity of putting in the foremost position and in the best light everything which tended to advance the dignity and interests of his church. Of course he makes a hero of Wilfrid. The tale which he gives of the doom of Ecgfrid is certainly damaging to his own reputation as a fair historian. **Eadmer's authorities.**

The most curious point that Eadmer brings out in his work, nay the very point which prompted him to write at all, is the alleged translation of Wilfrid's remains from Ripon to Canterbury, a matter about which there has been no little controversy and disputing. The evidence in favour of the removal begins with the assertion of the fact by Odo himself in his preface to Frithegode's Life. The translation, if it occurred, must have taken place before A.D. 959, Odo's death-year. There can be no doubt that he would be anxious to rescue from the sacrilege of the Danes, and to place within the shelter of his own cathedral, the bones of a great prelate to whom the diocese of Canterbury was under peculiar obligations. **Why Eadmer wrote.** **Odo says that he moved Wilfrid's remains.**

Eadmer mentions the translation in his Life of Wilfrid;

Eadmer is the first person after Odo to allude to the translation. At the end of his Life of Wilfrid (pp. 224–226), he describes the bringing away of the relics from Ripon, stating, however, that because Odo did not wish to deprive the place which was so dear to Wilfrid altogether of his remains, "aliquantula pars ab eis cum "pulvere tenta, atque in loco convenienti deposita."

and in his Life of Oswald.

Eadmer alludes to the same event in his life of Archbishop Oswald. He speaks of Oswald coming to Ripon and finding the church in ruins. His curiosity made him search for the remains of the saints interred there, and he discovers them with the inscription "Hic re-"quiescit Sanctus Wilfredus antistes Eboracensis, et "reverendi abbates Tylbertus, Botwinus, Albertus, Sigre-"dus, atque Wildengus." Eadmer then goes on to say that Oswald placed Wilfrid's body in a shrine because he was a kinsman of the great Wilfrid, and carried it off to his church of Worcester. He also states that Odo had previously taken to Canterbury the body of the elder Wilfrid, which had been laid by itself in a more conspicuous place within the church.

Eadmer's account compared with that given in the earliest Life of Oswald.

Whence did Eadmer obtain this information? We can put his account by the side of the earliest and the best Life of Oswald, now for the first time published, a biography earlier than Eadmer and of much greater authority, and we can test, therefore, the accuracy of his account. The anonymous biographer of Oswald says (p. 462) that he went to Ripon, which had been built by the most reverend Wilfrid, and there "invenit thesaurum "absconditum diu mortalibus, quem puro corde et "humili mente e terris levavit. Invenit autem præ-"sulis beata membra. Erant et hii pretiosi abbates "juxta eum positi, quorum nomina hic inserere curavi-"mus. Tiatberht venerandus Christi servus, Botwine "reverendus sacerdos, Alberht præclarus minister, "Sigred pius pater, atque Uilden modestus." He then proceeds to say that, induced by the people and the chief

men of that country, Oswald made a new shrine, in which "tam celeberrimi posuit præsulis membra.

It is plain from this that in the opinion of the writer the bones were those of Wilfrid senior, the great bishop. Nothing is said of any previous translation of his remains by Odo, and yet Oswald was Odo's nephew, and his biographer would have known, we should have thought, of the event if it had occurred; indeed, supposing that he had any strong feeling in the matter, as a monk of Ramsey his bias would have been in favour of Canterbury rather than Ripon. Nothing also is said by him about the removal of what was found to Worcester; indeed from the mention of the great concourse on the spot to witness the translation, it is plain that such a removal would neither have been tolerated nor thought of. There is a strong presumption that Eadmer was acquainted with this striking passage in Oswald's life, but he makes an inscription, to which a strong exception can be taken, and gives a conveniently different account of the position of the bones. He also makes Wilfrid junior a saint who was not canonized, and certainly unworthy of that honour according to Bede.

The difference between the two accounts.

The location of Wilfrid's remains at Canterbury is mentioned in a most curious passage from the Life of St. Audoenus, which proceeded from Eadmer's pen, and is found in a MS. at Cambridge which is devoted to his works.[1]

Extract from the Life of St. Audoenus, describing the position of Wilfrid's remains at Canterbury.

[1] At p. 444 is this, "Igitur ubi "sacratissima ossa beatissimi pa- "tris Audoeni Cantuariam delata "sunt, scrinium illis, pro illorum "dierum qualitate, factum est "prætiosum et honestum, in quo "decenter diversis involumentis "obvoluta diligentissime collocata "sunt. Ipsis pæne diebus idem "venerabilis Odo corpus beati "Wilfridi pontificis Eboracensium "de Rhipis sublatum Cantuariam "transtulerat, et illud in editiore "entheca, ut ipsemet scribit, hoc "est in majori altari quod in ori- "entali presbyterii parte parieti "contiguum, de impolitis lapidibus "et cemento extructum erat, dig- "niter collocaverat. Erat enim "ipsa ecclesia, quod per excessum "dici patienter quæso accipiatur, "sicut in historiis Beda testatur, "Romanorum opere facta, et ex "quadam parte ad imitationem ec-

Translation of Wilfrid's remains at Ripon by Archbishop Gray.

In 1226 Archbishop Gray of York made a solemn translation of St. Wilfrid's remains at Ripon, and has

---

" clesiæ beati Apostolorum principis Petri, in qua sacratissimæ reliquiæ illius totius orbis veneratione celebrantur, decenter composita: Porro aliud altare congruo spatio antepositum prædicto altari erat dedicatum in honorem Domini nostri Jesu Christi, ubi quotidie divina mysteria celebrabantur. In quo altari beatus Ælfegus caput S. Swithuni, quod ipse a pontificatu Wintoniensi in archiepiscopatum Cantuariensem translatus secum tulerat, cum multis aliorum Sanctorum reliquiis, solenniter reposuerat. Ad hæc altaria nonnullis gradibus ascendebatur a choro cantorum, quoniam crypta, quam confessionem Romani vocant, subtus erat, ad instar confessionis S. Petri, fabricata, cujus fornix eo in altum tendebatur ut superiora ejus non nisi per plures gradus possent adiri. Hæc intus ad orientem altare habebat quod caput beati Fursei, ut antiquitus fatebatur, in se habebat. Sane via una quam curvatura cryptæ ipsius ad occidentem vergentem concipiebat usque ad locum quietis Beati Dunstani tendebatur, qui maceria forti ab ipsa crypta dirimebatur. Ipse namque sanctissimus pater ante ipsos gradus in magna profunditate terræ jacebat humatus, tumba super eum in modum pyramidis grandi sullimique constructa, habente ad caput Sancti altare matutinale. Inde ad occidentem chorus psallentium in aulam ecclesiæ porrigebatur, decenti fabrica a frequentia turbæ seclusus. Dein sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant prominentes ultra ecclesiæ alas. Quarum una quæ in austro erat sub honore B. Gregorii papæ altare in medio sui dedicatum habebat, et in latere principale ostium ecclesiæ quod antiquitus ab Anglis et nunc usque *suthdure* dicitur. Quod ostium in antiquorum legibus regum suo nomine sæpe exprimitur, in quibus etiam omnes querelas totius regni quæ in hundredis vel comitatibus, uno vel pluribus, vel certe in curia regis non possent legaliter definiri, finem inibi, sicut in curia Regis summi, sortiri debere decernitur. Alia vero turris in plaga aquilonali e regione illius condita fuit in honorem B. Martini, claustra in quibus monachi conversabantur hinc inde habens. Et sicut ante alias forenses lites et sæcularia placita exercebantur, ita in ista adolescentiores fratres in discendo ecclesiastica officia die ac nocte pro temporum vicibus instituebantur. Finis ecclesiæ ornabatur oratorio B. Matris Dei Mariæ. Ad quod, quia structura ejus talis erat, non nisi per gradus cuivis patebat accessus. In cujus parte orientali erat altare in veneratione ipsius Dominæ consecratum, et in eo caput beatæ virginis Austrobertæ honorabatur inclusum. Ad hoc altare cum sacerdos ageret divina mysteria faciem ad populum qui deorsum stabat ad orientem versam habebat: post se vero ad occidentem cathedram pontificalem decenti opere ex magnis lapidibus et ce-

placed it on record, that he found the body complete, not a bone having been missed.[1] Well may William of Malmesbury observe, "lis inextricabilis inter Cantuari- "enses et Eboracenses versatus; quia dicant Cantuari- "enses se Wilfridum Seniorem habere; contra Ebora- "censes contendant hunc Juniorem ab archiepiscopo "Odone Cantiam translatum." (p. 245. De Gestis Pontiff.)

W. of Malmesbury's opinion.

The testimony of Odo himself is doubtless a stubborn fact in favour of Canterbury, that some bones at least were brought away from Ripon. The Canterbury historians are unanimous in their opinion. On the other side there is the damaging testimony of the anonymous Life of Oswald now for the first time produced. There is likewise the disagreeable fact that not only did the monks of Canterbury claim the bones of Wilfrid senior against Ripon, but that they also professed to have the remains of St. Audoenus as well, of whom there was another entire body in a church abroad. Nay even

Remarks on the evidence.

"mento constructam, et hanc longe "a Dominica mensa remotam, ut- "pote parieti ecclesiæ, qui totius "templi complexio erat, omnino "contiguam. Hoc situs fuerat "ecclesiæ Cantuariensis. Quem "ea re hic ita paucis descripsimus "ut cum præsentis ætatis homines "et futuræ antiquorum de hoc "scripta audierint, nec juxta rela- "tionem illorum quicquam invene- "rint, sciant illa vetera transisse et "omnia nova facta esse. Siquidem "post innumeras persecutiones, "quas sæpissime passa est intus "et foris, occulto nostris diebus, "sed justo judicio Dei incendio "consumpta est et cum omnibus "ornamentis et utensilibus suis in "nihilum pæne redacta. Sed his "dispensante Deo patratis, paucis "interpositis annis, Lanfrancus "Cadomensis cœnobii abbas, vir "magnus et prudens, ecclesiæ ip- "sius archiepiscopatu functus est, "et incendii reliquias nova omnia "constructurus funditus evertit." He takes up and removes all the Saints: mentions Osbernus Cantor coming to him as he was writing in the cloister, and hence a fresh examination of the relics; which they did "inconsulto Priori." The titles lost. (De Reliquiis S. Audoeni et quorundam aliorum Sanctorum quæ Cantuariæ in ecclesia Domini Salvatoris habentur. MS. C.C.C. 371, f. 440.)

[1] The document recording this translation will be printed afterwards.

the possession of Dunstan was challenged by the monks of Glastonbury. There are few things more discreditable in medieval history than this hungry and jealous relic-mongering. The church of York also professed to have in its treasury at the Dissolution one of Wilfrid's arms, but this might have been procured from Ripon. It must not be forgotten that the possession of the bones of Wilfrid was used as an argument in favour of the supremacy of Canterbury over York.

The various MSS. of Eadmer's Life.

Eadmer's Life of Wilfrid was first printed in the Acta Sanctorum for the 24th of April, iii. 292, et seqq. It also appears in Mabillon's Acta SS. ord. S. Ben. ed. Venice, iii. 175–204. The copy which he used was sent to him by Sir Joseph Williamson and was taken from the MS. in the Cottonian library. It occurs also in Migne's Patrologia, clix. 710, et seqq.

The text of the life, as amended, is a very good one, and it is not probable that the discovery of any other MSS. will materially change it.

The text is taken from MS. Cotton. Caligula A. viii., ff. 59–83^{b}, a small volume in 4to., very well written throughout, in a hand of the early part of the twelfth century. A few leaves are stained at the beginning. There is but little attempt at decoration. The volume contains other Lives of Saints, and seems to have been in the possession of the Prior and Convent of Ely,[1] who

[1] At the beginning is the autograph, "Ro. Cotton Bruceus," and at f. 168 *b* is a drawing in ink of the arms of prior Steward of Ely, under which is the inscription, "Hæc sunt arma domini Robarti "Stewarde prioris nostri Eliensis "1531." On the flyleaf at the end is a fragment of a letter to a brief-bearer, in behalf of some deceased person, beginning "R. Dei "gratia et ejusdem loci humilis "conventus."

The MS. begins with a very valuable piece, entitled "Comme-"morationes Benefactorum abba-"tiæ de Beauchief, co. Derby," mentioning, among others, the Furnivals, Foljambes, Watertons, and Chaworths. (Recently printed.)

ff. 28–43. Chronicon Simeonis Dunelmensis.

ff. 43–4. De vij. Mirabilibus Mundi.

ff. 44–58. Nennius et Gildas.

ff. 59–84. S. Wilfrid.

had just cause to include Wilfrid among the saints and patrons of their monastery.

A. MS. Arundel 91, ff. 125b–144, a fine volume in folio, in double column, written in the beginning of the twelfth century. It is prepared with unusual care and contains some nicely illuminated letters. This book, which runs to 228 folios, is a Lectionary. In addition to the Life of Wilfrid it contains that of Willebrord. These are the only two connected with the North. MSS. of Eadmer's Life of Wilfrid.

B. MS. C.C.C. Cambridge, No. 371, ff. 23–78, a noble volume in 4to contaning 461 folios, very neatly and uniformly written in a twelfth-century hand. It is devoted to the works of Eadmer, and from an addition to cap. xlvi. (cf. p. 208) probably belonged at one time to the church of Canterbury. The varied contents of this MS. are given with tolerable exactness in Nasmith's catalogue of the Corpus MSS. pp. 376–79. When any collected edition of Eadmer's works is prepared, the editor must give to this MS. his most earnest attention.

The MS. which was in the possession of the late Mr. David Laing of Edinburgh passed out of his hands some years before he died, and he was unable to trace it for me. I had once an opportunity of seeing it at Durham. It was a good twelfth-century MS. in folio in double column.

There is no Life of Wilfrid by Eadmer in MS. 8431 in the National Library at Paris.

---

ff. 84–93. Life of S. Werburga, with the Lections on her festival.

ff. 93 *b*–125. Lections on feast of SS. Sexburga and Eormenilda. Passio S. Margaretæ Virginis. Miracula S. Wihtburgæ; and Lives of SS. Sexburga and Birinus.

ff. 125–169. Imperfect Life of S. Ethelwold, and Lives of SS. Benedict and Scolastica; Life and Translation of S. M. Magdalene.

ff. 169–191. Passio S. Katherinæ.

ff. 192–209. Visio Edmundi monachi de Eynsham (of hell and the persons he saw there).

IV.

The Breviloquium Vitæ S. Wilfridi.

Eadmer's larger work is followed by a "Breviloquium "Vitæ S. Wilfridi," probably by the same author. It occurs only in the Corpus MS. (No. 371) which is devoted to his writings, and is essentially in his style. It seems to be an address or sermon to the monks of Canterbury upon St. Wilfrid's day, and is abridged from Eadmer's larger work, one or two local miracles being added. It is printed here for the first time.

V.

Other pieces relating to Wilfrid.

The minor historical pieces relating to Wilfrid, some of which are printed in the Appendix, are as follows:

An abridgment of Eadmer's Life.

I. An anonymous Life taken from MS. Lansdowne, 436, ff. 95–98, which is little more than an abridgment of Eadmer. The MS. contains the lives of many English saints, and belonged to Romsey: "Iste liber est de librario "ecclesiæ Sanctæ Mariæ et Sanctæ Ethelfledæ Virginis "de Romesey." It is a fourteenth-century MS. in double column, and in excellent condition.

Capgrave's Life, and the MSS. of it.

II. The Life ascribed to John of Tynemouth, and printed in Capgrave's Nova Legenda Angliæ, ff. 300–6. The MS. used by Capgrave has still to be discovered. The text adopted is that of the printed volume, and the differences in E[bor.] and O[xon.] are pointed out in the notes. The Life is taken to a great extent from Eadmer.

The following MSS. of this Life are known:

a. MS. Cotton. Tiberius, E. i. ff. 109–116, a fifteenth-century MS. in two volumes 4to., greatly disfigured and injured by the fire. It is called "Johannis de Tinmouth "Sanctilogium Britannicum."

b. No. XVI., C. 1, Bibl. Dec. and Capituli Ebor., a very fine MS. in large folio in a fifteenth or early sixteenth century hand, quoted as E.

c. MS. Tanner, XV., Bibl. Bodl., a noble MS. in very thick quarto, ff. 581, in double column. An inscription at the end (cf. Hardy, i. 21–2), says that it was written in 1499 at the expense of Prior Goldston of Canterbury, by James Neelle, a native of Rouen. Quoted as O.

d. MS. Bodley, 240, sæc. xv., a MS. which yields nothing of any value.

A short Life at Vienna.

III. There is a Life of Wilfrid in the Imperial Library at Vienna, in " Wolfhardi Vitæ Sanctorum, mensis " Aprilis, Maii, et Junii. The MS. (335) [Hist. Eccles. 5] " belongs to the beginning of the thirteenth century. " Wilfrid's Life is to be found under Idus Maii, and con- " tains about 300 lines." It is a meagre and worthless abridgment.[1]

Life by Peter of Blois.

IV. Peter of Blois, of literary and epistolary fame, wrote a Life of Wilfrid, which in Leland's time was in the vestry at Ripon (Collect. ed. 1774, ii. 110). The antiquary gives some few extracts from it (cf. pp. 26–7). The original is lost.

There is now in the Ripon Minster Library, by the recent gift of the Marquess of Ripon, a service book in honour of Wilfrid, which was used at Ripon in the fifteenth century. As a historical document it is of no value, and it is too much of a liturgical work and too lengthy to be printed in this volume.

---

[1] *Vita Willifridi episcopi et martyris.* Anno, quo Brittaniam reliquerat, antistes eximius Wilfrid, post xl. et v. annos accepti episcopatus diem clausit extremum in provincia quæ vocatur in Undalum, corpusque loculo inditum perlatum est in monasterium ipsius, quod dicitur in Hripum, et juxta honorem tanto pontifici congruum in ecclesia beati Petri apostoli sepultum est. De cujus statu vitæ ut repedantes paucis, quæ gesta sunt, memoremus. Cum esset puer bonæ indolis atque ætatem moribus transiens, ita se modeste et circumspecte in omnibus gereret, ut merito a majoribus, quasi unus ex ipsis, amaretur, veneraretur, amplecteretur; ubi quartum decimum ætatis contigit annum, monasticam seculari vitæ prætulit. Quæ ubi patri suo narravit (jam enim mater obierat), libenter ejus votis ac desideriis cælestibus annuit, eumque cœptis insistere salutaribus jussit.— It ends with the epitaph from Beda, and would fill altogether two or three 8vo pages in print.

VI.

Folcard, who he was.

Folcard, or Fulcard, was a monk in the house of St. Bertin in Flanders, who migrated to Canterbury in the reign of Edward the Confessor. After the Conquest King William made him abbot of Thorney, but he never received the benediction on account of some dispute with the Bishop of Lincoln, and he returned, as some think, to St. Bertin (Hardy's Catalogue, i. 374–5, and ii. 32; Wright's Biogr. Lit., i. 512–13). In addition to the Life of St. John, Folcard was also the biographer of SS. Bertin, Adulf and Botulf, and Oswald.

Folcard's connexion with Thorney.

In the preface to his Life of Botulf, Folcard says that "sub specie pastoralis curæ in cœnobium Thornense "incidi," which is something like a confession that his residence had been anything but satisfactory. And then, apparently to show why he occupied himself in literary work, he speaks of the beauty of the place in which he had lived. Its principal charm in Folcard's eyes seems to have been its solitude, cut off as it was from the outer world by woods and streams and morasses, dead and living waters. He had time enough here for study, as well as for the usual routine of the monastery.

His literary works.

There were at Thorney some relics of Botulf, and so Folcard, for the edification of the convent and posterity, set down, as far as he could discover it, the history of Botulf and his brother Adulf. St. Bertin had a special claim upon his pen, as he had been a member of the Flemish monastery which bore that Saint's name. In Oswald also Folcard would have a peculiar interest on account of the neighbouring abbey of Ramsey.

Why he wrote St. John's Life.

With John of Beverley Folcard would have no connexion except from his wish to oblige a patron and old friend. That friend was Aldred, the last English, or Saxon, archbishop of York, and in the preface to this Life Folcard gives us his reasons for undertaking the work, and some insight into the local history of the

time. Folcard had experienced some trouble in the management of his monastery, and Aldred had given his own advice and assistance to the perplexed abbot, and had procured for him the aid of the queen. And so, seemingly as a token of his gratitude, Folcard undertakes to write a life of St. John. He had already, as he says, written some Responsoria in his honour at the Archbishop's request, and now he goes a little farther and essays the story of his life. Aldred was greatly interested in the church of Beverley, which St. John founded. He had added a presbytery, and had rebuilt the whole church westward as far as the great tower of Kinsius. He painted the roof in gorgeous colours, and constructed a rich pulpit of Teutonic work. He likewise reformed the staff of the Minster, turning the seven canonries (the old Culdee number) into prebends, adding an eighth, endowing them, appointing subsidiary vicars, and building a common dormitory and refectory. It was natural enough, therefore, that such a patron of Beverley as Aldred had shown himself to be, should be anxious for the preparation of a Life of St. John, Beverley's founder and saint. Strange to say, Folcard never mentions one of these benefactions of Aldred to Beverley. The special praise which he bestows upon Aldred is for his getting rid of what he calls the "prisca "rusticitas" of the church of York. He mentions several matters in which the archbishop had made a reform, *e. g.*, in enjoining distinctive dresses for the clergy in church and at synod, and in ordering a more strict observance of almsgiving, washing the feet of the poor, and the commemoration of the faithful departed. There was no connexion between these reforms and Beverley. And yet Folcard must have known that Aldred had remodelled and endowed the chapter, and had rebuilt at least one half of the minster.

Archbishop Aldred's work at Beverley and elsewhere.

The style of Folcard is fairly good, better indeed than that of the majority of our early biographers. He makes

the most of his materials, which were scanty enough. He uses of course the few chapters in the fifth book of Bede's Ecclesiastical History which relate to John, and to these he adds two or three other miracles. There is very little of value in the narrative, and the author seems to have had but a small acquaintance with history. The work of Folcard ends with the Life, and consists of only thirteen brief chapters.

Folcard's style and authorities.

Miracles described by William Ketell.

The Life is followed by a long series of miracles, described in a different style and by a different author. He was a person of the name of William Ketell, or Kecell, a clerk of Beverley, who professes to record what he had either witnessed himself or had heard of from trustworthy sources. As a whole the miracles are singularly uninteresting. The collection is dedicated to two persons whom the author calls Ethel. and Thur., which possibly represent Ethelred and Thurstin. The Cottonian MS. omits the dedication and the names, which has the effect of leading the reader to suppose that Folcard described the miracles as well as wrote the Life, which is certainly an error. When did Ketell compose his work? He quotes Alured of Beverley, whose Chronicle was written *circa* A.D. 1150 (pp. 266–8), and he mentions also St. John's *former* tomb (p. 272).[1] Now we know that there was a translation of St. John's remains in A.D. 1197, and we might suppose therefore from this fact, that Ketell wrote about A.D. 1200. But a careful examination of the first Appendix necessitates an earlier date than this. We must believe, therefore, that the word *former* "prius" is an interpolation by a later writer for the instruction of his readers. In this case it is not unreasonable to infer that Ketell wrote his work about A.D. 1150, and that Thur. is intended for

When written.

---

[1] "Ante sepulcrum, quo beati "viri corpus prius humatum fue- "rat, cæcum suum statuerunt." I should omit "prius," or the whole sentence in the middle.

Thurstin, provost of Beverley, who died in A.D. 1153 or 1154 (John of Hexham, *sub anno*).

To Ketell's Collection of Miracles there are three distinct Appendices, each a continuation of the same theme.

Three Appendices to Ketell's List of Miracles.

a. The author professes to supply some of Ketell's omissions, and to record what he knows by sight or hearsay. He gives a strange tale of the cure of a deaf and dumb man in Beverley Minster, whilst Archbishop Gerard was celebrating mass. The prelate, when he heard the news, declared what had happened to the people, and was going to make a long address, when one of his audience quaintly told him that such occurrences were by no means unusual at Beverley, and that it would be well if he himself were to pay more respect to the privileges of a place which had so powerful a saint to protect it. Gerard had probably tried to enforce, as he tried also at York, celibacy among the prebendaries, and to oblige them to reside. The deaf and dumb person who was cured, lived, we are told, to the end of Thurstan's archiepiscopate, and the writer, when a boy at school, often saw and talked with him. Thurstan died in A.D. 1140. In another chapter the writer describes a deed of wrong wrought in Stephen's days by Robert de Stuteville, a great Yorkshire baron, who imprisoned the son of a citizen of Lincoln in his castle of Cottingham. The youth escaped and got safe to Beverley, where Alured the sacrist (the historian), then an old man, but since deceased, treated him with much kindness.[1] Robert de Stuteville lived to be Sheriff of Yorkshire, A.D. 1169–1175. It is probable, I think, that this appendix must have been written between A.D. 1170–80. Another curious story describes a Frenchman, who was a fratricide, and wore as a penance an iron girdle around his body. After visiting St.

Incidents recorded in the first Appendix.

Archbishop Gerard.

Robert de Stuteville.

The Frenchman with an iron girdle around him.

[1] This information about Alured is new.

Andrew's in Scotland he comes to Beverley. Whilst he is in the Minster the girdle cracks. The author was in the church at the time and heard the sound, and observes, quaintly enough, "videbatur mihi magnæ simplicitatis "vir ille fuisse." The use of such girdles as a penance was not uncommon, James IV. had one upon him when he was slain at Flodden.

The Second Appendix of Miracles.

b. A very short supplementary list, extending only over five pages. A mad woman is brought from Hemmingbrough near Selby to Beverley tied with ropes, and is cured. A priest of the name of Ingulf is singing his service by night and his light goes out. Suddenly a mysterious figure in white places a fresh candle in his hand. Strange sounds also are heard in the Minster, and on one occasion the keeper of the crypt sees a noble procession, heralding a queen, sweep around the church and vanish. There is nothing in this Appendix to guide us to a date.

The Third Appendix.

c. This Appendix contains some interesting information. An Easter miracle-play was being acted in the churchyard before a great crowd, and some lads, eager to see and hear, find a door open in the church and climb up into the galleries and roofs. The vergers give chase, and a boy falls to the ground and is killed. As the author says, the resurrection was imitated inside as well as outside.

In another chapter we have a notice of the collapse of the central tower, which was too ponderous for its supports. A still more interesting chapter describes the state of the country during the Barons' wars, showing that this Appendix must have been compiled in the latter part of the thirteenth century.

MSS. used for the text.

The first part of the text is taken from the only MS. which is at present accessible, Cotton, Faustina, B. IV., ff. 156–177, a fine folio volume, written in double column in a twelfth-century hand. On the first leaf is the inscription "Liber Sanctæ Mariæ de Holmcoltran, lib.

"cxli,"[1] showing that the book has come out of Cumberland. The character of the MS. is thoroughly good and trustworthy as far as it goes. Unfortunately it ends abruptly, the MS. being imperfect, near to the end of Ketell's narrative of the miracles (p. 290).

For the remainder we rely only upon the text of the Acta Sanctorum, May 7, ii. 166–194[2] (previously cited as A.), which is printed after an English MS. sent to the learned editors, Henschen and Papebroch, by Leander Prichart, a Benedictine monk. This may have been an ancient MS., and not a seventeenth-century transcript, but it has been tampered with,[3] additions having been

The Life in the Acta Sanctorum.

---

[1] Bound up with Folcard are several other pieces, among which is the Life of St. Alexis, which at one time was "Liber Sanctæ Mariæ "de Beallanda," some of Alcuin's Letters, &c. On a flyleaf at the end, in a fourteenth-century hand, is a notice of the breaking into the treasury of the abbey of St. Edmund, and the carrying away of the assay of money, in the 3rd year of Edward III.

[2] And in Migne's Patrologia, 147, 64, *et seqq.*

[3] Between capp. 12 and 13 of Folcard there is inserted in the Acta SS. the following chapter, which is evidently an interpolation, of a later date, probably by the transcriber:

"Nec mirum si gratiosus apud "Dominum et homines hic electus "Dei Joannes exstiterit, utpote qui "a magistro et doctore clarissimo "et inter theologos facundissimo "sufficienter edoctus sit, Theodoro "scilicet Cantuariensi archiepi- "scopo, de quo Sanctus Beda refert "in Ecclesiastica Anglorum His- "toria: Erat, inquit, tempore Ced- "dæ episcopi Romæ quidam mo- "nachus, nomine Theodorus, natus "Tharsi in Cilicia, vir et seculari "et divina literatura, Græce, et "Latine, et Hebraice sufficienter "instructus, probus moribus, et "ætate venerandus, qui ordinatus "a Vitaliano papa Britanniam mis- "sus est, et venit ad ecclesiam "suam Cantuariæ, secundo post- "quam consecratus est anno. Hic "etiam Theodorus in suam sus- "cepit disciplinam quamplures de "regione Britannica, inter quos "quemdam habebat magnæ sanc- "titatis discipulum, nomine Joan- "nem, quem postmodum vidimus "archipræsulem metropoliticæ ec- "clesiæ Beati Petri Eboracensis "tempore Alfridi regis ordinatum, "quem Dominus Jesus Christus "tantum dilexit, ut ei in columbina "specie Spiritum Sanctum divina "celebranti transmiserit. Fuit au- "tem Theodorus in archiepiscopatu "Cantuariensi per annos viginti et "unum, menses tres, dies viginti "et sex, et sic migravit ad Chris- "tum. Joannes vero multos quo- "que diaconatus ordine et pres- "byterii sanctificavit honore, de "quorum collegio Sanctus extitit

made,[1] and the positions of capp. VIII. and IX. transposed. After the volume of the Acta was printed Sir

"Beda, qui multa Apostolicæ fidei "scripsit utilia. Ipse etiam Joannes habebat quemdam magnæ "sanctitatis diaconum, nomine "Brithunum, quem in monasterio "suo, quod Beverley dicitur, ab-"batem sanctimonialis vitæ con-"stituit. Idem vero Joannes epi-"scopus omnes ad se venientes ad "viam veritatis convertit, et pro "grege sibi commisso et omni "populo Christiano jugiter et sine "intermissione oravit."

[1] At the end of Folcard's Life, in the Acta SS., the following miracles appear. "Quæ sequuntur "miracula, ut ex novo apparet ex-"ordio, aliunde adjecta sunt."

"Dominus et Salvator noster Je-"sus Christus multa miracula per "dilectum suum Joannem operatus "est. Quorum primum hoc est. "Accidit quodam tempore, ut qui-"dam ardore febrium oppressus "ad sanctum ipsius sepulcrum per-"venerit, ac sensu alienatus, dum "ibi diu devolveretur, tandem spi-"ritus malignus ab ipso fugatus "est. Qui et integræ sanitati per "S. Joannis merita restitutus, as-"sumpto baculo suo, ad propriam "domum perrexit, atque ipsum "postea nunquam eædem infirmi-"tates invaserunt.

"In quodam postea tempore ab-"bas Brithunus invitavit abbatem "de Swina in anniversario die S. "Joannis ad Beverley, habentem "secum illuc quemdam presbyte-"rum, nomine Druchwald, qui et "tanta infirmitate detinebatur, ut "vix illuc ire poterat. Item postea "cum abbas de Swina domum "redire proposuit, rogatu suo "Brithunus abbas ipsum infirmum "presbyterum, donec incolumis "fieret, in custodia recepit, et "maxime propter invocationem "nominis S. Joannis atque amo-"rem. Cum quo et ipse abbas de "Swina quendam diaconum suum, "qui vocabatur Adde, quatenus "procuraretur attentius, reliquerat; "cui enimvero abbas Brithunus "Wlverd presbyterum addiderat, "ut ipse infirmanti presbytero "omnia ei procurando necessaria "famularetur. Tunc autem qui "infirmabatur sacerdos rogabat "ipsum Brithunum abbatem, ut "corpus suum si obisset inibi in "cœmeterio illo sepeliri permit-"teret, quia ipse sanctus episcopus, "inquit, se antea ad sacerdotalem "promoverat gradum. Quod post-"quam impetraverat, eidem ipse "presbyter gratias prece supplici "atque devota persolvit. Inse-"quenti vero nocte in tantum "aggravabatur infirmitate, quod "eam vivus minime putabatur "posse transire. Mane autem facto "ipse abbas venit ad ipsum, dicens "ei, 'Credo cito melius te fore "'futurum, si allatus fuisses ad "'monasterium, in quo sunt multæ "'reliquiæ sanctorum martyrum.' "Hoc idem quoque ait se credere "ipsum; et contestans continuo, "post horam tertiam allatus est in "ipsum monasterium, ipsi etiam "Deo grates referens, quia in ip-"sum vivus meruit introire. Et "cum intentius ante altare S. Jo-"annis Evangelistæ orasset, inde "ad sepulchrum ipse progressus "est, supplici eum prece deposcens, "quatenus sibi in infirmitate sua

William Dugdale gave the editors a copy of the Cottonian MS., and they subsequently (vol. xix., p. 615) presented the variations which it showed.

Other MSS. of Folcard's Life.

A MS. of Folcard was sold some years ago, when the collection of Sir Henry Saville was dispersed, but it cannot now be traced. It seems to have been examined by Sir Thomas Hardy, who says that it was a fourteenth century MS., and imperfect at the beginning and end. Sir Thomas also speaks of a similar MS. being in the old collection at Stowe (Cat. I., i. 429). Leland saw another in the library of St. Mary's, York (Coll. iv. 37). In MS. Harl. 560, in a hand of the seventeenth century, there are a number of short extracts from Folcard, blended with other notices of Beverley of no value. There are some notes of the same nature and date in Cotton. Otho, C. xvi., one of the MSS. damaged in the fire. Leland had the use of a similar set of memoranda

" erga suum medicum dignaretur " auxiliari. Ac sæpius gratia im- " petrandi commemorata, quam " erga Deum habebat, inde pro- " grediens monasterium S. Martini, " quod in se continebat multas " quoque sanctorum martyrum re- " liquias, ingressus est. Quarum " igitur impressione ut signum " sanctæ crucis fronti suæ inten- " tum est, ac eo regresso ad tumu- " lum Sancti Confessoris, continuo " ab ipsa infirmitate qua detineba- " tur curatus est, et postea sanus " et incolumis domum rediens, hoc " ipsum miraculum, quod in se " factum fuerat, cum ingenti lætitia " sæpe et multum solebat referre.

"Quodam etiam tempore conti- " git quamdam sanctimonialem de " Esech, cujus manus contractæ " erant, membraque universa in- " valetudine detinebantur, ad Sancti " Confessoris tumulum devenisse, " ac sui universi languoris sine " mora curationem inibi recepisse, " per intercessionem ipsius Sancti " Confessoris. Sanitate igitur re- " cepta, ipsa multis hominibus in " eodem die quo curata est propi- " nando ministravit; et in ea postea " sanitate multis vixerat annis. Et " hæc per intercessionem hujus " Sancti Confessoris fiebant, ad " laudem et honorem Creatoris " nostri Jesu Christi, qui vivit et " regnat Deus per omnia secula " seculorum."

These miracles are probably of a late date. The mention of an abbot of Swine is very suspicious. Swine was a Cistercian nunnery, and was not founded until the 12th century; and there is no other mention of its existence earlier. The nunnery of Esech (?) is unknown.

relating generally to Beverley (cf. Coll., vol. iv., 100–1), and Dugdale also. There are also some others of a similar kind among the Wharton MSS. at Lambeth. All these memoranda are of a most miscellaneous character, forming part of a general account of Beverley Minster and its benefactors, and are referable to no ancient MS. which is known to be in existence.

VII.

The remaining pieces about St. John are chiefly liturgical, and consist of the following:—

Other historical pieces about St. John.

a. Lectiones de Vita S. Johannis episcopi et confessoris (pp. 511–17), derived almost entirely from Bede. The MS. from which they come is a fine folio volume in the library of Gray's Inn, 3, ff. 42–4, written in the early part of the twelfth century in double column. On the first leaf is written "Primum Passionarium, XI.," and one of the old rings still remains by which the book was chained to a desk. The other Lections relate chiefly to Apostles and foreign Saints.

b. Another set of Lections (pp. 519–526), arranged after the fashion of a biography. They are taken from MS. 161, C. C. C. Cambridge, a very fine volume of Lives of Saints, written in the twelfth century. It is collated with Tiberius, D. iii., a large Passionale much injured by the fire. It is written in a twelfth-century hand, and is less perfect than the Corpus MS.

c. A third set of Lections (pp. 527–9), printed by Mabillon from a MS. Legendary in the library of the monastery of S. Gildasius de Nemore.

d. A short Life, abridged from Bede, taken from Lands. 436, a MS. which has been already described at p. l. (pp. 531–4).

e. The Life, printed by Capgrave, abridged from Bede and Folcard. For a notice of the MSS., *see* pp. l–li.

VIII.

Alcuin's Poem on the saints, &c. of the church of York.

Next in order comes the poem in Hexameter verse, De Sanctis et Pontificibus Ecclesiæ Eboracensis, which has been most satisfactorily appropriated to the pen of Alcuin of York. Gale was the first to discover the writer, and every subsequent editor of the Poem has adopted his conclusions and confirmed them. Froben has stated the case for the authorship of Alcuin so well that I shall not hesitate to quote his words:—

Froben's statement of the authorship of the Poem.

" Et certe postquam Poeta noster narrasset, duos fuisse " Ælberti episcopi Eboracensis discipulos, qui ædificium, " illius mandato ceptum, curarunt, unum Eanbaldum et " alterum Alcuinum, ulterius refert, quod priori, nimirum " Eanbaldo, tradiderit pontificale decus ; alteri vero, " utique Alcuino, caras super omnia gazas librorum, seu " curam bibliothecæ ; atque hunc ipsum semet esse, qui " proprium suum nomen, utpote veri auctoris, fronti " hujus poematis præfixerit. *Cujus*, inquit, versu 1529 " (discipuli nimirum, cui cura librorum ab Ælberto com- " mendata fuerat)

" Cujus si curas proprium cognoscere nomen,
" Fronte suo statim præsentia carmina prodent.

" Et hæc quidem sola adeo perspicua sunt, ut iisdem " bene perpensis nullius dubitandi locus supersit, Poema " præsens ad B. Alcuinum tanquam verum auctorem " pertinere ; quæ nihilominus hoc quoque ratiocinio, " ex aliis hujus Poematis narrationibus, ex Alcuini " Epistolis et ejusdem Vita deducto, confirmari possunt. " Etenim auctor Poematis se Eboraci natum, nutritum, " et educatum profitetur. *Vers.* 16 *et seqq.*

" . . Patriæ quoniam mens dicere laudes,
" Et veteres cunas properat proferre parumper,
" *Euboricæ* gratis præclaris versibus urbis,

Vers. 1648 *et seqq.*

" Hæc ego nauta rudis teneris congesta carinis,
" Per pelagi fluctus et per vada cæca gubernans,
" *Euboricæ* ad portum commercia jure reduxi,
" Utpote quæ proprium sibi me nutrivit alumnum,
" Imbuit et primis utcumque verenter ab annis, &c.

" Id ipsum de se profitetur Alcuinus in Epistola V. " (Jaffè, 34), quæ est ad Fratres Eboracensis ecclesiæ, " ubi ita scribit.

" *Vos fragiles infantiæ meæ annos materno fovistis* " *affectu, et lascivum pueritiæ tempus pia sustinuistis* " *patientia, et paternæ castigationis disciplinis ad per-* " *fectam viri edocuistis ætatem, et sacrarum erudi-* " *tione disciplinarum roborastis.*"

" Præterea auctor Poematis discipulus fuit Ælberti " episcopi Eboracensis, qui eidem tradidit,

Vers. 1525.

" Tradidit ast alio caras super omnia gazas
" Librorum nato, patri qui semper adhæsit,

And *Vers.* 1532, *et seqq.*

" Huic sophiæ specimen, studium, sedemque, librosque
" Undique quos clarus collegerat ante Magister.

" Has librorum gazas sibi ab eodem Ælberto com- " missas fuisse Alcuinus apertis verbis declarat in " Epist. L. ad Eanbaldum (Jaffé. 72), *Laus.*, ait, *et* " *gloria Domino Deo Omnipotenti, Qui dies meos in* " *prosperitate bona conservavit, ut in filii mei caris-* " *simi exaltatione gauderem — qui dignus haberetur* " *dispensator esse mysteriorum Christi, et laborare vice* " *mea in ecclesia, ubi ego nutritus et eruditus fueram;* " *et præesse thesauris sapientiæ, in quibus me Magister* " *meus dilectus Helbrechtus archiepiscopus hæredem* " *reliquit.*" Concordant, quæ narrat auctor Vitæ IV., " ubi scribit, Alcuinum post obitum Hechberti seu

" Egberti, alium patrem et magistrum Elcbertum, seu " Ælbertum accepisse sub quo ita eruditione profecit, " ut reliquos discipulos sapientia ac virtute præcelleret; " quorum tamen propterea in se concitatam invidiam " humilitate ac mansuetudine ita fregit, ut eum postea " etiam *secundum ab Ælberto Magistrum* habere gau- " derent."

Froben also quotes the words of Rivet, in which he shows that the opinion of Oudin that this poem is the work of Frithegode, is untenable on account of the style and date, and very reasonably concludes " ex his argu- " mentis adeo mihi perspicuum esse videtur, Poema " præsens Alcuini genuinum partum esse, ut etiam " neminem futurum esse confidam, cui de ea re dubium " relinquatur."

Alcuin has made great use of Bede in his poem, quoting not only the Ecclesiastical History largely, but the Metrical Life of Cuthbert as well. The latter portion of his work, beginning with *l.* 1215, is by far the most valuable. His account of the archiepiscopate under Wilfrid II., Egbert and Albert, is of the very highest interest. It must be read with the Letters of the same author, as they illustrate each other; and, together, they present a picture of an English minster in the eighth century which cannot be surpassed. The church, the library, the school, all appear in turn, set off by personal portraits delineated with the most tender care. If we only knew the history of the Church of York in the ninth and tenth centuries with equal minuteness, no cathedral in Europe could boast of so rich a succession of noble deeds and illustrious memories. **Alcuin's authorities.** **The great value of the Poem.**

Oudin, very unjustly censures this poem for its rudeness, and supposes that it is on this account the work of Frithegode. The style is entirely dissimilar; and although the verse of that day is more or less rugged, as might be expected, we have nevertheless in this poem **Alcuin's style.**

of Alcuin the work of a man not unacquainted with melody and numbers, who could express his meaning with facility, either in prose or verse.

When the Poem has been printed.

The poem was first printed by Mabillon (Acta SS. Ord. S. Ben. iii. pt. ii., 503–14) from a MS. in the monastery of St. Theodoric, near Rheims, discovered for him by Christopher Daubin. The title of the MS. was "Historia "Anglica Carmine Heroico a quodam sapiente facta," and, strange to say, the learned Benedictine failed to recognise the authorship of the poem. He also omits the greater part of it (*ll.* 99–1215) on the plea that it was merely between those limits a metrical paraphrase of Bede, and on that account of no historical importance. It was certainly worthy of better treatment.

By Mabillon.

Dean Gale, Froben, &c.

The next editor was Gale, in the first volume of whose Collection of Historians (pp. 701–732) it appears. It came to Gale from Mabillon: "hoc poema beneficio viri "doctissimi J. Mabillonii accepi, quod gratissimo ore "profiteor," and he recognised what his learned friend had failed to see, that it was the work of Alcuin to whom he unhesitatingly ascribed it. Gale derived his text from two MSS., one at St. Theodoric near Rheims, and the other at Rheims itself.

The next edition is that by the learned Froben in his collected works of Alcuin (Vol. ii., ed. 1777, pp. 241–58). He professes to get his text from the MS. at St. Theodoric. The poem is edited with the customary skill of that great scholar, with valuable prolegomena and notes.

The poem has been reprinted in Migne's Patrologia, ci., 813 *et seqq.*

Jaffé's edition.

The last and the best edition is that published at Berlin in 1873, in 8vo. in the sixth volume of the Bibliotheca Rerum Germanicarum (pp. 78–131). It was prepared by Philip Jaffé, after whose lamented decease it was finished and published by W. Wattenbach and E. Dümmler. Jaffé adopted as his text the Gale MS. at Cambridge.

The text used in the present volume is derived from MS. Gale Trin. Coll. Cambridge, O. 2. 26, the transcript from Rheims sent to England by Mabillon.[1] It was taken from the MS. at St. Theodoric near Rheims, the scribe having designedly omitted from it *ll.* 99–1215. Afterwards another MS. seems to have been discovered at Rheims itself, out of which the missing lines (99–1215) were copied for Gale's benefit, and a few collations made in the most imperfect and unsatisfactory way. It is evident that the text can be improved, but the two Rheims MSS. cannot be traced, having probably disappeared with many other literary treasures in the French Revolution, and we must therefore wait for some happy day when a new MS. can be discovered. In the notes to this volume the Codex Remensis is cited as A, and the Codex S. Theodorici as B. **Whence the text is derived.**

IX.

The last biography in this volume is an unpublished Life of Archbishop Oswald, a work of venerable antiquity and interest. In its bearing upon national history it is justly called by Professor Stubbs "an invaluable and "almost unknown evidence for the reign of Edgar and "Ethelred." As to Oswald himself, it is not only the earliest, but by far the best and most trustworthy account that we possess. **The Anonymous Life of St. Oswald of great value.**

It is evident that the author must have been a monk of Ramsey. He was thoroughly acquainted with the place and its inmates, and some of the information which he gives could only have been acquired from Oswald himself. It is observable that he cites Archbishop Elfric as a witness to the truth of a miracle (p. 452). This places the date of this biography between A.D. 995 and 1005. Oswald died in A.D. 992, so that we have in this **The author a monk of Ramsey who knew Oswald.**

---

[1] It is also the copy sent by Gale to the printer, as is shown by the following note on a flyleaf, "Let "this copy be returned intire, after "ye compositor hath done with "it.—T. G.

memorial of him the work of a sympathising contemporary and friend. There is of course a tendency to magnify events which occurred within the precincts of the monastery. This is natural enough. Still the author does not omit to introduce to us public affairs and the chief persons in the realm with whom his lord and patron had been connected, and he tells us some things which are entirely new, and much about which comparatively little has been heard before. The first part of his work is devoted to Odo and serves as an appropriate introduction to the Life of Oswald his nephew. The style of the writer is diffuse; his language is often stiff and bristles with long and sometimes obscure words; still the author was a man of knowledge and even of culture. He was well acquainted with the Christian poets. He quotes the historians of Fleury so largely that it might be inferred that he was connected with that famous monastery himself. He quotes also one of the many Lives of Dunstan, about whom there is less, perhaps, in this work than we might reasonably look for. Sir Thomas Hardy observed with justice that he writes like foreigner, as one, in short, who had seen something of the world, and with some experience of men and their manners. But wherever he had been, it is around Ramsey that his affections cluster, and it is Oswald that he regards as its gem and grace.

An account of the work and its style.

The MS. from which it comes.

The MS. from which this text is taken, and where alone it has been found, is that noble Sanctilogium in the Cottonian library, Nero E. i., written in large quarto, in double column, by an eleventh century scribe.[1] The

[1] On the first page some one has written, "Vita Sancti Oswaldi Eboracensis archiepiscopi a Senatu Bavonio monacho Wigorniensi, anno 1170." Below which there is in another hand, "Sed multo antiquiorem ex caractere conjicio." And another writer says, "Elfrici Cantuariensis archiepiscopi tempore scriptum constat esse."

The Life by Senatus will be printed in Volume II.

volume is now bound in two parts and is justly regarded as one of the treasures of the national collection. There are occasional imperfections in the MS. especially in the preface, with which the volume begins, and the writing is by no means easy to decipher. As in the case of the poem of Frithegode, the scribe explains by interlinear glosses some of the more difficult words in the MS. before him. His copy however is an exceedingly fair one, and there is a freshness in the materials and a vigour in the style which are exceeding attractive.

Its merits and defects.

The remaining Lives of Oswald will follow in the second volume of this collection, in the preface to which some use will be made of the historical materials with which this biography abounds.

For want of space the remaining Lives of Oswald will be given in Vol. II.

THE HISTORIANS

OF THE

CHURCH OF YORK AND ITS ARCHBISHOPS.

VITA WILFRIDI EPISCOPI

AUCTORE

EDDIO STEPHANO.

In nomine Domini nostri Christi Jhesu!
Incipit de humili excusatione[1] *Stephani presbyteri, scribentis de Vita Sancti Wilfrithi, Deo digni episcopi.*

De humili excusatione scribentis.[2]

Preface of the work addressed to bishop Acca, abbot Tatbert, etc.

Vita S. Cuthberti, Auct. Anonym. ed. Stevenson, pp. 259–60.

PRÆCEPTORUM vestrorum magnitudine, O venerabiles domini, Acca episcopus, et Tatbrehtus[3] abbas, totiusque familiæ arbitrio[4] superatus, utinam ut tam effectu parere valeam, quam voto! Est enim et hoc opus arduum, et meæ intelligentiæ et eloquentiæ facultas exigua; quæ tamen, etsi ministerium minime expleret injunctum, certe debitum obedientiæ exsolvit obsequium. Maximum enim indicium erga vos meæ reverentiæ est, imperiis vestris[5] amplius me impendere voluisse quam possim.

Quod si dignum aliquid vestræ electioni confecero, id erit profecto Divini muneris; quia nec dubitatur ipsorum fide perficiendum, quorum est adhortatione susceptum. Quisnam erit qui non intelligat vestris orationibus præsumptum esse, quod etiam per me creditis implendum?

The author remembers Wilfrid.

Etenim ingens mihi lucrum est[6] atque utilitas hoc ipsum, quod beatæ memoriæ Wilfrithi[7] episcopi recordor. Est siquidem perfecta via ad virtutem, illum scire quis fuerit.

---

[1] B. (the missing Salisbury MS.) had "Eddii Stephani" (Mabillon, Acta SS. iv. part i. 632).

[2] *De humili excusatione scribentis*] A.; not in MS.

[3] *Tatbrehtus*] Tatberchtus, A.

[4] *totiusque familiæ arbitrio*] et totius familiæ ambitu, A.

[5] *vestris*] A.; om. MS.

[6] *est*] om. A.

[7] *Wilfrithi*] A. uses *d* instead of *th* throughout.

Ideo, ut breviter dicam, omnia quæ de eo sermo referentium[1] jactavit, credite, et minima vos æstimate de maximis audiisse; quia non ambigo nec eos potuisse omnia cognoscere. Obsecro itaque eos qui lecturi sunt, ut fidem dictis adhibeant; relinquentes antiqui hostis millenos invidiæ stimulos, et recolentes quod eloquentia pertonabat. Semper enim in propatulo fortitudo æmulos habet; *Vita S. Cuthberti, ut supra.*

Feriuntque summos
Fulgura montes.

Horatii, Carm. ii. x. 11–12, altering a word.

Neque enim me quicquam audaci temeritate, nisi quod compertum et probatum a fidelibus sit, scripsisse arbitrentur; alioquin tacere, quam falsa dicere, maluissem.

Cœptum orationibus vestris nos iter carpamus.

[Capitulum I.]

Explicit Præfatio Stephani presbyteri: incipit de nativitate et prodigio Sancti Wilfrithi episcopi.[2]

Wilfrid's birth announced by a miracle. *Vita S. Cuthberti, ut supra.* *Rom. viii. 30.*

Igitur Beati Wilfrithi pontificis, Deo adjuvante, et sanctis meritis ejus, vitam scribere exordiar, quem Dominus, secundum egregii doctoris verba, et[3] *præscivit, et prædestinavit, et vocavit, justificavit, et glorificavit.* De utero enim matris suæ valde religiosæ ita eum sanctificatum a Deo prodigium demonstravit, sicut Hieremias audivit a Domino, dicente; *Priusquam te formarem in utero, novi te; et antequam exires de vulva sanctificavi te; Prophetamque in gentibus posui te.* Nam cum mater ejus, dolore parturientis fatigata, in domo sua jaceret, et mulieres circa se mansissent, viderunt viri foris stantes domum illam extemplo quasi ardentem, et flammam usque ad cælum elevatam. Omnes undique concito cursu pavidi[4] advenerunt, flammam minuere aquis, hominesque de incendio eripere cupientes. Quibus mulieres de domo obviarunt, dicentes, "Sustinete stabiliter expectantes. Ecce modo "infans huic natus est mundo." Illi vero stupefacti *Jerem. i. 5.* *The house seems to be on fire, but does not burn.*

[1] *referentium*] reverentium, MS.
[2] *Explicit . . episcopi*] De nativitate Sancti Wilfridi, et prodigio, A.
[3] *verba et*] sententiam, A.
[4] *pavidi*] pavide, A.

videntes, magnalia Dei, sicut Moyses in rubo vidit flammam sonantem, nihilque consumentem, agnoverunt. Nos, autem, fratres, frequenter legimus Spiritum Sanctum in igne apparuisse, quia Deus ignis est, consumens peccatores, et illuminans justos. Quod lumen non sub modio sed supra[1] candelabrum Dominus poni jussit; et hoc per beatum pontificem nostrum[2] omnibus pæne Britanniæ ecclesiis palam effulsit. Sicut præsagia[3] futurorum prodiderunt, et rei eventus postmodum probavit.

Heb. xii. 29.

Matt. v. 15.

[Capitulum II.]

Explicit primum miraculum:[4] *incipit de eo quod in pueritia Deum elegerit.*

Cum ego puerilis ætatis esset, parentibus obediens, omnibus carus, pulcher aspectu, bonæ indolis, mitis, modestus, stabilis, nihil inane more puerorum cupiens; sed, secundum Apostolum Jacobum, *velox ad audiendum, tardus ad loquendum;* omnibus in domum patris sui venientibus humiliter, aut regalibus sociis, aut servis eorum, semper edocte ministravit, ut,[5] secundum Prophetam, *omnes Dei docibiles essent.*[6] Postremo tamen quartodecimo anno in corde suo cogitabat paterna rura deserere, jura[7] cælestia quærere. Privigna enim sibi, matre sua mortua, molesta et immitis erat; tamen arma et equos, vestimentaque sibi et pueris ejus adeptus est, in quibus[8] regalibus conspectibus apte stare posset. Cumque benedixisset eum pater ejus, sicut Isaac Jacob, et Jacob filios suos, ut crescerent in multa millia populorum, pergens itinere suo usquedum inveniret reginam[9] Oswiu, nomine Eanfled, et per nobiles

His character as a boy.

James i. 19.

Is. liv. 13.

Has an unhappy home, and longs for a religious life.

---

[1] *supra*] super, A.

[2] *pontificem nostrum*] Wilfridum episcopum, A.

[3] *præsagia*] præsagi, A.

[4] *Explicit primum miraculum*] om. A.

[5] *ut*] A.; om. MS.

[6] *essent*] A.; sunt, MS.

[7] *jura*] dona, A.

[8] *quibus*] ante, *ins.* MS., om. conspectibus, which is in A.

[9] *reginam*] regis, *ins.* A.

Becomes attached to the court of (Esther ii. 9.) Eanfleda, queen of Oswiu, king of Northumbria.

viros, quibus ante in domo patris sui ministrabat, laudatus, præsentatusque est reginæ. Statim, Deo adjuvante, *invenit gratiam in conspectu illius.* Erat enim decorus aspectu, et acutissimi ingenii; et concessit[1] ei quod petierat, ut sub illius[2] consilio et munimine Deo serviret.

She puts him under the charge of Cudda, an old courtier, who takes him to Lindisfarne.

Tunc quidam nobilis eo tempore ex sodalibus regis, valde sibi amabilis et fidelis, nomine Cudda,[3] proponens sæcularia desideria contemnere propter infirmitatem paralysin, cœnobialemque vitam sub regulari disciplina in Lindisfarne insula[4] arripere maluit. Cui regina supradicta puerum nuper ad se venientem diligenter commendavit, ut sibi ministraret, et Deo serviret. Jam enim ille, secundum præceptum reginæ, accepta diligenti ministratione, domino suo et omnibus senioribus in monasterio quasi filius, et coætaneis quasi frater, statim in amore factus est, pro eo quod omnem regularem vitam cum intimo cordis amore in humilitate et obedientia adimplere nitebatur; et omnem Psalmorum seriem memoraliter,[5] et aliquantos libros didicit. Adhuc enim laicus capite,[6] corde vero a vitiis circumcisus, Deo serviebat. Et partem cum Samuele Heli sacerdoti ministrante benedictionis accipere meruit.

His conduct in the monastery. Learns the Psalter.

[Capitulum III.]

De eo quod amaverit S. Petri Apostolorum principis[7] limina videre.

He wishes to visit Rome.

Deinde post circulum annorum, suggerente Spiritu Sancto, appellare et videre sedem Apostoli Petri et Apostolorum principis, adhuc inattritam viam genti

---

[1] *concessit*] concedit, A.

[2] *illius*] suo, A.

[3] The name of Cudda stands second on the list of abbots in the Liber Vitæ Dunelm., the first being (Benedict) Biscopus (ed. Surtees Soc. 8).

[4] *Lindisfarne insula*] Lindisfarna, A.

[5] *memoraliter*] memorialiter, A.

[6] "Necdum quidem attonsus." (Beda, H. E. v. 19.)

[7] *Apostolorum principis*] Apostoli, A.

nostræ, tentare in cor adolescentis supradicti ascendit, et ab ea omnem nodum maculæ solvendum sibi credens, et beatitudinem benedictionis accipiendam. Hunc talem sensum domino suo enotuit; qui statim, ut erat sapiens, suggestum a Deo esse cognoscens, consensum dedit filio carissimo omnis boni caput accipere. Tunc autem cum consilio patris sui, Eonfled regina[1] ad suum proprium propinquum, Erconberhtum regem Cantuariorum, per nuntios diligenter commendatum[2] honorifice emisit, ut tamdiu esset cum eo, usque dum fideles socios itineris ad Apostolicam sedem tendentes inveniret. Rex vero venientem servum Dei ad se videns, juxta consuetudinem suam in orationibus et jejuniis, in lectione et vigiliis, semper occupatum, mirifice diligebat; Psalmos namque, quos primo secundum Hieronymi emendationem legerat, more Romanorum juxta quintam[3] editionem memoraliter[4] transmetuit. Anni vertente quoque die, rex, secundum petitionem reginæ, languenti tædio, ducem nobilem et admirabilis ingenii, quendam Biscop Baducing, inveniens, ad sedem Apostolicam properantem, ut in suo comitatu esset, acquisivit. Pergens[5] igitur servus Dei cum benedictione parentum suorum ad peregrinationem, sicut Jacob; quæ benedictio[6] eis[7] peregrinantibus demum in bonum contigit.

Queen Eanfled sends him to her cousin Erconbert, king of Kent.

He learns the Psalter after the Roman use.

He starts for Rome with Biscop Baducing (Benedict Biscop).

---

[1] *sui Eonfled regina*] sui ac Eonfledæ reginæ, A. Erconbert was son of Eadbald; and Ethelburga, mother of Eanfleda, was Eadbald's sister.

[2] *commendatum honorifice emisit*] commendatus et honorifice emissus est, A.

[3] There is a difficulty here as to the word "quintam" which it is not easy to explain. Mabillon passes it by. I am inclined to think that the explanation with which Mr. G. H. Forbes, of Burntisland, has favoured me is the correct one, viz., that "quin(t)am" is intended to be a translation of the Greek word *κοινὴν*, that is, the common version, or the Vulgate. There was no 5th edition of the Psalter in the 7th century. For a fair account of the Roman Psalter, see Antonii Martinetti Dissertatio de Psalterio Romano, 4to, Romæ, 1745. See also Lorinus in Psalmos, i. 10.

[4] *memoraliter*] memorialiter, A.; *transmetuit* for transmutavit.

[5] *Pergens*] Perrexit, A.

[6] *benedictio*] om. A.

[7] *eis*] A.; ei, MS.

Omnibus affabilis, mente sagax, corpore strenuus, pedibus velox, habilis ad omne opus bonum, tristia ora nunquam contraxit;[1] alacer et gaudens navigio secunde Lugdunam Galliæ[2] civitatem pervenit; ibique cum suis sociis aliquod spatium mansit, discedente ab eo austeræ mentis duce;[3] sicut a Paulo Barnabas propter Johannem recessit qui cognominabatur Marcus.

He halts at Lyons, where Benedict leaves him.

[Capitulum IV.]

De eo quod Dalfinus episcopus Sanctum Wilfrithum benigne acceperat.

Wilfrid stays with Dalfinus, archbishop of Lyons,

Benedictus Deus, Qui servos Suos defendit et protegit, et per bonorum auxilia adjuvabit. Nam in[4] supradicta civitate sanctæ memoriæ Dalfinus[5] archiepiscopus erat, qui super servum Dei mitissimum Wilfrithum posuit oculos suos in bonum, et benigne cum

[1] *contraxit*] om. MS.; *ins.* A.

[2] *Galliæ*] et, MS.; om. A.

[3] Beda, in his Life of Benedict, does not allude to the separation between him and Wilfrid. It was probably on account of the halt of Lyons. Benedict was a servant of Oswiu, and was 25 years old at this time. Cf. H. E. v. 19.

[4] *in*] om. MS.; *ins.* A.

[5] There is a difficulty here. The Fasti of the church of Lyons shew no archbishop bearing the name of Dalfinus. There was, however, a prelate of the name of Annemundus, who was martyred. Mabillon says in one place, "Dalfinus non "alius videtur fuisse ab Anne"mundo. Erat ergo binominis Dal"finus" (Acta Ord. S. Ben. iv. 637); whilst in another place (Ibid. ii. 744) he identifies Annemund with Sigoberrand, bishop of Paris, who was put to death, which is not a probable solution of the difficulty. In Gallia Christiana (iv. coll. 43–44) is an account of Annemundus derived chiefly from an old Lyons Breviary. In it Annemundus, and Dalfinus count of the city of Lyons, are said to be brothers, the sons of Sigonius and Petronia; and Annemundus is said to have been martyred, the day of his death being observed in the church of Lyons on Sept. 28th.

I am inclined to think this pedigree is correct, and that Eddius has confused the two brothers. Should this surmise be correct, Annemundus was the archbishop whom Eddi calls Dalfinus; and it was his niece, the daughter of Dalfinus, and therefore a wealthy heiress, who was offered in marriage to Wilfrid.

sociis[1] hospitio susceperat; videns in facie serena, quod benedicta mente[2] gerebat; ideoque omnia illis necessaria, quasi proprii sui essent, abundare fecit, et sibi illum in adoptivum filium eligere voluit, dicens ad eum, "Si manseris mecum, fiducialiter dabo tibi bonam "partem Galliarum ad regendam in sæculum, virginemque filiam fratris mei in uxorem, et te ipsum "adoptivum filium habebo, et tu me patrem in omnibus fideliter adjuvantem." Et respondens Sanctus Wilfrithus, servus Dei, sapienter, sicut erat edoctus, dixit: "Sunt vota mea Domino, quæ reddam, relinquens, ut Abraham, cognationem et domum patris "mei, ut visitem sedem Apostolicam, et ecclesiasticæ "disciplinæ regulas didicerim, in augmentum gentis "nostræ, ad serviendum Deo; desiderans a Deo recipere quod diligentibus Se promisit, dicens: *Qui reliquerit patrem aut matrem*, et reliqua, *centuplum "accipiet, et vitam æternam possidebit.* Jam enim vita "comite, Deo adjuvante, si vixero, iterum revertens "videbo faciem tuam." Hæc et alia audiens, sanctus episcopus, veraciter servum Dei esse, et a Spiritu Sancto imbutum intellexit; præparans sibi necessaria, in pace Christi, secundum voluntatem ejus, cum ducibus et opibus,[3] ad sedem Apostolicam emisit.

who wishes to adopt him, and marry him to his niece.

But Wilfrid declines,

Matt. xix. 29.

and is sent on to Rome.

[Capitulum V.]

De eo quod ad Sanctum Petrum Apostolum benedicte pervenit.

Servus igitur Dei Wilfrithus ad sedem olim optatam Apostoli Petri et principis Apostolorum gaudens et gratulans cum sociis prospere pervenit. Sicut doctor gentium excellentissimus, pergens Hierosolymam ad discipulos Domini, "*ne forte in vacuum curreret aut*[4]

Wilfrid reaches Rome,

Gal. ii. 2.

[1] *sociis*] suis, *ins.* A.
[2] *benedicta mente*] benedictam mentem, A.
[3] *opibus*] A.; operibus, MS.
[4] *curreret aut*] om. A.

cucurrisset;" ita et iste humillimus gentis nostræ igniculus, excitante Deo, *a finibus terræ audire sapientiam* præsulum mundi, Romam venit; et in oratorio [1] Sancto Andreæ Apostolo dedicato, ante altare, supra cujus summitatem quatuor Evangelia posita erant, humiliter genuflectens, adjuravit, in nomine Domini Dei, Apostolum,[2] pro Quo passus est, ut pro sua intercessione Dominus ei legendi ingenium, et docendi in gentibus eloquentiam Evangeliorum concedisset. Et sic factum est, ut multorum testimonio comprobatur. Nam per multos menses loca Sanctorum omni die ad orationem circumiens, invenit doctorem sibi amicum per Deum et Apostolum fidelem factum, nomine Bonifacium archidiaconem, unum ex consiliariis sapientissimum, a quo quatuor Evangelia Christi perfecte didicit; et Paschalem rationem, quam schismatici Brittanniæ et Hiberniæ non cognoverunt, et alias multas ecclesiasticæ disciplinæ regulas Bonifacius archidiaconus, quasi proprio filio suo, diligenter dictavit. Etenim postremo præsentavit eum papæ [3] beatæ memoriæ, et omnem causam itineris adolescentuli servi Dei mirabiliter ostendit; qui ponens manum suam benedictam super caput ejus, cum oratione benedixit eum. Ille vero servus Dei, cum reliquiarum sanctarum, quas illic invenit, auxilio, in pace Christi profecturus, iterum ad patrem suum archiepiscopum Lugdunæ,[4] Galliæ civitatis, commode pervenit.

Matt. xii. 42.

and visits the church of St. Andrew there,

where his intellectual powers are miraculously developed.

He is instructed by Boniface, the archdeacon, in the Easter controversy, &c.,

and is introduced to the pope, who blesses him.

He returns to Lyons.

---

[1] This was, no doubt, the monastery of St. Andrew on the Cælian Hill, the home of Gregory and Augustine, and on that account a most sacred place to any pilgrim from England.

[2] *Apostolum*] A.; Apostolorum, MS.

[3] Probably Eugenius I., who was pope from 654 to 657, but this is not certain. During the time that these sheets were in the press, a very remarkable discovery at Whitby has come to my notice. In an ancient shell-heap, which has produced several relics of Wilfrid's age, a leaden bulla, about the size of a shilling, has been found, bearing the inscription, "✠ BONIFATII " ✠ — ✠ ARCHIDIAC ✠." It is now in the Whitby museum.

[4] *Lugdunæ*] Lugduno, A.

[Capitulum VI.]

De eo quod a Dalfino episcopo tonsuræ Petri Apostoli formam acceperit,[1] *et de martyrio ejusdem Dalfini.*

Invento igitur Dalfino archiepiscopo sospite et sano, gratulabundus filius[2] ad patrem ingreditur, et per ordinem servus Dei Wilfrithus beatitudinem ei itineris sui omnem narravit. Et episcopus gratias agebat Deo, quod filium suum incolumem, pergentem ac iterum revertentem, Dominus custodivit. Nam et per tres annos simul cum eo mansit, et a doctoribus valde eruditis multa didicit. Amor magis ac magis crescebat inter eos. Nam servus Dei Wilfrithus, desiderio concupiscens, tonsuræ Petri Apostoli formulam,[3] in modum coronæ spineæ caput Christi cingentis, a Sancto Dalfino archiepiscopo libenter suscepit. Manus sanctas[4] super caput ejus ponens, cogitabat in corde suo illum habere post se hæredem, si sic Deus voluisset, aliquod autem[5] melius genti nostræ Deo providente. Nam illo tempore malevola regina, nomine Baldhild,[6] ecclesiam

Vita S. Cuth. Anon. p. 265.

Wilfrid receives the tonsure at the hands of Dalfinus.

---

[1] *acceperit*] accepit, A., omitting the rest of the sentence.

[2] *filius*] om. A.

[3] On this subject see Beda, H. E. v. 21; and Excerptiones Ecghberhti (Ancient Laws and Institutes, ii. 124).

[4] *manus sanctas*] manus suas sanctas, A.

[5] *autem*] enim, A.

[6] A. reads Brunechild here, a manifest error, as that lady had long been dead. Her name probably crept into the MS. because the author or scribe had been reading the life of St. Colu[mban]us, who was persecuted by Brunechild, in which is this passage, "mentem Brune-" childis, secundæ ut erat Jezabelis, "antiquus anguis adiit" (Acta Ord. S. Ben. i. part ii. 15). Hence the comparison here with Jezabel.

Then the name of Balthild was inserted, and this has been objected to, because Balthild was a good woman, who obtained a place in the Kalendar. A life of her has been printed (Acta Ord. S. Ben. i. pt. ii. 742–752), but it is observable in it that there was a popular insurrection in her time, which resulted in the death of Bishop Sigoberrand, an outrage which troubled the queen so much that she retired to a monastery. The murder therefore took place in her time, but she cannot justly be blamed for it, or be compared with Jezabel. She was

Queen Balthild persecutes the church, and Dalfinus is executed.

Dei persecuta est. Sicut olim pessima[1] regina Jezabel, quæ prophetas Dei occidit, ita ista, exceptis sacerdotibus et diaconibus, novem[2] episcopos occidere jussit. Ex quibus unus est iste Dalfinus episcopus, quem duces malignissime ad se venire jusserunt. Ille vero intrepida mente, sciens quid esset sibi futurum, ad agonis locum pervenit; simulque cum eo Sanctus Wilfrithus, servus Dei, episcopo tamen prohibente:[3] gaudens dixit, "Nihil "melius est nobis, quam pater et filius simul mori, et "esse cum Christo." Jam enim sanctus episcopus martyrio coronatus est. At vero cum Sanctus Wilfrithus spoliatus, et paratus ad palmam martyrii, intrepidus staret, duces interrogaverunt, dicentes: "Quis est iste juvenis "formosus, qui se præparat ad mortem?" Dictumque est illis, "Transmarinus, de Anglorum gente, ex Bri"tannia." Iterumque dixerunt, "Parcite illi, et nolite "tangere eum."[4] Ecce jam Sanctus Wilfridus noster nunc confessor factus est, sicut Johannes Apostolus et Evangelista in dolio oleo fervente illæsus sedebat, et venenum mortiferum bibebat, et nihil ei nocuit; de quo et Jacobo Apostolo, fratre ejus, Jesus dixit, "*Vos* "*potestis calicem bibere, quam ego bibiturus sum?*," et cætera.

Wilfrid wishes to die with him, but is set free.

Matt. xx. 22.

---

the widow at that time of Clovis II., to whom she was married in 649, and an Anglo-Saxon by birth. (L'Art de Vérifier les Dates, ed. 1783, vol. i. part ii. 546).

[1] *olim pessima*] impiissima, A.

[2] We can only trace in French history the names of three prelates who were executed about this time, Sigeberrandus, Leodegarius, and Annemundus; but French history at this time is most obscure. Annemundus was put to death at Chalon on Saône by order of Ebroin, mayor of the palace. (Mabillon, Acta Ord. S. Ben. iv. 639, etc.)

[3] *prohibente*] qui, *ins.* A.

[4] The account of this scene in the Lyons Breviary is taken from Beda (Gallia Christiana, iv. col. 45).

[Capitulum VII.]

De eo quod invitatus est ab Alhfritho[1] *rege.*

Wilfrid returns to Northumbria, and is welcomed by king Alchfrid.

Tunc eo tempore Sanctus Wilfrithus confessor, patre suo episcopo honorifice sepulto, cum multiplici benedictione et reliquiarum sanctarum auxilio, navem ascendens, flante vento secundum desiderium nautarum, ad regionem suam prospere in portum salutis pervenerunt. Audiens autem Alchfrithus,[2] qui cum Oswiu, patre suo, regnabat, talem servum Dei cum suis sociis de Apostolica sede venisse, et verum Pascha prædicantem, et Sancti Petri Apostoli ecclesiæ disciplinam multiplicem didicisse, quam maxime rex diligebat, suadente sibi fideli amico Coenowalcho,[3] Occidentalium Saxonum rege; et ideo ad se venire jussit.

Veniens ergo Sanctus Wilfrithus ad regem invitantem se, pacifice salutavit eum, dicens, "Jesus Christus, " Filius Dei, præcepit discipulis Suis et principi eorum, " Petro Apostolo, '*Domum in quamcunque intraveritis,* Mark vi. 10.
" '*dicite, Pax huic domui.*' Hujus pacis fundamenta " primum inter corpus et animam in nobis ponere " debemus, ut doctor gentium prædicavit, dicens, *Pax* Col. iii. 15.
" *Christi exultet in cordibus vestris.* Deinde inter nos " et proximos pacem habere Jesus Christus præcepit, " dicens, *Habete sal in vobis, et pacem habete inter* Mark ix. 50.
" *vos.*" Postquam autem finivit prædicationis verba, humiliter rex prosternens se ante pedes[4] servi Dei electi, et petivit ab eo benedictionem. Videbatur enim ei quasi angelus Dei loqueretur. Deinde benedixit eum, et mutuo loqui cœperunt. Interrogavit[5] eum prudenter, sicut erat sapiens, de disciplina diversa Romanæ ecclesiæ institutionis.[6] Ille vero, ut erat edoctus, sermone perspicuo scienter in omnibus respondit.

The interview of Wilfrid and Alchfrid described.

---

[1] *Alhfritho*] Aluchfrido, A.
[2] *Alchfrithus*] Ealhfridus, A.
[3] *Coenowalcho*] Coenvalcho, A.
[4] *pedes*] suscepit verba, *ins.* A.
[5] *Interrogavit*] Interrogans, A.
[6] *institutionis*] constitutionis, A.

Postea rex adjuravit eum per Dominum, et per Sanctum Petrum Apostolum, ut esset cum eo; ut sibi, et omni populo, organo spiritali de se canente, verbum Dei prædicaret. Ille vero intelligens amorem regis in eum, consensit ei esse cum eo. Tunc autem mirifice anima utriusque in alterum conglutinata est, sicut animam David et Jonathæ inter alterutrum compaginatam legimus.

Wilfrid agrees to work in Northumbria.

[Capitulum VIII.]

De eo quod dedit ei Alhfrithus[1] cœnobium in Hrypis.

Alchfrid gives Wilfrid some lands at Stanforda. And, afterwards the monastery of Ripon, of which he became abbot.

Deinde postquam de die in diem inter eos augebatur amor, Alchfrithus[2] dedit primum Sancto Wilfritho confessori terram decem tributariorum Æt-Stanforda;[3] et post paululum cœnobium in Hrypis,[4] cum terra triginta mansionum, pro animæ suæ remedio, concessit ei, et abbas ordinatus est. Jam autem,[5] sicut ei sæculi hujus lata janua per Dominum aperiebatur et per

---

[1] *Alhfrithus*] Aluchfridus, A.

[2] *Alchfrithus*] Alhfridus, A.

[3] *Æt-Stanforda*] Æstanforda, A. John Wessington, prior of Durham, in the 15th century, asserts that this is Stamford in Lincolnshire, which was afterwards given to the monastery of Durham by William the Conqueror, and made a cell of that house. If this was the case, Stamford must have been one of the possessions of which Wilfrid was deprived. But Dr. Smith (Beda, 206) states that Stanford and Stamford cannot be identical, inasmuch as Stamford was in Mercia, so that Alchfrid of Northumbria could not give it away. He suggests instead Stamford-bridge, near York. There is no trace of that place ever having been church property. Mabillon, probably at Gale's suggestion, makes it East Tanfield, within a few miles of Ripon; but the etymology of the word seems to forbid that. It is possible that Stainforth near Doncaster, or Stainforth near Giggleswick, may be the place referred to.

[4] *Hrypis*] Ripis, A. Ripon, where Alchfrid had founded a monastery, which he had given in the first instance to Eata, abbot of Melrose. When the Scottish party refused to give up their anti-catholic views, Alchfrid removed them, and gave Ripon to Wilfrid. See Beda's Life of Cuthbert, capp. vii. viii.

[5] *autem*] enim, A.

Sanctum Petrum Apostolum, ita large crescebat ei porta aperta eleemosynarum[1] pro Domino in pauperes, pupillos, ac viduas, omnique languore infirmitatis colligatos, ostendens perspicue quid animo gerebat in paupertate.

Ecce, jam, fratres, videte et admiramini quam magnum bonum Deus regi concedit,[2] qui invenit bonam margaritam, et statim sine mora comparavit eam. Non solum autem Alchfrithus rex Sanctum Wilfrithum abbatem diligebat; sed omnis populus, nobiles et ignobiles, eum habebant quasi prophetam Dei, ut erat.

[Capitulum IX.]

De eo quod ab Ægilberhto episcopo presbyter ordinatus est.

Bishop Agilbert visits the Northumbrian court,

In illis autem diebus veniens Ægelberchtus,[3] episcopus transmarinus, ad regem Oswiu et ad Alchfrithum[4] filium ejus, visitavit eos; indicavitque ei Alchfrithus rex de Sancto Wilfritho abbate ab Apostolica sede veniente, sicut illi nuntiatum est ab his qui eum noverant, dicentes[5] virum esse humilem et quietum, in jejuniis et orationibus occupatum, benignum, sobrium, modestum, misericordem, plenum auctoritatis et[6] gratiæ Dei, pudicum, prudentem, non vinolentum, docibilem, et bene docentem, sermone puro et aperto; "ideoque rogo te, ut imponas super eum presbyterii "gradum, et sit mihi comes individuus." Episcopus autem respondit ei prophetico spiritu, "Talis utique "debet episcopus fieri;" et eum, secundum præceptum regis, in Hripis[7] presbyterum ordinavit. Sicut autem

and ordains Wilfrid priest at the king's request.

---

[1] *eleemosynarum*] eleemosynis, A.

[2] *concedit*] concessit, A.

[3] *Ægelberchtus*] Ægilberhtus, A. Agilbert, soon after this, was bishop of Paris.

[4] *Alchfrithum*] Alhfridum, A.

[5] *dicentes*] dicens, A.

[6] *et*] A.; om. MS.

[7] *Hripis*] Rypis, A.

David, puer electus a Domino est, et per Samuelem unctus, dona prophetiæ accipere post multas temptationes[1] meruit; ita[2] Sanctus Wilfrithus presbyter, post multas benedictiones Sanctorum Dei, tam multiplices donationes coram Deo et hominibus, quas enumerare nullus potest, Deo concedente et in angustiis suis custodiente, accepit.

[Capitulum X.]

De conflictu Wilfrithi presbyteri contra Colmannum episcopum de ratione Paschæ.[3]

A synod held at Streuneshalgh (Whitby) on the Easter controversy.

Quodam tempore in diebus Colmanni Eboracæ civitatis episcopi metropolitani,[4] regnantibus Oswiu et Alchfritho filio ejus, abbates, et presbyteri, omnesque ecclesiasticæ diciplinæ gradus, simul in unum convenientes, in cœnobio quod Streuneshalgh[5] dicitur, præsente sanctimoniale matre piissima Hilde, præsentibus quoque regibus, et duobus, Colmanno et Ægilberhto, episcopis, de Paschali ratione conquirebant, quid esset rectissimum; utrum, more Brittonum et Scottorum, omnisque Aquilonalis partis, a quartadecima luna Dominica die veniente [usque ad vicesimam secundam Pascha agendum; an melius sit ratione sedis Apostolicæ a quintadecima luna][6] usque in vicesima prima Paschalem diem Dominicam celebrandam.[7]

Bishop Colman represents the Scottish party.

Tempus datum est Colmanno episcopo primum, ut dignum erat, audientibus cunctis, reddere rationem. Ille autem intrepida mente respondens dixit:

---

[1] *temptationes*] tribulationes, A.

[2] *meruit; ita*] transposed in A.

[3] *de ratione Paschæ*] om. A.

[4] *metropolitani*] Colman was acting as bishop in Yorkshire during the vacancy. He was not, however, metropolitan, as there had been no archbishop of York since Paulinus left the north.

[5] *Streuneshalgh*] Streaneshel, A.

[6] The words within brackets are added from A., having been omitted in the MS.

[7] *usque in vicesima prima Paschalem diem Dominicam celebrandam*] MS. and B. (according to Gale); usque xxi. Pascha esset Dominica celebranda, A.

"Patres nostri, et antecessores eorum, manifeste "Spiritu Sancto inspirati, ut erat Collumcillae,[1] quarta-"decima luna die Dominica Pascha celebrandum sanx-"erunt, exemplum tenentes Johannis Apostoli et Evan-"gelistæ, qui supra pectus Domini in cœna recubuit, et "amator Domini dicebatur. Ille quartadecima luna "Pascha celebravit; et nos, sicut discipuli ejus, Poly-"carpus et alii, ea fiducia celebramus; nec hoc audemus, "pro patribus nostris, neque volumus mutare. Nos-"træ partis detuli sententiam, vos vestram dicite." His speech.

Imperatum est ab Egilberchto[2] episcopo transmarino, et Agathone[3] presbytero,[4] Sancto Wilfritho presbytero et abbati, suaviloqua eloquentia in sua lingua Romanæ ecclesiæ et Apostolicæ sedis dare rationem. Ipse vero humiliter, ut erat, respondit, dicens: Wilfrid is the spokesman of bishop Agilbert and the other side.

"Hanc quæstionem olim in Nicæa, Bithyniæ civitate, "patres nostri sanctissimi et sapientissimi, cccxviii. "congregati in unum, mirifice investigaverunt, et sta-"tuerunt, inter alia judicia, nono decimo anno circulum "lunæ in se revertentem. Qui nunquam ostendit quod "in quartadecima luna Pascha faciendum sit. Hæc ratio "disciplinæ Apostolicæ sedis est,[5] et pæne totius mundi: "et sic dixerunt patres nostri post multa judicia: 'qui "'unum ex his condemnaverit anathema sit.'" Wilfrid's argument.

Tunc Oswiu rex, tacente Sancto Wilfritho presbytero, subridens, interrogavit omnes, dicens: "Enuntiate "mihi utrum major est, Columcillae, an Petrus Apo-"stolus, in regno cælorum?" Omnis synodus una voce et consensu respondit: "Hoc Dominus dijudicavit, Qui

---

[1] *Collumcillae*] Columcille, A.

[2] *Egilberchto*] Ægelberto, A.

[3] *Agathone*] papa, *ins.* A.

[4] *presbytero*] suoque, *ins.* MS.

[5] *quod in quartadecima luna Pascha faciendum sit. Hæc . . est*] A. The MS. reads, "quartadecima "luna Pascha faciendum. Sit hæc," omitting "est." There is nothing about the Easter question in the canons of the Nicene Council. (Routh, Scriptt. Eccl. Opuscula, i. 370-83.) The subject is settled among the Decreta (Labbe, Concilia, ii. coll. 376-7). Dr. Hefele gives a succinct account of the controversy (History of Councils).

Matt. xvi. 18, 19. Oswiu decides in favour of the Catholic usage.

" dixit: '*Tu es Petrus*,[1] *et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum, et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in cælis. Et quodcunque* [*solveris*] *super terram, erit solutum et in cælis*.'" Iterum rex sapienter dixit: "Ille hostiarius et clavicularius, contra quem colluctationem controversiæ [2] non facio, nec facientibus consentio, et judiciis ejus in vita mea in nullo contradicam."

Whereupon Colman and his party retire.

Colmannus vero episcopus, audiens quid esset faciendum, tonsuram, et Paschæ rationem, propter timorem patriæ suæ, contempsit, ut secederet,[3] et alii meliori sedem suam occupandam relinqueret; et sic fecit.

[CAPITULUM XI.]

De electione Wilfrithi in episcopatum.

Reges deinde consilium cum sapientibus suæ gentis post spatium inierunt, quem eligerent in sedem vacantem, qui voluisset sedis Apostolicæ disciplinam sibi facere, et alios docere, et esset dignus moribus, et Deo acceptabilis, et hominibus amabilis. Responderunt omnes uno consensu: "Neminem habemus meliorem et digniorem nostræ gentis quam Wilfrithum presbyterum et abbatem, quia [4] in omnibus rebus sapientem agnovimus, et talem esse qualem Paulus Apostolus, ad Titum scribens, docuit: *Oportet episcopum sine crimine esse, ut Dei dispensatorem; non*

Wilfrid is unanimously elected to the vacant see.

Titus i. 7-9.

[1] *Tu es Petrus . . . in cælis*] Petrus, *et cætera*; tibique trado claves regni cælorum, et quemcunque *usque* erit solutus et in cælo, A.

[2] *controversiæ non facio, nec facientibus consentio, et judiciis ejus in vita mea in nullo contradicam*] controversiæ et judiciorum ejus in vita mea non facio, nec facientibus consentio, A.

[3] *secederet*] recederet, A. Colman left Northumbria and Lindisfarne altogether, and retired to Scotland, probably to Hii. (Beda, H. E. iii. 26.)

[4] *quia*] quem, A.

"*superbum, non iracundum, non vinolentum, non*
1 Tim. iii. 8. "*percussorem,* non litigiosum, non turpe lucrum sectantem: *sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentemque eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem,*[1] *ut potens sit exhortari ad doctrinam,* et contradicentes revincere. Hæc omnia, secundum Apostoli judicium, iste habet. Et ideo eum eligimus in perfecta ætate ad legem Dei docendam."

Erat autem[2] ita homo ille electus, sicut Johannes præcursor Domini, et Ezechiel propheta, triginta annorum ætatis. Tunc quoque consenserunt reges, et omnis populus huic electioni, et Sancto Wilfritho presbytero omnis conventus in nomine Domini accipere gradum episcopalem præcepit. Ille autem primo abnuens, non esse se dignum excusavit; postremo tamen obediens factus est, noluitque benedictionem Dei effugere.

Wilfrid accepts the office unwillingly.

Qualem ergo illi tunc eum intellexerunt, talem et nos adhuc viventes novimus. Fuit enim sermo ejus purus, et apertus, plenus gravitatis et honestatis, plenus suavitatis et gratiæ; tractans de mysterio legis, de doctrina fidei, de virtute continentiæ, de disciplina justitiæ. Unumquemque diversa ammonens exhortatione, secundum morum qualitatem; videlicet, ut prænosceret quid, cui, quando, vel quomodo proferret. Præ cæteris ei speciale officium erat, ut jejuniis, et orationibus, et vigiliis incumberet; Scripturas legens, memoriam enim[3] miram in libris habuit; percurrens canones, exempla Sanctorum imitatus, cum fratribus pacem implens, tenens quoque humilitatem, et illam supereminentem omnibus donis caritatem, sine qua omnis virtus nihil est; curam pauperum gerens, esurientes pascens, nudos vestiens, peregrinos suscipiens, captivos redimens, viduas ac pupillos tuens, ut mercedem vitæ æternæ inter choros angelorum cum Domino Jesu Christo accipere mereatur.

A character of the new bishop.

Vita S. Cuthb. auct. anon. inter Ven. Bedæ Opp. Hist. Minora, 276.

---

[1] *qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem*] quæ secundum Deum est doctrinam, fidelem in sermone, A.

[2] *autem*] enim, A.

[3] *enim*] A.; autem, MS.

[Capitulum XII.]

De eo quod in Gallia ordinatus sit.

Wilfrid asks leave to be consecrated abroad, the British bishops being schismatics.

Locutus est autem Sanctus Wilfrithus electus,[1] dicens; "O domini venerabiles reges, omnibus modis vobis "necessarium est provide considerare, quomodo cum "electione vestra sine accusatione catholicorum virorum "ad gradum episcopalem, cum Dei adjutorio, venire "valeam. Sunt enim hic in Brytannia multi episcopi, "quorum nullum meum est accusare, quamvis veraci- "ter sciam quod Quatuordecimanni sunt, ut Brittones[2] "et Scotti ab illis sunt[3] ordinati, quos nec Apostolica "sedes in communionem recipit, neque eos qui schis- "maticis consentiunt. Et ideo in mea humilitate a "vobis posco, ut me mittatis cum vestro præsidio trans "mare ad Galliarum regionem, ubi catholici episcopi "multi habentur,[4] ut sine controversia Apostolicæ "sedis, licet indignus, gradum episcopalem merear "accipere."

His request is granted, and he goes to France.

Tale jam consilium bene regibus complacuit; præparantes ei navem, et auxilia hominum, et pecuniæ multitudinem, ita ut valde honorifice ad Galliæ regionem pervenerit. Ibique statim conventio magna facta est[5] non minus quam duodecim episcoporum catholicorum, ex quibus unus erat Ægilberhtus episcopus; qui omnes[6] eum, propter fidem suam indicatam, gratanter et hono-

---

[1] *electus*] ordinatus, A.

[2] *Brittones*] Brytones, A.

[3] *sunt*] sint, A.

[4] Wilfrid is scarcely correct in stating that there were no bishops then in England whose catholicity was indisputable. See Professor Stubbs' note to Wilkins' Concilia, *n. e.* iii. 106.

[5] At Compiegne (Beda, H.E. iii. 28). Speaking of the sella aurea in which the new bishop was chaired, Mabillon observes, "Insignis locus ad illustrandum ritum, qui Gallis in ordinatione episcoporum tum usitatus erat." Indeed the ceremony is only known to Martene himself from this passage. (De Ritibus, ed. 1700, ii. 328.)

[6] *omnes*] om. A.

rifice coram omni populo publice ordinaverunt, et in sella aurea sedentem, more eorum, sursum elevaverunt, portantes manibus soli episcopi intra oratorium,[1] nullo alio attingente, hymnos[2] canticaque in choro canentes. Sicque[3] post spatium temporis ad sedem episcopalem Eboracæ civitatis hunc emiserunt, et præceperunt ei in nomine Domini in catholica fide permanere, sicut Paulus Apostolus Timotheo, filio suo, custodire propositum suum præcepit, quod per manus impositionem ejus accepit.

His consecration described.

1 Tim. vi. 20. 2 Tim. i. 6.

[Capitulum XIII.]

Quomodo Dominus pontificem nostrum de mare et de manu paganorum cum suis liberavit.

Navigantibus quoque eis de Gallia Brytannicum mare cum beatæ memoriæ Wilfritho episcopo, canentibus clericis et psallentibus laudem Dei pro celeumate[4] in choro, in medio mari validissima tempestas exorta est, et venti contrarii, sicut discipulis Jesu in mare Galileæ erant. Flante namque vento Euro-Austro dure, albescentia undarum culmina in regione[5] Australium-Saxonum, quam non noverant, projicerunt eos. Mare quoque navem et homines relinquens, terras fugiens, littoraque detegens, in abyssi matricem recessit. Gentiles autem cum ingenti exercitu venientes, navem arripere, prædam sibi pecuniæ dividere, captivos subjugatos deducere, resistentesque gladio occidere incunctanter proposuerunt. Quibus sanctus pontifex[6] noster, copiosam pecuniam promittens, animas redimere cupiens,

Matt. xiv. 24. Mark vi. 48.

Wilfrid, while returning, is cast by a storm on the coast of Sussex.

The wreckers try to seize the ship and the crew.

[1] *intra oratorium*] inter oratoria, A.

[2] *hymnos, canticaque*] hymnosque et cantica, A.

[3] *Sicque*] namque, A.

[4] Pro celeumate = ἀπὸ or ἐκ κελεύματος, *i.e.* by order, or at the word of command, a phrase used by Æschylus.

[5] *regione*] regionem, A.

[6] *pontifex*] præsul, A.

leniter pacificeque loquebatur. Illi vero feroces, et indurato corde, cum Pharaone populum Dei dimittere nolentes, et dicentes superbe sua esse omnia, quasi propria, quæ mare ad terras projecit. Stans quoque princeps sacerdotum idolatriæ coram paganis in tumulo excelso, sicut Balaam, maledicere populum Dei, et suis magicis artibus manus eorum alligare nitebatur. Tunc vero unus ex sodalibus pontificis nostri, lapidem ab omni populo Dei benedictum, more Davidico, de funda emittens, fronte perforata,[1] usque ad cerebrum magi exprobrantis illisit: quem, retrorsum exanimato cadavere cadente, sicut Goliatus,[2] in arenosis locis mors incerta prævenit. Ad bellum ergo se præparantes pagani, aciem frustra in populum Dei direxerunt. Dominus enim pro paucis pugnavit, sicut jam Gedeon Domini jussu cum trecentis viris bellatorum[3] Madianitum cxx. millia uno impetu occidit. Ita et isti sodales sancti pontificis[4] nostri, bene armati, viriles animo, pauci numero (erant enim centum et viginti viri in numero, Mosaicæ ætatis), inito consilio et pacto ut nullus ab alio in fugam terga verteret, sed aut mortem cum laude, aut vitam cum triumpho (quod Deo utrumque facile est) habere mererentur. Igitur Sanctus Wilfrithus episcopus cum clero suo, flexis poplitibus genuum, et iterum elevatis manibus ad cælum, Domini auxilium perpètravit.[5] Sicut enim Moyses, Hur et Aaron sustentantibus manus[6] ejus, Jesu Nave cum populo Dei adversum Amalech pugnante, frequenter Domini protectionem implorans, triumphavit; ita et hic isti pauci Christiani, feroces et indomitos paganos, tribus vicibus in fugam versos, strage non modica obruerunt, quinque tantum viris (quod mirum dictu est) ex sua parte occisis, orante sacerdote magno ad

The pagan high priest is killed.

The natives prepare to fight.

The tide comes in unexpectedly, and

[1] *fronte perforata*] fronti perforatæ, A.
[2] *Goliatus*] Goliad, A.
[3] *bellatorum*] bellatoribus, A.
[4] *pontificis*] præsulis, A.
[5] *perpetravit*] impetravit, A.
[6] *manus*] A.; manibus, MS.

Dominum Deum suum, Qui statim jussit ante horam plenam priusquam consuêrat, mare venire. Præparantibus autem paganis cum rege veniente totis viribus ad quartum prælium, tunc mare redundans fluctibus tota littora implevit, elevataque nave,[1] cymba processit in altum. Gloriose autem a Deo honorificati, gratias Ei agentes, vento flante ab Affrico, prospere in portum Sandwicæ[2] salutis[3] pervenerunt.

the crew escape.

They reach Sandwich.

[Capitulum XIV.]

De eo quod interim ordinatus erat Ceadda in sedem ejus.

Quodam igitur tempore adhuc Sancto Wilfritho episcopo trans mare non veniente, Oswi rex, malesuadente invidia, hostis antiqui instinctu, alium præarripere inordinate sedem suam edoctus consensit, ab his, qui Quartamdecimanam partem contra Apostolicæ sedis regulam sibi elegerunt, ordinantes servum Dei religiosissimum, et admirabilem doctorem, de Hibernia insula venientem, nomine Ceadda, adhuc eo ignorante, in sedem episcopalem Eboracæ[4] civitatis, indocte contra canones constituerunt.

During Wilfrid's absence Chad was put into the see of York.

Veniente vero Sancto Wilfritho episcopo, res, ut erat male acta, non latuit. Revertens quippe ad sedem cœnobialem abbatis, humiliter in Hripis tribus annis resedit, nisi quod frequenter a Wlfario rege Merciorum ad officia diversa episcopalia[5] in regione sua cum vera dilectione invitatus est. Suscitavit enim Dominus Sibi hunc mitissimum, qui inter alia bona in diversis locis multa spatia terrarum pro animæ suæ remedio episcopo nostro[6] concessit, in quibus mox monasteria servorum

Wilfrid therefore retires for three years to Ripon.

Acting often as a bishop in Mercia.

[1] *nave*] om. A.
[2] *Sandwicæ*] Sonduic, A.
[3] *salutis*] atque suaviter, *ins.* A.
[4] *Eboracæ*] Euroicæ, A.
[5] Jaruman, bishop of Mercia, died in 667, and the see was vacant until Chad was appointed to it in 669.
[6] *nostro*] om. A.

Dei constituit. Ecgberhtus quoque, rex Cantwariorum religiosus, pontificem nostrum ad se accersivit, et illic presbyteros multos (ex quibus unus erat Putta,[1] qui postea episcopatum accepit) et non paucos diacones ordinavit. Deusdedit[2] enim episcopus post Honorium archiepiscopum diem obiit.[3] Ideo autem venerabiliter vivens, omnibus carus, episcopalia officia per plura spatia agens, cum cantoribus Ædde et Eonan,[4] et cæmentariis, omnisque pæne artis institoribus, regionem suam rediens cum regula Sancti[5] Benedicti, instituta ecclesiarum Dei bene meliorabat.[6] Tunc ergo in illis regionibus sancto episcopo, sicut Paulo Apostolo, magnum ostium fidei, Deo adjuvante, apertum est.

And in Kent.

He travels about with singers, masons, and artizans.

Acts xiv. 27.

1 Cor. xvi. 9.

[Capitulum XV.]

De eo quod iterum in sedem suam constitutus est.

Postquam ergo tribus annis transactis Theodorus archiepiscopus de regione Cantuaria veniens ad regem Deyrorum et Berniciorum statuta judicia Apostolicæ sedis, unde emissus venerat, secum deportans; primoque ingressu regionis illius rem contra canones male gestam a veris testibus audivit, quod, prædonis more, episcopus alterius episcopi sedem præeripere ausus sit; indigneque ferens, Ceaddam episcopum de sede aliena jussit deponi.

Archbp. Theodore restores Wilfrid to his see.

And removes Chad.

Ille vero servus Dei verus et mitissimus, tunc peccatum ordinandi a Quatuordecimanis in sedem alterius plene intelligens, pœnitentia humili secundum judicium[7] episcoporum confessus emendavit, et cum con-

[1] Putta became bishop of Rochester in 669, and died bishop of Hereford in 688.

[2] Deusdedit died in July 664, and the see of Canterbury was vacant for nearly four years.

[3] *diem obiit*] A.; om. MS.

[4] *Eonan*] Æona, A. Ædde is, no doubt, the author of this work.

[5] *Sancti*] om. A.

[6] *meliorabat*] melioravit, A.

[7] *judicium*] A.; om. MS.

sensu ejus in propriam sedem Eboracæ[1] civitatis Sanctum Wilfrithum episcopum constituit. Tunc sanctus pontifex noster, secundum præceptum Domini, non malum pro malo, sed bonum, ut David Saulo, pro malo reddens, qui dixit, *Non mittam manum meam in christum Domini.* Sciebat sub Wlfario rege Merciorum, fidelissimo amico suo, locum donatum sibi on Licitfelda,[2] et ad episcopalem sedem aut sibimetipsi,[3] aut alio cuicunque voluisset dare paratum; ideoque pacifice inito consilio[4] cum vero servo Dei, Ceaddan, in omnibus rebus episcopis obediente, per omnes gradus ecclesiasticos ad sedem prædictam plene eum ordinaverunt, et honorifice rege suscipiente eum, in locum prædictum constituerunt; ibique benedicte in vita sua multa bona perficiens, tempore opportuno in viam patrum exegit, exspectans diem Domini in judicio venturo, ut credimus, sibi mitissimum, sicut dignum est.

1 Sam. xxiv. 7.

By Wilfrid's means Chad becomes bishop of Lichfield.

[CAPITULUM XVI.]

De renovatione basilicæ in Euroica civitate.

Igitur supradicto rege regnante, beatæ memoriæ Wilfritho episcopo metropolitano Eboracæ civitatis constituto, basilicæ oratorii Dei, in ea civitate a Sancto Paulino episcopo in diebus olim Eadwini Christianissimi regis primo fundatæ, et dedicatæ Deo, officia semiruta lapidea eminebant. Nam culmina antiquata[5]

Wilfrid repairs the minster of York. The decays are described.

---

[1] *Eboracæ*] Euboriæ, A.

[2] *on Licitfelda*] in Liccitfelda, A.

[3] *sibimetipsi*] sibi, A.

[4] At this point there is a chasm in A., two leaves being missing. Sir R. Cotton says in a marginal note, *Multa hic desiderantur.* Gale added the missing portion from B., the Salisbury MS. To Mabillon, this MS. was unattainable, as he says, "Sarensis codex, cujus ope "Cottonianum exemplar suppleri "poterat, non potuit recuperari ab "amicis." It is strange, however, that Mabillon did not complete his text from Gale's printed work.

[5] The cathedral at York scarcely merited this epithet in point of age, as it was only commenced in 627. The stone, however, which is used in the neighbourhood, is so friable, that the exposed surface begins to

tecti distillantia, fenestræque apertæ, avibus nidificantibus intro et foras volitantibus, et parietes incultæ, omni spurcitia imbrium et avium horribiles manebant. Videns itaque hæc omnia sanctus pontifex noster, Dan. vii. 15, and Matt. xxi. 13. secundum Danielem, *horruit spiritus* ejus, in eo quod domus Dei et orationis[1] quasi speluncam latronum factam agnovit; et mox juxta voluntatem Dei emendare excogitavit. Primum culmina corrupta tecti renovans, artificiose plumbo puro detegens, per fenestras introitum avium et imbrium vitro prohibuit, per quod tamen intro lumen radiabat. Parietes quoque lavans, secun- Ps. l. 9. dum Prophetam, *super nivem* dealbavit. Jam enim non solum domum Dei et altare in varia supellectili vasorum intus ornavit, verum etiam deforis multa territoria pro Deo adeptus, terrenis opibus paupertatem auferens, copiose ditavit. Tunc sententia Dei de 1 Sam. ii. 30. Samuele et omnibus Sanctis in eo implebatur, "*Qui*," inquit, "*me honorificat, honorificabo eum:*" erat enim Deo et omni populo carus et honorabilis.

[Capitulum XVI.]

De ædificatione basilicæ in Hripis et dedicatione ejus.

Wilfrid increases in wealth and influence. 2 Cor. xi. 2.

Crescebat ergo in sæculari sumptu, Deo donante, pontifici nostro, amico Sponsi Æternalis, magis ac magis ardentissimus amor Sponsæ virginis uni viro desponsatæ, de matre omnium bonorum caritatis progenitæ; quam disciplinæ moribus quasi floribus virtutum, castam, et pudicam, continentem, et modestam, Ps. xliv. 15. *circumamictam varietate*, subjectam, pulchre adornavit. Ps. xlv. 13. Secundum Prophetam, *omnis gloria filiæ regis ab intus.* Sicut enim Moyses tabernaculum sæculare manu fac-

---

decay after thirty years exposure. It is certain also that the cathedral which Paulinus began, if it had ever been finished, had been greatly neglected.

[1] *orationis*] prophetas ins. MS.

tum, ad exemplar in monte monstratum a Deo, ad concitandam Israelitico populo culturæ Dei fidem, distinctis variis coloribus ædificavit, ita vero beatissimus Wilfrithus episcopus thalamum veri Sponsi et Sponsæ, in conspectu populorum, corde credentium, et fide confitentium, auro et argento, purpuraque varia mirifice decoravit. Nam in Hrypis basilicam polito lapide a fundamentis in terra usque ad summum ædificatam, variis columnis et porticibus suffultam, in altum erexit et consummavit. He builds a basilica at Ripon.

Jam postea perfecta domu, ad diem dicationis ejus invitatis regibus Christianissimis Ecgfritho et Ælwino, duobus fratribus, cum abbatibus, præfectisque, et subregulis; totiusque dignitatis personæ simul in unum convenerunt; consecrantes, secundum sapientissimum Salomonem, domum Domino in honorem[1] Sancti Petri Apostolorum principis dicatam, precesque in ea populorum suffragantem: altare[2] quoque cum bassibus suis Domino dedicantes, purpuraque auro texta induentes; populique communicantes omnia canonice compleverunt. The dedication of it.

Stans itaque Sanctus Wilfrithus episcopus ante altare, conversus ad populum, coram regibus enumerans regiones, quas ante reges pro animabus suis, et tunc in illa die, cum consensu et subscriptione episcoporum et omnium principum qui illi dederunt, lucide enuntiavit; necnon et ea loca sancta[3] in diversis regionibus, quæ clerus Brytannus, aciem gladii hostilis manu gentis nostræ fugiens, deseruit. Erat quippe Deo placabile donum, quod religiosi reges tam multas terras Wilfrid's speech thereat.

[1] The mediæval ascription of Ripon Minster was to St. Wilfred and St. Peter. Now, that to St. Peter has been forgotten.

[2] *altare*] adlatere, MS.

[3] Probably the ruins of the old British churches and their cemeteries. Among the dedications of the Yorkshire churches there is an almost complete absence of all the Celtic saints. The probable explanation is that Wilfrid, true to his system, dedicated them afresh.

He mentions the gifts of land that

Deo ad serviendum pontifici nostro conscripserunt; et hæc sunt nomina, regionum juxta Rippel,[1] et in Gaedyne,[2] et in regione Dunutinga,[3] et in Caetlaevum,[4] in

[1] *regionum juxta Rippel*] Peter of Blois, in his missing Life of Wilfrid, describes these thus: "sci-" "licet Rible, et Hasmundesham, et" "Marchesiæ" (Leland, Coll., ed. 1774, iii. 110). By these he seems to mean Amounderness in North Lancashire, and the "terra inter" "Ripham et Mersham" (Domesday Book), the country between the Ribble and the Mersey. This donation will account for the ecclesiastical connection of these districts with the see of York, through the archdeaconry of Richmond, which was maintained until the see of Chester was founded.

[2] *in Gaedyne*] A friend suggests Gedling, co. Notts, but we must look, I think, farther North for a place about the locality of which there is considerable doubt. Until a more likely place is found, I would suggest Gilling, near Richmond, the Ingetlingum where Oswin was murdered in 651. (Beda, H. E. iii. 14, and Vita Oswini, ed. Surtees Soc. 9.) In that place queen Eanfleda founded a monastery in commemoration of the murdered king, of which Trumhere was the first abbot, a post which was subsequently filled by Cynifrid, and Tunberht, afterwards bishop of Hexham. (Beda, H. E. iii. 24, and Hist. Abb. Gyrvensium, apud Bedæ Opp. Hist. Minora, 319.)

Trumhere was bishop of Mercia from 659 to 661, and was one of the Scottish party. It is probable, therefore, that Gilling was given over to Wilfrid at the same time that he obtained Ripon, or soon after.

[3] *in regione Dunutinga*] "in re-" "gione Duninga" (Peter of Blois). It is possible that this is Dunnington near York, an ancient possession of that cathedral church. But the connection with the other places seems to fix it elsewhere. Is this the country watered by the river Duddon? If so, we shall have those parts of the archdeaconry of Richmondshire which lie in Cumberland and Westmerland. Duddon-dale is still called Dunnerdale.

[4] *Caetlaevum*] Is this Cartmell in Lancashire? King Ecgfrid afterwards gave "Cartmel et omnes" "Britannos cum eo" to St. Cuthbert. (Historia de S. Cuthberto, apud Simeonis Dunelm. Opp., ed. Surtees Soc. i. 141.) We know that Ecgfrid deprived Wilfrid of his property. In this case he would assign a part of it to another Northumbrian bishop, thus asserting his right not only to subdivide the northern dioceses, but to redistribute their endowments. Wilfrid objected to both of these courses.

Should these suggestions be correct, we have in Rippel, Dunutinga, and Caetlaevum the whole of the western part of the archdeaconry of Richmond, of which the ecclesiastical control belonged to the church of York till recent times, although nearly the whole of the lay fee had long been lost. And Gilling in Richmondshire was the monastery then nearest to these extensive districts, which were, perhaps, under the charge of the abbot. The religious house at Cartmell was not founded until the 12th century.

cæterisque locis. Deinde, consummato sermone, magnum convivium trium dierum et noctium reges cum omni populo lætificantes, magnanimes in hostes, humiles cum servis Dei, inierunt. Addens quoque sanctus pontifex noster, inter alia bona, ad decorem domus Dei, inauditum ante sæculis nostris quoddam miraculum. Nam quatuor Evangelia de auro purissimo in membranis depurpuratis, coloratis, pro animæ suæ remedio scribere jussit; necnon et bibliothecam librorum eorum, omnem de auro purissimo et gemmis pretiosissimis fabrefactam, compaginare inclusores gemmarum præcepit;[1] quæ omnia, et alia nonnulla, in testimonium beatæ memoriæ ejus, in ecclesia nostra[2] usque hodie reconduntur, ubi reliquiæ illius requiescunt; et sine intermissione quotidie in orationibus nominis ejus recordantur.

had been made to the church.

Wilfrid gives to Ripon a fine Evangeliarium.

[CAPITULUM XVIII.]

De eo quod infantem resuscitavit,

Mirabilis est *Deus in Sanctis Suis,* et clarificatus in virtutibus eorum! Olim jam in Veteri Lege servos

Ps. lxvii. 36.

[1] Peter of Blois (Lelandi Coll. iii. 110) thus describes this gift: "Idem quoque vir Dei quatuor "Evangelia, et bibliothecam, plu- "resque libros Novi ac Veteris "Testamenti, cum tabulis, tectis "auro purissimo, et pretiosis gem- "mis, mirabili artificio fabrefactis, "ad honorem Dei et sui nominis "memoriam præsentavit." Bibliotheca is the back and sides of the book or books. In the 15th century there was a "Textus Wilfridi" preserved at Ripon (MS. Act Book of Dean and Chapter of Ripon). There were shortly before the Reformation in the treasury of York Minster "duo textus Sancti Wil- "fridi, ornati cum argento et auro, "quorum unus continet imaginem "crucifixi, Mariæ et Johannis in in- "feriori parte, et imaginem Sanctæ "Trinitatis et duorum Angelorum "in superiore parte, de ebore; et "alius continet imaginem crucifixi "in parte inferiore, et Salvatoris, "sive majestatis Ejus, cum Petro "et Paulo, in parte superiore." (Fabric Rolls of York Minster, 223.)

[2] This shows that the author, when he wrote this work, was residing in the monastery at Ripon.

Wilfrid restores a dead child to life at Ontiddanufri.

Dei varias virtutes per Deum fecisse legimus, sicut Helias et Helisæus, servi Dei, [mortuos] suscitaverunt; ita et Apostoli Christi, magistri exemplum sequentes, secundum promissum Ejus, omnes varios languores in nomine Ejus depulerunt; et nunc eodem modo a subsecutoribus illorum, e quibus unus est sanctus pontifex noster, ad Dei gloriam infirmitate prostrati sanantur. Nam quadam die Sancto Wilfritho equitante, et pergente ad varia officia episcopatus sui, baptizandi utique, et cum manus impositione confirmandi populos; inter quos quædam mulier in villa quæ dicitur Ontiddanufri [1] inventa est, amaro animo susurrans mœrore et onere fatigata. Habens enim infantem primogenitum suum mortuum, sub sinu, pannis involutum, latitantem, cujus cadaveris mortui faciem inter alios ad confirmandam episcopo revolvit, volens sic posse vivificare. Ille vero sanctus episcopus noster, statim ut vere mortuum esse intellexit, aliquantulum tamen moratus quid de eo esset agendum. At illa mater coram [2] facie agnoscentis cecidit in terram, flens amare, adjuravit eum audacter ut in nomine Domini Dei sui cum sua sanctitate filium suum suscitaret, et baptizaret, de oreque leonis liberaret. His et aliis verbis magis ac magis non cessavit adjurare per omnes sanctitates episcoporum,[3] genuflectens, et pedes ejus amplectens deosculavit,[4] lachrymisque amarissimis irrigavit, dicens: "O sanctissime, "noli fidem orbatæ mulieris extinguere. Sed [*in-*] "*credulitatem meam adjuva,* suscita eum et baptiza, "tibi enim et Deo vivet in virtute Christi, ne du- "bites."

Mark ix. 24.

Tunc ille sanctus pontifex [5] indubitata Christi virtute, et fidem ejus secundum Syrophœnissam mulierem

---

[1] *Ontiddanufri*] Tiddancfre (Malmesbury, De Gestis Pontiff. 217). ? Tixover in Rutlandshire.

[2] A. begins here again after the chasm.

[3] *episcoporum*] episcopi, A.

[4] *deosculavit*] deosculabatur, A.

[5] *pontifex*] vir, A.

audiens, oratione facta, manum ponens super cadaver mortui, et statim respiravit, et spiritum vitæ recepit. Resuscitatum itaque et baptizatum matri infantem reddidit, præcipiensque ei in nomine Domini ut sibi filium suum in septima annorum ætate Deo ad serviendum redderet. Quod mulier, malevolo [1] suadente marito, videns elegantem puerum, contempsit, fugiens de terra sua. Quem præfectus episcopi, nomine Hocca, latentem sub aliis Brittonum, quæsitum, invenit, et coacte abstraxit, ad episcopumque contulit. Erat autem puer cognomine [2] Filius Episcopi, vivens in Dei servitio in Hrypis, usque dum in mortalitate magna diem obiit.[4]

The child is promised to him when seven, but the promise is broken.

The child called Eodbald.

[Capitulum XIX.]

De victoria regis in feroces Pictos.

In diebus autem illis Ecfrithus, rex religiosus, cum beatissima regina Æthiltrythe,[5] cujus corpus vivens, ante impollutum, post mortem incorruptum manens, adhuc demonstrat, simul in unum Wilfritho episcopo in omnibus obedientes facti, pax et gaudium in populis, et anni frugiferi, victoriæque in hostes, Deo adjuvante, subsecutæ sunt. Sicut enim juvenis Joas [6] rex Juda, Joada sacerdote magno vivente adhuc, Deo placuit, et in hostes triumphavit; mortuo vero sacerdote, Deo displicuit, et in hostes triumphare desiit et regnum minuit; ita Ecfritho rege in concordia pon-

Ecgfrid and Etheldreda his queen favour Wilfrid.

[1] *malevolo*] malevola, A.

[2] *cognomine*] Eodwald, et agnomine, *ins.* A.

[3] In 664 (Beda, iii. 27).

[4] *obiit*] A. adds, "O quam magna "et mirabilis misericordia Dei! "Qui per famulum Suum venerandæ mentionis infantulum defunctum, et non baptizatum, ideo "in hanc vitam revocavit, ut baptizatus vitæ perenni viveret futuræ beatitudinis."

[5] *Æthiltrythe*] Ætheldritha, A. In the margin of the MS. Sir Robert Cotton has written, "Hæc "legis in Thoma Elyensi in V(ita) "Etheldredæ. Non nominat Heddium."

[6] *Joas*] A.; Josias, MS.

tificis nostri vivente, secundum multorum testimonium, regnum undique per victorias triumphales augebatur; concordia vero inter eos sopita,[1] et regina supradicta ab eo separata, et Deo dicata,[2] triumphus in diebus regis desinit. Nam in primis annis ejus, tenero adhuc regno, populi bestiales Pictorum feroci animo subjectionem Saxonum despiciebant, et jugum servitutis projicere a se minabant, congregantes undique de utribus et folliculis Aquilonis innumeras gentes, quasi formicarum greges in æstate de tumulis verrentes[3] aggerem contra domum cadentem muniebant. Nam, quo audito, rex Ecgfrithus, humilis in populis suis, magnanimus in hostes, statim equitatui exercitu præparato, tarda molimina nesciens, sicut Judas Machabæus in Deum confidens, parva manu populi Dei contra inhormem, et supra invisibilem hostem cum Beornheth,[4] audaci subregulo, invasit, stragemque immensam populi subruit, duo flumina cadaveribus mortuorum replentes,[5] ita (quod mirum dictu est) ut supra siccis pedibus ambulantes, fugientium turbam occidentes persequebantur; et in servitutem redacti populi, usque ad diem occisionis regis, captivitatis jugo subjecti jacebant.

Ecgfrid gains a great victory over the Picts.

[Capitulum XX.]

De victoria adversum regem Merciorum.

Ecgfrid conquers the king of Mercia in battle.

Deinde post hanc victoriam rex Ecgfrithus cum pontifice[6] Dei, justus et sanctus, regensque populos, et validus sicut David in contritione hostium, humilis tamen in conspectu Dei apparens, et colla tumentium[7]

---

[1] *sopita*] posita, A.
[2] *dicata*] dedicata, A.
[3] *verrentes*] ferventes, A.
[4] *Beornheth*] Bernhaeth, A.
[5] *replentes*] replente, A.
[6] *pontifice Dei*] supradicto servo Dei, A.
[7] *colla tumentium*] colla tum Merciorum, A.

populorum, et ferocium regum, audacior a Deo factus, confringens, semper in omnibus Deo gratias agebat. Nam Wlfharius rex Merciorum, superbo animo et insatiabili corde[1] omnes Australes populos adversum regnum nostrum concitans, non tam ad bellandum, quam ad redigendum sub tributo, servili animo, non regente Deo, proponebat. Ecgfrithus vero rex Derorum et Bernicorum, animo rigido, mente fideli, consilio senum, patriam custodire, ecclesias Dei defendere, episcopo docente in Deum confisus, sicut Barach et Debora, cum parili manu hostem superbum invadens, Deo adjuvante, cum parvo exercitu prostravit; et occisis innumeris regem fugavit, regnumque ejus sub tributo distribuit, et, eo postea quacunque ex causa moriente, plenius aliquod spatium pacifice imperavit.

[CAPITULUM XXI.]

De bonitate pontificis nostri.[2]

Sicut ergo Ecgfritho regi religiosissimo[3] regnum ad Aquilonem et Austrum per triumphos augebatur, ita beatæ memoriæ Wilfritho episcopo ad Austrum super Saxones, et ad Aquilonem super Brittones et Scottos, Pictosque, regnum ecclesiarum multiplicabatur. Omnibus gentibus carus et amabilis ecclesiastica officia diligenter persolvebat; in omnibus locis presbyteros et diacones sibi adjuvantes abundanter ordinavit; inter spicularesque undas fluctuantes moderate navem ecclesiæ gubernat. Sicut enim eum unda convivii non demersit, ita et abstinentiæ[4] in superbiam non projecit. Quia in conviviis tam abstinenter vivebat, ut nunquam solus, quamvis parvissima fiala esset, potum con- **The labours and goodness of Wilfrid.**

[1] *corde*] A.; animo, MS.

[2] *De bonitate pontificis nostri*] A.; not in MS., where, however, it is plain that a new chapter begins here.

[3] *religiosissimo*] religioso, A.

[4] *abstinentiæ*] abstinentia, A.

His asceticism and chastity. sumpsisset, aut pro calore solis in æstate sitienti, aut pro frigore hyemis fatigato *(sic)*, ut multorum testimonio comprobatur. In vigiliis et orationibus, in lectione et jejuniis, quis similis ei inveniebatur ?[1] Corpus quoque ab utero matris suæ integrum, sicut coram fidelibus testatus est, sine pollutione custodivit, quod in aqua benedicta et sanctificata nocturnis horis indesinenter æstate et hieme consuetudinarie lavavit, usquedum papa Johannes beatæ memoriæ et Apostolicæ sedis pro ætate sua hujus laboris resolutionem habere præcepit.

The confidence felt in him. Ideo namque pæne omnes abbates et abbatissæ cœnobiorum, aut sub suo nomine secum substantias custodientes, aut post obitum suum, hæredem illum habere optantes, voto voverunt. Principes quoque sæculares, viri nobiles, filios suos ad erudiendum sibi dederunt, ut aut Deo servirent, si eligerent; aut adultos, si maluissent, regi armatos commendaret. Hæc autem omnia facem[2] invidiæ et odii in pectoribus multorum, flante diabolo, accenderunt. Sanctus tamen pontifex noster, 2 Cor. vi. 7. secundum egregium doctorem,[3] *arma a dextris et a sinistris*, in prosperis et in adversis æquali lance patienter portabat; dans semper, tam spiritalibus quam sæcularibus, dona et munera tam large, ut nullus ei æqualis inveniebatur.

[Capitulum XXII.]

De ædificatione domus Dei in Haegustaldesei.[4]

Ps. lxxii. 28. Wilfrid builds a noble church at Hexham. Adhærebat igitur, secundum Psalmistam, indesinenter Domino, ponens in Eo[5] spem suam, reddensque Domino vota sua dulcissima, Qui ei omnia concedit. Nam in Aegustaldesae,[6] adepta regione et commutata,[7] a regina

[1] *inveniebatur*] inveniatur, A.
[2] *facem*] a facie, A.; faciem, MS.
[3] *doctorem*] prædicatorem, A.
[4] *Haegustaldesei*] Hagustaldensae, A.
[5] *Eo*] Eum, A.
[6] *Aegustaldesae*] Hagustaldaesae, A.
[7] *et commutata*] om. A.

Sancta Æthelthrithae, Deo dicata,[1] domum Domino in honorem Sancti[2] Andreæ Apostoli fabrefactam fundavit; cujus profunditatem in terra cum domibus mire[3] politis lapidibus fundatam, et super terram multiplicem domum columnis variis et porticibus multis suffultam, mirabilique[4] longitudine et altitudine murorum ornatam, et variis liniarum anfractibus viarum, aliquando sursum aliquando deorsum per cochleas circumductam, non est meæ parvitatis hoc sermone explicare; quod sanctus pontifex noster,[5] a Spiritu Dei doctus, opera facere excogitavit; neque enim ullam domum aliam citra Alpes montes talem ædificatam audivimus. Porro beatæ memoriæ adhuc vivens gratia Dei Acca episcopus, qui magnalia ornamenta hujus multiplicis domus de auro et argento lapidibusque pretiosis, et quomodo altaria purpura et serico induta decoravit, quis ad explanandum sufficere potest? Redeamus ad proposita.

[Capitulum XXIII.]

De sanato puero semivivo.

Dum ædificantes namque cæmentarii murorum hujus domus altitudines, quidam juvenis ex servis Dei de pinna inhormæ[6] proceritatis elapsus ad terram, deorsum cadens in pavimentum lapideum, elisus[7] cecidit; confracta sunt crura et brachia; omnibusque membris desolutis, ultima spiramina trahens jacebat. Quem cito cæmentarii, secundum præceptum pontificis sancti, lachrymantis in oratione, in feretro foras portabant, mortuum putantes; statimque facto signo tota familia simul in unum conveniens, et stans pontifex noster[8]

Bothelm, a mason's lad, falls from the roof of the church of Hexham, and Wilfrid cures him.

[1] *dicata*] dedicata, A.
[2] *Sancti*] beati, A.
[3] *mire*] mirifice, A.
[4] *mirabilique*] A.; minacieque, MS.
[5] *pontifex noster*] ipse præsul animarum, A.
[6] *inhormæ*] In both MSS.
[7] *elisus*] In both MSS.
[8] *pontifex noster*] homo Dei, A

in medio fratrum, dixit, "Petamus[1] omnes unanimiter "Deum plena fide ut animam hujus pueri in corpus "emittat, et vivat, sicut Paulo Apostolo concessit." Orantes ergo Deum ut ne illusor omnis boni[2] in hoc ædificio gaudium victoriæ haberet; et flectentes genua, secundum Heliam et Heliseum, oratione facta a sancto episcopo nostro et benedictione, spiritum vitæ recepit; et alligantes medici pannis ossa confracta, de die in diem melioratus adhuc vivit, et[3] multo tempore vixit, nomenque est Bothelm,[4] gratias agens Deo.

[Capitulum XXIV.]

De invidia excitata contra pontificem nostrum, et de sede sua expulso.

1 Pet. v. 8. Queen Iurmenburg is jealous of Wilfrid.

Insidiator, *quasi leo rugiens,* secundum Petrum Apostolum, circumiit ovile Dei, quærens introitum die noctuque, vigilans semper, primum militem fortissimum vincere concupiscens, ut timidi facilius superentur. Consueta arma arripiens, vasa fragilia muliebria quæsivit, per quæ totum mundum maculavit frequenter. Nam regis Ecfrithi regina, nomine Iurmenburg, suadente diabolo, invidia tunc temporis torquebatur. Nam de lupa post occisionem regis, agna Dei, et perfecta abbatissa, materque familias optima commutata. Jamjamque de pharetra sua venenatas sagittas venefica in cor regis, quasi impiissima Jezabel, prophetas Dei occidens, et Heliam persequens, per auditum verborum emisit, enumerans ei eloquenter Sancti Wilfrithi episcopi omnem gloriam ejus sæcularem, et divitias, necnon cœnobiorum multitudinem, et ædificiorum mag-

And excites Ecgfrid against him.

on account of his wealth and influence.

---

[1] *Petamus*] A.; Petemus, MS.

[2] *omnis boni*] omnis bonis, A.

[3] *melioratus, adhuc vivit, et*] melioratus est et, A. The text means that at the time Eddi was writing, Bothelm had arrived at a good old age.

[4] *Bothelm*] Bodhelm, A.

nitudinem, innumerumque exercitum sodalium regalibus vestimentis et armis ornatum. Talibus itaque jaculis cor regis vulneratum: ambo callide quærentes sanctum caput ecclesiæ[1] in suum interitum contemnere, donaque regum pro Deo a se audaciter fraudare, ad auxilium suæ vesaniæ archiepiscopum Theodorum cum muneribus, quæ excæcant etiam sapientium oculos, quasi Balach Balaam, contra Dei voluntatem invitaverunt.

The king and queen bring archbishop Theodore into their kingdom.

Veniente vero archiepiscopo ad eos, quid mente agerent in contemptu ejus patentes,[2] et sine aliquo culpandi piaculo inique damnare (quod absit) consensit. Nam tres episcopos[3] aliunde inventos, et non de subjectis illius parochiæ, in absentia pontificis nostri in sua propria loca episcopatus sui noviter inordinate solus ordinavit.

Who divides the diocese of York into three parts.

Quo audito, sanctus pontifex noster regem et archiepiscopum adiit, interrogans quid causæ esset, ut sine aliquo delicti peccato suis substantiis a regibus pro Deo donatis prædonum more defraudarent. Illi responderunt famosum verbum pontifici nostro coram omni populo, dicentes, "Nullam criminis culpam in " aliquo nocendi tibi ascribimus, sed tamen statuta de " te judicia non mutamus." Ille vero episcopus noster, tali judicio fraudabili [non][4] contentus, cum consilio coëpiscoporum suorum, judicium Apostolicæ sedis magis elegit, sicut Paulus Apostolus, sine causa damnatus a Judæis, Cæsarem appellavit. Deinde autem sanctus pontifex noster,[5] conversus a tribunali regali, adulatoribus cum risu gaudentibus dixit: "Hoc anniversario " die, qui nunc ridetis in meam pro invidia condem" nationem, tunc in vestram confusionem[6] amare fle" bitis." Et sic, secundum prophetiam Sancti, evenit. Nam eo die anniversario, Ælfwini regis occisi cadaver

Wilfrid resists, and appeals to Rome.

[1] *ecclesiæ*] ecclesiarum, A.

[2] *patentes*] MS. and A.

[3] The three bishops were Bosa, Eata, and Eadhaed.

[4] *non*] A.; om. MS.

[5] *noster*] om. A.

[6] *vestram confusionem*] vestra confusione, A.

in Eboracam[1] delatum est, omnes populi, amare lacrymantes, vestimenta et capitis comam lacerabant, et frater[2] superstes usque ad mortem sine victoria regnabat.

[Capitulum XXV.]

Quomodo Wilfri episcopus[3] spoliatus sit.

Wilfrid takes ship, and his enemies waylay the usual route by Qwoentawic (Etaples),

Beatæ memoriæ Wilfrithus episcopus præparans cum suis sodalibus et clero naves ascendere, multa millia monachorum suorum sub manu episcoporum noviter ordinatorum relinquens, mœrentes et flentes, Deumque[4] indesinenter deprecantes ut suum iter in voluntatem ejus dirigeret. Inimici vero præsulis, nostri, malorum suorum memores, putantes in Austrum ad Qwoentawic navigantem, ea[5] via rectissima ad sedem Apostolicam pergentem, præmiserunt nuntios suos cum muneribus ad Theodericum regem Francorum, et ad Eadefyrwine,[6] impium ducem, ut aut exilio majori damnarent, aut occisis sociis omni substantia sua spoliarent. Dominus enim de manu inimicorum, quasi de manu Herodis liberavit eum. Nam eo tempore Sanctus Winfrithus[7] episcopus, de Licitfelda[8] expulsus, ea via pergens, venit in manus supradictorum inimicorum, quasi in fauces leonis: captus statim est, et omni pecunia spoliatus; multisque ex sociis suis occisis, misere ad extremum sanctum episcopum nudum dereliquerunt. Putabant enim, ut non erat, illum esse Sanctum Wilfrithum episcopum, errore bono unius syllabæ seducti.

Theodoric, king of France, assisting them.

Winfrid, late bishop of Lichfield, falls into their hands.

---

1 *Eboracam*] Euroicam; A.

2 *frater*] ejus, *ins.* A.

3 *Wilfri episcopus*] Wilfridus, A.

4 *Deumque*] Dominumque, A.

5 *ea*] et, A.

6 *Eadefyrwine*] Efruinum, A. This is Ebroin, the famous mayor of the palace, who was assassinated by Ermenfride in 681, after a very turbulent life. Theoderic was Thierri III. For notices of him and Ebroin, see L'Art de Vérifier les Dates, i. part ii. 546-7.

7 *Winfrithus*] Wlfridus, A.

8 *Licitfelda*] Lyccitfelda, A.

[CAPITULUM XXVI.]

Quomodo in Freis navigio pervenit.

Nam e contrario sanctus pontifex noster, secundum desiderium ejus flante Zephyro vento ab occidente temperanter, versis navium rostris, ad Orientem usque dum in Freis prospere cum omnibus pervenit; ibique gentilium copiis inventis, ab Aldgislo[1] rege eorum honorifice est susceptus. Tunc statim sanctus pontifex noster, cum licentia regis, verbum Dei gentibus quotidie prædicavit, enuntians eis verum Deum Patrem Omnipotentem, et Jesum Christum Filium Ejus unicum, et Spiritum Sanctum Sibi coæternum; et baptismum unum in remissionem peccatorum; et vitam æternam post mortem in resurrectione manifeste docuit; et doctrinam ejus omnem[2] secundum Paganos bene adjuvabat;[3] (erat enim in adventu eorum eo tempore solito amplius in piscatione et in omnibus frugifer annus,) et ad Domini gloriam reputantes, Quem sanctus vir Dei prædicavit. Deinde eo anno, accepta prædicatione, omnes principes, exceptis paucis, et multa millia vulgi in nomine Domini baptizabat;[4] et primum ibi, secundum Apostolum, fundamentum fidei posuit, quod adhuc superædificat filius ejus in Hripis nutritus, gratia Dei Wilbrordus[5] episcopus, multo labore desudans, cujus merces manet in æternum.

Wilfrid escapes by sailing eastward to Friesland.

Where he preaches to the natives by leave of Aldgislus, their king;

and establishes a mission,

which Willibrord, his pupil at Ripon, is now continuing.

---

[1] *Aldgislo*] Aldgiso, A.

[2] *omnem*] om. A.

[3] *adjuvabat*] adjuvavit, A.

[4] *baptizabat*] baptizavit, A.

[5] See Willibrordi Vita, apud Alcuini Opp. ed. Frobenius, ii. 184, etc. Willibrord was working in Friesland from 692 to 739 or 740 For an account of this mission see Batavia Sacra, and Bosschaert de primis veteris Frisiæ Apostolis.

[Capitulum XXVII.]

De eo quod pretium appretiati rex renuit.

Eferwine sends messengers to Aldgislus against Wilfrid.

Eodem quoque tempore Eferwine,[1] dux Theoderici regis Francorum, misit nuntios suos cum literis ad Aldgislum[2] regem Fresis,[3] salutans eum verbis pacificis, promittensque eis sub jurejurando modium plenum solidorum aureorum dare, pretium utique sceleste, si Wilfrithum episcopum, aut vivum deductum, aut caput ejus occisi sibi emisisset[4]: statimque rex, præsentibus nobis, et nuntiis coram populo suo in palatio epulantibus, omnibus audientibus legi[5] literas jussit. Post lectionem[6] vero cartam accipiens inter manus suas, cunctis videntibus discerpens, dissipavit, et in ignem coram se ardentem projecit, dicens portitoribus: "Enuntiate domino vestro "hoc modo me dicentem. Sic rerum Creator regnum et "vitam in Deo suo perjurantis, pactumque initum non "custodientis scindens destruat, et consumens in favil-"lam devellat." Deinde autem nuntii cum confusione a rege non consentiente piaculo ad Deum[7] suum, unde venerunt redierunt.

The king refuses, and burns the letter.

[Capitulum XXVIII.]

Quomodo Daegberht et Berhthere,[8] reges duo, susceperunt eum.

Wilfrid leaves Friesland,

Postquam Deo amabilis pontifex noster in Fresis[9] hiemaverat, populum multum Domino lucratus, verno

[1] *Eferwine*] Efyrwinus, A. This is Ebroinus, the well-known mayor of the palace, and a most influential officer under several kings and queens of France.
[2] *Aldgislum*] Aldgelsum, A.
[3] *Fresis*] Freis, A.
[4] *emisisset*] A.; emisit, MS.
[5] *legi*] *ins.* from A.
[6] *lectionem*] lectam, A.
[7] *Deum*] dominum, A.
[8] *Daegberht et Berhthere*] Daegbereht et Berehtere, A. See Mabillon's note in the preface to his edition of this life, in which he identifies Berchtere.
[9] *Fresis*] Freis, A.

tempore adveniente, cœptum iter, Deo adjuvante, ad sedem Apostolicam cum comitantibus carpebat, veniens ad Francorum regem, nomine Daegberht, qui eum cum honore mansuetissime pro meritis ejus anteactis in eum suscepit. Nam supradictus rex in juventute sua ab inimicis regnantibus in exilium perditionis pulsus, navigando ad Hiberniam insulam, Deo juvante,[1] pervenit. Post annorum circulum, amici et proximi[2] ejus viventem et in perfecta ætate florentem a navigantibus audientes, miserunt nuntios suos ad beatum Wilfrithum episcopum, petentes [ut][3] eum de Scottia et Hibernia ad se invitasset, et sibi ad regem emisisset; et sic sanctus pontifex noster perfecit, suscipiens eum de Hibernia venientem, per arma[4] ditatum, et viribus sociorum elevatum, magnifice ad suam regionem emisisset. Et nunc rex, beneficiorum ejus memoratus erat,[5] diligenter poscens,[6] ut in suo regno episcopatum maximum ad civitatem Streithbyrg[7] pertinentem susciperet; et eum nolentem accipere, cum muneribus et donis magnis, et cum Deodato[8] episcopo suo duce ad Apostolicam sedem emisit.

and goes to Dagobert, king of France, whom Wilfrid had once helped when an exile in Ireland.

Dagobert offers Wilfrid the see of Strasburgh, and sends him on towards Rome.

Pergentes itaque sancti episcopi, viam Domino dirigente, pervenerunt ad Berhtherum regem Campaniæ, virum humilem et quietum, et trementem sermones Dei. Qui peregrinos, secundum præceptum Domini, benigne suscipiens, sancto pontifici nostro enuntiavit dicens.

Wilfrid comes to Berhthere, king of Campania (Lombardy),

"De Brittannia inimici tui nuntios ad me mittentes, " suis sermonibus salutantes me, et dona mihi maxima " promittentes, si te subterfugientem, ut dixerunt, epi-

who has been asked in vain by Wilfrid's

---

[1] *juvante*] adjuvante, A. Dagobert was banished by Grimoald, mayor of the palace. See L'Art de Vérifier les Dates, i. part ii. 547.

[2] *proximi*] propinqui, A.

[3] *ut*] *ins.* from A.

[4] *arma*] omnia, A.

[5] *memoratus erat*] A. om. erat.

[6] *poscens*] poposcens, MS. and A.

[7] *Streithbyrg*] Streitburg, A. Arbogastus, 19th bishop of Strasburgh, is said to have died July 21st, 679. On Wilfrid's refusal he was succeeded by Florentius. (Gallia Christiana, v. 782.)

[8] Deodatus is said to have been bishop of Toul.

enemies to do him a mischief. Berhtherc mentions a kindness which had been shown to himself.

"scopum,[1] angarizarem, et ad Apostolicam sedem tendentem retinerem. Quibus tam nefariam rem renuens dixi: 'Fui aliquando in diebus juventutis meæ exul de patria pulsus,[2] sub pagano quodam rege Hunnorum degens, qui iniit mecum fœdus in deo suo idolo, ut nunquam me inimicis meis prodidisset, aut dedisset. Et post spatium temporis venerunt ad regem paganum sermone inimicorum meorum nuntii, promittentes sibi dare sub jurejurando solidorum aureorum modium plenum, si me illis ad internicionem dedisset. Quibus non consentiens, dixit, sine dubio dii vitam meam succidant, si hoc piaculum facio irritans pactum deorum meorum. Ego[3] quanto magis, qui Deum verum scio, animam meam pro totius mundi lucro in perditionem non dabo."

Wilfrid is sent to Rome.

Tunc vero[4] sanctum pontificem nostrum et suos socios cum honore et ducibus, sicut eum Dominus ubique in peregrinatione protegens magnificavit, ad Apostolicam sedem, olim optatam, in gratiarum emisit actione.

[Capitulum XXIX.]

Quomodo beatissimus Agatho, Apostolicæ sedis papa, cum sancta Synodo pontificis nostri scripta receperit.

Wilfrid reaches Rome.

Perveniente igitur Deo amabili Wilfritho episcopo prospere cum omnibus ad sedem prædictam, causa adventus ejus perlata ubi[5] enotuit, quod[6] eo tempore Coenwald, religiosus monachus a sancto Theodoro episcopo[7] cum suis literis emissus, Romam venit; et beatum[8] Agathonem sedis Apostolicæ papam rerum dissensio non latuit.

[1] *episcopum*] A.; episcopi, MS.
[2] *pulsus*] expulsus, A.
[3] *Ego*] vero *ins.* A.
[4] *vero*] itaque, A.
[5] *perlata ubi*] prælata Urbe, A.
[6] *quod*] quia, A.
[7] *episcopo*] archiepiscopo, A.
[8] *beatum*] beatissimum, A.

Tunc vero congregantibus sanctissimis episcopis et presbyteris plus quam quinquaginta in basilicam Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, quæ appellatur Constantiniana, Agatho[1] sanctissimus ac ter beatissimus episcopus sanctæ, catholicæ, atque Apostolicæ ecclesiæ in urbe Roma[2], consedentibus dixit: "Non "credo latere vestram sanctam fraternitatem, quamob"rem ad hunc venerabilem conventum eam adsci"verim; cognoscere quippe vestram cupio reverentiam, "mecumque tractare, qualis in ecclesiis Brittanniæ "insulæ, per Dei gratiam ubi fidelium multitudo con"crevit, nuper est exorta dissensio, quæ ad nos tam "per relationem exinde huc venientium, quam per "scriptorum seriem perlata est."[3]

The speech of pope Agatho to the synod.

Andreas reverentissimus episcopus Ostiensis, et Johannes episcopus Portuensis[4] dixerunt: "Omnium qui"dem ecclesiarum ordinatio in vestræ Apostolicæ "auctoritatis pendet arbitrio, qui vicem beati Petri "Apostoli principis geritis, cui claves ligandi solvendi"que conditor atque redemptor omnium Christus "Dominus contulit. Verum erga quod nobis est in"junctum ab Apostolica vestra censura, ante hos dies "consedentibus, nobis[5] una cum nostris coëpiscopis "atque confamulis, relēgimus singula scripta, quæ de

The speech of two cardinals, giving the report of the committee on Wilfrid's case.

[1] *Agatho*] autem *ins.* A.

[2] *in urbe Roma*] urbis Romæ, A.

[3] This speech of Agatho, as far as the word *dissensio*, is identical with what is given in the "Councils," *n. e.* iii. 131, as delivered at another synod about the same date. It may be a question, if the Acts of this other synod are admitted as genuine, whether we have not an account of two different sittings of the same council, which would extend over some time. A list of names of the attendant prelates is given in Wilkins; it does not at all follow that the same persons were continually in attendance. This will account for the difference in the numbers at the two meetings.

In capp. xxix.–xxxii. we have probably a transcript of the formal acts of the synod brought home by Wilfrid, but I scarcely venture to print them as quoted matter, except in one or two instances.

[4] These two cardinal-bishops are chiefly known from their presence at these synods. See Ughelli, i. 49, 111.

[5] *nobis*] om. A.

"Brittannia insula directi Apostolico vestro ponti-
"ficatui detulerunt, tam ea quæ[1] ex persona Theodori
"reverentissimi archiepiscopi, illuc ab Apostolica sede
"olim directi, missa sunt, aliorumve[2] cum eisdem
"scriptis relationes,[3] adversus quendam episcopum
"subterfugientem, ut asserunt, quem huc venisse
"arbitrati sunt; quamque ea quæ a Wilfritho Deo
"amabili episcopo sanctæ Eboracæ[4] ecclesiæ oblata
"sunt, qui de sua sede ejectus a prænominato sanc-
"tissimo, Apostolicam sedem appellans huc usque per-
"venit: in quibus, cum multas quæstiones inferrent,
"neque secundum[5] sanctorum canonum subtilitatem
"convictum eum de aliquibus facinoribus, et ideo non
"canonice dejectum, repperimus, neque quælibet faci-
"nora eum perpetrasse dictis propriis accusatores ejus
"comprobare valuerunt, pro quorum flagitiis degradari
"debuisset. Potius autem et modestiam hunc tenuisse
"perpendimus, quod non seditiosis quibusdam decer-
"tationibus seipsum implicuit. Sed priusquam de sua
"sede repulsus est, coëpiscopis suis facti meritum in-
"notescens, memoratus Deo amabilis Wilfrithus epi-
"scopus exinde ad hanc Apostolicam sedem accurrit,
"in qua summi sacerdotii principatum fundavit, Qui
"Suo sanguine sanctam Ecclesiam redemit, Omni-
"potens Christus Dominus, et principis Apostolorum
"auctoritatem firmavit. Vestri denique Apostolatus
"auctoritati concessum est, quid in hoc ordinare præ-
"cipiatis."

The pope summons Wilfrid into his presence.

Agatho sanctissimus, ac ter beatissimus episcopus sanctæ ecclesiæ catholicæ[6] urbis Romæ, dixit: "Wil-
"frithus Deo amabilis episcopus sanctæ Eboraicæ[7]

---

[1] *ea quæ*] eorum, A.

[2] *ve*] vero, A.

[3] *relationes*] from A.; the MS. has "relationibus."

[4] *Eboracæ*] Euroycæ, A.

[5] *inferrent, neque secundum, etc.*] inscrerent, ne quis sanctorum canonum subtilitate convinctum, A.

[6] *catholicæ*] atque Apostolicæ, *ins.* A.

[7] *Eboraicæ*] Euroicæ, A.

"ecclesiæ præ foribus nostri secretarii[1] esse narratus,[2] "ad nostrum secretarium juxta suam postulationem "cum petitione, quam secum afferre dictus est, ad"mittatur."

Wilfrithus Deo amabilis episcopus, dum venerabile secretarium ingrederetur, dixit: "Deprecor vestram "pontificalem beatitudinem ut meæ humilitatis peti"titionem excipi coramque relegi præcipiatis.

Wilfrid asks that his petition may be read.

Agatho sanctissimus episcopus dixit: "Wilfrithi "Deo amabilis episcopi ejus petitio suscepta coram "omnibus relegatur;" et accipiens Johannes notarius "relegit sancto Apostolico concilio.

The pope orders his notary to read it.

[Capitulum XXX.][3]

Hæc est petitio Wilfrithi episcopi.

Wilfrithus humilis et indignus episcopus Saxoniæ, ad hoc Apostolicum fastigium, tanquam ad locum munitum, turremque fortitudinis, gressus cordis sui, Deo præviante, perduxi:[4] *quia unde normam sacrorum canonum in omnes Christi ecclesias [per totum orbem diffusas manare cognosco, prædicatione]*[5] *Apostolica traditas et plena fide susceptas, ex eo meæ humilitatis justitiæ censuram confidenter præstolor conservari. Cognovisse quippe non ambigo vestrum pontificale fastigium, tam*[6] *meæ parvitatis suggestionem quam quæ viva voce præsentialiter intimavi, et per satisfactionem petitionis scriptis narrantibus obtuli ejus Apostolicis obtutibus in ipso mei adventus exordio præsentatus, quod nullam in me supplici canonicam culpam re-*

The petition of Wilfrid.

[1] *secretarii*] MS. om. esse.

[2] *narratus*] narratum, both MSS.

[3] In A. this is given as a new chapter, and therefore I give it so, although it breaks the sequence of chapters in Mabillon and Gale.

[4] *perduxi*] perduxit, A.

[5] The words within brackets are *ins.* from A.

[6] *tam*] ex suggestione, A.

perientes, quidam mei episcopatus invasores, illicita præsumptione contra sacrorum canonum normas ac diffinitiones, in conventu Theodori sanctissimi archiepiscopi Cantuariorum ecclesiæ, aliorumque tunc temporis cum eo convenientium antistitum, sedem, quam per decem et eo amplius annos cum Dei clementia dispensabam, raptorum more invadere atque eripere moliti sunt, et in eadem sede subsidere: et non solum unum, sed tres in mea ecclesia sese promoverunt episcopos, licet canonica eorum non sit promotio. Quid autem acciderit, ut Theodorus sanctissimus archiepiscopus, me superstite, in sedem, quam licet indignus dispensabam, absque consensu cujuslibet episcopi, tres sua auctoritate, me humilitate non acquiescente, ordinaret episcopos, omittere magis quam flagitare pro ejusdem viri reverentia condecet: quem quidem, eo quod ab hac Apostolicæ summitatis sede directus est, accusare non audeo. Verum si claruit, quod contra jus regularium sanctionum dispensationi[1] ecclesiæ, cui licet indignus præeram, ab infestis propulsus sum, sine convictione cujuspiam criminis, et absque culpa facinoris, citra ullius delicti piaculum, quod canonica percellit severitas; et neque de pristina sede pulsus tumultuosus cuiquam apparui, neque seditionis quæstionem[2] succensi, neque ambitiosus contentionibus obstiti; sed confestim hujus sacrosanctæ sedis appellavi subsidium, confamulos atque consacerdotes meos earundem provinciarum episcopos tantummodo protestatus abscessi. Si quidem prævidit vestra Apostolica summitas una cum sedentibus[3] sanctissimis episcopis privatum me esse, qui pro nulla culpa convictus sum, humili devotione quæ[4] censentur amplector. Si autem et pristinum episcopatum percipere sequor, totisque viribus veneror[5] ab Apo-

---

[1] *dispensationi*] de dispensatione, A.

[2] *quæstionem*] quæstione, A.

[3] *sedentibus*] consedentibus, A.

[4] *quæ*] A.; om. MS.

[5] *veneror*] venerari, A.

stolica sede prolatam sententiam, tantum ut invasores de pristinis parochiis ecclesiæ, cui ego indignus vester famulus præfui, vestra synodali sanctione pellantur. Et si rursus in eadem parochia, cui præfui, præsules adhibere præviderit, saltem tales jubeat prævidere[1] *promovendos, cum quibus possim, pacifica atque tranquilla inter nos concordia obtinente, Deo unanimiter deservire. Ut videlicet unusquisque nostrum concessa ecclesiæ jura cognoscat, et vigilantiam sibi commissis impertiat, ut si ita placuerit archiepiscopo et coëpiscopis meis, ut augeatur numerus episcoporum, tales eligant de ipso clero ecclesiæ, quales in synodo placet congregatis episcopis; ut ne a foris et ab alienis damnetur ecclesia; quicquid enim confusum et indiscretum est, inextricabiles atque inexplebiles dissensiones exaggerat, nec valebit a quoquam pacifice ullatenus, de quo contenditur, dispensari. Confido enim quod omnem devotæ obedientiæ obsequelam statutis Apostolicis exhibeo,*[2] *ad cujus æquitatem, omnibus abjectis, cum tota mentis confidentia properavi.*[3]

[Capitulum XXXI.]

De responsione Agathonis.

Agatho sanctissimus ac ter beatissimus episcopus sanctæ, catholicæ, atque Apostolicæ ecclesiæ urbis Romæ dixit: "Non mediocriter audientibus satisfacit petitionis series, quam Wilfrithus Deo amabilis episcopus obtulit, in hoc, quod[4] cum se indigne de episcopali sede ejectum agnoscat, non contumaciter obstitit abjicientibus,[5] nec vi vim repellere sæculariter maluit: sed humiliter sentiens, auctoris nostri beati Petri Apostoli principis canonicum expedivit subsidium

The response of pope Agatho.

[1] *prævidere*] providere, A.
[2] *exhibeo*] exhibebo, A.
[3] *properavi*] A.; præparavit, MS.
[4] *quod*] cum *ins.* from A.
[5] *abjicientibus*] ambientibus, A.

"supplici præstolatione; quæ super eo censenda sunt "prompte se suscepturum pollicetur; nec ambigit de "prolatione sententiæ: sed quæ terminantur amplec- "titur; integra fide suscepturum se perhibens, quod "nostro ore auctor noster beatus Petrus Apostolus, cujus "ministerio fungimur, statuendum præviderit."

[CAPITULUM XXXII.]

De responsione Synodus.

The response of the synod.

Universa synodus, quæ una cum sanctissimo atque ter beatissimo Agathone Apostolico papa convenit, regulariter inter cætera diffiniens dixit:

"*Statuimus, atque decernimus, ut Deo amabilis Wilfrithus episcopus episcopatum, quem nuper habuerat, recipiat, salva diffinitione superius ordinata: et quos cum consensu concilii ibidem congregandi elegerit sibi adjutores episcopos, cum quibus debeat pacifice conversari secundum regulam superius constitutam, a sanctissimo archiepiscopo promoti ordinentur episcopi,*[1] *expulsis proculdubio eis qui in ejus absentia in episcopatum innormiter missi sunt. Si quis proinde contra horum statutorum synodalium decreta ausu temerario obsistere temptaverit, vel non obedienter susceperit, vel post quodlibet temporis spatium, quiqui sint vel fuerint, infringere ea, in totum vel in partem, temptaverit, ex auctoritate beati Petri Apostolorum principis cum hac sanctione percellendum censemus: ut, siquidem episcopus est, qui hanc piam dispositionem temerare temptaverit, sit ab episcopali ordine destitutus, et æterni anathematis reus: similiter si presbyter, aut diaconus fuerit, vel inferioris gradus ecclesiæ; si vero clericus, monachus, vel laicus cujuslibet ditionis, vel rex, extraneus efficiatur a Salvatoris corpore et san-*

[1] *episcopi*] episcopis, A.

guine Domini nostri Jesu Christi; nec terribilem Ejus adventum dignus appareat conspicere. Si quis vero hæc, quæ a nobis statuta vel diffinita sunt, cum sincera devotione et perfecta satisfactione susceperit, tenuerit, perfecerit, ad perficiendum concursum præbuerit,[1] *videat* bona Domini in regione vivorum, *consorsque* Ps. xxvi. 13.
dextræ partis existat, æternam beatitudinem possideat, et illam beatificam vocem mereatur audire cum Omnibus Sanctis, qui Divino conspectui placuerunt,[2] *audiens et ipse pro obedientia, quod Deus præ omnibus sacrificiis diligit, ab ipso judice omnium, Domino nostro Jesu Christo:* Venite, benedicti patris mei, per- Matt. xxv. 34.
cipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.

[Capitulum XXXIII.]

De reditu pontificis nostri.

Wilfrid prepares for his return home.

Transactis itaque ibi multis diebus,[3] secundum Apostolicum imperium, et totius sanctæ synodus jussum,[4] patriam remeare, judicia Apostolicæ sedis scripta secum portare, et sancto archiepiscopo Theodoro, et regi Ecgfritho ostendere, Deo amabili episcopo Wilfritho præceperunt.

He collects relics of Saints.

Ille vero sanctus pontifex noster, indubitata fide præceptis Apostolicæ sedis, sicut promiserat, in omnibus humiliter obediens, circumiens loca Sanctorum ad orationem per plures dies, et reliquiarum sanctarum ab electis viris plurimum ad consolationem ecclesiarum Brittanniæ adeptus, nomina singulorum scribens, quæ cujusque Sancti essent reliquiæ; multaquæ alia bona, quæ nunc longum est[5] enumerare, ad ornamentum

---

[1] *ad perficiendum concursum præbuerit*] om. A.

[2] *placuerunt*] et æternam gloriam possederint, *ins.* A.

[3] During this time the synod against the Monothelites took place, which is mentioned in cap. 21.

[4] *jussum*] jussu, A.

[5] *est*] erit, A.

domus Dei more suo lucratus; cum Apostolicæ sedis et universæ sanctæ synodus benedictione, cum omnibus lætus et gaudens ad regionem suam redire, et ad patriam pervenire, Deo adjuvante, incipiebat.

Pergente ergo sancto pontifice[1] nostro ab Apostolica sede cum triumphali judicio per Campaniam, et montana transcendens[2] in regionem Francorum pervenit: ibique nuper amico suo fideli, Degbertho rege, per dolum ducum et consensu episcoporum (quod absit) insidiose occiso; ex quibus unus cum ingenti exercitu obviavit, cogitans impie in corde suo insidias, nisi Deus restitisset, ei sodales suos omnes spoliatos,[3] aut in servitutem redigere, aut vendere sub corona, seu rebellantes occidere, atque sanctum pontificem[4] nostrum anxiatum in custodia, atque[5] ad Yverwini[6] ducis judicium reservare. Interrogavitque eum[7] dicens: "Qua fiducia tam temere[8] per Francorum regionem "pergisset,[9] qui dignus es morte, quod nobis regem "subsidio tuo factum de exilio emisisti, dissipator[10] "urbium, consilia seniorum despiciens; populos, ut "Roboam filius Salomonis, tributo humilians, eccle- "sias Dei cum præsulibus contemnens; quorum malo- "rum pœnas luens occisus, cadaver ejus humatum "jacet."

He finds king Dagobert dead.

Wilfrid is met by one of the king's murderers, and is called to account for having helped the king in his exile.

Sanctus vero pontifex noster humiliter respondit episcopo:[11] "Veritatem dico in Christo Jesu, et per "Sanctum Petrum Apostolum non mentior, quod "talem virum exulantem, et in peregrinatione degen-

Wilfrid's successful apology.

[1] *pontifice*] præsule, A.

[2] *transcendens*] MS.; transcendente, A.

[3] *spoliatos*] A.; spoliaturos, MS. For the death of Dagobert II. see L'Art de Vérifier les Dates, i. part ii. 546–7.

[4] *pontificem*] pastorem, A.

[5] *atque*] usque, A.

[6] *Yverwini*] Yfruini, A.

[7] *eum*] episcopus, *ins.* A.

[8] *temere*] temerarie, A.

[9] *pergisset*] pergeret, A.

[10] *dissipator*] dissipatorem, A.

[11] Mabillon says in a note, "Forte "an Vaimerus, ex duce Campaniæ "episcopus curante Ebroino creatus, propterea quod in Sancti Leo- "degarii necem conspiraverat."

"tem, secundum præceptum Dei, populo Israelitico, Acts vii. 6.
"qui *accola* fuit *in terra aliena*, auxiliatus, enutrivi,
"et exaltavi in bonum, et non in malum vestrum;
"ut ædificator urbium, consolator civium, consiliator
"senum, defensor Dei ecclesiarum, in nomine Domini, se-
"cundum Ejus promissum, esset. O rectissime episcope,
"quid aliud habuisti facere, si exul de genere nostro
"et[1] semine regio ad sanctitatem tuam perveniret,
"quam quod ego in Domino feci?"

Respondit episcopus, "*Dominus custodiat introitum* 1 Chron. ix. 19.
"*tuum*," et reliqua. Et, "Væ mihi peccatori, da in- The bishop bids him God speed.
"dulgentiam, quod,[2] secundum Judam patriarcham, Gen. xxxviii. 26.
"video te multo justiorem me esse. Sit Dominus
"vobiscum, et Sanctus Petrus Apostolus in auxilio
"vestro."

[CAPITULUM XXXIV.]

De eo quod rex contempsit judicia Apostolicæ sedis.

Deinde longa spatia terrarum peragrans, Dei adjutorio, in navigio maris magnitudinem superans, illæsus cum omnibus evasit ad regionem propriam, in subditorum suorum tædio languentium, et ad Dominum[3] cum lachrymis clamantium, maximum gaudium, vita comite veniens, vexillum victoriæ ferens, hoc est Apostolicæ sedis judicium secum deportans, pacifice salutans regem adiit; regique humiliter scripta Apostolicæ sedis judicia, cum totius synodus consensu et subscriptione, ostendens, cum bullis et sigillis signatis reddidit. Wilfrid reaches England,

Deinde omnibus principibus ibidem habitantibus, necnon servis Dei in locum synodalem accersitis, ad audienda salutifera consilia, ab Apostolica sede causa pacis ecclesiarum transmissa. Postquam vero quædam difficilia sibi et suæ voluntati contraria lecta audierunt, and shows the decrees of the synod to the king, etc.

[1] *et*] ex, A.
[2] *quod*] quia, A.
[3] *Dominum*] Deum, A.

Who despise them.

contumaciter quidam ex eis respuerunt. Insuper (quod execrabilius est) diffamaverunt, in animarum suarum perniciem, ut pretio[1] redempta essent[2] scripta, quæ ad salutem observantium ab Apostolica sede destinata sunt.

Wilfrid is imprisoned for nine months.

Tum vero jussione regis et ejus consiliatorum, cum consensu episcoporum, qui ejus episcopatum tenebant, in custodiam ducere, et novem menses sine ullo honore custodire censuerunt. Jamjamque rex (ut diximus), scriptis Apostolicæ sedis apertis et recitatis, (quod dictu horribile est,) Petri Apostoli et Apostolorum principis, qui habet a Deo solvendi ligandique potestatem, cum adulatoribus suis iratus, judicia contemnens, et sanctum pontificem nostrum,[3] spoliatum, seorsum in custodia in solo suo vestimento custodire, et omnes subjectos ejus dispersos per compita viarum, nullumque ad se ex amicis ejus adire, per salutem suam jurans austere præcepit.

The queen uses Wilfrid's reliquary as an ornament.

Regina vero ejus, olim suprafata, chrismarium hominis Dei sanctis reliquiis repletum, (quod me enarrantem horruit,) de se abstractum,[4] in thalamo suo manens, aut curru pergens, juxta se pependit. Quod reginæ, sicut Philistæis, fugato populo Israelitico, arcamque Dei captantes, et Sancta Sanctorum per civitates suas reducentes,[5] omnino in malum accidit.

[Capitulum XXXV.]

De hortatione sociorum.

Wilfrid encourages his friends.

Locutusque est Deo amabilis Wilfridus episcopus sociis suis, dicens, "Habete in mente, et fratribus meis " dicite dies antiquos, quomodo legimus in Veteri Lege " patriarchas Deo amabiles, et Israel primogenitum

[1] *pretio*] dicerent, *ins.* A.
[2] *essent*] esse, A.
[3] *pontificem nostrum*] famulum Dei, A.
[4] *abstractum*] absolutum, A. *Chrismarium* is a reliquary.
[5] *captantes et . . reducentes*] So in both MSS.

"ejus, per cccc. annos et amplius, *de gente in gentem,* Ps. cv. 13.
"*et de regno ad populum alterum,* exspectantes repromissionem, et non desperantes, *pertransierunt;*[1] necnon Moyses et Aaron, et omnes prophetæ Dei,[2] ab hominibus persecutiones, sperantes in Domino, perpessi sunt. Legimus quoque in Novo Testamento Pastorem magnum ovium, et totius ecclesiæ caput, Jesum Christum, a Judæis crucifixum, et discipulos Suos dispersos, et postea per totum mundum cum suis subsecutoribus in variis temptationibus coronatos, non obliviscentes consolationis quæ nobis tanquam filiis loquitur, dicens: '*Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris; quem enim Dominus diligit, castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit.*' Heb. xii. 5. Ideo enim, fratres et adjutores mei in Christo, secundum egregium doctorem, '*Nos tantam habentes impositam nubem testium, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.*'" Heb. xii. 1.

[Capitulum XXXVI.]

De domo illuminata a Deo.

Finito igitur sermone consolationis, duces regis tenentes sanctum pontificem nostrum,[3] et ducentes, *quasi ovem ad occisionem, qui non aperuit os suum,* ad præfectum, nomine Osfrith, qui præerat in Bromnis,[4] urbe regis, ante eum statuerunt, præcipientes ei sermone

Wilfrid is given into (Esaias liii. 7.) the charge of Osfrith, the prefect of Bromnis.

[1] *pertransierunt*] So in both MSS.

[2] *Dei*] varias, *ins.* A. The MSS. read "prophetas."

[3] *sanctum pontificem nostrum*] justum doctorem disciplinæ Dei, A.

[4] This cannot be Bamborough, as has been suggested to me, because in a subsequent chapter that place at this time bore the name of Bebbanburgh. It may perhaps be Broomridge, in the parish of Ford in Northumberland, where there are still numerous traces of very early settlers. I cannot enter here into the knotty question of the identification of the place with Brunanburgh.

regis, ut pontificem sanctum,[1] eum qui tunc ob maxima fidei merita lumen Brittanniæ dici potuit, in absconditis[2] locis tetra caligine obscuratis, nullo amicorum sciente, diligenter custodiret. Comes autem supradictus regi fidelis, jussu ejus urgente, in latebrosis locis, ubi raro sol per diem illuxit, et lampas in honorem noctu non accenditur, cum custodibus servabat. Custodes vero jugiter psalmodiam sancti hominis Dei audientes, et videntes in obscura nocte domum intus lucentem, quasi per diem, omnibus sanctitatem ejus narrantes, timorem[3] stupefacti incutierunt.[4]

His prison is miraculously illuminated.

O lumen æternum, Christe, Qui nunquam deseris confitentes Te, sed Qui lux vera crederis, et illuminas *omnem hominem venientem in hunc mundum;* Qui in primordio nativitatis futuri famuli Tui horam qua de vulva matris egrediebatur igneo splendore consignabas; nunc in antro nimiæ obscuritatis oranti lucem angelicæ visitationis adhibere dignatus es, sicut Petro Apostolo Tuo, ab Herode impio rege cathenato, in carcere Angelus Domini adstitit, et lumen refulsit in habitaculo; sit Tibi gloria et gratiarum actio!

John i. 9.

The king in vain tries to bribe Wilfrid to submission.

In ipso[5] temporis spatio, quo eum detentum in custodia sine aliquo honore rex habuit, episcopatum ex parte, quem prius possidebat, et dona alia non mediocriter promittebat, si jussionibus et censuris ejus acquiescere voluisset; et statuta canonica, quæ ab Apostolica sede missa sunt, eligeret denegare esse vera. Ille ad hæc humiliter, et tamen cum fiducia Apostolicæ auctoritatis, respondit, prius se capite truncandum esse, quam id unquam confiteri velle. Ecce bona voluntas quæ Deum novit, immutari non potest.[6]

---

1 *sanctum*] nostrum, A.
2 *in absconditis*] om. A.
3 *timorem*] timore, A.
4 So in both MSS.
5 *ipso*] ergo, *ins.* A.
6 This description is partly borrowed from Cap. xxiii.

[CAPITULUM XXXVII.]

De sanata muliere.

Manente itaque sancto pontifice nostro patienter in custodia carceris, sic Dei virtutibus declaratus est, sicut Johannes Apostolus et Evangelista, in Pathmos insula a Cæsare religatus, vidit magnalia Dei. Nam eo tempore, ut diximus, anxiato sancto pontifice nostro, mulier præfecti hujus urbis extemplo alligata languore, totis membris desolutis, rigida, frigido corpore, clausis oculis, spumanteque ore ultima spiramina vitæ de pectore insensata trahebat. Vir vero ejus, videns statim morientem mulierem, festinanter cucurrit ad sanctum pontificem nostrum, sicut centurio ad Dominum; genuflectens et peccata sua deplorans, et regis in eum commissa confitens, adjuravit eum in nomine Domini, ut sibi non merenti, et mulieri morienti subveniret. Sanctus autem pontifex noster, immemor malorum, sicut Joseph[1] ductus de carcere, miserantem adiit, stans super eam, aqua benedicta faciem aspergens, et oratione facta Dei auxilium deplorans, os ejus guttatim aqua benedicta madefactum irrigavit: deinde autem oscitante,[2] et longa spiramina[3] trahente, apertis oculis sensum vitæ et intelligentiæ recepit, et post paululum calefactis membris, capite elevato, lingua movente loquebatur, grates[4] agens Deo,[5] sicut socrus[6] Petri sanata, sancto pontifici nostro honorifice ministrabat; et adhuc vivens illa, nunc sanctimonialis materfamilias,[7] nomine Æbbe, cum lachrymis hoc narrare consuevit.

The wife of the prefect has a dangerous illness.

Her husband runs at once to his prisoner, praying for help.

Wilfrid heals her.

The story is told by Æbbe, the abbess.

[1] *Joseph*] from A; om. MS.
[2] *oscitante*] eructuante, A.
[3] *spiramina*] suspiria, A.
[4] *grates*] gratias, A.
[5] *Deo*] Domino, A.
[6] *socrus . . . ministrabat*] added from A.
[7] *illa* seems to refer, not to the sufferer, but to the narrator, Æbbe, abbess of Coldingham, who is mentioned in the same terms in chapter xxxix. Mabillon says, "Alia "fuit Ebba Coludensis abbatissa, "de qua in capite sequenti." I cannot agree with him.

[CAPITULUM XXXVIII.]

De eo quod vincula de se cadebant.

The prefect of Bromnis refuses to have the charge of Wilfrid.

Præfectus namque suprafatus sanctum præsulem nostrum in honore habere propter timorem regis diutius non morari ausus,[1] et propter sanctitatem ejus Dei iram timens, in nullam contumeliam ponere maluit, nuntios misit[2] ad regem dicens: "Adjuro te per "vitam meam et salutem tuam, ut ne me cogas hunc "sanctum pontificem[3] et innocentem in perditionem "meam diutius punire, quia magis eligo mori quam "eum innoxium flagellare."

Whereupon the king sends him to Tydlin, prefect of Dunbar.

Quo audito, rex iratus jussit duci in urbem suam Dynbaer,[4] ad præfectum nomine Tydlin, quasi ferociorem, præcipiensque ei ut hunc talem virum et tantum pontificem, in compedibus et manicis alligatum, seorsum ab hominibus separatum custodiret.

Fetters are made for him, which fall miraculously from his limbs.

Ille vero, præcepto regis coactus, vincula ferrea fabros facere jussit; qui sine causa opus diligenter, membra sancti confessoris nostri metientes, facere inchoabant, Deo enim resistente. Nam semper aut coangusta et anxiata vincula circumamplectere membra non poterant; aut tam dilata et laxata, ut[5] de pedibus evangelizantis, et de manibus baptizantis, resoluta cadebant.[6] Et ideo timidi facti sine vinculis hominem Dei semper psallentem et Deo grates[7] agentem, secundum Apostolum ad Hebræos dicentem; magnum certamen sustinens passionum, in opprobriis spectaculum factus, et rapinam omnium bonorum suorum suscipiens; et his a contribulibus suis illatis, usque ad tempus a Deo definitum inviti seorsum custodiebant.

Heb. x. 33.

---

[1] *ausus*] est, *ins.* A.

[2] *misit*] mittens, A.

[3] *pontificem*] episcopum, A.

[4] *Dynbaer*] Dyunbaer, A. This is no doubt, Dunbar on the Scottish coast, a place of great strength, naturally and artificially.

[5] *ut*] de, *ins.* A.

[6] *cadebant*] caderent, A.

[7] *grates*] gratias, A.

[Capitulum XXXIX.]

De regina flagellata et sanata.

Nam interim rex cum regina sua per civitates et castellas,[1] vicosque, quotidie gaudentes et epulantes, in pompa sæculari circumeuntes, tempore quodam ad cœnobium, quod Colodaesburg[2] dicitur, pervenerunt, cui præsidebat sanctissima materfamilias nomine Æbbae, soror Oswini[3] regis sapientissima. Illic enim regina illa[4] nocte arrepta a dæmone, sicut uxor Pilati, multis flagellis fatigata, vix diem vivens exspectavit. Crastina vero die illucescente, mox sapientissima materfamilias veniens ad reginam, contractis membris simul in unum, stricte alligatam, et sine dubio morientem videns, regem adiit, regique memorat lachrymabili voce unde hoc miserabile malum secundum suam intelligentiam ei evenisset; dicens audacter: The queen is possessed with a devil at Coldingham.

"Ego scio, et vere scio, quod Deo amabilem Wilfrithum episcopum sine alicujus sceleris piaculo de sede episcopatus abjecisti; et in exilium[5] expulsus sedem Apostolicam adiit;[6] et inde reversum, cum scriptis Apostolicæ sedis, quæ habet cum[6] Sancto Petro Apostolo potestatem ligandi et solvendi, insipienter contemnens, spoliasti eum; et mala malis addens, in carcerem Sanctum conclusisti. Et nunc, fili mi, secundum consilium matris tuæ fac; disrumpe vincula ejus, et sanctas reliquias, quas regina de collo spoliati abstraxit, et in perniciem sui, sicut arcam Dei, per civitates ducens, per fidelem nuntium emitte ei; et si nolueris (quod optimum est) illum in episcopatu habere, dimitte eum liberum, et de regno tuo cum suis quocunque voluerit abscedat. Tunc secundum Æbbe, the abbess, tells the king the reason of the seizure and begs him to release Wilfrid.

[1] *castellas*] castella, A.

[2] *Colodaesburg*] Coludi urbs (Beda, H. E. iv. 19), *i.e.* Coldingham in Berwickshire.

[3] *Oswini*] A.; om. MS.

[4] *illa*] ea, A.

[5] *in exilium*] exilio; A.

[6] *cum*] A.; quicunque, MS.

"meam fidem vita vives, et regina non morietur: sin "vero hoc renueris, Deo teste, non eritis impuniti."

The king assents, and the queen recovers.

Jam enim rex obediens matri castissimæ factus est; et sanctissimum sacerdotem nostrum resolutum, cum suis[1] reliquiis, et cum suis sociis congregatis, a se libere discedere concessit; et regina sanabatur.

[Capitulum XL.]

De eo quod Birhtwald[2] *suscepit sanctum episcopum.*[3]

Wilfrid is welcomed by Bergtwald, nephew of Ethelred king of Mercia.

Proficiscente ergo Deo amabili Wilfritho episcopo cum suis sodalibus, patria rura deserens, australia regna in exilio quærens, Dominus, qui Sanctis Suis in temptationibus adest, præfectum[4] virum nobili genere, et nomine Bergtwald,[5] filium fratris Æthelredi regis Merciorum, mitissimo animo in obviam emisit; et statim ut vidit tam honorabiles homines, et causas peregrinationis, sancto doctore nostro revelante, audivit, adjurans in nomine Domini manere secum, et partem territorii sui ad habitandum in eo servos Dei cum omni diligentia poposcit. Sanctus vero præsul prævius[6] noster grates[7] agens Deo, quod aliquod solatium requiei dedisset; et statim in eo territorio pro Deo donato monasteriolum fundavit, quod adhuc usque hodie monachi ejus possident. Deinde, vigilante antiqui hostis invidia, Æthelredus rex, et regina sua, soror Ecgfrithi regis, audientes hominem Dei de patria expulsum et illic manentem, et modicum quiescentem, præfecto[8] viro Bervaldo[9] in sua salute interdicunt ut sub eo unius diei spatium esset, pro adulatione Ecfrithi regis. Deinde cum odio pontifex noster expulsus, manentibus tamen illic

Wilfrid stays with him, and founds a monastery.

His old enemies procure his expulsion;

---

[1] *suis*] sanctis, A.
[2] *Birhtwald*] Beorhtuald, A.
[3] *sanctum episcopum*] eum, A.
[4] *præfectum*] perfectum, A.
[5] *Bergtwald*] Berhtuald, A.
[6] In both MSS.
[7] *grates*] gratias, A.
[8] *præfecto*] perfecto, A.
[9] *Bervaldo*] Berhtwaldo, A.

monachis suis, regem Occidentalium Saxonum[1] adiit, nomine Centwine;[2] per parvumque spatium pro subsequente persecutione ibi manebat. Nam illic regina, soror Irminburgæ reginæ, odio oderat eum, uti propter amicitiam regum supradictorum trium dehinc fugatus abscessit.

and also from Wessex.

[CAPITULUM XLI.]

Quomodo in Selaesiae paganos convertit ad Deum.

Quid igitur magis moror in verbis? Relaxata custodia de propria provincia expulsus est, ita ut nec in aliena regione ultra vel citra mare ubi potestas Ecgfrithi[3] prævaluit, requiem habere permiserit: sed sine intermissione persecutionem, quam in eum exercuit, in unaquaque regione, in qua disponebat manere, jugiter commovere non cessavit. Tunc vero gentis nostræ quædam provincia gentilis usque ad illud tempus perseverans vixit, quæ pro rupium multitudine, et silvarum densitate, aliis provinciis inexpugnabilis restitit; et ad illos paganos Australes Saxones,[4] Deo dirigente viam, et humano auxilio cessante, sanctus episcopus noster confugit.

Wilfrid, driven out everywhere, reaches Sussex,

Invento itaque rege eorum, cujus nomen erat Ethelwalch, totius exilii sui austeritatem per ordinem enarravit. Cui statim rex sub fœdere pacis talem amicitiam promisit, ut nullus inimicorum ejus, aut minaci hostis gladio belligerantis sibi terrorem incuteret, aut munerum et donorum magnitudine pactum initum fœderis secum irritaret.

where king Ethelwalch befriends him.

Sanctus vero homo Dei, gavisus in verbis consolationis, gratias agens Deo, primum regi et reginæ verbum Dei, et regni Ejus beatitudinem et magnitu-

Wilfrid converts the people to Christianity.

[1] *Occidentalium Saxonum*] West Sexna, A.

[2] *Centwine*] Centwini, A.

[3] *Ecgfrithi*] Ecfridi, A.

[4] *Australes Saxones*] in Suthsexun, A.

dinem, leniter suadens, quasi lac sine dolo dedisset, prædicare cœpit: deinde[1] cum consensu regis, Deo concedente, et exhortatione sancti pontificis nostri, gentes, quibus ante prædicatum non erat, et nunquam verbum Dei audierunt, congregatæ sunt. Stans itaque Sanctus Wilfridus episcopus noster in medio gentilium, secundum exemplum Domini nostri Jesu Christi, et præcursoris

Matt. iii. 2. Ejus, dixit: "*Pœnitentiam agite, appropinquabit enim*

Acts ii. 38. "*regnum cœlorum; et baptizetur unusquisque vestrum* "*in nomine Dei Patris, et Filii, et Spiritus Sancti,*" et cætera; quæ per plures menses longo ambitu verborum ab exordio mundi Omnipotentis Dei facturam in contemptum idolatriæ eleganter enumerans, usque ad diem judicii, ubi æterna pœna peccatoribus, et electis Dei vita perpetua præparabitur, suaviloqua eloquentia omnia mirabiliter per ordinem prædicavit prædicator evangelicus. Tunc quippe sanctus pontifex noster a Deo missus

Acts xiv. 27. invenit gratiam in conspectu regis, et *ostium magnum fidei*, secundum Apostolum, *apertum est ei;* et paganorum utriusque sexus, quidam voluntarie, alii vero coacti regis imperio, idolatriam deserentes, Deum Omnipotentem confitentes, sicut per Beatum Petrum Apostolum, in una die multa millia baptizati sunt. Rex namque mitis et pius per Deum factus, villam suam propriam,

The king gives him his own vill of Selsea for a bishop's see.

in qua manebat, ad episcopalem sedem, cum territoriis postea additis lxxxvii. mansionum in Seolesiae,[2] sancto novoque evangelistæ et baptistæ, qui sibi suisque cunctis vitæ perpetuæ viam aperuit, concedit; ibique fratribus suis congregatis cœnobium ad requiem fundavit, quod usque hodie subjecti ejus possident.

---

[1] *deinde*] postea, *ins.* A. | [2] *Seolesiae*] Soelocsiae, A.

[Capitulum XLII.]

De Ceadwalla[1] *rege facto.*

In diebus quoque illis per pontificem nostrum populus ecclesiæ Dei copiose de die in diem crescens, et nominis ejus gloria magnifice clarescens, venit quidam exul nobili genere de desertis Ciltine et Ondred, nomine Cedwalla,[2] sancti parentis nostri amicitiam diligenter poposcens,[3] ut ei esset in doctrina et auxilio pater fidelis, et ille ei filius obediens voto vovens promisit; quo pacto inito, teste Deo, veraciter compleverunt. Nam sanctus antistes Christi in nonnullis auxiliis et adjumentis sæpe anxiatum exulem adjuvavit, et confirmavit, usquedum corroboratus, spernens inimicos, regnum[4] adeptus est. Quippe regnante Caedwalla,[5] Occidentalium Saxonum regionis monarchiam tenens, statim Sanctum Wilfridum episcopum nostrum gentilem populum in Suthsexum bene ad Deum convertentem, et nomen Domini per se magnifice glorificantem, patrem suum venerabilem, et super omnes carissimum, ad se venire humiliter accersivit. Jamjamque sancto ac venerabili patre nostro veniente, rex Caedwalla[6] in omni regno suo excelsum consiliarium mox illum composuit, sicut[7] rex Egypti, Joseph de carcere educto, secundum Prophetam dicentem, *constituit eum dominum domus suæ*, usque *prudentiam doceret*. Tunc vero rex Caedwalla triumphalis sancto pontifice nostro per Deum elevato, et innumeris terrarum partibus et muneribus donorum secundum desiderium animæ suæ pro Deo donatis, magnifice patre suo honorificato, regnum suum,

Wilfrid supports Cedwalla,

who becomes king of Wessex by conquest.

Ps. civ. 21, 22.

Cedwalla rewards Wilfrid greatly.

---

[1] *Ceadwalla*] Ceadvala, A.

[2] *Cedwalla*] Cedvala, A. Ciltine is, probably, Chiltington, and Ondred the forest of Andred, both in Sussex.

[3] *poposcens*] So in both MSS.

[4] *regnum*] adeptus, *ins.* from A.

[5] *Caedwalla, Occidentalium Saxonum regionis*] Cedvala, occisis et superatis inimicis ejus, totam West Sexna regionis, etc., A.

[6] *Caedwalla*] Cedvala, A.

[7] *sicut*] Pharao, *ins.* A.

aut[1] acie gladii victor, aut fœdere indultor, pacis illæsum audaci animo tuebatur.

[Capitulum XLIII.]

De pace pontificis nostri et Theodori archiepiscopi.

Archbp. Theodore becomes reconciled with Wilfrid.

Eodem quoque tempore Theodorus, gratia Dei archiepiscopus, auctoritatem Apostolicæ sedis, a qua missus est, metu agitante honorificans, cum beato[2] episcopo nostro diu exule spoliato vere amicitiam inire diutius moratus non distulit. Nam cum Theodorus archiepiscopus in senecta uberi frequenti infirmitate anxiatus est, ad Lundoniam civitatem Wilfrithum et Erconwaldum,[3] sanctos episcopos, ad se invitavit. Venientibus[4] illis archiepiscopus sapienter totius vitæ suæ cursum cum confessione coram Domino pure revelavit, dicens: "Et "hoc maxime scrupulum me premit, quod in te, sanctissime episcope, commisi, consentiens regibus, sine "causa peccati propriis substantiis spoliantibus te, et, "mœrentibus subjectis tuis, in longum exilium exterminantibus,[5] heu, pro dolor! omnis mali. Et nunc confiteor Domino, et Sancto Petro Apostolo. Et vos, "coëpiscopi[6] mei, testes estote, et[7] cunctos amicos meos "regales et principes eorum ubique ad amicitiam tuam, "pro remissione peccati mei, per omnem modum volentes "nolentesque constringens attraho. Scio enim post "hunc annum appropinquantem vitæ meæ terminum, "secundum Domini revelationem; et ideo te adjuro "per Deum et Sanctum Petrum mihi consentire, ut "in sedem meam archiepiscopalem superstitem et hæredem vivens te constituam; quia veraciter in omni

Theodore apologizes for his treatment of Wilfrid.

---

[1] *aut*] ut, *ins.* A.

[2] *beato*] Wilfrido, *ins.* A.

[3] *Erconwaldum*] Ercenwoldum, A.

[4] *Venientibus*] autem, *ins.* A.

[5] *exterminantibus*] exterminantes, MS. and A.

[6] *coëpiscopi*] episcopi, A.

[7] *et*] ut, A.

"sapientia et in judiciis Romanorum eruditissimum te "vestræ gentis agnovi.'

Tunc Sanctus Wilfrithus episcopus dixit: "Det tibi "Dominus et Sanctus Petrus remissionem omnis con-"troversiæ commissæ, et ero pro tua confessione orans "pro te amicus in perpetuum. Et modo primum "mitte nuntios cum literis ubique ad amicos tuos, ut "nostram reconciliationem in Domino, et me olim in-"noxium exspoliatum agnoscant; et mihi per tuam "adjurationem in Domino, secundumque præceptum "Apostolicæ sedis, partem aliquam substantiæ meæ "restituant; et postea, Deo volente, quis dignus sit "sedem episcopalem post te accipere, cum consensu "tuo, in majori concilio conciliemur."[1]

Wilfrid, in reply, asks him to procure the restitution of what he had lost.

Deinde archiepiscopus, post pactum veræ pacis initum, ad Aldfrithum[2] regem Aquilonalium misit literas, per quas adjuravit eum, ut propter timorem Domini, præceptisque Apostolicæ sedis præsulum, et pro redemptione animæ Ecfrithi regis, qui primus episcopum nostrum privatum[3] omnibus de patria innocentem exterminavit, reconciliare sub fœdere pacis ad multorum salutem cum eo dignatus sit. Non solum autem hunc regem archiepiscopus ad concordiam excitavit, sed sibi ubique amicos, quasi prius inimicos, facere diligenter excogitavit. Nam ad Aelflaedam, sanctam virginem et abbatissam, suas literas emittens, in quibus commendans, secundum auctoritatem Apostolicæ sedis, ut pacem cum Sancto Wilfritho episcopo sine dubio iniret; necnon Æthelredum regem Merciorum, adjurans in sua et Christi caritate, secundum quod prius in mente habebat, suscipere eum his sequentibus dictis præcepit.

Theodore writes to king Aldfrid according to Wilfrid's request.

Also to abbess Aelfleda and Ethelred king of Mercia.

Gloriosissimo, et excellentissimo Ethelredo regi Myrciorum, Theodorus gratia Dei archiepiscopus, in Domino

Theodore's letter.

---

[1] *conciliemur*] in both MS.
[2] *Aldfrithum*] Alfridum, A.
[3] *privatum*] privatis, A.

perennem salutem. Cognoscat itaque, fili dilectissime, tua miranda sanctitas, pacem me in Christo habere cum venerando episcopo Wilfritho; et idcirco te, carissime, paterna dilectione ammoneo, et in Christi caritate tibi præcipio, ut ejus sanctæ devotioni, quantum vires adjuvant, præstante Deo, patrocinium, sicut semper fecisti, quamdiu vivas, impendas; quia longo tempore propriis orbatus substantiis, inter paganos in Domino multum laboravit. Et idcirco ego, Theodorus, humilis episcopus, decrepita ætate hoc tuæ beatitudini suggero; quia Apostolica hoc velut Sanctis commendat auctoritas, et vir ille supranominatus sanctissimus in patientia sua, sicut dicit Scriptura, possideat[1] *animam suam, et injuriarum sibi injuste irrogatarum immemor,*[2] *humilis et mitis, caput suum Dominum Salvatorem sequens, medicinam exspectans; et* si inveni gratiam in conspectu tuo, *licet tibi pro longinquitate itineris durum esse videatur, oculi mei faciem tuam jocundam videant,* et benedicat tibi anima *mea* antequam moriar. *Age ergo, fili mi, taliter de illo suprafato viro sanctissimo sicut te deprecatus sum, quia si patri tuo non longe de hoc sæculo recessuro obedieris, multum tibi proficeret ad salutem. Vade in pace, vive in Christo, dege in Domino. Dominus sit tecum!*

Luke xxi. 19.

Gen. xxvii. 4.

Ethelred's subsequent kind treatment of Wilfrid.

Quid plura dicam? Postquam Æthelredus rex, propter auctoritatem beatissimorum pontificum, Agathonis scilicet, et Benedicti, Sergiique,[3] percipientium dignitatem Apostolicæ sedis, canonice et libenter pontificem nostrum suscipiens, multa monasteria et regiones proprii juris reddens, habensque illum in summo honore dignitatis, usque ad finem vitæ fidelis amicus indesinenter perseveravit.

---

[1] *possideat*] possedit, A.

[2] *immemor*] om. A.

[3] Eddi is perhaps chronologically wrong in introducing Sergius, who was pope from 687 to 701. He is speaking, however, of Ethelred's conduct in after years.

[Capitulum XLIV.]

Quomodo Alhrithus[1] *rex suscepit pontificem nostrum.*

Factum est itaque, postquam, vergentibus annorum multorum circulis, sancto rectore nostro aliquando honorifice in exilio degente, et tunc monachis suis per diversa loca totius Brittanniæ exterminatis, et sub alienis dominis mœrentibus, exspectantibusque[2] a Domino redemptionem, ut postremo audierunt miserrimæ cladis ruinam, Ecgfritho Ultra-Umbrensium rege occiso, et cum omni optimo exercitus sui agmine a gente Pictorum oppresso;[3] et post eum Aldfrithus rex sapientissimus regnavit, qui Sanctum Wilfrithum episcopum nostrum de exilio, secundo anno regni sui, venerabiliter secundum præceptum archiepiscopi ad se invitavit; et primum cœnobium cum possessionibus adhærentibus in Hagustaldesiae indulgens, et post intervallum temporis, secundum Agathonis beatissimi Apostolicæ sedis præsulis, et sanctæ synodus judicium,[4] propriam sedem episcopalem in Eboraca[5] civitate, et monasterium in Hripis cum redditibus suis reddidit, expulsis de ea alienis episcopis;[6] quod tantum quinque annis in gaudio subjectorum suorum de exilio, sicut Johannes Apostolus et Evangelista, Ephesum rediens, secure possedit.

After the death of Ecgfrid, king Aldfrid allows Wilfrid to return.

Rom. viii. 23.

And restores to him Hexham and Ripon.

[Capitulum XLV.]

De suscitata inimicitia inter eos.

Nam antiquæ inimicitiæ suasores, quasi de sopore somni excitati, mare hujus sæculi in gaudio serenum, procella flante turbinis, invidiæ folliculo ad triste naufragium moventes, et facem dissensionis extinctam resus-

The quarrel between Aldfrid and Wilfrid revives.

---

[1] *Alhrithus*] Alfridus, A.

[2] *mœrentibus, exspectantibusque*] mœrentes, expectantesque, A.

[3] See Beda, H. E., iv. 26.

[4] *præsulis et . . judicium*] præsule et . . judicio, in both MSS.

[5] *Eboraca*] Euroica, A.

[6] *i.e.* Bosa and Eadhaed.

citavere. Quippe inter regem sapientissimum, et sanctum virum prædictum aliquando pax et securitas, et pæne omnis boni gaudium abundavit: aliquando vero aliquod spatium olla fervente nequitiæ plures deterioravit; et sic iterum in concordia, atque iterum in discordia alternatim per multos annos in tali vicissitudine viventes manebant, usque dum postremo maxima flamma inimicitiæ exardescente, de regione Ultra-Humbrensium sanctus homo Dei a rege Aldfritho expulsus recessit.

The three reasons of their enmity mentioned.

Nam prima causa est dissensionis eorum de antiqua origine descendens, quia ecclesia quæ Sancto Petro[1] Apostolo dedicata est, territoriis et possessionibus suis injuste privatur. Secunda causa[2] est, ut monasterium supradictum, quod in privilegium nobis donabatur, in episcopalem sedem transmutatur;[3] et libertatem relinquere, quam Sanctus Agatho, et quinque reges censuerunt fixe et firmiter possidere. Tertia deinde causa[2] est, ut jussionibus et decretis Theodori archiepiscopi ab Apostolica sede missi oportere cogebat obedire, non illa significans canonica statuta, quæ in principio episcopatus sui apud nos degens, aut in novissimis temporibus vitæ suæ constituit, quando omnes ecclesias nostras ad canonicam pacem unanimiter convocavit; sed magis ea decreta, quæ mediis temporibus suis, quando discordia inter nos in Bryttania exorta fuerat, statuit.

Wilfrid leaves the North, and goes to Ethelred king of Mercia.

Ideo sanctus pontifex noster, hæc renuens, ad amicum fidelem Ethelredum regem Merciorum accessit, eumque cum magno honore propter reverentiam Apostolicæ sedis suscepit; et in multa reverentia episcopatus ejus, quem

---

[1] This dedication would apply to York as well as to Ripon. The lands which had been taken away included, probably, those between the Ribble and Mersey, etc., which have been mentioned at p. 26.

[2] *causa*] om. A.

[3] "Eadhaldum de Lindissi reversum, eo quod Aedilred provinciam recepisset, Hrypensi ecclesiæ præfecit." (Beda, iv. 12.)

reverentissimus Sexwlfus episcopus,[1] vita obeunte, ante regebat, sub protectione Dei [2] et illius degens mansit.

[Capitulum XLVI.]

De concilio Aetswinapathe.

Igitur Aldfritho rege, cum Sancto Berhtwaldo [3] archiepiscopo, et totius pæne Brittanniæ episcopis, congregata synodo in campo qui dicitur Ouestraefelda;[4] deinde, legatis ad præsentiam Sancti Wilfrithi episcopi missis, rogantibus humiliter ut eorum obtutibus dignaretur præsentari, promittentes per nuntios suos statuta canonica de antiqua fraude rationem se reddituros, si ad illorum conventum venire non negaret. **A great council at Ouestraefelda.**

Quid plura dicam? Postquam vero in locum, ubi synodalis disputatio debuerat esse, convenit,[5] deinde non ita contigit, sicut[6] promissum fuerat: sed multæ et magnæ altercationum quæstiones ab eis exortæ emerserunt, maxime ab illis pontificibus ecclesiarum, (cum voluntate tamen Aldfrithi regis, et consensu quorundam abbatum id fecisse non dubium habetur) qui pacem ecclesiarum Dei,[7] avaritia instigante, nullatenus habere concupierunt; et multa falsa objicientes, quæ nulla ratione veritatis comprobare potuerunt; insuper secundum statuta et jussiones Theodori archiepiscopi **The bishops in Wilfrid's district are his chief opponents.**

---

[1] Saxulf died in 691, and Wilfrid succeeded him as bishop of Leicester.

[2] *Dei*] added from A.

[3] Berhtwald became archbishop in 693.

[4] *Ouestraefelda*] Onestraefelda, A. In Cap. LX. the place is called Estrefeld. It seems to be Austerfield, on the confines of Yorkshire and Notts, a little village close to the great road leading north and south, and at no great distance from the vill of Edwinstow in Sherwood Forest. Hence the name of Edwin's path. (Perhaps it is only *at the Swines' path.*) There are British earthworks at Austerfield, and a very rude and early church. It is called Ouestrefeld in Domesday. The place has been usually identified with Nosterfield near Ripon, but without just cause.

[5] *convenit*] conveniret, A.

[6] *sicut*] ei, *ins.* A.

[7] *Dei*] om. A.

esse censendum sanctum pontificem nostrum confirmaverunt.

Ille vero intelligens quid essent argumentati, humiliter respondit, dicens præceptis illorum consentire,[1] ejusque[2] decretis, secundum canonum normam, censuit in omnibus libenter se velle obedire. Deinde multis et duris sermonibus eorum pertinaciam obstinationis, quam per viginti et duos annos contra Apostolicam auctoritatem non timuerunt contentiose resistendo exercere, increpabat; et interrogavit eos, qua fronte auderent statutis Apostolicis ab Agathone sancto, et Benedicto electo, et beato Sergio, sanctissimis papis, ad Brittanniam pro salute animarum directis præponere; aut eligere decreta Theodori archiepiscopi, quæ in discordia (ut diximus) constituit.

A sharp contention arises.

[Capitulum XLVII.]

Quomodo ei insidiæ patefactæ sint.[3]

A friend of Wilfrid reveals to him the design of his enemies in the council.

Interea dum nullus modus locutionis decenter ab illis ordinatus inventus est, unus ex ministris,[4] pontifici nostro valde devotus, quem ille a primævis vagientis ætatuli incunabulis enutrivit, ex tentorio regis latenter erupit,[5] simulans alterius effigiem, cohortibus se circumadstantium immiscens, quasi ignotus, usquedum ad pontificem nostrum perveniebat, pandensque ei causam judicii illorum revelabat indicando, dicens: "Hac omnino fraude te moliuntur decipere, ut primitus per scriptionem propriæ manus confirmes eorum tantummodo judicium, quodcunque constituentes diffinient succumbere; ut postquam isto alligatus fueris districtionis vinculo, de cætero in posterum permu-

[1] *præceptis eorum consentire*] added from A.

[2] *ejusque*] eorumque, A.

[3] No title here in A., but after *inventus est* one is given, *De verna hoc dicitur*, which is merely explanatory of *minister*.

[4] *ministris*] regis, *ins.* A.

[5] *erupit*] A.; eripuit, MS.

"tare nullatenus queas. Ista siquidem erit illorum "judicii apertio, ut quicquid in Ultra-Humbrensium ali-"quando terra possidere visus fuisti, vel in episcopatu, "vel in monasteriis, vel in qualibet re, cuncta dimit-"tas; et si quid in Myrciorum regno subsecutus eras "sub Ethelredo rege, omnia reddendo archiepiscopo "coacte relinquas, ipso donando[1] cui vult: et, ad pos-"tremum, temetipsum damnando de tuo te sanctitatis "honore cum subscriptione degraderis." Hæc dicens[2] subterfugiens discessit.

Tunc sanctus vir, summæ virtutis et constantiæ, ista audiens, cognito deceptionis argumento, cautior de subscriptione sæpius replicata effectus est. Reddere vero responsa instanter quærebant, et aliquando minitantes arguebant eum qui nollet mature confiteri subire arbitrium, cito se sententiam[3] damnationis subjacere sciret. Quibus respondens ait: "Primus[4] archiepiscopi "judicium audiens, illum consonantem statutis sanc-"torum patrum regulis, toto mentis annisu subjacere "amplector."

Wilfrid's subsequent conduct at the council.

Ad ultimum vero, dum diutius multis agnoscentibus causam celare non poterant, primo dixerunt sanctum pontificem nostrum[5] omnibus facultatibus spoliare taliter velle, ut nec in Ultra-Humbrensium regno, nec in Merciorum, minimam quidem unius domunculi portiunculam haberet.

His enemies wish to deprive him of the whole of his property in Northumbria and Mercia.

Hujus autem judicii inclementia ab archiepiscopo et rege diffinita, et ipsos jam inimicos horruit, dicentes[6] impium esse tam famosum virum in circuitu nationibus absque ullo capitali crimine omnibus[7] suis privare. Novissimum vero, aliquid humanius pertractantes, censuerunt, ut monasterium tantummodo, quod construxit

At last they leave him Ripon

[1] *ipso donando*] ipso donandum, A.

[2] *dicens*] subito, *ins.* A.

[3] *sententiam*] So in both MSS.

[4] *Primus*] Primum, A.

[5] *pontificem nostrum*] famulum Dei, A.

[6] *dicentes*] A.; dicentibus, MS.

[7] *omnibus*] bonis, *ins.* A.

and its endowments, in Hripis, et dudum cum omnibus ad eum pertinentibus Sancto Petro donans commendaverit, perceptumque privilegium a Sancto Agathone papa, [quod] abbati familiæque ibidem conversanti detulit, redderent in possessionem; ea tamen interposita dictione, ut propria manus conscriptione firmiter contestaret quod illic quietus consederet, sæpta monasterii absque licentia regis non transmearet, nec aliquid sacerdotalis officii attingeret; sed suum de semetipso (quod dictu horribile est) gradum honoris abjecerit, sub testimonio confirmationis plurimum cogentes compulerunt.

and wish to make him promise to confine himself to the precincts of the monastery, and not to do priestly work.

Wilfrid appeals to Rome.

Quo audito, Sanctus Wilfrithus, episcopus noster, constanter, et intrepida voce elevata locutus est, dicens: "Qua ex causa me compellitis, ut tam lugubri calamitatis "miseriæ in memetipsum gladium diræ interfectionis, "hoc est subscriptione propriæ damnationis, convertam? "Nonne sine aliquo reatu suspicionis offendiculum "faciam cunctis audientibus nominis mei divulgationem, "quod episcopi vocabulo, quamvis indignus, per quad-"raginta prope annos nuncupabar? Necnon et ego "primus post obitum primorum procerum a Sancto "Gregorio directorum Scotticæ virulenta plantationis "germina eradicarem; ad verumque Pascha, et ad ton-"suram in modum coronæ, quæ antea posteriore capi-"tis parte, e summo abrasa vertice, secundum Aposto-"licæ sedis rationem, totam Ultra-Humbrensium gentem "permutando converterem? aut quomodo juxta ritum "primitivæ ecclesiæ assono vocis modulamine binis "astantibus choris persultare, Responsoriis, Antiphonis-"que reciprocis instruerem? Vel quomodo vitam mona-"chorum secundum regulam[1] Benedicti patris, quam "nullus prior ibi invexit, constitueram? Et nunc "contra me quomodo subitam damnationis ipse pro-"tulero, extra conscientiam alicujus facinoris, senten-"tiam? Sed cum de hac noviter orta quæstione qua

[1] *regulam*] Sancti, *ins.* A.

"meum sanctitatis habitum violare estis conati, fiduci-"aliter sedem appello Apostolicam: vestrum autem "quisquis deponere meum dignitatis gradum præ-"sumit, a me hodie invitatus mecum pergat illuc ad "judicium. Debent etenim diligenter scire viri Ro-"mani sapientes pro qua culpa vos me degradare vultis,[1] "priusquam vobis solis ad ista consentiam."

Hæc audientes archiepiscopus et rex dixerunt: "Modo utique culpabilis factus a nobis notatus dam-"netur, quia[2] magis illorum quam nostrum elegit "judicium." Et hoc promittendo rex addebat archiepiscopo: "Faciam enim, si jubes, absque hæsitationis "mora, ut vi opprimentis exercitus mei coactus, hac "vice nostrum subire judicium paratum se fateatur." Conciliales autem cæteri dicebant episcopi: "Recordari "oportet quod in nostram promissionis fidem huc us-"que perrexit, aliter non præsumens: pariter prospero "itinere in pace revertamur ad domos nostras."[3]

The king is disposed to enforce Wilfrid's compliance, but the bishops object.

[Capitulum XLVIII.]

Qualiter ad Æthelredum regem reversus est.[4]

Post has igitur sermocinationes, solvitur inutile concilium ex utraque parte, et unusquisque domi revertens secessit; et ita, Deo protegente, servus Suus liberatus de manibus inimicorum ad fidelissimum regem Æthelredum redibat indemnis. Noster autem sanctus pontifex pergens devenit ad Ethelredum regem, denuntians ei cunctam duræ locutionis infestationem quæ a præsulibus contra illius præceptum illata est. Tunc interrogans quoque regem, quomodo vel qualiter decrevisset de possessione terrarum, propriarumque facul-

Wilfrid goes to Ethelred king of Mercia,

[1] *vultis*] cupientes, A.

[2] *quia*] quod, A.

[3] *domos nostras*] A.; dominum nostrum, MS.

[4] *Qualiter ad Æthelredum regem reversus est*] De reditu ejus ad Æthelredum regem, A

tatum, quæ ab ipso donata sunt ei. Rex vero respondit: "Majorem non addo perturbationem, destruendo "monachorum vitam,[1] quæ ad ecclesiam Beati Petri "Apostoli dedicata est; sed in eodem permanente "statu, vita comite, reservabo, quo a me, Domino fa- "vente, conservata est, usque quo prius tecum nuntios "proprios vel scripta proprietatis ad Romam permi- "sero interrogare de his imminentibus causis, quomodo "recta desiderans salvus inveniar." Hac responsione percepta congaudentes, divisi, unusquisque ad propria remeabat.

who will not deprive him of the lands which he had given to him, until the matter has been settled at Rome.

[Capitulum XLIX.]

De excommunicatione nostra.

Inimici vero qui hæreditatem sancti pontificis nostri sibi usurpabant, annuntiantes nos esse a sorte fidelium segregatos, et eos qui nobiscum participarent; et in tantum communionem nostram execraverunt, ut si quispiam abbatum, vel presbyterorum nostrorum, a fideli de plebe rogatus, refectionem suam ante se positam signo crucis Dei benediceret, foras projiciendam, et effundendam quasi idolothitum, judicabant; et vasa de quibus nostri vescebantur, lavari prius, quasi sorde polluta, jubebant, antequam ab aliis contingerentur.

Wilfrid and his friends are excommunicated.

[Capitulum L.]

De navigio ejus pergenti Romam.

Hæc miserabilis et lamentabilis ingruens calamitas a nobis comperta, ad Dominum incessabiliter die noctuque clamantes, in jejunio et fletu cum omnibus sub-

Wilfrid and his party go to Rome.

[1] *i.e.* the livelihood of the monks of St. Peter's. The endowments alluded to are probably those which have been already mentioned in Lancashire, Cheshire, etc.

jectis nostris congregationibus fundentes precem orationis offerebamus, quousque parati cum sancto pontifice nostro navem ascenderunt, et vehiculo navis transportati ad litora Australia, Domino præviante, pervenerunt: tunc vero pedestri gressu super terram simul gradientes, sanctis auxiliantibus Apostolis, salvo spatioso itinere, ad Apostolicam venientes sedem, præsentati adstiterunt, progeniculantes flexis poplitibus, obnixe obsecrantes postulabant, ut hoc illorum legationis indiculum, quamvis rusticitate magis conscriptum quam urbanitatis facundia karaxatum appareat, pro sua consuetudinaria pietatis clementia non dedignanter susciperent. "Scire enim," dicebant, "vestram dig- "nitatem hoc volumus, ut neminem per invidiam "accusandum advenimus; sed tamen, ut si quis in "vestro beatissimo concilio contra nos aliunde veniens "aliquam proferre ausus sit accusationis objectionem, "in quantum vestra adjuvante clementia valuerimus, "aut excusare, si falsa, aut confiteri, si vera, parati "sumus. Clementia ergo Conditoris nostri, et beato- "rum Apostolorum principis protecti, ad hanc glorio- "sissimam sedem, quasi ad matris gremium, con- "fugimus, sufferendo quicquid vestra beatissima "imperaverit[1] auctoritas."

They claim a hearing, and the papal protection.

Deinde itaque a beatissimo Apostolico papa Johanne sanctus pontifex noster, Wilfrithus episcopus, cum reverentissimis presbyteris, et omni clero venerabili, benigna pietate susceptus, glorificæ sedis responsa exspectantes, per aliquot dies requiescentes, mansione voluntaria præparata manserunt. Interim quoque legati a sancto archiepiscopo Berhwaldo cum suis scriptis accusationis ad Apostolicam sedem directi, supplices petentes sibi præbendi a gloriosissima sede auditum legationis suæ, qua fungebantur, simul pervenerunt. Tunc vero beatissimus Apostolicus Johannes papa,

They wait for a reply. In the meanwhile the agents of Berhtwald arrive.

[1] *imperaverit*] imperabit, A.

Wilfrid is called before the synod.

cum coepiscopis suis undique congregatis, et omni venerabili clero ad synodalem locum veniens, præsentato Deo amabili Wilfritho episcopo, cum fratribus suis venerabilibus, primum petitionis suæ cartula coram omni conventu relegebatur, hoc modo continens.[1]

[Capitulum LI.]

De cartula petitionis suæ.

His petition is read; as follows.

Domino Apostolico terque beatissimo universali papæ Johanni, Wilfrithus, simplex et humilis servus servorum Dei, episcopus. Cognoscat sanctitas vestra istas esse causas, pro quibus hanc sedem Apostolicam, vestramque beatissimam præsentiam de ultima terrarum parte jam vice tertia adjuvandus adveni. Primo quia unitas Apostolicorum virorum individua semper esse solet, ut quæque a prædecessore vestro, beatissimo Agathone papa, justissimis atque clementissimis judiciis decreta sunt, vestra pia auctoritas, quia multis non dubium est ad salutem proficere, confirmet et corroboret; et ut pietas vestra intelligere dignetur, quia in omnibus vestræ beatitudinis jussionibus humiles et supplices subire parati sumus. Perturbationibus enim nuper in Brittannia ortis ex parte eorum, qui contra decreta supradicti beatissimi Agathonis papæ, illiusque successorum venerabilium patrum, sibimet episcopatum et monasteria, terrasque cum omnibus meis facultatibus usurpabant, compulsus, hanc sacrosanctam Apostolicam sedem appellavi, comtestans eos per Omnipotentem Deum et Beatum Petrum principem Apostolorum, ut si quis aliquam contra me accusationem haberet, ad vestram mecum præsentiam judicandus conveniret, sicut beati prædecessoris vestri Sergii papæ scripta decernebant.[2] Et ideo petitionum parvitatis meæ paginam vestræ

---

[1] *continens*] continentem, both MSS.

[2] *decernebant*] A.; cernebant, MS.

gloriosissimæ præsentiæ pro instanti nobis notissima necessitate offerendam curavi, et cum quibus vestræ solitæ clementiæ et benignitatis[1] *aures pulsare, hæc continens præsumo, ut omnia rectitudinis pietatisque, quæ a beatissimis antecessoribus vestris, dominis Apostolicis, sancto Agathone, et electo Benedicto, et beato Sergio, unanimiter erga meam parvitatem decreta sunt, vos largiflua pietatis benevolentia confirmare dignemini; et vestram inflexibilem auctoritatem ex intima cordis intentione, non solum ego, sed et omnes qui mecum advenerunt fratres, obsecrantes, humiliter postulamus, ut si quilibet accusatores contra nos aliunde venerint, per vestram jussionem in medium producti, exponant accusationis causas; et si vel minimam quidem confirmare potuerint, libenter vestri arbitrii æquitatem sustinere parati sumus. Si autem mendacia tantummodo vestræ beatissimæ auctoritati falsis commendata cartulis afferre ausi sint, detur nobis licentia, prout vestræ sanctitati placuerit, ipsas accusationes expurgare. Necnon supplex et humilis vestram sanctitatem deprecor, ut eandem auctoritatis instantiam*[2] *Æthelredo regi Merciorum de vitæ nostræ solatio imperare dignemini, qua prædecessores vestri beatissimi Apostolici, Sanctus Agatho, Benedictus, et Sergius demandabant; hoc est, ut ipsa monasteria cum terris*[3] *ad ea pertinentibus, quæ mihi ab ipso rege Ethelredo ejusque fratre Wilfario, vel aliis quibuslibet, pro redemptione animarum suarum perdonata sunt, nemo per invidiam vel nefandam cupiditatem auferre et invadere, contra vestra statuta atque illius supradicti regis voluntatem, præsumat. Et adhuc summopere vestram almitatem obnixis precibus humiliter deposco, ut omnia quæ antedecessor vester sæpememoratus, beatissimus Agatho in*

[1] *et benignitatis*] benignas, A.
[2] *eandem auctoritatis instantiam*] eadem instantia, A.
[3] *terris*] cæteris, A.

hac Apostolica sede cum universa synodo decreverat, ipsum regem Alfrithum Aquilonensium adimplere, tranquillissimis monitis obsecretis. Quod si forte hoc illi durum videatur pro mea causa esse, Eboracæ civitatis episcopatus cum cæteris quamplurimis monasteriis in vestro pendeat arbitrio, cui rectissimum gubernare censeatis. Tantum ipsa duo monasteria, quod primum dicitur Hripis, et alterum, quod Augustaldaesei[1] *vocatur, quæ a Sancto Agathone papa hujus Apostolicæ sedis sub uno privilegio ascripta sunt, per vestræ petitionis auxilium cum omnibus terris atque possessionibus ad ea pertinentibus nobis restituantur. Et post has petitiones hoc addam, quod juxta statuta canonum debitam venerationem cum fraterna caritate archiepiscopo Berhtwaldo dignanter semper exhibeo;*[2] *et sic me libenter facturum promitto; tantummodo si ipse prædecessorum vestrorum, beatissimi Agathonis, ejusque successorum, fundatissima erga meam parvitatem adimpleat decreta.*

[Capitulum LII.]

De eo quod Johannes[3] *papa prædecessorum scripta recensenda dixit.*

Archbp. Berthwald's agents are introduced.

Postquam nostræ petitionis series recitata est, et diligenter a gloriosissimis auscultata, ad habitaculaque nostra redire licentiam dederunt, introductis quoque ad præsentiam eorum honorabilem a Sancto Berthwaldo archiepiscopo cum scriptis suis viris directis ad Apostolicam sedem; quorum multiplices et magnas accusationes contra hominem Dei Wilfrithum episcopum audientes, uniuscujusque capituli examinationem ambobus præsentibus, hoc est accusationibus et excusationibus,[4] sta-

The two parties are dismissed for a while.

[1] *Augustaldaesei*] Hagustaldesae, A.

[2] *exhibeo*] exhibebo, A.

[3] *Johannes*] Johannis, A.

[4] *accusationibus et excusationibus*] accusatoribus et excusantibus, A.

biliter audire in futuro tempore per ordinem promiserunt, et [1] ipsos domum redire jusserunt.

Tunc beatissimus Johannes Apostolicæ sedis papa coëpiscopis suis in synodali loco sedentibus dixit: "O "sancta synodus, nostrum est primum sanctissimorum "antedecessorum nostrorum percurrere canones, et ex-"aminare scripta, de hac eadem inimicitia fraudis ex "utraque parte olim ad hanc Apostolicam sedem directa; "et diligenter considerare, quid ter beatissimus Agatho "in his causis censuerit, et post eum electus Bene-"dictus, necnon et prædecessor meus sanctissimus "Sergius memoraliter [2] retinere; quid de hac eadem re "regibus et sancto archiepiscopo faciendum sit ab Apo-"stolica sede decreverunt. Deinde facilius ex utraque "parte in præsentia fraternitatis nostræ in invicem "certantibus, Deo adjuvante, et Sancto Petro principe "Apostolorum, veritatis lumine instructi, mendacium "excæcatum [3] agnoscere valeamus, et, secundum normam "sanctissimorum prædecessorum, canonice censeamus." Et hoc tale consilium beatissimi Johannis universo synodo complacuit; et sic fecerunt.

The pope desires to know what his predecessors have decreed in the matter.

[Capitulum LIII.]

[*Wilfridus in synodo Romana per Johannem papam absolvitur.*] [4]

Itaque quadam die beatissimus Johannes Apostolicæ sedis præsul, et reverentissimi coëpiscopi ejus in sanctum concilium congregati, jusserunt utriusque, [5] accusatorum et defensorum, electos viros sancto conventui præsentari; et mox ita factum est. Nam Sanctus

The two sides are summoned again before the council.

---

[1] *et*] jam, *ins.* A.

[2] *memoraliter*] memorialiter, A.

[3] *lumine instructi, mendacium excæcatum*] lumine extincto, mendacio excæcato, A.

[4] Although a space is left here for a new chapter, there is no heading to it in either MS. This title is that adopted by Gale.

[5] *utriusque*] partis, *ins.* A.

Wilfrithus episcopus, et venerabiles presbyteri et diacones ejus, præsentati sunt, humiles et supplices, honorabiles facies salutantes, promittentes se cum intimo cordis affectu illius Apostolicæ sedis decreta suscipere et adimplere. Necnon et sancti archiepiscopi nuntii, secundum præceptum sanctissimorum venientes, adstiterunt; quibus datum est tempus loquendi, ut unumquodcunque capitulum accusationis eligerent, primum adversum nos dicerent; postea ad alia ordinantes in conflictu accederent.

Wilfrid is charged with despising the statutes of Berhtwald.

Qui responderunt dicentes, "Hoc est primum capi-"tulum nostræ accusationis, quod iste præsens Wilfri-"thus episcopus judicia sancti archiepiscopi Berhtwaldi "Cantuariorum ecclesiæ et totius Brittanniæ, ab hac "Apostolica sede emissi, statuta coram synodo contu-"maciter renuens contempsit. Nos nostræ partis sen-"tentiam detulimus, vos vestram defensionem dicite."

Wilfrid makes his defence. His speech.

Stans itaque Sanctus Wilfrithus episcopus noster, honorabili senio convectus, cum fratribus suis venerabilibus in conspectu totius congregationis, dixit: "Hu-"milis et supplex excellentissimam sanctitatem vestram "deprecor, ut meæ parvitatis dignemini veritatem "hujus rei gestæ a me audire. Eram enim in concilio "sedens cum abbatibus meis ac presbyteris, necnon et "diaconibus: unum ex numero episcoporum illic con-"gregatorum miserunt ad me, interrogantem sermo-"nibus regis, nec minus et archiepiscopi, si ipsius "solummodo archiepiscopi judicio consentire voluissem; "et quicquid ille judicando decrevisset, an paratus "fuissem adimplere omnibus votis, annon? Ad istud[1] "ita sciscitanti respondebam; 'Quæ est[2] illius judicii "'sententia? Scire prius oportet, quam confiteamur, "'utrum pati ea valeamus exsequendo, an aliter.' Ille "autem se nescire affirmabat, nec alio modo archiepi-"scopum velle revelando cuiquam nostrum patefacere

---

[1] *istud*] istum, A. | [2] *est*] erat, A.

"judicii exsolutionem dicebat, antequam propriæ manus "subscriptione coram præsenti concilio fatentes con-"firmaremus, ut ejus unicum per omnia judicium eli-"gentes tenere; nec ab eo ad dexteram neque ad "sinistram declinantes deviaremus. 'Istius tam an-"'gustam districtionis coartationem,' dicebam, 'nunquam "'antea a quoquam hominum coactam audivi, ut om-"'nino juramentis nodo adstrictus fateretur decreta "'composita, quamvis impossibilia, persolvere, prius-"'quam sciret vim decreti.' Attamen ibi coram se-"natu spopondi, quatenus in cunctis archiepiscopi "judicium, in quibus consonans invenitur statutis sanc-"torum patrum, regulis, et canonicis diffinitionibus, et "non discrepans prorsus in ulla re a Sancti Agathonis "synodo, cæterorumque orthodoxorum ei successorum "reperiatur, toto mentis conatu subjacere parati inve-"niemur."

Hanc excusationem sanctus pontifex noster reddidit, et silendo quievit.

The synod receives Wilfrid's defence.

Tunc sancta synodus respondit, "Wilfrithus, Deo "amabilis episcopus, canonice defensionis suæ protec-"tionem exposuit."

The decision of the synod.

Tunc inter se Græcizantes [1] et subridentes, nos autem [2] celantes, multa loqui cœperunt, et postremo dicentes accusatoribus: "Non ignoratis, carissimi fratres, [quod] [3] "habemus ex præcepto canonum nostrorum, quotiens-"cunque clericis ab accusatoribus multa crimina ob-"jiciuntur; et unum ex ipsis, de quo prius egerit, "probare non potuerit; ad cætera jam non [4] admit-"tantur. Sed tamen propter honorem sancti archi-"episcopi ab hujus Apostolicæ sedis monarchia directi, "et pro hujus beatissimi Wilfrithi episcopi reverentia

[1] *Græcizantes*] Græcissare, in Plautus, is to imitate the Greeks. Ducange quotes this passage, and explains it, "Græce loqui, ut puto, "potius quam demisse in aurem."

[2] *autem*] ac, A.

[3] *quod*] In neither MS.

[4] *non*] om. MS.

"diu fraude spoliato, ut asseritur,[1] Deo et Sancto "Petro principe Apostolorum revelante et aperiente, "per multos dies et menses omnia capitula plene "eventilantes, finem rei imponere desiderantes non "fastidose curabimus."

The synod adjourns.

Post hæc verba pontifici nostro cum fratribus[2] triumphali gaudio incœpto, a sancto synodo licentia [data,[3] ad aliarum dierum con]flictum præparantes, ad mansiones suas redierunt. Alii vero, e contrario, primo ingressu conflictionis confusi, domum suam adierunt, et nebulæ mendaciorum, flante vento sapientiæ, dispersæ; soleque veritatis per Domini[4] adjutorium et Sanctum Petrum illucescente, per plura spatia dierum et mensium ab omni piaculo scelere degradandi pure perfecteque excusatus probabilis sanctus pontifex noster apparuit. Nam per quatuor menses et septuaginta conciliabula sanctissimæ sedis, de fornace ignis examinandi, Apostolica potestate hoc modo auxiliante purificatus, ut breviter[5] dicam, evasit, quia in sancto Pascha, tertia die, ter beatissimi Agathonis synodus adversum pravitates hæreticorum cum centum xxv. orthodoxis episcopis constituta:[6] ex quibus unusquisque pro sua provincia et civitate veram fidem confessus, et subscriptione sua confirmavit. Hæc coram omni populo more Romanorum clara voce legebatur, in qua scriptura inventum erat,[7] inter cætera: *Wilfrithus Deo amabilis episcopus Eboracæ*[8] *civitatis, Apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus,*[9] *et cum aliis cxxv. coëpiscopis in*

It is found that Wilfrid took a part in the council at Rome against the Monothelites;

and his subscription to the acts of the council is recited.

[1] *asseritur*] asserunt, A.

[2] *fratribus*] suis, *ins.* A.

[3] The words within brackets added from A; om. in MS.

[4] *Domini*] Dei, A.

[5] *breviter*] *ins.* after *evasit*, A.

[6] *constituta*] est, *ins.* A. This is a synod against the Monothelites, in 680, to which a reference was made.

[7] *erat*] est, A.

[8] *Eboracæ*] Euroicæ, A.

[9] *absolutus*] The MS. and A. read "absolutum," and "constitutum" afterwards, a confusion of two constructions.

synodo in judicii sede constitutus, et pro omni aquilonali parte Brittanniæ et Hiberniæ, insulisque, quæ ab Anglorum et Brittonum, necnon Scottorum et Pictorum gentibus colebantur, veram et catholicam confessus fidem, et cum subscriptione sua corroboravit.

Itaque quo audito omnes cives Romani sapientes stupefacti sunt. Tunc Bonifacius, et Sizentius,[1] et alii nonnulli, qui eum in diebus beatæ memoriæ Agathonis agnoscentes viderunt, dicebant istum esse præsentem Deo amabilem Wilfrithum episcopum, quem beatissimus Agatho purificatum de accusatoribus[2] Apostolica auctoritate absolutum olim ad propria remisit: et iterum nunc, væ, pro dolor! infestatorum insidiæ exorbitare de propria sede fecerunt. Qui per quadraginta et eo amplius annos episcopatus officia fungebatur, et tam honorabilem senem cum fratribus venerabilibus accusatores falsidici; et cum pseudographis audaci temeritate, et, ut ita dicam, unus diaconus et alii omnes sine aliquo ecclesiasticæ dignitatis gradu, in conventu Apostolicæ sedis excellentissimam personam ausi sunt accusare. Et ideo digni sunt pœnas luere, in ima carceris angustia usque ad finem mortis macerati. Et tunc viri Romani verum eos dixisse affirmabant. **Boniface, Sizentius, and others, identify Wilfrid.**

Dixit autem beatissimus Johannes Apostolicæ sedis papa: "Beatus Wilfrithus, Deo amabilis episcopus, in quo "nullam criminis per tot conciliabula nostra examinando "tam diligenter objectionem invenimus, Beati Petri "Apostoli et Apostolorum principis auctoritate, qui habet "potestatem solvendi ligandique ab occultis delictis, "exsolutum sciat. Et quod beatus Agatho, et electus "Benedictus, sanctusque Sergius, Apostolicæ sedis præ-"sules, de eo censuerunt, nostræ quoque parvitatis humi- **The papal decree in the case of Wilfrid.**

---

[1] *Sizentius*] It is possible that this is the person who was pope for a few weeks in 708. (Jaffé, 173; Ciaconius, i. 497–8.) But the name was a common one.

[2] *accusatoribus*] accusationibus, A.

"litas cum totius synodi consensu, regibus et archiepi-
"scopis scripta judicia per manum beati Wilfrithi epi-
"scopi ad eos emissa firmare decrevit, hoc modo dicens."

[Capitulum LIV.]

[*Johannis papæ epistola ad Ethelredum et Aldfridum reges.*][1]

The pope's letter to Ethelred and Aldfrid.

Dominis excellentissimis Æthelredo regi Merciorum, et Alfrido regi Derorum et Berniciorum, Johannes papa. De vestræ quidem eximiæ religionis accessibus, gratia Dei cooperante,[2] *gaudemus; fervorem fidei cernentes in vobis, quam ex prædicatione principis Apostolorum, Deo vestras animas illuminante, percepistis, et efficaciter retinetis, ut gaudium nostrum melior accessus amplificet. Illud vero animos nostros afficit, et consacerdotum, ac totius ecclesiæ contristavit auditum, inextricabilis quorundam dissensio, quod et ad correctionem oportet Deo annuente perducere, ut non contemptores pontificalium decretorum, sed ut obedientiæ filii ante Deum omnium judicem comprobemur esse custodes. Dudum*[3] *enim sub Apostolicæ memoriæ prædecessore nostro Agathone pontifice, dum Wilfrithus episcopus ad hanc sedem Apostolicam veniens appellasset; et præsentibus ejus contrariis, qui a Theodoro venerandæ memoriæ archiepiscopo sanctæ Cantuariorum ecclesiæ ex hac Apostolica sede mandato, et Hyldæ*[4] *religiosæ memoriæ abbatissæ, ad eum accusandum huc prius advenerant; etiam hic episcopi de diversis provinciis cum suprafato sancto pontifice congregati, quæ a partibus dicebantur, regulariter quæsierunt, et sententialiter decreverunt; eandemque sententiam successores ejus sancti pontifices, prædeces-*

[1] This heading is omitted in both MSS., and is added from Gale.
[2] *cooperante*] operante, A.
[3] *Dudum*] A.; dum, MS.
[4] *Hyldæ*] Hildæ, A.

sores nostri, secuti sunt. Nec hoc venerandæ memoriæ Theodorus præsul, qui ab hac Apostolica sede directus est, contravenisse recognoscitur, neque accusationem aliquam postmodum ad hanc sedem Apostolicam demandavit: magis autem, ut ex ejus dictis apparuit et decretis pontificalibus, obsecutus est. Succurrendum est itaque cum Dei præsidio, ne perseveret in uno loco dissensio, dum in cæteris consacerdotum ac plebium unanimitas maneat. Et hæc de præteritis memoravimus. De præsentibus quoque innotescere inclitæ vestræ Christianitati prævidimus, quod hii qui de eadem insula Brittannia huc advenerunt, accusationes contra Wilfrithum episcopum detulerunt; ille superveniens cum fratribus suis in accusatores ejus quod accusaverunt,[1] *retorserunt. Quorum conflictus apud conventum reverentissimorum episcoporum et sacerdotum, qui hic ad præsens inventi sunt, per dies aliquos fieri procuravimus: apud quos omnia quæquæ in scriptis, vel anterioribus vel modernis, partes detulerunt, vel hic inveniri potuerunt, vel a partibus verbialiter dicta sunt, subtiliter inquisita, ad cognitionem nostram perducta sunt; dum nec ipsæ principales personæ, de quibus contentio omnis exorta est, præsentes affuerint, quos necesse est, ut contentio omnis finem accipiat, advenire et consedere. Et idcirco commonemus Berchualdum*[2] *præsulem sanctæ Cantuariorum ecclesiæ, quem auctoritate principis Apostolorum archiepiscopum ibidem confirmavimus, reverentissimum fratrem nostrum, ut synodum convocet una cum Wilfritho episcopo; et, concilio regulariter celebrato, Bosam atque Johannem episcopos in synodum faciat advenire, vocesque partium audiat, et consideret quid sibi invicem partes valeant approbare: et siquidem eo suffragante apud synodum hoc regulariter determinare*

Orders archbishop Berthwald to hold a synod about Wilfrid.

[1] *accusaverunt*] excusaverunt, A.
[2] *Berchualdum*] Berchtwaldum, A.

valuerit, gratum nobis et partibus expedit: sin aliter acciderit, eos synodaliter moneat, et commonitionibus suis, et quæque[1] *consideret; ad hanc sedem Apostolicam simul occurrant, ut in ampliori concilio flagitetur, ac decidetur quod hactenus non valuit terminari; atque per gratiam Sancti Spiritus, qui cum discordia venerant, revertantur in pace. Scire autem debet quicunque de eis advenire distulerit, vel (quod est execrandum) venire contempserit, seipsum dejectioni submittat, et hinc abjiciendus, nec ibidem ab ullo præsulum sive fidelium recipiendus. Qui enim suo inobediens extitit*[2] *auctori, non poterit inter ministros ejus atque discipulos recenseri.*[3] *Vestra proinde Christiana et regalis sublimitas pro Dei timore et Christianæ fidei reverentia et pace, quam Dominus Jhesus-Christus suis dedit discipulis, subventum faciat atque concursum; ut hæc quæ a Deo aspirante perspeximus, ad effectum perveniant; ut pro hujusmodi religioso annisu merces vobis ascribatur in cœlis, quatenus et in hoc sæculo, Christo protegente, regnetis incolumes, et æterni regni Ejus beatum consortium habeatis. Ideo recordemini, O filii carissimi, quid de hac eadem re beatissimus Agatho, cæterique post eum consona voce nobiscum præsules Romanæ ecclesiæ Apostolica auctoritate sanxerunt. Quicunque enim cujuslibet personæ audaci temeritate contempserit, non erit a Deo impunitus, neque sine damno cœlitus alligatus evadit. Incolumem eminentiam vestram gratia superna custodiat!*

---

[1] *quæque*] prodesse suis partibus unaquæque, *ins.* A.

[2] *extitit*] existit, A.

[3] *recenseri*] A.; recesserit, MS.

[CAPITULUM LV.]

Qualiter jussus patriam redire sanctas reliquias secum portavit.[1]

Transactis itaque jam multis mensibus, pæne quotidie in conflictu diligenter examinatus, postremo tamen in victoria omnino excusabilis apparuit. Jam[2] vero sancto pontifici nostro[3] volenti ad sedem Apostolicam manere, et in sua senectute sibi mundum crucifigere, vitamque ibi finire, Apostolicus antistes et universa[4] synodus, humiliter obedientiam suam olim promittenti, singulariter præcipientes illum Apostolica auctoritate de certis incertisque causis post longam afflictionem pure absolutum patriam remeare; judiciaque conscripta regibus et archiepiscopis portare; et mœrorem[5] subditorum sedare; gaudiumque amicorum renovare, in nomine Domini jusserunt. Ille autem sanctus pontifex noster, sciens obedire, cum sociis loca Sanctorum circumiens, moreque suo ab electis viris sanctas reliquias nominatim congregans, aliaque indumenta, purpureaque et serica, ad ornamenta ecclesiarum lucratus, cum benedictione Sanctorum patriam remeavit, pergens per plana et aspera camporum et montium longo itinere, usquedum Galliarum regionem pervenit.

Wilfrid is desired to return to England.

He makes a collection of relics, and reaches France.

[CAPITULUM LVI.]

De patroni nostri ægrotatione, et Michaelis adventu.[6]

Deinde igitur iter agentibus, sanctus pontifex noster maximo languore infirmitatis correptus, equo primitus vehitur: postremo tamen inter manus mœrentium,[7] ad

Illness of Wilfrid. He is brought

[1] A. omits this heading.

[2] *jam*] ibi, A.

[3] *nostro*] non, A.

[4] *universa*] sancta, *ins.* A.

[5] *mærorem*] Both MSS. read memorem.

[6] A omits this heading.

[7] *mœrentium*] et lachrymantium, *ins.* A.

to Meaux insensible.

Deumque clamantium, in feretro portatus, ad Meldum civitatem vix vivus deducitur, nihil de morte ejus dubitantes. Quippe qui nihil alicujus cibi, aut liquoris, quatuor diebus et quatuor noctibus degustavit; sed in excessu jacens spiritus, tantum halitus et calida membra vivum[1] demonstrabant.

The Archangel Michael appears to him, announcing his recovery, and bidding him build a church to St. Mary.

Quinta demum die, mane illucescente, ecce Angelus Domini in veste candida sancto pontifici nostro apparuit, dicens: "Ego sum Michael, summi Dei nuntius, "Qui misit me ad te indicare, quod tibi adduntur "anni vitæ pro intercessione Sanctæ Mariæ, genetricis "Dei semperque Virginis, et pro subditorum tuorum "lachrymis ad aures Domini pervenientibus: et hoc "tibi erit signum, quod ab hac die in dies melioratus "sanaberis, et ad patriam tuam pervenies;[2] tibique "substantiarum tuarum carissima quæque[3] reddentur,[4] et in pace vitam consummabis. Paratus quoque "esto; quia post quatuor annorum spatium iterum "visitabo te. Jam enim memento quod in honore "Sancti Petri et Andreæ Apostolorum[5] domos ædificasti; Sanctæ vero Mariæ semper Virgini, intercedenti pro te, nullam fecisti. Habes hoc emendare, "et in honorem ejus domum dedicare." Et post hæc verba Angelus Domini assumptus ab oculis ejus discessit.

Wilfrid recovers, and asks for Acca,

Sanctus itaque pontifex noster, quasi de somno excitatus, surgens, inter choros canentium et flentium resedit, dicens: "Ubi est Acca, presbyter noster?" Qui statim cum gaudio, invocatus, advenit, gratias agens Domino cum omnibus, quod eum sedentem et loquentem vidissent. Deinde vero[6] remotis fratribus de domo, solo fidelissimo presbytero suo Acca, qui nunc

---

[1] *vivum*] euuí, *ins.* A.

[2] *pervenies*] A.; perveneris, MS.

[3] *quæque*] om. A.

[4] *reddentur*] Both MSS. have reddantur.

[5] *Apostolorum*] Apostolis in both MSS.

[6] *vero*] ergo, A.

est beatæ[1] memoriæ gratia Dei episcopus, per ordinem (sicut diximus)[2] visionem omnem revelavit; et statim sanctus presbyter præfatus acuti ingenii intellexit, gratias agens Domino, eo modo pontifici nostro pro intercessione Sanctæ Mariæ[3] matris Domini, et pro subditorum suorum precibus annos vitæ additos, sicut Ezechiæ regi Judæ quindecim annos adjectos: quorum quinque pro electione David patris sui; alii autem quinque pro intercessione Esaiæ prophetæ, in templo Dei; alii quinque pro regis ipsius bonitate, et ploratu ad parietem converso,[4] anni vitæ adduntur. and reveals to him the vision.

[Capitulum LVII.]

Qualiter reversus mare transierit.[5]

Tunc ergo sanctus pontifex noster, manibus et facie lavatis, omnibus nostris mira hilaritate gaudentibus, vitam[6] a Domino concessam gratulanter confitentibus, sumpto aliquantulum cibo, secundum Jonathan illuminatis oculis refocillatus est; et post paucos dies, convalescente eadem infirmitate, cœpto itinere usque ad mare pervenerunt: [cujus magnitudinem navigio superantes, in Cantuaria regione portum salutis, Deo adjuvante, invenerunt.][7] Illic autem archiepiscopo Bergtwaldo[8] invento, sancti pontificis nostri nuntii cum eo loquebantur. Qui eis spopondit mitigare judicia dura olim in synodo statuta: quia Apostolica auctoritate Wilfrid crosses the sea and reaches Kent. Archbishop Bergtwald is well disposed.

[1] *beatæ*] This strange application of "beatæ memoriæ" to a living person is remarked on by Mabillon. It occurs again, p. 97.

[2] *diximus*] supradiximus, A.

[3] *Mariæ*] Virginis, *ins.* A. The church of St. Mary at Hexham, which is contiguous to the monastery of St. Andrew, was the result of this bidding.

[4] A Rabbinical tradition which I have tried in vain to trace.

[5] There is no heading in A.

[6] *vitam*] ei, *ins.* A.

[7] The words within brackets are added from A. The "portus salu-" tis" was probably Sandwich. See cap. xiii.

[8] *Bergtwaldo*] Berchtwaldo, A.

coactus, et per nuntios[1] scriptis directis territus est, et tremebundus, pacifice sine simulatione (sicut rei eventus probavit) sancto pontifici nostro reconciliatus est. Deinde itaque cum multitudine abbatum suorum cum muneribus juxta Lundoniam civitatem ab oriente læti obeuntes inventi sunt.

Wilfrid visits Ethelred, king of Mercia,

Postremo tunc ad Ethelredum regem, qui ante regnum regebat Myrciorum,[2] semper fidelissimum amicum, nimirum pro nimio gaudio lacrhymantem, sanctus pontifex noster veniens,[3] osculantes et amplexantes se invicem, honorifice ab amico more suo susceptus est. Qui ei salutationis verba ab[4] Apostolica sede emissa, et statuta de se judicia signata cum bullis et sigillis humiliter ostendit. Ille vero statim apertis et recitatis Apostolicæ sedis literis,[5] prosternens se in terram obedienter spopondit, dicens: "Hujus Apostolicæ[5] "auctoritatis scriptis, ne unius quidem literæ apicem "unquam in vita mea condemnabo, neque non[6] facien- "tibus consentio; sed ut impleantur, secundum vires "meas adjuvabo." Sicut enim promiserat, ita sine dubio effecit. Jam enim merces, Deo donante, æterna retribuetur ei in bono. Nam statim Coenred, quem regem post se constituit,[7] invitavit, et adjuravit eum, in nomine Domini, et in sua caritate, obedire præceptis Apostolicæ sedis. Ille autem voluntarie sic facere promisit.

who promises to obey the papal order,

and induces his successor to do the same.

---

[1] *nuntios*] suos, *ins.* A.

[2] *Myrciorum*] populorum, *ins.* A.

[3] *veniens*] mitissime eum salutavit, *ins.* A.

[4] *ab*] om. MS.

[5] *literis* . *Apostolicæ*] om. A.

[6] *non*] om. A.

[7] *constituit*] ad se, *ins.* A. Ethelred gave up his crown and became a monk at Bardney in 704. (Beda, v. 20.)

[CAPITULUM LVIII.]

Quomodo propter contemptum ejus Aldfridus rex periit.[1]

Wilfrid sends messengers to king Aldfrid.

Denique post non multi temporis spatium, Ethelredo amico suo dicente,[2] sanctus pontifex noster electos nuntios, Badwinum presbyterum et abbatem, magistrumque Alfrithum, ad Aldfrithum Ultra-Humbrensium regem, sibique notos emisit, dicens[3] ad eum: "Sanctus "pontifex noster salutat te pacificis verbis, postulat-"que a te ut licentiam sibi veniendi ad præsentiam "tuam concedas, cum literis salutationis Apostolicæ "sedis, et judiciis de sua causa Apostolica auctori-"tate[4] constitutis." Quibus rex in prima vice nihil dure et austere respondit, sed conductione facta et statuta die iterum revertendi ad se, tunc respondere promisit. Fratres vero, secundum præceptum regis, altera vice in die conductionis revertentes ad eum, sciscitantesque ab eo quid ad responsionem esset dicturus. Quibus rex, sicut consiliarii ejus persuaserunt, respondit: "O fratres mihi ambo venerabiles, petite a "me vobismet ipsis necessaria, et ego propter reveren-"tiam vestram donabo vobis. De causa vero Wilfrithi, "domini vestri, nolite me ab hoc die diutius flagitare: "quia quod ante prædecessores mei reges et archi-"episcopus, cum consiliariis suis censuerunt, et quod "postea nos cum archiepiscopo ab Apostolica sede "emisso cum omnibus pæne Brittanniæ nostræ gentis "præsulibus judicavimus; hoc, inquam, quamdiu vix-"ero, propter Apostolicæ sedis (ut dicitis)[5] scripta, "nunquam volo mutare." Et hanc sententiam plene postmodum mutavit, et vere pœnituit eum.

The king is favourable at first.

But afterwards refuses to relent.

---

[1] A. omits this heading.
[2] *dicente*] docente, A.
[3] *dicens*] dicentes, A.
[4] *auctoritate*] potestate, A.
[5] *dicitis*] dicatis, MS.

[Capitulum LIX.]

[*Aldfridi regis obitus; et successores.*][1]

Wilfrid's messengers return.

Deinde, namque nuntii tristem nuntium portantes recesserunt ab eo, vultum ejus ultra non videntes, veneruntque ad dominum suum.

Aldfrid becomes seriously ill,

Nam ultio Divina nihil morata, sed, secundum prophetiam præsulis Apostolicæ sedis, vinculis alligatum infirmitatis districte regem compressit. Qui statim, ut erat sapientissimus, agnoscens ab Apostolica potestate perculsum se esse, pœnitentia ductus, confessus est peccatum suum in Wilfrithum episcopum contra Apostolicæ sedis judicia commissum; dicens significando, "Si "aliquo modo ad me viventem[2] venire per invitationem "potuisset, statim piaculum meum emendarem.[3]" Et tamen votum vovit Deo et Sancto Petro, si de illa infirmitate sanatus surrexisset, secundum Sancti Wilfrithi episcopi desiderium et Apostolicæ sedis judicium, omnia sanare. "Sin vero, Deo volente, defunctus fuero, "præcipio, in nomine Domini, hæredi, quicunque mihi "in regnum successerit, ut cum Wilfritho episcopo pro "remedio animæ meæ et suæ, pacem et concordiam "ineat." Hæc verba fidelissimi testes audierunt nobisque indicaverunt. Ex quibus est Aelfleda abbatissa et sapientissima virgo, quæ est vere filia regis,[4] necnon et Aethelburga abbatissa; et multi alii testes hæc firmaverunt.[5]

and repents his conduct to Wilfrid.

Death of Aldfrid and succession of Eadwulf.

Regem vero languor oppressit; loquela illum per multos dies deseruit; postremo diem obiit; et post eum Eadwlf per parvum spatium regnavit: ad quem sanctus pontifex noster de exilio cum filio suo proprio[6]

[1] There is no rubric in either MS. I have taken it from Gale.

[2] *viventem*] A.; venientem, MS.

[3] *emendarem*] A.; emendare, MS.

[4] Aelfleda, daughter of king Oswiu, was abbess of Whitby. (Beda, iv. 26.)

[5] *firmaverunt*] affirmaverunt, A.

[6] It will be remembered (cap. xviii.) that Eadwald, known as

veniens[1] de Hrypis, quasi ad amicum nuntios emisit. Quibus austere et dure, persuasus a consiliariis suis, pro antiqua nequitia sua respondebat, dicens: "Per "salutem meam juro, nisi de regno meo in spatio sex "dierum discesserit, de sodalibus ejus quoscunque in-"venero, morte peribunt." Et post hæc aspera verba, conjuratione facta adversum eum, de regno, quod duos menses habuit, expulsus est; et regnavit pro eo puer regius, cui nomen erat Osred, filius Aldfrithi regis, et sancto pontifici nostro filius adoptivus factus est.

Eadwulf is more harsh than Aldfrid.

After two months Osred, son of Aldfrid, becomes king.

[CAPITULUM LX.]

[Synodus Niddensis habita in causa Wilfridi apud Northumbros; ubi pax reformata.][2]

In primo anno Osredi regis, Berhtwaldus Cantuariorum ecclesiæ et pæne totius Brittanniæ archiepiscopus de austro veniens, habens ex præcepto Apostolicæ sedis aquilonalium regem, cum omnibus episcopis suis et abbatibus, et totius regni ejus principibus, ad synodalem locum de causa Beati Wilfrithi episcopi diligenter invitare; et ita factum est. Nam in unum locum juxta fluvium Nid,[3] ab oriente, congregati, rex cum principibus, et tres episcopi ejus cum abbatibus, necnon et beata Aelfleda abbatissa, semper totius provinciæ consolatrix optimaque consiliatrix; Berhtwaldus quoque archiepiscopus, et Wilfridus episcopus simul in una die advenerunt. Deinde sedentibus rege et episcopis cum

A great synod about Wilfrid is held near the river Nidd.

Filius Episcopi, died in the Great Plague. This is a different person. Some have supposed from these words that he was actually Wilfrid's son. It is more probable that the relationship was a spiritual one, when we remember what is said of Wilfrid in cap. xx.

[1] *veniens*] A.; venientes, MS.

[2] No rubric in either MS. This is supplied from Gale.

[3] The site is unknown, but it was probably at the village of Nidd, which answers to Eddi's description.

Archbishop Berthwald begins by reading the papal letters,

principibus eorum in synodali loco, tali modo archiepiscopus loqui incipiebat: "Oremus Dominum nos-"trum Jesum Christum,[1] ut pacis concordiam in "cordibus nostris per Spiritum Sanctum indulgeat. Ha-"bemus enim, et ego et Beatus Wilfrithus episcopus, "scripta Apostolicæ sedis parvitati[2] meæ per nuntios "directa, et per semetipsum similiter allata: ut ea in "præsentia reverentiæ vestræ recitentur, humili prece "deposcimus." Quibus venerabiles domini licentiam dederunt, et coram synodo omnibus audientibus utriusque libri a principio usque ad finem legebantur.

which he explains at the request of Berthfrith.

Post lectionem[3] cunctis tacentibus, Berthfrithus,[4] secundus a rege princeps, ad archiepiscopum dixit; "Nos "qui interpretatione indigemus, quid Apostolica aucto-"ritas dicat audire delectat." Et respondit ei archiepiscopus dicens: "Judicia Apostolicæ sedis longo "circuitu et ambagibus verborum, unum tamen intel-"lectum de eadem re utrique libri ostendentes; quorum "in brevi sermone sensum tantum explicabo. Apo-"stolica namque potestas, quæ primum Petro Apostolo[5] "ligandi solvendique donata est, sua auctoritate de "Beato Wilfritho censuit, ut in præsentia mea, licet "indignus, et omnis conventus, præsules ecclesiarum "hujus provinciæ, antiquam inimicitiam pro anima-"rum salute relinquentes, Beato Wilfritho episcopo "in bono reconcilientur. Nam his coepiscopis meis e "duobus ab Apostolica sede judiciis optio datur, utrum "voluerint eligant, ut aut cum Wilfritho episcopo "pacem plene perfecteque ineant, et partes ecclesiarum, "quas olim ipse regebat, sicut sapientes mecum judica-"verint, restituant; aut si hoc optimum noluissent, "omnes simul ad Apostolicam sedem pergerent, ibique "majori concilio dijudicarentur. Si quis vero con-

---

[1] *Jesum Christum*] om. A.
[2] *parvitati*] enim, *ins.* MS.
[3] *lectionem*] ait, *ins.* A.
[4] *Berthfrithus*] Berectfridus, A.
[5] *Apostolo*] et principi Apostolorum, *ins.* A.

"temnens (quod absit) neutrum ex his duobus implere "voluerit, sciat se, si rex sit, aut laicus, a corpore et "sanguine Christi excommunicatum; si vero episcopus, "aut presbyter (quod est execrabilius et dictu horren- "dum) ab omni gradu[1] degradari. Hæc sunt judicia "Apostolicæ sedis brevi sermone exposita."

The reply of the bishops.

Episcopi vero resistentes dixerunt; "Quod prædeces- "sores nostri olim, Theodorus archiepiscopus ab Apo- "stolica sede emissus, et Ecfrithus rex censuerunt, et "postea in campo qui Estrefeld dicitur una nobiscum "pæne totius Brittanniæ episcopi, tuaque, archiepiscope, "præsentia excellentissima, cum rege Aldfritho judica- "vimus, quomodo immutare quis valeat?"

Abbess Aelfleda mentions the last will of Aldfrid.

Interea autem beatissima Aelfleda abbatissa benedicto ore suo dixit: "Vere in Christo dico testamentum "Alfrithi[2] regis in ea infirmitate, qua vitam finivit, "qui votum vovit Deo et Sancto Petro, dicens: 'Si "'vixero, omnia judicia Apostolicæ sedis quæ antea "'renui audire, de Beato Wilfrido episcopo implebo. "'Si vero diem obiero, dicite tamen hæredi meo, filio, "'in nomine Domini, ut pro remedio animæ meæ "judicium de Wilfritho episcopo Apostolicum[3] repleat.'"

Berechtfrith declares the wish of the king that Aldfrid's request should be complied with.

Hæc ea loquente, Berechtfrithus,[4] præfatus regis princeps, respondens dixit: "Hæc est voluntas regis "et principum ejus, ut mandatis Apostolicæ sedis, "et præceptis Alfrithi regis in omnibus obediamus. "Nam quando in urbe, quæ Bebbanburg[5] dicitur, "obsessi,[6] et undique hostili manu circumcincti, in "angustiaque rupis lapideæ mansimus; inito consilio

---

[1] *gradu*] ecclesiasticæ dignitatis, *ins.* A.

[2] *Alfrithi*] Aldfridi, A.

[3] *de Wilfritho episcopo Apostolicum*] om. A.

[4] *Berechtfrithus*] Berhtfrithus, A.

[5] Bamburgh or Bamborough in Northumberland, a royal city, "quæ "a regina quondam vocabulo Bebba "cognominabatur." (Beda, Hist. Eccl. iii. 46.) The "regalis puer" was probably the president of this council, Osred the son of Aldfrid, who became king in 705, being then eight years old. (Beda, v. 18.)

[6] *obsessi et*] undique, *ins.* A.

"inter nos, si Deus nostro regali puero regnum patris "sui concedisset, quæ mandavit Apostolica auctoritas "de Wilfritho episcopo, et adimplere Deo spopondimus; "et statim post vota, mutatis animis inimicorum, "concito cursu omnes cum juramento in amicitiam "nostram conversi sunt, apertis januis de angustia "liberati, fugatis inimicis nostris, regnum accepimus."

The bishops confer together.

Postquam hæc verba finita sunt, episcopi[1] sibi mutuo separati ab aliis, inire consilium cœperunt; aliquando cum eis archiepiscopus, aliquando vero sapientissima virgo Aelfleda: et hujus sancti concilii talis finis exstitit, ut omnes episcopi et rex cum optimatibus suis pure pacis concordiam cum Sancto Wilfritho episcopo inierint, quam inter se usque ad finem vitæ conservaverunt, reddentes ei duo optima cœnobia, quæ[2] in Hripis et in Agustaldesiae,[3] cum omnibus redditibus suis: et illa die omnes episcopi se invicem osculantes et amplexantes, panemque frangentes, communicaverunt; et gratias agentes Deo omnis sancti[4] hujus beatitudinis, in pace Christi ad sua loca remearunt.

They make peace with Wilfrid, and restore Ripon and Hexham to him.

Ps. lxvii. 35.

Mirabilis Deus in Sanctis suis, Qui pro amore totius ecclesiæ salutifera pace animas præsulum coronavit. Et hæc est maxima beatitudo ex utraque parte, tam illorum, qui per longa spatia annorum possessionem suam possidebant, et voluntarie ad emendationem in pace Christi ante suum obitum pontifici nostro reddiderunt; quam nostrorum, qui per diversa exilia dispersi, tristes sub alienis dominis servi eramus; et nunc in pace omnium ubique reconciliatorum cum domino nostro, capite carissimo, spem vitæ gerentes, gaudentes et exultantes in benedictione vivimus.

---

[1] *episcopi*] ins. from A.

[2] *quæ*] erant, *ins.* A.

[3] *Hripis et in Agustaldesiae*] Rhypis et in Hagustaldaesae, A.

[4] *sancti*] sic.

[Capitulum LXI.]

[*Wilfridi morbus, morbique interpolatio.*][1]

Lætitia hujus sæculi luctu miscebitur, et omnis res ad finem respicit. Nam cum tempus, quod Michael archangelus prædixerat, appropinquaret; sanctus pontifex noster pergens ad Agustaldaesiae,[2] extemplo tali languore correptus, quali olim in Meldum civitate fatigatus erat,[3] ut inde validiorem sustineret languorem. Tunc omnis familia cum intimo cordis mœrore consueta arma orationum arripiens, die noctuque indesinenter canentes, et deprecantes Dominum concedere ei inducias vitæ, saltem ad loquendum, et domos suas ad disponendas, possessionesque dividendas; et ne nos quasi orbatos sine abbatibus relinqueret. Hujus autem luctuosæ calamitatis fama longe lateque pervolavit, et omnes abbates ejus de suis locis, et anachoritæ, concito cursu pergentes die et noctu[4] festinanter, nihil secundum traditiones hominum de morte ejus hæsitantes, undique congregati, absque spe præsentium,[5] tamen ad viventem pervenerunt: domumque ingressi, genuflectentes, et unanimiter omnes in luctu rogantes Dominum, ut in se promissionem Suam expleret, dicentem: *ubicunque fuerint duo vel tres*, et reliqua,[6] et pontifici nostro aliquod spatium vitæ concederet; (et, Deo concedente, ita factum est,)[7] et omnem vitam nostram in diversis locis secundum suum desiderium sub præpositis a se electis constitueret; et substantiam suam intus et foris Deo et hominibus suo judicio dispertiret; quod ante

Wilfrid on his way to Hexham is seized with his old complaint.

A great concourse of abbots, &c. to him.

Matt. xviii. 20.

[1] There is no heading in either MS. This is supplied from Gale.

[2] *ad Agustaldaesiae*] de Hagustaldesae, A.

[3] *erat*] est, A.

[4] *noctu*] nocte, A.

[5] *præsentium*] et absentium, *ins.* A.

[6] *et reliqua*] A. omits this, and finishes the quotation thus, "congregati in nomine Meo, ibi sum "in medio eorum, dicit Dominus, "et ut."

[7] *est*] ut, *ins.* A.

Wilfrid recovers, and they go home.

non præfecerat. Nam ex illa die, quasi de somno excitatus, accipiens intellectum, et memoriam, loquendique facultatem, integræ sanitati redditus est: et nos Deo gratias agentes,[1] miroque gaudio lætificati, unusquisque viam suam adiit.

[Capitulum LXII.]

[*Ejusdem testamentum, et designatio Tatberti præpositi Ripensis.*][2]

Wilfrid makes his will at Ripon by word of mouth.

Sanctus itaque pontifex noster in gaudio suorum, et pace perfecta vivens, et omnia ea quæ prius hominibus defuisse ei videbantur, per spatium anni et dimidii post infirmitatem plene perfecteque emendavit. Nam non multo tempore ante beatæ memoriæ obitum, in Hripis cum duobus abbatibus et fratribus valde fidelibus, omnibus numero octo, ad se invitatis, gazophylacium aperire claviculario præcepit; et omne aurum et argentum, cum lapidibus pretiosis, in conspectu eorum deponere; et in quatuor partes secundum suum judicium dirimere jussit. Qui nihil moratus, præcepto sancti patris obediens, sic omnia complevit.

He divides his property into four parts.

Sanctus pontifex noster ad fideles hæc testes dixit: "Scitote, fratres mei dilectissimi, cogitationem meam, "quam ante olim cogitavi, ut Sancti Petri Apostoli "sedem iterum appellarem et viderem, unde liberatus "fui frequenter, Deoque volente vitam meam illic "finirem; et unam optimam ex his quatuor partibus "ad munera offerenda per ecclesias Sanctorum mecum "deducere, donaque portare ad ecclesiam[3] Sanctæ Mariæ matris Domini dedicatam, ad Sanctum Paulum "Apostolum munera pro anima mea offerre. Si vero "Deus aliquod aliud providerit, ut frequenter senibus "evenire solet, et dies obitus mei me occupavit;[4]

[1] *agentes*] A.; om. MS.
[2] A heading is omitted in both MS. This is taken from Gale.
[3] *ecclesiam*] sanctorum, *ins.* MS.
[4] *occupavit*] occupaverit, A.

"vobis fidelibus præcipio in nomine Jesu Christi, ut "per nuntios ad supradictas ecclesias munera mea "mittatis. Ex tribus vero aliis partibus unam paupe- "ribus populi mei pro redemptione animæ meæ divi- "dite: alteram autem partem præpositi cœnobiorum "duorum sæpedictorum inter se dividant; ut cum "muneribus, regum et episcoporum amicitiam perpe- "trare[1] potuerint. Tertiam vero partem his, qui me- "cum longa exilia perpessi laboraverunt, et quibus "terras prædiorum non dedi; secundum uniuscujusque "mensuram dispertite illis; ut habeant, unde se post "me sustentent." Iterum alia vice post spatium temporis[2] fidelibus dixit fratribus:[3] "Recolite, quod hunc "Tatberhtum presbyterum, propinquum meum, qui "nunc usque meus comes fuit[4] individuus, hujus "cœnobii constituo in Hripis præpositum; ut regimen "mecum,[5] quamdiu vixero, habeat; et post obitum "meum sine scrupulo possideat. Ideo namque hæc "statuta dico, ut[6] me Michael archangelus visitans "paratum inveniat; signa enim obitus mei multa fre- "quentant."

He appoints Tathberht provost of Ripon.

[Capitulum LXIII.]

[*Monasterii rebus dispositis, pergit ad Coelredum regem Merciorum.*][7]

Post has ergo sermocinationes, secundum jussionem pontificis nostri pulsato signo, tota familia Hryporum simul in unum congregata est; ad quam introgressus est sanctus pontifex noster, et[8] residens loqui incipiebat, hoc[9] dicens: "Frater noster reverentissimus Celinus,

Wilfrid arranges about the abbacy of Ripon.

---

[1] *perpetrare*] In both MSS.
[2] *temporis*] testibus, *ins.* A.
[3] *fratribus*] fratres, A.
[4] *qui nunc usque meus comes fuit*] A. The MS. om. "qui," "usque," and "fuit."
[5] *mecum*] meum, A.
[6] *ut*] si, *ins.* MS.
[7] Neither MS. has a heading. I take this from Gale.
[8] *et*] om. A.
[9] *hoc*] modo, *ins.* A.

" aliquamdiu præpositus, debitæ nostræ observantiæ " multum in Domino laboravit; et nunc ad pristinum " statum conversationis atque ad deserta loca revertere, " et contemplativam vitam, sicut olim, exercere, et soli " Deo servire concupiscit. Et hoc ei diutius nolo re- " nuere. Admoneo tamen vos, ut regulariter vitæ ves- " træ institutionem conservare dignemini, usquedum, " Deo volente, iterum veniam ad vos. Verum[1] hi " duo abbates nostri, Tibba et Ebba,[2] præsentes, emissi " a Ceolredo[3] rege Merciorum, invitantes me ad collo- " quium ejus, et hoc pro nostrorum cœnobiorum statu,[4] " quæ in regno ejus sunt, me consentire suaserunt, " qui enim omnem vitam suam meo judicio disponere " promittit. Et iterum cum revertero ad vos, Deo " volente, vita comite, adducam mecum quem inveni " dignum virum vestræ præpositionis principatui. Sin " vero aliquid propter frequentes infirmitates meas, " Deo providente, aliud contigerit; quemcunque hi " testes, qui nunc juxta me sedent,[5] Tibba et Ebba[6] " abbates, Tatberhtus et Hathufrith[7] presbyteri, ma- " gisterque Aluhfrithus venientes vobis dixerint, illum " suscipite, et abbatem constituite; et obedientiam, " quam Deo mihique promisistis, et huc usque per- " fecistis, secundum præceptum meum illi reddite."

Two abbots are here inviting him to Ceolred, king of Mercia.

Wilfrid's last orders to them.

Geniculantes, lacrymantesque, inclinato capite in terram, omnia præcepta ejus adimplere promiserunt; pronique orantes, sanctus pontifex noster benedixit eos, et Domino commendavit, et ab eo die ultra faciem ejus simul non viderunt.

[1] *Verum*] Nam, A.
[2] *Ebba*] Æbba, A.
[3] *Ceolredo*] Coelredo, A.
[4] *statu*] A.; om. MS.
[5] *sedent*] sedentes, A.
[6] *Ebba*] Eabba, A.
[7] *Hathufrith*] Hadufrith, A.

[CAPITULUM LXIV.]

[Obit in cœnobio Undalensi; officia pro mortuo.][1]

Pergens igitur sanctus pontifex noster cum pace et benedictione omnium, tam principum quam subditorum Ultra-Humbrensium, ad australia regna tetendit: ibique abbates suos omnes in adventu ejus gaudentes invenit. Illic enim quibusdam supradicta testamenta ex ordine narravit, et unicuique eorum secundum suam mensuram, aut cum terris vitam[2] monachorum suorum augmentavit, aut cum pecunia corda eorum lætificavit, quasi prophetiæ spiritu ante obitum suum hæreditatem hæredibus dispertiens. Postremo ad monasterium ejus, quod in Undolum positum est, in quo olim Andreæ Apostoli dedicavit ecclesiam, pervenerunt; ibique statim a languore infirmitatis coangustatus, ita ut intelligeret vicinum sibi esse finem hujus vitæ; et paucis verbis admonuit eos, ut memores essent omnium bonorum quæ ante locutus est. Nam omnem vitæ suæ conversationem memorialiter prius enarravit presbytero Tatberhto, videlicet propinquo suo, quadam die equitantibus illis[3] per viam, quasi præsciens[4] obitum suum: necnon recordatus est omnes terras in diversis locis, quas abbatibus ante dederat, aut tunc dare jussit; ut erat cœnobium in Hegustaldesiae,[5] quod Accan presbytero, qui post eum erat beatæ memoriæ gratia Dei episcopus, in possessionem dare præcepit. Postquam pauca locutus est, benedixit eos, sicut Jacob benedixit filios suos: et cum quiete, non cum gemitu et murmure, caput ad cervical lectuli inclinavit, et requievit. Illi vero in choro die noctuque indesinenter Psalmos canentes, et cum fletu miscentes, usquedum in Psalmo centesimo

Wilfrid goes into the South,

and reaches his monastery at Oundle, where his last sickness comes.

His preparation for death.

[1] Omitted in the MSS., and taken from Gale.

[2] *vitam*] A.; om. MS.

[3] *illis*] illi, A.

[4] *præsciens*] præscientiæ, MS.; præsciente, A.

[5] *Hegustaldesiae*] Hagustaldesae, A.

tertio, ad versiculum illum pervenerunt, in quo dicitur, Ps. ciii. 39. *Emitte spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ.* Tunc sanctus pontifex noster emisit spiritum suum, et omnes stupefacti sunt, audientes ea hora sonitum quasi avium advenientium, nube testium confirmante, abbatem ordinatum acceperunt, qui pro patris amore sui, sancti pontificis nostri, multa bona facere consuevit. Nam omni die pro eo Missam singularem celebrare; et omni hebdomada quintam feriam, in qua obiit, quasi Dominicam, in epulis venerari; et anniversaria die obitus sui universas decimarum partes de armentis, et de gregibus [pauperibus populi sui dividere omnibus diebus] [1] vitæ suæ ad gloriam Dei constituit, absque his eleemosynis, quas omni die, pro se, et pro anima episcopi sui, semper nominatim, simul indigenis et Deo, dabat.

Wilfrid's death.

The conduct of his successor.

[Capitulum LXV.]

[*Funeris pompa ad cœnobium Ripense; miracula.*] [2]

Dominus itaque nostrum sanctum pontificem,[3] magnum virum et fidelem servum, sicut credimus, apud Se inter Suos Sanctos, miraculorum virtutibus hominibus declaravit. Nam quadam die abbates undique advenientes,[4] sanctum corpus pontificis in curru deducentibus, aliisque petentibus sanctum corpus lavare, et diligenter honorificeque indui, sicut dignum erat, licentiam perpetraverunt.[5] Tunc enim quidam ex abbatibus, nomine Bacula, syndonem suam supra faciem terræ expandit, et super eam sanctum corpus deposuerunt fratres, suis manibus lavantes, ecclesiasticeque

Bacula, an abbot, lays Wilfrid's body on his silken robe.

[1] The words within brackets are ins. from A.

[2] The MS. has for a title, *De signo circuli*, which belongs properly to the last chapter of all. A. has no heading. I take this from Gale.

[3] *pontificem*] nostrum, *ins.* MS.

[4] *advenientes*] ter, *ins.* A.

[5] *perpetraverunt*] In both MSS.

induentes, et ad præfinitum locum cum hymnis et canticis cum timore Dei portabant: et supra domum, quasi residentium avium cum sonitu iterum audierunt, et statim iterum avolantium in cælum cum suavi modulamine pennarum. Sapientes autem, qui illic aderant, dixerunt, certe se scire angelorum choros cum Michaele venisse, et animam sancti pontificis in Paradisum deducere. Deinde, extento foris tentorio, sanctum corpus balneaverunt, et balneum ibi in terram fuderunt; et habitatores cellæ ligneam crucem ibidem postea erexerunt, ibique Dominus multa mirabilia facere consuevit. Nostri vero sanctum corpus lintheis induentes, et in curru[1] ponentes, psalmodiamque canentes, cœpto itinere usque ad Hrypense monasterium pervenerunt. Quibus mox familia tota cum sanctis reliquiis in obviam exivit. Pæne nullus se a lachrymis et fletu abstinuit. Elevata voce cum hymnis et canticis introduxerunt ad se, et in basilicam, quam sanctus pontifex noster olim in honorem Sancti Petri Apostoli ædificavit et dedicavit, corpus sanctissimi viri honorifice deposuerunt, anno ætatis suæ septuagesimo sexto. Quantos vero per quadraginta sex annos episcopatus sui episcopos, et presbyteros, et diacones ordinaverat, et quantas ecclesias dedicavit, quis enumerare[2] potest? Cujus laus manet in æternum. Et dignum hæredem Tatberhtum presbyterum, secundum præceptum sancti pontificis nostri, circumdantes abbates deduxerunt.

Wilfrid's body is carried to Ripon on a car, and buried there.

His age, and length of his episcopate.

Iterum itaque præfatus abbas syndonem suam paululum a pedibus ministrantium sordidatam puero suo ministro involutam dedit, præcipiens ei, ut ad abbatissam sancti pontificis nostri, nomine Cynethrith,[3] eam deduxisset; sibique talem servaret, usquedum iterum Deo volente ad eam pervenisset: quæ præceptis abbatis

Abbess Cynethrith receives the silk robe and washes it.

---

[1] *curru*] cursu, A.
[2] *enumerare*] om. MS.
[3] *Cynethrith*] Cynethryth, A.

primitus obediens, postremo tamen mundare eam præcepit.

Et hoc audiens quædam debilis paupercula sanctimonialis, per multos annos, ut in Evangelio cementarius,[1] aridam manum et inutilem habens, ad abbatissam accedit, cum lachrymis genuflectens adjuravit eam, dicens: "In nomine Domini Jesu Christi, et pro "anima sancti episcopi tui, indulge mihi mea decrepita membra in hoc lavacro lavare. Credo enim "indubitata fide, hanc meam manum incurvatam, et "brachium longo tempore emarcuatum, in eo lavacro "per sancti sudoris commixtionem, Deo volente, posse "sanari." Abbatissa vero religiosa, renuere timens, secundum fidem suam licentiam dedit. Illa etenim statim cum una manu alteram insensatam calefactæ aquæ lexivæ immersit, syndonemque tetigit, et stipitem aridæ manus cum vestimento fricans lavavit. Deinde (quid magis moror in verbis?) digiti erecti, manus vivificata, brachio roborato a tactu syndonis per fidem sanabatur, sicut mulier in Evangelio, Mœrisa[2] nomine, a profluvio sanguinis sanata est, quæ tetigit fimbriam vestimenti Jesu; atque gratias agens Domino in mirabilibus Suis laudabat Eum.

A nun with a stiff hand and arm begs to be allowed to wash in the water, and is cured.

[Capitulum LXVI.]

[*Undalense monasterium ex parte cœlitus servatum.*][3]

Alio quoque in tempore, Dominus Sanctum Suum, pontificem nostrum, miranter laudabilem, more Suo ho-

[1] *cementarius*] It may be inferred, from an instance in Ducange, that this curious word means, not a mason technically, but a poor man or labourer, "qui victum manibus quæritat."

[2] *Mœrisa* or *Mœrissa* is intended to be a translation of the Greek word Αἱμοῤῥοῦσα. Herman Deusingius has appended to his mystic Commentary on the Decalogue (4to, Leovardiæ, 1700) an explanation "de muliere hæmorrhoissa sanitati "restituta," in which he collects all the traditions about her.

[3] This heading is added from Gale. The MSS. omit it.

minibus Suis[1] ostendit. Nam supradictum cœnobium in Undolum, ubi pontifex noster viam[2] patrum iniit,[3] nobiles quidam exules cum exercitu causa injuriæ suæ spoliantes, totum combusserunt, excepta una domo in qua sanctus pater noster obiit, quam diligenti cura cum titionibus et lampadibus sine causa accendere nitebantur. Nam contra naturam ignes eorum detecti,[4] stipulo,[5] quasi madefactis facibus, exstinguebantur. Postremo tamen unus ex eis audaci animo introgressus, fœnum aridum intus facilius accendere putans, vidit hominem juvenem stantem in albis, et in sua manu crucem tenentem auream. Ille autem, statim ut vidit, stupefactus, et in excessu mentis foras rediens, dixit: "Recedamus dehinc; ecce! angelus Domini hanc do-"mum defendit." Et ab ea recesserunt.

Another miracle, at Oundle. The monastery is burnt, save the house in which Wilfrid died.

A man who enters that house sees an angel.

Deinde etiam, quod multorum testimonio comprobatur, erat sepes magna spinea, quæ totum[6] monasterium circumcingebat; et[7] eam statim flamma ex hac parte devorante, exardescebat usque ad locum, ubi crucem ligneam in loca balnei erectam diximus. Ibi erectione crucis ignis ille vorax extemplo evanescit.[8] Ex altera vero parte monasterii ignis ardens, per arentem spineam sepem cito circumiens usque ad angulum eminus supradictæ domus, ibique minuato lumine exstinguebatur, ibique ea sola parte sepis incontaminata manente.

The flames burning the hedge outside the monastery, stop at a wooden cross, and the house.

Homines quoque malevoli supradicti vindicante Deo perierunt. Nam quidam nobilissimi ex his erant cum exercitibus suis post intervallum temporis in clara luce excæcati, nihil videntes, ab hostibus suis improvidi undique coacti,[9] moxque prostrati et occisi sunt; pau-

The burners are afterwards killed.

[1] *suis*] om. A.
[2] *viam*] via, A.
[3] *iniit*] ruit, A.
[4] *ignes eorum detecti*] A.; om. MS.
[5] *stipulo*] stipuloso, A.
[6] *totum*] om, A.
[7] *et*] A.; om. MS.
[8] *evanescit*] evanuit, A.
[9] *coacti*] circumacti, A.

cique ex sociis eorum evaserunt signo crucis[1] muniti. Tali igitur prodigio Sanctus Dei Wilfridus precibus injurias vindicavit.[2]

[Capitulum LXVII.]

[*De signo circuli.*][3]

Wilfrid is believed to have been made equal with SS. Peter and Andrew.

Igitur postquam sanctus pontifex noster migravit ad Dominum, ubique abbates ejus cum subjectis suis antiquorum hostium insidias timentes dixerunt: "Quamdiu "vixit optimum caput vitæ nostræ, frequenter a regi- "bus et principibus Brittanniæ varias temptationes "sustinuimus, quibus omnibus propter sanctitatem "pontificis et sapientiam, multorumque amicorum sub- "sidium, finem venerabilem semper imponere con- "suevit: nunc autem nostrum est plene perfecteque "credere, intercessorem nostrum per signum sanctæ "crucis coæquari Apostolis Dei Petro et Andreæ, quos "maxime diligebat, et quibus substantiam suam cum "subditis dedicavit, in conspectu Dei sine cessatione "nostræ defensionis tutorem existere."

To show this, on Wilfrid's anniversary a sign is seen in the sky,

Et mox hujus credulitatis signum in cælo apparuit. Nam anniversaria die pontificis nostri, undique pontifices nostri, undique abbates suos (*sic*), ab oriente et occidente, ab aquilone et austro, ad sollemnem diem congregati, in unum convenerunt, Vigiliasque vespere facientes in ecclesia, ubi membra sancti episcopi nostri requiescunt. Fratribus vero quibusdam ea hora foris stantibus hebetioris ingenii, signum in cælo apparuit; cujus visionem alternatim usque mane reticuerunt. Crastina die audientes nuntiatum, grave tulerunt, mussitantes[4] pro peccatis suis sibi non esse

---

[1] *crucis*] om. A.

[2] The last sentence is omitted in the MS., which ends the chapter abruptly with the words, "frequen- "tabat preces et injurias suas vin- "dicabat."

[3] This heading is taken from A.

[4] *mussitantes*] interlin. *id est* silenter loquentes, A.

revelatum. Cujus honestatis levamen et solamen mox subvenit. Nam cum, solemnitatis convivio et cœna finita, in crepusculo vespertino abbates cum omni familia ad Completorium orationis exierunt; statim in cælo signum admirabile viderunt, quod est candidum circulum totum cœnobium circumdantem quasi per diem, arcus cæli absque variis coloribus. Namque hujus candidi circuli principium, incipiens a cornibus basilicæ nostræ Sancto Petro dedicatæ, e regione ubi membra nostri episcopi requiescunt, in australem tendens, dexteramque partem cœnobii ample circumiens, usque ad aquilonem pervenit. Deinde continuato circulo in euro-notum orientis cæli sursum adhærens finem defixit. Nos[1] adorantes laudavimus Dominum mirabilem in Sanctis Suis, perspicue[2] intelligentes murum auxilii Divini circa vineam familiæ Domini electam, sicut evidenter de nobis timentibus rei eventus probavit. Nam quia in omnibus regnis citra ultraque Humbrensium vita nostra sub abbatibus electis utebatur, fratribus videntibus concurrerunt quasi quidam[3] arcus tendentium, et sagittas mittentium, ac in semetipso retorquerunt.[4] Nos autem in nomine Domini vocabimur.[5]

In the form of a white circle or arc.

Ps. lxviii. 35.

Ps. xx. 5.

[1] *nos*] vero, *ins.* A.
[2] *perspicue*] interlin. *id est* manifeste, A.
[3] *quidam*] A.; om. MS.
[4] *semetipso retorquerunt*] semet ipsis retorquentium, A.
[5] *vocabimur*] magnificabimur, A.

VITA SANCTI WILFRIDI

AUCTORE

FRIDEGODA.

Præfatio in Vita Sancti Wilfridi. Incipit epistola sequentis opusculi.[1]

Orthodoxæ fidei famulitio ancillatis, eisdemque ecclesiastico antistantibus proposito, quaquaversum orbis, tam instantibus quamque futuris, Odo Dorobernicarum opilio[2] ovillarum, in sanctæ humilitatis consortione collegium, et in concessu[3] inexhaustæ beatitatis tripudium.

Sagax humanæ curiositatis industria, dum jugiter aggeratim sibi provideat labilia, adeo plerumque protelatur philantropia, ut intransmeabiles naturæ metas insolenter præteriens, undecunque etiam inficiando conquirendum[4] fore præordinet. Etenim ex quo Paradisi terrestris primicolà viperina minùs præsensit eludia, dilatoque mortis compendio debita moleste cœpit afflictari sollertia, insolubili[5] fere mundialis[6] enormitas grassatur parsimonia. Unde et obstinatioris[7] parcitatis silvescente propagine, fasque nefasque inter-

---

[1] A. and B. omit this heading, and have "Incipit epistola Sancti "Odonis archiepiscopi Cantuari- "ensis in Vitam Sancti Wilfridi "archiepiscopi, quam scripsit me- "trice."

[2] *opilio*] pastor, in marg.

[3] *concessu*] A. B.; confessu, MS.

[4] *conquirendum*] conquærendum, B.

[5] *insolubili*] insopibili, A. B.

[6] *mundialis*] mundianis, A. B.

[7] *obstinatioris*] obstinationis, durioris, MS.

dum non admodum discrete compaginat. Enimvero nobis inevacuabili veritatis testudine galeatis, congruit normalibus agenda rubricare methodiis, eatenus præcipue ut cænulenti floccipendentes[1] lucra commercii, propheticis concentibus studeamus aptari. Mihi autem
Ps. lxxii. 28. dicentis[2] *adhærere Deo bonum est.* Qua in re ex diametro conjectatur, non ei famulari non bonum est. Siquidem quorsum hæ velint evadere minutiæ, hujusce miscillo brachilexii contiguabo innumeras Anglorum imperium sustinuisse olim discordias, quibus et antiquorum viluere domicilia patrum, et multæ religiositatis unione fuscata theorici cultus absolvere seminia,[3] neminem ejusdem prosapiei phisilegam[4] nescire profiteor. Igitur venerabillimas[5] beati confessoris Christi Wilfridi reliquias indecenti senticosæ voraginis situ marcidas, immo, quod dictu quoque meticulosum est, prælatorum horripilatione neglectas, cum inde, favente Deo, scilicet a[6] loco sepulchri ejus, quidam transtulissent, reverenter excepi,[7] atque intra ambitum metropolitanæ, cui gratia Dei præsideo, ecclesiæ collocavi, præsertim cogente illo Evangelistæ testimonio, meo videlicet apologetico, quia
Matt. xxiv. 28. *ubicunque fuerit corpus, congregabuntur et aquilæ.* Itaque tantæ, tamque Deo dignæ affinitatis delectatus[8] vicinitate, et editiore eas entheca[9] decusare, et excerptis de Libro Vitæ ejus flosculis, novo opere pretium duxi carmine venustare. Illud quoque astruendum in calce,[10] ne qui me caperato gannit[11] succensendum[12] supercilio, limpidissimo Dei nutui absurde nitatur refragari, dum sit in terra nihil sine causa, quandoque idem im-

---

[1] *floccipendentes*] froccipendentes, A. B.
[2] *dicentis*] dicentes, B.
[3] *seminia*] so in MSS.
[4] *phisilegam*] phisilegem, B.
[5] *venerabillimas*] venerabilissimas, A. B.
[6] *a*] et, A.
[7] *excepi*] excepti, B.
[8] *delectatus*] dilectatis, B.
[9] *entheca*] enthetica, MS.
[10] *calce*] calice, A. B.
[11] *gannit*] gangit, A. B.
[12] *succensendum*] sustendum, A. B.

perite vitat illud comicum *auribus teneo lupum.* Porro acerbæ cervicositatis aporias,[1] injectæque deperationis angelogias intrito universitalitatis epithemate, et ambrosio dictionalitatis collemate indulcabo, rigens[2] cum giganticida[3] Domino, *Ego in Domino speravi.* Omnis sperans in Domino exultabit, et lætabitur in misericordia Ejus. Ego igitur *exultabo, et lætabor in misericordia* Ejus.[4]

Terent. Phorm., Act iii. sc. 2, 21.

Ps. xxv. 7, 8.

Initium Breviloquii vitæ, virtutum, et obitus Beati Wilfridi episcopi et confessoris.

Inscius egregios ægris conatibus actus
Ordior insipidum[5] quo fert fiducia sensum;
Ausibus infidis aderit sed calculus ignis,
Forcipe vatidicum solitus purgare labellum.
Cunctipotens opifex, arcani pandulus index,
Spiritus internis animans dulcoribus antra
Cordis amara mei, ne quid displodat inepti
Lingua tenax justi, quo non fervente serenas
Efficit haud Phœbus tædas aut Cynthia parcas.
Sæcla priora quidem, lubrico phantasmate lusa,
Excoluere suos vano terrore tyrannos.
At postquam summi voluit Regnator Olympi,
Virginis intactæ thalamos invisere gratis;
Dissepsit varias eliso principe larvas,[6]
Perque crucis lignum legis solvit maledictum.
Astriferas ubi glorificus recucurrit ad arces,
Præsens ipse Suis jugiter cultoribus Almum

The author implores the Divine help.

God's scheme for man's salvation.

[1] *aporias*] om. A. B.

[2] *rigens*] ringens, A. B.

[3] *giganticida*] qui gigantes occidit, in marg.

[4] A. and B. have the colophon, "Explicit epistola metrice in Vitam Sancti Wilfridi archiepiscopi," which is incorrect in fact.

[5] *insipidum*] en mutilum, A. As a general rule the words in which the text differs from A. are written over erasures. It is unnecessary, therefore, to repeat this.

[6] *varias . . . larvas*] varios . . . lurcos, A.

Nubibus e summis direxit splendide Flatum,
Isque quater ternos ignita luce clientes
Imbuit, et dignis numerum successibus auxit.
Hujus inexhaustæ prædulcia pocula venæ
Sensit Wilfridus fama super ardua notus:
Est votum nobis, si suppetat auctor herilis,
Nomen et elatas cujus depromere palmas.
Huc ades, oh formose, Dei per climata testis!
Namque, fatebor enim, tua me pellexit honestis[1]

The author begs Wilfrid himself to help him.

Scilicet indulcanda modis, odisque canoris,
Cælo vita micans, terris oratio præstans.
Ergo age deciduas precibus suppleto loquelas,
Affer præsidium, ne sit sub fasce ruendum[2]
Tellus æquoreis circumgyratur ab undis,
Multipetax olim scelerum, cultrixque deorum,
Anglicus extruso colit hanc athleta[3] Britanno.
Hujus in occiduis convexi partibus orbis
Naturæ solitum Wilfridus pertulit ortum.
Anxia dum genetrix parit hunc connixa[a] sub umbris,
Flammivomis lampas radiis præsaga futuri

Wilfrid's birth described, and the miraculous fire.

Cælitus enituit. Vicinia protinus omnis
Præpete concurrit nutanti pectore gressu,
Ignis edax socii subeat ne culmina tecti.
Hærent immoti, nondum miracula Christi
Amplexare cati,[b] cum non stupuere cremari.
"Est," dixere,[4] "papæ! divini numinis omen.[c]"
Interea taciti muliebri murmure discunt
Fortunata viri, quoniam nascentis imago
Tali promeruit donari forte sacello.
Hac face lætiferas pepulit puer iste tenebras
Cordibus e multis, gliscens virtutibus almis.

[a] *connixa*] *i.e.* partu liberata, *interl.* MS.
[b] *cati*] *i.e.* docti, *interl.* MS. and A.
[c] *omen*] augurium, *interl.* MS.

---

[1] *honestis*] honestas, A.
[2] *ruendum*] tuendum, A. B.
[3] *athleta*] antheta, A.; atheta, B.
[4] *dixere*] aiunt, A.

Quomodo patriam pro Christo reliquerit.

Wilfrid's youth described.

Jam quia mellito dulcescit nectare guttur,
Prosequar arguta [a] juvenem modulando cicuta.[b]
Hic membris etenim compto glaucomate [c] firmis,
Æquævos habitu studuit superare venusto.
Nil puerile gerens: facundæ munia [d] linguæ
Aspirante Deo gestis explebat apertis.
At perfecta virum postquam perfecerat ætas,
Natales statuit functa genitrice penates [e]
Linquere, et assiduis Domino famularier horis.
Quartum post decimum jamjam transegerat annum,
Immitis furias [f] malens vitare novercæ,
Cum sociis cessit sueta [1] comitate [2] decoris
Armatus properans juvenis, ceu nobile germen
Nobilium: sed operta fides umbone latebat.
Inde patris dextra pie commendatus avita,
Aulica perspicuis penetravit pergama [g] plantis,
Insignis populi qua tempestate regebat
Dux præclara nimis Æonfled cognomine habenas:
Hujus magnificis actutum vultibus almus
Offertur, multoque dehinc lepore [h] beatur,
Acceptus cunctis fidei pollebat in actis.
Ac tum fortuitu [i] memorandæ Cudda senectæ,
Vir probus ingenio, regum meritoque satelles,
Lubrica cœnosi postponens gaudia sæcli,
Maluit augustæ [j] certamen inire palæstræ,
Normalis sese dedans sub regmine vitæ.
Is juvenem sacro suscepit amore docendum

The unkindness of his stepmother drives him from home.

He goes to the court of Æonfled.

[a] *arguta*] buca, stridula, garrula, *interl.* MS.

[b] *cicuta*] musa, *interl.* MS.

[c] *glaucomate*] glaucoma superductio et caligo pupillarum, *interl.* MS.

[d] *munia*] officia, *interl.* MS.

[e] *penates*] domicilia vel domus, *interl.* MS.

[f] *furias*] iras, insanias, *interl.* MS.

[g] *pergama*] arces, *interl.* MS.

[h] *lepore*] blanditia, *interl.* MS.

[i] *fortuitu*] subito casu, *interl.* MS.

[j] *augustæ*] sanctæ, *interl.* MS.

[1] *sueta*] MS. and A.; Domino, B.

[2] *comitate*] comitante, MS.

With Cudda he enters a monastery.

Exin tyro Dei fultus fervore fidei,
Ut verus Samuhel servabat jura magistri,
Fratribus æquali cunctis subjectus amore.

Quomodo Romam adire elegerit.

Wilfrid resolves to visit Rome.

Jam gravis electam purgarat [1] sarcina mentem,
Excoctumque diu solito flagramine [2] pectus
Concipit internas Jesu spirante salebras.[a]
A virtute volens virtutis in alta migrare,
Romuleum statuit concurrere gratis ad altar,
Scilicet ut veteris lustraret busta [b] piacli,
Augmentumque suis quiret conquirere votis.
Hæc pia præfato narravit sensa [c] magistro.
Archades [d] huic ambo voto statuere sub uno,
Culmen Apostolicum peteret, creperumque piaret.
Et regina quidem faustum conferre levamen
Prætaxata volens, regi mandata propinquo
Dirigit, ac Domini placidum committit alumnum.
Erchumbertus erat, plebis qui sceptra tenebat.
Hic sine fraude virum coluit, sine peste refecit.
Tandem continuo [3] postquam servaverat anno,
Pluribus emisit sociis fretum duce quodam,
Barbaries Biscop Baducing quem inculta vocabat,
Prospera flabra virum littus jecere sub aptum.
Gallica rura petit, Lugduni culmina scandit.
Mox juga corripuit, comitum deliquia [e] sensit.
A duce deseritur, Christi tamen ore locatur.

The queen sends him to king Erchumbert,

who sends him to France with Biscop Baducing.

[a] *salebras*] in marg. MS.
[b] *busta*] sepulchra, *interl.* MS.
[c] *sensa*] sensus, *interl.* MS.
[d] *Archades*] *i.e.* periti, vel milites, *interl.* MS.
[e] *deliquia*] in marg. MS.

[1] *purgarat*] MS. and A.; purgarit, B.
[2] *flagramine*] A. B.; flaglamine, MS.
[3] *continuo*] MS. and A.; triquadro, B.

Qualiter apud episcopum Lugdunensem deguerit.

Tibia veriloquo cecinit miracula plectro:
Vis tamen innatæ reticet haud mystica musæ
Pangere[1] magnificas athletæ nobilis odas.
Mœnia præfatæ præsul memorabilis urbis
Christicolamque gregem septis servabat amœnis,
Francorum (D)alwinus[2] adeps;[a] qui sicuti furvas
Pallenti lychino depellit rite tenebras.
Postquam fama volans pulsavit præsulis aures,
Accit[b] continuo, præbens solamina justo,
Excipit hospitio, dapibus fovet, oreque mulcet.
Præsensit quippe præcordia casta juventæ,
Illustrisque viri faciem perfecte micantem.
"Heus,[c]" inquit, "hospes, mecum sis perpete[d] sospes,
"Dum juvat, uberibus pro votis utere glebis,
"Farris et excreti communis copia vini.
"Si vero consueta placent connubia forte,
"Ne differe pares: generosi sanguinis altam
"Immensis opibus cognatam trado puellam;
"Meque[3] patrem tibimet, temet mihi dedico prolem,"
Hæc placidus heros expromserat ore jocundo.
Tyro dehinc agilis, voti non immemor, infit:
"Ardent excoctis omenta[e] latentia fibris,[4]
"Ah mihi[5] conceptis dum detrahor, optime, votis.
"Thetis[f] cur tumidas Zephyro[g] minitante salivas
"Expetii? frustra me sæva salacia[h] pressit,

Bishop (D)alwinus receives Wilfrid,

and offers him wealth and a wife.

Wilfrid declines the bishop's offer.

[a] *adeps*] i.e. pinguedo, *interl.* MS.
[b] *Accit*] adscivit, *interl.* MS.
[c] *Heus*] audi, *interl.* MS.
[d] *perpete*] perperam, *interl.* MS.
[e] *omenta*] præcordia, ilia, *interl.* MS.
[f] *Thetis*] i.e. maris, *interl.* MS.
[g] *Zephyro*] ventus, Favonio, *interl.* MS.
[h] *Salacia*] Dea paganorum quasi transmarina, *interl.* MS.

[1] *pangere*] MS. and B.; tangere, A.

[2] *Alwinus*] Malvinus, A.; Dalwinus, B. The scribe in the MS. seems to have been doubtful which capital letter he was to put.

[3] *meque*] MS. and B.; teque, A.

[4] *omenta latentia fibris*] MS.; fibrarum omenta laternis, A.

[5] *Ah mihi*] Abdita, A.

"Cosmica[a] si spreto repetam contagia Christo.
"Sedis Apostolicæ viso primum cliothedro[b]
"Aeria merear si longule vescier aura,
"Te, pater, ex animo soboles devota, videbo."
His ita compactis, opibus pro velle paratis,
Præsulis auxilio perrexit calle secundo.

Quomodo Romam pervenerit.

Wilfrid reaches Rome.

Quamvis informi Terpsicore[c] paucula versu
Luserit, ardet amor quo pluscula cara superstes
Expediat, famulumque Dei super æthera tollat.
Namque iteris longos explevit honeste meatus,
Optatamque diu Petri properavit in aulam,
Tripudians pandis calido sub pectore venis.
Præterea Andreæ germana [d]diaulia[1] Sancti
Ingressus, dictu mirabile! poplite cosso,[e]
Ingentes animos labiis patefecit apertis.

His prayer in St. Andrew's church,

"En ego commissis veniam deposco piaclis,"
Inquit, "et excelsi testor per sceptra Tonantis,
"Solve meæ precibus molimina tarda loquelæ,
"Si quid habes fidei, pie doctor, Apostole Christi."
Hæc mox explicuit, non [f]segnius[2] edita[g] sumpsit,

where he is gifted with eloquence, &c.

Ingenium fandi capiens pariterque legendi.
Anglicus indicio superest adhuc quoque clerus,
Divinas pangens Latiis sermonibus odas.
Ille vaporatis afflatus haustibus erga
Auctorata volans altaria, liba piarum

[a] *Cosmica*] mundana, *interl.* MS.

[b] *cliothedro*] famosa sede; cleos enim Græce fama dicitur, et cathedra sedes inibi per apocopum unius syllabæ ex integro et corrupto componitur cliothedrum, *interl.* MS,

[c] *Terpsicore*] una de novem Musis, et dicitur quasi delectatio chori, *interl.* MS.

[d] *diaulia*] famosum atrium, *interl.* MS.

[e] *cosso*] flexo, *interl.* MS. and A.

[f] *segnius*] tardius, *interl.* MS. and A.

[g] *edita*] locuta, *interl.* MS.

[1] *diaulia*] cliaulia, A.

[2] *segnius*] secius, MS.; setius, A.; serius, B. The marginal note, *secnius* (or segnius), restores the true reading.

Fundere jure precum studio satagebat acuto.[1]
Unde sibi præceptorem lucratus ad unguem,
Bis didicit bini pia dogmata docte fluenti,
Ritus Paschales, varium lunæque recursum,
Ignarasque suis Latiatim[a] sane rubricas.[b]
Nomen erat tanto Bonifacius huic pædagogo:
Profuit iste viro nimium, quem glorificandum
Sub sacris Petri[2] venerabilis abdidit alis,
Exponens longos animi ferventis agones.
Quæque papa[3] cernens, dextram prætendit, et ipsum
Liberius [c]carite[4] perfudit Summipotentis.[5]
Fultus sic pretiis Sanctorum ex artubus almis
Relliquiis, pernix reduces supramemorati
Convertit gressus cara ad habitacula patris.
Commode cuncta meat, Lugduni celsa subintrat.

Boniface is his instructor.

Wilfrid returns to Lyons.

Qualiter reversus Lugdunum tonsuram susceperit.

Quid narrem lachrymas alterno fronte profusas?
Gaudebant ambo, Wilfridus amore paterno,
Nec minus ipse pater dilecto pignore viso:
Quemque prius mœrens animo laxarat amaro,
Permulcet, blandis dans basia casta lacertis.
Nunc singillatim modo miscent læta vicissim,
Tarde[6] quidem rediit, verum tres mansitat annos[7]
Hospite cum prisco, discens examine multo
Abdita multimodæ scrutarier antra sophiæ.
Urit amor juvenem, nec tardat grata cupido,

[a] *Latiatim*] secundum Romanos, *interl.* MS.
[b] *rubricas*] rubras lineas, *interl.* MS.
[c] *carite*] *i.e.* gratia, *interl.* MS. and A.

[1] *acuto*] MS. A.; inormi, B.
[2] *Petri*] MS. A.; papæ, B.
[3] *Quæque papa*] papa, over an erasure, MS.; Quemque papa, A.; Quique fidem, B.
[4] *carite*] lata, B.
[5] *Summipotentis*] blande charita, B.
[6] *Tarde*] MS. A.; sero, B.
[7] *tres mansitat annos*] MS. A.; tria lustra peregit, B.

Occuluit quod tecta pio synthemate[a] virtus
Wilfrid receives the tonsure at Lyons.
Prodere. Nam crines summo de vertice passos
Pontificis dextra primum titulante recidit,[1]
Optans vivificæ sustollere stigma[b] coronæ.
Archipater gaudet hæredem nactus opinum,
Cui queat eudoxas[c] moriens committere caulas.
Arbiter ast rerum præsciverat hunc aliorsum[d]
Vomere salvifico sulcare novalia Christo.
Francorum tum forte scelus vastissima pestis
Augebat, Brunhild[2] reginæ nomine pistrix,
Olla velut fervens Stygia fuligine tosta,
Instabat laceris agios laniare creagris.[e]
Non nostrum facinus metro discludere tantum.
Ecclesiæ novem violaverat ense patronos,
His licet exceptis, quos non capit ars numeralis.
(D)alwinus is put to death.
Horum præfatus sine casu criminis unus,
Malwinus[3] fuerat, verbo, re, speque beatus,
Quem fera multatrix lictoribus impietatis
Addixit[f] sævas mucronis pendere pœnas.
Hi mox arcessunt crudelia jura furentis,
Malentes[4] firi,[g] domini quam jura vereri.
Ergo petens diri præfixum scamma duelli,
Accepit socium, quem fecerat ante propinquum.
Restitit[5] ipse tamen, huic ne foret exitus idem.
Sic pater æternam sumpsit moriendo coronam,
Wilfrid escapes.
Filius et fortes vixit tolerando labores.
Cum mœrore gravi condivit funera cæsi.
Protinus ipse parans reddi natalibus oris,

[a] *synthemate*] i.e. compositione, *interl.* MS.
[b] *stigma*] cicatricem, vel signa plagarum, aut puncta, *interl.* MS.
[c] *eudoxas*] bene clarificatas, *interl.* MS.
[d] *aliorsum*] in alio loco, *interl.* MS.
[e] *creagris*] fuscinos, tridentes, *interl.* MS.; tridentibus vel fulcinis, A.
[f] *Addixit*] in marg. MS.
[g] *firi*] in marg. MS.

[1] *recidit*] recedit, A.
[2] *Brunhild*] MS. A.; Balthild, B.
[3] *Malwinus*] MS. A.; Dalwinus, B.
[4] *Malentes, etc.*] MS. A. B. has the line thus, "Multivolæ Domini "beluæ, quam jura tueri."
[5] *restitit*] MS. A.; rennuit, B.

Cæruleum rapidis sulcabat Nerea[a] remis.
Littora felici patuere salubria cursu.

Quomodo rex Alhfridus redeuntem suscepit.

Wilfrid returns to Northumbria.

Fasces imperii reges tum forte gemelli,
Alhfridus[1] imperitans, una genitor simul Oswiu[2]
Fœdere consorti servabant scitaque vulgi,
Ardentes animis subdi cælestibus orgiis.[b]
Nec potuit latebris abdi fax missa nefandis.
Mox proceres inter rumusculus exiit aulæ,
Scilicet adventasse virum virtute serenum,[3]
Optima clavigeris qui fatur dogmata cæli.

Is invited to the court.

Regalis sane subiit proscenia[c] fundi,
"Pax domui," tunc infit, "huic:" carptimque loquelas
Tractat Evangelicas, quas indice discere Christo
Promeruit, latæ penetrans [d]ydraulia[4] Romæ,
Quæque sub argutis congesserat optima Gallis.
Attonitus stupidis princeps sermonibus ultro,
Non puduit glauco telluri sternier ostro,
Ore petens agii confestim se benedici.
Explevit. Cum rege manens, sat multa benigno
Obtinuit merito pecuaria, prædia, census,
Atque monasterium vulgari nomine Hripis.

He stays with the king, who gives him Ripon, &c.

Qui non æratas instabat condere gazas,
Dapsilis ast cunctis, dedans [e]epimenia[5] vitæ,
Pauperibus largas præbebat sedulus escas,
Exemplo pandens pariat[6] quid spiritus ardens.

[a] *Nerea*] *i.e.* aquatica, *interl.* MS.
[b] *orgiis*] mysteriis, *interl.* MS.
[c] *proscenia*] ad tabernacula, *interl.* MS.
[d] *ydraulia*] organa cum aqua canentia, *interl.* MS.
[e] *epimenia*] esca, *interl.* MS.

[1] *Alhfridus*] MS. A.; Alfridus, B.
[2] *Oswiu*] MS. A.; Oswius, B.
[3] *serenum*] MS. A.; vigetum, B.
[4] *ydraulia*] MS. A.; gymnasia, B.
[5] *epimenia*] MS. A.; hermenia, B.
[6] *pariat*] MS. A.; cogitet, B.

Qualiter consecratus presbyter factus est.

Materiem fandi dabit amodo gratia tanti.
Interea Boreæ[1] præsul defertur ab oris.

Ægilbert comes to England,

Ægilbertus[2] erat, doctrinæ robore mactus
Astabat ducibus, suadens, quæ mandat Iesus.
Is mox Wilfridi vitam meritumque notavit
Præcipuum. Sermone ducis sententia fertur,
Utile personam gradibus donando beari
Divinis, quam non hebetet censura palustris.
Allegat præsul facilis verum ille juventæ
Excursus trepidat, ne forsan mobilis ætas

and ordains Wilfrid priest.

Præcipitem pravæ retrahat per compita sectæ.
Tandem colla jugo subdens delecta petito,
Ordinis aptatur cœlebs[a] in honore secundi.
Tum magis atque magis fructu meliore gravescens,
Sufficiebat ovans cunctis documenta salutis.

Quomodo Colmanum de Paschæ ratione vicerit.[3]

Orta dehinc pestis geminum discludit in orbem
Unicolam veræ fidei sat morbide plebem.
Dumque tremunt bifido corruptæ schismate partes,

The synod about the Easter controversy.

Eöo coiere simul, gelida sed et Arcto,
Scottica plebs, et Picta cohors, vulgusque Britannum.
Hinc regale decus, ephœborumque manipli,[b]
Turba senum, præsul violento deditus Euro.
Stant acies dubio certatim fine retentæ,
Publica declivæ fiunt divortia lunæ.
  Inde loquax positæ Colmanus episcopus umbræ,
Dat præcepta prior subito lapsura fragore.

The speech of Colman.

"Nos seriem patriam, non frivola scripta tenemus,

[a] *cœlebs*] in marg. MS.
[b] *manipli*] in marg. MS.

1 *Boreæ*] MS. A.; Boræ, B.
2 *Ægilbertus*] MS. B.; Ægilberhtus, A.
3 *vicerit*] vicerat, A.

" Discipulo eusebii Polycarpo dante Johannis.
" Ille etenim bis septenæ sub tempore Phœbæ,[a]
" Sanctum præfixit nobis fore Pascha colendum:
" Atque nefas dixit, si quis contraria sentit."
Docte quidem morem narrans depromsit avitum,[b]
Utpote præteritæ recolens choragia[c] sectæ[1]
Sed non æquatis appendit lancibus æqui
Testamenta Dei, veris æquata chylindris.[d]
Condoluere patres, cæco quia numine fratres
Nituntur validis tabularia vana[2] tueri,
Obicibus faciles nec cedunt posse refelli.
Heroum jussu clivosi tramitis atque
Anfractus lubricæ prudenter devia sectæ
Wilfridus legitur spermologus[e] arte sagaci
Pellere, nota peregrinæ cui famina glossæ.[f]
Hinc dubios inter cuneos orator adorsus:
" Ter centum memini ter senos atque gerontas,[g]
" Limpida collectim Nicææ exempla tulisse.
" Quæ si perspiciant, mox eluctabitur omnis
" Desidiæ scabies, torvis illata chelydris.
" Metarunt etenim ter seni themata[h] cycli
" In sese refluos juncto monade[i] recursus.
" Hic tenet: ignorat sed hunc gens indiga veri,
" Cæcutit[3] lippis quid differt discere ocellis."
Dixerat, effertur legionum valde favore.
Addit præterea plano sermone profatus:
" Hæc immota manent cunctos oracula soles.
" Stirps quæcunque volet fixos obvertere fines,
" Tartara flammiferis sudibus sub acerba rotetur.
Quo dicto siluit princeps, canique sequaces.

Wilfrid speaks on the other side.

[a] *Phœbæ*] in marg. MS.
[b] *avitum*] in marg. MS.
[c] *choragia*] in marg. MS.
[d] *chylindris*] lapidibus pro ponderibus, *interl.* MS.
[e] *spermologus*] *i.e.* seminator verborum, *interl.* MS.
[f] *glossæ*] linguæ, *interl.* MS.
[g] *gerontas*] senes, *interl.* MS.
[h] *themata*] *i.e.* positiones, *interl.* MS.
[i] *monade*] unitate, *interl.* MS.

[1] *sectæ*] MS. A.; zoæ, B.
[2] *vana*] MS. A.; menda, B.
[3] *cæcutit*] MS. A.; cæcutiens, B.

Frigida convulsis vexabant pectora pugnis.
Solvitur in tenerum confestim concio luctum.
Dulcia post modicum rex mitis protulit ora.
"Condecet eniti pœnis Acherontis adusti,

The king speaks.

"Exemptas justis mentes miscere suadelis.
"Dicite, quæso, patres, sophiæ[1] fervore calentes,
"Numquid Olympiaca Petro quis major in aula,
"Quem nos et prisci dudum legere tyranni?
"An Columchilla, quo plebs infausta superbit?"
Synodus elata respondit voce beata:
"Petrus ab altithrono donatus desmate[a] Jhesu,
"Dissicit ignavæ torquentia lora senectæ,
"Suscipit Elisiis justum spiramina zetis,

The king's decision.

"Utpote cælestes retinens pro munere claves."
"Hunc," inquit, "plebes, hunc amplexemur et omnes,
"Ne non vitalis pandatur regia templi."
Rex ait, et victi cesserunt improbe Picti,

Colman leaves England.

Colmanusque suas inglorius abjicit arces,
Malens Ausonias victus dissolvere leges.

Qualiter episcopali sede donatus sit.

Wilfrid is elected bishop in Colman's room.

Auxit rorigeri perquem micat astrea cæli,
Victoris specimen, quem jam transvexerat Alpem.
Nam postquam dicto sede viduata patrono,
Consulto regis, necnon hostamine plebis,
Lactea suspensis qui præbeat mandris,
Wilfridum patria creverunt voce legendum,
Lilia suppressis et norit comere lappis.
Territus ipse quidem viridis pro tempore succi,
Mille movens animo balearica[b] tela nefandi
Hostis, et ignotas ægrotis sensibus auras.
Sed ne blasphemæ ruat in prærupta cavernæ,[2]

[a] *desmate*] vinculo, *interl.* MS.
[b] *balearica*] i.e. mittentia, *interl.* MS.

[1] *sophiæ*] an insertion in MS. Omitted in B.

[2] *cavernæ*] MS. A.; catervæ, B.

Aut vitet sceleris madidas lustrare lacunas;
Suscepit humilis quid fors jubet imperialis.
Ergo manet solitus succincto sudor alumno,
Emicuit quamvis genialis[a] flamine vertex.
Convenere dies graduum, quibus ardua moles
Excipienda viro. Tunc fatur regibus ultro:
" Inconcussa, duces, vestri sententia, quæso,
" Si fortunatis agitat mea dogmata fatis,
" Primum præteriti fas est meminisse laboris.
" Nam superest recidiva lues dum lisque veterna,
" Monstris haud patiar maculatis colla beari.
" Gallica non paucis pavit me glarea aristis,
" Hesperiumque decus laribus servatur in illis.
" Illac commissi properans sandalia juris
" Accipiam, pontus ni forte repagula nostris
" Classibus opponat, valido turbone coactus."
Indulgent proceres, magnates,[b] necne [c]meandri.[1]

Wilfrid asks leave to be consecrated in France.

Quomodo ab episcopis Galliæ episcopus consecratus sit.

Mox rebus gestis ornatur regia classis,
Cælicolæ socias læta exceptura phalanges.
Navita felicis defixit stigmata[d] clavi,
Multiplices nectens malo trutinante rudentes.[e]
Solvitur, et laxis fastigia spumea verrunt[f]
Ocius [g]antemnis[2] pelagi, nec inepta capessunt
Littora gratanti subeunt et pectore portum.
Interea placidi patuit legatio nautæ.
Pontifices coeunt alacres, ut nota voluntas

Wilfrid sails to France.

[a] *genialis*] ingeniosus, *interl.* MS.
[b] *magnates*] in marg. MS.
[c] *meandri*] flexuræ, *interl.* MS.
[d] *stigmata clavi*] pars pro toto, *i.e.* postremo clavem posuit, *interl.* MS.
[e] *rudentes*] funes quibus vela tenduntur, *interl.* MS.
[f] *verrunt*] scindunt, *interl.* MS.
[g] *antemnis*] segelgyrdu', *interl.* MS.

[1] *meandri*] MS. A.; calones, B.
[2] The interlineation, *segelgyrdu'*, a good English word, shows the nationality of the explainer of the difficult words in the text.

A description of Wilfrid's consecration.

In conventiculis assumitur immaculatis,
Pertonuitque tubis ædes pretiosa beatis.
Stat duodena cohors multis stipata columnis;
Exsultant jubilo[a] miscentes organa sistro,[b]
Mystica veriloquo traduntur et arma ministro.
Occiput effuso gratis pinguescit olivo,
Candiduli primum renitent ornacula lini,
Aurifluæ rutilant serrano[c] murice zonæ,
Comuntur roseo candentia podere colla,
Gemmata vehitur archontum[d] more curuli,
Induit ormiscum: subiit hoc schemate templum.
Postquam signa tulit multo radiata metallo,
Astitit eucharis,[e] et[1] libamina consecrat aris.
Omnibus expletis remeat, navemque subintrat.

Qualiter navigans mare et pyratas vicerit.

As he returns, Wilfrid is caught by a storm.

Sed quia felices tentatio comprobat omnes
Indivisa comes; dum tensis alta pererrant
Marmora, Psalmigraphi recolentes orgia,[f] velis;
Ecce repentinis pontus fundotenus undis
Infremuit, casus agitans artemo[g] minaces
Longe sub ignotis minitat labentia ripis,
Agmina dira pati vicinæ impendia mortis.
Incumbunt remis, vexatur languida puppis.

The ship runs aground.

Cruribus ipse pater navalia procubus arma
Confirmat positis, intentans lumina cælis.
Ecce sub infausti contraria littora portus
Gens effera[h] suis casum spectabat in armis,
Prædari fragilem captiva plebe carinam.
Quos pater intuitus, humili sermone precatus;

[a] *jubilo*] gaudio, *interl.* MS.
[b] *sistro*] cymbalo, vel genus musicæ artis, *interl.* MS.
[c] *serrano*] ornato, *interl.* MS.
[d] *archontum*] principum, *interl.* MS.
[e] *eucharis*] bene gratiosus, *interl.* MS.
[f] *orgia*] mysteria, *interl.* MS.
[g] *artemo*] malus navis, *interl.* MS.
[h] *effera*] in marg. MS.

[1] *et*] MS. A.; om. B.

Wilfrid's encouraging address.

"Naufragium servatis," ait, "sed sponte mearum
"Grandia contribuam, resipiscite,[a] munera rerum.
"Nos equidem gravis afflictat violentia ponti:
"Sed velox aderit, fateor, miseratio Christi."
Stans volucres augur solitus servare sinistras,
Despumat tumidis oracula sæva labellis.

The wreckers prepare to fight.

Eumenides[b] furias[c] vocitat sub murmure[d] Parcas,[e] [1]
Manibus infernis ut fortis mandat Erinis,[f]
Expedit amisso plebs cara cruore litari.
Hoc ait, et properans bellum ferale perurget.
Præsul item sanctas tendens ad sidera palmas,
Invocat auxilium divinitus affore magnum.
Hæc inter tereti juvenis scutale lapillo
Ornat, et infandi torquens per inania vatis,
Figens sincipiti trajecit in antra cerebri.
Corruit utque vafer[g] clamoribus æstuat æther.
Cana[2] dehinc recolit pastor miracula David.
Incubat ipse magis, avertitur impia pestis.
Conclamant acies truculento marte[h] ruentes,
Vocibus infestis concursant agmina regis.
Quid plura? quotiens crudelia bella lacessunt,[i]
Excipiunt ictus Jhesu vigilante cruentos.

Wilfrid and his party escape.

Unde quater victi remeant, victorque sereno
Evehitur pelago, frustratus remige quino,
Optatumque tenent repetito limite[3] portum.

Quomodo Cœddam sedi ejus præfecerint.

Hi quoque quos pridem regalis concio victos
Expulerat, fraude tantum potuere mereri.

[a] *resipiscite*] ad intellectum redite, *interl.* MS.
[b] *Eumenides*] Deæ infernales, *interl.* MS.
[c] *furias*] insanias, *interl.* MS.
[d] *murmure*] musitatione, *interl.* MS.
[e] *Parcas*] Burgrunan, *interl.* MS.
[f] *Erinis*] i.e. Allecto, *interl.* MS.
[g] *vafer*] callidus, stultus, *interl.* MS.
[h] *marte*] pugna, *interl.* MS.
[i] *lacessunt*] provocant, irritant, *interl.* MS.

[1] *Burgrunan*] Another good English word.
[2] *Cana*] MS. A.; Cara, B.
[3] *limite*] remige, A.

Wilfrid, on his return, finds Chad bishop in his room.

Gallica detentus ponto dum rura vagatus,
Temperiem lente speraret adesse jocundam,
Mutavit, malefida locum defectio regis.
Constituunt etenim perverso canone [a] Cæddam,
Moribus acclinem, doctrinæ robore fortem,
Præsulis eximii servare cubilia: sicque
Audacter vivo sponsam rapuere marito.
Obvia turba pàtri luctu quatiente revelat;
Divertitque humilis sub nota mapalia [b] Hripis.
Usque adeon' potuit quisquam nescire moveri?

Whereupon he retires to Ripon.

Non hunc subreptæ tanto discrimine sedes,
Non illum sumpti multo luctamine fasces,
Aut labor, aut tumidi conterruit ira profundi.
Spe meliore manet latebris contectus in illis.
Sæpe licet proprias liceat non [1] pascere ovillas,
Nulla datur requies, vicino urgente [2] colono.
Quæritur a ducibus, quorum Wlfarius unus,

He acts now and then as a bishop in Mercia,

Nobilibus pollens per Mercica regna triumphis;
Vix potuit fato pastorem efferre locello.
Qui postquam meruit tanto doctore potiri,
Affectu coluit, terris et honore locavit.[3]

and in Kent.

Ekbertus vero, quem Cantia rura timebant,
Dum pastore caret, flexo rogitamine poscit,
Ordinet ut sacros decreto more ministros.
His ita digestis, natales prospere fines
Asseculis fultus repetit fastu sine multis.
Plures instituit normali tramite cellas;
Vitam privato servare monebat asylo.[c]
Se quoque continuis ter ducti solibus anni
Accinxit solitis fidei pugnacibus armis:
Nec cessit duri [4] spolians capitolia [d] furis.

[a] *canone*] in marg. MS.
[b] *mapalia*] magalia, *interl.* MS.
[c] *asylo*] templo, *interl.* MS.
[d] *capitolia*] summum caput regionis, *interl.* MS.

[1] *liceat non*] MS. A.; videtur, B.
[2] *requies, vicino urgente*] written over an erasure.
[3] *locavit*] MS. A.; ditavit, B.
[4] *duri*] diri, A. B.

Qualiter in sedem sit restitutus.

Theodore comes to England, and removes Chad.

Emensis igitur prædicti temporis annis,
Mittitur Ausoniis pastorum præsul ab oris
Cultor justitiæ Theodorus ac pietatis.
Comperit[1] ut justum collata sede revulsum,[2]
In commune dolet violatæ fœdera legis.
Mox foribus raptis Cæddam dimovit, et apte
Præfecit sedi longum pastore vacanti,
Wilfridumque suis redimivit[a] protinus aulis.
Sic patiens meruit collato jure pacisci.[b]

Quomodo templum Dei renovaverit.

Wilfrid repairs and restores York cathedral.

Redditus ergo suis, instabat promptius illis.
Ecclesiæ vero fundamina cassa vetustæ,
Culmina dissuto violabant trabe palumbes.[c]
Humida contrito stillabant assere[d] tecta;
Livida nudato suggrundia[e] pariete passa
Imbricibus nullis: pluviæ quacunque vagantur,
Pendula discissis fluitant laquearia[f] tignis,
Fornice[g] marcebant cataractæ[h] dilapidato.
His ita contuitis, exhorruit ilicet alti
Viribus ingenii reparare peribula[i] templi.
Incumbunt fessi vasto sudore ministri;[3]
Nec minus approperant opicizi[j] emblemata[k] proni
Arcus incultos hyalino[l] claudere velo.

[a] *redimivit*] coronavit, ornavit, *interl.* MS.
[b] *pacisci*] pacem habere, *interl.* MS.
[c] *palumbes*] columbæ majores et silvestres, *interl.* MS.
[d] *assere*] palo, *interl.* MS.
[e] *suggrundia*] in marg. MS.
[f] *laquearia*] *i.e.* catenæ aureæ et funes lucernæ, *interl.* MS.
[g] *Fornice*] arca, *interl.* MS.
[h] *cataractæ*] fenestræ, *interl.* MS.
[i] *peribula*] deambulatoria, *interl.* MS.
[j] *opicizi*] in marg. MS.
[k] *emblemata*] prospitiones, *interl.* MS.
[l] *hyalino*] vel viridi, *interl.* MS.

---

[1] *Comperit*] MS. A.; competit, B.
[2] *revulsum*] MS. B.; repulsum, A.
[3] *ministri*] MS. A.; latomi, B.

Pondus et informes Atlantes[a] ferre priores
Jussit et expletum: lymphis perfunditur absis,
Albanturque suis lustrata altaria peplis.
Exin glorifico persolvit munia Christo.

Quomodo in Hripis basilicam constituit.

Wilfrid builds a basilica at Ripon.

Crescit summa viri, crescit dilectio Sancti,
Virtutum genitrix, almorum florida nutrix,
Non igitur cœptum dissolvit dexia[b] votum,
Picria[c] neve tulit; seu dissologia[d] rupit,
Theosopho[e] spirans animo cognata synergus,[f]
Oppida diffuso Hripis amplificare colurno.[g]
Illic planata triviatim[1] vomere terra,
Symmetriis[h] perpendiculo[i] perfecte libratis,

Description of the dedication feast.

Ecclesiam statuit, thalamum Christoque dicavit.
Tandem post paucas ornatis rebus imeras[j]
Convenere duces, necnon basilëia[k] pubes,
Tristatæ comites, vulgi promiscua strages.
Ecclesiæ proceres ædem pro more beantes,
Ornarunt altare Petri sub honore canori.
Stans in cancellis[l] dat cunctis sperma[m] salutis,
Regibus edixit, repetitaque rura recepit.
Verbo necne cibo triduo turbam satiavit.

Wilfrid's gifts to Ripon.

Optima quæque dedit libens exennia[n] miris
Efflorata[2] modis, capsa cibus atque gemellis
Codex aurato conseptus grammate scriptus,

[a] *Atlantes*] montes, *interl.* MS.
[b] *dexia*] inertia, *interl.* MS.
[c] *Picria*] iras, *interl.* MS.
[d] *dissologia*] *i.e.* bifaria locutio, *interl.* MS.
[e] *Theosopho*] Divinitus sapienti, *interl.* MS.
[f] *synergus*] conlaborans, *interl.* MS.
[g] *colurno*] in marg. MS.
[h] *Symmetriis*] *i.e.* connumerationibus, *interl.* MS.
[i] *perpendiculo*] modica petra aut plumbum quod ligant in filo quando ædificant parietes, *interl.* MS.
[j] *imeras*] dies, *interl.* MS.
[k] *basilëia*] regalis, *interl.* MS.
[l] *cancellis*] gradibus ligneis, *interl.* MS.
[m] *sperma*] semen, *interl.* MS.
[n] *exennia*] dona, *interl.* MS.

[1] *triviatim*] MS. A.; decusatim, B.

[2] *Efflorata*] MS. A.; Deflorata, B.

Auctus Evangelicum servans in corpore textum.
Cumque benignivolo persolveret omnia corde,
Inflatur nullo Jesu moderamine typho.[a]
Quapropter merita donatus digne chorea[b]
Floruit, ut quondam Moysi sub tempore lampas,
Pandens æternæ callem patriamque quietis,
Atque domos sibimet superæ regionis amicas.

Qualiter mortuum suscitaverit.

Quid loquar an sileam? verbi da, Christe, lucernam.
Exiguum, dixi, liceat jam rumpere longas
[c] Inscitia[1] cogente moras, ne lingua pudorem
Præsumtrix tulerit. Nec[2] enim modo sufficit ulla
Virtutum pelagus percurrere rite tuarum,
Quas meruere tui per te complere coloni.
E numero quorum Wilfridus marchio[d] summus,
Nobiliter superæ ducens per pascua vitæ
Pastor alebat oves: ut propulit eminus hostes,
Monstrabat liquidis salvandos tinguere lymphis
In Patris et Nati, necnon et Flaminis Almi
Nomine, chrismales adhibens pater ipse fluores.[e]
Quem populi pulchra medium cinxere corona.
Ecce per effusas[3] denso tamen agmine turmas,
Plena metu mulier, defunctæ funera prolis,
Sandapilam[f] fugiens, fessis ostentat in ulnis.
Stat turbis immixta fides, terrorque gementem
Afflictant tacitis circum præcordia flagris.
Tum pater accessit, mox pallida conspicit ora.
Obstipuit, hæsitque loco temeraria latrix,[g]
Pronior incubuit, luctum singultibus auxit.

The dead child restored to life.

[a] *typho*] opinione falsa, *interl.* MS.
[b] *chorea*] saltatione et sono ludorum, aut a choro dictum, *interl.* MS.
[c] *inficia*] in marg. MS.
[d] *marchio*] in marg. MS.
[e] *fluores*] fundendo, *interl.* MS.
[f] *sandapilam*] feretrum mortuorum, *interl.* MS.
[g] *latrix*] adportatrix, *interl.* MS.

[1] *Inscitia*] B.; insitia, A.; inficia, MS.
[2] *nec*] neque, A. B.
[3] *effusas*] MS. A.; offusas, B.

"O pater, elatam noli deponere dextram.
"Orbatam nato matrem, cur despicis uno?
"En qui confirmas Christum fore cunctipotentem,
"Imple fidem[1] gestis, miseræ da pignus alumnæ."
Ingeminat querulas instanti murmure voces.
Concio concurrit gemitu collecta misellæ.
Fit plangor grandis. Tandem compassus herilis
Præsul, agit tacitas sancto sub pectore grates,
Perfida quod norit Jhesum rogitare caterva.

The child is restored.

Moxque solo fixus claros in corde meatus
Tunc reserat, faciem lachrymis et corcula palmis
Afficit, Adonaique pio clamore citavit.
Consurgens autem præsensit adesse salutem.
Tempora cumque manu palpasset frigida; functus
Cæsariem movit, vitali redditus auræ.[2]
Vulgus inexpletas confusis vocibus odas,
Hæc ubi sunt patrata, dedit: puer ilico sacris
Baptizatur aquis, miseræ dans gaudia matri.
Protinus acceptum secum portavit alendum,

His subsequent history.

Jussa patri post septenos ut redderet annos.
Ast cogente fero contempsit dicta marito,
Exsul ad externos fugiens cum prole Britannos.
Nec multum latuit: posthæc non sponte reduxit
Præfectus puerum quidam patris in dominatum.
Exin divinis illum famulatibus addit.
Pluribus exemplo puer isdem profuit almo.
Tunc fax emicuit, quæ inter crepitacula[a] fulsit.

Quomodo ejus precibus rex Ecfridus vicerit.

Anglum tum gemina fulgebat lampade regnum.
Pontifices regis consulto digna gerebant,
Rex quoque præsulibus latria[b] servibat honora.
Summa quies plebi legalia jura tenenti.

[a] *crepitacula*] in marg. MS. | [b] *latria*] servitia, *interl.* MS.

[1] *fidem*] MS. B.; spem, A. | [2] *auræ*] MS. A.; aura, B.

Peace and plenty in the north.

Frugiferis[1] gravida gaudebant horrea glebis,
Epibatæ[a] faciles ausu sprevere latrones.
Classica dira silent, nec formidatur egestas.
Promicat ecclesia pacato fœdere nexa.
Lœtifer invidit, conamina mille reclusit,
Rumperet ut sanctam perverso schismate pacem.
Aggeribus crassis nisa est gens Picta rebellis,
Anglorum solitas jam tunc non ferre catenas.
Egfridus imperii largas retinebat habenas.
Conjunx alma viro Edildrid, famosa virago,
Addita conjugio vixit castissima virgo.
Princeps ergo leves animo flammante cohortes
Admovet, indomitoque reos mucrone trucidat.
Exclusere duos cæsis ex hostibus amnes,
Exuviis[2] farti regis venere manipli,
Dant stragem late, redeunt in colla catenæ:
Perfruitur magno rex victor longe triumpho.
Non armis etenim raro cum milite vicit;
Sed virtute Dei, meritis et præsulis almi,
Obtinuit gentes vacuo turgore minaces.

King Egfrid's victory over the Picts.

Qualiter regnum Mercicorum obtinuerit.

King Egfrid's victory over Mercia.

Nec minus innumeras, dum Mercica regna tumerent,
Cuspide confossas stravit rex iste catervas.
Quorum dux cessit fugiens, ævoque sequenti
Addidit Arctöis borealia sceptra triumphis,
Fultus magnifico Wilfridi plane rogatu.

Quomodo Sanctum Sanctus[3] pro Deo afflixerit.

Virtus ergo viri nullo sudore remitti,
Neve supercilio subrectis nisibus extra

[a] *epibatæ*] *i.e.* laici, *interl.* MS.

[1] *Frugiferis*] MS. B.; Frugiferi, A.

[2] *Exuviis*] MS. A.; Manubiis, B.

[3] *Sanctum Sanctus*] se vir sanctus, A.

Wilfrid's life and character.

Justitiæ verum diduci quibat Oëstrum.[a]
Sane per ignotas instanti[1] mente pererrans,
Divinæ gentes sationis tempore passim
Dilatans, exercitium non segne gerebat.
Excubiis pernox[b] gaudens instare secretis,
Corpus perspicuis castum purgabat in undis,
Ingeniti fervore laris ne corruat[2] ustum.
Non ardor Phœbi, non algida tempora brumæ
Dulcia conceptæ rupere volumina curæ:
Donec Apostolicis jamjam defessa[3] senectus
Præceptis tanto meruit squalore resolvi.
Nec solus poti scyphum consumere rivi
Fas fore decrevit: jejunia læta luebat,
Subjectosque viam præcurrens duxit in artam.
Conflua turba ducum soboles conferre sub ipsum
Gaudebat, mirata piam morum probitatem,
Seu servire Deo, seu nosse palatia justo.
Hæc quoque falsiloquis præbebant jurgia linguis.
Ast[4] athleta Dei contectus vellere pacis,
Obsequium mitis odiis suffibat[c] acerbis.

Qualiter in Agustaldaesae basilicam fundaverit, et fratrem[5] lapsum sanaverit.

Wilfrid builds a basilica at Hexham.

Præterea templum cæsis instaurat arenis
Circumdans cæsis sinuato fornice cryptis,
Lenibus obductas pingens flavoribus aulas.
Mox recolit tardæ collata juramina linguæ,
Andreæque pii vocitamen contulit aræ.
Invida mortiferi non defuit aura chelydri.
Trullissant[d] etenim muri dum futilis[e] alta,

[a] *Oestrum*] in marg. MS.
[b] *pernox*] vigil, *interl.* MS.
[c] *suffibat*] in marg. MS.
[d] *Trullissant*] in marg. MS.
[e] *futilis*] levis manus, *interl.* MS.

[1] *instanti*] MS. A.; instanter, B.
[2] *corruat*] corruit, A.; torreat, B.
[3] *defessa*] MS. A.; defecta, B.
[4] *Ast*] MS. B.; Est, A.
[5] *et fratrem*] fratrem quoque, A.

Corruit in præceps colliso corpore frater.
Cruscula[a] gressuros non norunt solvere tractus,
Elisisque tori marcescunt horride fibris.
Ultima cum timidæ traheret suspiria vitæ,
Concurrunt tristes ad hæc funebria plebes.
Præscia mens patris statim cognovit in antris.
Extimplo lachrymis puro de pectore fusis,
Hortatur reliquos Dominum obsecrare dolentes,
Ut reparet læsam pastor supremus ovillam.
Affuit, et properam sumpserunt membra salutem.
Erubuit lætum vita mediante[1] repulsum.
Quapropter magni laudarunt munera Christi.

And heals a workman who had fallen from the roof.

Quomodo Ermenburgis reginæ insidias passus est.[2]

Dæmonis ira fremens tantam vult subdole gnosin[b]
Fallere, delecto quo primum milite cæso
Invalidi fragiles perterreat agminis hastas.
Plurima maturans antiqua recurrit ad arma,
Corrupitque levem regis morbose jugalem.
Hæc virosa malæ jaciens tum tela pharetræ,
Corcula strophoso violavit vulnere regis,
Rancidulis infesta modis, ceu garrula perdix,[3]
Culpabat justum collatis rebus abuti.
Gloria namque viro totis a partibus orbis,
Agricolæ plures, fecundæ gramina terræ,
Procurvi proceres, juvenum fetura locuples,
Insuper æthereæ monachorum concio vitæ.
Postquam pestiferum penetravit corda venenum,
Adscivere suis deceptum prone loquelis
Veri doctorem, justi quoque pæne sequacem

The king becomes jealous of Wilfrid.

[a] *Cruscula*] Crura, *interl.* MS. | [b] *gnosin*] scientia, *interl.* MS.

[1] *mediante*] MS., B.; medicante, A.

[2] *passus est*] pertulit, A.

[3] *perdix*] Avis in deserto, colore similis pico, sed major, alter perdit, alter fovet ova. For this story see Pliny, Nat. Hist. x. 33.

Theodore divides Wilfrid's diocese into three parts.

Theodorum, supra cecinit quem rustica musa.
Annuit ipse quidem regalibus improbe cœptis,
Substituens ternos sub nomine præsulis intra
Contiguos patri fines illo usque monarchos.[a] [1]
Audiit eutyches[b] quid rex sibi contrahat, imas
Percontare volens nævo sine criminis iras,
Alta petit lento triclinia opipare[c] gressu.
Ecce faces tanti stimulatoresque pericli
Obriguere metu, commentanturque maligna.

Wilfrid's remonstrance.

"Cur lædor, pater," inquit, "ab his, quos nulla fatigat
"Nostrarum, fateor, impune molestia legum?"
"Nos," aiunt, "facinus quamvis cogente senatu
"Ponimus, haud quodquam nefas decreta refelli."
Sic testes scelerum fari[2] potuere suorum.

Wilfrid appeals to Rome.

Antistes vero nolens desistere cœpto,
Quidquid ei pravum pseudo-Theosebia[d] nectit,
Romuleo sanxit voto fore discutiendum.
Intuitus quosdam fœdo insultare cachinno:

His rebuke of those who laugh at him.

"O utinam lætos, pueri, feliciter annos
"Ducatis! sed gaudia sors infesta resolvet.
"Nec prius in refluos venient hæc tempora soles,
"Immatura nimis quam tristia fata luatis."
Hæc ait, et sobrio compressit verba palato.[e]
Aelfwine post jugulum populi luxere profatum,
Inferias[f] cæso[3] dantes mœrendo clitoni,
Cujus post tumulum fratris victoria fluxit.

Qualiter Freisonum gentem convertit ad fidem.

His ita compertis rediit, lætoque negatas
Corde revisit oves, arentia pectora blandis

[a] *monarchos*] singularis rex, *interl.* MS.; monarchus dicitur singularis princeps vel rex, *interl.* A.

[b] *eutyches*] bene fortunatus, *interl.* MS. and A.

[c] *opipare*] in marg. MS.

[d] *pseudo-Theosebia*] falsa Dei servitus, *interl.* MS.

[e] *palato*] in marg. MS.

[f] *Inferias*] Debita sepulturæ, vel sacrificia, *interl.* MS.

[1] *monarchos*] MS., A.; monarchas, B.

[2] *fari*] firi sc. fieri, A. B.

[3] *cæso*] MS., B.; cælo, A.

Paullatim reparat solamina dando loquelis.
Interea pernix obliquo littore classis [1]
Solvitur, æquoreos pertentatura meatus.
Quam circum monachi, dextra lævaque relicti,
Fausta patri pariter lachrymosis questibus orant.

Wilfrid sets sail.

Tunc inimica seges igni tradenda perenni,
Non contenta suæ virus fudisse kakiæ,[a]
Legatos regi Francorum dirigit, atque
Œconomum [b] Domini prædari impune petivit.
Sed superi pietate Ducis conamina falsa
Macario [c] nullas quibant inferre ruinas.
Lætiferas vero scrobibus versute latentes
Decipulas sensit Winfridus [2] præsul, eisdem
Perditus insidiis, tantum monogrammate [d] lusus.

Winfrid is seized in his stead.

Præterea flabris aliorsum prospere versis,
Freisonum lætis portum percepit in oris.
Gentiles stupuere nimis, sed summa mekotes [e]
Regem cum ducibus placatos reddidit omnes.
Categorans [f] ergo divinum sperma popello,
Aperuit [3] dulces in salsis [4] rupibus amnes.
Tum pecudum fetura habilis, tum semen in arvis [5]
Crevit, et exsultant sollemniter opiliones.

Wilfrid reaches Friesland,

Post modicum multis tribuit baptisma salutis,
Et fundavit eas Wilbrordus quas habet arces,
Æquiparans tantum fidei fervore magistrum.

and begins the mission there, which Wilbrord keeps up.

Quomodo insidias Francorum evasit.

Nec [6] tutela ducem, quem multæ copia gazæ
Francorum rupit, furiis accendit acerbis.

[a] *kakiæ*] malitiæ, *interl.* MS.
[b] *Œconomum*] *i.e.* ministrum, *interl.* MS.
[c] *Macario*] beato, *interl.* MS.
[d] *monogrammate*] unius literæ, *interl.* MS.
[e] *mekotes*] maculantes, *interl.* MS.
[f] *Categorans*] introducens, vel scribens, *interl.* MS.

[1] *classis*] MS., A.; celox, B.
[2] *Winfridus*] Wilfridus, A.
[3] *Aperuit*] MS., B.; Aptavit, A.
[4] *salsis*] MS., B.; falsis, A.
[5] *arvis*] MS., B.; armis, A.
[6] *Nec*] MS., B.; Hæc, A.

Efruinus tries in vain to induce the king to give Wilfrid up.

Syngraphidem[a] sculpsit, munus venale notavit,
Quiret Adalgisum collatis subdole regem
Implanare opibus Efruinus[1] philocompos.[b]
Legati properant, paraphrastica jussa revelant.
Rex vero phronymus,[c] scindens ferale volumen,
Aspernatus eos flammis projecit in altis.
" Imprecor æterno pereat sic caumate,[d] quisquis
" Compactæ quærit fidei dissolvere nodos."
Infit: et infestos jussit remeare latrones.[2]
Haud dubium quin lustratus fulgore superno,
Ad cunas agii quondam qui luxit ab alto.

Qualiter regina resipuerit.

The poet apostrophises the queen, who had procured Wilfrid's banishment.

Imprudens mulier, justum furialibus armis
Cur stimulas? sat erat patria expunxisse[e] beatum.
Quid mare sollicitas? quid casses[f] abde Charybdi?[g]
Num tibi quadripatens famulatur[3] machina ruris?
Tene jubente poli rutilabit dextimus[h] axis?
Siste, capesse fidem: dynami[i] capieris eadem,
Ocius amisso mutaberis ipsa marito,
Grassatrix[4] scelerum fies inimica luporum,
Christi candidulos pasces modo mitior agnos.
Quem nunc persequeris, posthac[5] devota sequeris,
Multa dehinc populis adhibens monimenta salutis.
Ista per extasin[k] scalpello lusimus unco,
Cœpta libet solito nunc insanire cothurno.[l]

[a] *Syngraphidem*] cautionem, scriptionem, *interl.* MS.
[b] *philocompos*] amator jactantiæ, *interl.* MS.
[c] *phronymus*] sapiens, *interl.* MS.
[d] *caumate*] *i.e.* fervore, *interl.* A.
[e] *expunxisse*] consumere, expugnare, *interl.* MS.
[f] *casses*] retia, *interl.* MS.
[g] *Charybdi*] vestigioso mari, *interl.* MS.
[h] *dextimus*] dexter, *interl.* MS.
[i] *dynami*] virtute, *interl.* MS.
[k] *extasin*] excessum mentis, *interl.* MS.
[l] *cothurno*] calciamenti genere quo poetæ et senatores utuntur. Coturnum superbum vel altum, *interl.* MS.

[1] *Efruinus*] MS., B.; Efluinus, A.
[2] *latrones*] MS., A.; sodales, B.
[3] *famulatur*] MS., A.; obedit, B.
[4] *Grassatrix*] MS., B.; Crassatrix, A.
[5] *posthac*] MS., B.; posthæc, A.

Quomodo a rege Francorum susceptus sit.

Wilfrid visits king Dagobert.

Ver gelidos tepidis jam solverat æstibus Alpes,
Viribus assumptis cum præsul lætus ab illis
Gallica rura petens exivit finibus, atque
Nota subit fidens Dagoberti mœnia regis.
Ipse quidem[1] merito, venturus ut asseret ordo,
Publica suscepto præbebat læta patrono.
" Perditus, ut nostis," inquit, " popularibus alis,
" Excepi mœstas tenero olim somate[a] rimas.[2]
" Ascendi tremulum non multo remige lembum,
" Pulsus ad ignavos adulescens exul Hibernos.

The king mentions his obligations to Wilfrid.

" En vobis, cujus merui tutamine reddi;
" Per me, perque tuam, miles[3] dilecte, salutem,
" Si qua fides animo, tantum servemus amicum."
Exsultant proceres: neque enim leve principis extra
Præcipuum fas est subjectos velle meare.
Obtulit egregias immenso oromate[b] sedes,
Ire catillatum[c] nec vult rex longe[4] beatum
Friguttire,[d] petit veritas violentior[5] arces.
Magnanimus vero votis regalibus heros
Non cessit: verum rebus sociisque levatus,
Quin etiam sumpto Deodato a præsule pergit.

With Deodatus, Wilfrid visits Berthere.

Rursus ab objecto properans sibi rege paratum
Vadit ad hospitium. Bertherus namque patentes
Imperitans terras multo terrore regebat.
Ipse pio solans justum suscepit amore.
Post epulas et post grati[e] carchesia[6] Bacchi,

[a] *somate*] corpore, *interl.* MS.
[b] *oromate*] somni visu, visione, *interl.* MS.
[c] *catillatum*] contra dicentem, *interl.* MS.
[d] *Friguttire*] in marg. MS.
[e] *carchesia*] pocula, *interl.* MS.

---

[1] *Ipse quidem*] MS., A.; Is equidem, B.
[2] *rimas*] MS., A.; ærumnas, B.
[3] *miles*] om. A., reading *delecte*.
longe] MS., A.; ultra, B.
[5] *violentior*] MS., A.; alacrior, B.
[6] *carchesia*] MS., A.; carthesia, B. The word shows that Fridegode was acquainted with the Georgics.

Rex cœpit narrare patri, qui livida civis
Viderit orsa[a] mali sese violare volentis.
"Ast ego præteriti memor," inquit, "Sancte, pericli,
"Ut quondam tellure mea privatus, amaras
"Externo sub rege dolens[1] sensi cicatrices.

Berthere tells Wilfrid of the devices of his enemies.

"Fœdere sed multo quamvis servatus ab uno,[2]
"Evasi sævos discedens liber amicos.
"Me quoque muneribus voluerunt fallere latis,
"Quo te deciperent glauci lacerando Britanni.
"Quod si me fidei gentilis amore tenacis
"Vendere despexit, te nec minus ipse fovebo."

Wilfrid reaches Rome.

Clanxendix[b] tonuit, comites rex promptulus auxit.[c]
Sic Romana petunt pernicibus atria plantis.

Qualiter se in synodo Romana excusaverit.

Cursores sed jam præmiserat archipolites[d]
Theodorus: tum Wilfridi pia fama beati
Ausonias notis penetravit nutibus aulas.

The synod at Rome.

Euge ciunt cives certatim protinus omnes.
Exterit abigenas[3] Petri dignissime valvas.
Agatho Apostolicas decorabat præsul habenas,
Justitia simplex, æqui non marcidus auspex.
Edictum posuit, patrium syntagma[e] gregavit,
Atque quater duodena patrum, nectente diade,[f]
Agmina conduxit, communi famine dixit:

Speech of pope Agatho.

"Cultus et ecclesiæ fucatur sanctio priscæ,
"Ni coquat emersas calor ecclesiasticus herbas.
"Anglica comperimus vexari pessime regna,
"Dum præter fixos fiunt discrimina[4] fines,

[a] *orsa*] mysteria dicta, *interl.* MS.
[b] *Clanxendrix*] (*sic*) Tuba quæ classi indicat, *interl.* MS.
[c] *auxit*] augmentavit, *interl.* MS.
[d] *archipolites*] princeps civitatis, *interl.* MS.
[e] *syntagma*] doctrinam, compositionem, constructionem, *interl.* MS.
[f] *diade*] binæ, *interl.* MS.

[1] *dolens*] MS., A.; degens, B.
[2] *uno*] MS., A.; humo, B.
[3] *abigenas*] A.; abiegnas, MS., B.
[4] *discrimina*] MS., A.; discidia, B.

" Arguto fratres fratrum moderamine[1] clades.
" Pendite ne rudibus pereant antiqua bilibris.
" Primores Itali trutina pietatis adulti,
" Talia doctiloquo retulerunt fata magistro:
" Incipe, pastor, habes veterum decreta virorum.
" Nunc illos admitte, placet, quos multa fatigant
" Instigante fide spatiosæ incommoda terræ.
" Decernes sermone pio, quid subditus ordo,
" Et quid quæque colant, seu quid vitare jubentur
" Ecclesiæ: scelus hoc pacto vacuabitur omne."
Allusit: statimque sacras Wilfridus in ædes
Cogitur ipse suas jussus narrare querelas.
Obtulit expressum patribus diploma[a] legendum,
Ut patriæ curas ovium ceu lucra piarum
Sedulus obsequio tractaverit, utque dicatas
Invidia cogente fores suspenderit, atque
Eheu pontificum fraudes qui more procorum
Ornatam proprio sponsam invasere patrono.
" Non ego criminibus quenquam[2] depravo peractis.
" Præstolor[b] Hesperia qui judicer," inquit, "ab aula."
Omnia versifico longum[c] exantlare[d] relatu.
Alternæ perhibent sincera oracula partes
Expromsisse virum: prorsus hunc esse legendum,
Cujus Apostolico solidandæ robore vires,
Hoc virus ne serpat, et incautos malesano
Inficiat succo, dum justum pessimat atrox.
Annuit, et scriptis legalibus archierarchus[e]
Theodoro regique jubet sancita[f] notari.[g]
Ni pietate pari conservent jussa magistri,

Wilfrid puts in his petition.

Theodore and the king are ordered to restore Wilfrid.

[a] *diploma*] *i.e.* duplum, diplomum, duplicatum, *interl.* MS.
[b] *Præstolor*] in marg. MS.
[c] *longum*] s[cilicet] est, *interl.* MS.
[d] *exantlare*] pro exanthlare, *interl.* MS.
[e] *archierarchus*] princeps sacrorum, *interl.* MS.
[f] *sancita*] judicata, *interl.* MS.
[g] *notari*] manifestari, *interl.* MS.

[1] *moderamine*] MS., A.; discrimine, B.
[2] *quenquam*] quanquam, A.

Judicio Domini cunctos anathemate[a] plecti,
Quærentes animam sine re[b] damnare beati.

Quomodo a Roma redierit.

Wilfrid returns home, and falls in with robbers,

His ita fundatis, ne sicut apostata vilis,
Aut legum profugus sola quærat perdere nota;
Limitibus planis excessit finibus illis.
Uritur infestus humanæ prolis amicus,
Commaculare bonum perquirens livide votum.
Nam properans patuli dum verreret[1] æquora campi,
Conglomerata suis furum[2] collegia signis
Noxia, regali, ceu fertur, sanguine fuso.
Civiles etenim Dagobertus marchio[c] dextras
Senserat, et rigidum capulo tenus inguine ferrum.
Prœlia vibratis intentant cominus hastis.
Arduus excusso quorum convicia telo
Unus pontifici fœdo sic ingerit ore:

who threaten him with death.

"Delator patriæ petulans, moribunde viator,
"Gallica tu pridem violasti sceptra, relato,
"Qui periit cæsus, quem jure sequere, tyranno."
"An pravum gessi, regem dum[3] forte remisi?"
Inquit, "et opto pati gaudens pro nomine Christi."
Mox truculenta ruunt hastilia; deinde remissis

In the end, they ask Wilfrid's blessing.

Acclines rogitant ancilibus ut benedicat.
Crediderim rutilo perculsi fulminis igne,
Quod patuit mundo, dum matris fluxit ab alvo.

Qualiter[4] decreta Romana regi detulerit.

Wilfrid reaches England,

Nil metuens ergo pertransit gramina tuto,
Securusque cavas[5] intrat velociter alnos.

[a] *anathemate*] maledictione. *interl.* MS.

[b] *re*] *i.e.* causa, *interl.* MS.

[c] *marchio*] in marg. MS.

[1] *verreret*] MS., B.; verteret, A.

[2] *furum*] MS., A.; furunt, B.

[3] *regem dum*] MS., B.; regendum, A.

[4] *Qualiter*] Quomodo, A.

[5] *cavas*] MS., B.; caves, A.

Multivido fratrum posthæc oramine fultus,
Auctorata ferens Petri vexilla beati,
Regales adiit, dans rectis gaudia, postes.
Bullatas offert signato cortice chartas.
Confestim doctæ pariter coiere catervæ,
Quid narret Romanus apex, audire paratæ.
Archistrateios[a] solio prospectat ab alto,
Jus crudele sacris ausus dictare loquelis.

and produces the pope's letters,

Quomodo rex delata scripta spreverit.

Post Evangelicum catorthoma,[b] post recitatas
Sedis Apostolicæ causas, indigne ferebant
Oppositi quidam raptam persolvere prædam.
Urgebantur acri furioso pectore bile:[c]
Permulcentque, nefas! perverso fasmate[d] regem
Spernere syngraphas furtivis rebus adeptas:
Symmystenque[e] Dei gaudent sycophanta[f] notari.
Tandem semoto patrem trusere locello,
Blanda retractantem Regis promissa superni,
Olim qui dixit, "Qui vos, hic Me quoque spernit." Luke x. 16.
Tum regina gravis hujusce schismatis auctrix,
Præsumpsit pretias Sancto divellere capsas,
Non impune sibi tantam sociata rapinam.

which are despised, and he himself is imprisoned.

Qualiter fratres hortatus fuerit.[1]

Ergo opibus sociis pessumdatus inclytus heros,
Famina mirifico fratribus depromsit ab ore.
Gloria multa loquens, multo captanda labore.

[a] *Archistrateios*] Princeps exercitui, summus prætor, vel major prætorum, *interl.* MS.

[b] *catorthoma*] correctionem, *interl.* MS.

[c] *bile*] felle, vel invidia, aut tristitia, *interl.* MS.

[d] *fasmate*] fama, *interl.* MS.

[e] *Symmysten*] consecretarius, *interl.* MS.

[f] *sycophanta*] fallacia vel accusator *interl.* MS.

[1] *fuerit*] sit, A.

Wilfrid's address to his friends.

" Cana Patrum series, longos experta dolores,
" Vincere multiplices meruit Divinitus hostes.
" Heroum duodenus apex patiendo beatas
" Sidereumque decus Jhesu tribuente coronas
" Excepit, multum modico lucratur ab ipso.
" Nostra licet duram patiantur corpora sortem.
" Mentes triticeo cælis indentur acervo,
" Quo fruges animæ capientur mox locupletes.
" Præmia non quærat, ni qui tolerando triumphat."
Dixit, et actutum lictorum torva vorago
Obstitit, et raptum tenebroso vinxit in antro.

Quomodo in carcere lucem promeruit.

The poet again apostrophises Wilfrid.

Qualem te, pastor, lætum tristemve fatebor?
Lætabare quidem te Christi post fore risten;[a]
Flebas damna gregis pastorum verbere læsi.
At tu[1] cœnoso dum stringeris undique vallo,
Num solito non quivisti fulgore potiri?
Exacuere leves inimici vane[2] ligones,
Nequiquam ancipites inspicant[b] acrius enses.
Tempestiva tibi funduntur lumina cælis,
Inviso properat consueta porismate[c] lampas,
Pervigil excubias Jhesu dum solvis amatas.
Testis adest custos, ergastula sæva serenis
Inspiciens radiare focis in tempore noctis.
Quid minus a Petro, cui lumen fulserat arto?
Digne quidem parili posthac donabere serto,
Quem voto sequeris, quem tormentis imitaris.
Et ne desperes, æquo splendore nitescis.

[a] *risten*] in marg. MS.
[b] *inspicant*] acuunt, *interl.* MS.
[c] *porismate*] *id est* itinere, *interl.* MS.

[1] *At tu*] MS., A.; Actu, B.
[2] *vane*] frustra, A. B.

Qualiter adulationi principum restiterit.

Interea multis vexatur fraudibus almos.
Execrare apices, actusque probare feroces.
" Vertex si capulo," dixit, " cædatur acerbo,
" Aut terebrent costas instantia pila tenellas;
" Unum iota meo nunquam frustrabitur astu,
" Quæ sanxere patres Petri documenta sequentes."
Sic legit fuscos primatum offendere vultus,
Non et Apostolicos consensit fallere ritus.

Wilfrid keeps sternly to his resolution.

Quomodo a carcere postulatus[1] *mulierem sanaverit.*[2]

Carpitur inde gravi conjunx dilecta veterno
Præsidis, infaustas, ha! ha!,[a] procurantis habenas.
Corpore contrito, compagibus atque solutis,
Mortua contractis fluitabant viscera nervis.
Sensu nempe[3] carens, extis jam condilomatis,[b]
Grande viro scrupulum congesserat, extima vitæ
Spectanti, dum præteritæ spiramina reddat.
Protrahit illa moras: tandem velociter artas
Vir supplex satagit Sancto reserare catenas.
Fletibus haud modicis deposcit opem medicantis.
Ergo pater solito pietatis munere fisus,
Passibus approperat conferre juvamen anhelis.
Affuit, et turbas removeri jussit adactas.
Hinc precibus fusis, perfudit viscera lymphis.
Mox rediit priscos vitalis fervor in artus.
Nil nocuere virum crudelia lora beatum:
Quin alacri vultu lucum remeavit in ipsum,
Nec puduit tetras iterum curare cavernas.
Præfecto cognomen erat quem diximus Osferd,[4]

The illness of the wife of the keeper of the prison.

Wilfrid heals her.

[a] *ha! ha!*] interjectio, *interl.* MS.
[b] *condilomatis*] *i.e.* corruptis, *interl.* MS.

[1] *postulatus*] rogatus, A.
[2] *sanaverit*] sanavit, A.
[3] *nempe*] MS., A.; pæne, B.
[4] *Osferd*] MS., B.; Offerd, A.

Conjugis ereptæ vocitamen dicitur Æbbæ,
Post modicum sacro gaudebat condita velo.

The keeper of the prison refuses to keep Wilfrid, who is sent elsewhere.

At præses timidus, rerumque stupore coactus,
Malle pati propriæ dixit dispendia vitæ
Intimat, et sævo quam justum perdere[1] regi.
Isque tumens nimium præcepit acerbius illum
Compedibus rigidi damnatum carcere ferri
Stringere, mutata custodis sorte prioris.
Urgentur chalybes furcos[2] aptare bicornes,
Et sterili funes nexare labore trilices,[a]
Quis terrere queant athletæ corda ligati.
Sed quo suppliciis animo mordacius instant,
Prorsus eo minimum se profecisse stupebant.
Nam quæcunque sacris nectebant vincula membris,
Aut diffusa cadunt, aut forte incongrua fiunt.
Artubus innocuis libertas cessit herilis.

The chains fall off from Wilfrid's limbs.

O crudele genus! frustra contunditur incus.
O scelerata manus! quid prodest lædere corpus?
Non metuit jugulum, quem contremit indere lorum.
Digne satis gressus tremulæ fugere catenæ,
Pacifice qui currebant per compita vitæ.
Ergo alacres pastor curans mitissimus agnos,
Lingua perdocuit, manibus baptismate tinxit.
Oppida commissi verum dum marchio regni
Permeat, illecebras explens pompose caducas,

The queen becomes dangerously ill.

Ecce repentino turbantur gaudia casu.
Dum raptis etenim conjunx regalis abuti
Audet relliquiis, spirans typho[b] impietatis;
Vindex ira subit, Satan per viscera gannit:
Quem coluit petulans, hujus fit hospita bacchans.
Talibus attonitis accessit regia nutrix.

She is told what has caused her sickness.

"Anne patent," inquit, "veteris commissa piacli?
"Extera Wilfridum violant ergastula justum:

[a] *trilices*] triplices, *interl.* MS.
[b] *typho*] tipho dicitur gubernator navis, *interl.* MS.

---

[1] *perdere*] MS., A.; prodere, B. | [2] *furcos*] MS., B.; furcas, A.

"At tua terrifico quatiuntur dæmone membra.
"Sprevisti emeritas Petri de culmine chartas:
"Excipis en dignas irato Judice pœnas.
"Capsaces collo dempsisti immunda verendo:
"Nunc moribunda Baal vinciris, et ipsa caveto."[1]
Naribus immanes ceu fundeus torridus ignes,
Rex aderat, quem sic genitrix affatur honesta:
"Jam memor esto tui, læthargum[a] subrue, fili.
"Ultio dilectam profligat summa jugalem.
"Sed tu sceptrigeram si vis augescere dextram,
"Vincula solve viri, quoquam sine crimine nexi:
"Et si fers animo, jubeas discedere regno."
Annuit invitus, patuit mox carcer apertus,
Reddidit et claram nubes densissima stellam,
Protinus immeritam sensit regina medelam.

The king is also censured.

He releases Wilfrid, and the queen recovers.

Qualiter Berhtwaldus exulem suscepit.

Excedens igitur patriam cognataque rura
Deserit, australesque petit velut advena terras.
Nobilis expulsum per devia quæque viator
Obvius excepit, mundi quia summa potestas
Indefinito præfixerat omnia verbo,
Defore nil justis spondens pro se tribulatis.
Regia progenies Berthwaldus munere dives
Nec latuit: statimque furor hostilis inarsit.
Sed pater a solito nunquam sudore fatiscens,
Instruxit gregibus monastica jura fugatis,
Jam fati tellure viri tunc invida pestis
Corda ducis zabuli præstrinxit hospitis apti,
Fratris Edilredi per Mercica regna decori,
Cujus in obsequio conjunx inimica manebat,
Ekfridi germana trucis tumidique tyranni.

Wilfrid goes to king Berthwald.

[a] *læthargum*] Læthargus, vel vitium quo comprimuntur ægri ad falsum somp-num, *interl.* MS.

---

[1] *caveto*] MS., A.; veruto, B.

Hi pulsare virum multo terrore serenum
Haud cessant, cogantque datam molimine pravo[1]
Degenerare fidem. Sic compulit ire carentem
Hospitis auxilio, comitatum præduce Christo.
Protinus[2] alterius susceptus regis in aulis,

But queen Ermenburgis procures his expulsion.

Femineas patitur instinctu dæmonis iras.
Ermenburgis enim totius criminis altrix,
Cladibus, ut cecinit præmisso musa tenore,
Multimodis torsit tantum furibunda patronum:
Sæva soror cujus Centwini regia conjunx
Expulit indemnem nullum servata pudorem.

Quomodo gentem Suth-Saxonum[3] convertit.

Quid strides[4] peritura seges, aut sulphure averni
Perpete torreris? en aspernata probabis.
Ipse sibi patriam præsul non longe jacentem
Adquiret, nondum divino vomere scissam.
Non licuit cultis committere semina sulcis.
Anne vacat saltem steriles invertere glebas?
Non timet exilium, qui gestat pectore Christum.
Gens igitur quædam, scopulosis indita terris,
Saltibus incultis et densis consita dumis,
Non facilem propriis aditum præbebat in arvis:
Gens ignara Dei, simulacris dedita vanis.
Hanc adit intrepidus, sincero dogmate fretus,

Wilfrid goes to Sussex,

Assistensque duci, pertractat munia Christi.
Fœdere complacito statim captatur ab ipso,
Non auri pretio, ferro non hostis[5] avaro:
Juravit pactos nunquam dissolvere nodos.
Hinc passim sacris permulcet corcula verbis,
Lucratusque ducem feliciter, atque jugalem,
Emicuit mediis fax indefessa tenebris.
Delubra contritis pereunt velocius aris.

---

[1] *pravo*] MS., B.; parvo, A.
[2] *Protinus*] MS., A.; Profecto, B.
[3] *Suth-Saxonum*] Saxonum, A.
[4] *strides*] MS., B.; tristes, A.
[5] *hostis*] MS., B.; haustus, A.

Nec doluit madidas subvertens augur acerras.
Dulcia divino funduntur mella canistro,
Tinguntur plebes sanctum baptisma petentes.
Rex quoque vivifica perfusus nobilis unda,
Prædia delegat, cœnobia præsul adornat.
Ædilwalch princeps vocitatus dicitur iste,
Wilfridi meritis qui novit cælica Tempe.[a]

and converts Ædilwalch, its king.

Qualiter Cædwallam exulem exsul suscepit.

Teque canam, fugitive puer, Cedvalla,[1] negatis
Quel fudit sceptris nemoroso Ciltena luco.
Audacem quippe Wilfrido subdere mentem,
Ut quires redhibere tui diademata regni,
Magnorum quærens evadere fata malorum;
Crevisti patiens, rex fortis, ab exsule pasci.
Tempus post modicum fidei capis incrementum.
Nam vertex tremula quem dudum foverat ulva,
Præsulis auxilio rutilat cingente corona.
Tu quoque pontificem multa tellure beasti.[2]
Felix exsilium quod poscit purpura regum!
Immo, pater felix, exsul pro fœdere pacis!

Wilfrid's influence with Cedvalla.

Quomodo a Theodoro archiepiscopo revocatus.[3]

Rumor tunc prodit, quia bello plura cruento
Agmina corruerant alterna cæde vorata:
Ekfridusque feri percussus cuspide Picti,
Exsilio Sanctos desivit trudere pravo.
Præterea pastor Dorobernica claustra gubernans,
Theodorus, damnare nefas in præsule quondam
Commissum cupiens, jamjam vergente senecta
Expetiit revocare virum sat inepte repulsum.
Ergo redit humilis, implens exacta prioris.

Wilfrid and Theodore are reconciled.

[a] *Tempe*] in marg. MS.

---

[1] *Cedvalla*] Cedulla, A.
[2] *beasti*] MS., A.; ditasti, B.
[3] *revocatus*] revocatus est, A.

Hos inter præsul Erchenwaldus venerandus.
Accedunt terni veræ funabula lucis,
Exorsusque dehinc senior Theodorus infit:
"Pœnitet en, fili, quia tot tormenta subisti.
"Ultima porro meæ properant confinia vitæ:
"Tu quocunque modo deliqui, quæso, remitte."
Terruerant animum Wilfridi gesta beatum.
Tum cælis oculos attollens, brachia terris,
Indulsit facinus, sicut præcepit Iesus.
Ergo solo strati, poscunt miseramina Christi.
Inque vicem culpis perfecto corde remissis,
Gaudebant lachrymis sobrio de fronte profusis.

Qualiter eum Alfrido regi placabilem fecit.

Jam fasces regni, jam publica sceptra perempti
Sumserat Aldfridus. Mox pastor scripsit eöus
Sedibus abreptis reddi debere beatum
Christi mathiten[a] post tanta pericula sennem:[b]
Ne contingat huic moriens quod pertulit Ekfrid,
Qui voluit dictum primus spoliare patronum.
Hoc et idem cunctis statim designat amicis
Ælflede, quæ virgineo succincta pudore
Pascebat nitidas Jesu prudenter ovillas.
Tuque clientelæ, princeps, memor esto[1] cupitæ.
Scripsit Edilredo cognato morte gravato,[2]
Qui studuit toto Wilfridum pellere mundo.
"Nunc age, communi si vivas optime voto,
"Sæpe meis, fateor, parebas phronyme[c] dictis.
"Jam quoque pastoris extremos crede rogatus,
"Ut tua præcluibus[d] gliscens[e] euprepia[f] sceptris,

Wilfrid and king Aldfrid are made friends.

[a] *mathiten*] *i.e.* discipulum, *interl.* MS. and A.

[b] *sennem*] in marg. MS.

[c] *phronyme*] sapienter, *interl.* MS.

[d] *præcluibus*] præpollentibus, *interl.* MS.

[e] *gliscens*] crescens, *interl.* MS.

[f] *euprepia*] pulchritudo vel decor, *interl.* MS.

[1] *memor esto*] MS., B.; memorare, A.

[2] *gravato*] MS., A.; sopito, B.

"Ardua Romulei servet præcepta vigoris,
"Quæ statuere patres Petri vectigal[a] amantes,[1]
"Agatho[b] præcipuus, Benedictus, Sergius[c] atque."
Dux etiam monitis arrisit[d] protinus istis,
Summo ceu docuit[2] servans in honore magistrum,
Usque sub extremam vitæ frustrabilis horam.

Quomodo res ecclesiarum possederit.

His ita consertis, Aldfridus stemmata regni
Non obscura gerens, Christi revocavit alumnum.
Certatim priscas possedit deinde casellas.
Pelluntur mœchi, sedes vacuata patrono
Redditur: applaudunt cives felicia fantes.
Lucidus Euuroica resplenduit axis in aula.

Aldfrid recalls Wilfrid.

Quomodo de exilio revocatus sedem recepit.[3]

Felices populi tanto pastore potiti!
Vix tamen exiguo manserunt gaudia lustro.
Nam modicum trita viguit perversius hydra.
Ardescunt veteres crebris pulsatibus ignes,
Ecclesiæ puppis vexatur dire procellis,
Cogitur et rursum nauclerus mittere clavum,
Anchora ni firma primum solidetur arena.
Rex etenim dictus, ligurum ferrugine tinctus,
Distendit variis veracia stamina pullis,
Alternando vices; nunc patris subditus alis,
Nunc mendosorum[e] credens inventa virorum.
Ni fallor, fida titubans statione carebat.

A difference between them.

[a] *vectigal*] exactio publica quæ ad victum pertinet vel fiscale tributum, et tributa navium, omninmque negotiorum solutiones, *interl.* MS.

[b] *Agatho*] *i.e.* bonus, *interl.* MS.

[c] *Sergius*] *i.e.* promptus operator, *interl.* MS.

[d] *arrisit*] gavisus est vel favet, *interl.* MS.

[e] *mendosorum*] fraudulentorum, *interl.* MS

[1] *amantes*] over an erasure in MS., A.; alentes, B.

[2] *docuit*] decuit, A. B.

[3] *recepit*] receperit summam, A.

Wilfrid goes to Ethelred of Mercia.

Ast pater immotam quærens servare carinam,
Maluit elatum regis differre tumorem.
Idcirco cessit, divisaque rura reliquit,
Impatiens sanctam scindi se præsule normam,
Arvaque commissis monachis collata revelli,
Nec metuens magni præferre[1] oracula Petri.
Mox Ædilredi repetens solium memorati,
Acceptus colitur placida sub rege quiete,
Explens officium multa pietate supernum.

Qualiter dolose ad concilium episcoporum vocatus sit.

A trap is laid for Wilfrid at a council of bishops.

Tantos post strepitus, quem non quivere molesta
Exsuperare fuga, nituntur fallere techna.[a] [2]
Denique collectim[3] censura urgente ducali
Synodus astruitur, legatio dira[4] jubetur
Cœlibis accessum festino cogere gressu.
Concurrit facilis, fratrum tum sæva simultas[b]
Undique stipatum fictis agitare querelis.
Machina non solido,[5] sed mox interlita limo
Corruit, haud patiens vatem prognostica[c] fantem.
Lincea namque viro fuerant oculamina tanto:
Immo prophetales ad hoc potaverat haustus,
Internos etiam quo posset cernere nisus.
Tandem vafrinos[d] blandis suggestibus astus
Increpitans, Italas suadebat credere chartas.
Ethnica sed nullis molliri corda lagonis[e]
Cedebant, virusque tegunt sub mente nocivum.

[a] *techna*] fraude, *interl.* MS.
[b] *simultas*] dolor, lis, rixa, dissensio, contentio, *interl.* MS.
[c] *prognostica*] gnosis, *i.e.* scientia *interl.* MS.
[d] *vafrinos*] callidos, *interl.* MS.
[e] *lagonis*] in marg. MS.

[1] *præferre*] MS., B.; perferre, A.
[2] *techna*] B.; tegna, MS., A.
[3] *collectim*] MS., B.; collectum, A.
[4] *dira*] MS., A.; menda, B.
[5] *solido*] MS., B.; solio, A.

Quomodo ei[1] *insidiæ patefactæ sint.*

The trick is revealed to Wilfrid

Præterea juvenis divini fautor honesti,
Expertus causas in Sanctum aptarier aspras,[2]
Accessit, regis dirum patefecit et ipsi,[3]
Toxica letiferæ caveat[4] quo tela pharetræ.
Nec etenim puduit legatum[5] audire fidelem,
Qui mox exposuit, celer intra mœnia[6] repsit.
Sanctus[7] stans igitur ducis inter castra perennis,
Excipit horrisonas illæso pectore[8] fundas,

Wilfrid's conduct.

Nec potuit validis penetrari pelta sagittis.
Instabant etenim violento famine agentes,
Se pater ut proprio vellet dispungere[a] voto,
Indignumque sacris se judicet esse gerendis.
O malesuada cohors! O fraus! O sanctio discors!
Non eris immunis pœnæ, non criminis exsors.
Ipse quidem solitos gaudet perferre labores.
Tu Phlegeton subies, Erebum, manesque pavesces.
Insignita piis tunc extulit[9] ora loquelis.
"Ecce quaterdenos," dicens, "vexilla per annos
"Intemerata tuli veræ per cuncta fidei,
"Barrida[b] pravicolæ qui stravi examina turbæ,
"Inclyta censuræ servans invictus Eöæ
"Famina, non falso ceu garrit pollice sculpta,
"Mens inimica suo mox defectura veneno.

Wilfrid appeals again to Rome.

"Nunc quia compellor, Petri discrimine purgor.
"Non formido minas, exenia nulla capesso:
"Meque meo nunquam vobis mucrone litabo."
Hæc pater oravit, plebeium jusque repressit.[10]

[a] *dispungere*] donare, inde et spunctores dicuntur qui militibus dona tribuunt, *interl.* MS.

[b] *Barrida*] in marg. MS.

---

[1] *ei*] om. A.

[2] *aptarier aspras*] MS., A.; aptare sinistras, B.

[3] *et ipsi*] MS., A.; amentum, B.

[4] *caveat*] caveant, MS., A.; volitant, B.

[5] *legatum*] MS., A.; dicacem, B.

[6] *mœnia*] MS., A.; palatia, B.

[7] *Sanctus*] MS., A.; Summi, B.

[8] *pectore*] MS., A.; parmate, B.

[9] *extulit*] MS., A.; aperit, B.

[10] *repressit*] MS., A.; refellit, B.

Qualiter ad Ædilredum regem reversus est.

Wilfrid goes to king Ethelred

Solvitur infandum Jesu vincente coagmen,
Enituitque bonum præstantis præsulis omen.[a]
Sic Ædilredi valvas repetivit hiantes,
Explanatque duci sceleris commenta maligni.
Isque benignivolam firmans in præsule curam,
Edixit priscum nullo frustramine fœdus
Vellere, Apostolica donec remearet ab aula.

Quomodo secundo Romam adiit.

Verum discordes flagrant ardentius iræ.
Et quas Christicolis pastor fundaverat ædes,
Nisibus effevis averruncare[b] parabant.
Extorres statuunt mensæ incassum benedictæ,[1]

Wilfrid starts on his journey for Rome.

Quos sacer electis gradibus formaverat apte,[2]
Dulsos cœnosi lychinos audititidestos.[3]
At pia ventilabro Christi sententia justo
Efflavit paleas, Cocyti ardore cremandas,
Condivitque bonam cæli per horrea frugem.
Nam pater ipse greges et ovilia cara revisens
Ingemit, et precibus Domino commendat anhelis.
Aggressusque dehinc Romani pervia callis,
Ingreditur partas opulento remige lintres.
Carpebant placida libratis æquora velis,
Figitur et notis[4] vehemens lautomia arenis.
Obliquas igitur peragrantes commode terras,
Divino comites potabat fonte fideles.
Non errare licet, non manticulare[c] necesse est,

[a] *omen*] signum, indicium, vel augurium, *interl.* MS.
[b] *averruncare*] eradicare, *interl.* MS.
[c] *manticulare*] fraudire, decipere, *interl.* MS.

[1] *statuunt mensæ incassum benedictæ*] MS., A.; stavunt (? statuunt) agio incassum palinodo, B.
[2] *formaverat apte*] MS., A.; formarat adelphos, B.
[3] *audititidestos*] MS., A.; audititi destos, B.; and Mabillon adds *locus corruptus*.
[4] *notis*] MS., B.; certis, A.

Gratia quos tanti servat ductoris opima.
Is etenim largas, quamvis devotus egeret,
Impensas eleis[a][1] palmis fundebat apertis.
Quapropter, ceu præcinuit Davitica[2] psaltes,[b]
Justa manebit ei vitæ farrago[c] perennis.
Transmissis tandem Jovialibus æque cavernis,
Macarii penetrant rutilantia Dindyma[d] Petri,
Qua renitebat ovans summa virtute Johannes.
Affines moti festinant Euge per urbem.
Adstipulant modulis compto sistemate, certis[3]
Ædilisque[e][4] graves oppandit agillimus ædes.
Introiit præsul testudine fultus opaca,
Qui tellure cubans unca suffragine[f] suda,
Mille piis instillat aquis, vi denique sancta
Cælica summorum reseravit claustra polorum.
Indidit æquisonas divinis auribus odas.
Oratu surgens, famulantum rite catervis
Ambitur, siccatque genas, suspiria pressat.
Ast ubi complacuit, sacra consistoria[5] scandit.
Pontificum præsul, necnon et concio gaudet
Pistica,[g] Tarpeioque ruens de colle senectus.
Intestina pater postquam dyrrachia[h] planxit,
Ad vicina redit lentis habitacula plantis.

Qualiter a Johanne papa susceptus erat.[6]

Interea scriptis legatio cassa modernis
Berthwaldi de sorte ruit, puerile volumen

[a] *eleis*] miseriis, *interl.* MS.
[b] *psaltes*] Psalterium, *interl.* MS.
[c] *farrago*] genus frugi, *interl.* MS.
[d] *Dindima*] sacra mysteria, *interl.* MS.
[e] *Ædilis*] custos, *interl.* MS.
[f] *suffragine*] hamme, *interl.* MS.
[g] *Pistica*] fidelis, *interl.* MS.
[h] *dirarchia*] sacerdotalis principatus, *interl.* MS.

[1] *eleis*] B. The MS. and A. read *elegis.*
[2] *Davitica*] A. B.; Davitice, MS.
[3] *certis*] MS., A.; cerus, B.
[4] *Ædilisque*] MS., A.; Æditusque, B.
[5] *consistoria*] MS., A.; archisteria, B.
[6] *susceptus erat*] susceptus et probatus sit, A.

Opponens tanto nequiquam certe patrono.
Ausoniæ coëunt soritæ[a] mox quoque Graiæ[1]
Vestibulo[b] cursim priscorum scita revolvunt.
Protinus ammisso micuit syntagma[c] benigno.[2]
Ut jubar introiit, jùbaris ceu nectar opimi
Protulit effevum[d] liquido flavore libellum
Hisce characteribus: Christi tunc inquit alumnus:

Wilfrid addresses the synod.

" Nulla damus patriæ, fateor, contraria[3] nostræ.
" Non reges,[4] non reginæ,[5] regumve clientes,[6]
" Matris ad eximiæ gremium concurrere gratis.
" Elegi collata prius mihi jura probare.
" Non ignota cano, vobis præcognita narro,
" Jura dedere patres Romanum stemma regentes.
" Testis adest hujus sanctæ periergia[e] sedis,
" Hæc quia non sprevi, nam nec spernenda putavi,
" Collatis carui crebris populatibus agnis.[7]
" En qui me sensu graviter lymphante sequuntur,
" Norunt si qua meo vitiamine rupta vicissim
" Objectare queunt, vestro lustrabor ab ore.
" Non ego pompisonis adii pretiosa lupatis[f]
" Mœnia, nec gilvis falerato[g] stromate[h] mannis:[i]
" Prosequor at nudus nudi vestigia Petri.
" Posteritas sancite[8] quibus subsistat amica
" Legibus, et priscas nolite revellere cartas."
Obstipuere patres hæc sic fore commemorantes.[9]
" Hac mundi[10] Pharo[k] dicunt,[11] rudis arsit origo,

[a] *soritæ*] in marg. MS.
[b] *Vestibulo*] Vestibulum, *id est* arcus qui in ingressu est hostii vel ante januæ accessum spatium, *interl.* MS.
[c] *syntagma*] documentum, *interl.* MS.
[d] *effevum*] in marg. MS.
[e] *periergia*] expressio, *interl.* MS.
[f] *lupatis*] frænis, *interl.* MS.
[g] *falerato*] ornato, *interl.* MS.
[h] *stromate*] varietate, et varie opus contextum, *interl.* MS.
[i] *mannis*] equis, *interl.* MS.
[k] *Pharo*] *i.e.* turris, *interl.* MS.

[1] *soritæ mox quoque Graiæ*] MS., A.; Graiæ mox atque soritæ, B.
[2] *benigno*] MS., A.; berillo, B.
[3] *contraria*] MS., A.; discidia, B.
[4] *reges*] MS., B.; regis, A.
[5] *reginæ*] MS., A.; tristatas, B.
[6] *clientes*] MS., B.; clientis, A.
[7] *agnis*] agris, A. B.
[8] *sancite*] MS., B.; sancita, A.
[9] *commemorantes*] MS. A.; comminiscentes, B.
[10] *mundi*] MS., A.; dixere, B.
[11] *dicunt*] MS., A.; mundi, B.

The remarks of the synod.

" Nec deerit rabula[a][1] quo mens veneranda nitebit.
" Talia labentis patiuntur spargana[b] vitæ
" Æmula, nec tardat spiris[c] agitare malignis
" Actio pravorum vitam moresque proborum.
" Conquirenda[2] tamen hujus præsumptio[3] sectæ.[d]
" Et quamvis odiis proscriptus physiculatis,[e]
" Protinus arbitrio, Wilfride, piabere nostro.
" Nec Romana prius falsi pilotria[f] testes
" Excedent, justas donec pro crimine pœnas
" Jure luant, discantque viro deferre probato.
" Iste quidem Latias[g] olim lallando papillas,
" Pavit Christicolas multo dulcore catervas."
Oravere patres: testatur et ipse Johannes,
Hæc dicens: " Nullo morietur lampada fungo.[h]

The decree of the pope.

" Insidiæ veteres dormiscant ocius omnes.
" Desipiunt hebetes tetrico mœrore furentes.
" Wilfridum damnare nefas; qui, sicuti torris,
" Ereptus magno manet incombustus ab igne.
" Ut Petrus Christi, sic hic vestigia Petri
" Percolit, æquoreis nunquam timefactus in undis.
" Degeneres populi quid prodest velle[4] beari?
" Virtus si qua placet, patriis pepulistis ab oris.
" En rutilum liquido summæ virtutis agalma.[i][5]
" Sint rata quæ sanxit, non hæc obliteret[k] usquam
" Aut regalis apex, aut ecclesiasticus ordo.
" Nobiscum sapiat, qui Christi stigmata[l] gestat,

[a] *rabula*] calumniator vel rabidus, *interl.* MS.
[b] *spargana*] infantiæ initia, *id est* pannus, *interl.* MS.
[c] *spiris*] circuli vel nodi quibus religant serpentes, *interl.* MS.
[d] *sectæ*] hæresis institutio vel norma, *interl.* MS.
[e] *physiculatis*] *i.e.* naturalibus, *interl.* MS.
[f] *pilotria*] *id est* cœnum, *interl.* MS.
[g] *Latias*] in marg. MS.
[h] *fungo*] in marg. MS.
[i] *agalma*] *i.e.* forma, vel statura, vel imago, *interl.* MS.
[k] *obliteret*] *i.e.* deleat, *interl.* MS.
[l] *stigmata*] ornamenta regalia, vel signa plagarum, aut cicatrices, *interl.* MS.

[1] *Nec deerit rabula*] MS., A.; Rabula nec deerit, B.
[2] *Conquirenda*] MS., B.; Convincenda, A.
[3] *hujus præsumptio*] MS., A.; hujusce refragia, B.
[4] *velle*] MS., B.; valde, A.
[5] *agalma*] MS., B.; agalmo, A.

"Ne ferale chaos[a] evitandamque mephitim[b]
"Sentiscat rigidi retrusus in ima barathri.
"Quicquid neutericis confinxit Apocrypha[c] biblis,
"Cassetur priscis legatio censeo dictis.
"Quis duo-quindecies, denos pariter quoque quinos,
"Elogio[d] archontes queat infamare maligno?
"His coram fidei vir hic confessus honorem,
"Extunc vitali merito craxatus[e] in albo,
"Certis expectat cælestia dona diebus,
"Ut re percipiat, quod spe patienter et optat.
"Huic qui dissentit, nimis, inquam, prorsus ineptit."[f] [1]
Hæc eadem sacris jusserunt indere libris,
More cleanteo[g] solitis bullata sigillis,
Regibus et clero mittentes, atque popello,
Ut dirimant odii crudelia jurgia prisci.
The synod bids Wilfrid return.
Et dixere patri, post oscula frontis aquosi,
"Pacificus redeas; subjectis gaudia reddas;
"Terris atque polis[2] Jesu cleronomus[h] esto."

Quomodo[3] in itinere infirmum Michael visitavit.

Devictis igitur falsi latoribus astus,
Pignere sanctorum multa quoque glore[i] venustus,
Deserit Ausonias multis comitantibus oras,
Alpinosque[4] petit, quo Celtica[k] permeet arva.
Præteriens notos pedetentim transit Alanos.
Tandem pacatos devenit adusque Sicambros.

[a] *chaos*] tenebræ, *interl.* MS.
[b] *mephitim*] puteus, fœtidus, nil boni ferens, *interl.* MS.
[c] *Apocrypha*] Scriptura non recipienda, *interl.* MS.
[d] *Elogio*] *i.e.* miseria, *interl.* MS.
[e] *craxatus*] pro caraxatus, *id est* scriptus, *interl.* MS.
[f] *ineptit*] stultus efficitur, *interl.* MS.
[g] *cleantheo*] plorabili, *interl.* MS.
[h] *Cleronomus*] *id est* hæres, *interl.* MS.
[i] *glore*] in marg. MS.
[k] *Celtica*] nomen regionis, *interl.* MS.

[1] The Corbie MS. ended abruptly here, and Mabillon subsequently printed the remainder of the poem from a transcript of the Cottonian MS. which was sent to him.
[2] *polis*] polo, A.
[3] *Quomodo*] eum, *ins.* A.
[4] *Alpinos*] written over an erasure, MS.

Wilfrid's dangerous illness.

Hinc vexatur acri per singula membra veterno:
Nec quibat metas pedibus tranare cupitas.
Fertur equo primum; post hæc gestamine fratrum,
Vocibus et toto pastorum corde dolentum;
Muratamque [1] vehunt dilectum pondus ad urbem.
Semianimem insueto componunt debite stratu:
Perculsique metu, quidnam contingat in actu
Exspectare timent, mortis formidine pressi.
Octonis etenim bis forte quaterque vigenis
Decubuit horis, pastus fraglamine mentis,
Corporis haud escis, aut qualibet arte liquoris.

Michael appears to him, and gives a message.

Demum cum quinti spirarent lumina solis,
Mittitur e summo (dictu mirabile!) cælo
Archanus Michael, nitido lampabilis ore.
Quem pater intendens, non ut fantasma repellens,
Ceu stilbonta,[a] novum lumen, veneratur amicum.
"Surgito concivis, nostri non portio vilis:
"Et licet astricolas inter numerere catervas,"
Inquit, "ab orbatis jam nunc revocaberis agnis.
"Postquam bis binis fratres solidaveris annis;
"Cum mercede bona temet revocabo; sed insta
"Christotochæ [b] dignas ædes fabricare Mariæ:
"Cujus amore tibi cumulantur certius anni.
"Novit quid Petro, Petri quid solvis adelpho."

Wilfrid recovers.

Continuo sanctos subiit vigor integer artus.
Angelicum superam numen recucurrit ad æthram.
Surgitur, et tristes renovantur digne sodales.
O defesse, sagax curat quem cælica pinax:[c]
Et quia pellacis vitasti gaudia sæcli,
Cum numero vitæ meruisti præmia summæ.

[a] *stilbonta*] splendens, *interl.* MS.
[b] *Christitochæ*] Christi genetrici, *interl.* MS.
[c] *pinax*] *id est* dignitas, *interl.* MS.

[1] *Muratam*] over an erasure, MS.

Qualiter reversus mare transierit.

Oceani tumidas exhinc remeavit ad undas,
Gurgitis et vasti circumflua terga repressit.
Cantia complacito patuerunt littora rostro,
Jussit Apostolicum Berthwaldo ferre libellum.
Suscipit, ut decuit; patris præcepta peregit.
Hinc divi petiit, supra quem musa revolvit,
Lætus Ædilredi patulas fidentius aulas.
Cui retulit cessim: lætantur et ambo vicissim.

Quomodo rex Aldfridus propter contemptum ejus periit.[1]

Aldfrid refuses to receive Wilfrid.

Approperans ergo, læsus cunctamine[2] nullo,
Alhcfrido[3] regi direxit epistile[a] Petri.
Illicitum sapuit, non hoc sat juste recepit,
Protulit ambages, sicut fecere priores:
Nolens directis veneramen ferre loquelis.

Aldfrid's death.

Quocirca meritum tulit immature periclum.
Ultrices etenim patiens in corpore pœnas,
Cernere collibuit, quem dudum languide sprevit;
Multaque conjiciens[b] obiit, male gesta recensens[c]
Testibus adhibitis se reddere[4] velle negatis,
Si Domini auxilium vitæ daret accumulatum.[5]

Eodwlf becomes king for a short time.

Suscepit vacuas Eodwlf virosus habenas,
In sanctum furias[d] exercens immoderatas:
Inque brevi[e] periit, violento cive repulsus.

[a] *epistile*] *id est* epistola, *interl.* MS.
[b] *conjiciens*] arbitrans, *interl.* MS.
[c] *recensens*] recognoscens vel dinumerans, *interl.* MS.
[d] *furias*] iras, *interl.* MS.
[e] *brevi*] cito, *interl.* MS.

---

[1] This heading is not in A.
[2] The first syllable in *cunctamine* is written over an erasure, MS.
[3] *Alhcfrido*] Alhtfrido, A.
[4] *reddere*] subdere, A.
[5] *accumulatum*] over an erasure, MS.

Qualiter filium Aldfridi regem constitit.[1]

Aldfrid's son is made king.

Ut patriæ curam susceptet rite tuendam,
Filius adscitur Alhcfridi sæpe relati.
Qui gravitate proba, Wilfridi subditus ala,
Dilexit nimium, quia noverat esse beatum;
Is jussit proprii quantum tenet orbita regni;
Et coïere simul, Berthwaldo jure calonta.[a] [2]
Tunc patris alloquio rex censuit, omnis et ordo,
Servent ut pariter Wilfridi dogma verenter:
Pacis et Angligenæ firmantur fœdere gentes.

Quomodo ab infirmitate convaluerit.

Serious illness of Wilfrid.

Exhinc convaluere nimis diorismata[b] fortis
Athletæ, pereuntque mali sophismata[c] civis;
Germinis Hydrei penitus tenuata cicatrix,
Additur atque bonis virtus apodictica[d] victrix.
Ipse per obliquas pastor gradiens regiones,
Ut mater dociles doctrina[3] lacte refovit;
Ut pater ignaros sobria succensuit[e] ira;
Ad lucis patriam cunctos metaliter[4] hortans.
Præscivit porro Michaelis adesse profatum:[5]
Optabatque gravem Silicernius[f] affore[6] mortem.
Corruit, et subitus præclusit limmata[g] morbus.
Agmina pullatis coëunt vernacula birris;[h]
Commeat et toto vulgus miserabile ciclo.
Fit formido gravis, ne forte recedat ab illis.

[a] *kalonta*] *i.e.* vocantem, *interl.* MS.
[b] *diorismata*] *i.e.* diffinitiones, *interl.* MS.
[c] *sophismata*] *i.e.* questiones vel commenta, *interl.* MS.
[d] *apodictica*] demonstrativa, *interl.* MS.
[e] *succensuit*] increpavit, *interl.* MS.
[f] *Silicernius*] in marg. MS.; Silicem cernens, *interl.* MS.
[g] *limmata*] *id est* resolutiones, cogitationes, temptamenta, *interl.* MS.
[h] *birris*] in marg. MS.

[1] *constitit*] constituerit, A.
[2] *calonta*] written over an erasure, MS.
[3] *doctrina*] doctrinæ, A.
[4] *metaliter*] The first two syllables written over an erasure, MS.
[5] *profatum*] The two last syllables over an erasure, MS.
[6] *affore*] Over an erasure, MS.

But he recovers.

Fratribus at placidas[1] Jesu recinentibus odas,
Substitit, et læta sospes perfunditur aura.

Qualiter in virtute signorum viguerit.

Hactenus excolicum quanto sudore sacellum
Emerit, exposui; numnam miracula quibo?
Ennea si melico chelim mihi carmine ptangan,[2]
Septenasque jugem ciclico dulcore sorores;
Aut sim magniloqui multus sectator Homeri;
Non plane absolvam: dictis jam cedo quibusdam.
Quos etenim dæmon rabida possederat ira,
Effusis precibus fidei virtute resolvit:
Et queis debilitas artus devinxerat atra;
Aut oculo frustrans, aut linguæ murmure[3] damnans,
Aut gressus prohibens, aut reumate[a] pectora stringens;
Et sensu demptos,[4] et morbi tabe peræsos.
Ut frater congrex,[b] scelerum (sicut pater) offex,[c]
Circumfusa means docet agmina Christicolarum,
Vivifici tetra plastica dat theoremata verbi,
Naviter increpitans pigrum decus archiliorum.[d] [5]

Wilfrid makes his last arrangements.

Hæc ita sollerti perfecerat undique cura.
Sensit Olympiadam[e] dudum finirier[6] auctam,
Et metamorphosin[f] præsagit adesse cupitam.
Nec minus ipse tamen refovens normaliter omnes,
Æthralem vitam testatur jure sequendam.
Quid tricor[g] dictis? dabitur nunc his quoque finis[7]
Credo quidem scriptis: ut mors, dilectio fortis.

[a] *reumate*] revolutione gurgitis, *interl.* MS.
[b] *congrex*] in marg. MS.
[c] *offex*] impeditor, officere, obstare, nocere, impedire, *interl.* MS.
[d] *archilionum*] archileus dicitur qui super mille constituit, *interl.* MS.
[e] *Olympiadam*] iiij annorum spatium, *interl.* MS.
[f] *metamorphosin*] *i.e.* transfigurationem, *interl.* MS.
[g] *tricor*] moror, *interl.* MS.

[1] *placidas*] placitas, A.
[2] *ptangan*] ptongan, A. Mabillon reads *tangant*.
[3] *murmure*] munere, A.
[4] *demptos*] ademptos, A.
[5] *archiliorum*] archilionum, A.
[6] *finirier auctam*] Over an erasure, MS.
[7] *finis, etc.*] Cf. Virg. Æn. i. 199.

Quomodo sanctus vir ad Dominum migraverit.

Crebris ergo virum febribus pulsantibus almum,
Concurrunt monachi virtutum munere macti:
Agmine pastorem tantum cinxere globoso.
His ita consæptus, caput extulit, atque ita dixit:
" Pullulet[1] in vobis Divini gratia roris. — Wilfrid's last words.
" Vos equidem,[2] fratres, pridem revocastis euntem,
" Parcite jam, quæso, superum jam scandere regnum
" Me juvat, et fragili præjudico carne resolvi.
" Non vobis ultra forma conjungar in ista,
" Donec mundanas turbent elementa tenebras,
" Visibus et Domini præsens sit machina mundi.
" Muscipulos nostis quos obicit æmulus hostis,
" Illicibus quærens[3] animos vitiare figuris.
" Ingerit incestos lascivis spebus[a] amores.[4]
" Tunc oculos pulchris vanos illudit ideis,[b]
" Aures et blandis demulget sæpius arpis[c]
" Ut fraudem doceat, largissima lucra ministrat.
" Hæc monui semper, hæc vobis ipse frequenter
" Opposui, nolite moras inferre migranti.
" Urgeor, oh defungar, et oh, fratres, vigilate,
" Pyr[d] Flegeton[e] calida ne vos absorbeat unda."
Hæc ait, et duræ constravit membra quieti. — His death.
Spiritus ergo viri Michael repetente beati,
Vimineo condens corpus Kyriale[f] canistro,
Exhausit vitro vitalem digne cruorem.
Inter mœrentes, orantes, opperientes[g]
Evasit volucer, carnis ceromate[h] liber.

[a] *spebus*] speciebus, *interl.* A.

[b] *ideis*] *i.e.* visibus. Idea est cum specie rei futuræ velut oculis efferentes motum concitamus animi, *interl.* MS.

[c] *arpis*] in marg. MS.

[d] *Pyr*] Ignis, *interl.* MS.

[e] *Flegeton*] Fluminis inferni, *interl.* MS.

[f] *Kyriale*] dominicale, *interl.* MS.; domini, *interl.* A.

[g] *opperientes*] expectantes, *interl.* MS.

[h] *ceromate*] *i.e.* integritate vel unctione, *interl.* MS.

[1] *Pullulet*] Polluet, A.

[2] *equidem*] quidem, A.

[3] *quærens*] Over an erasure, MS.

[4] *amores*] Over an erasure, MS.

Qualiter lavacro vestis paralitica curata sit.

Postquam membra sacro tumularunt[1] sacra sepulcro,
Induvias sumpsere sibi fratres venerandi:
Interulamque[a] puer Sancti sudore madentem
Corripuit, normatrici tulit atque beatæ,
Quam sibi flamineo sociaverat apte verendo
Egregius heros, redimitam[b] castificando.
Hanc adit organico membris deserta vigore
Clinica,[c] suppliciter poscens se tangere posse.
Pavit secretum depromere virgo fidele.
Tandem compatiens miseræ subnixe petenti,
Tinxit aquis vestem, meruit quibus illa salutem.
  Post hæc bacchantes dementi pectore quidam,
Vulcanum tecto,[2] quo transiit ille, adhibebant.
Sed vis defuncti viventem terruit ignem:
Sævos mitificans, virtutis et omina monstrans.

A miracle is wrought with the water in which Wilfrid's vest was washed.

Quomodo patribus signum in cælo apparuit.

Annua bis senos confecerat orbita menses,
Subsidibus patris ex omni regione coactis,[3]
Cum miranda nimis fulserunt signa sub astris.[4]
Quærebant etenim quis tot pastore vacantes
Excipiat caulas, et ovilia tanta reservet.
Hesperus[d] aërias sed jam densaverat umbras,
Pernox cura fratrum cum cælum respicit altum.
Et micuit ciclus tenebrosa per astra coruscus,
Ceu matutinos igniret Phosphorus[e] ortus.[5]
Canduit hic radius monachum cœnobia circum

[a] *Interulam*] in marg. MS.
[b] *redimitam*] ornatam, *interl.* MS.
[c] *Clinica*] Paralytica, *interl.* MS. and A.
[d] *Hesperus*] Stella vespertina, *interl.* MS.
[e] *Phosphorus*] Lux lucis vel lucem ferens, *interl.* MS.

[1] *tumularunt*] tumulare, A.
[2] *Vulcanum tecto*] Vulcano tectum, A.
[3] *ex omni regione coactis*] Over an erasure, MS.
[4] *astris*] atris, A.
[5] *ortus*] Over an erasure, MS.

Officiose, vias visus liquisse polinas.[a]
Hinc patuit, Domini quia constat vinea firmis[1]
Oratu Wilfridi ævum stabilita gigantis.[b]
Mox apopempæo[c] grates persolvere summo
Accelerant, nomenque patris constanter honorant.

Epilogus.[2]

Fistula rurestris cecinit prothemata[d] cavis,
Callosas[e] cani meliger velut excola sannas,
Enervi trutinans exotica[f] docmina plectro.
Nunc oleate mihi faveas industrius[g] Odo,
Ut natum retuli stemma tum[3] maxime clusi.
Non epystasin[h] capit, ecstasinque[i] veretur.
Pagina, lector, ave: tibi cætera carpe tuapte.

Finis Breviloquii vitæ Beati Wilfridi.

[a] *polinas*] vestimenta mortuorum, *interl.* MS.

[b] *gigantis*] in marg. MS.

[c] *apopempeo*] *i.e.* recessu, *interl.* MS.

[d] *prothemata*] propositiones, *interl.* MS.

[e] *Callosas . . sannas*] in marg. MS.

[f] *exotica*] odibilia, peregrina, vel aliena, *interl.* MS.

[g] *industrius*] *i.e.* moderator, traditor, magister, rector, expositor, vel ordinator, *interl.* MS.

[h] *epystasin*] *i.e.* superstitionem, *interl.* MS.

[i] *ecstasin*] *i.e.* excessum, *interl.* MS.

[1] *firmis*] firmus, A.

[2] *Epilogus*] This title is added from A.

[3] *stemma tum*] The last two syllables over an erasure.

VITA WILFRIDI EPISCOPI

AUCTORE

EADMERO.

Incipit Prologus in vitam Sancti Wilfridi Eboracensis archiepiscopi et confessoris.

The author praises Britain.

Britannia, quam Angli, victis a se proturbatisque Britannis, Angliam vocant et incolunt, omni ex parte oceano cincta, tam ingenitis quam et undecunque allatis divitiis mirabili copia antiquitus exuberabat; quæ, ut terrenis rerum copiis, ita quoque sanctissimorum virorum magna fecunditate pollebat. Quorum exigentibus meritis, in tantum gratia Dei Omnipotentis totam insulam Sua munificentia decoravit, ut et cultus circa Dei obsequium circumquaque multiplicaretur; et res, tam publicæ quam familiares, multa pace, felicique prosperitate fruerentur.

Sed quoniam nihil omni ex parte perfectum mundanis rebus natura concessit, cæca dominatrix animi cupiditas, dum interdum quosdam ad hoc perduxisset, ut suis rebus contenti esse nescirent; pacis munimenta dirupit; pax dirupta rapinas, incendia, seditiones, bella, omniumque bonorum excidia peperit: quæ nonnunquam a sanctis ejusdem provinciæ viris detrita; nonnunquam ipsis in immensum malis crescentibus, ii qui mala deterrere moliebantur varia casuum perturbatione attriti. Dum enim studium suum in eo potissimum ponerent, ne perversorum hominum pravitati amissa sui status rectitudine cederent; dumque illi e diverso

The good men in Britain have some-

times been cruelly used; modis omnibus insudarent, ne istorum rectitudini ad sui correctionem sese vel ad modicum darent; iidem nequitiam suam modo vi, modo fraudibus exercentes, quos in malitia nequiverant, hos in communi vita socios habere nullo modo volebant. Hinc multi propria dignitate privati, multi a patria eliminati, multi quoque crudelissima morte necati, et a justo judice, Deo, gloriosissime coronati. Hæc, in primordio coalescentis fidei, partim insuper venientibus in se prædicatoribus est experta: hæc in procursu ejusdem fidei, partim in propriis et in se procreatis prædicatoribus est perpessa: hæc nihilominus eadem fide quaque fundata, partim a suis, partim ab externis hostibus, in suis patribus Anglorum ecclesia est atrociter passa. Hinc, ut alia taceam, venerandi antistites Mellitus et Justus Anglia expulsi Galliam petunt; hinc sanctissimus pater Wilfridus toties[1] a propriæ dignitatis sede rejicitur; hinc quoque[2] gloriosissimus rex Eadmundus, et beatissimus antistes Ælfegus iniqua morte damnati, martyrii gloria dignissime coronantur; hinc etiam dubio procul vir præclarissimus et excellentissimæ sanctitatis pater Dunstanus in exilium pulsus fuisse dinoscitur. Sed hæc me brevi attigisse suffecerit. Majores etenim nostri de his multa memoriæ digna cognovere, et luce veritatis insignita exinde sua posteris scripta reliquere.

as Mellitus and Justus, Wilfrid, Ælfegus, and Dunstan.

Eadmer mentions his reasons for writing this work, and the authorities he has used.

Et quoniam ea quæ de præfato Wilfrido scripta habentur, non simul in uno, sed in diversis auctoribus sparsa esse probantur; rogatus a nonnullis, quibus me contradicere incongruum duxi, immo, ut verum fatear, ipsius sanctissimi patris dilectione compulsus, ea quæ sparsim de ipso scripta sunt, nostro opere in unum componere institui. Siquidem Beda, nobilissimus nostræ gentis historiæ scriptor, in ipsa Historia de eodem patre per diversa loca nonnulla disserit; et beatæ memoriæ Odo, sanctæ Dorobernensis ecclesiæ pontifex,

---

[1] *toties*] totiens, B.

[2] *quoque*] om. B.

de vita et conversatione ejus quendam libellum[1] edidit, postquam reliquias ipsius Sancti de loco, in quo primum positæ fuerant, excepit; et ad ecclesiam, totius Brittaniæ matrem, quæ in urbe Cantuarberia[2] sita est, magno devotionis honore transvexit. Horum igitur dicta[3] per omnia sequens, pæne nihil quod eorum auctoritate roborari non possit, nihil autem ex toto quod contrarium sit, dicturum me fore confido. Sane quicunque hæc vel legere vel audire dignatus fuerit, precor ut ista me non ita scripsisse accipiat, quasi antiquis, quæcunque sunt hac de re, mea velim scripta præferre; sed potius cogitet, et amicis meis, me (ut dixi) rogantibus, morem gerere, et Sancto Dei aliquod obsequium mei amoris et reverentiæ exhibere voluisse.

Explicit Prologus.

[CAPITULUM I.]

Incipit[4] vita sanctissimi confessoris atque pontificis Christi, Wilfridi,[5] cujus festivitas colitur iiij. idus Octobris.

Wilfrid is born.

Anno igitur Incarnationis[6] Verbi Dei sexcentesimo tricesimo quarto, regnante in Cantia filio gloriosissimi Ædelberti regis Cantuariorum, Eadbaldo, et in Nordumbria[7] successore nobilissimi Edwini regis Nordanhunbrorum[8] sanctissimo rege Oswaldo; de inclyta gentis Anglorum prosapia puer Dei Wilfridus nobilitate[9] natus, et e vestigio cælesti est prodigio mundo nobilissime designatus. Cum enim beatus puer

[1] *libellum*] heroico carmine, *ins.* B.

[2] *Cantuarberia*] Cantuariæ, A.

[3] It will be observed that Eadmer says nothing about Eddi, although it is evident that he had seen his Life of Wilfrid.

[4] MS. Arundel, which I designate as A., begins here.

[5] *Wilfridi*] B. omits the rest of the rubric,

[6] *Incarnationis*] ab Incarnatione, A.

[7] *Nordumbria*] Norhthumbria, B.

[8] *Nordanhunbrorum*] Nordanhumbrorum, A.; Northanhimbrorum, B.

[9] *nobilitate*] nobiliter, B.

intempestæ noctis silentio matris prodiret ab alvo, columna ignis super domum, in qua nascebatur, cælitus emissa, omnes circumfusæ noctis tenebras radio suæ lucis abstersit. Quique igitur vicinorum, tanta luminis magnitudine subito terrore turbati, e domibus proruunt; et stupore affecti, singuli quod primo capere poterant arripiunt, et in turbam coacti turbato murmure ad ignem concite currunt. Ad domum autem usque pervenientes, flammam, ut cœperat, radios emittentem inveniunt; sed domum et quæcunque[1] vicina nil læsionis pati mirantes aspiciunt.[2] Nimio itaque stupore paventes, "Papæ!" inquiunt, "quidnam signi "hoc nobis innuere putas? Nimirum divini est numinis "omen." Et domum irruere volentibus occurrerunt mulieres de domo, dicentes: "Sustinete, sustinete, pre-"camur. Quo ruitis? Si ad causam ignis cognos-"cendam, quem præ oculis habetis, tantopere tenditis, "non aliam esse quam puerum nunc maternis visce-"ribus editum pro certo noveritis?" Quo cognito, gressu reflexo in sua redeunt, magnalia Dei sua devotione venerantes.

His birth is announced by a miraculous light.

The miracle is described at length.

Fridegode, l. 43.

Eddi, cap. 1, from Exod. xiv. 13.

Quid ad hæc dicendum? Antiquum Moysi[3] famulo Dei ostensum in rubo miraculum videmus; cum, ecce! in domo pueri Dei ignis æstuat, nec comburit; flamma emicat, nec aliquid consumit. Et illud quidem antiquitus factum quid signi protulerit, jam mundus agnovit. Hoc autem in se ipsa experta, pæne totius Anglici regni nobilitas didicit. Re etenim ipsa probatum est, quod sicut olim Dominus populum Suum ex Egyptia servitute liberaturus, ipsius liberationis ministerium Moysi per ignem rubi demandavit; sic et nunc idem Dominus, alium populum Suum a tenebris vitiorum educturus, quem ejusdem eductionis magiste-

The miracle is compared with that of the burning bush.

---

[1] *quæcunque*] quæque, B.

[2] *aspiciunt*] Here there is a break in A., and the number II., as if the place were intended to be the beginning of a new chapter.

[3] This comparison with Moses is borrowed from Eddi, and extended.

rium habere delegerit, per emissum cælitus ignem designavit.

[CAPITULUM II.]

Wilfrid's character when a boy.

Primordia ergo vitæ beatissimus pater Wilfridus tantæ nobilitatis signo accipiens, cum esset puer bonæ indolis, eidem nobilitati sua industria morum nobilitatem superaddere studuit. Unde ætatem moribus transiens, nil puerilis levitatis, nil insolentiæ in suis moribus admittere voluit; sed ita se tempore adhuc teneræ ætatis modeste et circumspecte in omnibus gerebat, ut merito a majoribus, quasi unus ex ipsis, amaretur, veneraretur, amplecteretur. Vultus enim magnæ venustatis, sed in habitu vultus erat ei multo venustior mos probitatis. Facundæ, ut id ætatis tenor admittere poterat, munia linguæ, non garrulitati, vel detractioni, aut contentioni, sed iis quæ Dei sunt summo studio dedicare curabat.

Beda, H. E. v. 19. Ibid. Fridegode, l. 53.

He is at an early age disposed towards a religious life.

At postquam perfectioris ætatis attigit metas, jam defuncta matre, statuit natales relinquere fines, quo liberius posset Domini servitiis operam dare. Quod ubi patri suo retulit, libenter ejus votis ac desideriis cælestibus annuit, eumque salutaribus cœptis insistere jussit.

Beda, v. 19.

[CAPITULUM III.]

When Wilfrid is 14, he goes to the court of queen Eanfleda,

Ubi vero quartumdecimum ætatis explicuit annum, comitatus munimine Dei, venit ad reginam, Eanfledam nomine: a qua benigne susceptus, et aliquamdiu magno honore detentus, innotuit sibi[1] propositum suæ mentis in eo quampotissimum esse, ut, relicto sæculo, Dei se manciparet obsequio. Quo, regina venerabilis, agnito, multum ejus animi virtute lætata, consilium simul et auxilium tantæ rei perficiendæ devota mentis alacritate largita est. Et quoniam eundem virum monasticam singulari vitam præferre cognovit; eum, ut ipsi placuit, ad insulam Lindisfarnensem venire, et monasterio mona-

who sends him to Lindisfarne.

Ibid.

---

[1] *sibi*] ei, A.

chorum sociari fecit. Quo constitutus, diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant et discere curabat et agere. Et quoniam acris erat ingenii, didicit quamtotius[1] Psalmos, et aliquot Codices; necdum quidem attonsus, verum eis quæ tonsura majores sunt virtutibus, scilicet humilitatis et obedientiæ, non mediocriter insignitus. Propter quod a senioribus et coætaneis suis justo colebatur affectu. Beda, v. 19.

[Capitulum IV.]

Wilfrid longs to visit Rome.

In quo monasterio cum aliquot annis Christo serviret, animadvertit paulatim adolescens minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scottis; proposuitque animo Romam venire, et qui ad sedem Apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur, videre. Quod cum fratribus referret, ejus propositum laudaverunt, eumque id quod mente disposuerat, perficere suadebant. At ille, confestim veniens ad prædictam reginam, indicavit ei desiderium sibi inesse Apostolorum limina visitandi. Quæ, delectata bono adolescentis proposito, misit illum Cantiam ad regem Erconbertum, qui erat filius avunculi sui, postulans ut eum honorifice Romam transmitteret. Quo tempore ibi gradum archiepiscopatus[2] Honorius, unus ex discipulis beati papæ Gregorii, servabat, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus. Ubi cum aliquantisper demoratus adolescens animi sagacis, diligenter iis quæ inspiciebat discendis operam daret; supervenit illo alius adolescens, nomine Biscop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens et ipse Romam venire. Hujus ergo comitatu[3] rex beatum Wilfridum sociavit, atque ut illum Romam secum perduceret, jussit. Ibid.

He leaves Lindisfarne for the Kentish court,

and is sent towards Rome with Benedict Biscop.

[Capitulum V.]

They reach Lyons, where archbishop Dalfinus welcomes them,

Qui cum Lugdunum pervenissent, a venerabili Dalfino, ejusdem civitatis archiepiscopo, honorifice suscepti sunt. Wilfridus a pontifice detentus, Benedictus Romam usque profectus. Delectabatur etenim antistes prudentia verborum strenuissimi juvenis, gratia venusti vultus, alacritate actionis, constantia, necne maturitate intentionis. Unde quæque necessaria habebat, ipsi cum sociis ejus, dum secum esse

---

[1] *quamtotius*] in all MSS.

[2] *archiepiscopatus*] sanctus, *ins.* A.

[3] *comitatu*] comitatui, B.

Beda, v. 19. volebant, abundanter tribuebat. Quin et beato Wilfrido partem Galliarum non modicam regendam obtulit, ac filiam fratris sui virginem, si conjugem ducere vellet, ei se daturum fore promisit, quatenus ipse illi in patrem, et ille ipsi esset tali conjunctione in filium. At ille, gratias agens pietati, quam erga se, cum peregrinus existeret, dignaretur habere, respondit, sibi magis propositum alterius conversationis inesse; et ob hoc relicta patria Romam ire cœpisse. Quibus, antistes, auditis, dato itineris duce, simul et iis quæ tantæ viæ necessitas poscebat, copiose impensis, ipsum Romam transmisit; obsecrans, et multa prece contestans, quatenus de Roma rediens ad se declinaret.

who wishes to keep Wilfrid, and marry him to his niece.

Wilfrid prefers to go to Rome.

[Capitulum VI.]

Ut autem Romam venit, beatissimi Apostolorum principis limina orandi gratia petiit; et egressus, germani Beati Petri, eadem causa ductus, oratorium est ingressus, humique prostratus hac prece fertur pium Apostolum, quem mente præsentem videbat, palam rogasse. "Piissime Apostolorum Dei, frater beatissimi "Apostoli Petri, en ego, peregrinæ provinciæ civis, ad "tua limina veni, veniam pro peccatis meis postula- "turus. Precor te igitur per pietatem, qua cæteris "præstare totius orbis attestatione probaris, ut veniam "peccatorum, quam per te obtinere confido, non quæram "in vanum, ne mihi tantæ progressio viæ procedat "incassum. Verum ut experiar vincula meæ impieta- "tis per merita tua solvi, solve, quæso, impedimenta "ingenii mei, et linguæ meæ, quatenus verbi Dei "mysteria corde percipere, et diserto elocutionis modo "eadem aliis valeam insinuare."

At Rome, Wilfrid visits the oratory of St. Andrew.

His prayer there.

O fides famuli Dei! O insigne pietatis indicium Apostoli Dei! O larga benignitas, et benigna largitas clementiæ Dei! Non citius orationis verba complevit, quam vivacissimum mentis ingenium, et promptissimum elocutionis modum sese percepisse cognovit. Redit in

The miraculous answer to it.

se, et gratiosus miratur, seipsum qui fuerat jam non esse.

[CAPITULUM VII.]

Wilfrid is instructed at Rome by Boniface the archdeacon.

Romæ igitur degens, orationique ac meditationi rerum ecclesiasticarum quotidiana, ut animo proposuerat, instantia mancipatus, pervenit ad notitiam viri sanctissimi atque doctissimi, Bonifacii videlicet archidiaconi, qui et consiliarius erat Apostolici: cujus magisterio et amicitia felix, quatuor ab eo libros Evangeliorum, rationabilem Paschæ terminum, aliaque nonnulla quæ in patria sua nequiverat, didicit. Beda, v. 19.

Wilfrid returns to Dalfinus, and receives the tonsure from him. Dalfinus is put to death.

Ecclesiastica igitur disciplina magnifice imbutus, et Apostolica benedictione perfusus, in iter rediit; Dalfinum episcopum de suo reditu valde suspectum lætus adiit, eique tribus annis fida societate adhæsit. A quo attonsus, in tanto est amore habitus, ut illum sibi hæredem facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, antistes est crudeli morte peremptus; et Wilfridus ad suæ potius, hoc est Anglorum, gentis episcopatum reservatus. Siquidem regina Francorum ea tempestate sævam ecclesiæ Christi tempestatem intulerat. Nam dæmoniaci furoris igne succensa, fortunis omnium bonorum inhiare, inhians rapinis et deprædationibus æstuare, æstuans atroci multos examinatione damnare, et damnatos immani mortis feritate necare. Unde, ut alia taceam, quæ in innumeros quasi minores crudelia exercuit, octo[1] ecclesiarum patres ense peremit; cum quibus et prædictum venerandum antistitem pari huic vitæ pœna mortis exemit. Quem usque ad locum suæ neci dispositum Wilfridus secutus est, cupiens pro eo, si concederetur, aut certe cum eo, si permitteretur, simul gladio mori. Verum ne id fieret, episcopus modis omnibus interdixit; et ne tantum flagitium flagitiis suis gladiatores adjicerent, Christi miseratio, sanctique viri peregrinatio interdixit; quæque tunc temporis magno terrori quamplurimis Ibid. Ibid.

The description of the execution, and Wilfrid's narrow escape.

---

[1] Eddi and Fridegode say nine, instead of eight. Eadmer probably excludes Dalfinus.

erat, sua scilicet Anglorum natio interdixit. Corpus tamen occisi debito honore tumulavit, sicque Angliam prospero cursu repedavit.

[CAPITULUM VIII.]

Præfuit eo tempore genti Nordanhimbrorum Christianissimus rex Oswius, successor beatissimi regis et martyris Oswaldi; qui Oswius filium suum Alfridum regni socium sibi constituit. Fuere autem utrique reges in Christiana religione ferventes, ecclesiarum diligentissimi cultores, et catholicarum doctrinarum studiosissimi auditores, amatores, sectatores. Cum ergo beatus vir Dei Wilfridus in patriam esset reversus, fama sanctitatis et prudentiæ ejus, fama eloquentiæ et Apostolicæ doctrinæ ejus, circumquaque mira celeritate innotuit; necnon ad aures prædictorum principum ingenti cum laude processit. Sanctitas quoque et insignis amor Christianitatis, qui regum corda repleverat, notitiam Sancti nequaquam fugere poterat.

Wilfrid returns into Northumbria, and is welcomed at the court.

Ex hoc curiæ regis Alfridi præsentatus, humane suscipitur; brevi, quod antea solo auditu in eo sciebatur, re ipsa cognoscitur, et eo regali amicitiæ familiariter associatur. Probitas etiam integerrimæ vitæ, quam fama primo vulgaverat, et prudens simplicitas, simplexque prudentia, quam in illo ad omnes cum humilitate vigebant, non modo regi, verum et omnibus eum carum exhibebant. Tribus ex hoc annis regalem curiam fovit, et virtute animi gratiam, gloriam, honorem sibi comparavit. Unde et regio munere auctus tam mobilibus quam et immobilibus rerum bonis, etiam inter animales homines clarus erat. Super hæc quoque Ripensi ecclesia, cum iis quæ sui juris exstiterant, regali munificentia donatus est. Ex eo autem summa cura procurabat, quatenus opes suæ magis transirent in victum indigentium, quam servaret eas more avare opes suas recondentium.

Wilfrid stays at court for three years.

The king gives him the church of Ripon.

Qua

Postquam
Induvias
Interulamq
A miracle is wrought with the water in which Wilfrid's vest was washed.
Corripuit,
Quam sibi
Egregius h
Hanc adit
Clinica,[c] su
Pavit secre
Tandem co
Tinxit aqu
Post hæc
Vulcanum
Sed vis de
Sævos miti

Quomo

Annua bis
Subsidibus
Cum miran
Quærebant
Excipiat ca
Hesperus [d]
Pernox cur
Et micuit
Ceu matuti
Canduit hi

[a] *Interulam*]
[b] *redimitam*]
[c] *Clinica*] Par
A.

---

[1] *tumularu*

[2] *Vulcanum*
tum, A.

erat, sua scilicet Anglorum natio interdixit. Corpus tamen occisi debito honore tumulavit, sicque Angliam prospero cursu repedavit.

[Capitulum VIII.]

Wilfrid returns into Northumbria, and is welcomed at the court.

Præfuit eo tempore genti Nordanhimbrorum Christianissimus rex Oswius, successor beatissimi regis et martyris Oswaldi; qui Oswius filium suum Alfridum regni socium sibi constituit. Fuere autem utrique reges in Christiana religione ferventes, ecclesiarum diligentissimi cultores, et catholicarum doctrinarum studiosissimi auditores, amatores, sectatores. Cum ergo beatus vir Dei Wilfridus in patriam esset reversus, fama sanctitatis et prudentiæ ejus, fama eloquentiæ et Apostolicæ doctrinæ ejus, circumquaque mira celeritate innotuit; necnon ad aures prædictorum principum ingenti cum laude processit. Sanctitas quoque et insignis amor Christianitatis, qui regum corda repleverat, notitiam Sancti nequaquam fugere poterat.

Ex hoc curiæ regis Alfridi præsentatus, humane suscipitur; brevi, quod antea solo auditu in eo sciebatur, re ipsa cognoscitur, et eo regali amicitiæ familiariter associatur. Probitas etiam integerrimæ vitæ, quam fama primo vulgaverat, et prudens simplicitas, simplexque prudentia, quam in illo ad omnes cum humilitate vigebant, non modo regi, verum et omnibus eum carum exhibebant. Tribus ex hoc annis regalem curiam fovit, et virtute animi gratiam, gloriam, honorem sibi comparavit. Unde et regio munere auctus tam mobilibus quam et immobilibus rerum bonis, etiam inter animales homines clarus erat. Super hæc quoque Ripensi ecclesia, cum iis quæ sui juris exsti[illegible] regali munificentia donatus est. Ex eo aute[illegible]a cura procurabat, quatenus opes suæ magis[illegible]t in victum indigentium, quam servaret eas [illegible] opes suas recondentium.

Wilfrid stays at court for three years.

The king gives him the church of Ripon.

chorum sociari fecit. Quo constitutus, diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant et discere curabat et agere. Et quoniam acris erat ingenii, didicit quamtotius [1] Psalmos, et aliquot Codices; necdum quidem attonsus, verum eis quæ tonsura majores sunt virtutibus, scilicet humilitatis et obedientiæ, non mediocriter insignitus. Propter quod a senioribus et coætaneis suis justo colebatur affectu. Beda, v. 19.

[Capitulum IV.]

Wilfrid longs to visit Rome.

In quo monasterio cum aliquot annis Christo serviret, animadvertit paulatim adolescens minime perfectam esse virtutis viam, quæ tradebatur a Scottis; proposuitque animo Romam venire, et qui ad sedem Apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur, videre. Quod cum fratribus referret, ejus propositum laudaverunt, eumque id quod mente disposuerat, perficere suadebant. At ille, confestim veniens ad prædictam reginam, indicavit ei desiderium sibi inesse Apostolorum limina visitandi. Quæ, delectata bono adolescentis proposito, misit illum Cantiam ad regem Erconbertum, qui erat filius avunculi sui, postulans ut eum honorifice Romam transmitteret. Quo tempore ibi gradum archiepiscopatus [2] Honorius, unus ex discipulis beati papæ Gregorii, servabat, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus. Ubi cum aliquantisper demoratus adolescens animi sagacis, diligenter iis quæ inspiciebat discendis operam daret; supervenit illo alius adolescens, nomine Biscop, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens et ipse Romam venire. Hujus ergo comitatu [3] rex beatum Wilfridum sociavit, atque ut illum Romam secum perduceret, jussit. Ibid.

He leaves Lindisfarne for the Kentish court,

and is sent towards Rome with Benedict Biscop.

[Capitulum V.]

They reach Lyons, where archbishop Dalfinus welcomes them,

Qui cum Lugdunum pervenissent, a venerabili Dalfino, ejusdem civitatis archiepiscopo, honorifice suscepti sunt. Wilfridus a pontifice detentus, Benedictus Romam usque profectus. Delectabatur etenim antistes prudentia verborum strenuissimi juvenis, gratia venusti vultus, alacritate actionis, constantia, necne maturitate intentionis. Unde quæque necessaria habebat, ipsi cum sociis ejus, dum secum esse

---

[1] *quamtotius*] in all MSS.
[2] *archiepiscopatus*] sanctus, *ins.* A.
[3] *comitatu*] comitatui, B.

Beda, v. 19. volebant, abundanter tribuebat. Quin et beato Wilfrido partem Galliarum non modicam regendam obtulit, ac filiam fratris sui virginem, si conjugem ducere vellet, ei se daturum fore promisit, quatenus ipse illi in patrem, et ille ipsi esset tali conjunctione in filium. At ille, gratias agens pietati, quam erga se, cum peregrinus existeret, dignaretur habere, respondit, sibi magis propositum alterius conversationis inesse; et ob hoc relicta patria Romam ire cœpisse. Quibus, antistes, auditis, dato itineris duce, simul et iis quæ tantæ viæ necessitas poscebat, copiose impensis, ipsum Romam transmisit; obsecrans, et multa prece contestans, quatenus de Roma rediens ad se declinaret.

who wishes to keep Wilfrid, and marry him to his niece.

Wilfrid prefers to go to Rome.

[Capitulum VI.]

Ut autem Romam venit, beatissimi Apostolorum principis limina orandi gratia petiit; et egressus, germani Beati Petri, eadem causa ductus, oratorium est ingressus, humique prostratus hac prece fertur pium Apostolum, quem mente præsentem videbat, palam rogasse. "Piissime Apostolorum Dei, frater beatissimi "Apostoli Petri, en ego, peregrinæ provinciæ civis, ad "tua limina veni, veniam pro peccatis meis postula"turus. Precor te igitur per pietatem, qua cæteris "præstare totius orbis attestatione probaris, ut veniam "peccatorum, quam per te obtinere confido, non quæram "in vanum, ne mihi tantæ progressio viæ procedat "incassum. Verum ut experiar vincula meæ impieta"tis per merita tua solvi, solve, quæso, impedimenta "ingenii mei, et linguæ meæ, quatenus verbi Dei "mysteria corde percipere, et diserto elocutionis modo "eadem aliis valeam insinuare."

At Rome, Wilfrid visits the oratory of St. Andrew.

His prayer there.

O fides famuli Dei! O insigne pietatis indicium Apostoli Dei! O larga benignitas, et benigna largitas clementiæ Dei! Non citius orationis verba complevit, quam vivacissimum mentis ingenium, et promptissimum elocutionis modum sese percepisse cognovit. Redit in

The miraculous answer to it.

se, et gratiosus miratur, seipsum qui fuerat jam non esse.

[CAPITULUM VII.]

Wilfrid is instructed at Rome by Boniface the archdeacon.

Romæ igitur degens, orationique ac meditationi rerum ecclesiasticarum quotidiana, ut animo proposuerat, instantia mancipatus, pervenit ad notitiam viri sanctissimi atque doctissimi, Bonifacii videlicet archidiaconi, qui et consiliarius erat Apostolici: cujus magisterio et amicitia felix, quatuor ab eo libros Evangeliorum, rationabilem Paschæ terminum, aliaque nonnulla quæ in patria sua nequiverat, didicit. Beda, v. 19.

Wilfrid returns to Dalfinus, and receives the tonsure from him.

Dalfinus is put to death.

Ecclesiastica igitur disciplina magnifice imbutus, et Apostolica benedictione perfusus, in iter rediit; Dalfinum episcopum de suo reditu valde suspectum lætus adiit, eique tribus annis fida societate adhæsit. A quo attonsus, in tanto est amore habitus, ut illum sibi hæredem facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, antistes est crudeli morte peremptus; et Wilfridus ad suæ potius, hoc est Anglorum, gentis episcopatum reservatus. Siquidem regina Francorum ea tempestate sævam ecclesiæ Christi tempestatem intulerat. Nam dæmoniaci furoris igne succensa, fortunis omnium bonorum inhiare, inhians rapinis et deprædationibus æstuare, æstuans atroci multos examinatione damnare, et damnatos immani mortis feritate necare. Unde, ut alia taceam, quæ in innumeros quasi minores crudelia exercuit, octo[1] ecclesiarum patres ense peremit; cum quibus et prædictum venerandum antistitem pari huic vitæ pœna mortis exemit. Ibid.

The description of the execution, and Wilfrid's narrow escape.

Quem usque ad locum suæ neci dispositum Wilfridus secutus est, cupiens pro eo, si concederetur, aut certe cum eo, si permitteretur, simul gladio mori. Verum ne id fieret, episcopus modis omnibus interdixit; et ne tantum flagitium flagitiis suis gladiatores adjicerent, Christi miseratio, sanctique viri peregrinatio interdixit; quæque tunc temporis magno terrori quamplurimis

[1] Eddi and Fridegode say nine, instead of eight. Eadmer probably excludes Dalfinus.

erat, sua scilicet Anglorum natio interdixit. Corpus tamen occisi debito honore tumulavit, sicque Angliam prospero cursu repedavit.

[CAPITULUM VIII.]

Præfuit eo tempore genti Nordanhimbrorum Christianissimus rex Oswius, successor beatissimi regis et martyris Oswaldi; qui Oswius filium suum Alfridum regni socium sibi constituit. Fuere autem utrique reges in Christiana religione ferventes, ecclesiarum diligentissimi cultores, et catholicarum doctrinarum studiosissimi auditores, amatores, sectatores. Cum ergo beatus vir Dei Wilfridus in patriam esset reversus, fama sanctitatis et prudentiæ ejus, fama eloquentiæ et Apostolicæ doctrinæ ejus, circumquaque mira celeritate innotuit; necnon ad aures prædictorum principum ingenti cum laude processit. Sanctitas quoque et insignis amor Christianitatis, qui regum corda repleverat, notitiam Sancti nequaquam fugere poterat.

Wilfrid returns into Northumbria, and is welcomed at the court.

Ex hoc curiæ regis Alfridi præsentatus, humane suscipitur; brevi, quod antea solo auditu in eo sciebatur, re ipsa cognoscitur, et eo regali amicitiæ familiariter associatur. Probitas etiam integerrimæ vitæ, quam fama primo vulgaverat, et prudens simplicitas, simplexque prudentia, quam in illo ad omnes cum humilitate vigebant, non modo regi, verum et omnibus eum carum exhibebant. Tribus ex hoc annis regalem curiam fovit, et virtute animi gratiam, gloriam, honorem sibi comparavit. Unde et regio munere auctus tam mobilibus quam et immobilibus rerum bonis, etiam inter animales homines clarus erat. Super hæc quoque Ripensi ecclesia, cum iis quæ sui juris exstiterant, regali munificentia donatus est. Ex eo autem summa cura procurabat, quatenus opes suæ magis transirent in victum indigentium, quam servaret eas more avare opes suas recondentium.

Wilfrid stays at court for three years.

The king gives him the church of Ripon.

Bishop Agilbert ordains Wilfrid priest.

Interea venit ad regem episcopus Occidentalium Saxonum, nomine Ailbertus, vir sanctus, et ecclesiasticis disciplinis apprime institutus; qui et eidem regi magno fuerat familiaritatis amore conjunctus. Hic, rogatus a rege, Wilfridum ad presbyteratus officium promovit, utpote quem sacerdotio fungi dignissimum esse cognovit.

[Capitulum IX.]

The controversy about Easter.

The history of the custom observed in the North.

Mota est autem ea tempestate quæstio de observatione Paschæ, quæ magna et frequens eatenus exstiterat, probantibus simul et confirmantibus eis qui de Cantia et Galliis advenerant, quod Scotti diem Dominicum Paschæ celebrarent contra morem universalis ecclesiæ. Nam Scotti usque ad id temporis Scripturarum serie hac de re disputante[1] non plene edocti, sæpe Dominicum Paschæ diem celebrabrant cum esset Dominica dies in Palmis; ea re quod ipsa die decima quarta luna esset, quæ terminus est diei Paschalis. Istiusmodi sectæ vir sanctissimæ vitæ Aidanus suo tempore grande firmamentum fuerat; in tantum ut a cunctis quasi æquo animo toleraretur, dum eximia in opere Dei morum ipsius conversatio consideraretur. Sed eo defuncto, Finanus, vestigia sectæ illius per omnia sequens, in episcopatum ejus subrogatus est. Quo nihilominus huic vitæ modum faciente, Colmannus in sectam amborum sedemque successit; cujus temporibus gravior de Paschali observatione, atque aliis ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia versata est. Quapropter merito movit hæc quæstio sensus et corda multorum, timentium, ne forte, accepto Christianitatis vocabulo, in vacuum currerent, aut cucurrissent. Pervenit et ad ipsas principum aures, Oswii videlicet regis filiique ejus Alfridi, quorum primus a Scottis edoctus, atque baptismi sacramentis imbutus, nil melioris propositi existere[2] posse credebat, quam quod a

Beda, iii. 25.

Cf. Gal. ii. 2 & Phil. ii. 16.

[1] *serie . . disputante*] seriem . . disputantem, A.

[2] *existere*] extiterat, B.

suis doctoribus acceperat. Porro sequens potioris fidei privilegio primum præcedens, Romanæ et universalis ecclesiæ ritum omnibus antestare ratum habebat. Siquidem Christianissimus et doctissimus vir Wilfridus, qui et Romæ, ut prædiximus, ecclesiasticæ disciplinæ multa documenta acceperat, et penes Dalfinum Galliarum pontificem Lugduni nonnullis imbutus extiterat; eum suo magisterio rationabili atque catholica eruditione informaverat, ac informatum, omni scrupulositate sublata, in veræ fidei stabilitate firmaverat.

Wilfrid is the champion of the catholic usage.

[Capitulum X.]

Beda, iii. 25.

Mota ergo, ut præfati sumus, quæstione de Paschali observatione, dispositum est, ut synodus cogi, et hæc quæstio deberet ventilari, terminarique. Veneruntque illo[1] reges ambo, pater scilicet et filius, magnopere deprecantes, ut eis adesse dignaretur Spiritus Sanctus. Venit quoque jam dictus Ailbertus antistes, Alfridi regis amicus, cum Beato Wilfrido, et suo Agathone, presbyteris. Contra quos Colmannus cum suis clericis venit, et Hildem abbatissam, sectæ suæ fautricem, cum aliis pluribus secum in synodum duxit.

A synod held on the subject.

Agilbert and Wilfrid are on one side, Colman on the other.

Silentio itaque facto, primo rex Oswius præfatione præmissa tali fertur modo locutus: "Hactenus, patres "venerandi, schisma in ecclesiis Christi exortum eo "quosdam minus veritati studentes perduxit, ut bis in "anno (quod dictu quoque nefas esse probatur) sanc"tum Pascha sit celebratum; cujus tamen rei causam "bene considerantibus, non adeo mirum videtur. Dum "enim ipsi arietes iter diversum arripiunt, greges "etiam post se diviso tramite rapiunt. Ubi plane "miseriam est videre, cum ad regnum via sibimet "contraria tendunt, quo communi proposito fidei pro"perare contendunt; qui viam individuam perveniendi

King Oswy states his reasons for calling the synod,

[1] *illo*] illi, A.

"ad vitam solummodo Christum noscuntur habere, "absonum valde absurdumque fore dinoscitur, ipsum "Christum in Suis mysteriis velle dissona observatione "dividere. Ea re in hanc me sententiam ipsa rationis "necessitas potissimum duxit, quatenus utriusque partis "defensores una venire jussio nostra constringeret; "quo, utrinque ratione audita, quid sequendum, quid "fugiendum sit, discusso errore queamus inspicere.

and desires Colman to speak first.

"Quapropter tu, Colmanne, qui præcipue contra morem "universalis ecclesiæ Pascha celebrare a nonnullis ca-"lumniaris, causæ tuæ, inquam (et ego tecum similis "observationis coarguor,) primo propugnator assiste; "quatenus auctoritate qua nititur agnita, si tanta est, "fiat amodo nostra sub eadem auctoritate a tantis "calumniis observatio libera. Quod si ea qua niteris "minus firma auctoritate victus extiteris, profecto nec "me, nec quemlibet meorum, tuæ sectæ ulterius secta-"torem habebis.

Colman states his case.

Tum Colmannus: "Pascha," inquit, "a quarta decima "luna usque ad vicesimam celebramus, et celebrandum "confirmamus, et ita fieri oportere validæ auctoritatis "firmamento comprobamus. Beatissimus etenim Jo-"hannes Apostolus et Evangelista, Domini Jhesu tam "familiaris conviva, ut supra pectus Ipsius in cœna recu-"buerit, eodem quo nos ordine illud celebravit, et in "omnibus quibus præfuit ecclesiis celebrandum fore sua "auctoritate præfixit. Hoc per successionem pruden-"tum et æque sanctissimorum virorum ad nos usque "perlatum; hoc nostrorum doctrina majorum in nobis "stabili firmitate fundatum; hoc a nobis antehac in-"violabili observatione servatum; et firmamus nulla "ratione non esse servandum."

Eddi, cap. x.

Beda, iii. 25.

The king bids Agilbert state his case.

Quo hæc et hujusmodi nonnulla dicente, jussit rex et Ailbertum suæ morem observationis in medium proferre, ut sciretur, quo principio, cujusve niteretur auctoritatis institutione. Respondit Ailbertus: "Loquatur, obsecro, vice mea Wilfridus presbyter, quia unum ambo sapimus cum cæteris

Ibid.

qui hic assident ecclesiasticæ traditionis cultoribus; et ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpretem, potest explanare quæ sentimus. Tunc Wilfridus ad jussum regis exorsus, Colmannum non modo auctoritate beati Johannis falso niti aperta ratione monstravit, verum et contra Johannem, et[1] contra legem et Evangelium, necne doctrinam Apostolorum, immo et contra universalis ecclesiæ morem eum sentire in Paschali observatione probavit. Quam probationem idcirco scribere supersedimus, ne in re huic opusculo non necessaria aliquod fastidium legentibus inferremus. Si quis autem eam velit, in nostræ, hoc est Anglorum, gentis Historia requisitam inveniet. Hac igitur omissa, vitam beati viri, ut cœpimus, ordine persequamur, prout ipse, de quo loquimur, nos adjuvare dignatur.

Wilfrid does so at Agilbert's request.

Beda, H. E. iii. 25.

[CAPITULUM XI.]

Ibid. 26.

Finito conflictu, concioneque soluta, Ailbertus domum rediit. Colmannus vero, suæ sedis episcopatu dimisso, Scottiam petiit, quoniam ecclesiasticis traditionibus suas traditiones postponere noluit.

Vir autem Domini Wilfridus ex hoc magnæ apud omnes est venerationi habitus; quippe qui et Divinis eruditionibus præclare imbutus, et Dominicis comprobatus erat operibus magnifice fultus. Quapropter a rege Alfrido et totius plebis acclamatione ad pontificatum eligitur; sed ipse gravi reclamationis annisu ne id fiat obsistere nititur. Tandem, importunitate omnium victus, id a rege petivit, ne se inordinate ordinari in Britannia permitteret; verum, ut tanta res secundum instituta canonum expleri valeret, ordinandum sese in Galliam mitteret. Venerabilis nempe Deusdedit, sanctæ Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopus, jam huic vitæ subtractus fuerat, nec in tota Britannia episcopus aliquis

Wilfrid is elected bishop.

and is allowed to seek consecration in France.

[1] *et*] om. in A. and B.

canonice ordinatus supererat, excepto Wine Occidentalium Saxonum episcopo. Ailbertus siquidem, cujus paullo ante meminimus, relicta Britannia Parisiacæ civitatis episcopatum sortitus erat. Quoniam ergo[1] ita se res habebat, quod petebatur rex promptissime annuit, et consilio patris sui Oswii beatum patrem ad regem Galliarum direxit, rogans et obsecrans, quatenus virum honorifice susciperet, atque in gradum pontificatus sua auctoritate sullimari præciperet. Igitur, prout dignum fuit, a rege honorifice suscipitur; ad Ailbertum episcopum cum mandatis dirigitur; quibus ut summa honorificentia servum Domini ad ordinem episcopatus promoveat jubetur. Qui mandatis gratiosus obtemperans, eum, cooperantibus undecim episcopis, honorifice consecravit.

Beda, iii. 28.

He is consecrated in France.

[Capitulum XII.]

During Wilfrid's absence Chad is made bishop in his place.]

Ibid.

Quo post ordinationem suam in transmarinis partibus demorante, ii quorum sectæ pravitas per eum pridem detecta fuerat atque dissecta, rependendarum injuriarum sese jam tempus opportunum accepisse putantes, regem Oswium fraudulenta calliditate convenientes circumveniunt; circumveniendo in eam sententiam ducunt, quatenus Ceaddam Eboracæ civitatis episcopum fieri jubeat, ne, ecclesia diutius carente pastore, fides Christi quamlibet jacturam incurrat; præsertim cum penitus, inquiunt, ignoretur, quo Wilfridus devenerit, quem ad ipsius ecclesiæ regimen ordinandum in Galliam Alfridus direxit.

Hac ipsorum versutia rex Oswius incaute præreptus, dato præfato Ceaddæ ipsius ecclesiæ pontificatu, misit eum Cantiam in gradum sacerdotii consecrandum. Quo cum suis veniens, et eandem sedem pastore viduatam inveniens, inde divertit, prædictum Wine episcopum adiit, ut episcopus ab eo consecraretur obtinuit. Adsumptis igitur duobus de gente Britonum episcopis, qui

Chad is

Ibid.

[1] *ergo*] igitur, B.

contra scita canonum erant ordinati, eundem Ceaddam pari modo inordinate ordinavit. consecrated by two British bishops.

[Capitulum XIII.]

Ordinatus autem Eboracensi ecclesiæ prælatus est, cum non post multos dies Beatus Wilfridus patriam redire instituens navem ingreditur, et aliquamdiu felici cursu navis æquoreos fluctus transvehitur. Jam autem medio mari transito, et beato viro cum suis clericis in ea quæ Dei sunt corde et ore intento, ventus mutatus, validissima tempestas exoritur. Qui magna vexatione quassati, tandem in regionem Australium Saxonum, quam non noverant, projecti sunt. Fluctibus vero in sinus suos illico retractis, indigenæ adhuc gentili errore devincti advolant, navem et omnia quæ in ea erant in jus suum vindicare volentes; et id propositi obstinato corde tenentes, ut aut captivitate aut morte sibi resistentes involverent. Quo, vir venerabilis, agnito, copiosam eis pecuniam obtulit, et quatenus ab intentione sua recederent humili postulatione admonuit. At illi ferociores ex illius verbis effecti, nil se ab eo pro ipsorum dimissione sumpturos fore proclamant; quin etiam non modo omnia sua, verum et eundem ipsum in jus proprium se accepturos, nulla causa vetante, confirmant. Quid igitur negotii tenor intenderet socii pontificis intelligentes, præmissa supplicatione ad Deum, arma arripiunt; magis volentes more virorum fortiter bello occumbere, quam ignava captivitate longioris vitæ spatio[1] servando producere. Quod ubi a paganis cognitum, aciem struere, ac in populum Domini tela dirigere festinabant.

Wilfrid returns homewards, — Eddi, cap. xiii. — Ibid. — and is driven by a storm on the coast of Sussex. Ibid. — The ship is attacked by wreckers. — Ibid. — A description of the scene.

Ibid. — The pagan chief-priest is slain.

Stans quoque princeps sacerdotum idololatriæ coram paganis in tumulo excelso, suis magicis incantaminibus suos quasi benedicendo confortare, ac socios famuli Dei maledi-

[1] *spatio*] spatia, B.

cendo satagebat enervare. Cui operi cum quantum sua intererat, summo studio, mente, voce, manuque vacasset, juvenculus quidam, minister hominis Dei, funda lapidem jecit, et eundem magum trajecta fronte dejecit, extinxit. Rediit mox ad memoriam viri Dei antiquum per David factum in Goliam miraculum Dei, cum subito mire paganorum tumultus exoritur, et in discerptionem Christianæ partis vires omnium exseruntur. Quid plura! insurgunt acies; miles Christi sese prosternit in preces. Domino autem pro Suis pugnante, inimica manus confusa et victa discedit. Sed post paululum multiplicior in id ipsum et immanior redit, aciem struit, tela in vacuum dirigit, tela non vacua recipit, pars maxima ruit, et pars residua fugit. Et quid moror? jam tertio victi cum se ad quartum prœlium cum rege suo præpararent, meritis Beati Wilfridi multo ante horam mare effluxit; navem extulit; et Sanctum Dei cum omnibus suis, quinque solummodo ex sociis perditis, prospere in Sandicum portum evexit. Quod inimici videntes, cum maxima confusione in sua remeant, et servum Domini læta serenitate victorem abire gemebundi deplorant.

Eddi. cap. xiii.

Wilfrid escapes.

Ibid.

[Capitulum XIV.]

Wilfrid returns to Northumbria, and goes quietly to Ripon.

Patrio itaque portu, patriaque potitus, confestim sibi rumor innotuit, qualiter suæ sedi Ceadda[1] substitutus antistes sit. Qui pro re nihil omnino turbatus, placido vultu et hilari pectore Ripum perrexit; ibique servitiis Dei intentus, magna mentis stabilitate per aliquod tempus in secretiori habitaculo deguit.[2] Sed quia civitas supra[3] montem posita nequit abscondi, a multis, et præcipue nobilibus, frequentabatur, eximiæ sanctitatis ejus fama permotis. Rex quoque Merciorum, no-

Matt. v. 14.

[1] *Ceadda*] sanctus, *interl.* A.
[2] *deguit*] mansit, B., over an erasure.
[3] *supra*] super, B.

mine Wlfarius,[1] vir Deo valde devotus, famulum Christi adiit, eumque ut loco cederet, secumque maneret, importuna vix prece deflexit; et compos suæ voluntatis effectus, ingenti beatum patrem dilectionis affectu coluit, terris et honoribus auxit. He stays occasionally with the king of Mercia.

[Capitulum XV.]

Metropolitana vero sedes totius Angliæ, dum hæc fierent, pastore carebat, defuncto, ut prædiximus, archiepiscopo Deusdedit. Et quoniam tanta sedes absque episcopali providentia esse nequibat, rex Cantuariorum, Egbertus, Beati Wilfridi prudentia sanctitateque audita, ad ipsum misit; quam humillima eum supplicatione contestans, ut ecclesiam viduatam sua dignaretur præsentia visitare; ope consolationis erigere; contra spirituales nequitias clypeo suæ admonitionis protegere; et quæque tenor ecclesiasticæ traditionis expeteret, in ea pontificali auctoritate statuere. At ille tali in causa reniti fas esse nequaqam existimans, regiæ voluntati assensum præbuit. Ad ecclesiam igitur venit, et quæ per Spiritum Sanctum agenda cognovit, sedulus inibi administravit. Is primus erat qui inter episcopos de Anglorum gente creatos catholicum vivendi morem Beda, iii. 28. ecclesiis tradere didicerat; unde et perplura catholicæ observationis moderamina quaque per easdem ecclesias sua doctrina diffundebat. Quare factum est, ut, crescente per Ibid. dies institutione catholica, Scotti omnes, qui tunc morabantur inter Anglos, aut his manus darent, aut ad suam patriam repedarent. Whilst the see of Canterbury is vacant, Wilfrid acts as a bishop in Kent.

[Capitulum XVI.]

Beatus autem Wilfridus, prout ei facultas inerat, hac illac propter verbum Dei disseminandum, magna populi frequentia comitatus, pergere consueverat. Quod cum Wilfrid's episcopal and missionary work.

[1] *Wlfarius*] Wulfarius, B.

tempore quodam faceret, devenit in locum ubi natus fuerat atque nutritus. Cujus loci indigenas verbo vitæ cælestis enutriens, multos ab amore terreno avertit, et ad amorem Omnipotentis Dei convertit. Unde factum est, ut plures ibidem cellas Deo servire volentibus institueret; et quonam pacto eorum vita componi deberet, unumquemque prudenter instrueret. Sicque per tres continuos annos, modo Cantuariensis ecclesiæ dispositioni, modo illorum et illorum exhortationi et correctioni, suæ providentiæ curam impendit. Et licet episcopalis cathedræ proprium locum nusquam haberet, tamen episcopali officio studiose intentus satagebat, qualiter diabolo sua vasa eriperet, et ea Domino Christo conciliaret, atque in sanctæ conversationis proposito corroboraret.

[Capitulum XVII.]

Archbp. Theodore comes to England.

Emenso autem spatio trium annorum, Theodorus, a Vitaliano papa archiepiscopus consecratus et missus, Cantiam venit; susceptaque sede pontificatus in metropoli civitate, mox, secundum quod vigorem ecclesiasticum decebat, ea quæ circumquaque emendanda erant, summa prudentia et pontificali auctoritate in melius mutare studebat. Ut vero comperit Ceaddam contra canonum statuta in episcopatus gradum fuisse consecratum, publica illum increpatione redarguit, et quod degradari jure deberet paullo districtius minatus est. At ille, ut erat magnæ humilitatis et mansuetudinis vir, "Si me," inquit, "asseris contra scita canonum "ordinatum, libenti animo exordinari concedo, cum "profecto nunquam tanti apud memetipsum extiterim, "qui loco hujusce regiminis vel ad horam præesse de- "buerim; sed obedientiæ causa jussus subire, hoc, licet in- "dignus, consensi." Qua responsionis ejus humilitate Theodorus accepta, dixit eum nequaquam gradu sacerdotii se velle privare. Verum quia (ut diximus) inordinate ad tantum ministerium fuerat ordinatus, ipse

He blames Chad for taking Wilfrid's place.

Beda, iv. 3.

Chad's ordination is completed.

Beda, iv. 3. ordinationem ejus canonica ratione consummavit. Sed ille, considerans se non juste episcopatum alterius episcopi obtinuisse, pœnitentia ductus, elegit potius tali honore carere, quam alterius cathedræ ulterius injuste præsidere. Discessit igitur episcopatu, et ad monasterium suum, quod erat in Lestingesei, privatus secessit. and resigns his see.

Porro[1] Theodorus beatum Wilfridum in episcopatum Eboracensis ecclesiæ restituit, necnon et omnium Nordanhimbrorum, sed et Pictorum, quousque rex Oswius imperium protendere potuerat. Sicque vir sanctissimus et animam suam in patientia possedit, et multiplicatus honore, quod suum fuerat, totius populi exultatione recepit. Quo tempore regno Merciorum Wlfarius præsidebat, cujus paullo ante meminimus. Qui cum mortuo Jarumanno episcopo sibi suisque alium[2] a Theodoro dari peteret, non eis ille novum voluit episcopum ordinare, sed præfatum venerabilem Ceaddam eis dedit.

Ibid. Theodore restores Wilfrid to his bishopric of York.

Luke xxi. 19.

Chad is made bishop of Lichfield.

[Capitulum XVIII.]

Beatus vero Wilfridus suis redditus, egregia mentis instantia operam dabat, quatenus et ea quæ longa vetustas aut incuria dissolverat, in ecclesiis restauraret: et quæ in subditorum suorum moribus oculos magni Dei offendere poterant, eliminaret. Quibus operibus quanto magis intendebat, tanto se in majori virtutum exercitio constringebat; ut subjectis in ejus vita esset videre, qua diligentia deberent verborum ipsius documenta suscipere. Wilfrid's conduct after his restoration.

Iis autem quæ destructa reppererat in integrum restitutis, ecclesiam in honorem Beati Petri[3] Apostolorum principis a fundamentis consummavit, et eam multo decore sub immensa principum ac populorum frequentia Wilfrid builds a fine church at Ripon.

---

[1] *Porro Theodorus beatum*] Porro beatus Theodorus Sanctum, A.

[2] *alium a*] Sancto, *ins.* A.

[3] Eadmer seems to blend York and Ripon together, otherwise he says nothing about the restoration of York minster by Wilfrid.

consecravit. Ut autem ventum est ad sui sermonis officium, luce clarius visa sunt Dominica in eo verba compleri, *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris mei qui loquitur in vobis.* Quod ea re plane licet considerare, cum et populus in Deum magna sit dilectione ex illo affectus, et corda principum tanto timore et amore Dei sint accensa, ut non solum ea quæ prius ad jura ipsius ecclesiæ pertinebant, ad vocem illius testamentis confirmarent, sed et quædam de suis ipsi ecclesiæ condonarent. Triduo post hæc, omni secum turba detenta, pane vitæ tam cælestis quam terrestris eam copiose refecit. Ecclesiam præterea magnis muneribus et ornamentis, decori domus Dei competentibus, ditavit. Et cum hæc opera laude dignissima faceret, uti mortiferam pestem laudem fugiebat humanam; ac sic positus in medio populorum omnibus erat speculum, et informatio operum bonorum.

Matt. x. 20.

Large gifts are made to the church.

[Capitulum XIX.]

His ita sese habentibus, Omnipotens Deus, ut merita famuli Sui quanti penderet mundo demonstraret, quæ internarum luce virtutum primo perfudit, etiam exteriorum exhibitione miraculorum decorare voluit. Hinc est, quod die quadam cum idem venerabilis pastor oves Dei verbis et fidei sacramentis imbueret, et antiquo humani generis hosti in eis jus dominandi auferret, atque per sacri chrismatis unctionem septiformis gratiæ spiritum jam baptizatis traderet; ecce per effusas turmas mulier, nimio dolore afflicta, ministro Dei occurrit, defunctæ funera prolis miserabili deportatione in ulnis ostentans. Quo viso, pater obstupuit, hæsitque loco, paullumque ob incœpti operis ministerio se cohibenti, orbata mulier, acri doloris nimietate turbata, pronior incubuit; gemituque præpedita vix in hæc verba erupit: "En," inquiens, "bone domine, quem ad impositionem manus "tuæ confirmandum in Christo portare decreveram, jam "non solum ad confirmandum, verum primo ad resusci-

A miracle wrought by Wilfrid, on a dead child.

Fridegode, 494–501.

The address of the mother to him.

"tandum a mortuis tuæ sanctæ pietati, piæque sanctitati apporto. Christum tuum prædicas omnipotentem; quod precor operibus proba, et meum a morte filium unigenitum suscita. Et quanti hoc est omnipotentiæ suæ parvulum suscitare, et mei doloris stimulos effugare? Re vera, nihili. Quapropter in hoc peto quæ prædicas rata esse potenter ostende, ut ad meam consolationem unicum filium meum restituas vitæ."

Fridegode, 506–12. Ingeminat querulas voces: cujus vehementi gemitu coacti, sub uno convolant omnes. Fit plangor grandis.

Tandem compassus venerabilis Domini servus, agit tacitas sancto sub pectore grates, quod turba nondum perfectæ fidei, novit rogare clementiam Domini Christi; moxque solus fusus et faciem lacrymis perfusus: "O Domine Pater," ait, "non ad merita mea, sed ad Tuæ pietatis opera, precor, placatus attende, et ærumnis hujus mulieris opem Tuæ consolationis impende, restituendo sibi incolumem filium suum, per Jesum Christum, Dominum nostrum, unigenitum Filium Tuum." Wilfrid's prayer.

Quo dicto surrexit, et caput defuncti dexteræ manus extensione tetigit: cui ad ejus tactum caput exagitanti, vir Dei manum porrexit, et erectum vivum incolumemque cunctis exhibuit. Vulgus in nimios admirationis ac laudis clamores excitatur, et fide plenissima in Christianæ legis observantia consolidatur. Puer redivivus in Christo per manus impositionem confirmatur; matri cum gaudio redonatur, eo pacto ut septem annis materna cura nutritus viro Dei restituatur. Quod post præfinitum tempus ne fieret patre suo interdicente, The child is restored to life, on the condition that he is given up to Wilfrid when seven years old.

Fridegode, 523. Exul ad externos fugit cum prole Brittanos,

sciens videlicet puerum nequaquam contra viri Dei præceptum in proprio. secum posse manere. Quid tamen fuga sua ei contulit? Post parvi temporis dies præfectus quidam invitis parentibus puerum in manus patris reduxit; quem protinus servitio Dei mancipavit; et bene instructum pluribus imitabilem in sancta conversatione postmodum fecit. The pledge is broken, but the child is brought to Wilfrid by constraint.

Hinc quique perpendite, quid signi prætulerit super ejus cunabula cælitus lumen radiantis flammæ.

[Capitulum XX.]

The peace and plenty of the time.

Ea tempestate regnum gentis Anglorum gemino decore nitebat, cum et reges Christianitatis amore fervebant, et pontifices Divini operationem mysterii summo studio exercebant. Hinc regalis providentia hoc potissimum præ se gerebat quosque subditorum magis a pravitate morum abstrahere, quam cupiditate animi res eorum deripiendo distrahere. Nec ulla eis cura fuerat quam subditis, sed quam bonis ipsi regnarent. Hinc nihilominus sacerdotalis apex sui officii plenissime compos extiterat, eis solummodo sua diligentia operam præbens, ad quæ ipsius ordinis institutor et auctor Deus ipsum instituit. Hæc propter summa quies erat plebi, legalia jura tenenti; terra frugibus et tranquillitate opima suis cultoribus non modo egestatem tollebat, sed et operi Dei absque sollicitudine sæcularium rerum curam impendere permittebat. Classica dira silent; nec latronum incursio formidatur. Quid plura? ut cuncta brevi edicam,

Fridegode, 532. Ibid. 535.

Promicat ecclesia pacato fœdere nexa. Ibid. 536.

Quæ ut diabolus vidit, propria sibi malignitate invidit, et tractans secum pacis interruptioni causas invenit. Spiritu namque superbiæ suæ invadit gentem Pictorum in tantum, ut ea gens (quod semper ferre consueverat) bello a se temptaret excutere jugum Anglorum.

[Capitulum XXI.]

King Ecgfrid conquers the Picts.

Præfuit eo tempore regno Nordanhimbrorum Ecfridus, filius Oswii regis, qui patri suo in regnum successerat; vir in armis strenuus, et Beati Wilfridi amicitiis vehementer astrictus. Hic ergo pontifici negotium Picto-

rum, quod incumbebat, exposuit, atque ut rebus opem suæ intercessionis ferret, supplici prece admonuit. Cujus dehinc benedictione vallatus, atque sanctissima oratione comitatus, cum parva militum manu Pictis occurrit; Pictos occursantes catervatim prostravit; et Pictorum tumorem gladii ultione repressit. Et quid morer?

Fridegode, 548.

Dat stragem late, redeunt in colla catenæ.

Sicque victoria læta potitus rediit, et eximias propugnatori suo gratias egit. Hoc modo genti Anglorum pax restituta per annos aliquot mansit.

[Capitulum XXII.]

Ecgfrid conquers the Mercians also.

At regno Merciorum post hæc in dissensionem elato, rex præfatus armis pacem revocare desiderans, obvius eidem regno in bellum processit; pugnam[1] commisit; quam quærebat pacem, duce fugato exercituque prostrato, victor obtinuit: ea nimirum re huic regi sic processit, quo Deus ostenderet preces Beati Wilfridi ante se penitus cassari non posse. Nec mirum. Qui enim in Evangelio dixit, omnia fore possibilia credenti, merito illi quem et fide catholicum, et in operibus ejusdem fidei præcipuum ipsa Domini sapientia vidit, quæ juste petebat, possibilia esse concedere debuit. Nam de illius fidei integritate quis dubitare, aut quis de perfectione operum ejus digne valeat disputare? Veruntamen paucis opera ejus quædam describantur; quæ et integritati suæ fidei testimonium præbeant, et illius cordis devotionem imitari volentes quod imitentur præ oculis habeant.

Mark ix. 23.

[Capitulum XXIII.]

Wilfrid's life and work described.

Ac primo dicendum quod optimis a puero moribus institutus, nulla quoad vixit eisdem potuit ratione ab-

[1] *pugnam*] om. A. B.

duci. Incommutabilis justitiæ cultor, nec favore remitti, nec detractione diduci, nec laudibus decipi, nec vituperationibus in zelum poterat commoveri. Pernox Divinis insistens obsequiis, corpus suum quod ab omni contagione ex utero matris suæ mundum custodierat, tam vigiliis quam frigoribus mire afficiebat, singulis illud noctibus aqua frigida tinguens; nec prius ab hac consuetudine cessans, quam Johannes, Apostolicæ sedis antistes, eum pro ætatis suæ gravitate huic proposito finem juberet imponere. Non hunc ardor æstatis, non frigus hiemis ab instantia cœpti operis Dei detorquere valebant. Præterea quaquaversum gratia prædicandi gratiam Dei pergens, paratus erat pro ipsa quam prædicabat veritate vitam dare, si occasio competens offerretur, quæ id fieri postularet. Si quando aliquid deliciarum quovis eventu, et hoc summa cum parcitate, in escam sumebat; id ipsum in se postmodum gravi inedia vindicabat. Hæc institutio vitæ minimum elationis et maximum humilitatis in ejus pectore studium comparavit. Hæc subditis sibi exemplum sanctæ conversationis indixit. Hæc eosdem in arctam continentiæ viam indixit.[1] Hæc quoque multos a suo errore conversos ad Christi gratiam duxit. Unde quamplurimi nobilium incitati, filios suos Dei servitio mancipandos viro tradebant mirantes; et mirando ejus merita dignis laudibus approbantes; atque suos ipsius probitatis imitatores fieri modis omnibus exoptantes. Sed, sicut sæpe, quod aliquibus provenit ad virtutis profectum, aliquibus procedit ad iniquitatis effectum; sic unde nonnulli in amorem et venerationem famuli Dei profecerunt, inde quidam in odium et contumeliam ejus erumpunt. At athleta Dei cum iis qui oderunt pacem erat pacificus, et odio ipsorum suæ rependebat obsequium mansuetudinis.

---

[1] *indixit*] induxit, B.

[Capitulum XXIV.]

Præterea in Augustaldensi oppido templum mirabili opere fecit; quod ipse in honorem Beati Andreæ Apostoli Deo dicavit, ad vicem videlicet beneficii rependendam, quod idem Apostolus jam ei dudum impenderat. In cujus templi constructione non defuit invidia mortiferi serpentis. Nam dum cæmentarii linunt superiora parietis, præcipitante illum adversario humani generis, unus eorum in præceps corruit; et sic, ut, contritis omnibus membris, jam defungi putaretur. Qui cum velut in exhalatione sui spiritus laboraret, concurrunt omnes, utpote ad exequias funeris ejus. Vir autem Domini Wilfridus, cum corpore absens præsentia spiritus cuncta dinosceret, mox sese in lacrymas dedit; et quosque assidentium quid evenerit ex ordine docens, pro salute fratris eos intercedere postulavit. Ubi vero ad ægrum ventum est, mox ad patris tactum pristinam receperunt membra salutem: et, si dicendum, letum erubuit, cum per hominem vitæ se depelli, et homini vitam restitui vidit. Cujus mortis auctor, diabolus, videns virum tam internis animi virtutibus, quam exteriorum exhibitione miraculorum suam confusionem augere, in nimium suæ malignitatis furorem accenditur; quibus modis poterat inquirens, qualiter confusionem suam versa vice in eum retorqueret.

Wilfrid builds a church at Hexham, and heals a labourer who fell from the roof.

Fridegode, 587.

Ibid. 596.

[Capitulum XXV.]

Acceperat autem rex Ecfridus conjugem, nomine Ædeldrydam,[1] quæ in voto virginitatis potius hanc vitam transigere proposuerat, quam aliena libidine violari. Juncta est tamen regi præfato lege conjugali, non conjunctione carnali. Cujus rei gratia Beatum Wilfridum, tam per se quam et per amicos suos, rex

Queen Ætheldreda keeps her vow of virginity.

[1] *Ædeldrydam*] Ætheldritham, A. B.

convenit; orans et obsecrans, et maximarum rerum pollicitatione in hoc ipsum allicere temptans, quo negotium reginæ persuaderet, ut, omisso virginitatis proposito, regiæ voluntati assensum præberet. At Wilfridus, sciens scriptum esse, *Vovete et reddite Domino Deo vestro*, maluit Ecfrido hac in re non parere, quam suum Deo sacrificium auferre; ne per hoc, non modo virginis, verum et suæ animæ, mortis æternæ dispendia pararet.[1] Ergo virginei voti fautor existens, vigilantis animi sagacitate procurabat, ne qua femineæ mentis inconstantia propositum virgo postponeret; et terrenis illecebris animum devicta supponeret. Egit igitur sua industria, ut virgo potius divortium conjugii a conjuge quæreret, quatenus libertate potita sæculum linquere; et thalamis æterni Regis valeret feliciter inhærere. Quod quidem factum est. Nam ubi rex comperit eam nullo pacto a proposito posse mutari; licet invitus, concessit tamen ut relicto sæculo, prout volebat, acciperet velamen insigne virginitatis. Qua licentia felix, accepto velamine a Beato Wilfrido, quæ mundi sunt cum mundo deseruit, sprevit, atque a sui desiderio cordis procul abjecit.

Ps. lxxv. 12.

Wilfrid urges her to persist.

She is divorced and takes the veil.

Beda, iv. 19.

[Capitulum XXVI.]

Queen Ermenburgis takes a grudge against Wilfrid.

Ermenburgis vero regali est copulata conjugio. Per hanc igitur diabolus odium, quod contra virum Dei habebat, exserere opportunum existimans, animum illius injectis quibusdam simultatibus adversus eum inflammat; quoque ipsi suarum insidias fraudum tendat, vehementer instigat. Cui suggestioni eo facilius cessit, quo muliebris inconstantia mentis, intemperantia lubricæ ostentationis, oppressio ac rapina violentæ dominationis, quæ in ea magno cum tumore vigebant, servum Domini in redargutionem sui multotiens acerba

[1] *pararet*] pareret, A. B.

invectione armabant. Quamobrem non parum intus offensa, et insuper dæmoniaco igne succensa, gloriæ dignitatique ipsius magnopere cœpit invidere; et quonam modo eum dignitate sua spoliare, ac spoliatum abjicere posset, occasiones quærere. Considerata ergo[1] gloria viri, qualibet eum omni ex parte dignitatis affluentia circumfulsisset, regem muliebri facundia convenit; quasi de quibusdam suis utilitatibus actura; re autem vera primo an animum ejus ad quæ vellet acclinem posset habere, ex obliquo perquisitura. Quem ubi ad votum suum esse persensit, ut hominem Dei in invidiam adduceret; fraudulentis sermonibus ejus gloriam regi cœpit admirando enarrare. Nam, exposita divitiarum abundantia, cœnobiorum multitudine, ædificiorum magnitudine, subditorum principum turba, obsequentium militum copia regalibus vestibus et armis instructa, intulit, "Et quid amplius ipse tibi, quam tu "sibi? Totum regnum tuum episcopatus ipsius est; "quin et si tua potestas ejus potestati comparetur, "minor est. Terminus enim imperii tui suis finibus "coartatur: terminus autem episcopatus ejus tuos fines "auctoritate progreditur. Et, fateor, fidelibus et amicis "tuis est timendum, ne si aliquando inimici tui con"tra te arma susceperint, ipse, quam prædicat pacem "sequendo, suos ab armis immunes retineat; tuque "tuorum paucitate inimicis inferior victus occumbas. "Quapropter de negotio ante negotium tracta; et ne "in ipsa gestione negotii tua virtus decidat, quæ ob"sunt gnarus præordina. Sunt quidem ea alia non"nulla, quæ tibi honeste possunt persuadere, tui hono"ris nullatenus esse, non dico superiorem, sed parem[2] "quenquam in regno tuo habere. Quæ nec dici qui"dem opus esse cognosco, quia non modo tuæ pruden"tiæ, sed et cuivis imprudenti clara esse non nescio."

She inveighs to the king against his wealth and power.

The queen's words to the king.

Talibus verbis rex permotus; et, quasi suæ utilitati

The king

---

[1] *ergo*] igitur, B.

[2] *parem*] te, *ins.* B.

wishes to plunder Wilfrid, and to subdivide his bishopric.

consuleretur, ad ea totus arrectus, melius suis rebus consuli non posse putavit, quam vir Dei suis omnibus privaretur, et episcopatus ipsius in plures episcopos distribueretur.

[CAPITULUM XXVII.]

Archbp. Theodore subdivides Wilfrid's diocese.

Verum quia id agi præter consensum Cantuariensis archiepiscopi minime poterat, verba malignæ accusationis contra episcopum ipsius sedis antistiti Theodoro mandant, et ad suæ voluntatis effectum deceptum inclinant. Venit igitur ad regalem curiam Theodorus, sua auctoritate regiam voluntatem super [1] Wilfrido impleturus. Quod factum est. Nam protinus in locum ejus tres episcopos, eo absente, ordinavit.

Wilfrid asks the cause.

Res viro [2] celari non potuit; et admiratione quam maxima ductus, hilari corde, alacri vultu, modesto gressu regis palatium subit, causam negotii perquisiturus. Cui hoc modo, ut fertur, ad inquisita responsum est. "Nec te inpræsentiarum alicujus criminis admis-"sione notamus, nec tamen statutum de te judicium "hac vice mutabimus." Ille vero talibus verbis non sibi satisfactum esse consentiens, Apostolicam sedem appellavit; et pro eorum injustitia indignatus, reflexo gressu aulam egredi voluit.

Wilfrid is laughed at as he leaves the hall. His prophecy, and its fulfilment.

Intuens autem quosdam satis fœdo suis casibus insultare cachinno: et, "O," inquit, "filii, felici prosperitate ducatis "tempora longa: sed noveritis, quantocius sors infesta "resolvet hæc gaudia vestra; nec prius hunc annum tran-"sisse videbitis, quam istas quas super me derisiones "habetis, acerbo mœrore luatis." Quæ prophetia veritas facta est. Nam post non multum temporis conserto gravi prœlio inter Ecfridum et Ailredum [3] regem Merciorum juxta fluvium Treanta, occisus est Elfuinus [4]

Fridegode, 632–636.

---

[1] *super*] beato, *ins.* A.
[2] *viro*] Dei, *ins.* A.
[3] *Ailredum*] Ælredum, A. B.
[4] *Elfuinus*] Ælfuinus, A.

frater regis Ecfridi, juvenis circiter decem et octo annos habens, utrique provinciæ multum amabilis; ex cujus morte magnus et intolerabilis mœror Ecfridum ac suos perculit; omnisque lætitia quam de expulsione Beati Wilfridi habuerant, justo Dei judicio in tristitiam versa est. Sic ex eo quo a se fortissimum militem Domini repellere non timuerunt, numquam læta victoria potiti sunt. Sed qui prius parva manu militum ejus intercessione muniti ingentes copias straverant, postmodum cum ingenti copia raro milite victi cadebant. Nec injuria. Repulso etenim eo per quem victores extiterant, nil erat residui, quare passim vinci non debuerint.

Verum ut ad ordinem instituti operis stili officio redeamus.

[Capitulum XXVIII.]

Beatus Wilfridus, episcopalis cathedræ dignitate privatus, ad sua rediit, filiis et fratribus suis de ejus infortunio valde contristatis verba consolationis, patientiæ, et veræ caritatis non pauca disseruit; dicens inter alia, nihili esse pendendum, quod constaret nonnunquam fore perdendum. Ipse vero post hæc Romam iturus, et ne quod scandalum ecclesiæ Christi propter eum immineret causam suam ante sedem Apostolicam expositurus, ad mare venerabili monachorum collegio dextra lævaque stipatus perducitur; navi imponitur; pia illorum imprecatione perfungitur; prospero cursu ventis vela panduntur.

Wilfrid starts for Rome.

Fridegode, 646.

At ubi paullulum navis processit, mutato vento pulsus est Fresiam; ubi a barbaris ac rege illorum Aldgislo honorifice susceptus; ibidemque honorifice conversatus, ab omnibus summo cum honore, quoad ibi manere cordi fuit, habitus est, licet adhuc tota provincia idolorum cultui dedita deserviret. Vicem itaque benignitati eorum rependere volens, prædicabat eis verbum Dei, et multa millia verbo veritatis instituit, ac fonte salutari a suorum peccatorum sordibus lavit; sicque susceptores suos

Eddi and Beda, v. 19.

Lands in Friesland and preaches the gospel there.

Ibid.

The land becomes fertile.

et a Deo suscipi, et Deum in se suscipere fecit. Erat autem ante adventum beati viri terra ipsa magnæ salsitatis magnæque sterilitatis, et velut in modum rupis nimiæ asperitatis; ac per hoc quibusque animalibus ad incolendum magnæ incommoditatis. Verum ad prædicationem viri Dei eadem gente fidem Domini suscipiente, sicut corda eorum supernæ dulcedinis rore ad fertilitatem operum bonorum mollita, et inhabitationi Spiritus Sancti sunt accommoda facta; ita et terræ ipsorum salsitas in dulcedinem, sterilitas in fertilitatem, asperitas in mollitiem atque pinguedinem versa, omnibus inhabitantibus eam diversæ commoditatis copias lautissime intulit.

[Capitulum XXIX.]

Wilfrid's enemies lay an ambush for him,

Interea ii qui sua nequitia victi amicum Christi propria dignitate, possessione, terra proturbaverant, legatos suos tam fraudibus iniquissimæ delationis ligatos, quam et diversis exeniis oneratos in Franciam dirigunt, quo viro Domini partim fraude, partim munere laqueos deceptionis et captionis, laqueos deprædationis, perditionis et mortis instituant. Sed ut laqueus eorum, qui muneribus seducti laqueum instituerunt servo Dei, ipsos involveret; quendam sacerdotem Domini, nomine Winfridum, nuper a suo episcopatu depositum, et tunc in peregrinationem pro Dei amore euntem, occulto judicio Dei suis omnibus spoliaverunt, vicinitate nominis propriaque malignitate decepti. Verum ubi hoc ab illis est intellectum, et quonam vir Domini ea tempestate degeret recognitum, Ebroinus regalis curiæ et istius nequitiæ princeps scripta cum magno munere Aldgislo regi direxit, petens ut Wilfridum, omnibus bonis exspoliatum, crudeli morte necaret. Rex autem nec precibus, nec donis sub se cadere tam nequiter acquiescens, missam cartulam magna cum indignatione diruptam ignibus injecit; ne-

into which Winfrid falls.

quitiæque mittentis, ut dignum fuit, exprobrans, legatos absque honore dimissos statim remeare præcepit.

[CAPITULUM XXX.]

Securus igitur insidiarum præsul, in ipsa provincia totam cum nova Dei plebe hiemem feliciter exigens, deinde pergendi Romam iter repetiit, et Galliam perveniens nota sibi regis Dagoberti mœnia subit. Quem ipse rex visum mox recognovit, eumque multa cum lætitia hospitio suscepit; et vocatis hominibus suis, hac eos voce alloquitur. "Virum hunc, quem ecce! "coram habetis, magnopere dilectioni vestræ commendo, "rogans ut illi in quocunque negotio vestri opus "habuerit, assistatis, siquidem me, sicut credere[1] fas "est, sincera mente amatis. Hujus etenim probitate "et industria vobis redditus, vobisque, ut inpræsen-"tiarum videtis, regia sum dignitate prælatus. Nam "dudum, velut ipsi recordamini, cum popularibus in-"sidiis fere perditus essem,[2] exul quaque liberationis "meæ gratia oberrassem, pelagoque jactatus ad igna-"vos Hibernos perlatus fuissem, hinc[3] me inde ad-"ductum magna benevolentia secum aliquamdiu te-"nuit, ab omni periculo protexit, atque nativo solo "incolumem ac tutum restitui posse donavit. Qua-"propter per meam et vestram vos obtestor salutem, "ut, si qua in nobis est fides, tantum servemus amicum, "et vicem exhibitæ mihi dilectionis ac benevolentiæ "communiter gratiosi procuremus ei rependere."

Ad hæc dicta quique lætantur, suamque lætitiam vehementi acclamatione testantur. Neque enim leve judicabatur inter illos quenquam subjectorum vel mutire contra præceptum aut voluntatem principis sui. Hinc sedes et prædia, dignitates et varia dona Sancto a rege offeruntur, atque ut sui regni dignetur terras

Wilfrid, on his way to Rome, visits king Dagobert.

Fridegode, 697.

Who commends him to his people.

Ibid. 703.

Ibid. 705-6.

Ibid. 707.

They treat Wilfrid most kindly.

---

[1] *credere*] crederem, B.

[2] *essem*] et, *ins.* A. B.

[3] *hinc*] hic, A. B.

incolere, ac incolendo juri proprio vindicare, multis precibus exoratur. Sanctus autem, sui propositi memor, regiæ voluntati non cessit; sed quibusdam necessariis rebus assumptis, quin etiam sociato sibi quodam præsule, Deodato nomine, a curia recessit.

[Capitulum XXXI.]

Wilfrid goes to Berther, who treats him well.

Inde Campaniæ ducem, vocabulo Bertherum,[1] adiit, et ab eo nobiliter susceptus est. Qui post exhibita veræ caritatis atque humanitatis officia, cum homine Dei residens cœpit ei enarrare, qualiter inimici ejusdem voluerint eum perdere, et se ad internecionem ejus oblatis muneribus inflectere. "At ego," inquit, "non " immemor quid fidelitatis et amicitiæ quondam in " pagano quodam rege reppererim, cum de patria mea " pulsus apud eum exsularem, nolui minus fidelis " inveniri Christianus tibi Christiano, quam homo " paganus extitit mihi homini Christiano. Siquidem " rex Hunnorum gentilis, cum causa tuendæ meæ salu-" tis me secum degentem retineret, iniit mecum fœdus " in nomine deorum suorum, quod me nunquam ini-" micis meis quavis occasione proderet. Post aliquot " vero dies nuntiis ad se ex parte inimicorum meorum " venientibus, et ingentem pecuniam pro interitu meo " sibi pollicentibus; 'Dii,' inquit, 'vitam meam succidant, " 'si ego pro quovis lucro terreno vobis cedens, initum " 'fœdus quoquo modo dissolvero.' Si ergo homo in-" fidelis, ut falso deo suo fidus existeret, fœdus rum-" pere noluit; ego gratia Christi fidelis, fidem quam " vero Deo promisi, violabo ullius terreni commodi " causa? Absit, absit. Immo in Sua fide te suscipio, " et quoad velle tibi fuerit, ut mecum maneas obsecro. " Id quoque magnopere desidero a te petere, quatenus " si quid in meis affectuosius amas, accipias, utaris, " possideas." Hac viri bonitate, simul et benignitate

Berther states the reason of his kindness.

Fridegode, 720.

[1] *Bertherum*] Berterum, A.

vir Dei magnifice delectatus, quid potius animo proposuerit, viro aperuit; sicque, multiplicatus rebus ac sociis, gratiosus ab eo discessit.

[Capitulum XXXII.]

Romam vero usque perveniens, ilico fama jam cognitæ sanctitatis ejus quaque percrebuit, et ei quamplurimos civium venienti in obviam egit. Aderat, et, magno vulgi favore susceptus, in aulam Beati Petri veneranter adductus est. *Wilfrid reaches Rome,*

Pontificatum Apostolicæ sedis beatæ memoriæ Agatho tunc regebat, vir justus et simplex, ac in rebus ecclesiasticis non mediocriter sollers; in cujus ac plurimorum episcoporum præsentia, cum Beati Wilfridi causa esset præsentibus accusatoribus ventilata, universorum judicio absque crimine accusatus fuisse, et episcopatu dignus esse comprobatus est. *and is acquitted by the pope and his council.* *Beda, v. 19.*

Quo in tempore cum idem papa synodum Romæ congregaret centum viginti quinque episcoporum, adversus eos qui unam in Domino Salvatore voluntatem atque operationem dogmatizabant, vocari jussit Beatum Wilfridum, atque inter episcopos considentem dicere fidem suam, simul et provinciæ de qua venerat. Cumque catholicus fide cum suis esset inventus, et ab re sacerdotali dignitate privatus, placuit ut et Romanæ sedis decreto in episcopatum restitueretur, et in monumentum suæ catholicæ fidei ejusdem synodi gestis hoc scriptum insereretur. *Wilfrid takes part in a council against the Monothelites.*

Ibid. "Wilfridus Deo amabilis, episcopus Eboracæ civitatis, Apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, et cum aliis centum viginti quinque coepiscopis in synodi judicaria sede constitutus, *Ibid.* pro omni aquilonali parte Britaniæ et Hiberniæ, quæ ab Anglorum ac Britonum, necnon Scottorum et Pictorum gentibus incoluntur, veram et catholicam fidem confessus est, et cum subscriptione sua corroboravit." *His signature to its decrees.*

[CAPITULUM XXXIII.]

Wilfrid returns homewards.

Apostolico igitur et synodali decreto in episcopatum restitutus, acceptisque ab Apostolica sede litteris, regi Ecfrido[1] et archiepiscopo Theodoro de sui status redintegratione directis, servus Dei magno servorum Dei reliquiarum munere ditatus, iter Angliam veniendi repetiit; et quia noverat scriptum, *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*, regia via gradiebatur. Ecce autem, extra quam putabatur, latronum manus ad interficiendum parata, viro Domini haud grata processione occurrit. Erant etenim qui regi Dagoberto insidias tetenderant, eumque[2] gladio in inguine merso necaverant. Hi ergo viro Dei occurrentes, animique furorem vultus sui ferocitate pandentes,

Prov. x. 9.

He falls in with the murderers of king Dagobert.

Prœlia vibratis intentant cominus hastis. Fridegode, 788.

Quorum unus, qui quasi loco principis inter eos habebatur, excusso quod manu tenuerat telo, militi Christi fœdo ore conviciabatur, "Delator," inquiens, "patriæ petulans et "moribunde viator, tu quidem jampridem Gallica sceptra "violasti, tu Gallica rura pessumdedisti, tu Gallicam "libertatem in servitutem redegisti, cum tyrannum "juste a nobis jam olim exsiliatum tua instantia in "regnum constituisti. At ipsius quidem crudelitas "justissima morte punita, te quoque, utpote maximum "suæ mortis auctorem, te, inquam, eadem morte puni"endum esse declamat. Procumbe igitur, pestifer, "procumbe, et digna ultione multatus, eidem quam "contra nos fovisti morti succumbe."

They address him.

Ibid. 791-2.

Wilfrid's reply.

Et pater, contra: "Si non jure," inquit, "feci cum "regem regno injuste depulsum, quantum in me fuit, "hæreditariæ dignitati præfeci, et hoc ita penes se "esse justissimi Judicis æquitas habet; fateor, pœnas "justæ ultionis promptissime pendam. Quod si nequa-

[1] *Ecfrido et*] venerabili, *ins.* A. | [2] *eumque*] nuper, *ins.* A. B.

" quam hoc in facto contra jus,[1] sed cum jure feci, " velut ipsa meæ innocentia mentis mihi testatur; eo " libentius, si vultis occidere, mori desidero, quo me " pro justitia occisum martyrii gloria coronandum fore " considero."

Quibus dictis, ubi viderunt virum tanta mentis constantia niti, nimio terrore perculsi arma projiciunt, terræ procumbunt, viri vestigia osculis petunt, veniam quærunt: qua ad suum votum inventa, ejus benedictione ditati, viæ prosperitati pontificem cum suis omnibus reddunt: ipsi cœpto itinere pergunt.

[Capitulum XXXIV.]

Perveniens vir Dei Britaniam, regi litteras quas ab Apostolica sede acceperat detulit, et earundem litterarum auctoritate subnixus, in conventu nobilium causam suam viva voce defendit, seque falso accusatum, ac injuria degradatum libera protestatione ostendit. Rex autem quanto illum majori veritatis ratione vallatum agnovit, tanto se minori veritatis ratione suffultum indoluit, moremque nequissimorum imitatus, maluit in sua pertinacia contra æquitatem perdurare, quam æquitatis ratione suam pertinaciam mitigare. Hanc vero sui cordis socordiam magnopere confirmabat antiquorum delatorum inveterata discordia, dum ipsi quos ipsa jam repletos possidebat, venena suæ malignitatis regiis auribus infundebant. Propria itaque rex ira cæcatus, et seducentium se adulatione a vero distractus, litteras Apostolici papæ tumido fastu despexit, despiciendo irrisit, irridendo a se procul abjecit, ac in famulum Dei nequissimi delatoris crimen injecit. Tanta regis indignatione nonnulli clientes, immo et quique nobiles oppido permoti, unanima omnes contra beatum conspiratione insurgunt, ac multis eum contumeliis afficiunt; et quo regiæ majestati se ad plenum fideles

Wilfrid reaches England with the papal letters.

They are despised,

and he is shamefully used.

[1] *contra jus*] A. B. The MS. reads *contrarius*.

existere monstrent, indignationi ejus plene satisfacere cupiunt, et Dei hominem a regis conspectu avulsum carceris imo detrudendum arripiunt. Ermenburgis autem, bonorum omnium persecutrix, et hujus schismatis indomabilis auctrix, sese in direptionem illius mediam immersit, capsulam reliquiarum de ipsius collo procaciter abstulit, eumque fœda garrulitate et feminea loquacitate derisum abjecit.

The queen takes his reliquiary.

[Capitulum XXXV.]

Ergo inclytus heros, sociis et opibus omni ex parte privatus, ad suos, prout potuit, inter iniquorum manus sese convertit, atque in his verbis brevi ad eos orationem fecit. "Non vos," inquit, "domini fratres et "filii mei, non vos hæc quæ nobis ingeritur injuri "turbet, nec a veritatis tramite quoquo modo proturbet. Præ oculis semper habete, omnes qui volunt "in Christo pie vivere, necessario tribulationem pati 2 Tim. iii. 12. "oportere. Verum licet impii ad tempus piis prævalere videantur, tamen non sic semper erit. Erit "enim tempus cum et piorum tribulatio perenni lætitia remunerabitur, et impiorum superba elatio perenni "tristitia punietur. Sed ne tribulatio vos in impatientiam agat, animadvertite quonam modo cana Fridegode, 826–7. "patrum series, multas perpessa tribulationes, per patientiam meruit, Deo juvante, vincere multiplices "hostes. Nec id vestræ menti ullatenus volo abesse, "neminem, secundum Apostoli dictum, posse coronari, 2 Tim. ii. 5. "nisi qui contra diabolum studuerit legitime decertare. "Et certe hujus temporis certamina parvi-pendenda, "nec multum diutina. Per illa tamen æterna felicitas "et felix æternitas regni Dei comparatur. Quam felicitatem, quæso, fratres, amate; eam desiderate; ad "eam tendite, atque ad eam pervenire tota mentis "intentione satagite. Quod si feceritis, profecto nihil "erit quare istius vitæ adversa formidetis."

Wilfrid encourages his companions.

Vix verba compleverat, cum ecce[1] quorum manibus stringebatur, acriori furore ex ipsis verbis accensi, eum tenebroso in carcere vinctum detruserunt. Wilfrid is imprisoned.

O constantia viri! Sic enim tui cordis, sanctissime pater, hilaritatem in tanta tua adversitate contueor; sic considero hilarem te esse solere, cum omnia prospera tibi videbantur arridere; tamen ne pietatis viscera in tuis filiis aliquatenus perdidisse videreris, eorum potius quam tuis ærumnis pias lachrymas impendebas; et cum te carcer tenebrosus involveret, magis dolebas ab eorum auribus vitæ verba separari, quam te præsentia corporeæ lucis spoliari.[2] Interni etenim luminis fulgore nitebas, quo carcerales tenebras pro nihilo contemnebas. Quare quoniam Divinæ lucis splendorem Deus in te vigere conspexerat, humanis tenebris te nequaquam diu premi permisit; sed eisdem fugatis radium Suæ lucis domui quam inhabitabas immisit. Ac quidem merito. Nam quia pervigil æternæ luci, tam in noctis quam in carceris horrore, assistebas, dignum duxit Sui luminis effusione signare, operibus tuis et caligini tenebrarum nil esse commune. Hanc luminis effusionem custodum vigilia protestatur, quæ circa mediæ noctis horam carcerem mire fulgentem non absque gravi timore sese vidisse testatur. Sed hoc testimonio te non eguisse perpendit, qui sanctitatis tuæ merita oculo fideli attendit. Beati Petri Apostoli carcerem cum tuo potius considero, teque sibi excepta liberatione Angelica in luminis ostensione comparari vehementer exulto. Quamquam post hæc et archangelica Michaelis visitatione sis a mortis periculo liberatus, ut cunctis clarescat, quod gloria regni Dei simul cum ipso Apostolo sis coronatus.

Soliloquy on his merits and sufferings.

A miraculous light in the prison.

---

[1] *ecce*] si, B.

[2] *spoliari*] exspoliari, A. B.

[Capitulum XXXVI.]

Illness of the wife of the prefect.

Inter hæc, uxor præfecti Osfridi, qui Beatum Wilfridum in custodia habebat, acerrimo languore corripitur, jamjamque ad vitæ extrema perducitur. Jacet siquidem toto corpore debilitata, solutisque compagibus omni membrorum officio destituta; perdito insuper sensu, contractis emortua nervis viscera fluitabant; quæ res viro suo magni doloris et anxietatis stimulos, magnæ defectionis et horroris causas ingerebat. Quo infortunio motus, Dei virum lachrymosis questibus adiit, vincula quibus gravabatur absolvit, ad pietatis affectum inclinavit, et eductum ergastulo suæ conjugi medicum salutis adduxit. Affuit vir Dei, et mox turbas quæ ad funus mulieris convenerant, jussit amoveri. Hinc precibus ad Deum præmissis, aquam benedixit, et benedictam super jacentis corpus aspersit. Mirabile dictu! Non prius aqua infirmantis membra tetigit, quam, omni languore depulso, mulieri perfecta sanitas rediit. Quo facto, ab omnibus qui aderant grates Deo consona voce redduntur, ac merita beati patris non carcere, sed omni honore dignissima prædicantur. Ne autem gratia evadendi carceris magis quam amore pietatis ductus hoc virtutis signum fecisse ab aliquo putaretur, extra remanere noluit, sed divinitatis lumine fruiturus, quantocius carceralis custodiæ septa revisit. Conjux vero præfecti quæ fuerat sanitati donata, post paucos dies, spreto sæculo, in servitium Christi sacro est velamine designata.

Fridegode, 863.

Ibid. 864.

Wilfrid cures her.

Ibid. 873–4.

The prefect remonstrates with the king.

Præfectus autem ex eo tempore servum Domini in magna veneratione habens, regi per nuntios adito dixit: "Per salutem et regnum tuum te adjuro, quatenus "sacerdotem Domini Wilfridum a me diutius detineri "non facias; quia fateor melius mihi esse mori, quam "in eo aliquid injuriarum ulterius exercere. Quod si "hac[1] adjuratione despecta in sententia tua persistere

Eddi, cap. 38.

[1] *hac*] om. B.

"mavis, me simul cum eo tormenta et mortes[1] magis "velle subire cognosce, quam eum in tormentis habere."

Eddi, cap. xxxviii.

Ad hæc rex, vehementer iratus, jussit Sanctum duci in urbem suam Dymber, ad præfectum, nomine Tydlin,[2] utpote ferociorem, præcipiens illi ut compedibus et vinculis fortiter astrictum arctiori custodiæ manciparet. Qui jussioni contraire non audens, virum suscipit, custodiæ tradit, vincula facit. Verum cum in hoc ut ligaretur ministrorum manus elaborarent, aut rupta ab ipsius corpore eadem vincula dissiliebant, aut certe colligare non valentia diffusa cadebant; et miro moderamine Christi eo minor in eum ligandi potestas extiterat, quo ad ligandum hostilis feritas immanius sæviebat. Unde illi nimium admirati, sed regio terrore suaque vecordia in barbaricos motus exagitati, alia et alia vincula parant conatu suo, casso labore funditus consumenda.[3]

Wilfrid is removed and sent to Dunbar.

Eia, tibi ligandi potestate sublata, quid furis, O manus insana? Quid tantopere niteris impugnare, quem nunquam poteris expugnare? Quid totiens et totiens ad vinciendum vincula mutas, et a te vincula quibus ex merito tuæ pravitatis es vincta non potius mutas? Collo justi lora tua imponi verentur, quod ipsum jugo Christi subjectum esse digna veneratione contuentur. Manicæ tuæ manibus ejus inseri metuunt, quia in fovendis pauperibus eas exsertas fuisse attendunt. Trementes catenæ pedes nexare devitant, propterea quod illos ad pacem prædicandam veloces extitisse considerant. Omnes ergo vires tuas frustra dispendis, cum illum, quem nequaquam permitteris, torquere contendis.

The author's soliloquy.

Beatus autem Wilfridus, licet carceralibus tenebris involutus, quosque tamen adventantium lumine verbi Dei, prout ei licuit, illuminavit, edocuit, ac baptismate ab omni criminum labe mundavit.

Wilfrid's conduct in prison.

---

[1] *mortes*] mortem, A.
[2] *Tydlin*] Tidlin, A.
[3] *consumenda*] consumendi, MS.

[Capitulum XXXVII.]

Hæc inter rex dum suis comitatus ad expletionem suæ voluptatis se quaque deduceret, atque in magna hilaritate lætitiæ fræna laxaret;

Ecce repentino turbantur gaudia casu. Fridegode, 905–8.

Dum etenim regia conjux tumens nimio fastu impietatis audet raptis abuti reliquiis, ilico vindex ira subit. Illness of the queen. Siquidem easdem reliquias ferens, cum sicuti perdix alacri mente lasciva garriret, contigit ut mox repleta dæmonio, sicuti vulpecula, perdita mente insana ganniret; quemque sua prius petulantia volens coluit, hunc postmodum in sui corporis habitaculo nolens fovit. Hæc propter quibusque in stuporem arrectis, accessit mater regis, furentemque increpabat hujusmodi verbis; The king's mother chides her. "Anne patent," inquit, "soror, anne patent Ibid. 911. "veteris commissa piacli? Wilfridum tuis falsis criminationibus a sede sui episcopatus pepulisti; et nunc, "vice mutata, in sedem tui pectoris dæmonem recepisti, ut per hoc intelligas, quid peccati illo in facto "commisisti. Wilfrido Sanctorum reliquias de collo non "sancte tulisti; et ecce! ut collum tuum suo dominio "dæmon subderet, hinc meruisti. Wilfridi sanctissima "verba et Beati Petri auctoritate suffulta despexisti; "et ob hoc dæmone cor tuum possidente verborum "tuorum jus perdidisti. Wilfridus, Divinitatis lumine "plenus, carcerales tenebras per te in eis positus non "veretur; et tuus animus, dæmoniaco furore repletus, "per hoc jam nunc dignissima ultione torquetur."

The king's rage. Rex aderat oppido conturbatus, et ingenti furoris igne succensus, ventum naribus quasi fumum emittebat. Quem etiam mater sua tali voce est allocuta. "Jam tandem, fili, jam tandem memor esto tui. Ultio Ibid. 919–21. "Divina tuam, quam nimium diligis, conjugem, ut "cernis, affligit; et fateor, crede mihi, quia bene pro"meruit tali supplicio fatigari, eo quod ipsa diabolica

"indignatione succensa servum Domini[1] Wilfridum non "timuit miris afflictionibus insectari. Quapropter hanc "vindictam sibi irrogatam ne dubites, obsecro, propter "te esse collatam. Quod si hac corrigi sponte con- "tempseris, cave ne tua propria corrigaris invitus. "Ergo solve virum a carcere, quem nullius sui cri- "minis causa novimus detineri; et si eum in regno "tuo manere nolueris, jube illum regno decedere; ne, si "diutius fuerit tentus, tunc eum primo dimittere velis, "cum fueris majori pœna multatus."

His mother's advice to him.

Fridegode, 924.

Istis rex ipse admonitus, annuit ut carcerem vir sanctus exiret. Factum est, et e tenebris lux mundo processit. Malens autem servus Dei bonum pro malo, quam pro malo malum reddere, oravit Dominum, et reginam confestim dæmone fugato sanitati restituit.

Wilfrid is released, and the queen recovers.

[Capitulum XXXVIII.]

Fridegode, 928–9.

Hinc patriam cognataque rura deserit, et velut advena terras australes petiturus, eo veniendi iter invadit. Et quoniam veritatis præconia nulla queant[2] fallacia violari, famulo Dei, primo quærenti regnum Dei, nihil eorum quæ vitæ necessitas exigebat, deesse valebat. Unde contigit, ut hunc euntem quidam Byrthwaldus, regia stirpe progenitus, magno cum honore obvius exciperet, et aliquantisper secum detento quæque opus habebat benigne impenderet. At invidia diaboli ea diu impendi ferre non potuit. Prædictum etenim virum veneno suæ perversitatis infecit, quoque militem Christi sua magnificentia exutum a se suisque omnibus eliminaret, effecit. Erat namque frater Æthelredi regis Merciorum, qui sororem regis Ecfridi habebat in conjugium. Timens igitur ne fratris animum offenderet, si eum, qui fratrem conjugis suæ infensum habebat, secum teneret; non veritus injustitiam, Wil-

Wilfrid goes into the South,

but is expelled from Mercia.

[1] *Domini*] Dei, B.

[2] *queant*] queunt, A. B.

fridum abjecit, non tamen absque contumelia; ut per hoc sciamus eum non immunem fuisse in hoc facto a mente maligna. Nam prius tam a se quam ab Æthelredo rege suisque uxoribus, necne voluntatis eorum fautoribus multipliciter afflictus, injuriatus; multis quoque terroribus ad violationem fidei suæ atque ad exprobrationem catholicæ et Apostolicæ traditionis, pro qua maxime impetebatur, incitatus, impulsus, nec prostratus; ad ultimum cum dedecore pulsus est.

Omni ergo humano frustratus auxilio, quo tenderet, quo se verteret ad hospitandum ignorabat; hoc solum fiduciæ præ se gerens, quod a Deo nequaquam deseri posset. Qua fiducia magnifice fretus, quicquid ei incommoditatis accidebat, summa cordis alacritate perferebat; quoque magis adversitatibus feriebatur, eo amplius in opera Dei toto studio ferebatur. Venit tandem ad curiam regis cujusdam, qui Kentwinus vocabatur; ubi satis humane susceptus, et bene, verum brevi, habitus est. Nam quemadmodum alias, sic et ibi dæmonis instinctu femineas passus est iras. Siquidem regia uxor soror erat Ermemburgis, malorum fere omnium quæ contra virum Dei fiebant auctricis. Hæc igitur a sua uxore in mentis malignitate non minor, beatum præsulem, multis contrarietatibus afflictum, a suis omnibus expulit.

Wilfrid goes to king Kentwine,

Fridegode, 948.

but is driven away.

Quid, diaboli furor immanis, quid tantopere adversus famulum Domini sæviendo vagaris?[1] Quid ei laqueos tuæ fraudis innectere tentas, et tentando illum varia calumniarum tempestate fatigas? Quid eum ab humani cordis ædificatione flectere niteris, et ob hoc Christianorum societati conjunctum esse non pateris? Ecce! cum illum a Christianis depellis, ad paganos liberaliter ibit, velis, nolis; et qui times ne quorundam Christianorum mentes tuis deceptionibus per ipsius conversationem quoquo modo evacuentur, longe quam

[1] *vagaris*] baccharis, *interl.* A.

putas per ista hoc efficis, ut integra provincia penitus tua dominatione privetur.

[Capitulum XXXIX.]

Beda, H. E. iv. 13. Namque divertit post hæc ad provinciam Australium Saxonum, quæ illo adhuc tempore paganis cultibus insudabat; ibique verbum fidei prædicabat, et credentibus lavacrum salutis ministrabat. From thence Wilfrid goes to Sussex,

Erat autem rex gentis illius, Edilwalh[1] nomine, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum; et regina, nomine Eabe, fuerat baptizata in sua, hoc est provincia Huicciorum. Itaque Beatus Wilfridus, concedente, immo multum gaudente rege, primos provinciæ duces ac milites sacro fonte abluebat; presbyteri vero sui cæteram plebem. Antehac enim tota illa[2] provincia Divini nominis et fidei erat ignara, præter regem et reginam. Erat tamen ibi monachus quidam de natione Scottorum, nomine Diculus, habens monasterium permodicum in loco qui vocatur Bosanham,[3] silvis marique circumdatum; et in eo fratres quinque vel sex in humili ac paupere vita Domino famulantes. Sed nullus provincialium eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat attendere. where he converts the people. (Ibid.)

Evangelizans autem genti episcopus, non solum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verum et a clade infanda temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante adventum ejus in provinciam nulla illis in locis pluvia ceciderat; quamobrem fames acerbissima plebem invaserat, ac impia nece prostraverat. Denique ferunt, quia sæpe quadraginta simul aut quinquaginta homines, inedia macerati, ad præcipitium aliquod sive ripam maris procedebant, et junctis misere manibus, pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus absorbendi decidebant. Verum ipso die, quo baptismum fidei gens suscepit, ad preces eximii patris pluvia serena, sed copiosa, descendit. Refloruit terra; rediit viridantibus arvis annus lætus ac frugifer. Sicque, abjecta superstitione antiqua, exsufflata idololatria, cor omnium et caro exsultaverunt in Deum vivum; intelligentes Eum, qui verus est Deus, et interioribus et exterioribus se bonis gratia cælesti ditasse. A drought is brought to an end. Ps. lxxiii. 3.

[1] *Edilwalh*] Edilwald, A.

[2] *illa*] ipsa, A. B.

[3] Bosham in Sussex.

[Capitulum XL.]

Wilfrid teaches the natives how to fish.

Beda, iv. 13.

Antistes quoque cum in provinciam venisset, tantamque famis pœnam ibi vidisset, docuit eos piscando victum quærere. Nam mare ac flumina eorum piscibus abundabant, sed piscandi peritia genti nulla, nisi ad anguillas tantum, inerat. Retibus igitur anguillaribus undecunque collectis, et ab hominibus antistitis in mare missis, meritis sui patris Divina sunt largitate adjuti, ceperuntque diversi generis pisces trecentos; quibus trifariam divisis, centum in opus pauperum dispenderunt, centum iis a quibus retia acceperant contulerunt, centum in suos usus retinuerunt. Quo beneficio multum antistes cor omnium in sui convertit amorem; et eo prædicante fiducialius cælestia sperare cœperunt, cujus ministerio terrestria bona ceperunt. Quo tempore rex Edilwalh donavit servo Domini terram octoginta septem familiarum, vocabulo Selesei, quod Latine dicitur Insula Vituli Marini, ubi suos homines, qui exsules vagabantur, recipere posset. Hunc ergo locum cum accepisset episcopus Wilfridus, fundavit ibi monasterium, ac regulari vita instituit, maxime tamen ex iis quos secum adduxerat fratribus: quod monasterium usque hodie successores ejus tenere noscuntur. Attamen sedes cathedræ episcopalis in Cicestram postea mutata est.

The king gives Selsea to Wilfrid, which he makes a monastery and a bishop's see.

[Capitulum XLI.]

Wilfrid works in Sussex for five years.

Ibid.

Inclytus autem pater Wilfridus illis in partibus annos quinque, hoc est usque ad mortem Ecfridi, mira sanctitate et prudentia præditus, officium episcopatus, omnibus valde carus et honorabilis, administrabat: ac quoniam illi rex, cum præfata possessione, omnes quæ ibidem repertæ sunt facultates, cum agris et hominibus, donavit, omnes fide Christi imbutos, unda baptismatis lavit. Inter quos, servos utriusque sexus, numero ducentos quinquaginta, baptizavit; quos ut baptizando a servitute diabolica liberavit, sic etiam libertati donando humanæ jugo servitutis absolvit.

---

[1] *Edilwalh*] Ethelwald, A.

[CAPITULUM XLII.]

Beda, iv. 16.

Cedwalla captures the Isle of Wight,

Post hæc cum Cedwalla, qui ab exsilio meritis et tuitionibus Beati Wilfridi fuerat revocatus, regno potitus esset Geuisorum, Vectam insulam bello capere, ac expulsis indigenis homines suæ provinciæ cogitabat eidem insulæ substituere. Fuerat autem eadem insula eatenus tota idololatriæ dedita. Ubi vero ad certamen ventum est, voto se memoratus princeps, quamvis nondum in Christo regeneratus, astrinxit, quoniam, si victor insulam cepisset, quartam ejus partem, simul et prædæ, Christo Domino daret. Quod ipse victoria usus taliter solvit, ut hanc Beato Wilfrido, utendam pro Domino, offerret. Et quoniam mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem Anglorum, familiarum est mille ducentarum, data est antistiti possessio terræ familiarum trecentarum. At ipse partem quam accepit, commendavit cuidam de clericis suis, cui nomen Bernuinus, qui erat filius sororis ejus, dans illi presbyterum, nomine Hildilam; utrisque præcipiens, quatenus in ipsa insula quibuscunque valerent, verbum ac lavacrum vitæ ministrarent: qui ministerio prædicationis assumto, meritis et intercessionibus beati patris, suaque instantia, Christianæ fidei jugo præfatam insulam subjecerunt.

and gives a quarter of it to Wilfrid.

The inhabitants become Christians.

[CAPITULUM XLIII.]

Beda, iv. 26.

King Ecgfrid is slain in a battle with the Picts.

Anno incarnati Verbi Dei sexcentesimo octogesimo quinto,[1] cum Ecfridus rex Northanhymbrorum[2] temere exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, hostibus fugam simulantibus, in angustias inaccessorum montium est perductus, atque cum maxima sui exercitus copia, quam secum adduxerat, exstinctus. Et quidem juste, qui enim virum vitæ nullo pacto in amicitiam suam vel in jura potestatis suæ est dignatus admittere, merito debuit eo despecto ab eisdem hostibus mori, quos prius eodem

[1] *quinto*] quarto, B.
[2] *Northanhymbrorum*] Nordamhymbrorum, B.

sibi familiariter accepto meruit feliciter suæ ditioni subjicere. Ipsa autem hora qua iste rex gravi bello in Pictorum provincia premebatur, servus Omnipotentis Dei Wilfridus in Suth-Saxonia sacris Missarum celebrationibus intendebat. Cumque dicto *Sursum corda*, responderetur *Habemus ad Dominum*, raptus in mentis excessum vidit eodem momento per Spiritum Dei, Ecfridum, capite cæsum, morti procumbere. Qua visione perterritus, majori est post modicum terrore perculsus. Nam cum Sequentia Missæ prosequeretur, et in Præfatione, *Per Christum Dominum nostrum* diceretur ab ipso; aspexit, et ecce! duo maligni spiritus animam regis ante ipsius oculos miserabiliter attulerunt, sicque horrendo gemitu suspirantem secum ad inferni claustra tulerunt. Ilico Accam presbyterum suum vocavit, et ei cuncta quæ viderat enarravit. Ad quæ presbyter vehementi stupore attonitus, vix illius verbis auditum patienter credere potuit. Jussus tamen, diem et horam regiæ interfectionis notavit, et eam ipsam fuisse post aliquot dies rei gestæ attestatio comprobavit.

Wilfrid sees his soul in the charge of evil spirits.

[Capitulum XLIV.][1]

Theodore seeks to be reconciled with Wilfrid.

Fama igitur circumquaque regis obitum denuntiante, veloci relatu ad aures Theodori metropolitanæ sedis antistitis pervenit; qui delictum quod jam olim in famulum Dei commiserat, consentiendo videlicet eum tantis perturbationibus, ut præfati sumus, injuste affligi; hoc, inquam, delictum humili satisfactione corrigere volens, misit propter eum, et ad se honorifice perductum taliter est allocutus. "Fili, immo virtutum meritis "sanctissime pater, ego qui ad hoc præ cæteris con-"stitutus eram, ut omni injustitiæ, quæ in hoc regno "emergere posset, obviarem, propria fragilitate subactus, "plurimis tibi contra jus adversantibus, fateor, multum

[1] The whole of this chapter or paragraph is omitted in A.

"peccando consensi. Sed mihi culpam fatenti, et in-"timo corde pœnitentiam agenti, pius, quæso, veniæ "largitor assiste. Ultima nempe meæ, sicut cernis, nunc "instant tempora vitæ; ac per hoc quod deprecor "annue, et, suppliciter a me postulatus, intercede pro "me."

Fridegode, 1006.

Territus his verbis, Jesu Christi Domini servus respondit. "Et quidem multis me tribulationibus te "consentiente afflictum, pastor venerande, non nescio; "absit tamen, absit, ut hoc te quavis malitia inductum "fuisse crediderim; verum, ut autumo, ea potius in-"tentione id fecisti, quia volebas me per ipsas tribu-"lationes in patientia exerceri; quatenus anxietatibus "actus, per iter patientiæ possem perfectionis culmen "attingere. Quapropter multo magis tibi pro tua bona "intentione grates agere debeo, quam tu apud me inde "veniam quærere; præsertim cum nunquam venia "rite petatur, nisi unde aliqua offensio contracta esse "putatur. Sed quoniam te circumquaque oculatum "instar cælestis animalis esse non nescio, perspicaciter "atque subtiliter quæ sunt videnda te considerare "perpendo. Ea propter si putas te, pater dilectissime, "aliquid peccati contraxisse in iis, quæ contra me fieri "consensisti, quantum mea interest libens indulgeo, et "indulgens etiam super te misericordiam Judicis venire "supplici devotione deposco."

Wilfrid assents. His reply.

Ex hoc firmissima sanctissimaque inter ipsos venerabiles viros pace fundata, pastorali auctoritate mutuo sese Christo conciliavere, et lætitia spirituali jocundantes, quæ Dei sunt unanima assertione tractavere.

The two become fast friends.

[Capitulum XLV.]

Præterea[1] Theodorus misit litteras Alfrido, qui in gente Nordanhymbrorum regia dignitate, defuncto Ec-

Theodore induces Aldfrid

[1] *Præterea*] venerabilis, *ins.* A.

to recall Wilfrid.

frido, fungebatur; in quibus sibi rhetorica facundia suasit et persuasit, quatenus Beato Wilfrido ex corde amicus fieret, eumque in sedem ecclesiæ suæ, de qua injuste depositus fuerat, honorifice reciperet. Ailredo[1] etiam regi Merciorum, necne quibusdam aliis super eodem negotio mandavit, quibus ea de re mandare non incongruum judicavit; qui omnes una cum regibus pari consensione mandatis faventes, multa cordis alacritate nobilissimum Domini famulum sese in propria recepturos remandavere. Quin etiam rex Alfridus, nuntiis a latere suo directis, debito venerationis obsequio virum revocare præcepit.

[Capitulum XLVI.]

The common joy at Wilfrid's return.

Regali ergo invitatione, necnon pontificali præceptione conventus, ad ecclesiam suam rediit.[2] O quam felix ille dies omnibus per id locorum commanentibus extitit, quantamque mentis lætitiam cunctis in circuitu populis habitantibus, attulit, qui Beatum Wilfridum ab exilio revocatum primus videre promeruit! Quis hujus lætitiæ formam plene capiat? Quis eam cordibus aliorum per sui oris officium infundat? Crebra monachorum examina obviam patri procedunt; clericorum agmina cum totius frequentia plebis suo pastori certatim occursare contendunt; et omnes, elata voce Deum benedicentes, eum suscipiunt, ac in ecclesiam

---

[1] *Ailredo*] Ægelredo, A.

[2] In B. the following passage is inserted here: "Veruntamen beneficii et honoris quæ olim, ut supra memiuimus, in ecclesia Cantuariensi adeptum se fuisse sciebat, postposita tribulatione illata, non immemor, villam quam ex regio munere acceperat, vocabulo Paggaham, cum omnibus appendiciis suis, ipsi ecclesiæ Cantuariensi ad sua rediens perpetuo jure possidendam donavit. Quo facto, lætus et alacer in primam sedem suam reversus est, remotis primo iis qui, eo abjecto, fuerant, ut diximus, intromissi."

This is enough to show the Canterbury origin of the Corpus MS. Pagham is a church in Sussex, the patronage of which still belongs to the archbishops of Canterbury.

ducunt. In qua ille roboratus, et a qua post modicum[1] eliminatis quæ censura æquitatis auferri debere monstravit, quicquid terrarum atque reddituum juri ecclesiæ competebat, brevi recuperavit; nihilominus quoque Divinitatis verba subditorum cordibus quotidie per illum infunduntur, et in eis *fons aquæ salientis in vitam æternam* exoritur. Christi fides cum bonorum operum exhibitione recalescit; opus autem perfidiæ et malignitatis ubique frigescit. Quamobrem pax sincera cordium, tranquilla opulentia rerum, alacritas magna in Dei servitium, jocunda delectatio, delectabilis jocunditas processit in Deum: quæ omnia magnam contra ipsum invidiam diaboli concitavere. Verum miles Christi[2] jam bene instructus armatura verbi Dei, jamque plurima expertus temptamenta diaboli, quo in bello excitatior, eo ad dejiciendum difficilior erat; moremque fortissimi bellatoris imitatus, non modo se, sed et suos commilitones hostem cædendo dextra lævaque protegebat. Sicque diabolo impenetrabilis, per quinquennium in sui status dignitate permansit.

Wilfrid's reforms after his return.

John iv. 14.

His prudence and conduct, for five years.

Sed, O inexterminabilis invidia diaboli! O violenta dominatio ejus! et quam difficile ad subterfugiendum ex consuetudine admissum jus possessionis ejus! Dum enim viro virtutis quid novi in pacis subversionem objiceret non inveniret, antiquarum dissensionum persuasores in pristinos motus excitat, et celeriter per eos regem pace discussa in iram contra pontificem armat. Nam verbis delatorum accensus, in varias et multiplices possessiones ejus cœpit subita cupiditate æstuare, et eas juri ecclesiarum, quibus datæ fuerant, non jure auferre. Cui quoniam Wilfridus episcopali auctoritate contraire non timuit, gravi contra se regem iracundia inflammavit. Unde factum est, ut rex illum omnibus suis spoliatum a regno suo pellere proponeret. Ad quod peragendum ut archiepiscopum Cantuariensem

The king again becomes jealous of Wilfrid,

and proposes to banish him.

[1] *post modicum*] postmodum, B. | [2] *Christi*] Dei, A. B.

propositi sui executorem haberet, opposuit illi quod statuta pontificum ipsius sedis non servaret, et præcipue venerabilis Theodori, qui nuperrime vita decesserat. Et quoniam nefas erat illum episcopum totius Anglici regni in auctoritate haberi, qui statutis Cantuariensis archiepiscopi vel leviter contraire auderet, Wilfridum sese hac de calumnia non omnino excusare valentem, in regno suo episcopum esse nolebat.

Wilfrid is charged with disobeying the statutes of Theodore.

Siquidem[1] Wilfridus ea statuta Theodori suscipiebat, eisque debitam obedientiam exhibebat, quæ a canonibus instituta, et primis atque postremis archiepiscopatus temporibus sui in pace constituit; verum ea quæ temporibus interruptæ pacis, ut fertur, pro libitu, non pro ratione statuerat, nullo pacto suscipere, nec eis assensum præbere volebat. Quapropter quasi inobedientiæ et contumaciæ macula contra sedem totius Britanniæ matrem in eo reperta, pristina[1] est auctoritate privatus, et apud Birhtualdum[2] archiepiscopum, qui[3] Theodoro successerat, pro negotio[4] accusatus.

Wilfrid is deprived,

and goes to the king of Mercia.

Abjectus ergo,[5] ad fidelem amicum suum regem[6] Merciorum, nomine Ailredum,[7] secessit, a quo gloriose susceptus, sub protectione Dei et illius aliquanto tempore conversatus est. **Eddi, cap. xlv.**

[Capitulum XLVI.]

A council held at Eastrefeld,

Inter hæc, rogatu regis Alfridi, Birhtualdus[8] archiepiscopus præcepit generale concilium episcoporum totius Britaniæ congregari in campo qui dicitur Eastrefeld; cui concilio ut Wilfridus suam præsentiam exhiberet,[9] mandatum est, simulque promissum omnem se **Ibid. cap. xlvi.**

---

[1] The passage from *Siquidem* to *pristina est* is omitted in A., which recommences *Qui pristina.*

[2] *Birhtualdum*] Brithwaldum, A.

[3] *qui*] beato, *ins.* A.

[4] *negotio*] est, *ins.* A.

[5] *Abjectus ergo*] De episcopatu suo Sanctus Wilfridus, *ins.* A.

[6] *regem*] scilicet, *ins.* A.

[7] *Ailredum*] Ægelredum, *ins.* A.

[8] *Birhtualdus*] Brithvaldus Cantuariorum, A.

[9] *exhiberet*] ei, *ins.* A.

justitiam de injuria, quam sibi querebatur illatam, recepturum, si tamen injuriam sibi factam certa ratione ostendere posset. Quid plura? Venit ad synodum, sed nequaquam invenit jus sibi promissum. Quidam enim episcopi regiæ voluntati faventes, mox in concilio virum Dei falsis calumniis exagitare, et quibus poterant contrarietatibus perturbare cœperunt. Cumque ea quæ objecerant, nulla veritate subnixa probare valerent, tandem suis objectionibus id adjecere, illum decretis archiepiscopi[1] Cantuariensis Theodori minime parere. Quibus ille, "Decretis," inquit, "venerandi "patris Theodori, quæ[2] in pace,[3] et canonica auctori- "tate dictante promulgavit, conscientia teste, devota "mente subdi, eisque, ut justum est, per omnia ob- "temperare volo, et secundum ea judicari pro ratione "nullatenus abnuo. Attamen precor mihi dicatis quid- "nam sit, quod jam per plurimos annos litteris per "me[4] ab Apostolica sede directis inobedientes exis- "titis, et[5] tantopere me accusatis, quod eas institu- "tiones Theodori non recipio, quas ipse, non auctoritate "canonica sed discordia dictante, composuit, ut vos "ipsi optime nostis?"[5]

Eddi, cap. xlvi.

at which Wilfrid is unjustly used.

Wilfrid's defence of himself.

Ad quæ cum verba penitus ratione carentia turbato murmure jacularentur, juvenis quidam curialis, viro Domini bene familiaris, circumstantium multitudini se immersit, ac ad illum perveniens ei totius tumultuantis concilii causam aperuit; ut sibi provideret suasit; confestimque per viam quam venerat clanculo in curiam rediit. Præmonitus igitur et præmunitus relatione fidelis amici, tanto constantius æquitatis sibi defensionem ascivit, quanto et ipsos judices suos scienter contra justitiam agere scivit. Stat igitur inter verborum jacula securus, quoniam suæ libertas conscientiæ

Wilfrid is warned about the designs of his enemies.

[1] *archiepiscopi*] beatissimi, A.
[2] *quæ . . promulgavit*] om. A.
[3] *in pace*] pace, B.
[4] *per me*] om. A.
[5] *et . . nostis*] om. A.

The struggle between Wilfrid and his opponents.

fuerat ei dextra lævaque impenetrabilis murus. Quod ubi compertum habuere, quem verbis superare nequibant, injectis minis ad suum velle detorquere quærebant. Quibus cum responsa dare ad illorum vota minime vellet, "Scito," inquiunt, "quod justa damnationis "sententia punieris, nisi cito ea quæ tibi sunt objecta "dato responso deleveris." At ille, "Ad majus quod "mihi a vobis objectum esse intelligo, scilicet me de-"cretis gloriosi Cantuariensis ecclesiæ præsulis nolle "parere, jam respondi; et hoc ipsum, si vultis, iterum "iterumque respondeo, quod ejus canonicis institutis "per omnia subjici volo." Quæ verba fraudulenta mox calliditate ex ore ejus rapuerunt, et "Hoc ejus," dixerunt, "canonicum institutum est, ut superbi et in-"obedientes deprimantur, humiles vero et obedientes "extollantur. Tu autem et contra dominos tuos hac-"tenus in superbiam es elatus, et nihilominus archi-"episcopo tuo inobediens comprobatus. Quapropter "æqua ratione judicatum est et statutum, ut, omnibus "tuis exspoliatus, elationis et inobedientiæ pœnas ex-"solvas."

Wilfrid is deprived.

Quo audito, horror et ipsos inimicos ejus invasit, dicentes impium esse, virum quaquaversum nationibus honorabilem sic absque ullo certo crimine omnibus suis exspoliari. Unde rex et archiepiscopus a nonnullis interpellati, monasterium quod ipse Beatus Wilfridus in Hripis,[1] ut superius diximus, construxerat, ei cum omnibus quæ ad illud pertinebant concessere, ea conditione proposita, ut illic quietus sederet, et absque licentia regis septa monasterii non exiret, nec curam episcopalis officii ulterius administraret.

Wilfrid has Ripon assigned to him, and is not to leave it.

Hac igitur mutati judicii[2] clementia coram omnibus accurato sermone exposita, ad hoc laboratum est; et Wilfrido quasi utile consilium datum, quatenus ipsemet propria subscriptione se degradari ab officio epi-

They try to induce Wilfrid to resign his see.

---

[1] *Hripis*] Ripis, A.

[2] *judicii*] concilii, B.

scopali eligeret, quo liber a tumultu sæcularium contemplationi vitæ cælestis intendere posset: præsertim cum ei felicius esset privatim (ut dicebant) in Dei servitio solum conversari, quam insudantem ministerio pontificali jurgiis hominum quotidie fatigari. Sensit prudentia viri hujuscemodi consilium quali de fonte manavit; et admiratus fraudem illorum, tali omnes oratione confutavit. "Virtus," ait, "veri consilii, quæ "numeratur in septem donis Spiritus Sancti, nihil in "se duplicitatis admittit, ac sic quo simpliciori fonte "procedit, eo locum in animo famuli Dei quo suscipiatur, liberius invenit. Vestrum autem consilium, "quod simplicitate Spiritus Sancti carere quivis intelligere potest, tanto a me longius abjicio, quanto "ex iis quæ in me primo egistis unde procedat apertius video. Mendacia nempe quæ contra me malitiose composuistis, non potuerunt ex se procreare "donum Spiritus Veritatis. Quare secundum consilium "vestrum proprii censura judicii me gradu sacerdotali "non dejiciam, quia fateor, quod, licet indignus, opera "tamen pontificatu non mediocriter digna, adjutus "Domini gratia, feci. Hinc est, quod ecce! per annos "quadraginta intemeratæ fidei virtutem quibus potui "prædicavi, et contradicentes invicta ratione devici; "devictos veritatem docendo ab omni errore correxi; "correctos lumine verbi Dei perlustravi; ac membris "ecclesiæ Christi copulavi. Hæc tamen non ego, sed "Deus Ipse per me. Ritum insuper ecclesiasticæ observationis, multis per Angliam locis Scottica traditione "depravatum, Apostolica fultus auctoritate, correxi. "Hæccine, aliaque perplura, quorum in præsenti reminisci piget, hoc meruerunt, ut quasi legum proditor, patriæque delator nusquam tutus esse permittar? "Præceptis saltem Apostolicæ sedis, quæ me jam "simili injuria accusatum atque damnatum excusavere, et absolutum esse constituere, obtemperetis,[1] si

His reply rejecting their advice.

He recites his services to the church.

[1] *obtemperetis*] obtemperaretis, B.

"nec pro amore, nec pro timore Dei me quietum esse "permittere vultis. Sed, ut puto, illa præcepta aut "obliti estis, aut certe scita et cognita pro nihilo du- "citis. Quapropter, licet senio sim confectus, re tamen "vera noveritis me Romæ coram Apostolica sede pro- "baturum esse calumnias, quas mihi pro regis indig- "natione imponitis, veras non esse: nec minus vere "me prædicaturum esse sciatis, quali studio sacerdo- "tale ministerium geratis, qui magis vultis injustitiæ "hominum favere, quam justitiam Dei tenere. Quod "satis est manifestum, dum me contra æquum et verum "tanto studio impugnatis, quem veritati et justitiæ "studere aperta ratione videtis; et, insuper, nihil ad- "versi pro iis, de quibus me accusatis, conscientia "teste, meritum ad hoc temptatis perducere, ut contra "jus in meipsum sententiam damnationis edicam. "Sed hac in re noveritis, quod vobis nequaquam con- "sentiam, sed fiducialiter appello sedem Apostolicam. Ves- "trum autem quisquis mecum agere vult, a me hodie invi- "tatus, mecum illuc ad judicium pergat."

He appeals to Rome.

Eddi, cap. xlvii.

Talibus verbis rex in iracundiam vehementer accensus, violentia sui exercitus eum opprimere, et ad subeundum judicium suum cogere cogitabat, si archiepiscopi consensum in hoc potuisset habere.

The king wishes to punish Wilfrid, but is prevented.

[Capitulum XLVII.]

Post hæc concione soluta, vir Domini ad regem Ailredum[1] rediit, et totius negotii summam sibi aperuit; qui tantæ fraudis malignitate stupefactus, injuriam ei illatam vehementer indoluit. Alfridus vero, quia Wilfridum ad velle suum tractare non potuit, ne tamen in hac parte nihil posse putaretur, disposuit ea quæ ipse ad victum servis Christi paraverat, omnino convellere, dissipare, distrahere, et eum ipsum locum habitationis eorum penitus desertum efficere. At

Wilfrid is received by Ethelred of Mercia.

[1] *Ailredum*] Ægelredum, A.

Æterni dispositio Judicis, Qui humano furori cedere nescit, locum famulorum suorum in manus peccatorum nequaquam ire permisit. Denique pater Wilfridus, priusquam eundi Romam ita arriperet, ad locum venit, fratres ut se per omnia Deo commendarent admonuit, et ne hominis iram timerent magnopere jussit, dicens, nil penitus eis posse nocere, si Deum protectorem mererentur habere; haberent autem, si Eum vere diligerent, Eique semper sincero corde servirent. At illi verba sui patris obediendo susceperunt, et ideo contra omnes adversarios Deum protectorem habere meruerunt.

Wilfrid's exhortations to his friends.

[Capitulum XLVIII.]

Wilfrid reaches Rome,

Cum autem Beatus Wilfridus Romam venisset, magnifice tam ab Johanne, Apostolicæ sedis antistite, quam et a populo Romano susceptus est. Adventus autem sui causa cum coram Apostolico multisque episcopis ventilari deberet, præsentibus accusatoribus suis locum sese defendendi accepit. Itaque surrexit, causam suam coram omnibus dixit; quod dixit, sic se habere firma veritatis ratione probavit. Unde, communis judicii sententia, viri Dei innocentia comprobatur; atque accusantium falsæ calumniæ reprobantur. Super hæc quoque venerandus papa Johannes a cunctis exoratur, quatenus Apostolica sanctione, et justitia Justi debito honore sublevetur, et injustitia resistentium ei congrua damnatione prematur. Juvit autem causam illius lectio synodi venerabilis papæ Agathonis, quæ quondam in sui præsentia, sicut prædiximus, acta est, cum in concilio episcoporum ipse medius resideret. Nam cum re exigente synodus eadem jussu papæ legeretur, et coram nobilibus plebisque frequentia diebus aliquot recitaretur; ventum est ad eum locum, ubi scriptum erat; "Wilfridus, Deo "amabilis episcopus Eboracæ civitatis, Apostolicam sedem de "sua causa appellans," et cætera, quæ supra posuimus. Quod ubi lectum, stupor apprehendit audientes, et silente lectore cœperunt alterutrum requirere, quis ille Wilfridus episcopus

Beda, v. 19.

and is acquitted by the pope and the council.

Ibid.

The proceedings of the council.

Ibid.

esset. Tum Bonifacius Apostolici papæ consiliarius, et alii perplures, qui eum temporibus Agathonis papæ ibi viderant, dicebant ipsum esse episcopum, qui accusatus a suis, atque a sede Apostolica judicandus, nuper Romam advenit; qui jamdudum, inquiunt, æque accusatus huc adveniens, mox audita dijudicataque causa et controversia utriusque partis, a beatæ memoriæ papa Agathone probatus est contra fas esse a suo episcopatu repulsus. Unde etiam tanti apud eum habitus est, ut ipsum in concilio quod congregarat episcoporum, utpote virum incorruptæ fidei et animi probi, residere præciperet. Quibus auditis, omnes, una cum ipso summo pontifice, dixere, virum tantæ auctoritatis, qui per quadraginta prope annos episcopatu functus erat, nequaquam damnari debere; sed absolutum ad patriam, utpote immunem ab omni culpa, cum honore redire. Scriptum est igitur regibus Anglorum, Ailredo[1] et Alfrido, ut si anathemate plecti nollent, illum sui episcopatus sede recipi absque retractatione facerent, eo quod ipsum injuria depositum fuisse omnes ratum haberent.

Beda, v. 19.

A letter is written to Ethelred and Aldfrid.

Post hæc famulus Domini magnis Sanctorum reliquiis locupletatus, et multa multorum veneratione perfunctus et exhilaratus, patriam remeandi viam repetiit.

[Capitulum XLIX.]

Wilfrid's sickness at Meaux on his return.

Beda, v. 19.

Cumque in partes Galliarum devenisset, subita infirmitate corripitur. Qua crescente, tanto dolore vexatur, ut equo minime vehi valeret, sed ministrorum manibus in grabato portaretur. Sicque delatus in Meldum, civitatem Galliæ, quatuor diebus ac noctibus similis mortuo jacebat, halitu solummodo pertenui vitæ se funditus subtractum non esse demonstrans. Cum vero ita sine cibo et potu, sine voce et auditu, quatriduo perseveraret, quinta demum die, cum jam jamque moriturus a suis plangeretur, Sanctus Michael archangelus a Domino mittitur, per quem sanitati pristinæ restituatur. Cui pater intendens, ac velut optime cognito pro posse suo vultus alacritate aggaudens, tacitus jacebat, quidnam sibi dicere vellet

Fridegode, 1246.

[1] *Ailredo*] Ægelredo, A.

opperiens. Stans itaque Angelorum Domini princeps, hujusmodi verba viro locutus asseritur: "Wilfride, con- "civis dignissime, surge, quid jaces? nam licet inter "cives cælorum numereris, tamen propter orationes "filiorum tuorum hoc tempore non morieris; et præ- "cipue per merita et intercessiones Beatæ Mariæ, "genitricis Dei et perpetuæ virginis. Oravit enim "pro te, propterea quod quædam opera sibi placuerunt "facta per te. Scit nempe quid operis Petro feceris, "quidque ipsius fratri Andreæ construxeris. Quapropter "nunc quidem a morte revocaberis, ac vitæ salutique "restitueris; sed paratus esto, quia post quadriennium re- "diens, visitabo te. Patriam vero perveniens, maximam pos- "sessionum tuarum, quæ tibi sunt ablatæ, portionem recipies, "atque in pace tranquilla vitam terminabis." Quibus dictis, visio Angeli colloquentis ab ejus conspectu elapsa est. At ille protinus, ac si de gravi somno expergefactus, surrexit, sedit, apertisque oculis, circa se choros psallentium, flentiumque fratrum aspexit; ac modicum suspirans, ubinam esset Acca presbyter, interrogavit. Qui statim vocatus intravit, et videns eum melius habentem, ac loqui valentem, flexis genibus cum omnibus qui aderant fratribus Deo gratias egit. Et cum parum consedissent, ac de supernis judiciis trepidi, aliqua confabulari cœpissent, jussit pontifex cæteros ad horam egredi. Dehinc ad Accam presbyterum conversus, quæque viderat ordine retulit, tremenda illum adjuratione constringens, ne dum huic vitæ superesset, cuiquam homini visionem ipsam ediceret.

He is visited by the archangel Michael.

The archangel's warning to him.

Beda, v. 19.

Wilfrid's recovery.

[Capitulum L.]

Ibid.

Convaluit igitur episcopus cunctis gaudentibus, cœptoque itinere Britaniam venit. Epistolis autem quas a Romanæ sedis antistite acceperat in conventu nobilium lectis, Birhtualdus[1] archiepiscopus, et Æilredus[2] quondam rex, tunc autem abbas, eis libentissime faverunt: qui videlicet Æilredus[2] accitum ad se Coinredum, quem post[3] se regem

Wilfrid returns and is welcomed by Ethelred.

[1] *Birhtualdus*] Brithwaldus, A.
[2] *Æilredus*] Ægelredus, A.
[3] *post*] pro, B.

fecerat, hortatus est, ut servum Domini ex animo semper coleret, diligeret, foveret, et contra omnes adversarios indefessus ei propugnator existeret. Rex annuit.

But is rejected by Aldfrid.

Alfridus vero rex Nordanhymbrorum, sicut regni, sic et indignationis fraternæ malens successor esse, quam jussioni Apostolicæ deposito rancore mentis assensum præbere, ambagibus quibusdam objectis nitebatur ostendere, sibi penitus non esse possibile quod præcipiebatur explere. Verum omnium secreta cordium scrutans sapientia Dei nequitiam ejus attendit; attendens examinavit; examinans damnavit; ac corpus illius acri doloris invectione sic debilitavit, ut[1] protinus lecto reciperetur, et omni pæne membrorum officio destitueretur. Qui cum se mori cognosceret, adhibitis testibus promisit, quod si Deus vitam sibi concederet, et jussis Apostolicis vellet obedire, et Wilfrido omni tempore inclinatus[2] existere. Sed ipse quidem sine retractatione a vita recessit, et Eadulfus quidam ei in regnum successit, prædecessorem suum crudelitate et cordis obstinatione præcedens. Nam Sanctus Wilfridus ad ejus curiam de Ripis[3] veniens, per nuntios an paci acquiesceret inquisivit. Quibus ipse pro antiqua et insita sibi nequitia dure respondens; "Per meam," inquit, "salutem "juro, quia nisi infra spatia sex dierum meo regno deces- "serit, quoscunque de suis invenire potero, vita privabo." Hæc propter, facta conjuratione contra eum, regno quod duobus mensibus tenuit depulsus est.

Aldfrid's death.

Eadulf succeeds him,

who bitterly opposes Wilfrid.

Eddi, cap. lix.

[Capitulum LI.]

At a synod, near the Nid, Wilfrid is restored,

Beda, v. 19.

Post quem, regnante Osredo filio Alfridi, cum synodus esset coacta juxta fluvium Nid, post aliquantum utriusque partis conflictum, tandem cunctis faventibus Beatus Wilfridus in sedem suæ ecclesiæ receptus est. Cujus familiari

[1] *ut*] et, A. B.
[2] *inclinatus*] inclinans, B.
[3] *Ripis*] Hripis, B.

amicitia rex Osredus magno affectu copulatus, per omnes imperii sui terras præcepit, quatenus nemo illi in quolibet negotio contrairet; sed sicut famulo Dei per omnia omnes obedirent. Quod factum est. Siquidem quatuor annis quibus ipse pater supervixit, nemo qui sibi contradiceret fuit; non quisquam sua dicta spernere, non in sinistrum audebat vel leviter interpretari. Omnis enim invidia quaquaversum cum amore, tum timore jacebat oppressa. Ipse pater quod sui ministerii cura petebat, circumquaque fideliter exsequens, quanto magis diem suæ vocationis imminere cognovit, tanto sollicitius instabat, ut talentum sibi creditum Domino suo fœnore multiplicato reportaret. *and has peace at last.*

[Capitulum LII.]

Et jam tempus Angelica revelatione promissum instare præsensit, cum, ecce! gravi corporis languore invaditur, et fatigatus lecto recipitur. Veneranda fratrum agmina, necnon et plebis cum suis primatibus pars maxima in unum confluit; lectum jacentis flebiliter ambit; fitque pavor grandis, ne forte recedat ab illis. At ille se de labore ad requiem, de miseria ad beatitudinem, de tristitia ad perennem lætitiam migrare perpendens, tristia corda circumstantium quibus poterat verbis consolabatur; dicens eos lugere pro se nullo modo debere, quem non lugubria, sed summe jocunda per mortem adire certissimum possent habere. Ipsam vero seriem verborum quæ in eorum consolationem, simul et in sanctæ vitæ propositum servandum exhortando locutus est, quis explicet? Nam quanto magis incommutabilitati veræ consolationis et æternæ vitæ appropinquabat, tanto plenius ejus dulcedinem hauriebat, et haustam quorumque assistentium auribus infundebat; et ut ejus sacræ infusionis virtutem audientium corda conciperent, quæ verbis dicebat, mirabili signorum efficacia in ipsorum oculis sic esse compro-

Wilfrid's illness, and the distress it causes.

Fridegode, 1306.

His exhortations and miracles.

babat. Quæ signorum efficacia eo magis virum comitabatur, quo vitæ hujus transitoria fragilitate decedens, summæ virtuti æternaliter copulabatur. Unde fateor dicere meum non esse, quot infirmi per eum infirmum sint ab omni infirmitate sanati, quot dæmoniaci liberati, quot paralytici solidati, quot cæci illuminati, quot surdi mutique curati, quot aliis calamitatibus afflicti operante Deo per eum magnifice[1] recreati. His aliisque de causis maxima hominum multitudo ad eum de longinquo properabat; eique se ac suos carissimos pio studio commendabat. Quos ipse sancto mentis affectu Deo commendans, hortabatur Dei mandata sincera caritate amplecti, eisque per omnia debitam obedientiam cum reverentia exhibere.

[Capitulum LIII.]

Wilfrid's last injunctions.

Instabat igitur tempus et hora, quæ a nullo mortalium potest præteriri, totaque infirmitas quæ famuli Dei corpus premebat, vitalia subit. Agmina diversi ordinis adstant, et vota laudis Deo pro illius obitus exspectatione persolvunt; ac licet ob desolationem sui nequaquam lugere non possent, spe tamen maxima consolantur,[2] quia se spirituali ejus præsentia nunquam destituendos fore confidunt. Ipse vero pater circumstantium filiorum nimia caritate, tenuiter respirans, defessum caput paullisper erexit; atque in his verbis eos alloqui cœpit. " Gratia Divini amoris ut in vobis " jugiter maneat, fratres dulcissimi, tota virtute ope- " ram date: quam gratiam ut feliciter mereamini per- " petualiter obtinere, fraterni amoris officia studiose " invicem[3] exercere studete. Nil quod vos ab istius- " modi officiosa caritate seducat attendatis, ne ab ea " quæ in Christo est sinceritate cadatis. Maligni in-

---

[1] *magnifice*] sint, *ins.* A.
[2] *consolantur*] consolabantur, A.
[3] *invicem*] et in omnes, *ins.* B.

"sidiatoris quos fidelibus tendit laqueos nostis, quæ-
"rentis eorum animas deceptoriis captare figmentis.
"Quæ figmenta, sicut a me sæpe audistis, omni solli-
"citudine cavete, et, prout me facere vidistis, a vobis
"procul abjicite. Hæc facite, et Deus pacis erit vo-
Fridegode, 1351. "biscum. Et nunc, fratres mei dilectissimi, nolite
"moras inferre migranti. Vos equidem, vos jam olim
"me ad vitam euntem revocastis; sed modo parcite,
"quæso. Juvat enim me, deposito carnis onere, Ag-
"num Dei sequi. Ultra vobis in hac carne non ap-
"parebo, donec Christus resuscitet me vobiscum in
Ibid., 1352. "fine sæculi hujus. O viscera mea, valete. Urgeor,
"O jam defungar; et, O fratres, vigilate, ne vos somnus
"perpetuæ mortis involvat."

Ibid., 1354. Hæc ait, et duræ prostravit membra quieti.

Fratribus autem Psalterium ex ordine decantantibus, et jam usque ad versum Psalmi centesimi tertii pervenientibus, *Emitte spiritum tuum et creabuntur*, spiritum suum in manus Creatoris feliciter emisit, et sic Agni Dei convivium perpetuo recreandus adivit. Transiit autem anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo[1] nono, qui est annus vitæ ejus septuagesimus quintus, episcopatus vero quadragesimus quintus.

Ps. ciii. 39.

Wilfrid's death and age.

[Capitulum LIV.]

Sepultus sane est in monasterio suo, quod ipsemet in Ripum[2] a fundamentis instituit, ac Deo in honorem Beati Petri Apostolorum principis consecravit; ubi ut se nequaquam vitam perdidisse, sed in melius mutasse mortalibus probet; quæ in hac vita positus fecerat, huic vitæ subtractus miracula, cum res exigit, facere non cessat.

Wilfrid is buried at Ripon.

---

[1] *septingentesimo*] septingesimo, MS.

[2] *Ripum*] Rhipum, B.

Wilfrid's shirt works a miracle.

Vestes illius, prout ante mortem disposuerat, distributæ sunt. Unde interulam ejus sanctissimi corporis sudore sæpe madentem cuidam religiosæ abbatissæ deferendam minister accepit; quam mulier quædam paralysi dissoluta, ut tangere mereretur, obnixe rogavit. Sed hæc quidem ipsam vestem tangere non meruit, verum aquam, ubi eadem vestis intincta fuit, in potum accepit, ilicoque sanata est. Fridegode, 1362.

A fire spares the house in which he died.

Post hæc quidam inimici hominis Dei, propriæ iniquitatis igne succensi, domum in qua ipse huic vitæ modum fecerat, injecto igni succendere conati sunt; at virtus defuncti viventem terruit ignem; domum illæsam Ibid., 1373. servavit; hostes fugavit; taliterque illum veraciter vivere demonstravit.

[Capitulum LV.]

A miraculous light overhangs Wilfrid's resting place.

A die vero depositionis ejus jam anno transcurso, convenit undecunque maxima populi multitudo, utpote pro depositionis illius memoria excubias celebratura. Cum ergo turba pernox sua Domino vota persolveret, et paternæ consolationis affectum irrecuperabiliter sese in illo perdidisse defleret, aspiciunt; et ecce! lux cælitus ab Oriente demissa totum locum famuli Dei miro splendore irradiavit, omnemque noctis et tenebrarum horrorem sua præsentia effugavit.[1] Quod videntes magnifice sunt exhilarati, fixum animo[2] præ se habentes, non multum de corporali patris absentia esse dolendum, cum de spirituali ejus præsentia, quam aperta lucis ostensione sibi adesse didicerant, multo maxime scirent esse gaudendum. Ex hoc itaque vehemens omnium circa beatissimum patrem Wilfridum veneratio crevit, id quoque certum omnino tenentes, quod sicut ipse sanctissimus pontifex in hac transitoria vita temporaliter degens omnibus erat mitis et affabilis,

---

[1] *effugavit*] fugavit, B. | [2] *animo*] amodo, B.

sic et nunc in illa perenni vita cum Christo æternaliter vivens, omnibus diligentibus se pius sit et exorabilis.

[Capitulum LVI.]

Magnitudo itaque signorum quam ad corpus ejus de die in diem Dominus operabatur, merita ipsius longe lateque declarabat; et insigni fama permotos ad memoriam illius innumeros populos aggregabat. Quapropter locus ipse multo tempore summi honoris est habitus, et quibusque infirmitatibus pressis ad recuperandam sanitatem valde salubris. Dominus quoque hostiles incursus omni ex parte sedaverat, quia devotionem populi Sui quam ad venerationem famuli Sui habebat, perturbatum iri nolebat. Ubi vero pro assiduitate confluentis turbæ quidam vicini tædio affici, ac[1] idcirco a loci visitatione paullatim cohibere cœperunt, contigit ut ipsorum exemplo et alii a fervore devotionis suæ deficerent, nec locum ipsum amplius more solito visitarent. Sicque factum est, ut qui primo ad studium piæ actionis alios studio suo accenderant, postmodum sua desidia a pietatis opere quamplurimos discedere cogerent.

Veneration shown to Wilfrid.

Then he is neglected.

[Capitulum LVII.]

Hæc inter accidit, ut hostilis incursus ipsam provinciam occuparet; occupans, inibi multa hominum millia necaret; ac omnia loca monasterio Beati Wilfridi circumjacentia ad instar solitudinis devastaret. Monasterium ipsum pervasum et[2] dirutum, quod prius extiterat hymnis et canticis spiritualibus gloriosum, modo erat ferarum et jumentorum sordibus ignominiosum. Corpus interea ipsius antistitis Christi omni honore

Ripon is desolated,

and Wilfrid's re-

[1] *ac*] et, B.

[2] *et*] ac, A. B.

mains are neglected.

privatum, inter ipsas sordes primo sepulturæ suæ loco mansit immotum. Sed Omnipotens Deus, Qui Sua pietate et justitia nequit privari, quorundam bene religiosorum mentes in considerationem tantæ rei excitat, atque ad demutationem illius affectum eis effectumque ministrat. Regebat ea tempestate Christianitatem in Anglia vir bonus et sanctus, Odo Cantuariensis ecclesiæ archiepiscopus, utpote totius Britaniæ primas; qui quoniam sua sollicitudine dispositionibus omnium ecclesiarum invigilabat, ipsas ecclesias, prout ratio postulabat, visitare solebat. Qua sollicitudine actus, cum quodam tempore Eboracensem provinciam adisset, et ea pro quibus venerat strenue peregisset, ad Ripum[1] pergit, monasterium Beati Wilfridi consideraturus. Aderat, et horrida solitudine visa lacrymis manat. Quo illis in partibus demorante, ii, quorum corda, ut dixi, Deus ad demutationem cælestis thesauri tetigerat, rati se opportunitatem ad expletionem suæ voluntatis accepisse, præmissa supplicatione ad Dominum, quod diu mente tractaverant, opere implere satagebant. Sicque factum est. Nam statuto die ad locum veniunt; terram ubi corpus Beati Wilfridi sepultum jacebat aperiunt; omnia ossa reverenter cum pulvere levant, et ea venerabili Cantuariensi archiepiscopo Odoni præsentant, quatenus ipse ea Cantuariam secum deferret, et in ecclesia Christi, cui præsidebat, pro voto reconderet. Monasterio etenim ipso quo condita fuerant, secundum quod prædictum est, in solitudinem miserandam redacto, nullus inibi locus resederat, in quo locari servarique tuto valerent. Quocirca arbitrati sunt nusquam tutius aut justius ea servatum iri posse vel debere, quam in ecclesia Cantuariensi; ea videlicet causa,[2] quod et illo tempore Cantia magna pace vigebat; et quia ipse beatus vir olim fraude quorundam supplantatus, conversari non posset in ecclesia Eboracensi,

Archbishop Odo visits the North.

He goes to Ripon,

and takes up Wilfrid's bones,

to remove them to Canterbury.

[1] *Ripum*] Rhipum, B.

[2] *causa*] ea ratione, *ins.* B.

eidem ecclesiæ Cantuariensi per sacerdotale officium, ut longe supra retulimus, curam impenderat. Justum siquidem illis visum fuit, ut illic mortuus in pace quiesceret, ubi vivens in pace quievit. Præter hæc quoque affectus sacri amoris, quem ad venerandum Odonem habebant, maxima causa fuit. Nam quoniam illum talia dona diligere noverant, in hoc se ejus dilectioni morem gerere veraciter intelligebant. Ne tamen locus, quem ipse Beatus Wilfridus, dum in corpore degeret, præ cæteris amavit, ipsis reliquiis penitus privaretur, aliquantula earum pars ab eis est cum pulvere tenta, atque in loco convenienti deposita.

Cf p. 177.

Some bones, &c. are left at Ripon.

Porro venerabilis Odo, tanto munere locupletatus, Cantuariam rediit, ubi magna totius civitatis exultatione susceptus, et in aulam Dei sacra cum laude perductus, sanctissimas Beati Wilfridi reliquias quas advexerat, in majore altari, quod in honorem Domini nostri Jhesu Christi sacratum erat, collocavit. Qua de re ne posteritati dubietas ulla nasceretur, ipse pater, qui easdem reliquias suscepit, transtulit, ac, ut diximus, in altari recondidit, in Prologo ipsius operis, quod de vita et conversatione ejus scripsit, hæc quæ diximus brevi sententia promulgavit.[1]

Odo removes the remains to Canterbury.

Nos quoque, qui ossa ipsa de præfato loco accepimus, nulla de his dubietate fluctuare permittimur. Nam in ipso loco cum multis annis illibata servarentur; et jam ab illo tempore quo illic primo locata sunt, centenarius annorum numerus nonnullis annis superaretur; æquo Dei Omnipotentis occultoque judicio civitas Cantuariorum fere tota igne cremata, atque ecclesia Christi inibi constituta eodem est incendio conflagrata. Cujus conflagrationis anno tertio jocundæ simul et gloriosæ memoriæ Lanfrancus, Cadomensis cœnobii abbas, ipsam ecclesiam regendam suscepit. Qui, postquam est in ipso patriarchatu primæ metropolis Anglorum nobiliter usque-

Canterbury cathedral is burnt.

Lanfranc translates Wilfrid's remains.

[1] See pp. 105–107.

quaque roboratus, quicquid ipsius ecclesiæ vetusti operis resederat, nova omnia constructurus, evertit. Cum ergo prædictum altare subverteretur, reliquiæ Beati Wilfridi repertæ ac levatæ sunt, atque in scrinio collocatæ. Verum cum post aliquot annos fratrum voluntas in eo consentiret, ut magis fixo loco clauderentur; sepulcrum eis in aquilonali parte altaris factum est, et in eo sunt quarto idus Octobris reverenter[1] inclusæ.

Nos quoque his ita de ipso patre quoquo modo digestis, jam tandem scribendi ordinem concludamus; et Deo ac Domino nostro Jhesu Christo gratias de omnibus Suis persolventes, finem huic opusculo imponamus. Veruntamen id in fine adjiciendum[2] putavimus, ut si quis hæc legens vel audiens, indignitatem, et ingenii mei fatuitatem remota pietate perpenderit; et ea re iis quæ de tanto patre dicta sunt, fidem præbere contempserit; noverit quia omnia, quæ de eo utcunque descripsimus, auctoritate venerabilium virorum, Odonis videlicet archiepiscopi, et Bedæ presbyteri, roborata probamus, nil in eis ex nostra parte ponentes, nisi quod propriis oculis intuiti sumus. Illud tamen quod dixi de damnatione regis Ecfridi fateor nusquam legi; sed tot talesque viri id ita se habuisse confirmant, ut eis nolle credere magnæ impudentiæ esse crediderim. Sit itaque laus et gratiarum actio Omnipotenti Deo, Patri et Filio et Spiritui Sancto, per omnia sæcula sæculorum, Amen!

Explicit vita sanctissimi confessoris atque pontificis Christi Wilfridi.

---

[1] *reverenter*] om. A. B.

[2] *adjiciendum*] esse, *ins.* A.

BREVILOQUIUM

VITÆ SANCTI WILFRIDI

(AUCTORE EADMERO ?).[1]

Spero, fratres carissimi sanctitatem vestram non latere, quare mos sit in ecclesia Dei dies quibus Sancti Dei de hac vita transiere festivis gaudiis celebrari. Nec enim æstimo vos putare idcirco, quod vel martyr occisus, vel confessor quivis sanctus defunctus dicitur esse lætandus; sed potius quoniam is qui vel per martyrium, vel per bonam confessionem vitæ præsentis laqueos et ærumnas evasit, atque ad vitæ perennis securam felicitatem, felicemque securitatem migravit, in hymnis ac laudibus Dei omni populo esse jocundandus. Hoc est certe quod facitis. Hoc est quod hodierna die in unum convenientes exultatis. Audistis siquidem quod hac die gloriosus pater noster Wilfridus habitaculum suæ carnis egressus, cælorum regnum feliciter regnaturus intravit, suoque introitu cives ejus non modicum exhilaravit. Quod non mirum si lætamini; si gloriæ patris vestri congratulamini; si in ejus laudibus, per cujus patrocinia vos ad eandem

The author's prefatory remarks to the monks of Canterbury.

They are keeping St. Wilfrid's day,

[1] The Life of St. Wilfrid by Eadmer, in the Corpus MS., is followed by this sermon for St. Wilfrid's day, addressed to the monks of Canterbury. The rubric between the two pieces is as follows: "Explicit Vita Sancti Wil-" fridi archiepiscopi; incipit Bre-" viloquium Vitæ ejusdem patris."

P 2

and will naturally be glad to hear something of his life,

gloriam perventuros confiditis, jocundamini. Et revera dubitare non convenit vos libenti animo audituros qua conversatione vitam in hoc mundo transegerit, quem huic vitæ exemptum tot devotionis vestræ officiis exultanter honoratis. Quapropter ab exordio nativitatis ejus loqui incipiemus; et sic non quidem seriatim narrando, sed pauca quædam de vita ejus summatim perstringendo, disseremus. Et hoc faciemus cum ut vestro desiderio morem geramus, tum ut nulli vestrum aliquid tædium, Deo nos et verba nostra regente, ingeramus.

which the author will summarize.

The light at Wilfrid's birth.

Igitur cum hic pater noster infantulus prodiret ab utero matris, mox flammea lampas super domum in qua nascebatur cælitus emicuit, omnemque circumfusæ noctis caliginem radio suæ lucis abegit. Vicini tanta luminis claritate exciti, stratis exsiliunt, accurrunt, quodam præsagio modum figuramque luminis intuentes agnoscunt, sicque ad sua Deum magnificantes redeunt.

Eadmer, cap. i.

Wilfrid's youth.

Wilfridus ergo nobiliter natus, nihiloque minus in bonis moribus nobiliter postmodum educatus, habitu subsequentium actuum suorum aperte cunctis innotuit, quod in primordio vitæ suæ non ab re super eum lux e cælo resplenduit. Vir autem factus, ac literarum studiis non inconvenienter imbutus, ut altiora contingeret Romam adiit; ibique nonnulla disciplinæ ecclesiasticæ documenta, quæ in patria sua nequibat, Bonifacio ejusdem sedis archidiacono tradente, accepit. Verum cum in ipso studio esset et hebetioris ingenii, necnon linguæ impeditioris existeret, ad oratorium Beati Andreæ Apostoli sese contulit, levamen super istis postulaturus. Ubi prostratus humi oravit misericordiam Dei meritis Apostoli Sui sibi affuturam, ingenii acumen, linguæ dissertitudinem largituram. Mira fides hominis. Non prius ab oratione surrexit, quam quod petebat se percepisse mirabiliter intellexit. Redit in se, et gratiosus miratur se qui fuerat jam non esse. Romæ post hæc aliquamdiu demoratus, et non modo studiis literarum

He goes to Rome.

Ibid. cap. vii.

What happens to him there.

Ibid. cap. vi.

Ibid.

intentus, sed et in bonis moribus bene ad omnes conversatus, ad patriam suam tandem reversus est.

Quæ vero, quantave puritas et innocentia fuerit vitæ ipsius; quæ simplicitas et rectitudo in cunctis operibus ipsius; quæ mansuetudo et gratia ad omnes in conversatione ipsius; quæ munditia cordis ante Deum in cogitationibus et voluntatibus ipsius; magnalia, quæ per eum Dominus talibus ejus studiis favens egit, attestantur. Wilfrid's merits recited.

De quibus hoc quidem inter alia dicendum existimavi, quod Angliam a Scottica traditione de Pascæ observatione depravatam canonica et Apostolica auctoritate correxit. Quæ res ei magnam apud omnes gloriam peperit, et spirituale exercitium ejus in populis notum fecit; factumque est ut, circumquaque divulgata fama ejus, perferretur ad notitiam regum Nordanhimbrorum, Oswii videlicet et Alfridi filii ejus. Qui mittentes, eum ad se venire fecerunt. Et qui prius fama sanctitatis ejus fuerant accensi, postmodum notitia ejus, familiari colloquio ejus, prudentique consilio ejus multo amplius sunt delectati. Intelligentes igitur illum Spiritu Dei per omnia plenum, eum in episcopatum ecclesiæ Eboracensis, quæ tunc quidem pastore carebat, sullimari cupiebant. Consensus cleri plebisque requiritur; dignissimus episcopatu a cunctis pronunciatur. Quid plura? Eligitur. Rapitur. Consecratur. Wilfrid brings about the correct way of keeping Easter. Oswi and Alcfrid take notice of him. Wilfrid is elected bishop of York.

Fratres, currimus; et currendo multa in dicendo transilimus, sicut ii noverunt qui Vitam ejus vel legerunt, vel certe alio quolibet modo ad plenum agnoverunt. Quam sancte autem se in omnibus et ad omnes in episcopatu positus studuerit habere, non est hujus temporis disserere. Quare prætermissis illis, alia quædam de gestis ejus, ut proposuimus, breviter commemoremus.

Eadmer, cap. xxiv. Siquidem apud Augustaldem oratorium in honorem Beati Andreæ Apostoli construens, quoddam inibi opus prorsus Divinum operatus est. Unus namque de operariis The miracle at Hexham.

e summo culmine muri prolapsus in præceps corruit, et elisis omnibus membris contiguus morti fere jacebat exanimis. Beatus vero Wilfridus corpore absens, sed præsentia Spiritus hoc ipsum agnoscens, ad ægrum impiger tendit, pro illo preces Christo effundit. Confestim ad vocem patris ægro sanitas redit, et ad opus intermissum incolumis et alacer redit. Eadmer, cap. xxiv.

Wilfrid restores a dead child to life.

Per id temporis, cum puerorum multitudinem sacri chrismatis unctione confirmaret, unus ex illis inter brachia matris a turba compressus extinctus est. Quo, vir Dei, cognito, ingemit, atque pro vita pueri fusis lacrymis orat et impetrat, ac redivivum salutari in Christo crismate signat.

Queen Ermenburgis hates Wilfrid.

Facta hæc vehemens erga famulum Dei odium et invidiam diaboli concitabant. Cujus instinctu conjux præfati regis Northanhumbrorum Ecfridi,[1] Ermenburgis nomine, succensa, non solum clam invidere factis hominis Dei, sed et eis publice detrahere cœpit. Mundo enim mundique libidinibus addicta, ipsum hominem Dei se frequenter zelo Dei corripientem ferre non poterat. In tantum igitur exarsit indignatio ejus, ut et regem ipsum illi infestum faceret, et de culpa inobedientiæ apud primatem totius Britanniæ, Theodorum scilicet archiepiscopum Cantuariensem, eum infamaret. Exigentibus post hæc quibusdam ecclesiasticis causis, ipse Theodorus generale concilium episcoporum cogi præcepit in provincia Eboracensi; in quo concilio Wilfridum occasione præfatæ accusationis ab episcopatu pepulit, et episcopatum illius per episcopos tres divisit. At Wilfridus suis exspoliatus, Apostolorum limina statuit invisere, et coram vicario Beati Petri suæ causæ querelam exponere.

She sets the king against him, and his bishopric is divided.

Wilfrid appeals to Rome.

Igitur, mare transiturus, navem ingreditur, ventis vela panduntur, navis prospero cursu per undas aliquantisper evehitur. Ecce autem ex insperato ventus contrarius Ibid. cap. xxviii.

[1] *Filii regis Oswii,* in marg.

surgit, procellas excitat, navem concutit, nautas territat. Tandem valida tempestate quassati, Fresiam pulsi sunt, et applicuerunt. Cujus loci incolæ, nondum imbuti fide Christi, solo humanitatis affectu eos obvii benigne suscepere, et relevantes lassitudinem ipsorum quæque necessitas exigebat gratis obtulere. Quorum benignitati volens Beatus Wilfridus rependere vicem, prædicavit eis fidem Christi. Nec mora. Major multitudo illorum credens baptizata est, considerans sanctam conversationem ejus, et admirans efficaciam virtutum, atque leporem eloquentiæ ejus. Erat autem terra ipsa nimiæ asperitatis et salsuginis, vixque alicujus boni fructus ferax. Sed hominibus per fidem Christi proferentibus fructum suum in vitam æternam, terra nihilominus in stipendium ipsorum protulit uberrime fructum suum.

He reaches Friesland, and converts the people.

Eadmer, cap. xxviii.

Joann. iv. 36.

Ecfridus vero et Ermenburgis, rati Wilfridum per Franciam regia via, ut proposuerat, iter acturum, literas et pretium mortis ejus Ebroino majori regiæ domus dirigunt; magnopere postulantes quatenus illum capiat, perturbet, ac perimat. Quibus Ebroinus confestim addictus, et immoderato pecuniæ amore devictus, ne directis muneribus careat, virum Dei diligenter ubi sit inquirit quo eum occidet. Qua de re factum est ut quendam alium episcopum de Anglia tunc temporis pro Dei nomine exulantem, Winfridum nomine, trucidaret,[1] vicinitate nominis propriaque malignitate deceptus. Verum dum comperisset se in morte illius falsum fuisse, et ubi Wilfridus esset certo accepisset, missis literis cum magnis muneribus per nuntios ad Aldgislum Fresiæ principem, rogavit ut Wilfridum interficeret. At ipse investigans, necne investigando perdiscens, pro nulla culpa Wilfridi, sed pro sola avaritia Ebroinum hoc facinus machinari, noluit tam nefandæ petitioni assensum præbendo turpiter infamari. Spretis igitur muneribus et nuntiis, ac literis in ignem

Attempts upon Wilfrid's life through Ebroin.

Ibid. cap. xxix.

[1] An error. Ill usage was the utmost that was done to him.

projectis, æternum Gehennæ incendium avaris fratrumque proditoribus imprecatus est. Quæ res securitatem Wilfrido in ipsa terra manendi dedit; et ideo cum nova Dei plebe, intrans et exiens, illic hiemem totam exegit. Eadmer, cap. xxx.

Wilfrid reaches Rome,

Post hæc recepto itinere Romam vadit, causam suam coram papa Agathone in Romano concilio agit. Cumque diligentius negotium ejus in ipso concilio discuteretur, ab re pontificio pulsus comprobatus est, quippe qui et fide catholicus, et a contemptu mandatorum primatis Angliæ, pro quo maxime impetebatur, immunis est a cunctis inventus. Quapropter synodali sententia absolutus, et auctoritate sedis Apostolicæ fultus, Angliam revertitur. Ibid. cap. xxxii.

where he gains his cause.

Wilfrid returns to England, and is thrown into prison.

Præfato autem regi Ecfrido et archiepiscopo Theodoro literas Apostolicas deferens, judicium sibi et justitiam fieri postulat. Aderat ea tempestate memorata conjux regis maledico ore concordiam turbans, virum Dei delatorem nominans, eum non episcopatu sed omni opprobrio dignum clamitans. Quid multa? Regius furor ex verbis infandæ mulieris accenditur; Sanctus Dei opprobriis et contumeliis multis afficitur; ad ultimum in tenebrosi carceris antro vinctus recluditur. Verum ubi est in carcerem trusus, mox ruptis vinculis deambulabat, Dominum laudando, solutus. Quod cum regi nuntiatum fuisset, aliis vinculis ad hoc ipsum noviter factis eum strictius vinciri præcepit. Sed ubi vincula ipsa sanctum corpus contingebant, statim aut rupta dissiliebant, aut certe colligari non valentia laxa cadebant. Quapropter custodibus multiplicatis, servus Dei arctius solito tenebatur, seris undique offirmatis. Intempestæ vero noctis silentio, dum famulatum suum persolveret Christo, subito carcer totus illuxit, custodesque magno timore concussit. Interea is sub cujus nutu vir Dei positus servabatur, habens uxorem atroci languore vexatam, ad Sanctum supplex accedit, pro salute suæ conjugis intercedit, ut eam visitare dignetur precatur, et obtinet. Ingreditur Sanctus ad mulierem jam semi-mortuam, in Ibid. cap. xxxvi.

He heals the wife of his keeper.

Eadmer, cap. xxxvi. oratione se prosternit, a qua surgens aquam benedicit, benedictam super membra infirmantis aspergit. Mira res! Mox ut invalida membra aqua tanguntur, mulier recuperata sanitate in pedes erigitur, unde et grates Deo a cunctis qui aderant persolvuntur. Wilfridus autem nil suis meritis tribuens, spreta laude hominum, ilico repetivit sui carceris domum, credens se meliori in ipsis tenebris luce fruiturum. Vir ergo mulieris sanatæ tantam in servo Dei virtutis efficaciam videns, nequaquam ulterius in sua custodia eum passus est detineri. Quamobrem adito rege, dum Sanctum, ut cupiebat, absolvere nequit, abjecto pristinæ servitutis officio, illum nec a se nec a suis diutius fatigari consensit. Ductus est igitur inde Beatus Wilfridus, atque in aliam custodiam multo horribiliorem detrusus. In qua dum sine omni misericordia custodiretur, contigit ut quadam die rex et Ermenburgis per campos late vagantes immoderatæ lætitiæ fræna laxarent. Cumque ipsa muliebri lascivia et feminea garrulitate viro Dei insultaret, subito correpta a dæmone cœpit quasi lupa insaniens ululare. Turbatur rex cum comitibus, et tandem credito suorum consilio, ad liberationem conjugis adductus est pater Wilfridus. Qui noluit merita eorum considerare; sed, fugato protinus dæmone, bona pro malis studuit eis recompensare. Unde rex aliquantisper in illius veneratione adductus, annuit ut a custodia liber iret quo vellet; ea tamen conditione, ut in terra sui juris nullo modo subsisteret.

Wilfrid is removed to another prison.

Ibid. cap. xxxvii.

The queen becomes mad.

Wilfrid cures her,

and is sent out of the kingdom.

Egressus itaque, quo gressum flecteret ignorabat. Veruntamen semper illud Psalmi præ se habebat, "*Non derelinquis quærentes te, Domine.*" Quare quocunque Dominum quærendo sese converteret, sperabat quod Dominus eum non derelinqueret. Incidit ergo ei in mentem adhuc paganis ritibus deditos invisere Suthsaxonicos Anglos. Venit igitur illuc, et eos non modo fame verbi Dei, sed et fame corporis invenit misere laborantes. Nam et siccitate aeris tellus aruerat, et vicina maria eis pro piscatorum inopia copiam piscium

Psal. ix. 11.

Wilfrid goes to Sussex.

He teaches the natives fishing.

non præbebant. Cum vero prædicante Beato Wilfrido suscepissent verbum Dei, mox ad preces ejus siccitas aeris in pluviam, et sterilitas terræ in fecunditatem demutatur. Vir ipse cum suis gnarus piscandi, non solum eis pisces ad victum ministrat, sed et piscandi peritiam tradit; sicque in brevi, destructis simulacris, omnique superstitionis errore sublato, totam provinciam Christianæ religioni subjecit; sibique habitationem ac sedem episcopalem in Seleseia fecit. Ubi cum per septem annos degeret, ac per omnia secundum Deum episcopale officium decentissime gereret, accidit ut Ecfridus in Pictorum provincia bello victus occumberet. Quo mortuo, venerandæ memoriæ supradictus antistes Theodorus Beatum Wilfridum ad se accersitum in episcopatum suum restituit, ejectis episcopis quibus jam olim episcopatum ipsius eum distribuisse prædiximus. Et factum est ut quamdiu post hæc Theodorus supervixit, pax et concordia inter ipsos venerabiles patres semper inviolata permaneret. Sed cum post decessum Theodori Birhtualdus in patriarchatum Angliæ successisset, et generale concilium episcoporum coadunasset, iterum Wilfridus, de inobedientia accusatus, depositus est. At ille Romam revertitur, atque secundum quod supra retulimus eum aliam causam suam peregisse coram papa Agathone, egit et hoc negotium suum coram pontifice Apostolicæ sedis Johanne; similique tenore auditus, absolutus, dimissus est.

They become Christians.

Peace between Wilfrid and Theodore.

The contention renewed. Wilfrid appeals to Rome.

Wilfrid's illness at Meaux.

Cumque in Meldum, civitatem Galliæ, venisset, gravi corporis infirmitate corripitur, ita ut, languore invalescente, per triduum sine voce et sensu, sine cibo et potu, sine aliquo membrorum motu jaceret, vix tenui halitu se totum spiritum nondum exhalasse designans. Et cum sui jam de exequiis ejus dolentes gementesque tractarent, ecce repente ab Archangelo Michaele visitatur, pristinæque saluti redonatur. Loquensque cum eo ipse beatorum spirituum princeps, prædicit eum in Anglia sua omnia recuperaturum; quatuor annis in

Eadmer, cap. xlix.

pace victurum; sicque, devicto sæculo ac principe ejus, feliciter regna cælestia cum triumpho subiturum.

Quibus dictis, visio Angeli colloquentis abscessit, et Wilfridus, resumpto itinere, in Angliam perrexit. Fit Angelica promissio vera. Omnia quippe sua recuperavit; quatuor annis in pace supervixit; quinto migravit; et prodentibus miraculis quæ in transitu et post transitum illius Divina virtus ad exequias ejus ostendit, cunctis patuit quod cæli regna felici triumpho potitus intravit.

Wilfrid's death.

Hæc, fratres carissimi, de Beato Wilfrido strictius diximus, prout in exordio sermonis nostri polliciti sumus. Est Libellus Vitæ ejus diffusius scriptus, in quo qui vitæ ipsius modum et conversationem desiderat nosse, plenius agnoscere poterit. Vobis autem ad præsens hæc pauca sufficiant. Sed quoniam vos ad venerationem festivitatis ejus accendere cupio, quiddam quod Cantuariæ, ubi ossa ipsius habentur nostris temporibus, accidit, brevi, si placet, referre volo.

The author refers his audience to the Life of Wilfrid.

Est quidam frater ipsius ecclesiæ monachus, Godwinus vocatus, vir magnæ simplicitatis et innocentiæ; secretarii officio fungebatur. Hic cum ex more ipsa nocte festivitatis Beati Wilfridi in oratorio requiesceret, paulo antequam fratres ad Vigilias surgerent expergefactus a somno, audivit in choro quasi conventum fratrum Nocturnas Vigilias festivo modo incipientem. Et dicto Psalmo, *Domine, quid multiplicati sint*, qui post versum, *Domine, labia mea aperies*, et, *Deus, in adjutorium meum intende*, a monachis in principio Vigiliarum dici solet, ecce duo cantores coram altari Invitatorium pronuntiabant; et choro, uti mos est, hoc ipsum repetente, ipsi *Venite*, secundum cantum primi toni, decantabant. Invitatorium autem hoc erat: *Unum Deum in Trinitate fideliter adoremus, cujus fide Deo vivit sanctus præsul Wilfridus.* Quod ille frater audiens, ilico surrexit, segnitiem qua se detentum tardius surrexisse æstimabat, districta in se examinatione redarguens. Cumque ad introitum chori venisset,

Godwin, a monk of Canterbury, hears singing in the choir at night.

Psal. iii. 1.

Psal. l. 17.

Psal. lxix. 2.

A description of what was being sung

The scene described. ac personas cantantium coram altari ex vocibus ignotas habuisset, paululum substitit. Ipsis autem *Hodie si vocem Ejus audieritis* concinentibus, aliquantulum oculos in chorum direxit. Heb. iii. 7. Qui cum neminem intus videret, et tamen suavitas concentuum, necnon dulcedo vocum eum mirifice demulceret, ratus est hoc sibi contigisse ex oculorum obscuratione quæ fieri solet ex recenti dormitione. Cum igitur diceretur *Gloria Patri,* chorum intravit; locum in quo stare consueverat adiit; ubi stans, et melodia cantantium suaviter jocundabatur, et clare omnia conspiciens, et neminem videns, mirabatur. Cum itaque sic stupens staret, necne canentes auscultaret, Invitatorio dicto, Hymnus iste, *Confessor,* ab uno incipitur, atque a multitudine susceptus canoris vocibus decantatur. Verum non jam juxta se, sed desuper quasi in laquearibus ecclesiæ psallentes sibi videbatur audire, sicque canendo ascendentes, et ascendendo auditum fratris intendentis fugientes, ipsi sancti Angeli qui venerant, Deum in Sancto Suo mirabilem laudantes in hymnis, cælestia repetebant.

Sunt et quædam alia in festo sæpedicti patris in eadem ecclesia Cantuariensi visa, quæ idcirco referre timemus, ne prolixitate eorum dilectioni vestræ quodlibet fastidium generemus. Another Canterbury miracle described. Ælfwin sees a miraculous light, Veruntamen hoc unum paucis dicemus, quod sequenti anno postquam factum est quod modo retulimus, quidam de senioribus ipsius ecclesiæ fratribus, Ælfwinus nomine, vir religiosus et credi dignissimus, qui et ipse secretarii ministerio hucusque fungitur, sibi visum esse testatur. Ait enim quia dum ipsa nocte festivitatis extra chorum in quodam edito ipsius ecclesiæ loco coram altari, super quod tunc temporis reliquiæ Beati Wilfridi in feretro erant locatæ, quiesceret, et nec plene vigilans nec plene dormiens jaceret, aspiciens vidit totam ecclesiam miro et ineffabili fulgore splendere. Altare autem ipsum quasi totum aureum eximio pretiosorum lapidum nitens

ornatu videbatur. Præterea in choro quendam magnæ multitudinis cuneum audivit nocturnas Vigilias de Sancto Wilfrido festivis concentibus decantantem. Cumque ad Lectiones et Responsoria ventum esset, eos qui vel legere vel cantare debebant, per cocleam ascendere, ac coram altari et corpore beati viri quasi pro benedictione supplicare contemplatus est. Quo facto, mox redeundo descendebant, et officium legendi atque cantandi, ubi mos est in ecclesia ipsa, decentissime persolvebant.

and hears invisible choristers singing the praises of Wilfrid.

Hæc nunc quidem dicta sint. Alia vero quæ licet vera cognoscamus, tamen in præsenti melius silentio fore supprimenda, ne fatigemini, rati sumus. Exhortantes itaque precamur vos, domini et fratres dilectissimi, precamur, considerate quantam venerationem debeatis huic diei, quem tam celebribus modulis etiam in terra venerantur Angeli Dei. Quod si vos gaudetis, et gaudendo gratias agitis Deo pro felicitate qua beatus pater noster Wilfridus sublimatur in cælis, indubitanter tenete quia ipse compatietur, et compatiendo Deum orabit pro vestris miseriis quibus opprimini in terris. Et si pro meritis ejus devotas, quantum potestis, laudes exsolvitis Deo, certi estote quod et ipse pro peccatis vestris devote prosternet preces suas coram Eo. Ecce, carissimi, si in vobis nunc remanet, magnum patronum ante Deum vestra fraternitas habet. Grates agendo laudate Christum in illo, firmiter credentes quod ipse Eundem vobis placabit pro vobis intercedendo. Quam placationem concedat vobis Ipse Deus, Qui in Se manens æternaliter vivit, Trinus et Unus. Amen.

The author urges his brethren to honour Wilfrid on this his feast-day.

Explicit Breviloquium Vitæ Sancti Wilfridi archiepiscopi et confessoris.

VITA SANCTI JOHANNIS,

EPISCOPI EBORACENSIS,

AUCTORE

FOLCARDO.

Incipit Prologus in Vitam Sancti Johannis archiepiscopi.

Domino suo in Christo, omni reverentia dignissimo, sanctæ Eboracensis metropolitanæ ecclesiæ lampadi, et lucernæ ardenti[1] in caliginoso loco, Anglorum archipræsuli Aldredo,[2] minimus devotorum ejus, frater Folcardus, salutem, cum fideli famulatu.

Folcard's address to archbishop Aldred.

In præcepto servitutis tuæ, mi reverentissime pater et domine, necesse est parvitati meæ memorari, non solum veterum amicitiarum et frequentis beneficii, verum etiam (quod his pluris est) auctoritatis tuæ, qua inter homines es Christus Dei. Tanta quippe cælestium charismatum prærogativa suffultus, pondus habes præcepti, unde quoque gravius[3] imminet judicium resistendi.[4] Et cum hæc pusillitatem[5] meam persuadeant parere jussioni tuæ, plurimum succurrit memoria

---

[1] A. begins thus, "Lucernæ ar-"denti et lucenti in caliginoso," &c.

[2] Aldred was archbishop of York 1061–1070. He was an ardent admirer of St. John of Beverley, and a great benefactor to his church; hence this life.

[3] *unde quoque gravius*] unde et gravius quoque, A.

[4] *resistendi*] resistenti, A.

[5] *pusillitatem*] pusillanimitatem, A.

ejus, cujus nunc apud te pro crastino fideli commendatione.[1]

The author complains of the troubles of his monastery and himself,

Turbato siquidem fluctuantis cœnobii mei pelago, gementibusque pæne cunctis carissimis pignoribus monasterii, quod is, qui pastoris et medici locum occupaverat, in languente ovicula, non culpæ pressuram, sed veterem familiaris odii insectatus sit[2] jacturam; et cum collatis toto annisu[3] viribus consociam ovem, irruentem,[4] proh dolor!, nimis familiarem lupum conarentur[5] tueri,[6] perperam comparato sæculari potentatu exturbatum a[7] carina monasteriali fluctibus immersit[8] ponti; jamque irruentibus vicissim et volventibus[9] undis, cum interitus solummodo immineret, nec ulla spes emergendi esset, tandem hæc velut maris stella pio illuxit fulgore, naufragumque suum portu recepit miserationis suæ, et doloribus vulnerum adhuc hiantium et recentium compassa, materno conductu tibi, velut sagaci medico, misit curandum et consolandum pro tempore; secuta scilicet fideli Deo femina exemplum illius cælestis[10] Samaritani, Qui vulnerato a latronibus, et a sacerdote atque[11] Levita neglecto miserans appropinquavit, saucium vino lavit, oleo fovit, pietate alligavit, stabulario sub promissione mercedis curandum commisit. Utque tantam pietatem omnis noscat posteritas, reginam[12] dico,[13] cujus probitates nullius unquam quantum-

which were relieved by the archbishop;

who procured for him the help of the queen.

---

[1] *cujus . . commendatione*] misericordiæ quam nobis fecisti fideli hac commendatione, A.

[2] *insectatus sit*] insequeretur, A.

[3] *toto annisu*] totis animi sui, A.

[4] *irruentem*] ab irruente, A.

[5] *familiarem lupum conarentur*] familiari lupo conaretur, A.

[6] *tueri*, ins. A.

[7] *exturbatum a*] exturbatos nos e, A.

[8] *immersit*] immitteret, A.

[9] *volventibus*] involventibus, A. Christchurch and St. Augustine's, Canterbury, were in great trouble, especially after the Conquest, through inroads upon their property, and internal disorder.

[10] *cælestis*] electi, A.

[11] *atque*] et, A.

[12] I presume that Matilda, the wife of William I., is here meant. The author mentions William afterwards. The editor of the life in the Acta SS. thinks that the lady is Edith, the queen of Edward the Confessor.

[13] *dico*] fuisse quæ hæc fecit, *ins.* A.

libet disserti rhetoris facunda evolvet loquacitas; quam idcirco Divinitus adjunctam regio credimus lateri, ut tanta ejus vigilantis[1] industriæ solertia, emolumentum provideatur præsentis regni.

Ut autem superius relicta repetam. Consolatione et medela tui, mi amantissime pater, clauduntur quidem vulnera, sed e vicino quorundam lividorum clam insidiantia perhorresco jacula. Verum multum respiro per tantæ patronæ commendationem, sub tua[2] constitutus tutela; nec per Dei gratiam timendum est quod, te tutore vel rectore, nos ulla, quantumlibet minax et insidians, obruat procella. Nam semper, Dei[3] præcedente gratia, sperabo *sub umbra alarum tuarum, donec transeat iniquitas* omnium insidiarum. Sed hæc hactenus. Ad pondus autem imperii tui vertatur sermo meus, qui ex consequentia sui hoc necessario paucis prælibabit, quibus incrementis Divini famulatus sancta Eboracensis ecclesia tui præsulatus tempore[4] priscam[5] rusticitatem exuerit;[6] et in Dei laudibus, rudi novitate, tuis doctrinis commonita, decenter adoleverit. Hoc Divinitus coronæ tuæ dixerim adauctum, quod clerus a sæcularium hactenus abusiva[7] veste discretus,[8] in veste nuptiali laudes celebrat Dei, et talaribus tunicis conventum frequentat[9] synodi; itemque nimis neglectum in eleemosynis, et pauperum ablutionibus[10] opus exercet misericordiæ; et quod memoriam fidelium defunctorum assidua eis inculcasti commendatione. Quod dico, non ut laqueum adulationis tibi injiciam, sed potius (si dicendum est a me) ut ad talia accendam: quæ utique necessario te Deo debere cognoscis

Folcard thanks the archbishop,

Psal. lvi. 2.

and praises him for his reforms within the province of York.

[1] *vigilantis*] invigilantis, A.
[2] *per tantæ . . . . sub tua*] sub potestate patronæ, quin et sub commendationis tuæ, A.
[3] *Dei*] Domini, A.
[4] *tempore*] om. A.
[5] *priscam*] pristinam, A.
[6] *exuerit*] excusserit, A.
[7] *abusiva*] usitata, A.
[8] *discretus*] indiscretus, nunc, A.
[9] *frequentat*] celebrat, A.
[10] *ablutionibus*] oblationibus, A.

ex suscepto pondere[1] prælationis, cum imposita dignitate honoris.[2]

Folcard commends Aldred for imitating and commemorating his predecessors, and states that he writes this Life at his request, having already composed the Responsories for the feast day.

In hoc quoque dignum successorem præcedentium sanctorum tuæ sedis præsulum te præbes, cum eorum actus et vitam celebrare, et literis commendare sedulus studes. Unde accidit, ut Responsoriis[3] Sancti Johannis, te jubente, compositis pro modulo parvitatis meæ, præciperes ad ejus vitam inchoandam stylum vertere. Quod opus certe tanto magis cognoscitur difficile et arduum, quanto magis fuerit notum. In nomine ergo Domini tuum[4] remigium subige, vela pande, cursum nostrum Deo committe. Eo gratiam Suam precibus tuis accommodante, ripam attingentes, feliciter arenam calcabimus littoris securi incursus tumultuantium canum tenentes æquoris,[5] qui quanto acutius in latratu cristas erigunt, tanto imbecilliores[6] natura prodit.

Explicit Prologus. Incipit Vita Sancti Johannis Eboracensis archiepiscopi.[7]

[CAPITULUM I.]

Æterna compatientis Dei miseratio, mundo succurrens perdito, per Incarnatum Suum Filium, antiquum damnationis humanæ dissolvit judicium; ut, sicut per transgredientem Adam eramus filii mortis et inferni, sic per Christum Jesum, Dei et Virginis unigenitum,

[1] *pondere*] munere, A.

[2] In this paragraph there are given, in Aldred's honour, some extracts from what must be regarded as the earliest known set of archiepiscopal injunctions. It appears from them that the Yorkshire clergy had no distinctive dress, either for service or attending synod; almsgiving, washing the feet of the poor, and the commemoration of the faithful departed were also carelessly observed.

[3] I cannot trace these.

[4] *tuum*] tu, A.

[5] *incursus tumultuantium canum tenentes æquoris*] nec soliciti de tumultuantibus æquoris canibus.

[6] *imbecilliores*] eos, *ins.* A.

[7] The headings of chapters do not occur in A., unless so stated.

restituemur[1] filii vitæ in hæreditatem cælestis regni. Per Hunc corregnantem Sibi in cælis, et hominibus cohabitantem in terris, Divinum dispositionis Suæ reseravit mysterium; in quanta scilicet misericordia salvare decreverit[2] Deus filios hominum, cum ad eos vivificandos in mortem tradidit[3] unicum Filium Suum. Accepta siquidem injuria illatæ contumeliæ,[4] contemptoribus Suis usus est lege misericordiæ, ut ubi superabundavit culpa, ibi miserationum Suarum[5] largiora redundarent exempla. Confirmatis itaque discipulis Suis, doctoribus nostris,[6] Divinorum præceptorum dogmate, omnem pæne jam mundum, a Sui denominatione, sub Christiano prætitulavit nomine; penetraruntque verba eorum fines et angulos terrarum; unde et pervenit fides ad notitiam omnium linguarum. Ut enim fideli patrum traditum est relatione, jamdudum fide illuminatis finibus totius Galliæ, serius perlatum est verbum Dei ad hanc insulam Britanniæ. Quæ secuta exemplum illius Evangelii senioris[7] filii, qui primo repugnans jubenti patri, postea vero pœnitentia ductus acrius perstitit in excolendis fructibus vineæ patris sui; eo cœpit devotius in suscepta religione proficere, quo se vidit ad fidem Christi tardius venisse.

The scheme of redemption.

The spreading of the gospel.

It comes from Gaul to Britain.

Matt. xxi. 30, &c.

Cœpit jam tunc[8] propitia bonitas in tribulis dulces ficus procreare, in rubo decoras uvas multiplicare, et novellæ gentis suæ stirpem[9] sanctorum filiorum prole fecundare. Ergo, inter cætera Britanniæ Divinitus tunc collata luminaria, ad depellendas veterum errorum tenebras clarius a Deo accensa, effulsit hic beatus puer Johannes, velut matutina stella: qui cum[10] ab ipso nominis initio in Christi initiatus gratia, gloriosus Dei miles

Among the early preachers is John,

[1] *restituemur*] restitueremur, A.
[2] *decreverit*] decrevisset, A.
[3] *tradidit*] tradiderit, A.
[4] *contumeliæ*] hac in, *ins.* A.
[5] *Suarum*] Ejus, A.
[6] *nostris*] per . . . dogmata, A.
[7] *senioris*] junioris, A.
[8] *tunc*] hinc, A.
[9] *stirpem*] stirpe, MS.
[10] *cum*] om. A.

who was a pupil of Theodore, finetenus in Christi perseveravit[1] militia. Subduxit primo manum ferulæ Theodori archipræsulis Cantiæ, cujus doctrinis accurate[2] institutus a summo Doctore summum conscendit apicem philosophiæ. Hujus excellentiæ evocatus gratia in monasterio Streneshalensi aliquantis detinetur diebus ab Elfleda abbatissa. Sed clemens Deus tantum lumen non passus diu modico includi locello, eductum de medio[3] latibulo imposuit candelabro, ut omnibus luceret ingredientibus in domo sua.

and sometime a resident at Whitby.

Matt. v. 15.

[Capitulum II.]

De prædicatione Sancti Johannis et doctrina ante episcopatum.

John becomes a missionary and a preacher.

Exiens ergo inde, fraterna commonitus caritate, rudibus adhuc Anglorum populis verbum Dei cœpit evangelizare. Divina autem affatim præditus largitione, facundus rhetor erat in verborum digna effusione. Præbebat etiam sancta vita competentem favorem assiduæ prædicationi, cum a semita auditæ institutionis nusquam diverteret exhibitum exemplum in se conversationis. Comitabatur præterea virtus Dei virtutem verbi sui, et sanabantur per eum omnes[4] infirmi, ut in hoc fideli servo Suo promissio firmaretur Christi, signa, inquit, *quæ ego facio et vos facietis, et majora horum facietis.* Tanta autem ditatus gratia Divinitatis, acceptum talentum Domini sui vario multiplicat fœnore, ut in gaudium Domini sui læta intraret vocatione.

John xiv. 12.

He was also a teacher, and Beda was his scholar.

Literarum enim affluenti imbutus copia, in docendis discipulis suis solerti instabat vigilantia; inter quos Bedam, qui inter doctores ecclesiæ clarus habetur, caro affectu pro capacitatis suæ vigore amplectebatur; quem secutus industrius tirunculus, a tanto pædagogo affluenter imbutus, et ex impositis[5] Evangeliis, et in

---

[1] *perseveravit*] perstitit, A.
[2] *accurate*] ac cura erat, A.
[3] *medio*] modii, A.
[4] *omnes*] quique, A.
[5] *ex impositis*] in exponendis, A.

historiarum[1] rebus digestis[2] magnus enituit; et descriptis temporum et compoti rationibus subtilissimis, avitam[3] Britannicæ gentis hebitudinem purgavit, scriptorumque suorum dignitatem Romanæ sedis acquisita auctoritate nobilitavit; quodque his majus est, servata innocentia vitæ, Deo fideliter studuit finetenus placere: ut cum sancto sanctus esset, et cum electo magistro suo, sanctissimo Johanne, in electionem discipulatus Christi permaneret. Succedente etiam tempore, quem a primis sacrorum graduum ordinibus Deo mancipaverat, sacerdotii dignitatem hunc Bedam, cum aliis quibusdam suæ institutionis viris dignis Deo auctores[4] promovit; ut tanto tenacius Christo viti suæ adhærerent, quanto strictius complexi palmites ejus essent.

Praises of Beda and his work.

Verum quia horum aliquorum memoria reliquæ vitæ ex necessitate rerum convenientium, est[5] inserenda, redeamus[6] ad cœptæ narrationis gesta evolvenda.

[Capitulum III.]

De tempore electionis ejus ad episcopatum.[7]

Regnante[8] igitur inclyto Anglorum rege Alfrido, excedente humanis rebus felicis vitæ Eata episcopo, cunctorum votis poscentibus, maxime vero nutu Dei agente, dilectus Dei Johannes[9] in ejus successit episcopio,[10] pro merito vitæ solium conscendens herile pastor Apostolicus cum sceptro pontificatus, ecclesiæ dignus rector, legisque peritus.[11] Postea Beatus Wilfridus episcopus,

John made bishop of Hexham,

---

[1] *historiarum*] historicis, A.

[2] *digestis*] digerendis, A.

[3] *avitam*] inditam, A.

[4] *auctores*] adjutores, A.

[5] *est*] fuit, A.

[6] *redeamus*] nunc, *ins.* A.

[7] In A. the title was "Qualiter "Sanctus Joannes electus est in "archiepiscopum Eboracensis ecclesiæ," but the editor of the Acta SS. omits it, because the subsequent paragraph relates not to York but to Hexham.

[8] *Regnante*] igitur, *ins.* A.

[9] *Johannes*] *ins.* A.

[10] *episcopio*] episcopatu, A.

[11] *pro merito . . . . peritus*] om. A.

which Wilfrid afterwards obtains.

qui longo tempore ab episcopatu suo ejectus fuit, a Romano concilio et a domino papa epistola accepta in patriam revenit, et episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ cum synodali consilio recepit, et annis triginta tribus nobiliter tenuit.[1]

[CAPITULUM IV.]

Quomodo muto cuidam a nativitate linguam donaverit, et eidem caput tinea cooperto salutem hujus mali indulserit.

Cf. Beda, v. 2.

John's good deeds recounted by abbot Brithtun.

Cum igitur primo unctus esset in Christum Dominum, opera[2] auxit pietatis et fidei, competentia utique tanto ordini et Divinæ dignitati; quæ licet omnia narrare[3] nequeamus pro numero sui, saltem ad aliqua explicanda accingamur, ad honorem et gloriam Domini; quæ utique veridicis tradita agnovimus testibus, et potissimum a Beato Brituno,[4] qui primum[5] ejus erat diaconus, et postea, ejus dono et consecratione, monasterio ab eo funditus constructo, quod Beverlic[6] dicitur, abbas præfuit dignissimus.

Cf. Beda, v. 2.

During Lent John often retired to an

Dedicaverat idem dilectus Deo præsul ecclesiam in honorem Beati Michaelis Archangeli, in villula dicta Herneshou,[7] non longe a defluente amne Tyne fluvii. Hic frequenter, et maxime Quadragesimali tempore,

---

[1] This paragraph is placed in A. at the end of the next chapter, the editor of the Acta SS. altering the arrangement of his MS.

[2] A. omits the heading and the words down to *opera.*

[3] *narrare*] enarrare, A.

[4] *Brituno*] Brithtuno, A.

[5] *primum*] primo, A.

[6] *Beverlic*] Beverley, A.

[7] *Herneshou*] Carnesboc (an evident misreading), A. Erneshou, Herneshau (Richard of Hexham, ed. Surtees Soc. p. 15). Arneshange, quod interpretatur Mons Aquilæ (Stubbs, col. 1692). The place, which Beda says was distant about a mile and a half from Hexham (H. E. v. 2,) exactly answers to a village on the opposite bank of the Tyne, called St. John's Lee, no doubt after John of Beverley. It stands on a steep wood-crowned bank, looking down upon the river. Beda says that there was a cemetery in the place dedicated to St. Michael.

quod a populari frequentia locus remotior erat, in jejuniis, et orationibus, et eleemosynarum largitionibus intentus Sanctus Johannes manebat. Ubi cum quodam tempore turbam pauperum, solito suo more consolandam, jussisset introduci, convenit inter eos quædam miserabilis forma[1] viri. Nam et mutus erat a nativitate, et adeo obscænus lurida capitis fæditate, ut præoccupato a tinea toto circulo capitis, pro pilis horrebat raris et hirsutis quasi porcorum setis. Quem sanctus episcopus bene noverat, quia ad eleemosynam suam inter alios pauperes eum frequenter viderat. Tandem ergo dilectam Deo animam talis facies miseriæ altius pungens, clementius tetigit; injectaque manu, ut erat benignissimus, mento pauperem comprehendit, benedixit, et in nomine Domini[2] ut loqueretur præcepit. Præcedit episcopus, literas quasdam et verba dicendo; ille qui mutus erat, soluto linguæ officio, subsequitur, eadem ex ore episcopi loquendo. Tandemque[3] post verba paulatim invadit orationis sententias, prout præsulis exigebat sanctitas. Fugatur etiam ab illo omnis illa horrida capitis contagio, vestiturque capillorum ornatu crispo et nigro; sicque consolatis reliquis pauperibus simplici alimonia, ille per Sancti Johannis merita redit ditatus multiplici miserationum Dei copia.

oratory at Herneshou near Hexham.

There, a dumb and diseased man comes to him.

John cures him of both his ailments.

[Capitulum V.]

Quomodo sanctimonialem quandam a nimio tumore brachii et periculosissima ægritudine liberaverit.

Alio tempore, cum iter faceret, pervenit ad vicum qui Betendune[4] dicitur, ubi tunc erat monasterium ancillarum Christi, quibus præerat Hereburgis dicta

Cf. Beda, v. 2.

John visits the nun-

[1] *forma*] formæ, A.

[2] *nomine Domini*] Dei nomine, A.

[3] *Tandemque*] Tandem, A.

[4] *Betendune*] Yatadini, A. Vetadun (Beda, H. E. v. 3). Dr. Smith, the editor of Beda, supposes the place, and seemingly with justice, to be Watton, in the East Riding of Yorkshire, where there was a nunnery in later times.

nery of Betendune (Watton?), and finds one of the nuns dangerously ill.

abbatissa, mulier fide plena, et tunc ob adventum viri Dei cum filiabus suis in Christo valde jocundata. Refert ilico pia mater cum luctu, conquerens sancto præsuli, consororem quandam magna corporis ægritudine deprimi, nec aliquam spem vitæ ejus haberi. Precatur suppliciter ut eam dignaretur visitare; dicitque se in Dei pietate et ejus meritis multum confidere, quod ei melius proveniret ex impositione manuum ejus.[1] Requirit beatus pontifex causam morbi, didicitque[2] ab abbatissa illam in quarta luna sanguinem minuisse; turbatoque corporis statu, brachium ejus miserabiliter intumuisse. Protestatur, hoc comperto, esse factum imprudentius, memoratque se a Beato Theodoro archiepiscopo, magistro suo, audisse, cum puer esset et ejus discipulus, periculosissimam esse quartam lunam in minuendo sanguine;[3] et non oportere hujusmodi curationes exercere in teneriori crescentis lunæ ætate, vel recenter erumpente fluentis pelagi rheumate.[4] Victus tandem lacrymis atque precibus mœrentis abbatissæ et consororum, infirmantis feminæ intrat cubiculum; visoque nimio tumore brachii, signum opponit crucis, prælibatque Deo intentius thura puræ orationis, consolatusque jacentem egreditur e domo. Sed cum languente femina efficax permanet benedictio, et omnis illa cum recedente episcopo recedit inflatio. Vix Sanctus consederat ad cibum, et Herburgis[5] (sic enim vocabatur) ad ejus diaconum Brithunum suum mittit nuntium; petens ut illi suum præstaret eloquium.[6] Petita ille episcopi benedictione cum iret, illam jam sanam obviam habet, dixitque medelam curationis provenisse sibi in oratione[7] pontificis. Post hæc vixit sana longo tem-

She had been bled when the moon was in a wrong quarter.

John cures her.

[1] *manuum ejus*] manus suæ, A.

[2] *didicitque*] discitque, A.

[3] *quartam lunam in minuendo sanguine*] in quarta luna imminutionem sanguinis, A.

[4] This theory has long since been exploded. Hoffman condemns it.

[5] *Herburgis*] Capuburgis, A. Beda says the name of the nun was Quoenburg. Herburgis was the abbess.

[6] *eloquium*] colloquium, A.

[7] *in oratione*] per orationem, A.

pore, jocunda frequentans relatione curationem sibi a beato præsule impensam.

[CAPITULUM VI.]

De quadam matrefamilias quam invitatus ad prandium sanavit.

Invitatus quoque hic Deo electus pontifex ad dedicandam ecclesiam villæ, quæ Australis Burtun[1] dicitur, officii sui non instrenuus executor accessit, et dedicavit; perfectisque, ut mos est, omnibus, ad propria redire voluit. Is vero, cujus villa erat,[2] qui eum invitaverat, precibus humillimis cum suis instabat[3] ut domum ejus intraret, et ex ejus obsequio prandium dignaretur accipere. Cui cum sanctus Dei Johannes diceret magis episcopum decere ad monasterium redire, et Deo in Suis pauperibus servire, quam per domos divitum convivare; promissis sub hac gratia eleemosynis pluribus, et maxime Beato Berthuno[4] idem pollicente persuasus, assensum tandem præbuit poscentibus.

John goes to dedicate the church of South Burton,

Cf. Beda, v. 4.

and is entertained by the owner of the village.

Materfamilias autem, uxor ejus qui eum invitaverat, gravi corporis invaletudine detinebatur,[5] ita ut plus tribus septimanis lecto decumbens periclitaretur. Quo comperto, vir Dei, verus medicus animarum et corporum, de aquis ad dedicandam ecclesiam consecratis jussit ad eam portari;[6] et ubi morbi dolor acrius urgebat, ex eadem aqua rigari. Quo facto omnis morbus subito fugatur, et illa in novum sanitatis vigorem reparatur.

The wife of his host is seriously ill.

John cures her with holy water.

---

[1] South Burton, now called Bishop Burton, is distant between two and three miles from Beverley. North Burton is now called Cherry Burton.

[2] "Villa erat comitis cujusdam, "qui vocabatur Puch" (Beda, v. 4). "Yolfrida, filia comitis Puch, "monialis facta apud Beverlic; "obiit 3 id. Mart. 742" (Vita S. Johannis, apud Lelandi Collect. ed. 1774, iii. 100).

[3] *instabat*] instat, A.

[4] *Berthuno*] Brithtuno, A.

[5] *detinebatur*] distinebatur, A.

[6] *jussit ad eam portari*] jussit eam potare, A.

Surgit mulier continuo, parat se ornatu suo, ingrediensque petit benedictionem, et convivantibus læta exhibet servitutem; tantamque valetudinem sibi collatam[1] adesse cunctis innotuit, ut pio præsuli secumque sedentibus in potu fidelis pincerna serviens, nec semel ut quiesceret resederit.[2] Videte, quæso, in Beato Johanne hic impletum, quod Christus promisit Suis, *Opera quæ ego facio, et vos facietis.* Ipse[3] Dominus noster domum intravit, socrum Petri febricitantem invenit, febres depulit, illamque Sibi ministrare præcepit. Uterque unum et simile faciunt opus; sed ibi absque servo Dominus; hic vero per Dominum et cum Domino fidelis servus et prudens.

She arises and ministers to her guests.

Joann. xiv. 12.

[Capitulum VII.]

De quodam ægroto quem cum esset invitatus ad dedicandam ecclesiam oratione sanavit.

Clarificavit[4] item Dominus servum suum, in simili opere, Johannem, cum per quendam divitem, Adam[5] nomine, invitatur ad consecrandum ecclesiæ opus novum. Erat huic diviti quidam suorum, valde carus illi et utilis, qui ex incumbente morbo ad id pervenerat, ut juxta decumbentem in lecto feretrum corpori aptaretur, sudaria præpararentur,[6] et quæ funeri congruerent in præsentia languentis ad manum essent. Hic invitatur iterum ille homo Dei noster medicus, qui pressuris gravibus antidotis concurreret[7] validioribus: visisque more infirmi apparatibus funeris,[8] magnus orator totus introfertur cælestibus. Ut[9] rogata obtinuit, ad præ-

At another dedication John is the guest of Adam, or Addi, Cf. Beda, v. 5.

and heals one of his servants.

1 *collatam*] adesse, om. A.
2 *resederit*] recederet, A.
3 *Ipse*] Ille, A.
4 *Clarificavit*] Clarificat, A.
5 *Adam*] Addi in Beda, v. 5.
6 *præpararentur*] pararentur, A.
7 *concurreret*] occurreret, A.
8 *more infirmi apparatibus funeris*] ex more funereis apparatibus, A.
9 *cælestibus. Ut*] ad cælestia et, A.

mortuum[1] conversus, velociter eum sanari et surgere jussit, moxque recessit. Ille fugata morte[2] redditus vitæ, paulolum hæsit stupens, utrum esset idem ipse. Caro ad vitam reparata cœpit exigere vitalia; mittit ad prandentem dominum, petitque ut aliquid sibi mittat ad bibendum. Exultant omnes, quod is petit bibere, de cujus paulo ante sollicitabantur funere. Porrigit ilico inclytus præsul calicem vini, jubetque sitibundum suum[3] ex eo refocillare. Quo hausto, ille acceptis indumentis vestitur, ad convivantes ingreditur, et quia jam diu non manducaverat, esurire se fatetur, et escam postulat. Lætari solenniter videres omnes convivas pro consocio reddito vitæ; venerari sanctum Dei virum mundo tanta clarificatum sanctitate; laudare Deum proculdubio, Qui talia in Suo Johanne favore operatur propitio.

The man recovers and asks for something to drink.

[Capitulum VIII.]

De Herebaldo abbate, qui propter inobedientiam colliso corpore cum capite equo decidit, quem vir Dei precibus sanavit.

Habuit etiam et alium testem signorum, quæ per eum propitia gessit Divinitas; Herebaldum scilicet abbatem[4] Tinemuthensis[5] cœnobii, qui ejus discipulus a puero, et doctrina erat imbutus, comesque commanens individuus. Testabatur hic sæpius, se bene etiam per seipsum comperisse, hunc Sanctum Johannem vere esse sanctissimæ vitæ; qui inter alia multis infirmis præstita beneficia, eum[6] de morte reduxerit, et subitæ sospitati condonaverit. Dicebat semel contigisse convi-

Herebald, abbot of Tynemouth, was one of John's disciples. Cf. Beda, H. E. v. 6.

[1] *præmortuum*] præceptum mox, A.
[2] *morte*] morbo, A.
[3] *sitibundum suum*] sitibundam sitim, A.
[4] *abbatem*] om. A.
[5] *Tinemuthensis*] Tenemuthenensis, A.
[6] *eum*] ipsum, A.

antem cum suis hunc carum Dei[1] devenire in planioris viæ gratam seriem;[2] cujus jocunda planitie delectati juvenes, militari consuetudine precantur hunc dominum suum, ut liceat eis equos suos in eodem probare inoffenso campi æquore. Quod cum primo vir, pro levitate ducens, denegaret, tandem petendo instantibus, "Agite," inquit, "ad libitum, Herebaldus vero maneat "mecum." Quod ille audiens juvenili cœpit tristari levitate, quia recenter datum ab episcopo equum, cui insedebat, volebat probare. Non omnes hoc poterant ab ipso impetrare.[3] Tandem ergo cum laxis frænis omnis campus instreperet currentibus,[4] Herebaldus, ac si invitus et quasi incitatum equum retinere non posset, reclamante episcopo avolat,[5] volucremque cornipedem laxioribus frænis ad cursum concitat. Testari solebat idem Herebaldus, se tunc audisse post tergum ab episcopo clamante: "Male," inquit, "agis discedens a me, "et hoc modo habes cognoscere."[6] Vix finita comminatione viri sancti, equus labitur Herebaldi; excussusque Herebaldus super ingens saxum, ruina decidit præcipiti, capite confringitur, in[7] interioribus discinditur, debilisque manu et pollice redditur. Turbati omnes eo concurrunt; relictis equis ad terram prosiliunt: sed is quem colligunt[8] magis videtur absque sensu quam sapere; magis notatur[9] mori quam vivere. Tenditur super moribundum papilio, et ejus causa per spatiosum æquor cujusque frequentatur obumbratio. Dolent omnes cucurrisse, sed nesciunt[10] quid de cursu providerit[11] Deus Ipse.

He was once with him when John allowed the youths to race their horses, Herebald excepted.

Herebald joins them against John's will,

and has a terrible fall.

He is picked up, seemingly dying.

---

[1] *Dei*] hominem, *ins.* A.
[2] *gratam seriem*] grata spatia, A.
[3] *Non . . . impetrare*] om. A.
[4] *instreperet currentibus*] discurrentibus perstreperet, A.
[5] *avolat*] evolat, A.
[6] *habes cognoscere*] cognosces, A.
[7] *in*] om. A.
[8] *quem colligunt*] qui colliditur, A.
[9] *notatur*] putatur, A.
[10] *nesciunt*] nesciebant, A.
[11] *providerit*] providisset, A.

Sanctus autem Dei de ruina mœret specialiter dilecti discipuli, compositisque saccis suis[1] in tentorio noctem insomnem ducit, propitiumque Dominum inobedienti suo propitiari precibus et lacrymis convenit. Et valde mane ad debilitatum carum ingreditur. Primum oratur, et deinde dulci affectu ex nomine appellatur.[2] Et mirum in modum, cum a præcedentis diei hora septima usque ad illud mane quasi exanimis jacuerit, a Sancto Dei vocatus, quasi de gravi somno excitatus, oculos aperit, et in virum Dei attendit.[3] Interrogat pius doctor utrum agnoscat colloquentem sibi; moxque respondet ægrotus voce lacrymabili, "Tu es," inquit, "Johannes episcopus, dilectissimus dominus meus." Et ille;[4] "Putasne," inquit, "ex instanti periculo cum vita "posse evadere?" "Scio et credo," ille inquit, "si et "per preces tuas hoc mihi Deus annuerit." Quid plura? Imponit præsul Dei manus confracto capiti, sacratas aquas debilitato irrorat corpori; Deum invocans cernuus illi inspirat; deinde cruce signat, et subitam medelam Deus præstat. Hoc sæpius idem ipse referebat postea multa vivens tempora;[5] maturiorque ætate, factus est abbas vigilantissimus eo in loco, ubi pelagus influit Tyne fluvius, unde et Tinemutha[6] idem dicitur locus.

John speaks to him, and he answers.

John cures him.

---

[1] *suis*] om. A.

[2] *appellatur*] compellatur Herebaldus.

[3] *attendit*] intendit, A.

[4] *ille*] ipse, A.

[5] *multa vivens tempora*] longo vivens tempore, A.

[6] Tynemouth, on the Northumbrian bank of the Tyne, the ruins of which monastery still overhang the sea.

[Capitulum IX.]

De tribus ydriis vino, mulso et cervisia impletis, quas Osredo rege benedixit, et indeficientes ad haustum reddidit.[1]

John is present at a great council of king Osred and his nobles.

Magnificavit igitur[2] Dominus servum Suum Johannem[3] in conspectu regum, et in conventu principum ostendit illius gloriam et meritum. Regali edicto conveniunt primates regni; convenit etiam cum aliis et hic vir Dei. Affuit quoque et ipse Osredus[4] rex, vir religionis et fidei; et communi tractatu fidelium ordinationes ibi constituuntur[5] multarum rerum utilium. Nam et injuriæ ibi corriguntur, leges Dei sanciuntur, pacis æquitas firmatur, res ecclesiarum et monasteriorum regio munimine corroborantur. Quibus feliciter statutis, domnus archiepiscopus, Dei gratia et nomine et officio, Johannes, regem cum suis ad mensam suam invitat. Qui gratifice obaudit,[6] ut decebat; comitatusque proceribus suis, discumbens ad nutum assedit pontificis, utiturque cum carnalibus epulis cælestium monitis. Quibus cunctis affluenter refectis, audite, quæso, cordibus intentis, audite et hic operationem Divinam.[7] Videte et hic assertionem Evangelicam: *Opera quæ ego facio et vos facietis.* "Implete," ait Sanctus Johannes pincernis suis, "Implete tres hydrias, unam vino, aliam mulso, "tertiam cervisia."

He is the king's guest afterwards.

Joann. xiv. 12.

John orders three jars to be filled with wine, mulse, and beer,

Quibus impletis usque ad summum, Johannes, qui et gratia Dei, extensa manu benedixit, et propinari præcepit. Hauriunt pincernæ crescentia hydriarum fluenta fecundis calicibus, et per lætos convivas propinando redeunt frequentius; hauriunt inexhauste, nihil-

which are inexhaustible.

---

[1] The heading is not in A.

[2] *igitur*] om. A.

[3] *servum suum Johannem*] illum, A.

[4] Osred was king of Northumbria.

[5] *constituuntur*] constituunt, A.

[6] *obaudit*] obedit, A.

[7] *Divinam*] Dominicam, A.

que apparet in hydriis totiens hausisse; nam semper redundant usque ad summum. Potus ipse potantes renovato capit nectare,[1] quodque bibunt mirantur crescere, et placita dulcedine et mirabili cælesti exundatione.

In hujus potus crescenti valentia recolite nuptias in Cana Galileæ, nam ibi architriclinus vinum bonum esse reperit.[2] In exundatione autem hydriarum trium, mementote Dominicum convivium per[3] quinque millia hominum et eo amplius:[4] considerate in vestris cordibus, quid per Johannem[5] operatur Dominus Suus. Legitur ibi quia viso signo vini *crediderunt in* Jesum *Sui discipuli.* Hic quoque rex Osredus principesque sui experti sunt, viso hoc signo, esse in Johanne suo gratiam Dei: veneratusque Dei hominem, vocat ad se ejus pincernam, Brithredum[6] nomine; lætusque regia jocunditate, "Optime," inquit, "perfecisti in servitutem "tuam,[7] nam et optimo potu et mirabili a domino "tuo refecti sumus affluentia,[8] sanctitatisque ipsius "certiores facti virtute[9] quam vidimus, discedere nunc "habemus cum ejus gratia."

Joann. ii. 11.

Osred congratulates Brithred the butler.

[CAPITULUM X.]

De vino, fracto flascone, per meritum Sancti servato.

Referebat etiam venerabilis vitæ abbas Brithunus,[10] cujus supra meminimus, quod quadam vice hic Sanctus Dei Johannes Beverlicense monasterium adierit, duabus causis poscentibus; ut, scilicet, gregem Dei inibi commorantem in obsequio Dei commonefaceret salutis

John inspects the monastery of Beverley, as abbot Brithun tells the tale.

---

[1] *Potus . . . . nectare*] potantes ipsi stupent renovato nectare, A.
[2] *reperit*] pronuntiat, A.
[3] *Dominicum . . per*] Dominici convivii quo, A.
[4] *amplius*] satiavit, et, *ins.* A.
[5] *Johannem*] suum, *ins.* A.
[6] *Brithredum*] Brithdredum, A.
[7] *perfecisti . . . tuam*] profecisti in servitute tua, A.
[8] *affluentia*] affluenter, A.
[9] *sanctitatisque . . . . . virtute*] sanctitatique Sancti lætificati, A.
[10] *Brithunus*] idem, A.

suæ; et ut in temporalis substantiæ administratione nihil illis abesset, quominus Divinis intenderent. Ibi tum quoque[1] manifestum dedit prompta Dei largitio, quantæ integritatis præconio apud Se constiterit[2] hic Suus magnus tyro.[3] Paraverat idem venerabilis abbas balneum jam defesso ex instanti senio præsuli, ut tam ipse quam sui secretius possent ablui.[4] Quo, post longius protractas ex more suo psalmodiarum et orationum celebrationes, abluto, postulat abbas ut cellarium ingrediatur, et quæ Deus ibi in usibus[5] servorum suorum præstiterat, benedicere dignaretur. Quibus ad votum abbatis impletis, fessus senex consedit: quem abbas humiliter consulit, utrum post balneum aliquantulum vini degustare velit. At ille placido vultu dicit sibi placere, si ad manum sibi posset venire. Detulerat autem pridie quidam mercator a civitate eidem abbati flaschonem vini; quem lætus suscipiens, in cellario reponi jusserat ad opus ejusdem sanctissimi viri.

He bathes after his work,

and assents to the abbot's wish that he would take some wine.

Accersitur Brichredus pincerna, jubeturque ut vinum propinet episcopo in vitrea phiala. Qui dum festinus paret jubenti, properantius agens ex affectu obsequii, incautius reliquit dependentem in pariete prædictum flasconem vini: qui altius[6] corruens, per medium finditur,[7] ita ut in duabus partibus[8] divideretur. Sed quia is, cui potus ille servabatur, vas electæ integritatis Deo erat, ei nimirum[9] Ipse Deus potum illum in partibus vasis divisi conservabat.[10] Nam hinc inde semota pars a parte stabat, vinumque in se quasi congelatum liquorem vel sectam[11] crystallum continebat. Ad[12] ruen-

Brithred, the butler, is ordered to bring it.

The flask falls, and is broken.

But the wine does not run out.

---

1 *tum quoque*] om. A.
2 *constiterit*] extiterit, A.
3 *tyro*] servus, A.
4 *ut ablui*] om. A.
5 *usibus*] usus, A.
6 *altius*] ex alto, A.
7 *finditur*] rumpitur, A.
8 *duabus partibus*] duas partes, A.
9 *ei nimirum*] nil mirum quod, A.
10 *divisi conservabat*] divisis conservaret, A.
11 *sectam*] solidam, A.
12 *ad*] a cujus, A.

tis sonitum permotus idem pincerna Brithredus currit interius,[1] invenitque quod ibi actum erat Divinitus. Sed quia hujus rei relationem ingratam sciebat ei cujus agebatur meritis, accersitum quendam fratrem, Plechelmum nomine, introducit ad visionem rei inconsuetæ[2] et mirabilis, ut testimonium haberet in tempore relationis. Suscipiunt ergo illud in alio vase, gratias agentes Deo, Qui talia operatur in Sancto Johanne complacito vase inhabitationis Suæ.

[Capitulum XI.]

De Spiritu Sancto super Sanctum orantem in specie columbæ viso, et de diacono pro visione multato pœna, et iterum a Sancto curato.

When in York, John used to frequent the church of St. Michael.

Audite, quæso, adhuc Dominum in exemplo Sui mirificantem Johannem Suum, exhibentemque novum sanctitatis ejus indicium.[3] Siquando in metropoli Eboraco, archiepiscopatus scilicet sui sede, eum contigisset morari, amplectebatur valde basilicam Sancti Michaelis Archangeli,[4] ibique excubias celebrabat solliciti[5] operis: contigua enim erat suæ mansioni. Unde accidit quadam vice ut eo latenter agente inibi illas orationes suas, visibiliter cernendum se in specie candentis columbæ illi præberet Spiritus Sancti majestas, flammeo splendore corusca, supra caput orantis episcopi sedis suæ gloriam dignata.

Whilst there, the Spirit in the form of a dove seemed to hang over his head.

Deus æterne et benignissime, de quam mundo corde processerunt orationes illæ, quæ Sancti Spiritus præsentiam obtinuere; illam, inquam, eandem, quæ in Jesu Filio Dei baptizato apparuit in Jordane! Quam placitæ

---

[1] *interius*] intro, A.

[2] *inconsuetæ*] insuetæ, A.

[3] *indicium*] judicium, A.

[4] Probably the church of St. Michael-le-Belfrey, contiguous to the minster, and the nearest church to the bishop's residence. It was then a chapel belonging to the minster.

[5] *solliciti operis*] solitioperis sui A.

conscenderunt[1] in conspectu[2] Divinitatis, fidelibus etiam perlatæ internuntiis, quæ tantum referunt effectum virtutis! Irradiat ergo per quæque foramina basilicæ illa immensa claritas majestatis inclusæ, ac si relicto æthere sol illuc commigrasset, splendoremque suum in ejus loci angustias inclusisset. Utque rei veritatem digna prosequamur laudum novitate, vere includebatur ibi sol justitiæ,[3] in suo inclusus Johanne, illuminans eum gratia Spiritus Sancti, nec eum ullo errore permittens obtenebrari.

All who see it are amazed.

Cuncti hoc videntes stupent, ut de re insolita, miranturque quæ esse possint illa luminaria, unde tot lucis radii tanto elucerent splendore, tantaque emicarent claritate.

Sigga, John's deacon, enters the church.

Accessit tandem Sigga ejus diaconus, pessuloque soluto ostium aperuit,[4] participatque gloriam visionis. Videt sanctum pontificem, intentis in cælum luminibus, erectisque manibus, in conspectu Dei effundentem sicut aquam animam suam, et in capite ejus columbam super nivem candidam. Cujus viso candenti splendore, diaconus velut decoctus, facie contracta in rugam[5] tota cute pœnas excepit temeritatis illatæ. Sensit Sanctus Dei diaconum participem visionis; et quamvis irritatus, habitum tamen non exuit mansuetæ intentionis. Accitum ergo ad se tactu emaculat dexteræ, compositaque in pristinum decorem facie obsecrat, protestatur, adjurat, ne, quoad ipse in hac vita viveret, visionem illam alicui mortalium detegeret.

His face becomes wrinkled.

John heals him by a touch, and bids him not speak of it during his own life.

Audistis Dominum Jesum, gloriam divinitatis Suæ ostensam in monte Petro, Jacobo et Johanni, descendentibus illis commendantem taciturnitatem, donec Filius Hominis resurrectione Sua mortem calcaret, et vitam mortuis repararet. Videtis et hic Johannem imitato-

---

[1] *conscenderunt*] ascenderunt, A.
[2] *conspectu*] conspectum, A.
[3] *justitiæ*] Deus, *ins.* A.
[4] *aperuit*] aperit, A.
[5] *rugam*] rugas, A.

rem Domini sui, testem divinæ glorificationis suæ quasi mercede conducere, precibus alligare, ut visa conticeret, dum[1] hoc mortale exueret, et beatæ immortalitatis gloriam indueret. Dubitandum ergo non est, quin hic Sanctus Dei magnæ puritatis fuerit in conspectu Dei in cælis, qui tantæ claritatis compos factus sit coram hominibus in terris.

[Capitulum XII.]

De quodam mortuo a Sancto Johanne crismate linito et resuscitato.

Igitur dum quadam die ad episcopum multa conveniret turba, ut sacri crismatis unctionem acciperent, quendam juvenem mortuum inter alios sacri crismatis unctione linivit, sicque de morte ad vitam reduxit. **John heals a dead youth with the chrism.**

O beatum pontificem mirabili præditum virtute, qui dum defunctum perungit crismate, illum ad statum reducit vitæ! Cælum quidem pia prece, manu corpus tangit exanime, et animam, quæ fuit egressa de corpore, ad statum reduxit præsentis vitæ.

Similiter et dæmonem ab homine expulit; insanos etiam et infirmos semper sanavit ubicunque invenit; et quotquot ejus vestimentum cum fide tangebant, celerem sibi sanitatem advenisse gaudebant; sed et tempestatum habebat potestatem per Spiritus Sancti vigorem. **And cures a demoniac, madmen, &c.**

[Capitulum XIII.]

De obitu Sancti Johannis.

Vixit autem in episcopatu triginta[2] tribus annis, et[3] octo mensibus, et tredecim diebus; et postea, cum jam

[1] *dum*] donec, A.

[2] *Vixit autem in episcopatu triginta, &c.*] Mansit autem in episcopatu hic Christi athleta Joannes, A.

[3] *et*] om. A.

John gives up his see to Wilfrid his priest, and retires to Beverley, where he died and was buried. Various cures are wrought at his tomb.

episcopatum[1] circuire non poterat,[2] suo sacerdoti Wilfrido, cum totius populi electione, pontificatum commisit Eboracensem; et ipse cum concilio Sancti Bricthuni, abbatis sui, Beverlic[3] petiit; ibique[4] diu in Dei servitute persistens, nonas[5] Maii vitam feliciter finivit;[6] sepultusque[7] in porticu Sancti Joannis Evangelistæ;[8] ubi per ejus merita infirmi sanantur, dæmones effugantur, cæci illuminantur, surdis aures reserantur, mutis verba reparantur, claudis vestigia condonantur, cuncta genera dolorum effugantur; ejusque interventu crimina nostra dele[a]ntur, et gaudia cælica concedantur, præstante Illo, Cui condita[9] cuncta famulantur.

Explicit Vita Sancti Johannis archiepiscopi.
Incipiunt Miracula ejusdem.

---

[1] *episcopatum*] præ majore senectute, *ins.* A.

[2] *poterat*] posset, A.

[3] *Beverlic*] Beverlacum, A.

[4] *ibique*] et ibi, A.

[5] *nonas*] nonis, A.

[6] *finivit*] et sic ad cælestia regna conscendens, *ins.* A.

[7] *sepultusque*] sepultus est, A.

[8] *Evangelistæ*] in monasterio suo, anno ab incarnatione Domini septingentesimo vicesimo primo. In eodem autem loco ubi sepultus est, A. After the life several miracles follow in A., which will be given in the Appendix. The variation in the collocation of these chapters will be noticed in the Preface.

[9] *condita*] om. A. The last sentence is probably adapted from some hymn.

MIRACULA SANCTI JOHANNIS, EBORACENSIS EPISCOPI.

Ex[1] multo tempore quædam Beati Joannis miracula, quæ præsens vidi, vel veridicis agnovi comprobata testibus, memoriæ desideraveram commendare; ex intimo cupiens tanti tamque beati patris miraculorum insignia circumquaque divulgari, ne sub modio tecta laterent, vel temporum labilitate omnimodis incognita transirent. Timens vero ne præsumptionis arguerer, si coram sapientioribus ad sapientis officium qualiscunque dictator accederem, a diu desiderato retraxi manus officio. Sunt enim quamplures, qui reprehensionis jaculo simplicium facta confodiunt, et venenosæ detractionis invidia tabescentes, aliorum laudabiliter gestis derogare contendunt; ad redarguendam quorumlibet vitam satis curiosi, sed tamen ad sui correptionem desidiosi; ad blasphemiæ contumeliam prompti; alterius dicta nulla laude prosecuturi: *in quorum consilio*[2]

The author gives his reasons for recording these miracles.

Gen. xlix. 6.

---

[1] The heading in A. is "Alia "miracula, auctore Willelmo Ke-"cello, clerico Beverlacensi. Pro-"œmium." The chapter begins thus, "Dominis amicis suis, Christo "præposito et magistro Jesu, Ethal. "et Thur., Willelmus Beati Jo-"hannis clericorum minimus, salu-"tem cum totius bonæ voluntatis "affectu." "Kecello" ought probably to be "Ketello." The editor of the Life in the Acta SS. thinks that "Ethal" and "Thur" are abbreviations for "Ethalredo" and "Thurstino." A person of the name of Thurstan was provost of Beverley, and died in 1152 or 1153. (John of Hexham, ed. Surtees Soc., p. 166.)

[2] *consilio*] consilium, A.

non veniat anima mea, et in cœtu illorum non sit gloria mea. Licet vero[1] perorationis verba non habeam, quibus tanti patris facta Tulliano[2] digna stylo commemorem; hinc debitæ servitutis obligatus obsequio, hinc mutuæ dilectionis[3] non obsequium dare nolens[4] imperio, vestræ benignitatis dispositionibus supplex obtempero. Existimo enim fraternæ[5] caritatis[6] dulcedinem ad hoc opusculum mihi maxime profuturam; cum minus doctum, ex[7] solo dilectionis instinctu ad scribendum compellitis; ad onus subeundum meam imbecillitatem discernitis, vestra quidem firmius[8] sustentandum prudentia, et solerti proficiendum[9] eloquentia.

He writes in obedience to the request of his superiors.

Sed ne videar, si non obtemperavero, vestrum offendere dilectionis affectum; misericordia præeunte Divina, et beatissimi Johannis, de quo sermo fiet, subsequente gratia, injuncto caritatis vinculo, libens colla submitto. More itaque navigantium cymbam fragilem fluctibus inducam; nec in[10] sublime carbasa tendens, humili fultus remigio, juxta placata sulcabo littora; ne in altum prorumpens navicula, procellosi maris subruatur fluctibus, et incauta Charybdis absorbeatur voragine, quæ tutius sedato vehetur littoris in margine. Ne igitur humilitatis meæ devotioni desit adminiculum, egregius pater Johannes et clemens patronus noster, opus suum suo corroboret patrocinio, animumque scribentis æquo gubernet moderamine; et ne per devia vagando a tramite veritatis exorbitet, ipse docendo laboris adsit exordio; ipse regendo laudis suæ præconia concedat terminari fine gratuito.[11] Si quid vero verborum meorum serie incomptum, vel plebeio[12] paratum stylo,

He compares himself to a ship at sea,

and invokes the aid of St. John.

[1] *vero*] rhetoricæ, *ins.* A.
[2] *Tulliano*] Ciceroniano, A.
[3] *dilectionis*] non, *ins.* A.
[4] *nolens*] volens, A.
[5] *fraternæ*] om. A.
[6] *caritatis*] vestræ, *ins.* A.
[7] *ex*] om. A.
[8] *quidem firmius*] quadam tenus, A.
[9] *proficiendum*] perficiendum, A.
[10] *in*] om. A.
[11] *terminari fine gratuito*] fine terminare felici, A.
[12] *plebeio*] rudi, A.

amica[1] senserit solertia; scriptoris[2] insolentia, corporisque languor, cum non minima mentis, quibus graviter crucior,[3] excuset molestia; quem[4] citius deliniri spero largiflua viri Dei clementia, si ægrotantis mens et manus[5] pro posse laboraverit in illius propaganda laudis et exaltationis gloria.

Quomodo rex Edelstanus per merita et per auxilium Sancti Johannis regem Scotiæ ad deditionem coegit.[6]

Athelstan comes into the North to conquer his enemies.

Regnante Adelstano rege Christianissimo, Edwardi Senioris filio, reliquiæ Danorum more suo nefandum contra eum erigunt caput, sed contriti sunt sub pedibus ejus, et redacti in pulverem. Rebellabant ei Norhanhymbri et Scoti, et fœdus quod cum eo pepigerant prævaricati sunt. Rex vero cum maximum congregasset exercitum, terra marique impios expugnaturus progreditur. Cum venisset autem in provincia Lindissæ, obviam habuit pauperum et mediocrium turbam non modicam. Sciscitanti unde venissent, respondent, "de Beverlaco," ubi ad visitandas Beati Johannis reliquias spe salutis advenerant. Quæsivit rex si quem voti sui obtinuissent effectum. Et unus illorum, "Ego," inquit, "cæcus natus, ad sanctissimi viri corpus "lumen cepi." Et alter: "Ego, claudus ex utero "matris, Sancti Johannis orationibus, ut ipse vides, "sanus incedo." Audiens hæc et his similia rex Christianissimus, "Magnus est," inquit, "iste Johannes, "et utile credo in hoc magno negotio, tanti viri nobis "reconciliare gratiam, et auxilium impetrare. Quoniam "igitur fas non est talem nos regni nostri invisitatum præterire patronum, procedat exercitus noster in "via regia. Ego cum paucis sepulcrum ejus de quo

He hears of the fame of St. John.

---

[1] *amica*] vestra, A.
[2] *scriptoris*] scriptionis, A.
[3] *crucior*] afficior, A.
[4] *quem*] quam, A.
[5] *et manus*] om. A.
[6] This chapter is not in A. in this form. See Appendix.

"tanta audio, ejus misericordiam invocaturus, adire "curabo." Veniens deinde ad Sancti tumulum rex illustrissimus, post excubias more patrio celebratas, post orationes corde supplici fusas, cum pavimentum devotissimis lacrymis profudisset, protractum e vagina cultellum sacris imposuit altaribus; "Ecce," inquiens, "beatissime Johannes, sponsionis meæ vadium, ut, cum "auxilio tuo subactis hostibus cum prosperitate rediero, "digno illud pretio redimam, et, quoad vixero, tibi "gratus et devotus existam." Revertitur deinde ad exercitum suum rex, et mox hostium fines potenter invadit. Et jam tempus advenerat præliandi, cum præcedenti nocte rex oppressus somno Johannem sibi aspicit assistentem, et ut secure congrederetur hortantem, "Devotionem," inquiens, "tuam quam circa sepulcrum "meum exhibuisti gratanter amplectens, oravi pro te "Deum meum, et exaudivit vocem meam. Observa "igitur et audi vocem meam ut ambules in viis patrum "tuorum, et inimicus ero inimicis tuis, et affligentes te "affligam, et custodiet te gratia Dei." Hæc dicens disparuit. Mane autem facto, rex in hostes irruit, potitusque victoria, regem Scotiæ ad deditionem coegit. Cumque situm terræ illius non parvo tempore explorasset, accepto obside regis filio, reversus est Eboracum. Inde tendens Beverlacum, cultellum suum multarum possessionum, maximæque libertatis largitione redemit.[1]

Athelstan visits Beverley.

The king is victorious, and makes great gifts to Beverley.

Quomodo quodam milite qui pacem ecclesiæ Beverlaci infregerat Divinitus pœna multato, rex Willelmus timore correptus clericis ejusdem ecclesiæ convocatis benigne satisfecerit.

Postquam Anglorum regimen[2] Willelmo Normannorum Duci, militi quidem strenuissimo et egregio viro,

[1] All the traditions of Beverley point to Athelstan as the donor of their privilege of sanctuary, and their chief benefactor.

[2] *regimen*] regnum, A.

volente vel permittente Dei dispositione, bello subjugatum est, devicto rege, et totius regni fere superatis primatibus et interfectis; potita victoria, princeps memoratus Angliæ adeptus est gubernacula; et, non multo post, evoluto temporis intervallo, a bonæ memoriæ Aldredo, venerabili Eboracæ metropoli archipræsule, sceptro sublimatus regio, regni diadema suscepit.[1] Hic[2] vigilanti cura et militaris exercitii studio, quo erat præditus, post bellici tumultus sævitiam reformandæ pacis laboribus insudavit, ut, restituto rege, et primoribus sibi pacificatis, pacificaretur et regnum; et totius patriæ populus, redintegrato pacis fœdere, unius principis subjugaretur imperio. Invidiosa vero venenosi serpentis instigante nequitia, quæ destituendæ[3] pacis et concordiæ favoribus[4] suis vires a primordio callida subministravit versutia, plebs Aquilonis[5] provinciæ, (quoniam ab Aquilone pandetur omne malum,)[6] barbaræ nationis feritate vesana, novi principis dispositionibus renuit mancipari; ex infausta priorum consuetudine, tumultus magis quam pacis, discordiæ[7] libentius quam concordiæ, cupiens exercitationibus[8] insistere. Doluit discreta principis mansuetudo super indiscreta plebis animositate; et quam pacis unitati nulla lenitate[9] valuit subjicere, hostili devastatione decrevit penitus[10] exterminare; ne partis illius contagio totius[11] contaminaretur[12] integritas.

William is crowned by archbishop Aldred.

The Northern rebellion.

William's rage.

Congregata igitur non minima multitudine populi, rex, gravem commotus in iram, ad Eboracum usque

He storms York.

---

[1] On mid-winter day, 1066 (Saxon Chron.).

[2] *Hic*] Hinc, A.

[3] *destituendæ*] destruendæ, A.

[4] *favoribus*] fautoribus, A.

[5] *Aquilonis*] Aquilonalis, A.

[6] An early authority for the proverb:
"Out of the North
"All ill comes forth."

[7] *discordiæ*] socordiæ, A.

[8] *exercitationibus*] exercita cædibus, A.

[9] *lenitate*] teneritate, A.

[10] *penitus*] om. A.

[11] *totius*] om. A.

[12] *contaminaretur*] regni totius, *ins.* A.

pervenit, eamque violenti bellantium expugnavit audacia, funditusque devastavit incendii sævitia, non sine magna civium strage, quibus præclaræ civitatis regebatur opulentia. Deinde voti compos, locum, sed non propositum mutans, per adjacentes provincias pertransiit, et regali edicto feroci præcepit exercitui, ut castra, villas, et vicos cum omni habitatore suo, ferro, flamma, fame persequerentur; nec prius ab incepto desisterent, donec jam devictæ plebis residuum hostili pessumdaretur exterminio; et a facie totius regionis eorum deinceps deleretur memoria, qui primo regalia parvipendebant[1] instituta.

And destroys the country and its inhabitants.

Hujus tempestatis sæviente procella, ab homine usque ad pecus, periit quicunque repertus est a civitate Eboracensi usque ad maris orientalis confinia; præter illos qui ad ecclesiam Beati Joannis, Beverlacum,[2] quasi ad azylum, confugerant.[3] Præcedentium namque regum temporibus, maxime Adelstani regis Anglorum egregii, largiflua libertate, pro pacis tuitione prætaxata, celebris habebatur ecclesia; unde et ab incolis frequentabatur sæpius, et honorabatur attentius.

The church of Beverley is the only place of refuge left.

Aluredi Beverlac. Annales, 129.

(Cf. Sanctuarium Beverlacense, ed. Surtees Soc. 98.)

Cum autem[4] fama divulgante, inter hostes publicaretur desolatæ plebis magnitudinem[5] inibi pacis habere refugium (regis enim et exercitus sui haud procul inde tentoria habebantur), quidam cæca cupiditate percussi, et infrunitæ[6] rapacitatis sollicitudinibus assueti, Beverlacum petierunt, cupientes inermis populi spolia sæva crudelitate diripere; ingressique villam, cum neminem nequitiæ suæ resistentem invenissent,[7] intus avaritia, foris armorum virtute furentes, ad septa cœmeterii, quo territa populi multitudo tutius confluxerat, ausu nefario progredi-

Some of the king's soldiers visit Beverley,

Alured, *ut supra.*

[1] *parvipendebant*] parvipenderent, A.

[2] *Beverlacum*] Beverlacensis, A.

[3] See Aelred's account of Hexham being used for a similar purpose during an invasion of Malcolm (*Memorials of Hexham*, i. pp. 177–9). See also Symeon's *Hist. Eccl. Dunelm.*, ed. Bedford, 175–6.

[4] *Cum autem*] Cumque, A.

[5] *magnitudinem*] multitudinem, A.; interlined in MS.

[6] *infrunitæ*] infirmitate, MS.

[7] *invenissent*] invenerit, A.

untur. Inter quos qui[1] primicerius[2] erat, Thurstinus (sic enim[3] vocabatur nomen ejus), quendam[4] spoliare volens, irruit in miserum, quam celerius ad munimina pacis tendentem;[5] abstracto quo erat præcinctus gladio, per medium plebis attonitæ super emissarium furens insequitur. Sed quia fugientem extra ecclesiam nequaquam impedire potuit,[6] non dedit honorem Deo; sed jamjamque Dei miseratione evadentem intra valvas ecclesiæ usque subsequitur.

and Thurstan, one of their officers, attacks a refugee.

Alured, *ut supra.*

Fit subito trepidantis populi concursus,[7] cum clamore, Beati Joannis solliciti pectoris sui subsidia[8] unanimiter implorantis. Nec mora. Pauperum suorum miserantis Dei miserta propitiatio; et in pacis violatorem Dei ulciscentis subsecuta est ultio. Qui enim paulo ante ferocitatis frendebat furiis, equo quo residebat attonitus corruit;[9] et facie jam deformi post tergum versa, manibus pedibusque retortis, velut monstrum informe, cunctorum qui aderant in[10] se admirantium ora convertit.[11] Plebs itaque lætabunda multimodas prorumpit in laudes; et in beati sacerdotis Sui Johannis virtutibus Salvatoris omnipotentiam unanimi voce magnificabant. Stupefacti vero milites, qui simul advenerant, et per sanctum antistitem perpetrata Dei videntes magnalia, projectis quibus induebantur armis, sævitiaque mentis mitigata, qui prius ad diripienda grassabantur spolia, nunc[12] ad impetranda viri Dei convertuntur suffragia:

The culprit falls from his horse,

Ibid.

to the great joy of the people.

Ibid.

Thurstan's men return to the king, and tell him the news.

---

[1] *qui*] om. A.

[2] *primicerius*] dignitas militaris, *Ducange.*

[3] *enim*] om. A.

[4] *quendam*] qui dum, A.

[5] Alured of Beverley gives an account of this scene very similar to this. He makes a slight addition, "cum vidisset quendam veteranum pretiosius indutum, auream in brachio armillam ferentem, properantius ad ecclesiam tendentem" (Annales, pp. 129, 130). By entering the door of the minster Thurstan committed a sin of the fourth degree of heinousness. There were six of these degrees (Sanct. Beverlac. 99).

[6] *potuit*] poterat, A.

[7] *concursus*] cursus, A.

[8] *solliciti pectoris sui subsidia*] soliti protectoris sui subsidium, A.

[9] *corruit*] horruit, A.

[10] *in*] om. A.

[11] Reginald describes a similar incident at Durham during an invasion of William the Lion (pp. 272–3).

[12] *spolia, nunc*] om. A.

dein cum summa festinatione ad exercitum revertentes, erroris sui crimen regis sollicitudini patefaciunt. Cognita virtute sancti confessoris, rex non mediocriter constristatus est super infortunio dilecti militis sui; verensque ne de suis supradictis consimiles in similem laberentur offensam, quod deliquerat imprudens militaris audacia, regia providit pacificare prudentia.

The king calls the clergy of Beverley to him,

Accersitis igitur ad se sapientioribus ecclesiæ præmemoratæ viris, sanctitatis insignia præelecti sacerdotis Dei diligenter illis narrantibus didicit; qualiterque Beverlacensis ecclesia, nobilium temporibus regum, excellentissime [1] et libertatis honoribus fuerat sublimata, solerter [2] investigavit; et ne præcedentium patrum munificentiis [3] impar existeret, quæcunque principum liberalitate,[4] vel priorum quorumlibet pia donatione [5] præfatæ fuerant ecclesiæ collata, regiæ majestatis nutu corroboravit, et auctoritate sigilli sui firmavit. Præterea manu largiflua præmemoratam donariis decoravit ecclesiam, possessionibus amplificavit; quatenus beati confessoris suffragantibus meritis, suarum culparum consequeretur [6] veniam; et post temporum curricula celebris suæ donationis haberetur memoria.[7] Porro ne ferocis exercitus sui vicinitate,[8] sicut solet, firmata pacis dissolveretur constantia, procul inde figi tentoria præcepit prudens principis providentia. Lætati [9] vero, admirantes tanti viri benignitatem et sermonum humilitatem, cum gaudio reversi sunt; oblatisque Deo beneficiis, quæ a rege susceperunt,[10] suspensa cleri populique corda confirmaverunt: et cujus nuper imperii formidant [11] poten-

Alured.

Ibid.

and makes reparation by gifts, and confirming to them what they had.

Ibid.

[1] *excellentissime*] excellentiæ, A.
[2] *solerter*] sollicitér, A.
[3] *munificentiis*] munificentia, A.
[4] *liberalitate*] libertate, MS.
[5] *donatione*] devotionè, A.
[6] *consequeretur*] sequeretur, A.
[7] "Gulielmus I. dedit Siglesthorn ecclesiæ Beverlaci, et præcepit ne ejus exercitus ecclesiam Beverlac. læderet" (Lel. Coll., ed. 1774, iii. 103). A charter of his to Beverley is in MS. Lansdowne, 446, and will be printed in the Appendix.
[8] *vicinitate*] in civitate, A.
[9] *Lætati*] Legati, A.
[10] *susceperunt*] suscepta, A.
[11] *formidant*] formidabant, A.

tiam, nunc supplices pro illius prosperitate Salvatoris flagitabant clementiam. Fiebat interea pro supradicti militis excessu supplicantis familiæ frequens oratio; quem jam seminecem salutifero correctionis verbere castigatum, cum sæpius ante sepulcrum viri Dei deferrent, Divinæ propitiationis respexit miseratio; propulsoque languore per merita sancti pontificis, non post multos dies pristinæ restituitur incolumitati. Qui, sospitate recuperata, ad propria reversus, non est oblitus quin rediret et daret gloriam Deo; et dum vitales carperet auras, munus, quasi capitis sui tributum, liberatori suo Johanni, beneficii memor accepti, quolibet anno sollicite persolveret.

Thurstan recovers, and makes a yearly gift to Beverley.

De pluvia Beati Johannis meritis suffragantibus in tempore siccitatis exhibita.[1]

Attendat caritas vestra, et piæ devotionis affectu percipiat, quam excellentis meriti fuerit apud Deum vir[2] iste, qui non solum quorumlibet oppressorum[3] animi corporisque molestias solita depellit misericordia; verum etiam aeris incommoditates prosperantur illius intercessionis gratia. Quodam namque tempore, peccatis filiorum hominum exigentibus, intemperati solis ardor tantus terræ superficiem torrebat, tantaque siccitas aeris imminebat, ut fructuum segetumque spes[4] omnis pæne frustraretur; et per totum verni temporis spatium nulla pluviarum effusione terra longo solis ardore combusta fecundaretur: unde penitus defectis humoribus pluviarum, crepidine[5] circumquaque dehiscens, transeuntium iter impediebat; et languentibus herbis pascua pecoribus deficiebant. Cumque populus, omni consolatione remota, iræ Dei comminantis tædio languesceret,

Another instance of St. John's power.

A great drought in Yorkshire.

[1] No heading in A.

[2] *vir*] Sanctus, A.

[3] *quorumlibet oppressorum*] qualibet oppressos, A.

[4] *spes*] species, A.

[5] *crepidine*] crepidines, A.

Some canons of York come to Beverley to seek St. John's help.

nec aliquod urgentis infortunii remedium exspectaret, quidam viri religiosi, Eboracensis ecclesiæ canonici, communi fratrum devotione ad impetranda Beati Johannis sæpius probata suffragia Beverlacum venerunt; ut illius meritis perurgente propulsa calamitate, luctuosa cunctorum querimonia[1] verteretur in gaudium. Et quoniam sancti pontificis dies solennis instabat, affectu supplici rogant, et rogando benigne collaudant, ut beati viri corpus, circa ecclesiam, licet tali die non consuevissent, honore debito deferretur; quatenus duplicato tantæ solennitatis gaudio, coadunatæ[2] plebis augmentaretur devotio. Complacuit universis pia virorum sollicitudo; et communiter amplectuntur illorum vota, temporis ærumnosi periculis profutura. Præparatis igitur omnibus, prout diei dignitas exigebat, beati corporis sarcinam piis subeuntes humeris, clerus laudabunda[3] voce, plebs summa cum devotione, utrique cum non minima cordis contritione, progrediuntur. Tanta quippe serenitas in aere perlucebat, ut nulla prorsus nubium vestigia per omnem cæli ambitum apparerent.

They beg that St. John's body may be carried in procession around the church; which is done.

A storm of rain comes on suddenly,

Jam modicum processerant, cum subito parvula nubes, imbriferis concitata[4] ventis, visa est; quæ crescens, et sinus in latus[5] extendens, mirabili cum[6] festinatione præcedentem obfuscavit serenitatem, et solis irradiantem obtenebravit faciem. Mirantur universi qui aderant subitam[7] temporis mutationem;[8] non[9] hæsitantes quin esset mutatio[10] dextræ Excelsi: altitudinem cæli lacrymosis attingunt clamoribus, et summi Judicis iram sancti pontificis opitulatione assiduis avertunt precibus. Cum jam partes ecclesiæ transissent orientales, mirabile dictu, tanta subsecuta est[11] inun-

[1] *querimonia*] commune, *ins.* A.
[2] *coadunatæ*] coadjuvante, A.
[3] *laudabunda*] lætabunda, A.
[4] *concitata*] concita, A.
[5] *latus*] latum, A.
[6] *cum*] om. A.
[7] *subitam*] subitaneam, A.
[8] *mutationem*] immutationem, A.
[9] *non*] nec, A.
[10] *mutatio*] immutatio, A.
[11] *subsecuta est*] [facta] est [pluviæ], A.

datio, ut, antequam regrederentur, ornamenta quibus festive clerus decorabatur, et cunctorum commeantium vestes largifluis distillarent imbribus; nullum tamen deteriorationis signum in ecclesiasticis apparuit indumentis: nec prius cessavit mitis[1] Dei manus a salutifero pluviarum stillicidio, et[2] Sanctus a solito sustentationis patrocinio, quoadusque terræ sitientis ariditas aquis redundaret uberibus.

and the clergy are drenched with it.

O inæstimabilis[3] Divinæ consolationis propitiatio! O admirabilis et pia sancti sacerdotis apud Deum impetratio! qui dum Summo Sacerdoti supplicantis populi precum odoramenta libat, aeris fugatur austeritas, et rediviva frugum inopinata redit fertilitas; elementorum etiam[4] intemperie modificata, corporum animorumque successit optata prosperitas. In hujus digne memorandi perpetratione miraculi beatum pontificem alterum reputamus[5] Eliam, qui priscis patrum temporibus, inspirationis Divinæ prophetia perspicuus,[6] apud Deum precibus obtinuit, ut, eliminata prolixi temporis siccitate qua populus tabescebat,[7] cælum pluviam, et terra fructuum fertilitatem tribueret: quod prodigium, pro sui magnitudine celeberrimum, universalis prædicat ecclesia. Hic autem verus[8] Israelita, sub temporibus gratiæ Dei gratia plenus, Dominici gregis oves, non dissimili vexatas morbo, simili sanavit orationis antidoto; cujus piæ petitioni cælum per cæli Dominatorem obedivit in pluvia, terra vero paruit in redditione fructifera.

The merit ascribed to St. John, who is called a second Elijah.

---

[1] *nec prius cessavit mitis*] [nec cessavit], A.

[2] *et*] nec, A.

[3] *inæstimabilis*] inenarrabilis, A.

[4] *elementorum etiam*] elementorumque, A.

[5] *reputamus*] reputatum, A.

[6] *perspicuus*] propitius, A.

[7] *tabescebat*] jacebat, A.

[8] *verus*] om. A.

Quomodo puerum a nativitate mutum et ulcerosa deformem tinea sanaverit.[1]

Crescebat quotidie viri Dei miraculorum fama, crebrisque[2] ejus circumquaque colebatur memoria; unde non solum vicini, verum et de remotis terrarum partibus quamplures, corporis animæque remedia postulantes, ad ipsius assidue confluebant ecclesiam. Inter quos puerulus quidam quasi[3] septennis allatus est de pago Haugulstaldensi, qui a nativitate cæcus fuerat. Et licet incredibile multis videretur ut a nativitate cæcus lumen reciperet, parentes[4] tamen cæci, dulci quadam familiaritate Sanctum Dei[5] Johannem confidenter amplectebantur, quoniam[6] multis referentibus cognoverant, qualiter de eodem pago puerum a nativitate mutum, et ulcerosa deformem tinea, sanaverit, dum Haugulstaldensi præsideret ecclesiæ,[7] sicut Anglorum refert Historia. Hoc piæ devotionis affectu, parens uterque, cum non minima populi multitudine, Beverlacum venientes, ante sepulcrum, quo beati viri corpus prius humatum fuerat,[8] cæcum suum, in magna mentis contritione, non sine lacrymarum effusione, statuerunt; ut, a sinu matris avulsus, a fonte misericordiæ Christo[9] hauriret remedium. Cumque cæcus flendo vociferaret, et vociferando brachia matri, ut susciperetur, extenderet; materque pro filii salute animam suam, quasi aquam, coram Deo et Sancto Suo[10] Johanne supplex effunderet, cæcus lacrymosis ejulans clamoribus[11] prosternitur, ac deinde in admiratione

A blind boy is brought to Beverley from Hexham.

Cf. Beda, H. E. v. 2.

The child is taken to St. John's tomb,

Lament. ii. 19.

and there recovers his sight.

[1] No title in A. This title, it will be observed, is inexact, as it refers to the miracle described by Beda, and not to the one before us.

[2] *crebrisque*] celebris, qua, A.

[3] *quasi*] om. A.

[4] *cæcus . . parentes*] om. A.

[5] *Dei*] Domini, A.

[6] *quoniam*] quem, A.

[7] *ecclesiæ*] om. A.

[8] The remains of St. John were removed in 1197. An inscription to this effect was found at Beverley in 1664 (Dugdale's *Visitation of Yorkshire*, ed. Surtees Soc. 22). The mention of this fact is enough to show that the record of these miracles was not made by Folcard.

[9] *Christo*] sospitatis, *ins.* A.

[10] *Sancto Suo*] om. A.

[11] *clamoribus*] sermonibus, A.

omnium lugentis[1] ocelli sereno vestiuntur lumine; sicque super filium refulgente gratia Dei Omnipotentis, materna misericorditer supplentur vota, eliminata prorsus qua detinebatur pro filio mœstitia.

Fit subito concursus hominum; et, non minima populi admirantis circumstante corona, ad inconsueta sibi obstupescunt magnalia; Deique Salvatoris unanimiter collaudant, per dilectum Sibi pontificem perpetrata, tantæ virtutis insignia. Obstupescebat puer ad omnia, novo suscepto lumine: mirabatur populus, pro inusitati operis magnitudine: jocundabatur[2] mater gaudio inæstimabili, pro dilecti filii sui Divinitus impetrata salute: omnes communi devotione Deum, universitatis Conditorem, mirificum prædicabant in beato confessore Suo, Johanne. Audistis, Evangelica veritate testante, quod a sæculo non fuerat auditum, hominem, videlicet, a nativitate cæcum, nisi[3] a Domino illuminatum fuisse. Audite nostro quoque tempore virum prudentem, imitatorem Domini sui, per Dominum, similiter vexatum debilitate puerum sanasse; unde liquido patet, eum in terris fidelem verbi Dei dispensatorem effulsisse, Dominique præceptis fideliter obtemperasse, et vitiorum persecutorem perpetuæque vitæ doctorem extitisse, cum post mortem, meritis illius suffragantibus, membra lethali sopore sepulta vitali fruuntur aura, debilibus salus optata restauratur, mœsti consolationis[4] remedio relevantur, indeficientia æternæ vitæ præmia per eum a Domino impetrantur. Hujus[5] ineffabiliter jocunda, quam desideraverat, fruitur præsentia cum electis, cælesti residens gratulabundus convivio, festivo et interminabili dilatus gaudio; pro suis impetraturus quidquid petierit a Rege, Cui digne servivit, æterno.

The joy and wonder of the spectators.

S. John ix. 32.

Praises of St. John.

---

[1] *lugentis*] lugentes, A.
[2] *jocundabatur*] jucundabatur, A.
[3] *nisi*] om. A.
[4] *consolationis*] consolaminis, A.
[5] *hujus*] cujus, A.

De Gillone infirmo et informi, qui formosus et sanus per meritum Sancti effectus est.

A Scot, called Gillo, comes to Beverley to be cured.

Accidit quoque, non multi temporis intervallo transacto, ut quidam de Scotia oriundus, Gillo nomine, recuperandæ salutis gratia ad præfatam viri conveniret ecclesiam. Hic per aliquot dies ante Sancti solennitatem, quo populus unoquoque[1] anno venire consueverat, Divinæ miserationis gratiam exspectans, quampluribus risui, universis ostentui[2] habebatur. Erat autem in interiore homine, ut exterior enuntiabat, totius expers prudentiæ, puerilibus[3] per omnia, non puer, intendens lusibus; ita ut insensati capitis homo ab omnibus putaretur,[4] nulli tamen nisi sibi nocivus.[5] Informe vero corpus sibi condecentia gestabat membra, caput turpe et magnum, collum gracile, femora, crura, pedes velut pueri prodigiose retorta, officioque suo penitus carentia; infelicem videlicet et infructuosam corporis sarcinam, quæ nunquam usui, semper oneri a primævo[6] sibi extiterat: et quoniam pauper erat et alienigena, libentius illi[7] dabantur ab incolis vitæ necessaria, quam si foret indigena; desiderantibus et pia prece Deum exorantibus, ut, horribili infirmitate[8] illa propulsa, per merita sancti Sui pontificis,[9] miseri membra humanæ pulchritudini perficerentur conformia. Adveniente vero solennitatis die, in parte secretiori pernoctavit prædictus[10] miser ille, ne a multitudine plebis innumeri, quæ solito confluxerat, debilis opprimeretur.

His deformity is described.

He passes the eve of St. John's day by himself.

Cumque clerus nocturnis insisteret jubilationibus, cœpit informis ille[11] anxiis vexari cruciatibus, et furi-

---

[1] *unoquoque*] quoque, A. St. John's day was the 7th of May.

[2] *ostentui*] ostentatui, A.

[3] *puerilibus*] vero, *ins.* A.

[4] *omnibus putaretur*] hominibus existimaretur, A.

[5] *nocivus*] nocuus, A.

[6] *primævo*] tempore, *ins.* A.

[7] *illi*] om. A.

[8] *infirmitate*] deformitate, A.

[9] *pontificis*] om. A.

[10] *prædictus*] perditus, A.

[11] *ille*] om. A.

bundis clamare vocibus. Accurrit illico[1] pars cleri, relictis quibus intendebat chori modulationibus; jamjamque irrumpentis populi non sine labore pacificavit instantiam, donec facturæ Suæ jam miserantis Dei viderent et collaudarent misericordiam et gloriam. Dum autem miserabilis homo, tantæ vexationis impatiens, hinc et inde velut amens volutaretur; et a circumstantibus instanter pro illo gemebundæ preces ad Deum effunderentur; res miranda! nervorum contractus quibusdam audientibus extenditur, membrorumque compago dissoluta consolidatur; virtus inopinata succedit; directa corpori membra conformantur; fitque de moribundo sanus, de insensato sapiens, de vili et paulo ante despecto carus, de monstruoso formosus; sicque spatio brevi temporis evoluto, corporis animique congrua potitus est valitudine; et quoniam multis enotuerat,[2] dum debilitaretur, fama salvationis ejus celeberrima[3] diffundebatur. Unde quamplures, qui orationis causa ad prædictam[4] Sancti Dei veniebant ecclesiam, hunc videre, ejusque colloquio frui desiderabant; cum admiratione aspicientes juvenem jam formosum, quem sæpius viderant debilem et insensatum. His cure is described.

Opera hæc misericordiæ Tuæ,[5] Deus! Qui percutis et sanas, vulneras et misericorditer mederis; Qui formam humanæ complexionis pulcherrimam, culpis nostræ mortalitatis exigentibus, in deformitatem elabi permittis; deinde imperscrutabili Tua dispositione,[6] ad cordis nostri compunctionem et morum meliorationem, mirabili virtutis Tuæ magnitudine, in pristinæ pulchritudinis naturam reducis; quatenus mentis nostræ duritia retundatur,[7] ac potius per hæc humanæ reformationis miracula convertamur ad Te, Domine, Quem Job v. 18. God is praised therefore.

[1] *illico*] itaque, A.
[2] *enotuerat*] notus erat, A.
[3] *celeberrima*] procul, *ins.* A.
[4] *prædictam*] sæpedictam, A.
[5] *Opera hæc misericordiæ Tuæ*] O pia misericordia Tua, A.
[6] *dispositione*] dispensatione, A.
[7] *retundatur*] recludatur, A.

in omnibus creaturis Tuis[1] conspicimus; et tamen ab iniquitatibus, *quæ supergressæ sunt* capita nostra, nequaquam resipiscimus. Desideras vitæ nostræ provectionem, et eam male vivendo confundimus. Vocas, et non audimus. Clamas, et aures intelligentiæ obturamus. Mones, et contemnimus. Doces, et despicimus. Jubes, et non obtemperamus. Ad ostium cordis nostri pie pulsas, et non aperimus. Tonas, et nequaquam expavescimus. Minaris, et parvipendimus. Paterno misereris affectu, *et miserationum Tuarum, quæ a sæculo sunt,* immemores, transituri temporis hujus et penitus perituri sollicitudinibus occupamur, non satis considerantes quoniam *unum est necessarium.*

Psal. xxxvii. 5.

Psal. xxiv. 6.

S. Luke x. 42.

[Homo a puero flagitiosus, ideoque suspendendus, a Sancto Johanne liberatus.]

Operæ pretium est, et[2] interioris hominis jocunda recreatio,[3] exterioris quoque et morum saluberrima reformatio, inenarrabilia Divinæ magnificentiæ opera sedulo contemplari; et *miserationum* Ejus *et misericordiarum, quæ a sæculo sunt,* assidue reminisci; quæ maxime sub temporibus gratiæ, Dei Filius ad laudem et gloriam nominis Sui et Sanctorum Suorum exaltationem et honorem, longe lateque dignatus est operari; qui pro talento sibi credito fideliter multiplicato, Domini sui feliciter fruuntur gaudio, in cælesti civium supernorum contubernio.

Psal. xxiv. 6.

A man who is a hardened criminal,

Homo quidam, ab adolescentia sua, vel ex quo boni et mali discretionem habere potuit, oblitus est[4] Dei Creatoris sui, derelictaque[5] justitiæ et veritatis semita, diabolo et servitio ejus, furando, rapiendo, et alia

---

[1] *Tuis*] ita pium, *ins.* A.

[2] *et* [quando], A.

[3] *jocunda recreatio*] jucundæ recreationis, A.

[4] *est*] om. A.

[5] *derelictaque*] via, *ins.* A.

plura, quæ recitare longissimum est, patrando, tota mentis intentione adhærere studuit. Qui tandem in servitio deceptoris[1] sui, videlicet diaboli, a quo humana fragilitas nunquam satis tuta consistit, captus et religatus est; et quoniam manifestum est illum a pueritia filium iniquitatis esse, clamabant[2] omnes qui aderant, hunc ipsum iniquitatis filium justo judicio debere crucis tormenta sustinere. Constitutum est etiam tempus pœnæ, videlicet dies crastina; et quanto supplicii tempus erat propinquius, tanto reus maleficii vinculis et compedibus constrictus est acrius; et, ne pœnam sibi præparatam alioquo modo posset effugere, datus est illis[3] in custodiam, quos antea delectabatur exspoliare.[4]

is captured and condemned to death.

Sed Deus, Cujus medicina numquam fallitur, Cujus auxilium justa petentibus non denegatur, a Cujus misericordia nemo nisi infidelis excluditur, non est passus imaginem Suam ab humani generis insidiatore condemnari. Medio etenim noctis silentio,

The condemned man repents,

Postquam custodum somnus laxaverat artus,

cæcitatis illius aliquantisper aperti sunt oculi; cœpitque in[5] lacrymis a Deo flagitare præsidium. Recordatusque Sancti Johannis, in cujus parochia pœnam sui latrocinii,[6] videlicet crucem, die crastina persolvendus[7] erat; erecto sursum vultu, nam geminas arcebant vincula palmas,[8] dixit: "Languentium curator, Johannes, "si vere[9] Christi servus es, si vera sunt quæ de "magnitudine tuæ virtutis audivi, mihi misero,[10] quam- "vis sero pœnitenti, succurre; et de confinio hujus "tam inopinatæ mortis tua intercessione me[11] eripe;

and invokes the help of St. John.

Cf. Æn. ii. 406.

---

[1] *deceptoris*] debitoris, A.
[2] *clamabant*] clamant, A.
[3] *datus est illis*] A.; datus sunt lli, MS.
[4] *exspoliare*] spoliare, A.
[5] *in*] cum, A.
[6] *latrocinii*] criminis, A.
[7] *persolvendus*] persoluturus, A.
[8] *palmas*] A.; manus, MS.
[9] *vere*] verus, A.
[10] *misero*] miserrimo, A.
[11] *me*] om. A.

"et ego deinceps diabolo et servitio ejus non solum "abrenuntio, verum etiam malorum abstinentiam te "auxiliante polliceor."

The chains fall from his arms.

Nulla in medium mora: vincula brachiorum omnia dissolvuntur; et quoniam manus fideles ministræ sunt membrorum totius corporis, credendum est[1] idcirco a Deo primitus fuisse dissolutas, ut cætera membra quæ subsequuntur dissolverentur per ipsas.[2] Videns vero homo, invocato nomine Dei Sanctique Sui Johannis, manus suas, quæ ad tergum religatæ fuerant, totumque corpus suum a vinculis absolutum esse, cum magna admiratione surrexit, ac per medios circumjacentes hostes discessit. Qui egressus, ad templum famuli Dei (quod inde non minus quam per duodecim milliaria restabat) per obscuræ noctis[3] tenebras iter direxit; sicque illucescente[4] die ad ecclesiam diu[5] desideratam pervenit. Mox introgressus, ante sepulchrum viri Dei projectis suis compedibus et vinculis, gratias agens, narravit ecclesiæ servitoribus, universisque aliis audire desiderantibus, qualiter de confinio mortis, illo suffragante, liberatus esset. Qui dum per aliquot dies cum canonicis ecclesiæ moraretur, interventu dilecti sui[6] Johannis, de raptore pacificus, et de lupo effectus est agnus. Et quoniam exigentibus peccatis pœnam crucis invitus debuit sustinere, pro peccatis suis crucem Domini,[7] signum videlicet pœnitentiæ, bajulabat[8] spontanea voluntate.

He goes by night to Beverley,

and offers his chains at the shrine.

[*Hiberniensis quidam per Sanctum Johannem sanatur.*[9]]

Cum autem sancti pontificis mira laudum præconia per circumjacentes divulgarentur provincias, Hiberni-

---

1 *est*] has, *ins.* A.
2 *ipsas*] illas, A.
3 *obscuræ noctis*] obscuras, A.
4 *illucescente*] illucente, A.
5 *diu*] om. A
6 *sui*] Dei, A.
7 *Domini*] Dei, A.
8 *bajulabat*] bajulat, A.
9 There is no title in the MS., but a space is left for one.

ensis quidam, lingua dissertus et eloquens, ea fama motus, de regione sua Beverlacum venire disposuit. Ipse etenim per totum corpus apoplexia gravi tactus, adeo infirmabatur, ut se[1] dimovere non valeret, nisi ministrantium subveheretur[2] adminiculo. Præparatis igitur omnibus, quæ languentis debilitati et itineris longitudini congruebant, vehiculo ponitur homo; et bajulantium et trahentium manibus, non sine magna difficultate, Beverlacum usque perductus est. Hujus in adventu sanctæ Ascensionis Domini dies solennis imminebat, quæ ab incolis festivius feriabatur; quoniam eo die reliquiæ Sancti, post peractum tantæ solennitatis consonum[3] officium, ad introitum ecclesiæ sustentari honorifice solebant, donec clerus et populus humili devotione transiret.[4] Et cum hæc[5] agerentur, prædictus æger, solito sustentationis vehiculo inter alios allatus, seorsum juxta reliquias sancti confessoris se deponi[6] præcepit; ut, cum maxima quæ confluxerat turba transisset, adipiscendæ sospitatis gratia miser transiret. Et quoniam artificiali verborum compositione[7] perspicuus inventor fuerat, Sanctum Dei, velut corporaliter viventem videret, multimodis et satis facetis[8] eloquiis, ex intimo tamen profusis, ut sui misereretur exorans, alloqui cœpit; et nunc se alienigenam a remotis mundi partibus adventantem, nunc itineris asperitatem et nimiam prolixitatem, nunc corporis sui incommoditatem prætendebat; fiducialiter non sine lacrymis postulans, ne spei suæ magnitudo frustraretur, sed tantæ ægrotationis suæ, illo interveniente, remedio potiretur.

An apoplectic Irishman visits Beverley.

On Ascension day he is carried to the entrance of the church,

and begs St. John's help.

Hujus verborum affluentia circumstantium in se con-

[1] *se*] quoquam, *ins.* A.
[2] *subveheretur*] subveniretur, A.
[3] *consonum*] processionis, *ins.* A.
[4] *transiret*] transisset, A.
[5] *hæc*] id. A.
[6] *deponi*] poni, A.
[7] *compositione*] composito, A. It will be seen that the "ingens copia "fandi" of the Irish is not a thing of yesterday.
[8] *facetis*] facundis, A.

vertit ora, qui ad salutis ejus impetrationem pietatis affecti dulcedine unanimiter conversi sunt. Post hæc, subeunte populi non minima multitudine, præfatus æger se sub feretro in vehiculo jussit deferri, ut ultimus transiret. Quem ut umbra capselli, in quo sanctum corpus ferebatur, obumbravit, cœpit paulatim convalescere, turba hominum circumstante, et cum admiratione aspiciente. Nec mora. Quidam, apprehensa jam convalescentis ægri manu, levi ducatu illum per medium ecclesiæ et chori, populo et clero aspiciente[1] refertum, ad altare perduxit,[2] gaudendo non mediocriter. Miratur homo corpus suum jam senile,[3] et languoris longanimitate prostratum, subito pedum insolito regimine sustentari, et regi: et quoniam ex insperato convaluit, et spem salutis jam desperatæ promeruit, Deum in operibus dilecti Sui Johannis benedixit, et quales potuit ubique[4] in restitutione insperatæ sospitatis gratias egit.

When the shadow of the shrine falls on him, he is cured.

His thankfulness and joy.

Audivimus, fratres, Evangelista in Actibus Apostolorum referente Luca, qualiter per beatum Apostolorum principem Petrum Hierosolymis ab utero matris claudo Divinitus restituta sit sanitas, quod miraculum in facie universalis ecclesiæ pro magnitudine sui celeberrimum[5] prædicatur. Vidimus et nos, circa jam senescentis mundi tempora, hominem, non tantum pedum sustentamine[6] carentem, sed et totius corporis sospitate fere destitutum, ad introitum[7] portarum ecclesiæ, solita Dei præeunte misericordia, per successorem Apostolorum sibi dilectum Johannem, a longo in quo jacuerat liberatum languore. Cujus miraculi famosa notitia, non solum in Eboracensi provincia, verum et celebris habetur in Hiberniensium patria.

Apostol. Acta cap. iii. The miracle compared with that wrought by St. Peter.

[1] *aspiciente*] om. A.
[2] *perduxit*] perduxere, A.
[3] *jam senile*] in se vile, A.
[4] *ubique*] utrique, A.
[5] *sui celeberrimum*] sua celebre, A.
[6] *sustentamine*] sustentamento, A.
[7] *ad introitum*] in introitu, A.

[*Scholasticus quidam a libidine carnis curatur.*]

Sanctus et præcipua veneratione dignus confessor iste Johannes, non solum exterioris hominis quælibet[1] imbecillitatis incommoda, et diversarum ægritudinum genera, Divino depellebat adminiculo; verum etiam quibusdam[2] mentibus diabolicæ machinationis illusionibus compressis et penitus desolatis, malitiosi dæmonis propulsata versutia, piæ consolationis remedia pietatis amator impendebat. De multis igitur unum producamus in medium, præfati pontificis ope mirabiliter a dæmoniacæ perversionis artibus[3] liberatum; et quod ab ejus ore veredico[4] sæpius accepimus, ad laudem Dei Omnipotentis, et ad memoriam Sancti Sui, reducere satagamus.

Another miracle.

Scholasticus quidam ejusdem temporis intervallo Beverlacum petiit, cupiens ibidem, quoniam locus ille clericorum abundabat copia, scholasticæ disciplinæ studium regere: qui unanimi devotione a prælatis ejusdem ecclesiæ susceptus est. Hinc[5] quoniam literatoria pollebat disciplina, hinc[6] quia morum honestate nobilitabatur, placuit mox omnibus illius conversatio, quoniam humilis et benigna; placuit artis peritia, quoniam dulci et sollicita exercitatione et jocunda[7] severitate condita. Regebat assidue[8] scholarum frequentiam exterius, et chori curam moderabatur concorditer interius, in utroque non segnis provisor, sed officialis egregius. Sed quid inter homines placitum est Deo omnium Salvatori, quod non displiceat humani generis nefando insidiatori? vel quid virtutis habet humanæ excellentiæ dignitas, cui venenoso corde non invideat dæmonis virulentia et versuta calliditas?

A scholar visits Beverley. The school and choir.

---

1 *quælibet*] cujuslibet, A.
2 *quibusdam*] quorundam, A.
3 *artibus*] actibus, A.
4 *ore veredico*] oris indicio, A.
5 *Hinc*] Hic, A.
6 *hinc*] et, A.
7 *et jocunda*] jucundaque, A.
8 *assidue*] itaque, *ins.* A.

Præfati itaque doctoris morum piæ sollicitudini mox insidias fraudulenter inimicus obtendit, et incautum, solito more suo, non ad decipiendum piger, illaqueavit. Injecit enim juvenis ille oculos in cujusdam formosæ virginis faciem, mox et eam cœpit juvenili dilectione concupiscere: crevit quotidie male cœpta suggestio, et voluntati multimodas vires administrans, adimplendæ voluptatis facinus cor hominis nequiter illexit, si facultas virtusque desiderio suppeteret. Hinc timor et verecundia, hinc furentis et inconsueti amoris lascivia jam interius ægrotantis perstringebant pectora. Occultabat jam miser effectus homo cæci furoris libidinem, qui quanto occultior tanto ad nocendum perniciosior. Cœpit illico rigor disciplinæ scholasticæ mollescere, fervorque studii literalis tepescere; putaresque hominem non minima infirmitate languentem, cujus pallor et fœda macies juvenilem dehonestaverat faciem. Quid faceret, vel quod potissimum infortunio tanto solamen existeret, penitus ignorabat; quoniam jam sui incompos, imminentis pœnæ vel mortis periculum utrinque formidabat; aut enim spiritui fornicationis, cujus furiis agitabatur interius, obtemperaret, et efficeretur *sicut equus et mulus, quibus non est intellectus;* aut fornicationem fugiens, quam totius immunditiæ suggestor quibuscunque ad Deum anhelantibus exitiale ponit offendiculum, corporalis detrimenti pœnam, vel potius irrevocabilis vitæ finem lacrymabilem, nequaquam evaderet.

He falls in love,

and everything goes wrong with him.

Psal. xxxi. 9.

Non pertulit Divinæ propitiationis misericors misericordia hominem interiorem, imagini Sui Ipsius impressum, fraude diabolica circumventum et atrociter vulneratum, ulterius, ne penitus pessumdaretur, fatigari. Divino itaque commonitus instinctu, interius, exteriusque non mediocriter ægrotans, ad potentis[1] medici suffragium, quasi ad asylum[2] confugit, beatissimum

[1] *potentis*] petendum, A.

[2] *asylum*] auxilium, A.

videlicet Johannem; qui Divina potentia potens, quamplures quarumlibet infirmitatum incommodis obsessos, a suis ægritudinibus, illo præsente et admirante,[1] potenter eripuerat; et ut commodius virum Dei exoraret, et ab illo, quasi a fideli medico,[2] salutiferæ curationis[3] antidotum tantæ ægritudini congruum impetraret; post peractam matutinalis officii psalmodiam, more solito discedente clero, in choro solus remansit, quatenus ibidem secretius Omnipotenti Deo, per servum Suum, se diabolica suggestione circumventum, et usque ad animam dæmonis fraude ostenderet vulneratum. Projecit se illico coram altari, lamentis, cordisque cruciatibus[4] creberrimis quibus poterat anxius incumbens; velut aquam misericordi Deo effudit animam suam, ut viri Dei, ad quem confugerat, mediante misericordia, reatus sui et languoris consequeretur allevamen. Tanta fuit orationis intimæ prolixitas, tantaque lachrymarum de fonte cordis ubertim profluens abundantia, ut inter orandum gemendumque afflictionibus indulgens et suspiriis, totus in illis fere[5] deficeret.

He seeks St. John's help,

praying to him before the altar.

Commota sunt statim[6] paternæ pietatis viscera super[7] contritione pœnitentis et veniam postulantis filii, et pie pulsantis ægroti vulnera verus animarum et corporum medicus oleo misericordiæ refocillare non distulit. Finitis itaque precibus et singultibus lachrymosis, cum ab oratione surrexisset, mirabile dictu! a[8] languoribus et dæmoniacæ deceptionis, quibus opprimebatur, laqueis dissolutus:[9] nulla in medium mora, Divinum sensit juvamen, et totius molestiæ diu perpessæ pium et efficax allevamen.[10] Propulsa etenim utriusque

His evil desire leaves him.

---

[1] *admirante*] administrante, A.

[2] *quasi a fideli medico*] medio, A.

[3] *curationis*] orationis, A.

[4] *lamentis, cordisque cruciatibus*] lamentisque cordis, cruciatibusque, A.

[5] *fere*] om. A.

[6] *statim*] om. A.

[7] *super*] om. A.

[8] *a*] et, A.

[9] *dissolutus*] dissolutis, A.

[10] *allevamen*] levamen, A.

hominis qua detinebatur mœstitia, spiritualis et lætabunda subsecuta est exhilaratio; æstus quoque cordis letiferi, misericordis medicinæ rore salutifero perfusi, penitus consumuntur. Convaluit ægrotus, de cælo suscepta medela, sanctissimi Johannis solita subveniente gratia: lætatur et exultat homo, pristinæ jam redditus sospitati,[1] qui paulo ante moribundus, omnem recuperandæ salutis utriusque spem amiserat. Refriguit mox calor pestilens, a spiritu fornicationis et immunditiæ circa vitalia succensus; mundato[2] per compunctionis lachrymas cordis domicilio, quasi a gravi somno languentis reviviscit animus, Divinæ visitationis lumine perlustratus, ac salutifera Sancti Spiritus invocatione delibutus. Mirabantur qui aderant tam subitæ meliorationis medelam; ignorantes quod in tribulatione sua Deum invocaverat, Qui eum in contritione cordis humiliati[3] de templo sancto Suo exaudierit, et laqueo[4] mortis præoccupatum, per mirifici pontificis merita, potenter eripuerit.[5]

[*Muto cuidam puero pro Sanctum Johannem loquela redditur.*]

A citizen of York has a favourite son.

Eodem[6] tempore negotiator quidam, in Eboracensi manens civitate, habebat filium, intimæ dilectionis affectu non mediocriter patri carum, quoniam, in[7] ipso jam pubescentis ævi tempore, vita moresque pueri non minimum futuræ probitatis prætendebant indicium. Erat enim[8] satis capacis ingenii, et docilitatis gratia,[9] in quantum ætas illius tenerrima permittebat, insignis; unde literatoriæ exercitationis haud segnis puerulus iter cœperat, et de die in diem ad paternæ jocundi-

[1] *sospitati*] sanitati, A.
[2] *mundato*] mundatoque, A.
[3] *humiliati*] A.; humilitate, MS.
[4] *laqueo*] laqueis, A.
[5] *eripuerit*] A.; eripuit, MS.
[6] *Eodem*] quippe, *ins.* A.
[7] *in*] om. A.
[8] *enim*] om. A.
[9] *gratia*] om. A.

tatis et lætitiæ solamen proficiebat. Sed quæ mundi hujus prosperitatis commoditas, quam in aliqua non subsequatur calamitatis adversitas? Quæve tantæ jocunditatis serenitas, quam in hoc salo vitæ saltem finetenus non obfuscet amara perturbatæ mentis obscuritas? Præfato siquidem puero utrique parenti ob hoc[1] inæstimabiliter lamentabilis causa contigit; ut paulatim linguæ privaretur officio, sicque brevis spatii termino[2] mutus efficitur.[3] Condoluit itaque et usque ad animam contristatus est, super inopinata dilecti filii contritione, paternæ dilectionis affectus; et quanto filii calamitas celerior, tanto patris animus ad consolandum immaturior.[4] Quærit circumquaque paterna sollicitudo, si quid muto prodesset filio; sed nihil proficit. Laborat medicorum intentio; diversa conficiunt medicamentorum pigmenta, sed absque ullo ægrotantis remedio vel medela. Non enim poterat humana manus vel cura proficere, nec peritorum quorumlibet medentium noverat scientia restaurare,[5] quod Divina dispensatio ad reformandum et mirifice sanandum reservaverat ineffabili et admirandæ virtuti Suæ. Evoluto temporis spatio, cœpit aliquantisper paternus dolor deliniri pro vita sibi reddita pueri; sed ad plenum nequaquam poterat consolari pro tam[6] longa et incurabili taciturnitate dilecti filii sui. Frustratis igitur universis medicinarum curationibus filiorum hominum, placuit piæ patris sollicitudini Divinum pro filio sibi indeficiens[7] flagitare subsidium.

The boy becomes dumb,

and cannot be cured.

Et quoniam innumera miraculorum insignia apud Beverlacum per Beatum Johannem perpetrata multorum testificatione veridicorum[8] cognoverat; non supersedit

The father takes his son to Beverley.

---

[1] *ob hoc*] om. A.
[2] *sicque brevis spatii termino*] et in termino, A.
[3] *efficitur*] efficeretur, A.
[4] *immaturior*] maturior, A.
[5] *restaurare*] muto restituere, A.
[6] *pro tam*] de, A.
[7] *indeficiens*] dilecto indeficienter, A.
[8] *veridicorum*] indiciorum, A.

pater, nec diu dilatavit, quod multorum hortatu proposuerat; imo quantocius fiducialiter, non sine pia mentis devotione, dulci comitatus filio, ad dilectum[1] Johannem iter arripuit. Cum autem una cum multis qui ad festivitatem circumquaque confluxerant, in ecclesia simul pernoctassent pater et filius, et pro filii curatione universorum Conditori Deo, coram dilecto sibi Johanne, pietatis preces pater effunderet; cœpit coram assidentibus, sicut consueverat cum filio colloqui, quoniam puer, licet linguæ moderamine destitutus, alloquentium verba patulo advertebat auditu, et in quibus poterat libens patris parebat imperio. Sed dum pater attenderet, ut manuum[2] indicio solito more suo filius patri innueret; et signis, quia verbis non poterat, cordis secreta reseraret; in admiratione multorum puer patri pro signis mox inconsueta[3] protulit verba, solvunturque diu clausa linguæ repagula; restituuntur solita Dei misericordia linguæ dudum amissa gubernacula, per sancti pontificis Sui suffragia. Obstupuit illico patris animus, et ultra quam credi potest admirans, totus in lachrymas, non doloris, sed gaudii; non mœroris, sed exultationis, liquefactus est. Non poterat satiari pater in diu desiderata verborum affluentia, desiderabatque filium audire loquentem, quem per prolixi temporis spatium graviter sustinuerat tacentem. Patris fides et firma mentis devotio intercessit, ut loqueretur filius: inopinata filii tam repentina curatio continuum et insolabilem mentis languorem a paterna penitus propulsavit anima. Accurrit, quæ aderat, non modica plebs, admirans[4] admiratione digna Dei per Sanctum Suum perpetrata magnalia. Clerus quoque, viso quod factum fuerat miraculo, hymnisonis concrepat laudibus. His itaque mirifice gestis, cum ad civitatem gratulabundus pater, adepta filii sospitate

The child recovers his speech.

The joy and wonder that the miracle causes.

[1] *dilectum*] Dei, *ins.* A.
[2] *manuum*] manus, A.
[3] *inconsueta*] consueta, A.
[4] *admirans*] admirantur, A.

reverteretur, et qualiter actum[1] esset, per adjacentem divulgaretur provinciam; universi gratias agentes Deo, congratulati sunt ei, quoniam Divina propitiatio magnificaverat misericordiam Suam cum illo. Et quotiens ordinem rei desiderantibus audire referebat filius, duplicata est patris lætitia de[2] Divinitus restituta, qua diu destitutus fuerat, loquela.

De negotiatoribus Eboracensibus per Beatum Johannem a periculo maris liberatis.[3]

Quidam Eboraicæ civitatis negotiatores, unoquoque[4] anno semel devotionis causa Beati Johannis ecclesiam consueverant visitare; quoniam inter diversa et satis periculosa mundi et maxime maris discrimina, invocato nomine ejus, efficax et pium sæpius sensere solatium. Præparatis itaque[5] omnibus ad navigationem pertinentibus, magna pars civium præfatæ civitatis navem diversis oneratam mercibus ascendunt, ventoque flante secundo consuetum iter maris arripiunt, ad Scotiam usque properantes. Sed quoniam[6] velut humana prosperitas, sic et aeris serenitas multoties sicut umbra transit, et nihil rerum mundanarum diu durat, nec in eodem statu permanet. Aeris mox commoditas, qua læti nautæ pacata sulcabant æquora, cœpit ingravescere; deinde nubes imbriferæ serenam cæli obfuscant aerem;[7] furentis ventus turbinis jam nimis[8] extensa discindit vela; nimiam maris conturbationem terribilis subsequitur tempestas; truces fluctuum flatibus concitæ moles, fragilia navis latera hinc et inde sæviter[9] concutiunt; nunc vela fere discissa pendulas videntur tangere nubes; modo maris ima carinam formidabant attingere; quassata

Some York merchants take ship,

and sail for Scotland.

They are caught in a terrible storm.

[1] *actum*] [res acta], A.
[2] *duplicata . . de*] om. A.
[3] No title in A.
[4] *unoquoque*] quoque, A.
[5] *itaque*] igitur, A.
[6] *quoniam*] om. A.
[7] *aerem*] faciem, A.
[8] *jam nimis*] om. A.
[9] *sæviter*] serviliter, A.

malus simul et carbasa sævientibus undarum impulsionibus dejiciuntur: sola spes periclitantium erat in gubernatore, sed tempestatis ingruente[1] procella franguntur gubernacula, navisque remige[2] aliisque armamentis penitus destituta, nullis miserantibus,[3] exponitur æstuantis pelagi fluctibus. Fit subito dolor lachrymabilis, hinc timor et mentis defectio, hinc luctus gravis lamentatio; undique malum, undique mœror; nihil superest nisi mortis imago. Oppugnant[4] miserandi nautæ pro posse sævientibus undis; sed invalescentibus tempestatum turbinibus superati deficiunt; mortisque timore tabescentes, nullam[5] salutis vel solatii spem habentes, ad sæpius probata beati confessoris subsidia unanimiter convertuntur. Vociferantes ergo, gemebundis replent aera clamoribus; voces fessasque manus ad sidera tollunt; et Beati Johannis nomen in necessitatibus et periculis, non tantum sibi sed et quampluribus notum,[6] multotiens ingeminantes.

They call upon St. John in their distress.

2 Cor. i. 3. Non distulit pius *pater misericordiarum et totius consolationis Deus* oppressis et in tanta tribulatione laborantibus manum misericordiæ porrigere. Elegit itaque Summi Patris clementia de misericordia Sua præsumentibus, et in Se toto corde sperantibus, potius misereri quam irasci; et quos diu passus est calamitatibus commoveri,[7] paternæ dispensationis remedio voluit consolari. Sedata enim horrenda commotione, fluctuumque furore pacificato, aeris ilico subsecuta est temperies; faciesque cæli, prius imbriferis obscura[8] nubibus, nunc solis illustrata radiis, serena refulsit. Congratulabantur ultra quam credi potest nautæ de tam subita et inopinata dextræ Excelsi mutatione, ignorantes penitus qualiter, solita Dei præeunte clementia, per sancti anti-

Their prayers heard.

A calm ensues,

to the sailors' great joy.

[1] *ingruente*] urgente, A.
[2] *remige*] remigio, A.
[3] *nullis miserantibus*] multis, A.
[4] *Oppugnant*] Repugnant, A.
[5] *nullam*] nullamque, A.
[6] *notum*] [exposcunt] votum, A.
[7] *calamitatibus commoveri*] calamitate conteri, A.
[8] *obscura*] obfuscata, A.

titis[1] Sui Johannis suffragia evasissent miserandæ mortis supplicia; et ut dignum admiratione miraculum pluribus insinuaretur; et modus misericordiæ, et liberationis sub silentio non absconderetur.[2]

De nautis unus, furente tempestatis procella, ferventis pelagi motus mirabiles nimis ægre ferens, prostratus in medio, et velut in exstasi positus, sui ipsius incompos, moribundus occubuerat. Hic, cessante maris aerisque perturbatione, quasi de gravi somno expergefactus, nautas admirantes[3] alloquitur: "Ne dubitetis," inquit, "fratres et consodales mei, de jam transactæ "turbationis[4] angustiis, per Dei gratiam, nos inpræsentiarum[5] liberari. Non enim, ut sæpissime solet, "fortuito casu contigit tam prospera et jocunda post "tot labores turbinis marisque pacificatio; sed Dei "miserantis est, quam cernitis, solita[6] super afflictione "filiorum Suorum[7] clemens et benigna miseratio. Dum "etenim[8] paulo ante, corporis sensibus alienatis, quasi "mortuus accumberem,[9] videbatur mihi terribilium "turba adesse dæmonum, qui ad subversionem et in-"teritum, ad quod venerant, impie properantes, horri-"biliter intendebant. Subsequitur illico venerandæ "staturæ persona viri, candentibus refulgens indumen-"tis; habitu, vultuque pontifici simillimus;[10] qui "baculo pastorali quem tenebat, protervam ad perni-"ciem hominum adstantium catervam malignorum in-"terrupit spirituum; eamque per navis medium per-"sequens, imperavit discedere, et a nostro penitus "propulsavit consortio. Sed ut verborum meorum "veritas certitudinis alicujus indicio comprobetur, in-"venietis anchoram recenti funiculo subnixam, quem

A sailor, who had been in a trance during the storm, awakes, and describes a vision that he had seen: a troop of devils were bent on destroying the ship, but a venerable bishop drives them off.

[1] *antistitis*] antistis, A.
[2] *absconderetur*] abscondetur, A.
[3] *admirantes*] sic, *ins.* A.
[4] *turbationis*] tribulationis, A.
[5] *inpræsentiarum*] præsentia jam, A.
[6] *solita*] om. A.
[7] *Suorum*] misericordia, *ins.* A.
[8] *etenim*] enim, A.
[9] *accumberem*] occumberem, A.
[10] *vultuque pontifici simillimus*] vultu pontificis, A.

T

"præfatus pater attulit, disruptis paulo ante tempes-"tatum furore quibus anchora sustentabatur funibus."

The joy of the sailors when the truth of the tale is shewn.

Audita visionis serie obstupescunt nautæ; et ultra quam credi potest admirantes, sermonibus fidem adhibere contemnunt, donec evidentissimæ manifestationis veritas admirabilem viri visionem confirmaret; ipsaque res omnem a cordibus adstantium dubitationis nebulam eliminaret. Quibus cognitis, extollunt mox continuas ad sidera laudes; omniumque Salvatori Deo, et[1] manifesto liberatori suo Johanni grates non cessant solvere multiplices. Præparatis iterum navis armamentis, carbasa tendunt, et ad iter interceptum[2] se quique succincti præparant;[3] sicque leniter respirantibus[4] auris, prospere quo intenderant navigantes, Scotiæ littus attingunt: deinde mercimonii sui perpetrato negotio navigationem maturantes, vela vertunt ad patriam; sibique jam famulatrices ad votum æquoreas persulcantes undas, felici cursu diu desiderata patriæ in[5] brevi delabuntur ad littora. Non multo post, semota dilatione, Beverlacum usque festinantes, precum vota Deo Sanctoque suo Johanni sanctæ devotionis affectu persolvunt. Accersitis denique fratribus ecclesiæ, quid inter navigandum acciderat, qualiter, suffragantibus[6] beati pontificis orationibus et meritis, a naufragii periculis, diræque mortis faucibus solita Salvatoris clementia liberati essent, seriatim in communi proferunt audientia; funiculumque, quem secum ad tanti miraculi manifestationem attulerant, clero plebique non mediocriter admirantibus ostendunt. Obstupescunt qui aderant ad inauditam tanti eventus novitatem, admirantes quod sævientibus pelagi turbinibus anchoræ

They sail for Scotland, and then returning home,

they visit Beverley and tell their tale.

[1] *et*] jam, A.

[2] *interceptum*] inceptum, A.

[3] *præparant*] præparat, A.

[4] *leniter respirantibus*] leviter spirantibus, A.

[5] *patriæ in brevi delabuntur*] portus brevi delabantur, A.

[6] MS. Faustina here ends abruptly. After this we can only rely upon the text presented in the Acts Sanctorum.

præmaxima moles tam subtili posset sustentari funiculo. Considerantes vero Deum in creaturis Suis mirabilem, ad incomprehensibilem Illius omnipotentiam, mirificamque sancti pontificis Sui Johannis potentiam unanimiter laudandam et extollendam convertuntur; Qui solus terræ marisque potestatibus imperat et dominatur, motum fluctuum ejus mitigat, et mirabiliter coercet: Cui semper sit laus, honor, imperium, pax perpetua,[1] et omnis gloria, per infinita sæculorum sæcula. Amen.

[1] *perpetua*] perpes, Acta SS.

ALIA MIRACULA,

AUCTORE UT PLURIMUM TESTE OCULATO.

Procemium.

Cum multa miracula referantur acta Beverlaci, per merita Sancti Johannis confessoris inibi quiescentis, miror tam strenuos clericos nequaquam literis commendasse, quæ vel viderunt, vel a fidelibus visa referri audierunt, præter Willelmum, qui et Ketellus[1] dictus est, qui quædam ex miraculis præfati confessoris [retulit]; eminentiora videlicet, et illi magis agnita, quamvis pauca ex magna copia quæ ibi fiunt. Utpote homo sagax et industrio ingenio, maluit pauciora certissime nota describere, quam aliorum relatu aliquid temere diffinire. Nam post Normannorum in Angliam adventum, aliqua miracula, a comprovincialibus evidentissime scita, generationi futuræ et successoribus suis piæ studuit contradere memoriæ. Ego vero, dissimilis illius et longe inferior, tamen a pueritia tam scholaribus quam Divinis literis institutus, circumquaque perscrutans; nusquam reperio hujus Sancti miracula scripto denotata, cum sint nobis innumerabilia; præter ea quæ præfatus Willelmus descripsit, et vel negligenter sunt prætermissa, aut si scripta, nil manet cognitum. Mihi vero inest animus, si possim, ea quæ vel novi, vel vidi, aut a fidelibus viris relata certissime didici, chartulæ memoriter commendare. Et nequaquam omnia exprimere enitar, cum tot et tanta referantur.

To the author's surprise, only William Ketell has recorded St. John's miracles.

Many others are untold.

The author's reasons for taking the subject up.

---

[1] *Ketellus*] Kecellus, Acta SS.

Quod si aliquis audita singillatim miracula pariter et visa scripto vellet prosequi, enorme volumen videretur componere. Ego vero hoc devitans, quasi patentem silvam ingrediens, ex multis arboribus paucos ramiculos decerpens, sic e multis mirifice gestis pauca retexo, ut posteri nostri sciant etiam nostris temporibus Sanctum Johannem miraculorum gloria admodum floruisse. Et quamvis ex relatione multorum memoria firma habeatur, tamen scriptis commendata magis firmant et acuunt memoriam. Illud vero insigne factum de rege Adelstano, nostro operi volo apponere, sicut a parentibus nostris et a comprovincialibus senioribus veraci relatu didici; quia nusquam illud scriptum reperi. Hoc etiam summo opere efflagito, quod nullus existimet me amore sui vel gratia laudis captandæ aliqua finxisse; sed quæ vera, a quampluribus adhuc existentibus agnita, simplici stylo digerere.

He mentions in particular the miracle of Athelstan.

Regnante inclyto rege Adelstano, viro catholico, qui monarchiam totius Angliæ tenuit, Scotorum rex cum suis transito fluvio, quod dividit Anglorum regnum a Scotia, cœpit depopulari villas, homines exterminare, agros deprædari; et, ut verum fatear, totam regionem in exterminium conabatur deducere in septentrionali parte Angliæ. Quod, fama evolante, cum præfatus Adelstanus comperisset, congregato exercitu statuit quam citius cum armata manu ei occurrere; provisisque itineri necessariis, propositum carpebat iter. Cumque in provinciam Lincolniensem devenisset, quidam ovantes, tam pauperes quam mediocres, sibi obvii facti sunt. Ille vero interrogans eos, quæ esset causa tanti gaudii, vel unde venirent, responderunt, quod de Beverlaco venirent, ubi sanctus confessor Johannes quosdam ex eis, variis oppressos infirmitatibus, gratia Dei sanos effecerat; et hæc erat causa tantæ lætitiæ. Et inde progrediens, iterum alios catervatim venientes obvios habuit; inquisivit, unde venirent; illi vero responderunt quod de Beverlaco, ubi quosdam

The Scottish king lays England waste.

Cf. pp. 263–4.

Athelstan marches against him.

In Lindsey he meets many persons who had been cured by St. John.

ex eis mutos vel claudos, cæcos vel surdos, mira Dei potentia, sanctus Dei confessor sanaverat.

Cumque rex hunc venerandum confessorem, in tanta veneratione habitum, per Deum tanta operari valuisse comperiret, habito consilio cum suis, dixit se debere talem patronum adire, ut sibi in instanti negotio subveniret: transmisitque suum exercitum per occidentalem regionem versus Eboracum, quatenus eum ibi præstolarentur. Ipse vero transito flumine Humbre[1] venit Beverlacum; procumbensque in oratione in ecclesia coram altari, in præsentia reliquiarum venerandi confessoris, devoto animo prolixius orabat; surgensque deinde ab oratione, coram adstantibus, tam clericis quam laicis, et auscultantibus, talem orationem exorsus est, dicens: "O gloriose confessor, Johannes, qui tot "virtutibus coruscas, ut fama refert, precor te, quatenus mihi subvenire digneris per intercessionem "tuam in instanti negotio, ut inimicorum infestationem "pernoxiam te patrocinante exsuperare queam." Et continuo extrahens cultellum suum de vagina, posuit super altare, dicens; "Ecce! vadium meum coram te "pono, quod te auxiliante vita comite rediens recipiam; ita tamen quod ecclesiam tuam honorificabo, "et redditibus augebo, si Dei nutu tuoque suffragio "hostes debellare quivero." Custodes vero ecclesiæ qui aderant, suggesserunt ei, ut signum aliquod inde secum in monumentum asportaret; et fecit quoddam vexillum sibi de eadem ecclesia præferri, consignansque se ad suum exercitum reversus est. Cumque Scoti audissent Anglorum exercitum adventare, non sunt ausi eos in finibus eorum exspectare, nec campestri bello eis resistere; sed transfretaverunt flumen, quod dicitur Scotorum Vadum, ut inter proprios terminos securius se in bello ad resistendum parare possent.

Hearing their tale, Athelstan sends his army to York, and visits Beverley,

where he prays for St. John's help,

and places his knife on the altar, to be nobly redeemed in case of success.

He carries with them the banner of the church.

The Scots retreat homewards.

[1] Athelstan probably crossed the Humber at Booth Ferry, and sent his army to York by the bank of the Ouse, whilst he himself went eastward to Beverley.

Rex vero cum omni exercitu Anglorum cum ad flumen pervenisset, didicit Scotos transisse; et præcepit suis supra ripam fluminis sua tentoria figi, ibique aliquantulum pausare.

St. John appears to Athelstan in a vision, and bids him cross the river and conquer;

Subsequente nocte, quiescentibus cunctis cum suo rege, talis visio eidem regi apparuit, cæteris dormientibus, et omnino ignorantibus. Videbatur enim ei quod quidam pontificali habitu indutus coram se assisteret, sibique diceret: "Adelstane rex, fac tuos in " crastino præparari, ut transeant flumen istud ad " bellandum contra Scotos." Cumque interrogaret rex, quisnam esset, qui talia ediceret: respondit qui astabat, quod ipse esset Johannes, cujus precibus expetierat se protegi, cum Beverlaci in ejusdem ecclesia oraret. Subinde statim intulit: "Noli timere cum exercitu " transire armato; nam debellabis eos; hoc enim tibi " nuntiare veni." Mane itaque facto curavit rex suis visionem patefacere, et de victoria certificare. Qui lætantes, animati sunt ad certamen; transfretavere flumen, Scotosque invenerunt cum suo rege paratos ad resistendum; commissoque gravi prælio, [non solum] multi ex Scotis ruerunt, verum etiam ipsorum rex aufugit, ad totius regni confusionem. Quo viso, rex Anglorum lætus effectus, gratias egit Deo venerandoque confessori, videlicet Johanni, suo intercessori, totumque regnum continuo suo subjugavit imperio, circuiens et perlustrans cunctas vicinas illius terræ provincias. [Convocavit deinde] principes et præpositos urbium, indicens eis tributa, quæ sibi suisque successoribus, scilicet Anglorum regibus, ex debito persolverent. Insulas etiam adjacentes atque vicinas sibi servire compulit, et tamdiu in illis partibus demoratus est, quod jam tres anni finirentur.

which he does.

Athelstan puts Scotland under tribute.

Jamque revertens per loca marina juxta Dumbar, et videns scopulos prominere, astitit; taliaque suspirans eloquia protulit, dicens: "Si Deus, interveniente Beato " Johanne, mihi aliquod signum evidens facere promit-

Near Dunbar he asks a

"teret, quatenus tam succedentes quam præsentes cog- "noscere possent Scotiam Anglorum regno jure sub- "jugatam, utpote devictam ab Adelstano rege, sibique "successoribus tributa omni tempore persolvere, non "immerito gratias illi devote agerem." Et extrahens gladium de vagina, percussit in silicem, quæ eadem hora adeo penetrabilis, Dei virtute agente, fuit gladio, quasi lapis butyrum esset, vel mollis glarea; quia lapis ad ictum gladii ita cavatur, ut mensura ulnæ longitudini possit coaptari; et usque ad præsentem diem evidens signum patet, quod Scoti ab Anglicis devicti sunt ac subjugati, monumento tali evidenter cunctis adeuntibus demonstrante. Quo signo viso Divinitus, quantas gratiarum actiones, quot laudum præconia rex cum suis Deo Sanctoque Johanni extulit, non est nostræ æstimationis posse declarare.

sign from heaven attesting his victory.

He strikes his sword into the rock.

Deinde cum magno tripudio in Angliam remeans, non immemor beneficii cælitus sibi collati, e vestigio Beverlacum adiit; et in præsentia reliquiarum humiliter se prostravit, gratias agens Deo Sanctoque Johanni patrono suo, cujus meritis tanta beneficia ei præstita fuerant. Et offerens arma sua[1] aliaque donaria, instituit pacem Sancti Johannis ab omnibus tenendam, quam infringere nulla ratione nullo tempore cuiquam dignitati vel personæ liceat; fecitque milliarium assignari ad hanc pacem tenendam; metamque constituit ad spinam prægrandem, quæ ultra Melescroft[2] sita, in via quæ tendit Eboracum, quo loco nunc crux lapidea posita cernitur; ut qui hanc pacem in aliquo, vel erga aliquem violare præsumpserit, octo libras argenti ecclesiæ prædicti confessoris pro emendatione persol-

On his return Athelstan visits Beverley, and offers his armour there, &c.

He also gives Beverley the privilege of sanctuary.

---

[1] Alured enumerates these (Sanct. Beverlac., ed. Surtees Soc. 96).

[2] Now Molescroft, a little village distant about a mile from Beverley. There is a ontice of these crosses, etc., from the pen of Alured of Beverley in the preface to the records of the Sanctuary at Beverley. There are still remaining portions of several sanctuary crosses near Beverley, but they seem to be me diæval.

The sanctuary boundaries mentioned, with the penalties for transgressors.

veret. Qui vero infra tres cruces lapideas, mirifice sculptas, et ad introitum Beverlaci tunc ab eodem rege erectas, hanc pacem violaverit, viginti quatuor libras exsolveret: et qui infra cœmeterium ecclesiæ ipsius infregerit pacem, septuaginta duas libras pro satisfactione dare compelleretur. Qui autem infra corpus ecclesiæ posterioris temerario ausu pacem violare præsumpserit, triplicatas libras argenti prædictas pro emendatione persolvere judicaretur: et qui infra arcus supra introitum cancelli positos maligno ausu sanctissimi confessoris pacem violaverit, absque emendatione terrenæ possessionis vel pecuniæ esset judicatus (ut qui tale nefas, tamque profanum in præsentia reliquiarum tam venerandi Confessoris ausus sit committere), soliusque Dei miserationi atque judicio committendus, sit judicandus, sicut enormis languor immensa curatione indiget.

Cf. Sanctuar. Beverlac. p. 99.

The king assigns to the clerks at Beverley a charge on each carucate of land.

Præterea assignavit rex redditus eidem ecclesiæ, ad serviendum clericorum sustentamentum, quo liberalius et quietius Deo et Sancto Johanni deservirent. Et quidem coloni illius provinciæ *hestcrasda*, id est, quod exigebatur ad pabulum equorum regis, singulis annis solebant regis præfectis reddere; videlicet de unaquaque caruca, id est, ad cultrum et vomerem, quatuor travas de suis frugibus; et talis redditus inter vectigalia regia computabatur, et exigebatur a regione illa, quæ clauditur ex uno latere flumine Derewente; et altero, Humbre flumine; ex tertio latere, mari septentrionali vel orientali. Hæc quidem provincia antiquitus Deira vocabatur. Totum jam descriptum redditum Sancto Johanni ecclesiæque illius servientibus in perpetuam eleemosynam, liberam atque ab omni exactione quietam, contulit et dedit, regioque edicto corroboravit ac scripto. Et jam omnibus rite peractis, rediit cum suis ad regis civitates, contestans sæpe sanctum confessorem Johannem præcipuum patronum Anglici regni.

[*Quidam mutus et surdus a Sancto Johanne curatur.*]

Tempore quo præsulatum Eboracensem regebat Gerardus, vir magnæ eloquentiæ et præstantissimæ scientiæ, in primo adventu ejus in Beverlacum, ad primam Missam quam in ecclesia Sancti Johannis confessoris quadam solenni die celebravit, accidit quod quidam juvenis de curia ejusdem pontificis adfuit, qui mutus et surdus a sua nativitate fuerat. Cumque hymnus Angelicus, scilicet *Gloria in excelsis*, inciperetur, mox mutus, eminus cum laicis consistens, verba protulit; et qui nunquam antea loqui potuerat, jam tam Anglice quam Francice loqui incipiebat, cunctis qui astabant obstupescentibus et pie admirantibus. Quod statim nuntiatum est archiepiscopo ad altare; qui prosequens Divinum officium, usque dum Evangelium perlegeretur; et continuo de presbyterio descendens, venit ad introitum cancelli, ut populum commonefaceret; et de perpetrato miraculo tali modo exorsus est, dicens: "Considerate filii, quam sit nobis "pius patronus, quam efficax erga Deum in impetra- "tione; qui tale miraculum, Deo volente, nobis osten- "dit."

Archbishop Gerard visits Beverley.

One of his servants is deaf and dumb,

who is cured whilst the archbishop celebrates mass.

The archbishop preaches about the miracle.

Cumque prolongaretur sermo vitali commonitione, progressus est quidam Anglicus in medium, nobilis genere, dissertus sermone, in medioque conventu archiepiscopum tali affamine convenit: "O domine, ne [putes "nos admirari, quasi novis prodigiis, de hoc miraculo "perpetrato; sed [scias] nos per se et unoquoque "anno signis et prodigiis hujuscemodi mirabilibus "recreari solitos per Beatum Johannem; quin potius "ipse sanctum venerari et collaudare debes, qui istum "tecum huc adductum a tantis incommodis liberavit. "Et quandoquidem tibi hoc præstitum est per beatum "confessorem Johannem, videas, ne temere præsumas "aliquando erga suos, qui gratia venerationis illius et "amoris, necnon pacis securitatisque causa ad ejus

During the sermon the preacher is told

that such miracles are common enough at Beverley,

and he is urged not to meddle with the

privileges of the place.

"confugerunt alas, mansionisque locum hic percepe-"runt." Sic iste pontifex quidem potuit commoneri, sed monita prosequi contempsit. Nam, ut fertur, nimis austerus exstitit; et ideo tam a clericis quam a laicis parum diligebatur, ut in fine claruit, funereisque illius exequiis.[1]

The archbishop neglected this advice.

Præfatus vero juvenis, miseratione Dei, meritisque sancti confessoris curatus, nunquam inde postea voluit recedere; sed mansit haud longe a monasterio, juxta lacum defluentem extra cœmeterium, officio pistoris degens, seque sustentans. Hunc vero grandævum, habentem uxorem et liberos, etiam ego puer scholaris vidi, et optime novi, et audivi frequenter loquentem, et expresse et expedite, ut cæteri hominum; solitusque fuerat junioribus secum consedentibus vel adstantibus referre, qualiter sibi a nativitate surdo et muto Dominus per Beatum Johannem auditum et loquelam præstiterit; vixitque usque ad ultima Turstini archiepiscopi tempora, benedicens Deum et Sanctum Johannem.

The cured youth died at Beverley, a baker by trade.

The writer, when young, often saw him and heard the tale.

[*Mutus puer de Walkington loquelam per Sanctum Johannem recuperat.*]

Est villa quædam distans a Beverlaco quasi duobus milliariis, quæ Walkintona[2] vocitatur, cujus altera pars ad refectorium Sancti Johannis dependet, altera vero Sancto Cuthberto hæreditario jure pertinet. In ea autem quæ ad Sanctum Johannem pertinet, erat quidam rusticus simplex, legitime uxorem sortitus, ex qua liberos procreavit. Inter quos quidam puerulus ei natus est, elegans quidem forma, sed incommoditate

Walkington, near Beverley, belongs to St. John and St. Cuthbert.

A husbandman's son there is dumb.

[1] See Wm. of Newburgh, i. 25. Gerard was a stickler for clerical celibacy and other reforms. See Anselmi Opp. ed. 1648, 386, 431, and a little vol. on Clerical Celibacy, printed at London in 1569.

[2] Walkington is distant two or three miles from Hull in the direction of Beverley. A great part of it belongs to the ancient Cuthbertine franchise, and is embodied in the peculiar of Howden.

despicabilis. Nam cum ætas exigebat ut verbula effari deberet, nequaquam valuit verbum aliquod promereri; sed perpetua taciturnitate damnatum jam hunc parentes astruebant; quia nec bimus, nec trimus aliquid loqui poterat, verum etiam non quadrimus. Parentes autem ipsius, inæstimabili tristitia affecti, quid agerent omnino ignorantes; et reminiscentes quanta mirabilia Dominus ostendere dignatur Beverlaci per merita Sancti Johannis, adduxerunt secum puerum ad ecclesiam jam dicti confessoris, devote supplicantes ut sanctus inibi advocatus, Dei miseratione, mœrorem suum permaximum moderari dignaretur. Et sæpe redeuntes domum cum puero, quia longe illinc mansione distabant, tamen festivis diebus ecclesiæ solennibus illuc eum sæpius reduxerunt, impetrare volentes mœroris pergrandis consolationem. Tandem pius confessor parentum vota complevit, puero loquelam condonans, ad laudem et gloriam Dei; Qui *cor contritum et humiliatum* non spernit. Unde parentes multum gavisi, ovantes ad propria remearunt, Qui prius mœrore affecti illinc recesserant. *Notumque factum est* hoc miraculum *omnibus habitantibus* Walketunam vicinisque villulis; qualiter puer quinquennis, a nativitate mutus, loquelam per Beatum Johannem suscepit; verum etiam multis Beverlaci manentibus cognitum extat. Hunc vero adolescentem, et pæne virum, egomet vidi sæpissime; agnovique ejus matrem, necnon et fratres; solitusque fuit mihi hæc enarrare, aliisque sæpe secum considentibus vel consistentibus: nam postea civilibus artibus edoctus in Beverlaco mansit, collaudans Deum in beneficiis sibi collatis per Beatum Johannem patronum suum.

The boy's parents carry him from time to time to Beverley.

At last St. John restores the child's speech.

Psal. l. 19.

Acts i 19.

The writer often saw the cured person, and heard the story from his own lips.

[Captivus quidam clericus e castro de Cottingham per Sanctum Johannem liberatur, Beverlacique immunitatem adipiscitur.]

During the reign of Stephen England is oppressed.

Eo tempore quo Stephanus rex Anglorum regnum obtinebat, multa infortunia ac calamitates Angliam oppresserunt; et sive hæc evenerunt ob perjurium, quo optimates et pæne omnes regni comites ac proceres, summique pontifices rei tenebantur, seu ob castigationem vitiorum et superbiam divitiarum, quibus illius temporis homines nimium pollebant, multis adhuc manet incognitum. Etiam tunc pax a terra recesserat, ut vix aliquis pacem fidemque promissam proximo tenere vellet; verum etiam alienigenarum per omnes Angliæ fines tanta multitudo excreverat, ut indigenas terræque colonos ad quod vellent compellere possent. Fecerunt primates terræ castella sibi construi, milites aggregari, sagittarios conduci; ut pios impii comprimerent, spoliarent, et more milvorum rapacitate insatiabili ad castra dæmoniaca, videlicet oppida sua, vicinorum aliorum victum atque pecunias attraherent et coacervarent. Ea tempestate contigerat, quod Robertus de Stutevilla,[1] vir strenuus et militari virtute probatissimus, quendam clericum, scilicet filium cujusdam civis Lincolniensis, ceperat; eumque in custodiam miserat in oppido, quod Cotingham vocitabatur, et distat a Beverlaco fere tribus milliariis. Præfatus vero clericus, ibi vinculis contritus, a custodibus diligentissime custodiebatur; invocans Divinum auxilium, Sanctique Johannis præsidium, quo se a custodia impiorum immunem liberarent.

The causes of the oppression.

The nobles erect castles for violence and plunder.

One of them, Robert de Stuteville, imprisons a clerk at Cottingham.

[1] Robert de Stuteville, a great Yorkshire baron, was sheriff of that county 16–21st Henry II. Like many of his order, who endeavoured to atone for a life of violence by benefactions to religious houses, he founded the nunneries of Rosedale and Keldhome, and gave largely to St. Mary's, York. In the second year of John, William de Stuteville obtained leave to fortify his house at Cottingham, which is between Hull and Beverley (Dugdale's Baronage, i. 457).

Cumque sæpius minis afficerent eum, qui potestate præerant, ejusque parentibus mandarent, quod tormentis eum variis cruciarent, nisi festinantius eum ad suum arbitrium redimerent; confessor gloriosus Johannes, contumaciam iniquorum aspernans, innocentum vitam approbans, clericum exaudivit deprecantem, eumque tantummodo liberavit. Nocte quadam quiescentibus quampluribus ejusdem oppidi, somno cogente, videbantur clerico quiescenti, et aliquantum somni prælibanti, quod quidam vir, quasi esset pontifex, ei adstaret, juberetque ut assurgeret et abiret. Cumque clericus responderet, se nequaquam hoc facere posse, utpote annulis ferreis per ambas tibias constrictum, et carcere firmiter obserato inclusum; pontifex jam expergefactum monuit, ne trepidaret; sed se solutum conspiceret: animadvertitque clericus unum de annulis a tibia ruptum fuisse; et colligavit illum cum altera tibia pannis interpositis, ut expeditius Deo favente procedere posset: jussitque sacerdos Dei ut quantocius se sequeretur, omni timore postposito, et ad monasterium suum Beverlaci se liberando confugeret. Miroque modo, sicuti de Petro Apostolo legimus, quem angelus eduxit de carcere, ibi janua carceris eis pervia fuit, cæteraque claustra reserata, custodibus somno depressis, angelo præcedente; ita et hic, Beato Johanne præeunte, viamque demonstrante, captivum suum educendo, omnia ad votum evenerunt. Nam egressi custodiam, deinde palatium, postea immensitates aggerum et spatiosos lacus transeuntes [ibant] fide magis quam via pergentes; videbaturque captivo, quod pausante eo protendebatur ad difficiles transitus. Post hæc transierunt per nemus, pontifice præmonstrante viam, aliquando plaustro præeunte. Tandem per loca palustria[1] gradiens, sicuti situs loci se habet, festinando versus

He is threatened with torture unless his parents ransom him.

In answer to his prayer, St. John appears to him and bids him flee.

A ring which fastened him is broken.

Cf. Acta App. cap. xii.

He passes the guard, the precincts, &c.,

and hastens towards Beverley.

[1] Cottingham marsh was drained by Wm. de Stuteville early in the 13th century (Chron. de Melsa, i. 169).

Beverlacum, plantæ pedum ipsius, pellisque interior acutis calcaniis frutectisque pungentibus ita terebratæ sunt, quasi aculeis ferreis nimium compungerentur.

At day-break he reaches the minster and tells his tale.

Jam vero crepusculo insistente appropinquavit monasterio, aspexitque casam, quam intravit, ut se calefaceret; algor quippe nimius eum compresserat, quod vix progredi poterat. Refocillatus vero per ignem, et calore corporis recepto, statim monasterium adiit, jam die illucescente; apertasque valvas basilicæ prædicti confessoris reperit; custodibus ecclesiæ jam evigilantibus, et interrogantibus quisnam esset, vel qua de causa illuc confugerat. Statimque exposuit eis ordinem rei, et qualiter Beatus Johannes eum de carcere eduxerit, liberumque ad suum monasterium confugere jusserit.

The other ring falls from his leg.

Tunc et annulus, qui restabat, a tibia decidit, illis cernentibus et multum gratulantibus de tali eventu; monstratumque est omni populo et clero de perpetrato miraculo: qui omnes in laudem Dei proruperunt, et hymnum psallebant Domino, Qui facit mirabilia magna per servum Suum Johannem, sæpe clarificatum miraculis.

He offers the fetters at the altar.

Continuo clericus, qui captivus fuerat, jam per beatum confessorem liberatus, obtulit annulos ferreos ad altare: qui suspensi sunt ibi, et multi circuli ferrei, necnon et compedes suspenduntur, scilicet ab utroque latere sepulcri viri Dei Johannis.

Alured, the sacrist cures the bruised feet of the clerk with fomentations.

Sacrista ejusdem ecclesiæ tunc temporis fuit Alveredus,[1] bonæ memoriæ, senex, ecclesiastica institutione sagax. Hic misertus calamitatis illius clerici, videns plantas pedum ejus nimium fuisse contritas ac tumidas, adhibuit fomenta medicaminis, pedulesque illi dari jussit, ne a superiori calceamento pedes læderentur; quibus usus est, quamdiu in ecclesia mansit, usque dum industria cleri restitutus est suis. Hæc mihi retulerunt, qui et ipsum viderunt, et hæc ab ipso referri cum juramento coram multis præsentibus frequenter audierunt.

---

[1] No doubt Alured the historian.

[*Alius clericus incarceratus ex eodem loco per Sanctum Johannem liberatus.*]

Similiter in præfato castello quidam clericus, Sampson nomine, in custodiam positus fuerat. Suggestum est domino Roberto a custodibus, quid de eo esset agendum. Ille vero jussit eos mandare parentibus ipsius clerici, quod nisi citius eum redimerent, dentes a capite ejus evellerentur, vel aliquod ejus membrum de corpore abscissum eis proculdubio mitteretur. Juvenis inde multum pavidus, super hoc Divinum efflagitabat auxilium, necnon Sancti Johannis patrocinium. Johannes autem, qui est refugium miserorum per Anglicos fines, preces humilis deprecantis exaudivit, eumque de manibus iniquorum misericorditer liberavit. Nam nocte quadam apparuit ei venerandus confessor Johannes, pontificalem gerens habitum, præcipiens ut surgeret, et ad monasterium suum apud Beverlacum quam citius confugeret. Cui statim clericus respondit, se nequaquam hoc posse facere, utpote ferreis vinculis cum alio in custodia firmiter constrictum. Et ille: "Ne formides; jam enim solutus es." Ille vero animadvertens circulum ferreum a pede viri cum quo constrictus fuerat decidisse, seque ab eo solutum esse, colligavit sursum annulum illum (nam alter sibi adhærebat), expeditumque se faciens ad pergendum, relictoque concaptivo sopore presso, exivit continue, procedens et exsiliens, Deo volente, usque dum foris castellum venerat.

Another clerk is imprisoned in the same castle.

He is to lose his teeth if unransomed.

He invokes St. John's help,

who appears to him, and bids him flee to Beverley.

An iron ring drops which held him.

Jamque die illucescente [1] vigiles ejusdem oppidi diem præcinebant, ipso audiente et aufugiente. Statim custodes compererunt captivum defuisse, conclamabant undique clericum de custodia evasisse; præceptumque est illis, ut equis quantocius eum insequerentur, et circumquaque quærerent, quomodo eum reperire possent.

He escapes, but is missed and pursued.

[1] The print reads *diescente*.

Ille vero, suffragante venerabili Confessore ejusque conductore, qui nequaquam permisit eum iterum tradi manui impiorum, a quarum potestate jam eum liberaverat, sollicitus carpebat iter.

As he nears Beverley, a knight, pursuing him, does not know him.

Jamque circa horam primam appropinquaverat Beverlaco, cum quidam miles equo advolans consecutus est eum, minime agnoscens eum, quamvis ipse esset qui quærebatur; interrogavitque eum, si hujusmodi clericum quoquam præcedere vel aufugere videret: qui respondit se minime vidisse.

Genesis, xix. 9–11.

O res mira et laude digna! et possumus hoc conferre Sodomitis, qui domum Loth ut infringerent, fores domus quæsiverunt. Sed percussit eos Dominus cæcitate, quod circumeuntes domum ac palpantes, ostium invenire nequiverunt: non immerito, ut qui interius excæcati fuerant ad flagitium perpetrandum, lumen exterius amitterent. Sic et istos Dei miseratione excæcavit malitia eorum, ne captivum agnoscerent, cui injuste machinabantur mala. Cumque captivus videret insequentes appropinquare, divertit alias, transcendens aggerem lacus[1] circumeuntis villam; sicque venit ad cœmeterium, ubi invenit hostes sibi oppositos, observantes si quoquam eum contueri possent, ut raperent, si extra cœmeterium inventus fuisset. Sed ad ipsum introitum cœmeterii positos hostes sic pertransiit ille, ut nec tunc quidem ab eis agnosceretur, agnoscens ut pridie adversarios. Qui cum ad ecclesiam veniret, pacem Sancti Johannis advocans, susceptus est, ut omnes illuc confugientes pietatis pacisque gremio confoventur; obtulitque ad altare vincula sua ferrea, gratias agens liberatori suo Johanni; sed et clerus et populus in laudem Dei continuo proruperunt, excelsa voce conjubilantes gloriam Dei et Sancti Johannis meritum. Suspensa sunt ejus vincula cum reliquis captivorum vinculis

Arriving at the cemetery, he finds his enemies watching, but they do not know him. He gets in and receives sanctuary; and offers up his chains.

[1] The lake, or natural moat, from which the place took its name, has long since disappeared.

et compedibus, qui multoties liberati ad Sancti præsentis confugere pacem.

Quid plura? prolixius tempus me detineret, si singulas captivorum per merita Sancti Johannis liberationes annotare vellem; vel quos ego vidi; vel de quibus mihi retulerunt, qui et ipsi illos viderunt, et simili modo liberatos certissime noverunt. Nam quot de castello Drifeld, ac de cæteris munitionibus vel custodiis captivi, per merita, necnon per invocationem Sancti Johannis educti referuntur, fastidiosum est enarrare.

Fugitives from Driffield castle.

[*Puella quædam, membris contracta, sanitati reddita.*]

Quodam tempore contigit, quod quædam puella membris contracta, flexisque poplitibus nervorum tractu ad Beverlacum adducta fuerat. Hæc, quia nequaquam pedibus incedere valuit, reptando manibus et genibus, ut poterat, se promovit. Quadam die cum domum redirem, interrogaverunt me mei parentes, si ego agnoscerem puellam membris contractam, solitam ostiatim mendicare. Quibus cum responderem me illam minime agnovisse, mirabantur quod non sit a me agnita, cum optime agnosceretur a quampluribus utriusque sexus; dixeruntque illam sibi bene cognitam et familiarem, sibi sæpe solitam colloqui, suaque incommoda humiliter enarrare. Cumque ego interrogarem, quid actum esset de ea, responderunt, quod quadam die cum redirent de monasterio, viderunt præfatam puellam stantem, et lavantem se in lacu defluente extra cœmeterium. Et cum hæsitarent, an illa esset quæ prius fuerat contracta, interrogaverunt eam veritatem rei. Quæ respondit se puellam fuisse illam, quæ prius membris contracta fuerat, et ostiatim mendicare aliquamdiu, ut plures viderant, solebat. Asserebat se erectam et sanam factam Dei gratia et Sancti Johannis meritis, ut recte

A lame girl is brought to Beverley.

The parents of the writer see her bathing in the lake.

She tells them that she has

been cured by the merits of St. John.

incedere sufficienter posset. Tunc illi extulerunt caput, benedicentes Deum, Sanctumque Johannem collaudantes, per quem nobis tot miracula declarantur.

[*Pœnitens quidam Gallicus de S. Andrea in Scotia per S. Johannem Divinæ gratiæ restitutus.*]

A penitent from St. Andrew's comes to Beverley.

Whilst in the church an iron girdle which he wore around his middle as a penance bursts asunder.

Accidit quadam vice, quod quidam pœnitens adveniret in Beverlacum orationis gratia, qui de Galliæ partibus veniens Sanctum Andream apud Scotiam adierat; et inde redeundo Sancti Johannis suffragium expostulare disposuit. Cumque in ecclesia ejusdem orare intentius devotus procumberet, in septentrionali parte ante crucem, pergrande rumpitur ferrum quo ipse fuerat colligatus circa renes, ita ut quidam aliquantulum in ecclesia remoti sonitum ferri rumpentis audirent; statimque qui audierunt, adfuere, videntes circulum ferreum quasi circulum ruptum, et ab eo dilapsum. Et cum interrogaretur quisnam esset, noluit vir parum quid loqui, sed sacerdoti se velle hoc revelare asseruit.

He says that he was ordered to wear it for slaying his brother.

He has worn it for a year.

Factum est ita, et ostendit sacerdoti primitus, deinde capitulo quis esset; et qua de causa ferro ligatus fuisset, ita dicens; "Ego quidem multum deliqui, nam "ira commotus, odioque fraterno, quendam fratrem "gladio percussi. Episcopus vero meus, ad quem "spectat de flagitiis dijudicare, et facinora punire, "convenit me, pœnitentiamque mihi injunxit; præcepit "me eodem ferro colligari quo fratrem percusseram, "ad nudam carnem firmiter renibus adhærente;[1] et "peregrinando Sanctorum suffragia, ut vagum et profugum, gemebundum exquirere: et jam unus annus "peractus est mihi in pœnitentia, cum ferrum hoc "ruptum est de corpore meo, Dei miseratione ac meritis Sancti in præsenti quiescentis ecclesia." Tunc omnes qui aderant, hoc audientes, nimio gaudio exhilarati, unanimiter benedicebant Deum, Qui tot signis

[1] Cf. Reginald Dunelm., capp. lxxiv., xciv.

tantisque miraculis glorificat Sanctum Suum Johannem; hymnumque statim concinebant, conjubilantes votis in confessione; scripseruntque episcopo, de cujus diœcesi hic pœnitens fuerat, qualiter solutus sit a vinculo ferri in ecclesia Sancti Johannis Beverlaci, Divina gratia et meritis ejusdem confessoris. Hunc ipsemet etiam vidi; et tunc quidem fui in eadem ecclesia, quando circulus ferreus rumperetur de ejus corpore; videbaturque mihi magnæ simplicitatis vir ille fuisse.

The writer heard the girdle crack.

[*Rusticus Norwicensis, vix incedere valens, usum tibiæ recuperat.*]

Quidam rusticus erat in provincia Norwicensi, magno languore depressus, maxime in una tibia, quod nequaquam recte incedere, sed claudicando, baculoque se sustentando, iter vix capere valebat. Et cum Sanctorum loca frequenter orationis gratia visitasset, nullatenus per aliquem illorum restitutus est sanitati. Nec mirum. Providit enim Deus illum per aliquem Sanctorum, in remotioribus Angliæ finibus constitutum, a sua infirmitate curari; mystice declarans quanta virtute præcellebat, qui, quod cæteri facere non valebant, absque mora tribuere hic comprobaretur. Audierat namque hic infirmus, fama evolante, quanta mirabilia operatur Deus per Beatum Johannem confessorem, Beverlaci quiescentem; et cœpit invocare nomen ejus, ingemiscens et expostulans ut infirmitati suæ subvenire dignaretur, ut a tam longa ægritudine sua intercessione liberari posset. Cumque aliquamdiu persisteret in tali supplicatione, languor cœpit decrescere, pristinæque sanitati ex integro tibia ejus restituta est. Qui, virtute resumpta, membrorumque officio perfecte potitus, statim proposuit Sanctum Johannem se adire velle; cereumque parari sibi fecit, ad modum et qualitatem tibiæ cum ipso pede, iterque versus Beverlacum quantocius arripuit.

A rustic from Norfolk is lame, and visits different shrines in vain.

He begs St. John's help, and is cured.

On which he starts at once for Beverley,

Cumque ad ecclesiam prædicti Confessoris venisset, ad orationem se prostravit, preces fudit, et pro sanitate sibi collata Deo Sanctoque Johanni grates quam maximas retulit, obtulitque cereum secum deportatum miræ magnitudinis, lumine accensum, in præsentia reliquiarum viri Dei super altare; referens universo clero et populo, qualiter per invocationem nominis venerandi confessoris Johannis, in provincia sua constitutus, sana fuerat effectus. Cunctique qui aderant hæc audientes, glorificaverunt Deum, Qui tot virtutibus patronum suum Johannem longe lateque declarat; hymnumque jubilationis Deo clerici resonabant, ut mos est illius ecclesiæ in impetratione alicujus evidentis miraculi.

where he offers a a taper of large size.

Hunc virum etiam ipse vidi, et audivi hæc eadem narrare, sicut et multi alii; vidimusque ipsum longo post tempore singulis annis semel in anno illuc cum oblationibus suis, verum etiam et aliorum qui per eum illuc transmiserant, adventare; gratumque officiis ac muneribus, tam suis quam alienis, sedulum exhibere obsequium. Ejusque exemplo multi comprovinciales,[1] videntes virtutem tam efficacem in prædicto Confessore vigere, invocato nomine ejus et auxilio, in suis infirmitatibus frequenter curabantur; virumque istum, bajulum suarum oblationum et intercessorem, ad Sanctum Dei per singulos annos properantem, constituere.

The writer heard and saw him.

[*Puer mutus per Sanctum Johannem loquitur.*]

Vir quidam fuit in villa, quæ Bylebi[2] vocatur, habens filium sibi admodum carum, qui puerili adhuc tenebatur ætate, nimisque puerilibus jocis deditus, solivagus cum

A boy of Beilby becomes dumb,

---

[1] The printed Register of those who took sanctuary at Beverley is only for the reigns of Edward IV. and Henry VII. and VIII.; but it shows a considerable number of refugees from the midland counties

[2] A village not far from Pocklington, in the East Riding.

aliqua puella solito more per virgulta remotius ludere solebat. Qui cum frequenter corriperetur a parentibus, ne tam remote a comitatu humano jocari deberet, furtim egressus est quadam die, æstimans se invenire puellam per virgulta incedere, ut sibi videbatur; et inde lætus effectus cucurrit post eam, ut eam comprehenderet; sed nequivit, multa fatigatus circuitione. Per horam meridianam videbantur ei plurima accensa luminaria per arbores, phantastico videlicet igne, ut postea claruit. Nam multum eam persequens puer ut teneret non valuit; sed dæmoniaco figmento diu delusus, tandem evanuit quæ puella videbatur, nec erat, sed spiritus nequam; puerque remansit mutus. Regressus vero domum nequaquam valuit aliquod verbum effari, qui antea satis eloquens puer habebatur. Verum parentes inæstimabili tristitia affecti, quid consilii habere queant, ignorant; nam remedium nullum, nisi Divinum vel Sanctorum Dei, sibi subvenire posse certissime sciunt.

as a punishment for his levity.

The distress of his parents,

Et jam fere per spatium dimidii anni sic permansit puer mutus, cum parentes ejus reminiscuntur mirabilia quæ Beverlaci fiunt per merita Sancti Johannis, quem præcipuum habent refugium Anglicorum finium incolæ. Adducunt illum ad monasterium ejus, ibique expetunt Sancti Johannis præsidium, humili deprecatione, necnon corde contrito; ut quemadmodum multis infirmantibus, multorumque incommodis sæpissime per merita sua subvenit, sic et istius pueri incommodo mederi dignaretur. Cumque ad refectionem essent [digressi], puerque solus ibi remansisset, obdormivit aliquantisper; semperque videbatur ei per somnum quod quidam in candido habitu sibi adstaret, orique suo manum imprimeret; deinde eam per mentum et guttur dimittendo multum aspere compresserit, ita ut evigilaret puer; viditque etiam aliquantulum illum recedentem. Deinde pater adveniens, invenit filium suum jam loqui posse, quem mutum antea de-

who take him to Beverley.

St. John appears to the lad whilst he is sleeping.

The youth recovers his speech.

planxerat multum anxie, multumque cum suis gavisus, grates Deo sanctoque Confessori quam maximas retulit; omnesque qui hoc audierunt, glorificaverunt Deum Sanctumque Ejus, toties clarificatum miraculis. Pater verò puerum fecit literis erudiri, eumque ibi manere præcepit; vidimusque illum, et audivimus expresse loqui, tam Anglice quam Francice, multo post tempore; solitusque fuerat mihi pluribusque aliis hoc enarrare, commemorans beneficia sibi a Sancto Johanne collata; fuitque postea acquisitor eleemosynarum hospitali domui Beverlaci,[1] ejusque nomen erat Willelmus, agnomento Pater-noster.

He was called William Pater-noster.

[*Vetula quædam, septem annis contracta, pedibus incedit.*]

An old woman at Beverley is lame,

Quædam anus fuit Beverlaci, membris contracta, flexisque poplitibus, nervis contractis, inclinata, et per septem annos et eo amplius non, nisi genibus manibusve suppositis, se promovere quoquam poterat; et hoc non nisi æstivali tempore, nam in hiemali lutosæ viæ impedimento fuere; sed bonæ mulieres vicinitatis caritatisque officio eleemosynas ei transmittere, vel apud se reficere solebant. Cumque recogitaret quanta beneficia operetur Deus erga infirmantes, vel talia incommoda patientes, redarguit seipsam, quod tamdiu distulit adire sanctum Confessorem, salutis suæ recuperandæ gratia; et in una solennitatum ipsius, quæ Translatio corporis Sancti nominatur, rogavit unam ancillam, ut se ad monasterium Dei confessoris deferret. Sed abnuit illa, nisi mercede conduceretur. Quod et factum est; deditque ei mulier pulvinar suum capitale pro mercede, ut se ad monasterium deferret. Cumque in ecclesiam delata esset, flevit, oravit expansis manibus, suppliciter invocavit sancti antistitis præsidium, quatenus a tam diutina infirmitate saltem tunc liberaretur; totaque nocte ejulans, vel orationi vacans, tandem cum clerici

and lives upon charity.

On the feast of St. John's Translation she is carried into the minster.

She spends the night there, and is cured.

[1] Perhaps the hospital of St. Nicholas.

nocturnam solennitatem, ut condecet, canerent, relaxantur nervi, tibiæ extenduntur, erectaque mulier stetit supra pedes, cunctis admirantibus qui aderant, vel de ea audierant. Et quia desueta jam longo tempore fuerat propriis pedibus incedere, sumpto baculo pergere cœpit, et in chorum, nobis psallentibus et eam contemplantibus, intrare, et ante presbyterium altaris se prosternere, gratias agere Deo, suoque patrono Johanni. Inquirunt clerici, quænam esset; et si rei veritas ita esset, ut illa retulerat; aderantque quamplurimi, tam viri quam mulieres, qui eam antea noverant, attestatique sunt se eam vidisse annis quampluribus contractam membrorum compagine, genibusque seu manibus reptare solitam. Monstratumque est clero et populo, in illa solennitate coadunato, de hoc miraculo tam subito perpetrato; nam sero advecta fuerat, et in eadem nocte post gallicantum curata et erecta est. Tunc clerici simul cum laicis hymnum Deo canebant vocis confessione et cordis exultatione, Qui toties Sanctum Suum Johannem clarificat miraculis.

The clerks in the church discover who and what she was,

and thank God for her cure.

[*Mulier quædam cæca de provincia Lindisseya visum recuperat.*]

Accidit in Quadragesimali tempore subsequente, quod quædam mulier in Lindisseya provincia tradita erat viro; sed infra parvi temporis spatium excæcata est; unde ejus parentes multum contristati, quod subito lumine sit privata. Illa vero spe visus recipiendi resumpta, dixit se velle adire Beverlacum, et a Sancto Johanne expetere lumen sibi ademptum restitui; adductaque est a patre suo illuc in ipsa Dominica die mediæ Quadragesimæ. Cumque orationi intentius aliquamdiu vacarent, et gloriosi Confessoris suffragium expeterent, lumen, quod amiserat, statim mulier in ipsa die, antequam missa solenniter celebrari inciperetur, circa horam tertiam recuperavit, multis homini-

A blind woman from Lindsey comes to Beverley,

in the time of Lent, and recovers her sight.

bus tunc præsentibus et hoc cernentibus, utpote solenni die. Quod statim declaratum est clero et populo, qui unanimiter laudaverunt Deum, in Sancto Suo Johanne toties clarificatum miraculis. Et [eram] tunc quidem in ecclesia cum mulier recepit visum.

[*Homo quidam, dæmoniaco furore correptus, per Sanctum Johannem sanatus.*]

A man from Kesteven in Lincolnshire becomes mad, and runs to Beverley, where he is very noisy.

Homo quidam fuerat in episcopatu Lincolniensi,[1] de provincia quæ Kestevena vocitatur, qui Sanctum Andream adire proposuit. Sed antequam flumen Humbræ transiret, amens effectus projecit vestimenta, nummosque similiter. Ad Beverlacum quantocius insania ductus cucurrit; cumque in ecclesiam deveniret, clamosis vocibus in ipsa solennitate depositionis Sancti Johannis, quæ nonis Maii celebratur, omnes qui aderant concitavit; eosque, qui divinum officium celebrabant, vociferatione multimoda persæpe impediebat; nec potuit minis verberibusque cohiberi, ut intelligere posses dæmoniacum furorem in illo exerceri, non rusticanæ simplicitatis sensum. Nam aliquando clamores ex ore captivi extolluntur, quandoque rhythmica verba proferuntur, ut non simplicis hominis naturam, sed diabolicam amentiam propalari scires. Quid multa? Per septem dies tali agitabatur insania. Octava demum nocte sopore comprimitur, quiete refovetur. Mane vero surrexit homo sanus, ac si nunquam amentia vel insania vexaretur, simplicitate pristina recuperata. Lætantur cuncti qui aderant vel hoc audierant, laudantes Deum in mirabilibus, quæ meritis sancti confessoris Sui Johannis facit.[2] Hic vero jam sanus effectus, rediit

He is mad for seven days.

On the eighth he is well again,

[1] The number of cases out of Lincolnshire will be remarked. The access to Yorkshire, crossing the Humber by Booth Ferry, is easy, and Beverley was the nearest shrine to Lincolnshire.

[2] The paucity and narrowness of the verbiage and descriptive power of the writer is very remarkable.

ubi vestem, nummosque reliquerat, omissumque repetebat iter versus Sanctam Andream apud Scotiam; vidimusque eum inde reversum in sanitate percepta diu vigere, et frequenter ecclesiam jam dicti Confessoris, pro sanitatis suæ recuperatione, condigne revisere. and goes on his way to St. Andrew's.

[*Rusticus quidam magno tumore obsessus per Sanctum Johannem sanatus.*]

Quidam rusticus fuit præterea in Lindiseya, qui tanto tumore per omnia fere membra obsessus fuit, ut per duodecim hebdomadas de grabato, quo jacuit, per se resurgere nequivit. Nam caput, oculos, vultum, manus, pedes, membraque etiam pudenda ita tumor immoderatus occupaverat, ut magis informe monstrum, quam humana forma conspiceretur. Cumque nulla spes salutis recuperandæ de eo esset, consultum est ei a sapientibus mulieribus suffragium alicujus Sanctorum sorte expetere, si quo modo Deus per aliquem illorum sibi subvenire dignaretur; ceciditque sors evidenter quæ Beato Johanni assignabatur; eique statim votum orationis et oblationis destinabatur gemitibus intime affectus. Convaluit statim miserabilis homo, tumore decrescente quotidie; et infra ipsam septimanam venit ad Beverlacum, sancto Confessori gratias agens, oblationem suam deferens, vota persolvens; retulitque mihi in ecclesia se ita curatum fuisse, ut jam dictum est, laxa pelle adhuc apparente ex tumore præcedente; benedixitque Deum, necnon sanctum confessorem Johannem, et ad propria deinde remeavit.

Another person from Lindsey has a dreadful tumour.

The wise women send him to a saint, and St. John is chosen by lot.

He prays to St. John and is cured.

He tells the writer the tale.

[*Consanguinea quædam scriptoris, tumore brachii laborans, curatur.*]

Quædam puella fuit Beverlaci, quæ mihi consanguinitatis propinquitate valde conjuncta fuerat, cui inerat

A cousin of the writer goes from

Beverley on a pilgrimage.

animus in peregrinationem ire, videlicet ad Sanctum Jacobum, et ad Sanctum Petrum, orationis gratia. Cumque rediret per Galliæ partes, voto jam peracto, cœpit brachium ejus dextrum in tantum intumescere, et dolore nimio fatigari, quod instita (*sic*) brachium ad collum suspenderetur, et neque nocte pausare, neque die se reficere facile valuit, importunitate languoris adhuc instante. Et cum plurimos super tali infortunio consuleret, adhibuit fomenta diversorum medicaminum, et consilia, sed nihil profecit. Cumque diu molestaretur tali ægritudine, dictum est ei a quibusdam se facile curari non posse, quia guttam fistulam in brachio ejus succrescere æstimabant, et ideo necessarium et utile ei fore dicebant natale solum quantocius expetere; si forte ex aeris temperie, quo in adolescentia nutrita fuerat et adolevit, curari posset.

As she returns her arm swells.

Sicque factum est, rediitque in Angliam, dolorem continuum brachii tumidi secum deferens. Et jam vix pergere parum quid valuit; appetitum etiam comedendi, nimietate doloris urgente, pæne jam totam amisit. Expetiit Sanctorum etiam loca curationis gratia, nihil proficiens. Nimietate languoris jam victa, viribusque corporis destituta, ultra progredi non valuit; in villa, quæ sita est inter Londonias et Sanctum Eadmundum, languore defessa grabato decumbere necessario compellebatur. Cumque sola sederet, miseriam suam deplorans, patriæ suæ parentumque recordans, reminiscitur tandem quæ Sanctus Johannes confessor Beverlaci requiescens languentibus ac debilibus exhibet. Suspiriis crebris invocat ejus clementiam, ut levamen tantæ ægritudinis sibi conferre dignaretur, vel nunquam repatriare se velle affirmabat. Et cum tali supplicationi aliquamdiu vacaret, quamvis in remotiori provincia constituta, impetravit quod petiit. Nam quæ per septem hebdomadas tanto dolore vexabatur, continuo levamen sensit, sanitatemque perfecte

She falls ill in a town between London and Bury St. Edmund's.

On praying to St. John she is at once cured.

consecuta est, iter arripiens[1] redeundi domum; retulitque mihi postea domi qualiter sit curata per invocationem nominis prædicti Confessoris.

[*Præfatæ mulieris socia, tumore tibiæ vexata, sanitatem consequitur.*]

Referebat similiter hæc eadem mihi de quadam puella, scilicet sodali sua, quæ secum pariter ierat ad Sanctum Andream apud Scotiam; sed inde redeundo intumuerat tibia ejus cum pede, dolore nimio oppressa. Cumque per aliquot dies languor ingravesceret, acri cœpit dolore fatigari, quod nequaquam progredi se posse dicebat; fessaque resedit, conquerens multum quod ignorabat quomodo Beverlacum redire posset, debilitate doloreque intolerabili vexata. Redarguit vero eam multum sodalis ejus, quod nollet in villa proxima tali ægritudine depressa aliquantulum quiescere, si forte dolor aliquantulum desisteret, et tumor decrescere posset. Et cum aliquamdiu in collibus, a qualibet villa remotis, pariter ambæ mœstitia depressæ consedissent, advenit quidam viator onere nimio defessus, residens juxta illas multum conquerentes qualiter Beverlacum redire valerent. Quibus ille animando intulit, dicens: "Forti animo estote; "jam enim Beverlaco approximatis, ecclesiamque venerandi Confessoris jam prospicere potestis." Illæ vero erigentes se ad videndum, ut videre ejus basilicæ turrim, prostraverunt se in orationem simul cum viatore sibi associato, rogantes ut infirmanti sorori sanctus confessor Johannes medelam tribuere dignaretur. Statimque sensit infirma levamen doloris et tumoris, ita ut iter continuo arriperet cum sociis, perfecte sanitatem consecuta. In crastino autem Beverlacum usque pervenit, sanaque deinceps omni tempore permansit;

A friend of the last-mentioned woman, returning from St. Andrew's, has a swollen leg and foot.

She is on her way to Beverley.

On seeing the minster tower, and praying, she is cured.

---

[1] *arripiens*] The text has *aperiens*.

novique eam et antea et postea, simplicitate modestam, castimonia insignem.

[*Vir quidam de Cottam trienno cæcus, uxorque amens curantur.*]

A man of Cotham is blind.

Villula quædam est, distans a Beverlaco quasi quindecim milliariis, vocabulo Cotum,[1] in qua vir quidam aliquantulum dives, sed hospitalitate ac bona fama strenuus habebatur. Et quia solent plerumque justis ac modestis infortunia multoties contingere, Salomone attestante qui dicit, *Sunt justi, quibus multa eveniunt, quasi impiorum facta fecissent;* similiter et huic viro, de quo præfati sumus, incommodum maximum accidit, videlicet oculorum suorum excæcatio; necnon ejus uxor adeo infatuata est, quod nec sane sapere a quampluribus judicaretur. Cumque per triennium tam miserabili calamitate ambo comprimerentur, per visionem apparuit viro venerandus confessor Johannes, dicens, ut ad Beverlacum venirent, et in ecclesia sua vigiliis et orationibus insisterent. Quod cum devote adimplerent ambo, visus statim redditur viro, mulier mente sana remeavit ad propria, et per omnia benedicentes Deum, et Sanctum Johannem omni tempore collaudantes, pro beneficiis sibi collatis.

Eccles. viii. 14.

And his wife is mad.

Both are cured.

[*Navis Hierosolymam pergens, ventis fatigata, per S. Johannem servatur.*]

A ship sails from Apulia towards Jerusalem,

Quodam tempore accidit quod quædam navis, in Apulia diversarum nationum hominibus onerata, quos Hierosolymis[2] deportare debuerat, jam ventis adversantibus fatigari, retroque redire sæpius compelli [vide-

[1] Cottam or Cotham, a small village in the parish of Langtoft, on the Yorkshire Wolds.

[2] The geography of the writer must not be too closely tested.

retur]. Cumque frequenter tam sinistris flatibus impedirentur, invocans multoties suffragia Sanctorum diversarum regionum, votaque voventes ut prosperum cursum arripere possent, callide reparantes armamenta navis, carbasa suspendentes, artificiose omnia componentes, ut vada transmarina tutius remeare possent. Sed illis navigantibus ventus contrarius exstitit, navemque fere periclitantem fluctibus ingenti scopulo pæne illisit; et cum periculum sibi imminere ex improviso cernerent, pavidi et gementes, menteque consternati, quid agerent prorsus ignari; tandem unus surgens in medio, qui Anglicus fuerat natione, contestans Angliam unum Sanctum præcipuum patronum ejusdemque gentis maximum solamen continere, videlicet venerandum confessorem Johannem Beverlaci quiescentem; quem si fide devota suppliciter invocarent votumque ei facerent, auxilium sibi provenire quantocius sentirent. Similiter et cæteri, qui ex Anglia ibi aderant, attestati sunt Sanctum jam nominatum multis miseria depressis frequenter beneficia præstitisse; statimque primus oblationem protulit, cæteris similiter offerentibus ac invocantibus Sanctum Johannem in auxilium, ut, ipso tutante, imminens periculum evadere possent.

and is in peril.

An Englishman on board makes the sailors invoke St. John,

Mira res! ut fertur, de nautis, quodam in maris periculo Sanctum Nicolaum invocantibus, quod statim tempestas cessavit;[1] sic et in præsenti facto accidit. Nam ventus et fretum continuo pacificantur, prosperoque portui sunt illati. Qua de causa multum exhilarati, summa cum devotione Sanctum Dei laude persecuti sunt dignissima; emeruntque ex collecta pecunia oblationem, sericum pannum speciosum, et transmiserunt venerabili Confessori, suo videlicet liberatori, per præfatum virum ejusdem Sancti præconem gratissimum;

who, after the fashion of St. Nicholas, stills the sea.

They make offerings at St. John's shrine.

[1] This miracle is recorded in the various lives and legends of St. Nicholas, dear to travellers and seamen.

Retulitque nobis idem vir reversus, de quo jam prædiximus; sericumque pannum, nobis cernentibus, coram reliquiis Sancti Johannis, ad laudem ejus allatum, obtulit, cunctis collaudantibus Deum in Sancto Suo Johanne, toties clarificato miraculis.

The writer will describe no more miracles.

Non est nostræ facultatis vel propositi singillatim enarrare, quoties in mari Septentrionali vel Siculo (?)[1] liberati referantur homines a periculis mortis, per invocationem nominis jam dicti Confessoris. Nam jam paginæ metam ponimus, nec diutius mentem meam juvat hujuscemodi gesta retexere, quia tædet animam meam vitæ meæ. Video namque impios prævalere adversus pios, iniquos deprimere justos. Elati florent; humiles despectui habentur; et jam, secundum prophetiam olim prolatam, homines veritatem non loquuntur, et veritas in platea sternitur. Item, Salomon dicit, Vidi impios ita securos, quasi justorum opera fecissent; ac per hoc patet finem sæculi non multum distare. Nam, secundum Evangelii veritatem, jam abundat iniquitas, et multorum caritas refrigescit. Nos vero hujus Sancti miracula atque præconia ex parte jam executi pro modulo nostro spontaneo, rogamus, ut ejus meritis ac interventu liberati a præsenti sæculo nequam, veniam consequamur peccaminum, vitamque adipiscamur æternam, præstante Domino nostro Jesu Christo, Qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

He is sick of life and of the times.

Isaiah lix. 14.

Eccl. viii. 14.

S. Matt. xxiv. 12.

He prays for eternal life, for St. John's sake.

---

[1] *Siculo*] Chichico, MS.

ALIA MIRACULA

EJUSDEM

SANCTI PATRIS.

Multitudo signorum, quæ per beatum confessorem Johannem operantur, compellit memoriæ tradere quæ vel a fidelibus viris didici, seu ipsemet vidi, ne segnitiæ vitio redarguar, si sub silentio abscondam. The number of St. John's miracles necessitates their being chronicled.

Quædam mulier Beverlacum adierat, manum habens aridam cum brachio dependente et emortuo, nimirum paralysi dissoluto; quæ, officio brachii omnino destituta, orationibus continuis instabat, ut venerandus confessor Johannes brachium sibi restitueret sanum. Cujus miseriæ Deus subvenit, et per merita præfati Confessoris optatum tribuit effectum; visaque est ab omnibus qui aderant manum elevare, brachium agitare, gaudio inæstimabili repleri, pro collata sibi brachii sanitate. A woman of Beverley is cured of a withered hand.

Fuit etiam quædam alia mulier, cujus lacertus complicatus manusque adhærens humero quasi a nativitate concreta erat. Hæc Beatum Johannem adiit, petitionibus pulsans, cordis contritione gemens, ut solvi a tam monstruosa colligatione mereretur. Sed Deus, Qui cor contritum et humiliatum non spernit, eam mirabiliter et pie curavit; cœpitque manum continuo extendere, et digitos singillatim separare, leviterque omnino agitare quasi aliud brachium suum. Qua ex re illa multum jucundata, multique alii collaudabant Deum in sancto confessore Suo mirabilem. Another diseased woman is healed. Psal. l. 19.

X

A woman of Hemingbrough is mad, and is taken to Beverley, tied with ropes.

Quædam similiter mulier amens effecta, de Hemigbruc,[1] funibus constricta, Beverlacum usque deducta a suis fuerat: quæ si cuiquam manus injicere poterat, discerpebat, laniabat, nisi citius a manibus ejus avelleretur. Aliquando vero insania ducta fatue loquebatur; quandoque autem gemebunda Divinum invocabat auxilium Sanctique Johannis præsidium.

She is prayed for and recovers.

Quid multa? Ibi diebus ac noctibus, miseris fatigata verberibus et ejulatibus persistebat. Consuluit etiam, tam illa quam filius ejus sacerdotes ecclesiæ ut pro illa orarent, et benedicerent. Respondi etiam ego inter alios, quatenus perseverarent in petendo Divinam miserationem, et rogatum est pro ea tam a clero quam a populo miseriis ejus condolendo. Tandem sana mente effecta, laudabat et benedicebat Deum, cum omnibus qui aderant, Qui tanta beneficia pro meritis Sancti Sui petentibus præstat; et quæ funibus colligata adducta fuerat, jam omni nexu soluta recessit ad propria.

William, the keeper of the cross, describes the healing of a cripple.

Referebat mihi præterea Willelmus, custos venerandæ crucis, se vidisse puerum fere septennem ita curvum, quod se erigere sursum nequaquam posset. Et cum in Nativitate Sancti Johannis Baptistæ illuc a parentibus adductus fuisset, cœpit nocte in ecclesia se volutare huc et illuc. Cumque aliquamdiu torqueretur, fractum est os spinæ dorsi ejus multis audientibus, quasi lignum siccum impetu frangeretur; et erexit se puer super pedes Divinitus curatus; erectoque vultu incedens, obtulit lucernam accensam ante crucem. Unde tam parentes quam adstantes glorificaverunt Deum Sanctumque Johannem, cujus meritis tanta beneficia hominibus præstantur.

A blind woman of Beverley receives her sight.

Fuit etiam quædam mulier Beverlaci, juvenis ætate, cui ingens infortunium acciderat, videlicet cæcitas oculorum per multos annos. Hunc egentem diu conspeximus, et per villam duci a parva puellula sua;

[1] *Hemigbruc*] Hemingbrough, a village on the Ouse, close to Selby.

multique compatiebantur illi, propter juvenilem ætatem ac calamitatem quæ eam oppresserat. Frequentabat hæc sæpe monasterium, orans et expostulans a Deo Sanctoque Johanne quatenus sibi misererentur, suisque miseriis subvenirent. Tandem exaudita est, recuperavitque visum oculorum miseratione Divina meritis sanctissimi Confessoris, longoque post tempore vivens, labore proprio desudans, sibique vitæ necessaria acquirens, et pro salute sibi collata Deo Sanctoque Johanni gratias agens multiplices.

Præterea evenit in quadam villa, quæ Septentrionalis Burtonia[1] vocitatur, quod opus novum consummaretur in ecclesiæ fabrica, quæ et dedicata est in honore Sancti Johannis archipræsulis, in cujus etiam possessione fundata est. Et, ut consuetudo est, quod anniversarius dies quoquo anno agatur solennis, accidit in quadam solennitate hujusmodi, nocturnis Laudibus et Hymnis completis, clerum et populum de ecclesia discedere, ostiumque obseratum est, juvenibus atque puellis sive pueris ludentibus ac jocantibus, et choreas ducentibus per cœmeterii viridem planitiem, cum subito lux cælitus emissa [apparuit] super eandem basilicam, ad instar solis resplendens a cæli fastigio, quasi columna refulgens; ut circumquaque provincia illuminaretur, et villulæ longe lateque discerni possent, aliaque plurima; tantusque calor ex illo lumine cælesti provenit, ut qui aderant præsentes nimio æstu afficerentur, quasi ab æstivo die. Qua ex re datur intelligi, venerabilem confessorem Johannem cælestis civitatis vere constare civem, cujus domus ei ab hominibus designata tanta claritudine cælesti illustratur.

An incident at North Burton church.

The village feast is being kept.

A marvellous light appears in the sky.

Quidam etiam presbyter, Ingulfus nomine, ad Dei servitium multum devotus, post nocturnam synaxim

Ingulf is singing his psalter, and

[1] Now called Cherry Burton, a few miles distant from Beverley. The church is dedicated to St. Michael. It is probable, therefore, that the fabric dedicated to St. John was an older church, or some portion of the present building.

his candle goes out.

solitus psalmos secrete psallere, aliis clericis quiescentibus, quadam nocte cum tali hora psalmodiæ secretius insisteret coram sancta cruce, et lucerna jam deficeret ad psalterium quod in manibus habebatur; indoluit multum se non posse solitum opus perficere lumine deficiente. Cumque orationi incumberet, quædam manus manui suæ candelam sufficientem inseruit. Cumque respiceret quisnam lucernam manui suæ imposuisset, vidit quendam albo indutum amictu versus chorum tendere, et cogitavit quod ipse Sanctus Johannes hic esset, seu aliquis Sanctorum quorum reliquiæ ibi continentur. Nec mirum; nam nos invenimus in Sanctorum scriptis, justorum animas illa loca frequenter visere, ubi reliquiæ eorum conservantur; necnon Angelicos spiritus sacrorum locorum incolis frequentius patrocinari.

St. John puts another in his hands.

A canon of Beverley hears the bells ringing by night.

Retulit etiam nobis quidam canonicus ecclesiæ Sancti Johannis, quod quadam nocte solenni, illo dormiente in stratu, audirentur campanæ ecclesiæ ab illo, quasi pulsantes ad nocturnam synaxim; et surgens, tetendit ad ecclesiam adhuc signis pulsantibus, invenitque ostia aperta. Introivit statim, æstimans clericos adesse, divinum officium celebraturos. Cumque neminem invenisset, introivit in chorum. Nullum adfuisse reperit. Processit parum per custodes ecclesiæ; dormientes invenit. Mirante illo multum de tali eventu, descendit in inferiorem partem ecclesiæ, stetitque coram altari Sancti Martini; posteaque resedit ibi, diu excogitans, et exhorrens pro tali eventu. Post aliquantulum temporis spatium clauserunt se festinanter universa ostia ecclesiæ, pariter nullo præsente aut impellente, quæ prius pervia fuerant. Sequenti die enarravit quæ acciderant, et quali horrore depressus fuerat.

Entering the church and pausing near St. Martin's altar, he hears strange sounds.

On the same night Umfrid, keeper of

His auditis, similiter retulit quidam custos cryptæ interioris, Umfridus nomine, quod eadem nocte vidit processionem festivalem circa monasterium procedere

clericorum, sacerdotum, episcoporum, aliorum quam plurimorum, reginamque coronatam venerabiliter simul incedere; cumque ter circuissent ecclesiam, disparuerunt. Unde colligitur Sanctorum animas loca sacra invisere, in quibus eorum reliquiæ continentur. Reginam vero tam honorifice conductam, quam possumus verius autumare, nisi illam de qua per prophetam Dominus dicit, *Astitit regina a dextris in vestitu deaurato, circumdata varietate*, videlicet sancta Dei genitrix virgo, quæ regina cæli vere nominatur, et cum voluerit, et cum quibus, Sanctorum loca sæpe sua præsentia illustrat, nisi aliquibus dubium videatur Beverlacense monasterium sacrum locum esse, utpote a tam sancto viro fundatum, scilicet Confessore Johanne et Beato Brithuno abbate.

the crypt, sees a procession, with a queen, &c.

The queen is the Blessed Virgin.

Psal. xlv. 10.

Non est mirandum, sanctum confessorem Johannem multa commoda præstitisse hominibus, nam etiam mutis animalibus commoda sanitatis frequenter præstat. Sæpe etenim contingit, quod pestis mortalitatis animalia et pecudes obtinet; sed incolæ provinciarum circumjacentium munimen solent obtinere, quando vovent Sancto Johanni de armento suo aliquod animal tali peste depressum ad liberationem cæterorum; solentque continuo convalescere, pestisque inde aufugere, hominibus vota apud Beverlacum patrono suo sancto confessori Johanni persolventibus. Hæc nobis solent attestari, qui et hæc experti sunt, et noverunt hujusmodi vota multis profuisse.

St. John a healer of cattle plagues.

MIRACULA ALIA

SANCTI JOHANNIS EPISCOPI.

Caput I.

Mortuus suscitatus, contractus curatus, cæci illuminati.

Cum ad fidei corroborationem, et Christianæ religionis incrementum, crebra inter fideles ab Omnipotente Deo fiant miracula, timendum est, ne ingratitudinis arguantur et negligentiæ qui ea pertransierunt, conticendo sub arcano silentii quæ ad Creatoris laudem et ad fidelium utilitatem in propatulo merentur et exigunt prædicari. Confitetur namque Psalmista se non abscondisse Dei justitiam in corde suo, non celasse misericordiam et veritatem Suam a concilio multo. Ex quo plane colligitur quod non sit abscondenda Divina misericordia, non reticenda Divinæ miserationis opera, verum ad laudem et honorem nominis Suis devote publicanda. Cum igitur Dominus frequenti miraculorum ostensione et Seipsum clarificet, et sanctum confessorem Suum Johannem mirificare non cesset, quædam illorum proferre libet in medium, et paginæ commendata ad memoriam transfundere posterorum. Ad universorum namque enarrationem quæ Divinitus gesta sunt intra spatium quinquenne, fateor imperitiam locutionis meæ nequaquam sufficere. Animandos sane spero ad cultum Divinum, et ad sanctum Confessorem obnixius venerandum, qui ad audienda quæ per ipsum gesta sunt miracula, patulum converterint auditum. et

The necessity for the publication of miracles.

Psal. xl. 10–11.

diligentem adhibuerint intellectum. Veruntamen in præsenti narratione nec sermonem exspectent accuratum, nec pomposas verborum phaleras, quibus obfuscari renuit nudæ veritatis amica simplicitas. Non est enim in hujuscemodi eloquio, vel inani gloriæ, vel temporali inhiandum emolumento; juxta illud quod legitur in Levitico, *Qui dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur, et lapidabit eum omnis populus* terræ. Sed hoc hactenus.

Levit. xx. 2.

[*Puer quidam ex alta testudine ecclesiæ Beverlacensis lapsus, et attritus, incolumis surrexit.*]

An Easter play is acted at Beverley.

Contigit ut tempore quodam æstivo intra septa polyandri[1] ecclesiæ Beati Johannis, ex parte aquilonari, larvatorum (ut assolet) et verbis et actu fieret repræsentatio Dominicæ resurrectionis. Confluebat eo copiosa utriusque sexus multitudo, variis inducta votis, delectationis videlicet, seu admirationis causa, vel sancto proposito excitandæ devotionis. Cum vero, præ densa vulgi astante corona, pluribus, et præcipue statura pusillis, desideratus minime pateret accessus, introierunt plurimi in ecclesiam; ut vel orarent, vel picturas inspicerent, vel per aliquod genus recreationis et solatii pro hoc die tædium evitarent. Ingressi igitur ecclesiæ limina adolescentuli quidam, casu fortuito ostium quoddam reperiunt semiapertum, quo per gradus ascenditur ad superiora murorum. Eo accurrentes levitate puerili, gradatim insuper murales ascendebant basilicæ testudines, ea ut reor intentione, ut per altas turriculorum fenestras, seu si qua vitrearum fenestrarum essent foramina, liberius personarum et habitus et gestus respicerent, et earundem dialogos auditu faciliori adverterent; Zaccheum in hoc imitantes, *qui cum esset statura pu-*

So great a crowd watches it that the young people enter the church,

and find a door open leading to the roof.

They go up, to view the play.

[1] *polyandri*] *i.e.* the cemetery. Larvatores were the players, acting a miracle play.

sillus, ut videret Jesum, arborem ascendit sycomorum. Sed, ecce! intimatum est matriculariis[1] quod agebatur ab adolescentulis; qui nimirum verentes ne puerorum indiscretio, desiderio videndi personas, quarum officio prætaxata transigebatur repræsentatio, fenestras vitreas perforaret, vel aliquo modo detereret, illos insequebantur cursu pernici; ipsosque temeritatis argutos, alapis gravioribus expalmatos coegerunt reverti.

S. Luke, xix. 3–4.

The watchmen give chase and beat them.

Quidam vero puerorum, pœna sociorum conspecta, in insequentium manus formidans incidere, superiores secessit in partes, quoadusque deveniret cursu prærapido ultra crucem magnam, tunc temporis collocatam in altaris B. Martini confinio. Ibi vero stans et deorsum aspiciens, quadrato cuidam lapidi pedem imposuit incautius; qui a muro solutus et decisus, non sine fragore magno super lapideum decidit pavimentum; et, non obstante duritia, in infinitas partes est comminutus. Adolescentulus vero suo destitutus fulcimine, horrendo stupore percussus, solotenus corruit, et ibi per aliquantum temporis articulum exanimis jacuit, et mortuo simillimus. Circumstabant plurimi graviter suspirantes, de casu tali miserabiliter ingemiscentes, dolores suos lacrymarum exuberantia protestantes. Parentes ejus ejulabant, laniabant capillos, clamorem et ululatum crebris interrumpebant singultibus; ignorantes, quia in brevi Divina dispensatione tristitia in gaudium, ploratus in risum esset convertendus. Non passus namque Deus ecclesiam, in Sui et Confessoris honore dedicatam, quasi cæde humana pollui; sed volens eam majoris in posterum auctoritatis haberi, volens etiam testimonium perhibere veritatis, illi quæ interim fiebat suæ resurrectionis repræsentationi; in omnium qui aderant conspectu adolescentulum, qui mortuus credebatur, erexit incolumem, adeo ut nec aliquam in toto corpore suo esset perpendere læsionem. Factum est ergo, ut qui præ

One of the boys falls to the ground,

and lies as if dead.

The grief of the spectators.

The resurrection is repeated inside the church as well as out.

[1] *matriculariis*] *i.e.* watchmen, or keepers.

populi multitudine extra ecclesiam repræsentationi non poterant interesse, mirabilius viderent resurrectionis indicium intra corpus ecclesiæ; et non tantum resurrectionis, sed passionis Dominicæ. Per decisionem namque lapidis, sine manu decidentis a muro, plane indicabatur, sine admixtione virili, ex virgine Dominica Incarnatio: per utriusque casum, scilicet et lapidis et pueri, significabatur passio Ejusdem, hominis et Dei. Veruntamen lapis cadendo confractus typum gessit arietis occisi; adolescens vero typum Isaac permanentis illæsi. Unde Cujus passionis secundum humanitatem signum fuit ruina; Ejus etiam resurrectionis secundum Divinitatem signum exstitit erectio miraculosa.

[*Adolescentulus Beverlacensis, omnibus membris contractus, sanatur.*]

A poor woman's son at Beverley is diseased and a cripple.

Erat Beverlaci adolescentulus duodennis, mulieris pauperculæ filius, qui gravi licet curabili incumbente morbo, diu decubuerat in lecto languoris; cui processu temporis evanescenti, successerat alius gravior et incurabilis. Ex chronico namque languore adeo fuerat exinanitus, ut ossibus adhæreret pellis, consumptis carnibus; in tantum exhaustus et extenuatus macie, ut vix humana fungeretur effigie. Cutis crispabatur in rugas; hirudinis in modum exsugentis incumbens languor ossium exsuxerat medullas; erant et tibiæ et cruscula gracilitate tenui (?)[1] gradiendi usibus inepta penitus et inutilia. Nervi tibias colligantes et femora per exinanitionem erant ita contracti, ut non possent poplites aperiri; tibiæ a cruribus, pedes a natibus per extensionem nequirent separari; erant et pedes distorti, ac si essent opilionis pedes; recurvati pedum articuli, in modum curvaturarum unci ferrei. Si quando ne-

A description of his condition.

[1] *tenui*] Todina, in the printed copy, an unintelligible word.

cesse habuit in matris tetige[1] mutare locum, manibus et genibus quasi pedibus quatuor innitebatur, in modum quadrupedum. Consueverat mater paupercula, uterino suo compassa et ejus condolens miseriæ, ipsum humeris impositum, festis præcipue diebus, ad Sancti Johannis ecclesiam deportare, eum juxta tumbam collocando, donec ipsum completo reportaret officio. Superat enim ut solummodo Divinum exspectaret adjutorium, cum jam invaluisset hæc pestis in triennium.

He crawls on his hands and feet.

His mother used to carry him to the minster on her back.

Abjiciens igitur funditus spem curationis humanæ, confisa est in Domino, non in homine; non dubitans quin Qui quadriduanum suscitavit defunctum, poterat et triennem erigere contractum. Cum jam in die depositionis beati Confessoris ipsum ad ecclesiam ex more detulisset, et collocasset ad tumbam, Divinam obnixius invocavit clementiam, ut filio suo dignaretur conferre medelam. Confessori supplicavit devotissime, ut pro sui intercederet filii sospitate. Oravit mater pro filio. Pro se oravit et filius lacrymis perfusus uberibus. Exaudivit autem eos *Pater misericordiarum et Deus totius consolationis* in sua invocatione, Qui prope est omnibus invocantibus Eum in veritate. Non potuit eis deesse Dominus adjutor, pro quibus intervenit tantus intercessor. Volens ergo Dominus urgentis solennitatis diem ostensione miraculi memorabilius solennem, et in posterum solennius haberi memorabilem; adstantibus universis qui ad horas matutinas convenerant, morbum quo laboraverat adolescentulus mirabiliter effugavit, et eum erexit incolumen. Relaxatis nervis extensæ sunt tibiæ; rectificati sunt flexus poplitum; pedibus, qui distorti fuerant, incedendi reparatur officium. Erectus igitur et pedibus innixus, vultum attollebat ad cælum, quem paulo ante ad terram habuerat defixum: in speciem restitutus est hu-

On one occasion she places him at the tomb,

and prays for him.

2 Cor. i. 3.

The boy is cured.

[1] *tetige*] The editor of the Acta SS. supposes that this is identical with *tecto* or *tugurio*.

manam, qui antea in motu suo effigiem repræsentaverat belluinam: in suæ tamen erectionis initio vicinæ pyramidis usus est appodiamento,[1] ad modum pueri plostello innixi humum pæne signantis mento. Adhærens tumbæ, deambulavit a latere; et eam gyro circuiens, suam prætentavit valentiam, diffidens adhuc viribus propter longam gradiendi insolentiam. Vires tandem suas expertus, assumpta confidentia, a tumba se amovit, et solo naturali pedum adjutus fulcimento, ante et retro, dextrorsum et sinistrorsum deambulavit.

His attempts at walking.

Cum denique cantu hymnidico, pulsatis campanis, ad altare duceretur a clero, aliud annexuit Dominus virtutis indicium præscripto miraculo. Cum enim flexis procidisset genibus ante altare, laudans Dominum in multitudine virtutis Suæ, nec haberet quid offerret Domino, Qui misericordiam fecerat cum ipso; ecce, Qui dederat ut posset incedere, donavit et quod Sibi posset offerre. Laudabilem offerendi consuetudinem Sua confirmavit auctoritate, quamvis, secundum Psalmistam, *super vitulum novellum, cornua producentem et ungulas,* placeat Domino laus cum cantico et magnificatio cum laude. Assem namque eadem hora jacentem conspexit ex opposito super tapetum, in gradu supremo ante altare evolutum et extensum; quem manu extensa acceptum exsurgens offerebat ad aram. Celebratis divinis domum reversa est mater cum filio, gaudens et hilariter eum habens in reditu præcessorem, quem paulo ante, tristis et mœrens, ad ecclesiam detulerat humeris suis insidentem.

The youth is conducted to the high altar.

Psal. lxix. 31.

There, on the topmost step, he spies a coin, which he takes up and offers.

[*Fossor quidam Beverlacensis cœcus factus est.*]

Anno revoluto, cum urgeret ejusdem dies solennitatis, suspenso, ut decuit, opere quolibet servili, manu transigendo laicali, satagebat clerus in ecclesia, omni qua

[1] *appodiamento*] a support, or prop; *plostello* is probably a crutch.

potuit diligentia, Deum vel Sanctum debitis officiis venerari. Sed erat fossor quidam in villa Beverlaci, animo irreverenti et infrunito, qui nihilominus instante solennitatis die operi fossoris præsumebat insistere. Hic a quadam scrobe suam effodit argillam; vel cupiditate lucelli cum non egeret illectus, vel forte angustia rei familiaris inductus, cum tamen mendicare quam peccare tunc temporis exstitisset honestius. Decuit igitur ut unius pœna a vesana populus cohiberetur audacia. Oportuit ut manifestis indiciis patefieret virtus sancti Confessoris. Factum est ergo, ut in ipso conatu operis adesset ultio tam præsumptionis temerariæ, quam præsumptuosæ temeritatis. Clauserunt namque se oculorum ejusdem palpebræ, et ita sibi invicem cohærebant quasi glutino conviscatæ, ut nisi pilorum prominentia extremitates et locum conjunctionis indicasset, potius continuæ fuisse viderentur quam contiguæ. Repentino casu stupefactus, abjecta scrobe manus apposuit ut cilia divideret; sed facilius partes rupisset continuas, quam palpebras dissociasset conclusas.

A labourer at Beverley digs on St. John's day.

His eyelashes stick together.

Quid plura? qui paulo ante visum habuerat acutum et perspicuum, se jam doluit oculorum lumine destitutum. Necesse igitur habuit ut illum haberet tutorem et advocatum, quem prius offenderat per contemptum. Restabat ut qui inflixerat supplicium, supplicanti præstaret auxilium; et qui pœnam intulerat ad correptionem, curam afferret ad suæ virtutis ostensionem. Ducebatur igitur ad sancti Confessoris ecclesiam, superposita manu læva ductoris humero, dextram subeunte baculo. Priusquam humiliaretur, deliquit; multiplicatæ sunt infirmitates ejus, et postea acceleravit ostendens se sacerdotibus. Quod publice commiserat, publice confessus est; et injuncta sibi quæ decuit pœnitentia, ibidem per octo dies jugi vigilabat jejuniorum acerbitate, invictumque non relaxabat spiritum ab oratione. Obstructus est meatus et via lacrymarum; sed quod

The blind man is taken to the minster.

He fasts for eight days.

per oculos exire non potuit, per poros partium adjacentium in modum sudoris erupit.

St. John appears to him.

Decursis jam octo diebus, apparuit ei in somnis de nocte vir quidam, reverendi admodum vultus, statura procerus, ætate maturus, habitu pontificali indutus; qui ipsum manu dextera apprehensum et erectum, passu incedens pomposo, circa ambitum duxit ecclesiæ, educens eum ad ostium, quod aquilonem est respiciens; et processione finita, ad locum quo eum apprehenderat mansuete reducens. Apposita deinde manu ad oxellum,[1] sudore, qui illis in partibus evaporare solet, ob vicinitatem cordis et caloris abundantiam, oculos ejus perunxit, et, eum obdormire præcipiens, evanuit. Quo facto, cum jam expergefactus a somno evigilasset, oculos, qui paulo ante palpebrarum objectu obstructi fuerant, aperuit; et visum se recepisse gavisus, adstantibus universis, Deum et Sanctum una cum ipso laudantibus in operibus suis, quod ei in somnis acciderat ex ordine revelavit. Ecce hic adimpletur quod pollicitus est Dominus discipulis Suis, exspuens in terram Dominus lutum fecit, quo linivit oculos cæci nati, et visum non præhabitum mirabiliter contulit. Sanctus vero Confessor, Magistri secutus exemplum, et ab Eo abundanter edoctus, sudore oculos istius excæcati perunxit, et visum præhabitum miraculose restituit. Sed cæcus natus illuminatus a Domino in nullo peccaverat; imo nec parentes ejus, propter quod cæcus nasceretur; sed ut manifestaretur gloria Dei in illo. Cæcus iste, Confessoris mysterio illuminatus, pœnam sibi inflictam meruerat delinquendo; cui, cum peccati sufficienter pœnituisset, erepto visu Divinitus restituto, relaxata est pœna; ut Dominus glorificaretur, et Confessoris agnosceretur potentia.

His eyes are opened.

S. John ix. 6.

Ibid. ix. 2.

---

[1] *oxellum*] sc. axillam.

Cæcus quidam Eliensis per Sanctum Johannem recuperat visum.

Erat vir quidam in partibus Eliensibus, longo tempore visus beneficio destitutus. Hic non cessavit Sanctorum adeundo limina totam perambulare regionem, visum sibi confidens Divinitus restituendum per alicujus eorum interventionem. Vagatis igitur diversis regionis finibus, cum votum nondum esset assecutus, inspiratum est ei Divinitus ut adiret Beverlacum, ibi Beati Johannis postularet patrocinium. Nulla vel brevis intercessit mora, et iter suum arripuit omni qua potuit festinantia, modico contentus viatico, innixus baculo præambulo, et ei ducatum præstante quodam adolescentulo. Erat ei spes firma, fiducia constans, nulla dubietas suspensa, quod Qui monuit quærere, Suam ei virtutem erogando clarificaretur; Qui inspirare voluit indigno, ut Ipsius præsidium postularet. Hanc intellexit propositi constantiam; hanc vidit humani generis inimicus confidentiam. Vidit, inquam, et invidit. Invidit nimirum servo, qui ante ruinam invidit et Domino, cum sedem suam ponere disponeret in aquilone, ut similis esset Altissimo. Invidit et patri protoplasto, cum ipsum seducendo ejiceret de paradiso. Nitebatur igitur miselli invidus impedire processum, ne clarificaretur Sanctus ei invidiosus, per illud quod in ipso futurum cognovit miraculum. Antiqua processit calliditate, nullum sibi videns de novo excogitandum magis in hoc casu competere. Antiquitus namque in serpentina specie gustum pomi vetiti primitus persuasit Evæ, quam novit fragilem; Adam non ausus aggredi, quem vidit robustiorem; in femina prætentavit dolum, per quam pateret ei accessus ad virum. Similiter et hic, visa cæci constantia, personaliter non ausus est insurgere, ut a cœpto desisteret itinere; sed ductoris sui fragilitate notata, ipsum invasit, per ipsum cœptum iter impedire proposuit.

A blind man from Ely comes to Beverley.

A youth is his guide.

Satan plots against them.

Esaias, xiv. 14.

Suggessit igitur ei cogitationum malarum intentor, non immissor, ut, cum tempus et locum videret opportunum, ab eo clam recederet, ut vestes suas, necnon et suum furtive asportaret viaticum. Quod et factum est. Nam cum cæcus ipse nocte quadam, labore fessus et longo fatigatus itinere, gravi somno premeretur, surrexit ipsius ductor, immo seductor, et abiit collectis sarcinulis, asportans cum viatico quidquid alicujus reperit valoris. Quo cum evigilasset comperto, more doluit humano: spei tamen adjutorio dolorem ita temperavit, quod a proposito, desperatione victus, nequaquam resilivit. Novit enim quod non sit aptus Dei regno, qui manum mittens ad aratrum respicit retro; quod non sit dignus palma, cui odiosa est pugna palmæ præambula. Quæsito igitur quomodolibet alio ductore, et ei qui recesserat substituto, iter continuavit inceptum, quousque ad locum pervenit desideratum. Accedens ad ecclesiam Sancti, ibidem corpus maceravit jejuniis, ab oculis effundens lacrymas ad aquæ modum a fontis fundo scaturientis. Aures Divinæ clementiæ devotarum precum pulsabat instantia, ut visum, quo erat ipse destitutus, ei misericorditer restitueret. Beato Confessori supplicare non destitit, ut sua intercessione sibi a Domino salutem impetrare satageret. Audierat deinde ab Apostolo, quoniam *multum valet assidua justi deprecatio;* orationi didicerat annexam esse misericordiam, secundum illud Psalmistæ, *Benedictus Deus qui non amovit orationem meam et misericordiam a me.* Cum igitur nocte quadam, lacrymarum unda perfusus creberrima, genuum flexione et orationum continuatione jaceret fatigatus, poscente quietem animalium debilitate virtutum, paulisper cœpit obdormiscere. Apparuit autem ei in somnis reverenda quædam persona, pontificalibus vestimentis induta, quæ accedens ad eum, quasi penna anserina, melli purissimo intincta, oculos ejus linivit; et mox recedens, ipsumque de percipienda sospitate certificans, requiescere præcepit. Non multum post

The guide steals the blind man's clothes, and runs away.

Luke ix. 62.

The blind man finds another guide, and reaches Beverley.

His prayers and tears.

James v. 16.

Psal. lxvi. 18.

St. John appears to him in sleep; and touching his eyes, restores his sight.

evigilans qui cæcus fuerat, imminente diluculo, erecto capite, per fenestras vitreas lucis auroram vidit rutilare; et visum perspicacem se sensit recepisse per sancti Confessoris beneficium, cujus instanter poposcerat adminiculum. Laudans ergo et benedicens Dominum, lucernam accensam sub modio non posuit sed super candelabrum, in audientia cleri et totius populi, quod ei acciderat seriatim duxit exponendum. Dumque temporis moram fecisset, in ecclesia Deum et Confessorem de sospitate laudans percepta, tandem cum gratiarum actione reversus est ad propria.

S. Matt. v. 15.

[*Quomodo Beverlacum ab invasoribus immune servaretur.*]

Cessante universali interdicto,[1] cui per longum tempus subjacuit Anglicana regio, factum est ut inter regem et regni magnates gravis et insedabilis oriretur dissensio. Magnates enim pro majori parte a regia exigebant majestate libertates quasdam et privilegia, sibi (ut asserebant) debita ex antiqua et approbata regni consuetudine. Ipsi perseveranter suæ instituerunt exactioni; sed eos exaudire regiæ non placuit majestati. Rationabilis igitur postulationis, sicut eis videbatur, multoties irrationabilem perpessi repulsam, novum consilium duxerunt cogitandum. Convenientes ergo, unanimiter conjuraverunt, ut impeterent regem, quem suæ exactioni toties constitit se exhibuisse rebellem: a fidelitate tamen, quam regi sub juramento præstiterant, se in ipsius præsentia prius absolverent, quam contra eum arma bellando gestarent. Cum igitur dicta conjuratio regis innotuisset audientiæ, cum suis deliberavit domesticis, quanam posset industria eorum viribus resistere. Tandem maligno suorum familiarium acquiescens consilio, nuntios in partes destinavit trans-

The dissensions between John and the barons.

A rebellion is imminent.

[1] This interdict ended in 1213.

marinas, qui inde sibi strenuos in subsidium adducerent bellatores. Convenerunt igitur undequaque ad ejus mandatum alienigenæ et malefactores, eo animosius, quo eos pollicebatur stipendiis amplis donandos, regiisque ditandos muneribus. Horum tyrannidem inermes quidam et imbecilles Angligenæ formidantes, necnon et alii viri strenui, viam mediam eligentes, ut nec parti regiæ, nec parti adhærerent adversæ; hinc ad castrorum tutamina, hinc ad secessuum quorumcunque latibula, hinc ad cœnobiorum locorumque religiosorum præsidia, relictis domibus et agris, cum uxoribus et pueris, cum sua se transtulerunt familia: parvipendebant enim jacturam totius possessionis suæ, dummodo corporalia supplicia, exquisitaque tormenta, quæ aliis didicerunt illata, quoquo modo possent evitare. Quia vero villam Beverlaci privilegiatam noverant a diebus antiquis, confugerunt eo ex partibus adjacentibus plurimi, Dei confisi præsidio et sancti Confessoris.

The king seeks help abroad.

Many persons seek protection.

Some go to Beverley, as it is a privileged place.

Advenerunt illuc una cum aliis milites cujusdam magnatis vicini, scilicet comitis, ei nolentes contra barones adhærere, et partem regiam cum ipso fovere; ibique perhendinaverunt sub Dei et Sancti protectione. Comes super hoc indignatus, et militum suorum inibi moleste ferens receptationem, canonicis, ballivis, et burgensibus communiter dedit in mandatis, ut hostes et seductores, quos (ut asserebat) penes se receptaverant, omni dilatione prætermissa a villa propulsos excluderent, nec eos diutius ibidem receptaculum habere permitterent. His insuper mandatis terribiles adjecit comminationes, constanter asseverans, quod nisi obtemperarent mandatis, eos in manu valida invaderet; villamque totam in cinerem et favillam redigeret. Sed quamvis ex his comminationibus irruere possent in viros constantes tremor et formido, ipsi nihilominus qui mandata susceperant, Divino fidentes adminiculo, et patroni sui sancti, quod sæpius experti fuerant, certi patrocinio, eo magis permanserunt intrepidi, quod man-

Certain soldiers of a neighbouring noble take shelter at Beverley.

Their master demands them of the authorities,

who refuse to give them up.

datum quod acceperant, nullo sciebant rationis firmamento muniri. Inito autem consilio, ei dederunt in responsis, quod nec homines suos, nec alios quoslibet qui eo tanquam ad asylum confugerent, a villa, sicut nec a corpore ecclesiæ, seducerent; ne eo ipso privilegia sua mererentur amittere, si sibi ab antiquis diebus indulta abuti præsumerent libertate. Quo audito, comes non modico furore accensus, lucri avidus, et more lupino ad rapinam paratus, necnon satellitum tam equitum quam peditum armata stipatus multitudine, castra illico movit; [et villam] Beverlaci, cujus inhabitatores sibi rebelles cognoverat, evertere proposuit.

The nobleman proposes to destroy Beverley,

Cum autem audisset quod ex orientali parte, propter fractionem pontis Hullæ fluvii, nequaquam liberum haberet accessum; ex parte aquilonali in villam destinavit irruere, ubi nullum obstitit offendiculum. Non patuit ei accessus ab oriente, et merito: cum in Sancti sui domesticis expugnare niteretur Orientem ex alto. Ad aquilonem divertit, existens a patre diabolo, qui sedem ponere disposuit in aquilone; unde et prophetatum est, malum esse parandum omnibus habitatoribus terræ. Cumque non longe a villa, per spatium scilicet octo milliarium, cum suo hospitaretur exercitu, crastina illucescente aurora illam invasurus; humilitatis amator Dominus, Qui propria virtute colla calcat superborum atque sublimium, imminenti periculo celere opposuit remedium. Nam cum post cœnam comes et sui commilitones ex more suo colluderent, et faces accensas in alterutrum projicerent, decidit ex improviso facula quædam super pedem comitis; quæ pedi adhærens, nequaquam inde excuti, nequaquam inde a festinantibus ministris tanta celeritate potuit amoveri, quin eum ita reliquisset cauteriatum, ut vix eum terræ valeret affigere; inde crastino ascensurus equum, vix contingere posset scansilis orbiculum. Perterritus igitur omine tristi et auspicio infelici, de prudentum virorum consilio a proposita destitit præsumptione; pœnæ magis

S. Luke, i. 78.

Jerem. i. 14.

and to enter the town from the north side.

On the night before the attack, his foot is burnt.

He desists from the attempt.

formidine, quam virtutis revocatus amore. Ecce! hic miraculum satis illi consimile, quod accidit auras carpente sancto Confessore. Nunc enim iste, præsumens irruere in peculiarem populum Sancti, ustus est in pede; tunc ustus est diaconus suus in facie, temere se ingerens ut particeps esset visionis suæ, dum ei appareret oranti Spiritus Sanctus in columbina specie.

See before.

Another peril to Beverley at the same time.

Erat eodem tempore vir alius, magnus et potens, quo nullus in regno major, nullus in totius regionis ambitu potentior. Accesserunt ad eum, cognita ejus potentia et tyrannide, ut dicebatur, quidam mentis malignæ, indemnitatem Beverlaci moleste ferentes, et ex eorum successibus macrescentes invidia suggillante: quibus damna sua viderentur leviora, si vel omnibus, vel saltem vicinis essent communia; videretur eis sua læsio mitior et tolerabilior, si aliis consimilis infligeretur vel gravior. Hi, inquam, se offerentes illius potentis conspectui, constanter asseverabant Beverlacenses præ aliis regiæ majestati esse rebelles; regis et regni, libertatum et privilegiorum suorum obtentu, infestos esse proditores. In cujus rei argumentum allegabant, quia in villa Beverlacensi jugis erat inimicorum regis receptatio; ibidem recondebantur eorundem thesauri inextricabiles; quod alios, injurias, contumelias, et damna plurima perpessos, ipsi soli redderent indemnes. Ut autem efficacior esset ipsorum instigatio, protestabantur sub juramento, quod si ipse in persona eo vellet accedere, vel saltem commilitones et servientes suos in manu robusta eo destinare, tantam ibi obtineret pecuniæ, auri et argenti, abundantiam, qua adjutus universitatem hostium suorum trepidam redderet et confusam. Idipsum ei intimabant et sui familiares, insatiabili desiderio quæstui et lucro inhiantes; ad idem instigabat prædictus, nondum sufficiente pœna correptus; per alium exequi volens et perficere, quod per se nec ausus est adimplere.

A second nobleman is incited to break up the privileges of sanctuary,

on account of the way in which it was abused.

Horum crebris et repetitis persuasionibus adquiescens

magnas prætaxatus, concepit in animo, et protestatus est in propatulo, quod Beverlacensium seditionem non relinqueret ulterius impunitam; quodque per supplicium eis infligendum aliorum coerceret audaciam. Puniendi etiam modum non reliquit indeterminatum; acerbitatem inferendi supplicii sub silentio non sustinuit occultari: jurejurando namque confirmavit, quod in propria persona eos impeteret; quod nihil penes eos inveniri posset pecuniæ, quam eis relinqueret; quod domus combustibiles traderet incendio; lapidea ædificia multiplici dirueret machinamento; quosdam captivitate mancipandos ergastulo [traderet] carceris tenebrosi; quod non relinqueret lapidem in ipsius ecclesiæ fabrica, eo quod hostibus suis ostia præbuisset aperta. Comminationum suarum seriem fine conclusit terribili, dicens, quod ante dierum octo decursum Beverlacum tali traderet exterminio, tantæque desolationi, quod viso loco deserto in posterum diceretur a transeuntibus, "Hæc fuit villa Beverlaci." Audientes hæc Beverlacenses, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos. Qualis igitur fuit et quam clamosa pusillanimium lamentatio, quanta propter notam comminantis tyrannidem feminei sexus formido, quam larga inter mulieres lacrymarum effusio, non est nostræ facultatis evolvere.

He vows to plunder and destroy Beverley

so that only its name remains.

Viri autem et maturiores ætate viriliter se gerentes, et saniori utentes consilio, sub vultus constantia nitebantur, ut decuit, timorem prudenter dissimulare; ne eo ipso hostes suos hilares redderent et jucundos, si eos deprehenderent turpiter timore confusos. Certum erat [non ita] hanc emanasse comminationem ab homine, quin careret effectu; non esse impossible comminantem mutare propositum, qui de rerum numero esset mutabilium. Notum erat Jonam a Domino missum prophetasse Ninivitis, intra quadraginta dies esse Ninivem subvertendam; cum tamen competentem egissent pœnitentiam, pii Conditoris indignatione remissa,

The conduct of the men of Beverley.

Their reliance upon God.

non fuisse subversam. Si ergo Dominus manum revocavit ultionis conditionaliter intentatæ, cum eos qui deliquerant vidisset pœnitentes; quanto magis illos perdi non sineret, quos in ea qua conturbantur parte penitus novit innocentes. Confisi sunt se eadem facilitate hujus posse potentis malitiam effugere, qua a supradicti comitis insultu liberatos se noverant Dei virtute, et patrocinantis Confessoris opere. Meditabantur ergo quilibet intra se, *Si Dominus salus mea, quem timebo? Si Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Clamaverunt igitur ad Dominum, et salvi facti sunt. In Deo speraverunt, et non sunt confusi.* Infra namque spatii brevitatem, infra modici temporis angustiam, quam dictus magnas Beverlacensium subversioni temerario præfixerat ausu, contigit ut subita correptus ægritudine, repentino miserabiliter exspiraret interitu; justo Dei judicio rueret ipse, qui eos cogitaverat destruere; diem clauderet extremum, qui aliis minitaverat exterminium. Tantam igitur gratiam tantumque favorem populo Beverlacensi in suis et sancti Confessoris meritis dignatus est Dominus impendere, ut in toto tam diræ persecutionis tempore nulla incursione turbarentur hostili, qua certum erat fere universas urbes Angliæ turbari; fere nullus inveniretur, qui ei injuriari auderet, vel si esset qui hoc attentaret, ultio gravis festina non de esset.

Psal. xxvi., 1–2.

Psal. xxi., 6.

As a judgment, the nobleman dies.

[*Quomodo lumen mirificum e tumba Sancti Johannis radiaverit.*]

Non est, ut arbitror, sub silentio prætereundum notabile quoddam, quod ad tumbam Sancti diebus illis accidit miraculum. Cum namque tempus urgeret Quadragesimale, compertum est primitus a quibusdam ecclesiæ ministris in crepusculo serotino, ab ipso mausoleo immensæ claritatis eradiare fulgorem eo in loco, ubi columnæ marmoreæ illud sustinentes superpositum,

The tomb described, and the light shining from it.

super lapidem pyramidis fundabantur inferiorem. Videbatur autem lumen erumpens, per columnas ascendendo, primitus emicare; deinde se in latum diffundens, miro fulgore totum spatium, duobus lapidibus columnarum adjutorio interceptum, illustrare. Advocabant sibi alios rei hujus compertores, ut essent ejusdem visionis participes, qui et perhibere possent testimonium veritatis, cum congruum adesset tempus revelationis. Idem lumen, quod viderant primi, viderunt et ipsi; nec erat lumen apparens momentaneum, sed quasi per horam unam continuatum. Non potuit, sed nec debuit, res ista tam miraculosa subticeri; tanta meruit lucerna poni super candelabrum, non sub modio recondi. Factum est igitur ut publicaretur istud, relatu et testificatione eorum qui intererant ecclesiæ ministrorum, quorum ex subsequentibus verum constitit fuisse testimonium. Convenerunt enim hora, qua lumen antea apparuerat, ad ecclesiam plurimi oculata fide desiderantes rei veritatem experiri. Datum est autem plurium, immo fere omnium qui aderant, devotioni, singulis diebus, per duarum hebdomadarum spatium vel amplius, lumen modo prædicto renitens intueri.

Some see the light imperfectly.

Erant tamen plerique, qui [licet] cum aliis, lumen ipsum manifeste intuentibus, visus aciem ad tumbam converterent; ad ejus tamen virtutem, quasi oculis suis ne viderent obscuratis, penetrare non possent: quibus credibile est, fidem sinceram internamque defuisse devotionem, et ob hoc in oculos exteriores tantam irruisse caliginem. Non transiit igitur ad videndam coruscationem luminis eorum visus, aliquo interveniente spirituali et invisibili offendiculo; sicut legitur, quod opposita nube non transit oratio; quemadmodum etiam legitur in Evangelio, quod oculi discipulorum euntium in Emmaus, cum appareret eis Dominus in via, tenebantur ne Eum agnoscerent; quia nimirum talem Se exhibuit eis in corpore, qualis apud eos habebatur in mente.

Lament. iii. 44.

S. Luke, xxiv. 16.

Others have false theories about its origin.

Erant alii, quibus licet datum esset lumen ipsum evidenter conspicere, erronea tamen laborarent et illuderentur opinione. Æstimabant enim lumen dictum, per reverberationem luminis cujusdam cerei, ante feretrum indeficienter ardentis in pelvi, ad corpus marmorei mausolei perpolitum et planum ibidem irradiare; et secundum flammæ ejusdem cerei scintillationem, visum ad lapidem per columnas ascendere. Ad hujus igitur tollendum erroris scrupulum, ad hanc amovendam ambiguitatem, ut indubitanter constaret lumen tumbæ ex cerei lumine nullatenus sumpsisse originem, claudi et pessulo obserari jussa sunt ostia duo, unum chori et aliud pulpiti, quæ tumbæ intererant et cereo; per quorum medium videri posset aer medius fuisse immutatus, et luminis ad tumbam facta fuisse reverberatio. Clausis ergo, ut jussum fuerat, et obseratis duobus ostiis, nihilominus in uno etiam soluto evidentius visum est ad tumbam lumen coruscare præfulgidum, cum majus nimirum superveniens luminare minus obfuscare soleat, et ei afferre minoramentum. Aperto igitur patuit indicio, ab illa vera luce, *quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,* ortum habuisse lumen, quod ibidem apparuerat. Clarificavit autem merito lux ista Beatum Johannem, cui in mortalitate posito non fuit vanum surgere ante lucem; super quem adhuc superstitem signatum erat lumen vultus Dominici, id est lumen gratiæ, qua reformatur imago Dei in homine ad Ejus similitudinem condito superiori virtuti animæ impressum fuerat, id est rationi; qui et lucerna a Domino erat illuminata, cum officium gereret prædicatoris; in qua fuit lux, id est cognitio, quæ lucet in homine tamquam in fictili vase; unde dicit Apostolus, *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.*

It is said that the light was reflected from a candle,

This is tested and disproved.

S. John i. 9.

[*De ruina cujusdam turris ecclesiæ Beverlacensis.*]

Erat eodem tempore, in medio crucis ipsius basilicæ, præcelsa quædam turris exstructa, admirabilis pulchritudinis et immensæ,[1] adeo ut in eo se jactitaret virtus et subtilitas artis cæmentariæ. Processum erat eatenus in ipsius turris fabrica, ut completum esset opus lapideum; hoc solum totius superesset consummationi, ut superponeretur tectum lapidei operis, proportionatæ celsitudinis. Artifices qui præerant operi, non tantum quantum oporteret circumspecti; non tam prudentes, quam in arte sua subtiles; magis invigilabant decori, quam fortitudini; magis delectationi, quam commodo stabilitatis. Qui cum columnas quatuor erigerent cardinales, velut totius supercollocandæ molis fulcimina; eas subtiliter, quamvis non firmiter, inserebant operi antiquo, eorum more qui pannum novum assuunt inveterato. Unde factum est, ut nec bases, nec stylos columnarum illius efficerent firmitudinis, út sustinere sufficerent molem immensam tam admirabilis et tantæ arduitatis; quarum debilitas, quamvis in processu operis satis posset adverti per hiatus et rimas partium, per columnarum quarundam marmorearum fissuram in longam a base usque ad epistylium; ab operis tamen incepti nequaquam arbitrabantur continuatione desistendum, cum tamen certum sit, paratum esse ad ruinam illud ædificium, quod super debile collocatur fundamentum. Quanto igitur lapidum ampliorem superponebant cumulum, tanto magis accelerabant turris præcipitium: eo immensiores factæ sunt stylorum et basium rimæ, quo plus eos præsumpserunt onerare.

The large central tower at Beverley is made too heavy for its supports.

Cracks appear in the pillars below.

Tandem factum est, ut, metu imminentis ruinæ, tam cleri quam plebis desisteret pars magna ab ingressu

Many people dare not

[1] The architectural information in this chapter is of much value. We learn from Thomas Stubbs that archbishop Kinsius, circa 1050, built a large tower which contained two bells.

enter the minster.

ecclesiæ. Sacerdotes nihilominus et Levitæ, et alii qui ex injuncto sibi officio ad chorum frequentandum erant astricti, horis statutis et debitis eo convenerunt, ut Divinis vacarent obsequiis. Confisi sunt quod non permitteret eos obrui, vel morte subitanea aliquatenus præoccupari, cui totis viribus, pura mente, interna devotione satagebant famulari. Non diffidebant de Confessoris sancti subsidio, cujus relliquiæ in eo, qui præsens erat, continebantur inclusæ locello. Patefecit autem, qui sequebatur eventus, quod Ejus Confessoris est miserator Dominus. Nam cum circa mensis Octobris initium media nocte surgendum esset ad confitendum Domino, ac nocturnum officium de more celebrandum in choro; quidam sacerdotum, qui, Deo, ut reor, disponente jacens in lecto, partem noctis transactam præter morem solitum duxerat insomnem; diuturnitate jacendi, et dormiendi etiam impotentia fastiditus, surgens, etiam adiit matricularios; quos reperit dormientes; a somno suscitavit, eosque ut pulsarent induxit, cum superesset adhuc quasi unius horæ spatium, ut eis signum surgendi et pulsandi præberet horoscopium. Cum igitur, congregato ad ecclesiam clero, nocturna decantaretur synaxis, corruit non longe a decantantibus lapidum pars magna de turri; quorum audito fragore omnes nimirum magno sunt timore perculsi. Summa igitur festinantia se transferebant a stallis suis, et inceptum continuabant officium, stantes ad alterutrum latus altaris. Non multo post auditus est alius fragor priore major, lapidum plurimorum iterum de turri corruentium; ac si præmissa levi quadam et simplici admonitione ut recederent, sequeretur edictum peremptorium, cui contumaciter supersedentibus minitaretur supplicium.

The clergy, however, go on with the services.

Stones fall and give warning.

The clergy leave their stalls and stand near the altar.

Relicto igitur choro, locum tutiorem, magis a turri distantem, arbitrabantur adeundum, et transeuntes sub pendente ruina descenderunt in ecclesiæ naviculam; ubi consistentes a latere fontium, ad finem usque cœptum perduxerunt officium. Vix completo officio ad

There is another fall of stones, and they go into the nave.

domos suas, licet satis vicinas ecclesiæ, pervenerant; et ecce! tota turris fundotenus collapsa, partes adjacentes secum trahens ad casum, vehementem dedit fragorem, in auribus humanis horrendum. Advertere licet in hoc eventu quam admiranda fuerit gratia Salvatoris, quantæ fuerit efficaciæ virtus sancti Confessoris. Disponente namque Domino, partes suas interponente Sancto, turri ruituræ provisum est illud tempus ruinæ, quo turbæ laicali læsio nulla posset inferri. Cum ministris ecclesiæ facta est admiranda dispensatio, cum et præter morem consuetam horam surgendi prævenirent, et bipartitus lapidum casus, præconatus vicem gerens, eis persuasisset ut alio se transferrent. Indultum erat etiam ipsis, qui intra septa ecclesiæ recubuerunt, matriculariis, dum, ut amoverent thoralia sua, transferrent stratoria; eis nulla ingereretur læsio corporalis. Deventum erat igitur adhuc, ut orientalem partem naviculæ ipsius ecclesiæ in chorum oporteret accommodari, altare vero supra tumbam erigi, feretrumque ultra medium tumbæ directe collocari. Quod cum factum esset, satis efficaci conjectura deprehensum est, quod lumen ad tumbam dicendum est aperuisse, et eum portendisse qui futurus erat eventum; quod scilicet corpus sancti Confessoris ad locum illum fuisset referendum, a quo fuerat ante translatum. Per hujus igitur sancti Confessoris merita, decurso præsentis vitæ stadio, nobis annuatur bravium permansurum, ab Eo Qui vivit et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

When they had gone home, the tower falls.

Their safety is ascribed to the mercy of God and the help of St. John.

The easternmost part of the nave is then turned into a choir.

DE PONTIFICIBUS ET SANCTIS ECCLESIÆ EBORACENSIS CARMEN,

[AUCTORE ALCUINO].

CHRISTE Deus, summi virtus, sapientia Patris,
Vita, salus hominum, factor, renovator, amator,
Unica lingua Dei, donorum Tu dator alme;
Munera da mentis, fragili da verba poetæ,
Irrorans stolidum vivaci flumine pectus,
Ut mea lingua queat de Te Tua dicere dona!
Te sine nulla valet dignum quid dicere lingua.
Vos quoque suppliciter cives contestor Olympi,
O Sancti, populus fortis, gens diva Tonantis,
Victrices aquilas cæli qui fertis in arcem,
Æthereo Regi regalia dona ferentes;
Qui vestri causa sacratum sponte cruorem
Fuderat in terris, ut vos salvaret ab umbris,
Inque Dei Patris Secum deduceret aulam:
Mecum ferte pedes, vestris componite carmen
Hoc precibus; patriæ quoniam mens dicere laudes,
Et veteres cunas properat proferre parumper
Euboricæ gratis[1] præclaræ versibus urbis.
  Hanc Romana manus muris et turribus altam
Fundavit primo, comites sociosque laborum
Indigenas tantum gentes adhibendo Britannas.
(Nam tunc Romanos fecunda Britannia reges
Sustinuit merito, mundi qui sceptra regebant)

The author invokes the aid of Christ,

and of the saints.

A description of York: founded by the Romans.

---

[1] *gratis*] raris, Mab.

Ut foret emporium terræ commune marisque,
Et fieret ducibus[1] secura potentia regni,
Et decus imperii, terrorque hostilibus armis;

Its grandeur and wealth.

Esset ab extremo venientibus hospita portu
Navibus oceano, longo sua prora[2] remulco
Navita qua properans ut sistat ab æquore fessus.
Hanc piscosa suis undis interluit Usa,[3]
Florigeros ripis prætendens undique campos.
Collibus et silvis tellus hinc inde decora,
Nobilibusque locis habitatio pulchra, salubris,
Fertilitate sui multos habitura colonos.
Quo variis populis et regnis undique lecti
Spe lucri[4] veniunt, quærentes divite terra
Divitias, sedem sibimet, lucrumque, laremque.

Hinc Romana manus turbatis undique sceptris
Postquam secessit, cupiens depellere sævos
Hostes, Hesperiæ regnum sedemque tueri,

The helplessness of the Britons when the Romans leave York.

Urbis tunc tenuit sceptrum gens pigra Britonum.
Quæ fere continuis Pictorum pressa duellis,
Servitii pondus tandem vastata subivit:
Nec valuit propriis patriam defendere scutis,
Vel libertatem gladiis revocare paternam.

Est antiqua, potens bellis, et corpore præstans, Æneis. i. 530–1.
Germaniæ populos gens inter et extera regna,

The Saxons are then brought over from Germany.

Propter duritiam dicti cognomine Saxi.
Hanc placuit ducibus regni conducere donis,
Ut foret auxilio patriæ pavor hostibus atque.
Ore favet vulgus clamoso mobile statim,
Et bona collaudat patrum consulta suorum.
Atria gazarum rumpunt regalia, genti
Mittere dona parant ignotæ, quo magis illa[5]
Annuat, ut placitæ feriant sibi fœdera pacis.

---

[1] It may perhaps be inferred from this that York was the official residence of the Roman dignitary called Dux Britanniarum.

[2] *prora*] vela, in marg. MS.

[3] The river Ouse.

[4] *Spe lucri*] A., followed by Gale, Froben, and Jaffé. Mabillon has *sepulcri*, forte certatim.

[5] *illa*] ille, B.

Ast indigna vident tantis exenia votis.
Legatos exire jubent, vada salsa carinis
Jam sulcare citis; dulci formidine vota
Ingeminant lacrimis, quoniam sic ipse movebat
Libertatis amor, patriæ spes ac redimendæ.

They conquer the foes of the Britons,

Quid jam[1] plura canam? properans exercitus, ecce!
Venerat undosi vectus trans æquora ponti,
Subsidium sociis referens, hostemque nefandum
Expulit et vicit multis per[2] bella triumphis,
Donec Picto ferox timido simul agmine fugit,
Conteptus propriis sese defendere in oris.[3]
Hæc inter majora dari stipendia poscit
Externus sibimet miles; hæc causa duelli
In sociam fuerat gentem convertere ferrum,
Et segnem populum patrio depellere regno.

and, in the end, the Britons themselves.

Hoc pietate Dei visum, quod gens scelerata
Ob sua de terris patrum peccata periret,
Intraretque suas populus felicior urbes,
Qui servaturus Domini præcepta fuisset.
Quod fuit affatim factum, donante Tonante,
Jam nova dum crebris viguerunt sceptra triumphis,
Et reges ex se jam cœpit habere potentes
Gens ventura Dei. Rexit tunc temporis almus

Gregory is bishop of Rome. His good works.

Gregorius præsul, toto[4] venerabilis orbi,
Ecclesiæ sedem Romanæ Maximus, atque
Agrorum Christi cultor devotus ubique,
Plurima perpetuæ dispersit semina vitæ.
Vomere nec solum Latios confregerat agros,
Sed bonus atque pius peregrini cultor agelli,

In A.D. 596.

Oceani tumidos ultra sulcavit aratro
Pectora Divini fluctus[5] gentilia verbi,
Arida mellifluis perfundens arva fluentis.
De quibus æquorei potus hausere Britanni

---

[1] *Quid jam*] Quid tibi, A.

[2] *per*] post, B.

[3] This line is added from A.

[4] *toto*] ita pro "toti" Alcuinus scribere solet, Jaffé.

[5] *fluctus*] Jaffé. The rest read *fluctu*.

Jam sibi perpetuæ, Christo donante, salutis.

The vision of prince Edwin.

Cf. Beda, H. E. ii. 12.

Eduin interea veterum de germine regum,
Euborica genitus, dominus per cuncta futurus,
Pulsus in exilium fugit puer invida regna.
Oroma[1] gentilis quæ viderat ipse supernum,
Nocte soporata, solus dum tempore quodam,
Anxia corda gerens curis, loca congrua adivit,
Et tacitus sedit sublustri lumine lunæ:
Vir stetit ignotus habitu vultuque repente
Ante oculos juvenis, verbisque adfatur amicis:[2]

The speech of the stranger in the vision, and his sign.

" Quæ te dura coquit, juvenum fortissime, cura?
" Rex Deus æternus cæli Qui sidera fecit,
" Quæ tu pulchra vides, solatia dat tibi certa.
" Ecce tuam vitam quærenti servat ab hoste;
" Insuper imperium latum tibi terminat undis.
" Rex Deus Ille tibi totum sit semper in ævum."
Imponensque suo[3] capiti pro fœdere dextram,
" Hæc tibi," dixit, " erunt nostri signacula pacti."
Nuntius his dictis subito discessit ab illo,
Cui vigor affatim venas decurrit in omnes,
Pulsa procul fugiens; et desperatio fibras
Liquerat. Eventus venientis dicta probavit
Hospitis; occubuit statim rex ense nefando
Invidus imperii vitæ simul illius atque.

Edwin returns home and becomes king.

Tunc juvenis rediens intravit amabilis urbes
Jam patrias, populi procerumque favore receptus.
Qui mox accipiens sceptri regalis honorem,
Quæsivit propriæ genti bona, largus in omnes;
Nec per sceptra ferox, sed de pietate benignus,

---

[1] *Oroma*] id est, visum, ut in Vita S. Willibrordi, cap. ii. Froben; Orama, Gale.

[2] Mabillon omits all between verses 99–1204, because it is a repetition of Beda. These lines are omitted for this reason in the transcript sent to Gale, but were inserted in it afterwards from the MS. at S. Theodoric. The verses were, no doubt, in both MSS., but the copyist, in the first instance, thought it useless to transcribe them.

[3] *suo*] Jaffé corr. The rest read *tuo*, and make this line a part of the speech.

Factus amor populi, patriæ pater, et decus aulæ;
Assiduis superans hostilia castra triumphis,
Imperioque suo gentes superaddidit omnes,

Cf. Beda, ii. ix.

Finibus atque plagis qua tenditur insula longe.[1]
Jamque jugum regis prona cervice subibant
Saxonum populus, Pictus, Scotusque, Britannus.

The peace and happiness of his reign.

Ibid. ii. 16.

Interea placida regni dum pace tribunal
Rexerat armipotens, sopitis undique bellis,
Justitiæ validis populos frenabat habenis;
Nec rapit arma furor, legum sub pondere pressus,
Ultrices timuit capitis quia quisque secures,
Provida ni toto servaret pectore scita,
Quæ posuit populis rector servanda subactis.

Ibid. ii. 9.

His marriage. A.D. 625.

Accipit uxorem australi de parte fidelem,[2]
Moribus egregiam, patrumque ab origine claram,
Omnibus ac sanctæ fidei virtutibus almam.
Cui datur antistes vitæ servator honestæ,

Paulinus comes with the new queen as her chaplain,

Nomine Paulinus, civis clarissimus urbis
Romanæ, magno meritorum fretus honore;
Qui fuit ore simul verax et pectore prudens,
Justitiæ cultor, verus pietatis amator,
Catholicus doctor, cælestia dona ministrans
Gentibus æquoreis; solis ceu lucifer ortum
Præcurrens tetras tenebrarum discutit umbras,
Atque diem monstrat mundo venisse serenum.
Sic pater ille pius Divino lumine verbi
Expulit humanis tetricas de cordibus umbras.
Quique die quadam constanti pectore regem
Aggressus retulit signum, quod diximus olim

Ibid. ii. 12, 13.

and gives to the king the sign seen by him in the vision.

Nocte sub obscura juvenem vidisse paternis
Finibus expulsum, posuitque in vertice dextram.
Territus agnoscens prædictæ signa salutis
Rex, solio supplex statim descendit ab alto,

---

[1] *longe*] longa, MS.; "Quin et "Mevanias insulas imperio subju- "gavit Anglorum" (H. E. ii. 9).

[2] Sc. Ethelburga, daughter of Ethelbert, king of Kent.

The king accepts it, and promises to be a Christian.

Et ruit ante pedes venerandi antistitis, atque,
" Omnia nunc faciam," dixit, "quæcunque spopondi,
" Atque Deum cæli credens venerabor ubique,
" Qui mihi concessit vitam regnique coronam;
" Namque erit Ille mihi solus Deus omne per ævum.
" Sed modo dic nobis, sit qualiter Ille colendus ?"
Cui prompto gaudens respondit episcopus ore:
" Fœda procul fugiat primum cultura deorum;
" Nec pecorum sanguis falsis plus fumet in aris;
" Nec calidis omen fibris perquirat aruspex;
" Nec cantus volucrum servet vanissimus augur.
" Omnia sternantur fundo simulacra deorum."

He keeps his word.

Hinc pius antistes fidei mysteria cœpit
Testificare palam constanter in ordine cunctis;
Donec ipse fidem concepit pectore toto
Rex pius, et populo persuasit credere Christum.
Ecce! sacerdotum Coefi[1] tunc temporis auctor
Errorumque caput fuerat; cui rex ait, "Eia,

Edwin bids Coifi, the high priest, pollute the pagan temple:

" Arripe tela tibi prius inconsueta, sacerdos,
" Et jaculo celsum primus tu pollue fanum!
" Qui fueras scelerum doctor, nunc esto salutis."[2]
Annuit his dictis senior, paucisque respondit;
" Hactenus incerto mea stamine vita pependit,
" Obruit et dubiis animum caligo tenebris;
" Exhinc certa sequar; cupiens agnoscere verum,
" Æternumque Deum; vel si sit[3] vita futura;
" An tormenta malis, maneant an præmia justis."
His rapuit dextra dictis hastile minaci,
Atque marem conscendit equum non more sueto,[4]
Cui per colla jubæ volitant, tumet ardua cervix;
Pectore sublato velox fodit ungula terram;

Cf. Æn. viii., 596, &c.

---

[1] *Coefi*] MS.; Caefi, Gale and Jaffé; Cæfi, Froben.

[2] Alcuin does not follow Beda exactly. Coifi was not ordered, but volunteered to desecrate the temple.

[3] *si sit*] corr. Jaffé; sistit, MS., Gale, and Froben.

[4] "Non enim licuerat pontificem " sacrorum vel arma ferre, vel " præter in equa equitare." H. E. ii. 13.

Impatiensque moræ quatiebat morsibus aurum.
Terribilis qualis curvo fit Parthus in arcu, — *which he does.*
Vel si longa leves vibrat hastilia in auras,
Talis et ipse petit jaculo fastigia fani.
O nimium tanti felix audacia facti!
Beda, ii. 13. — Polluit ante alios, quas ipse sacraverat, aras.
Plena fides patuit, nec adhuc in fonte lavatus,
Explevit virtutis opus pietate fideli.
Turba salutiferum sequitur mox tota magistrum;
Viribus unanimis sternunt cæduntque sacellum:
Tunc erecta ruit fani structura profani,
Funditus in cineres etiam destructa fatiscit.
Beda, ii. 14. — Adfuit interea tempus Paschale per orbem,
Quo rex cum populo statuit baptisma subire,
Euboricæ celsis etiam sub mœnibus urbis; — *The baptism of the king, &c., at York, at Easter, A.D. 627.*
In qua tecta Deo jussit cito parva locari,
Sumeret ut sub eis sacram baptismatis undam.
Dum festiva dies inluxit temporis almi,
Cum natis ducibusque simul, cum plebe sequenti,
Undecimo regni Christo sacratus in anno est
Fonte salutifero, præfatæ in mœnibus urbis;
Cujus abhinc culmen sublimius extulit ille, — *York is made a metropolis, and Paulinus its first archbishop.*
Metropolimque sui statuit consistere regni.
Cf. Beda, i. 29. — Sic quoque Gregorius præsul decreverat olim,
Semina dum vitæ Romana misit ab arce
Gentibus Anglorum, confestim præcipit urbem
Hanc caput ecclesiis et culmen honoris haberi,
Pallia, pontificesque in ea vestire sacratos.
Sic pius antistis[1] primum Paulinus habebat;
Qui Domini legem meditans in nocte dieque,
Sedulus in populos sparsit præcepta salutis;
Plurima quapropter convertit millia Christo;
Et fidei flammis, virtutis et igne coruscans,
Frigora bis ternis borealia depulit annis,
Rex quibus egregius regnaverat Eduinus idem,

[1] *antistis*] so in MS. Ita Alcuinum scripsisse puto, Jaffé.

Paulinus's good works.

Disposuitque suas justo moderamine leges;
Inlicitans[1] servare fidem donisque minisque;
Ecclesiasque suis fundavit in urbibus amplas.
Ex quibus Euboricæ, solidis suffulta columnis,
Nobilis illa manet celso speciosa decore,
Qua statione sacra fuit ille lavatus in unda,
Quamque diu vixit, Christi præcepta tenebat.
Illi quapropter clemens meliora parabat
Tradere regna Deus, luci sociata perenni.
Nam sibi præscriptæ mortis dum venerat hora,
Belliger occubuit subito socialibus armis.
O res cara[2] nimis terreno fidere regno,
Quod præceps fortuna rotat, fatisque malignis
Vertitur, et variis semper motatur in horis!

The death of Edwin, A.D. 633. — Beda, ii. 20.

Ecce! decem et septem postquam regnaverat annis,
Eduinus occubuit, regum clarissimus ille;
Post quem non habuit præclara Britannia talem.
Hoc tamen Omnipotens fieri non passus inultum est,
Sed dedit Oswaldum regis regnare nepotem.

Oswald, Edwin's nephew, claims the throne. A.D. 635. — Beda, iii. 1, 2.

Qui subito veniens externis exul ab oris,
Firmiter invictæ fidei confisus in armis,
Agmina parva trahit[3] properans, et pergit in hostem,
Vastantem patriam, ferro flammisque cremantem
Millibus innumeris, spoliis nimiumque superbum.
Sed pius Oswaldus numero non territus ullo,
Alloquitur propriam constanti pectore turmam:
" O quibus est semper bellorum vivida virtus;
" Nunc, precor, invictas animis adsumite vires!
" Auxiliumque Dei cunctis præstantius armis
" Poscite corde pio precibus, prosternite[4] vestros

Æneis, xi. 386.

He sets up the cross and bids his people adore it.

" Vultus ante crucem, quam vertice montis in isto
" Erexi, rutilat Christi quæ clara trophæo,
" Quæ quoque nunc nobis prestabit ab hoste trium-
" phum."

---

[1] *Inlicitans*] inculcans, Froben.
[2] *cara*] MS.; cæca, Gale, Jaffé.
[3] *trahit*] added by Gale.
[4] *prosternite*] MS. and Gale; substernite, Froben and Jaffé.

Tunc clamor populi fertur super astra precantis;
Et cruce sic coram, Dominumque Deumque potentem
Poplitibus flexis exercitus omnis adorat.
His etiam gestis prómptus processit in hostem,
Cædibus inrumpens hostilia castra cruentis.
Ut leo cum catulis crudelis ovilia vastat,
Et pecus omne ferus mactat, manditque trahitque;
Haud secus Osualdus rex stravit ubique phalanges
Barbaricas, victor gradiens per tela, per hostes,
Cædit et inculcat, fugientesque atterit alas.
Prævenit Osualdi sternendo exercitus hostes,
Sanguineos campis rivos post terga relinquens,
Donec ipse luens cecidit Caduala nefandus
Perfidiæ pœnas, moriens in strage suorum;
Claraque magnifico cessit victoria regi.
Hostibus occisis regnum sanctissimus Osuald
Ingreditur, heros veterum condignus avorum:
Vir virtute potens, patriæ tutator, amator,
Moribus egregius Christi mandata secutus,
Pauperibus largus, parcus sibi, dives in omnes,
Judiciis verax, animi pietate benignus,
Excelsus meritis, submissus mente sed ipsa,
Hostibus horribilis, cunctis jocundus amicis,
Ut bello indomitus, sic pacta in pace fidelis.
Invaluit postquam sceptris et culmine regni,
Extruit ecclesias, donisque exornat opimis,
Vasa ministeriis præstans pretiosa sacratis.
Argento, gemmis aras vestivit et auro,
Serica parietibus tendens velamina sacris;
Auri blateolis pulchre distincta coronas,[1]
Sanctaque suspendit varias per tecta lucernas,
Esset ut in templis cæli stellantis imago:
Christicolasque greges duxit devotus in illas,
Ut fierent Domino laudes sine fine canentum.
O pietas! o celsa fides! nam quicquid habebat,

Æneis, ix. 338.

His army conquers the enemy, and Caduala is killed.

The virtues of Oswald.

Cf. Beda, iii. 3.

His gifts to churches, and religious zeal.

[1] *coronas*] emend. Jaffé; coronis, MS., Gale, and Froben.

Prodigus in Domini gazarum sparsit honorem;
Quapropter titulis virtutum claruit, atque
Signorum celebri fama est vulgatus ubique,
Quæ modo per mundum chartis inscripta leguntur:
Quorum[1] pauca libet lyrico nunc tangere plectro,
Et partes cantus calamo currente referre.

Oswald's kindness to the poor one Easter.

Cf. Beda, iii. 6.

Tempore nam quodam præsul sanctissimus Ædan
Cum rege et populo Paschalia festa peregit;
(Ejus rex monitis nam omni servivit in actu.)
Plurima per plateas inopum tunc turba jacebat,
A rege stipem rogitans clamore frequenti.
Ingrediens recubat jam et rex simul atque sacerdos,
Argentique prius pensantem plurima discum
Pondera,[2] cum dapibus statim direxit egenis.

Ædan blesses the hing's kand.

Vidit ut hoc præsul, dextram comprendit et infit:
"Incorrupta, precor, maneat manus ista per ævum!"
Quod fuit et factum; sancto nam rege perempto,
Gentili gladio præcisam a corpore dextram
Stipite suspendunt; veniens rex illius heres,
Osuui, germanus, germani et sanguinis ultor,

Beda, iii. 12

The hand was kept uncorrupt in Bamborough church.

Arripuit dextram, Bebbamque[3] ferebat in urbem,
Argenti condens loculo sub culmine templi,
Quod prius ipse Deo statuit sub nomine Petri.
Hactenus integram fore signo est ungula crescens,
Flexilis et nervus, viridis caro, forma venusta.
Cujus quanta fides fuerat vel vis meritorum,
Post mortem nituit magis ac magis undique signis.
Namque ubi pro patria pugnans a gente peremptus
Pagana cecidit, fiunt de pulvere multa

Cf. Beda, iii. 9.

---

[1] *Quorum*] Jaffé; Quarum, MS., Gale, and Froben.

[2] *Pondera*] "discum confringi, "atque eisdem minutatim dividi "præcepit. Quo viso, pontifex qui "assidebat, delectatus tali facto "pietatis, adprehendit dextram "ejus, et ait, 'Nunquam invete-"'rascat hæc manus.'" (Beda, H. E. iii. 6.)

[3] Bamborough, near Lindisfarne. The mediæval church here is dedicated to St. Aidan. The arm of the king was afterwards taken to Peterborough. Cf. Smith's note to Beda, H. E. iii. 6.

Miracles. A horse cured on the battle-field where Oswald fell.

Signa salutifero. Quidam dum[1] forte viator
Egit iter juxta fuerat qua scamma[2] duelli,
Cujus equus subito totis lascescere membris
Cœperat et frendens ore spumare cruento,
Atque ruens campo volvi moriturus in illo,
Inque locum versans venit, qua rex pius Osuald
Occubuit quondam, tunc statim corpore sano
Æn.vi.638. Exsurgens avide carpebat amœna virecta.
Intellexit eques quicquam præstantius illo
Esse loco; titulum ponens equitabat ab inde
Hospitium veniens quo tenderat. Ecce! puella
Tabida paralysis gelido languore jacebat,
Ultima congeminans miseræ suspiria vitæ;
Cumque domus neptim patris turbata gemebat,
Suggerit hospes eam duci quo forte caballus
Sanatus fuerat; carroque imposta puella
Ducitur, ut jussit monstrans loca sancta viator,
Et sita corpus humi paulum dormivit ibidem,
Evigilansque suam persensit adesse salutem.
Inde petivit aquam, faciem sibi lavit, et ipsos
Composuit crines, caput et velamine texit,
Ductoresque suos alacris deinde secuta est.

A paralysed girl healed at the same place.

Cf. Beda, iii. 10. Alter iter faciens præfatæ per loca pugnæ,
Ecce! loci spatium campo jocundius omni
Unius inspexit, viridique venustius herba.
Hæc reputat secum: "Cecidit vir sanctior istic,
"Arbitror, idcirco prodest hæc terra saluti;"
Atque ligans panno tulerat de pulvere secum,
Venit et ad quandam lascescens vespere villam.
Plebs epulare casam villæ tunc venit in unam,
Qua quoque susceptus veniens intraverat hospes,
Pulveris ac pannum posta suspendit in alta.
Contigit ut subito flammis volitantibus altum

Some dust brought from the same place stays a fire.

---

[1] *dum*] added by Gale in MS.; Jaffé writes *nam*.

[2] *scamma*] "Arena ubi athletæ "luctantur." Cf. Du Cange, *sub voce*.

Æneis, ii. 758.

Ignis edax culmen raperet, nec viribus ullis
Extingui valuit, donec incendia totam
Consumpsere domum, nimium res mira sed acta est.
Pulvere sacratam postam timet igneus ardor
Tangere, sed penitus flammis intacta remansit.
Qua virtute quidem visa stupor omnibus ingens
Incubuit statim; tunc cognovere, quod ille
Pulvis erat sacro regis cum sanguine mixtus
Oswaldi, multis fuerat qui causa salutis.

Cf. Beda, iii. 11.

Claruit his signis postquam locus iste peractis,
Ecclesiis Christi jocunda et reddita pax est,[1]
Regis Edelredi regina Osthfrida fidelis,
Quæ fuit Oswaldi sancti jam filia fratris,
Curavit sancti sacris inducere tectis[2]
Relliquias patrui, dignoque recondere honore.

A miraculous light is seen at Bardney above the bones of Oswald.

Ossibus allatis stupuit miracula late
Accola Lindissæ, cernens super illa columnam
Ossa viri sancti summi ad fastigia cæli
Luminis ætherei tota fulgescere nocte.
Major relliquias quas tunc aulea tegebat.
Nam priscis odiis assumere primitus ossa
Inque monasterium sævi deferre negantes,
Nocte manere foras illa fecere coloni;
Sed dum Divini viderunt luminis ignem,

In consequence of which they are taken inside.

Quæ prius abnuerant, secum retinere rogabant;
Maneque sarcofago condentes lota parato,
Ecclesiæ tulerant magno sub culmen honore,
Divitias terris curantes condere vivas.
In quo multa loco fiunt nunc usque patroni
Ob meritum tanti in languentes dona salutis,
Sanctæ si fidei virtus comitatur eosdem.
E quibus hoc unum properanti tangere plectro
Sufficit, ut credas devotus cætera, lector.

---

[1] *pax est*] emend. Jaffé; pace, MS., Gale, and Froben.

[2] he lady was a daughter of Oswi. The place was Bardney in Lincolnshire.

Cf. Beda, iii. 12.

A boy is cured of a fever.

Febre puer quidam jacuit per tempora longa,
Cœnobio languens citius moriturus in illo;
Ecce! die quadam miser ad loca sancta sepulchri
Ducitur, Oswaldi meritis ne tangeret illum
Febris acerba, fides nam percipit[1] omne quod orat.
Credidit ut languens, citus ad sua tecta cucurrit,
Corpore sanato properans et pectore læto,
Morbida nec audet plus illum tangere febris.
Postea rex felix ornaverat Offa sepulchrum
Argento, gemmis, auro, multoque decore,
Ut decus et specimen tumbæ per sæcla maneret,
Præmia pro modico sumpturus magna labore.
Necnon terra micat cælestibus inclyta signis,
Corporis, ut dixi, quæ sancti lota lavacro est,
Sumpsit et effectum vincendi tela maligni
Dæmonis, et sanos vexatis reddere sensus.

King Offa adorns Oswald's tomb.

Cf. Beda, iii. 11.

Abbatissa quidem quædam[2] loca sancta videre
Advenit, sese et meritis committere Sancti,
Jamque domum rediens tulerat de pulvere terræ,
Ablutis sacram quæ ex ossibus hauserat undam.
Tempore transacto veniebat hospes ad illam,
Dæmone qui fuerat nocturnis sæpius horis
Vexari solitus: clamoribus ecce! repente
Cœperat horrendis frendens loca lata replere,
Morsibus et furiens semet lacerare nefandis.
Et cum nullus eum potuit constringere vinclis,
Vel miseri sævos flagris compescere motus,
Hæc abbatissæ quidam narrare cucurrit.
Illa videns miseros motus vocesque furentes,
Jusserat adferri sacro cum pulvere capsam;
Et cum virgo ferens veniebat, et atria tecti
Intraret, subito tacuit furiosus, et omnes
Composuit motus, somno quasi membra dedisset,
Quisque rei adstantes spectabant exitus esset.

A demoniac is cured by the presence of part of the dust of Oswald.

[1] *percipit*] emend. Jaffé; præcipit, MS., Gale, Froben.

[2] Sc. Aedilhild, Beda, iii. 11.

Post horæ spatium vexatus et ipse resedit,
Suspirans graviter; "Sanus sum[1] sensibus," inquit,
"Redditus;" et vacuas fugit vagus hostis in auras.
Mirantur cuncti stupidis hinc inde loquelis,
Incolumem subito cernentes corpore toto,
Ossibus et nervis, necnon et mente vigentem;
Inquirunt subitæ causam mirando salutis;
Qui respondit ovans; "Ut venit virgo locellum
"Portans, et pedibus tetigit hæc atria, statim
"Discessere procul, qui me torquere solebant
"Dæmones, ut fugiunt veniente luce tenebræ."
Cui portanda data est secum pars pulveris almi,
Ac post talis ei fuerat vexatio numquam.

The poet praises Oswald's cross.

Te quoque sancta, potens, virtutibus inclyta multis, (Cf. Beda, iii. 2.)
Crux veneranda, canam, nequeam si promere dignos
Laude tua versus. Reparasti perdita pridem,
Nunc iterum per te cedit victoria regi
Osualdo, ut quondam paucæ cecinere camœnæ. (Cf. vers. 245 et seqq.)
Exin mirificis fulsit tua gloria signis;
Ad te tota fide famosa Britannia currit,
Quærere pro variis sibimet medicamina morbis,
Et spe ad te etiam venientem fallere nescis;
Namque salutis opes redeuntes sæpe reportant.
Non ego ruricolo[2] possum percurrere plectro

The miracles which it works.

Omnia, multoties quæ per te signa geruntur,
Et pecora atque homines, etiam juvenesque, senesque.
Denique præcisæ de te ducuntur ubique
Particulæ, per quas fiunt pia dona salutis.
Sufficit e cunctis hoc solum dicere signum.

Frater erat quidam casu confractus acerbo,
Infractique dolens penitus gemit ossa lacerti,
Cumque dolor nimis succreverat et tumor ardens,
Pectoris ingeminat lacrimans suspiria fessi;

---

[1] *sum*] emend. Jaffé; tum, MS., Gale, and Froben.

[2] *ruricolo*] MS.; ruricola, Gale, Froben, Jaffé.

Some moss from the cross heals a broken arm.

De cruce cui quidam veteres jam vespere muscos
Attulit, in gremium sibimet quos projicit æger:
Cumque iret cubitum oblitus deponere muscum,
Nescius in gremio somno præventus habebat.
Evigilans medio morbosus tempore noctis,
Ecce! aliquid gelidi lateri sibi sensit adesse,
Admotaque manu sanum se forte fuisse
Repperit, atque nihil fractura sensit ab illa.

Cf. Beda, iii. 13.

Inclyta fama viri nec solum jure Britannos
Illustrat populos, trans insuper æquora ponti
Aspersit radios, quibus et Germania fulsit:
E quibus et quædam populosa Hibernia sensit.
Sed nobis signum vero inter multa relatu
Hoc narrare placet; diræ dum tempore pestis,
Æquoreos populos lata quæ clade peremit,
Scottorum genere scholasticus, acer in arte,
Hoc fuerat morbo patria percussus in illa,
Librorum studio doctus, sed nulla futuræ
Cura fuit misero vitæ, sibi cumque videret
Mortis adesse diem, magno trepidare timore
Cœperat ob merita scelerum, ne ad tartara dira
Mortuus inferni raperetur, voce gementi
Alloquitur socium: "Frater, mihi mortis amaræ
" Articulus properat, citiusque ad tartara ducar
" Perpetuæ mortis, quianam[1] non tempore parvo
" Criminibus tantum penitus servire solebam.
" Proh dolor! hæc propter novi feralia flammis
" Tartara parta mihi. Totis mihi sensibus est hinc,
" Si velit Omnipotens misero concedere vitam,
" Viribus annisis mores mutare malignos.
" Nec tamen esse mei meriti scio vivere tantum,
" Ni mihi concedat vitæ modo munus amatæ
" Sanctorum meritis miserantis gratia Christi.
" Audivi quondam celebri rumore referri
" Oswaldi regis laudes virtutibus amplas.

A scholar has the plague;

In his distress he speaks to a comrade.

---

[1] *quianam*] MS.; quia jam, Froben, Jaffé.

"Tu quia de genere es Saxonum collega natus,
"Forsan habes ejus quicquam modo relliquiarum?"
Cui socius statim fidam profatur in aurem;
"Pars inventa sacri est mecum de stipite ligni,
"Infixum fuerat caput occisi illius in quo;

He is cured by a fragment of Oswald's cross.

"Et si firma tenes fidei tu pectora credens,
"Per tanti pietas meritum divina patroni
"Hujus adhuc vitæ donat tibi tempora longa;
"Insuper æternæ præstabit gaudia forsan."
Nec mora, quin toto dixit se credere corde.
Tum benedixit aquam socius, partemque sacrati
Roboris immittens ægro dedit atque bibendam.
Qui mox convaluit, mortique ereptus ab illa est.
Exhinc incolumis multo jam tempore vixit,
Ad Dominumque suam vitam converterat omnem,
Magnificasque Deo laudes referebat ubique,
Et Domini famulum magno celebrabat honore.
Sanctus ter ternis Osuuald feliciter annis
Imperio postquam regnorum rexit habenas
Ipse, quas retinet famosa Britannia gentes
Divisis linguis, populis per nomina patrum;

Cf. Beda, iii. 9.

Atque annos postquam ter denos vixit et octo,

Oswald dies on Aug. 5, 642.

Augustas sacra Nonas jam morte dicavit;
Ascendit meritis cælestia regna coruscis,
Oswi germano terrestria sceptra relinquens.
Interea obtinuit multo jam sceptra labore

Ibid. iii. 14.

Oswi succeeds him.

Principio, propriæ rector novus Osui gentis;
Impugnatus enim fuerat hinc inde vicissim,
Sæpius externis prædantibus undique fines.
Insuper a propriis perpessus bella propinquis,
Qui crudele manu lacerabant viscera regni,
Cognato implentes sceleratas sanguine dextras;
Nec metuunt patrias gentilia castra per urbes
Invidia cogente fera deducere, vel sic
Viribus externis conantes sternere regem.
Cui fuit ante alios primis infestus ab annis

Ibid. iii. 24.

The character

Hostis rex Pendan, fortis virtute doloque,

of his enemy, Pendan.

Occisor fratris regni et vastator acerbus;
Qui ter dena sibi conduxit millia bello,
Ter denosque duces totidem deducere turmas
Disposuit, quorum certus fuit usus in armis.
Hac vastare manu veniensque evertere regnum,
Mœnia destruxit, homines mucrone peremit.
Imbribus exundans, torrens ceu montibus altis
Sternit agros, segetesque rapit, silvasque recidit:
Sic dux ipse ferox devastans omnia pressit,

His cruelties.

Dans simul in pessum pueros, juvenesque, senesque.
Nullus eum sexus vel nulla retraxerat ætas
Ad pietatis opus, nullo[1] quia jure pepercit.
Sed rector, cui cura fuit defendere gentem,
Seque suosque simul Christi tutarier armis,
Legit et ipse viros fortes, atque agmina tanta,

Oswi opposes him,

Venerat haud trepido contra rex pectore promptus
Milite cum raro, primo sed Numen Olympi
Fletibus et votis constanti corde poposcit.
His actis etiam hostiles ut vidit ubique
Innumeras acies latis discurrere campis,
Has contra opposuit parvum licet impiger agmen,
Millia trina ciens tantum, sed prompta duello.
Nec mora, quin mediis se immiserat hostibus audax,
Proturbans acies Christi testudine fretus.

Cf. H. E. iii. 24.

and conquers Pendan's army.

Mox timor inpactas populorum dispulit alas,
Qui pugnæ immemores, armis telisque relictis
Tuta fugæ petiere loca, et sua signa revellunt.
Pallantum cuneos victor rex cædit ubique,
Horrisona increpitans fugientes voce phalangas.
Arma cruore natant, mutantur sanguine fontes;
Fugit et ipse simul, tanta vix clade coactus,

Pendan is killed.

Dux Pendan, cernens cædes, stragesque suorum;
Nec tamen evaluit fugiens evadere mortem,
Sed gladio cecidit victrici occisus et ille.
Curritur ad prædam passim, et laus digna Tonanti

[1] *nullo*] sc. nulli, Jaffé.

Redditur æterno, semper Qui liberat omnes
In Se sperantes clemens, et salvat ubique.
Hoc erat hoc etiam multis satis utile bellum;
Namque suam gentem rex hostibus eruit acris,
Merciorum fidei sceptris et subdidit almis,
Sacrato faciens baptismatis amne lavari,
Perque illum, donante Deo, ditatur uterque
Magnifico populus cælestis munere doni:
Ille heres patriæ factus, hic civis Olympi.
Ambo gentiles gemino micuere triumpho,
Dæmonis ille jugo, terreno hic hoste solutus.

Oswi's victories and death.

Plurima continuis domuit post regna triumphis
Osui, nobiliter patrias et rexit habenas,
Æquoreasque sibi gentes hinc inde subegit;
Has terrore premens, illas mucrone coercens,
Victrices aquilas per regna ferebat ubique.
Legibus ille etiam fuerat justissimus æquis,
Invictus bellis, necnon in pace fidelis,
Donorum largus miseris, pius, omnibus æquus.
Imperium retinens septenos nam quater annos,

Cf. Beda, iv. 5.

A.D. 670.

Compositis rebus felix in pace quievit,
Egfredo tradens proprio diademata nato,
Egfredo moriens regalia sceptra relinquens.

Cf. Beda, iv. 13.

Tempore nam micuit Wilfridus episcopus illo,
Quem Deus Omnipotens infudit luce superna,
Errorum tetricas terris ut pelleret umbras,

Wilfrid preaches in Sussex.

Per loca perpetuæ quapropter multa salutis
Gentibus et populis doctrinæ lumina sparsit.
Illius Australis studio Saxonia Christum
Credidit, et claro perfusa est lampade vitæ.
Nec solum populos animæ de morte maligna
Illos antistes doctrinis eruit almis,
Sed nece de præsente simul salvavit eosdem.
Tempore contiguis illo nam sub tribus annis

On the day on which the people are

Non ros, non imber sitientes inrigat agros;
Arida flammigeris tabescit terra sub astris,
Et victum pariter hominique feræque negabat.

Atque famem sequitur morientum cladis acervus,
Præcipitesque ruunt multi de rupibus altis;
Ast alii rapidis sese mersere sub undis,
Ut sibi præriperet longum cita mors cruciatum.
Ipsa namque die, qua gens susceperat illa,
Doctrinis imbuta sacris, baptismatis undam,
Descendit pluvia, et telluribus aura serena,
Et terræ rediit specimen viridantibus arvis;
Florigero campi montesque ornantur amictu:
Frugifer agricolis lætantibus inditur annus,
Inque Deum carnes cunctorum cordaque vivum
Exultaverunt, cecinit sicut antea David,
Certius æternis inhiantes pectore donis,
Quo sumpsere prius sibimet terrena per illum.
Hic quoque compulsus Romam properabat adire,
Sed prius est ventis Fresonum vectus in oras,
Atque ibi mox populi convertit millia Christo,
Plurima perpetuæ demonstrans dona salutis.
Et quocunque pedem movit, pia semina sevit,
Pectora perfundens arentia rore superno,
Inclyta cælesti complevit et horrea fructu,
Et celebri fama læto laudatur in orbe.
Dum pius illud iter gestit complere sacerdos,
Ecce! repente fuit morbo perculsus acerbo,
Perque dies multos valido crescente dolore,
Venit ad extremum confecto corpore finem,
Bis binosque dies sensu sine corporis omni
Exanimis jacuit pæne et spiraminis exsors;[1]
Voce carens, membrisque stupens, in pectore tantum
Frigida vix tenui duxit suspiria flatu.
Discipuli socii stabant hinc inde gementes,
Lugentesque sui funus lacrimabile patris.
Ecce! die quinta subito pater ipse resedit,
Atque levans oculos, socios conspexit et infit:
" Quid juvat atroci tantum indulgere dolori?

baptized, the famine ends.

Beda, iv. 13.

Psal. lxxxiii. 3.

Cf. Beda, v. 19.

Wilfrid converts the Frisians.

His illness at Meaux.

He addresses his comrades,

[1] *exsors*] extors, Gale, Froben, Jaffé.

" Cui vult, Omnipotens poterit mitescere Judex,
" Extremamque novum vitam convertere in ortum.
" Namque Suum clemens legatum misit ab astris,
" Qui steterat niveo nimium præclarus amictu,
" Et mihi flammigero prædixit talia vultu:

and tells them of the arch-angel's visit.

" ' Me pius Altithronus Michahelem misit Olympo,
" ' Dicere quod morbo nunc confortaberis isto,
" ' Pro meritis sanctæ matris precibusque Mariæ,
" ' Quæ gemitus, lacrimas, sociorum et vota tuorum
" ' Auribus e solio cælesti audivit apertis,
" ' Deposcens tibimet vitam simul atque salutem.
" ' Esto tamen quarto veniente paratus in anno;
" ' Ipse ego tunc iterum veniam te visere, nam tu
" ' Tempore tranquillo patriæ morieris in oris.' "
Angelicos sequitur monitus mox vita salusque,
Necnon expletos post quatuor exitus annos

Wilfrid's death and burial, A.D. 709.

Præsulis egregii prædicto est fine secutus.
Sic et in ecclesia, quam Petri erexit honore,
Hripensi est positus, felix in pace sepultus.

An account of St. Cuthbert.

Cf. Beda, iv. 27.

Vir quoque temporibus sanctus fulgebat in illis,
Angelicam Cuthbertus agens in corpore vitam,
Qui fuit a puero signis insignis apertis,
Moribus et meritis statim succrevit honestis,
Atque manens monachus primævo tempore clarus
Doctor Apostolicus fuit hinc et presbyter almus,
Et loca fructiferis replens inculta virectis,
Fontibus æternis sitientia prata rigabat;
Divina et cunctos formans virtute sequaces,
Dogmatis ætherei radios spargebat ubique,
Discutiens tenebras errorum luce serena.

His secluded life at Farne.

Beda, H.E., iv. 28.

Est locus oceano dictus cognomine Farne,
Insula, fontis inops, et frugis et arboris expers;
Hanc petit intrepidus Christi bellator opimus,
Contemplativos cupiens et carpere flores,
Ipse Deo soli solus servire sategit,
Ne mundanus honor mentem mutaret alacrem.
Hic heremita sacer non parvo tempore vixit;

Sæpius angelicis felix affatibus usus,
Toxica mortiferi vincebat tela draconis.
Attamen abstractus multis rogitantibus inde,
Tandem consensit secretam linquere sedem,
Pontificisque gradum, populis et rege coactus,
Quandoque suscepit cunctis orantibus illum;
Nobiliter binis digne quem rexit in annis,
Plurima conquirens animarum lucra Tonanti,
Et bene commissum sibimet servavit ovile,
Ne lupus insidians Christi deroderet agnos.
Sed mox mundani culmen vitavit honoris
Ipse, petens iterum soliti secreta cubilis,
Atque ibi præsentis spectaverat ultima vitæ,
Quæque Dei famuli sacrata est insula morte.
Nam locus ille nitet signis hucusque coruscis,
Ex quo pontificis linquens ergastula carnis
Spiritus alta petens scandit super astra polorum.
Necnon et claris fiunt miracula rebus,
Facta loco sacrum pausat quo corpus humatum;
Cujus tota fuit cælestibus inclyta signis
Usque diem mortis primævo tempore vita.
Omnia quæ dudum præclarus Beda sacerdos
Prosaico primum scripsit sermone magister,
Et post heroico cecinit miracula versu:[1]
Qualiter angelicos monitus medicina secuta est,
Dum tumor in tenero succrevit corpore fervens;
Aut quomodo ipse puer ventis per cærula puppes
Jactatas precibus revocabat ab æquore quinas;
Qualiter aut animam ferri super astra videbat
Præsulis Ædani; teneros dum pasceret agnos.
Cælicolam quomodo terreno pane fovere
Dum cuperet, meruit cælestes sumere ab illo.
Ut beluæ gelidum villo flatuque fovebant,

Cuthbert is made a bishop,

but returns to Farne to die.

Beda has written his life.

Cf. Beda, Vita S. Cuthberti, cap. ii.

His miracles.

Ibid., cap. iii.–v.

Beda, Metrical Life of Cuthbert, cap. viii.

[1] The contrary is now believed to be the fact, that the metrical life is the earlier of the two.

Cernentem fratrem morbo culpaque relaxat;[1]
Utque precando famem projectus ab æquore nautis
Abstulit, et certum prædixit adesse serenum.
Aut quomodo ex aquila delato pisce cibandum
Se sociumque suum prædixit, et est ita factum.
Aut quomodo ardentes avertit ab ædibus ignes,
Incumbens precibus, juvenum quos dextra nequibat.
Dæmoniaca quidem vel qualiter uxor ab illo
Sit sanata, prius quam tecta rogantis inisset.
Dæmones aut quomodo Sanctus de Farne malignos
Expulerit, juxta faciens sibi tecta manendi.
Ex sicco ut liquidam produxit cespite lympham,
Quæ ad votum patris præstabat in ore saporem.
Qualiter ipse sibi messem sevisset in agro,
Et volucres verbo tantum pepulisset ab illa.
Ut mare cum beluis Sancto servire solebat.
Plurima veridico prædixit et ore futura,
De se deque aliis, quæ præscius ante videbat.
Qualiter uxori comitis, cui miserat undam
Sacram, restituit depulsa peste salutem.
Chrismate sic quandam sanaverat ipse perunctam
A morbo lateris, capitisque dolore puellam.
Ut benedictus item delatus panis ab illo
Inmissis lymphis quendam sanaverat ægrum.
Qualiter aut juvenem moriturum forte viator
Repperit, orando cui reddidit ipse salutem.
Ut pius atque pater, morbo vastante Britannos,
Prædixit matri natique domusque salutem.
Qualiter aut animam pastoris ab arbore lapsi
Angelicos cælo cœtus inferre videret,
Atque suum ægrotans curaverat ipse ministrum,
Profluvii ventris fuerat qui tabe gravatus.
Qualiter undecimo post mortem corpus in anno

Beda, Metr. Life, cap. xii.

A record of many of Cuthbert's miracles.

[1] The author has made use of Beda's Life of Cuthbert. The miracles here briefly mentioned occur in the order in which they are given in that work. The Metrical Life by Beda has been also used.

Integrum fuerat tota cum veste repertum.
Dæmoniacus humo,[1] supra quem funditur unda,
Sanatur, sacros patris quæ laverat artus.
Ægra trahens quidam suspiria qualiter orans
Illius ad tumulum morbo sanatus ab illo est.
Beda, cap. xlii.
Languidus utque oculis tangens oraria vatis,[2]
Illius ex visu dolor et caligo recessit.
Calciamenta patris resoluto corpore quidam
Induit, et sanis perrexit gressibus inde.
Qualiter infirmi curentur tegmine, sub quo
Spiritus astra petit Sancti terrena relinquens.
Hæc breviter tetigi, ne tota tacere viderer
Inclyta rurali perstringens carmine gesta,
Hæc quoniam cecinit plenis cum versibus olim
Præclarus nitido Beda sermone magister;
Ni prævenisset nostras prius ipse camœnas,
Inciperem lyricas omnes extendere fibras.
Beda has described these things in verse.
Non Pana rogitans, Phœbi nec numen inane,
Sed Tua cum toto suffragia corde precarer,
Ut mihi rorifluam donares, Christe, loquelam,
Ad narranda pii digne præconia patris.
Cf. Beda, iv. 19.
Belliger Egfridus postquam hinc inde triumphos
Gesserat, et gentes domuit sub marte feroces,
Accepit sponsam Adiltrudam nomine dictam,
Nobilium genitam regali stirpe parentum,
Nobilior longe casta quæ mente manebat.
Nam licet illa foret thalamo conjuncta superbo,
Egfrith's wife Adiltruda (Etheldreda).
Regia bissenos pariter jam sponsa per annos.
Intemerata tamen permansit virgo per ævum,
Inter jura thori vincens incendia carnis.
Virginis alma fides, regis patientia mira!
Vincitur hic precibus, sed amore Tonantis et illa;

[1] *humo*] so in Gale and MS. Froben and Jaffé have altered it to *homo*; humo, however, is the right word, as it is taken directly from the title of the Metrical Life of Cuthbert, cap. xl.

[2] *vatis*] MS.; vasis, Gale, Froben, Jaffé. The words are taken from the Metrical Life.

Ambo sacris fidei ferventes ignibus intus,
Her chastity,
Permansere simul conjux cum conjuge casti.
Quamque integra foret vivens in corpore virgo,
Post mortem Dominus signis patefecit apertis;
Nam caro sexdenos etiam tumulata per annos,
and incorruptibility after death.
Incorrupta quidem tota cum veste reperta est.
Corpus erat vegetum nervis et flexile totum,
Et facies rutilo fulgebat sancta decore;
Et quod jure magis multum mirabile dictu est,
Ante dies mortis binos in corpore vulnus,
Quod medicus fecit nimia cogente timore,
Her miracles.
Apparet sanum, tenuissima visa cicatrix,
Ulceris obtendens veteris vestigia tantum.
Vestis item, sacros quæ texit virginis artus,
Expulit atrocem de obsessis sæpe chelydrum.
Necnon tumba prior, tenuit quæ virginis almæ
Sacrosancta sinu sub terris membra recepta,
Extiterat multis optatæ causa salutis,
Atque ægris oculis præstaverat ipsa medelam.
Istius ergo sacræ prædictus Beda puellæ
Beda, iv. 20.
In laudem fecit præclaris versibus hymnum,
Quapropter tetigi parcis hæc pauca libellis,
Utpote commemorans veteris proverbia dicti:
Tu ne forte feras in silvam ligna viator.
Hor. I. Sat. x. 34.
Tunc quoque forte fuit quiddam memorabile gestum,
Æstimo quod multis prodesse legentibus ista,
Si tamen hæc quisquam reputabit digna legendo.
Cf. Beda, iv. 22.
Extinctus regis frater fuit Aelfwine bello,
In quo miles item quidam prostratus in armis
A soldier (Imma) is taken captive,
Nobilis occubuit,[1] crudeli strage peremptus,
Exanimisque diem duxit cum nocte sequenti;
Qui tamen, extinctos anima redeunte per artus,
Redditus est vitæ, et sumpta virtute valescens,
Atque ligans sibimet refluentia vulnera, festo

[1] "Occisus est ibi inter alios, de militia ejus juvenis, vocabulo Imma." H. E. iv. 22.

Cœpit abire gradu, sed captus ab hostibus, atque
Ad comitem quendam reflexo est calle reductus;
Cui comes instituit de se narrare quis esset.
Ille tamen metuit clara se stirpe fateri
Progenitum, dicens: "Pauper sum et rusticus unus,
" Atque maritali vivebam jure ligatus."
Quem comes[1] accipiens primo curare sategit;
Beda, iv. 22.
Ne tamen aufugeret, vinciri jussit, at ille
Vinciri nunquam potuit, nam cuncta resolvi
Vincula sponte sua mirando more solebant.
and is put in chains, which fall off.
Hæc dum cernebant stupefactis mentibus hostes,
Artibus ex magicis seu scriptis esse putantes,
Sæpius addebant priscis nova vincula vinclis:
Hoc comes ammirans secrete convocat illum,
Et cur non posset vinciri, inquirit ab illo,
An prius aut magicas didicisset forsitan artes?
Nosse nihil studiis se ex talibus ille fatetur.
" Est mihi sed frater[2] devoti pectoris," inquit,
" Quem scio quod Christo pro me sollemnia cantat
" Missarum, quoniam meme[3] putat esse peremptum.
He tells his master the reason.
" Et si forte animam nunc altera vita teneret,
" Illius illa preces propter, missasque frequentes
" Libera, credo, foret, pœnasque evaderet omnes."
Tunc cognovit eum responsis ille receptis
Dux fore præclara genitum de stirpe parentum;
Et quamvis sibimet visus sit jure necandus,
Eripit hunc morti, cuidam sed vendidit illum,[4]
Qui quoque tentat eum diris vincire catenis,
Nec potuit, quoniam prædicto more solutus,
Liber ab impositis remanebat corpore vinclis.
He is sold, and the same thing occurs.
Sæpius hæc equidem sed præstitit hora diei
Tertia, qua frater missarum dona solebat
Corde offerre pio; dominus dum talia cernit

[1] *comes*] comis, MS.

[2] *frater*] "cui nomen erat Tun-" na." H. E. iv. 22.

[3] *meme*] emend., Jaffé; me, Gale and Froben.

[4] "Vendidit eum Lundoniam Fre-" so cuidam." Beda.

Mira, facultatem dat ei sese redimendi.

He is ransomed.

Liber et ille redit pretii sub jure redemptus,
Atque domum repetens narraverat omnia fratri,
Sed referente illo cognovit tempora frater
Illa, quibus vinclis resolutum se referebat,
Hæc eadem fieri, quibus et sollemnia semper
Missarum celebrasse Deo sese recolebat.

A.D. 684-5. The reign and death of Ecgfrith.

Præfuit Egfridus regno feliciter annis
Ter quinis, faciens victricia bella, quousque
Agminibus missis animo trans æquora sævo,
Præcipiens gentes Scottorum cæde cruenta
Vastare innocuas, Anglis et semper amicas,
Mox adversus eum Pictis bellantibus, ipse
Occubuit victus misera cum clade suorum,

Aldfrith succeeds him.

Imperii linquens Altfrido regmina fratri;
Qui sacris fuerat studiis imbutus ab annis
Ætatis primæ; valido sermone sophista;
Acer et ingenio; idem rex simul atque magister.

Bosa is bishop of York.

Præfuit ecclesiæ venerandus Bosa sacerdos
Condignis gradui meritis tunc temporis alto
Vir, monachus, præsul, doctor moderatus, honestus,
Quem Divina sacris virtutum gratia sertis
Compserat, et multis fecit fulgescere donis.
Plurima quapropter congessit lucra Tonanti,
Retia mundanas immittens sacra per undas,
Æquoreas Christo prædas ad littora traxit.
Vir sine fraude bonus, dives pietate superna,

His character and work.

Inque domo Domini fulcit ceu lucifer ardens.
Hic pater ecclesiæ cultum decoravit, et illam
Moribus a plebis penitus secernit, et uni
Deservire Deo statuit simul omnibus horis,
Ut lyra continuo resonaret mystica plectro,
Æthereas Domini decantans laudibus odas;
Vox humana quidem superum pulsaret Olympum,
Omnia dispensans alternis tempora causis,
Lectio nunc fieret, sed nunc oratio sacra,
Quisque Dei laudes præferret corporis usu.

Jusserat hunc[1] raptim complere negotia carnis,
Omnibus ut fieret parvus sopor, esca sub actu;
Non terras victusque, domus, nummismata, vestes,
Nec quicquam proprium sibimet jam vindicet ullus,
Omnia sed cunctis fierent communia semper.
Qui terrena sibi, cælorum vel petit heres,
Gaudia, qui cunctis fieret communia regni.[2]
Hic pius antistes magnis virtutibus hujus
Implevit postquam præsentis tempora vitæ,
Transit in ætheream lætus feliciter aulam.

Beda, v. 12.

Visio temporibus memorabilis acta sub iisdem,
Ut reor in nostro fuerit[3] si carmine scripta,
Proderit æterna multis de morte vocandis.
Posset ut ergo animas vitiis sanare peremptas,
Mortuus ecce! diu surrexit corpore quidam,[4]
Multaque quæ vidit memoratu digna ferebat,
E quibus hic nostris addemus pauca camœnis.

(Drithelm) is sick and dies.

Ergo domum propriam communi in plebe maritus,
Atque suam rexit justo moderamine vitam,
Qui post tactus erat morbo jam carnis acerbo,
Perque dies multos valido crescente dolore,
Infirmus recubans extrema pericula duxit;
Mortuus ac tandem primo sub tempore noctis,
Ejus in extrema respirans parte revixit,
Atque resurgendo cunctos simul inde fugavit
Funeris exequias peragentes nocte sub ipsa.

He comes back to life, and tells his wife what has happened to him.

Plus sed amore vigens conjux ibi sola remansit,
Quam nimium pavidam rediens a morte maritus
Cœperat hortari, reliquis fugientibus illinc:
"Quæ mihi fida satis remanes ex omnibus," inquit,
"Te rogo, ne metuas nunc me, dulcissima conjux.
"Vivo equidem, vere surrexi a morte remissus,

---

[1] *hunc*] Jaffé suggests *hinc*.

[2] The scribe has made nonsense by repeating part of the 869th line.

[3] *fuerit*] MS.; Gale, Froben, and Jaffé have *sic erit*.

[4] Sc. Drithelmus. This is a very popular story in mediæval hagiology.

" Sed mihi longe aliter nunc altera vita sequenda est;
" Gaudia vel luxus meme damnare necesse est."
Nec mora, divitiis mox omnibus ille relictis,

His subsequent life.

Jura monasterii devoto est corde secutus,
Atque ibi tam duro domuit sub pondere corpus,
Ut facile ex vita possent cognoscere cuncti,
Quæ vel quanta prius ductus de corpore crevit.
Isto namque modo quæ vidit ferre solebat.

His story.

" Splendidus," inquit, "erat, qui me de corpore duxit,
" Et contra æstivum solis processimus ortum,

Beda, v. 12.

He is taken to a valley filled with fire and ice, and souls,

" Quoad latam vallem devenimus atque profundam,
" Cujus in oblongum extensa est sine fine vorago,
" Quæ latus horrendum flammis ferventibus urit,[1]
" Atque aliud habuit glaciali grandine plenum.
" Hæc animabus erat hominum hinc inde repleta,
" Quæ nimis exustæ dum flammas ferre nequibant,
" Frigoris in medium miseræ mox prosiliebant;
" Cumque ibi nec poterant requiem reperire, vicissim
" Flammivomum flentes iterum ferebantur in ignem.
" Hæc cernens mecum meditabar, forte quod esset
" Pœna infernalis, quam sæpe audire solebam.

which was not hell.

" Ductor et ille mihi meditanti talia dixit:
" 'Non, ut ipse putas, isthic infernus habetur.'
" Cumque hæc aspicerem, pavidum me duxit in ante.
" Tunc subito vidi tenebris loca cuncta repleri,
" Intrantesque illas densatæ noctis imago
" Nos circa incubuit, nec quicquam cernere præter
" Ductoris speciem potui vestesque nitentes.

He is taken to a dark place, and sees flames burst forth,

Ibid. v. 12.

" Et sic ingressi sola sub nocte per umbras,
" Ecce! repente globi flammarum valde tetrarum
" Sicuti de puteo surgunt iterumque residunt.
" Tunc aberat subito ductor solusque remansi,
" In mediis positus trepidus stupidusque tenebris.
" Cumque globi flammæ peterent alta, atque vicissim,
" Motibus alternis repetebant ima barathri,

---

[1] *urit*] emend., Jaffé. The MS. and Gale and Froben have *urunt*.

Beda, v.13.

and the torments of the pit.

" Omnia flammarum fastigia cerno repleri
" Spiritibus hominum miseris, qui more favillæ
" Cum flammis pariter scandebant atque cadebant,
" Sed nimius fœtor late loca cuncta replebat.
" Longius hæc cernens circumstetit undique terror,
" Utpote quid facerem, possem quo vertere gressum,
" Inscius, aut misero qui finis forte maneret.[1]

He is left alone,

" Audio tum subito sonitum post terga gementum,
" Necnon ceu vulgi capto super hoste cachinnum;
" Qui prope dum veniunt, hostes agnosco malignos,
" Ad pœnas animas ululantes quinque trahentes,
" Cum quibus in medii descendunt ima barathri.

and sees demons bringing souls to the fire.

" Flammivomo e puteo quidam deinde maligni
" Dæmones ascendunt, oculis flammantibus, atque
" Me circumsteterant, putidum de naribus ignem
" Oreque spirantes ignitis, meque minantur
" Prendere forcipibus; nec me contingere tantum
" Jam poterant, quamvis multum terrere valerent.

They surround him.

" Tunc ego conclusus tenebris et ab hoste coactus,
" Circumspexi oculis, aliquid si forte veniret
" Auxilii, quo jam salvarer ab hoste cruento.
" Tunc mihi post tergum fulsit quasi stellà per umbras,
" Quæ magis accrescens properansque fugaverat hostes.
" Dux erat ille meus veniens cum luce repente;
" Cujus in adventu fugerunt dæmones atri.

His guide returns, and they flee.

" Hinc convertit iter brumalem solis ad ortum,
" Noctique ereptum nitidas me duxit in auras.
" Ante ubi nos murus subito comparuit ingens,
" Qui sine fine sui sic visus longus et altus,
" Nullus ut extenso videretur terminus illi.
" Sed prope dum venimus, quo, quali nescio certe
" Ordine, nos fuimus stantes in culmine muri.
" Ecce! ibi campus erat magnus, pulcherrimus atque,
" Cujus tantus erat fragrantis nidor odoris,

He is now led to a flowery plain,

[1] "Utpote incertus quid agerem, "quo verterem gressum, qui me "finis maneret, audio subitum post "terga sonitum," etc. Beda.

" A me fœtorem mox ut depelleret omnem;
" Et lux tanta sacrum perfuderat undique campum,
" Vinceret ut lucem solis simul atque diei.

and sees the saints in light.

" In his ergo locis lætas habitare videbam
" Sanctorum turmas, sedesque tenere beatas.
" Hæc ego conspiciens mecum meditabar, an essent
" Regna superna poli cunctis promissa beatis.
" Hæc mihi volventi respondit ductor, et infit:
" 'Non, sicut ipse putas, isthic sunt regna polorum.'
" Fulget in ante novæ major mihi gratia lucis,
" Quæ nimio superat lucem fulgore priorem,

He has a glimpse of heaven.

" Nam tunc illa prior vere tenuissima visa est.
" Vox quoque cantantum resonat dulcissima ibidem,
" Et cum luce fuit miri fragrantia odoris,
" Ut mihi propter eam parvissima prima putata est.
" Quo nos dum lætus sperarem intrare, repente
" Substitit ipse meus ductor gressumque retorquet,

The guide explains all.

" Meque via, per quam nos venimus, inde reduxit, Beda, v. 12.
" Intrantesque iterum campi loca pulchra prioris,
" Omnia quæ vidi, si scirem forte, requirit.
" 'Nescio' cui dixi; statimque hæc addidit ille:

The valley of fire and ice is purgatory.

" 'Vidisti vallem flammis et frigore plenam,
" 'In qua nunc animæ pœnis purgantur acerbis,
" 'Ac redeunt iterum purgatæ ad præmia vitæ.
" 'At vero puteus putidum qui eructuat ignem,

The fiery pit is hell.

" 'Est os inferni, ruerit nam quisquis in illum
" 'Forte semel, nunquam post hæc salvabitur inde.
" 'Floriger iste locus, quem possidet alba juventus,

The flowery plain paradise.

" 'Est requies in qua spectant cælestia regna,
" 'Qui bona gesserunt, quamvis ex parte minus quam
" 'Postulat alma fides. Nam qui perfectus ubique est,
" 'Ut moritur statim cæli penetrabit in aulam,
" 'Pertinet ad cujus vicinia fulgidus ille
" 'Luce locus nimia, miri quoque plenus odoris,
" 'De quo cantantum suavissima vox resonabat.

Drithelm is dismissed

" 'Tu quia nunc iterum debes assumere corpus,
" 'Atque homines inter moritura vivere vita,

" 'Corrige, quæso, tuos mores, et verba, vel actus, with a warning.
" 'Ut tua in his sancta reputetur mansio turmis.'
" Hæc ubi dicebat, quomodo sed scire nequivi,
" Indutum proprio statim me corpore vidi."
Nec gens clarorum genetrix hæc nostra virorum,
Quos genuit soli sibimet tunc ipsa tenebat,
Cf. Beda, v. 9. Intra forte sui concludens viscera regni,
Sed procul ex illis multos trans æquora misit,
Gentibus ut reliquis præferrent semina vitæ.
E quibus ille fuit, dictus cognomine sanctus,
Egberct antistes, primis ætatis in annis Ecgbert preaches to the Irish,
Qui liquerat patriam patriæ cælestis amore,
Et peregrina petens Scottis jam maxima vitæ
Tunc exempla dabat, doctrinæ lampade fulgens,
Actibus instituens, verbis quoscunque docebat.
Pauperibus largus, sibimet sed semper egenus;
Sic bonus egregiæ duxit moderamina vitæ,
Usque diem mortis clara pietate coruscans.
Cui fuerat socius meritis et moribus aptus,
Et comes exilii Wibert præclarus in omni with Wibert for his comrade.
Relligione satis, sed post divisus ab illo
Theoricam solus vitam districtus agebat.
Inde suæ gentis monachis construxit ovile
Egregium, vitæ meritis et moribus illud
Exornans ovibus Christi studiosus alendis;
Ipse per angustam quas recto tramite callem
Duxit ad æterni devotus pascua regni.
Claruit idcirco signis, et more prophetæ,
Multa futura videns mansit præclarus ubique;
Postea cælestis penetravit gaudia vitæ.
Ibid. v. 10. Ast alii ratibus vecti trans æquor eöum,
Paganum petiere solum, qua verba salutis
Spargere tentabant in agrestia corda serendo.
Ut fuit egregius Wilbrordus episcopus ille,
Plurima qui populi Fresonum millia Christo Wilbrord's work in Friesland.
Lucratus monitis fuerat cælestibus; atque
Pontificale decus multis ornavit in annis,

Ecclesiasque Deo plures construxit ibidem,
Presbyteros in eis statuens verbique ministros;
Omnia perficiens felix in pace quievit.

Cf. Beda, v. 10.

Illius ecce! duo fuerant exempla secuti
Presbyteri, nimio accensi fervore fidei,

The two Herwalds preach in Germany,

Nominis unius Herwaldus[1] uterque vocatus.
Par opus ambobus vitæ, sed et exitus unus.
Albus hic, ille niger, distantia sola capillis;
At niger in libris fuerat studiosior albo.
Ergo hi Saxonum paganæ compita plebis
Intrabant, aliquos si Christo adquirere possent;

Beda.

Sed dum forte novos mores habitusque fidei
Agnoscunt miseri, metuunt ne funditus omnis
Jam caderet citius veterum cultura deorum.
Hos subito raptos crudeli morte necarunt:

and are martyred.

Album sed trucidant statim mucrone cruento,
Longa sed exquirunt duro tormenta nigello;
Atque peremptorum Rheni sub fluminis undas
Corpora projiciunt, quæ sed mox ordine miro
Contra prævalidos ferebantur fluminis ictus,
Millia et usque suos socios undana natabant.
Ast quocunque loco veniebant corpora nocte,
Maximus hinc lucis radius super astra refulsit:
Lumen et hoc illi, qui sanctos ante necabant,
Aspiciunt omni semper fulgescere nocte.
Alter ab his noctu sociorum visus at uni est,
"Corpora," cui dixit, "statim reperire potestis
"Nostra, ubi de cælis lucem radiare videtis."
Visio tunc socios talis nec illa fefellit;
Corpora namque locis sic sunt inventa sub isdem,
Martyribusque piis digno conduntur[2] honore.

Suidbert and Wira were famous missionaries.

Ast alii atque alii præfata ex gente ministri
Sermonis fuerant illis in partibus orbis.
E quibus egregii Suidbert Viraque[3] sacerdos

---

[1] *Herwaldus*] Hewaldus, Beda.

[2] At Cologne, Beda, v. x.

[3] "Hujus Beda non meminit. "Procul dubio is est, qui Wiro ab "aliis appellatur, quem in monte "S. Ottiliæ prope Ruræmondam

Temporibus fulsere suis, qui culmine clari
Virtutum fuerant, nostro quos carmine cunctos
Tangere non libuit. Nunc namque revertere Musam

The poet returns to York.

Urbis ad Euboricæ fas est, procul inde recessit,
Pontifices summos, seriemque relinquere regum,
Qui post Aldfridum variarunt tempora regni,
Imperio functum denis simul atque novenis
Orbibus annorum, qui post sub tempore pacis
Appositus patribus suprema sorte quievit.

John succeeds Bosa as bishop.

Interea Bosa felicia regna petente,
Accipit ecclesiæ regimen clarissimus ille
Vir pietate, fide, meritis et mente Johannes,
Pontificalis apex, priscorum formula patrum,
Flumina doctrinæ fundens e pectore puro,
E quibus intente vivacia prata rigavit;
Quem virtutis honor signis comitatur apertis,
Beda, v. 2. Quorum pauca libet nostris memorare camænis.
Dum pater ipse pius jejunia sancta gerebat,
Parvula septa viris repetit comitatus honestis,
Posset ut æthereos animo decerpere flores,
Et Domino propriæ decimas persolvere vitæ,
E queis divitias cælo reperiret opimas.
Intrans ergo locum districtis usibus aptum,
Tunc inopes jussit per proxima compita quæri,

He cures miraculously the dumb youth.

Per se pauperibus victum ut deferret egenis.
Tunc æger juvenis mutusque adducitur illi,
Promere qui nullis poterat jam verba loquelis,
Cui caput horribili fuerat scabrigine tectum,
Et pro crine cutis maculis vestita remansit.
Huic pius antistes casulam congessit egeno,
In qua susciperet stipem miser ille suetam.
Postque dies septem transacti temporis illum
Jusserat adduci, mutamque ostendere linguam;

" degisse ferunt. Fuse de eo egit " Jo. Bollandus Tomo II. Sanc- " torum Maii."—Jaffé. The MS. reads *jureque*, with a note, "Pro " *jureque* forte Wyraque, nam " Wyra ex Anglia ad prædican- " dum evangelium transiit in Ger- " maniam hoc tempore."

Cui crucis impressit sanctæ signando figuram,
Atque diu tacitam jussit proferre loquelam.
Qui dicto citius patris præcepta secutus,
Ore loquens prompto taciturna silentia rupit,
Et pleno est penitus mutus sermone locutus,
Atque die tota pariter cum nocte sequenti
Non cessavit ovans varias proferre loquelas,
Atque suæ mentis secretas pandere causas;
Et cum voce cutis pariter jam sana reversa est,
Redduntur que novi crispato crine capilli,
Pulcherque est juvenis factus, promptusque loquela;
Sicque domum propriam gaudens sanatus adibat.

John cures the sick nun. — Beda, v. 3.

Nec meminisse aliud tædet laudabile signum.
Dum lustrat pastor vigili tutamine mandras,
Sanctarum venit famularum visere cellam,
De quarum numero recubat virguncula quædam,
Vena cui nuper medio est incisa lacerto,
Et manus obstipuit nimio crassante tumore;
Ergo videbatur citius moritura puella.
Hanc sed restituit Domini virtute saluti
Antistes sanctus; qui tecta, a matre rogatus,
Virginis intrabat, recubamque ex more salutat,
Atque preces fundens manui benedixerat ægræ.
Invaluit statim fugiente dolore puella,
Inque modum mirum toto de corpore tota
Cum redeunte foras secessit præsule pestis.
Protinus Altithrono, magnis erepta periclis,
Virgo canit laudes multos victura per annos.

John heals the wife of (Puch). — Ibid. v. 4.

Huic aliud simili successit in ordine signum.
Ecce! comes quidam venerandum jure Johannem
Advocat, ecclesiæ Domino qui tecta dicaret,
Uxor erat cujus multis infirma diebus,
Quadraginta jacens noctes depressa dolore,
Algida, nec valuit sese relevare cubili;
Lurida cui gelidus pallor prætexerat ora,
Naribus alternis tenuis vix flabat anhelus.
Huic pius antistes benedictam miserat undam,

Qua prius ecclesiam Domino sacraverat illam,
Ut potaret eam atque dolentia membra liniret.
Quod dum fecisset, sequitur medicina per artus,
Atque salutifero morbi periere sub haustu,
Venit et optatæ virtus concessa salutis,
Surgit et e strato statim tunc femina sospes,[1]
Atque sacerdoti renovatis viribus almo
Pocula deportat, cunctisque impigra ministrat,
Reddidit atque Deo proprio cum conjuge grates.

Beda, v. 5.

At comes hunc alius diverso tempore scisci
Fecit ad ecclesiam Domino[2] de more dicandam,
Cujus forte puer mortali peste subactus,
Mortuus ex omni membrorum parte remansit,
Spiritus excepto quod pectora fessa movebat,
Frigida vix tenui geminans suspiria flatu.
Funeris exequias cui tunc comes ipse parabat,
Et loculus juxta stabat, quo corpus humandum
Mox fuerat, vitæ quoniam spes nulla manebat.
Pro quo pontificem lacrimans dux ipse rogabat,
Ut dignaretur puero benedicere præsto,
Atque preces Domino pro hujus fundere vita.
Nec quod plena fides[3] rogitabat, jure negabat
Vir pius et clemens, statim sed visitat ægrum,
Et benedixit eum, rediens ex more salutat:
"Mox revalesce puer," dicens, "viresque resume."
Post hæc cum præsul vel dux prandere sedebant,
Postulat infirmus sitiens sibi pocula ferri,
Cui dominus gaudens quod jam potare valeret,
Mox calicem vini benedictum a præsule misit.
Ut bibit hunc, statim sanus surrexit et ibat,
Intravitque domum quo dux et præsul edebant,
Cumque illis bibere et vesci se velle profatur;
Potat editque sedens lætus lætantibus illis,
Post hæc et multis vivebat sospes in annis.

John heals a sick boy.

---

[1] *sospes*] Froben and Jaffé. MS. and Gale read *hospes*.

[2] *Domino*] MS. and Gale; Domini, Froben and Jaffé.

[3] *fides*] fidei, Gale and Froben.

Herebald falls from his horse,

At quoque præsul iter per quandam cursibus aptam Beda, v. 6.
Planiciem campi cum clero gessit equester;
Tunc juvenes ardent cursu contendere equorum,
Sed pius antistes vetuit specialiter unum
Ex sociis, ludo ne se misceret inani.
Ille tamen contra vetitum petulanter habenas
Solvit equo fidens, mediumque erumpit in æquor;
Ergo cavum quoddam dum fervidus ille caballus
Transilit, et valido juvenis conamine lapsus
In lapidem cecidit, qui forte æqualis arenæ
In medio campi latuit sub cespite tectus,
(Nec lapis alter erat campo repertus in illo,)
Huic caput atque manum casu conlisit acerbo,
Verticis et solvit juncturas, atque cerebro
Quassato, cunctis jacuit jam sensibus expers;
Et moribundus erat motu sine corporis ullo.
Septima nempe fuit tunc circiter hora diei,
Semianimisque domum sociis defertur ab ipsis.

and is cured by John.

At vigil in precibus perstabat nocte sacerdos;
Venit ad infirmum primo sed mane reversus,
Impositaque manu capiti benedixit eundem,
Atque illum proprio compellans nomine clamat.
Ergo gravi veluti de somno surgeret ille,
Recludens oculos patri respondit amato,
Convaluitque cito recreatis viribus, atque
Cras equitavit ovans caro cum præsule pergens.

The author has only used Beda's account of John.

Multa alia, ut referunt, hic fecit signa Johannes,[1]
Quæ modo non libuit brevitatis jure referri.
Diximus hic tantum, posuit quæ Beda magister,
Indubitante fide texens ab origine prima
Historico Anglorum gentes et gesta relatu.

John's death.

Consenuit postquam præfatus episcopus ille,
Tunc alio[2] vivens sedem concessit honoris,
Atque monasterium devoto corde petivit,

---

[1] Mabillon's text recommences with this line.

[2] *alio vivens*] alio juveni, Mabillon; alii, Froben.

Condignamque Deo vitam complevit ibidem.
Juraque tunc tandem terræ peregrina relinquens,
Est patriæ proprius cælesti redditus heres.

A.D. 721.

Wilfrid II. succeeds John as bishop of York.

Presbyter egregius successit jure Johanni[1]
Wilfridus, heres patri dignissimus almo,
Qui prius Euboricæ fuerat vicedomnus et abbas;
Postea sed magno meritorum culmine fretus,
Pontificis summi condignus sumsit honorem;

His good works in his church and diocese.

Ornavitque gradum meritis et moribus almis.
Plurima nam titulis sanctæ ornamenta venustis
Addidit ecclesiæ, rutilo qui vasa decore
Apta ministeriis argentea jure sacratis
Fecit, et argenti laminis altare crucesque
Texerat auratis; nolensque abscondere gazas,
Prudens præsul eas Divino impendit honori.
Hæc pius Euborica faciens antistes in urbe,
Ecclesias alias donis ornavit opimis,
Nec minus ille pio curam de corde gerebat,
Multiplicare greges, Domini præcepta secutus,
Doctrinæ monitis, exemplis atque coruscis.
Hos mentis dapibus, illos sed carnis alebat:
Hos fovet ætheriis, illos carnalibus auget,
Ore manuque simul, donorum largus utrisque,
Rem pietatis agens duplici moderamime rector;
Omnibus acceptus, venerandus, honestus, amatus.

He retires from his bishopric,

At sua facta bonus postquam compleverat ille
Pastor in ecclesiis, specialia septa petivit,
Quo servire Deo tota jam mente vacaret;
Contemplativæ seseque per omnia vitæ
Dans, mundi varias curasque reliquit inanes.
Et quamvis ipso resideret corpore terris,

and ends his life in seclusion.

Attamen ex omni jam mente manebat Olympo,
Pervigil expectans cælestis præmia vitæ,

[1] From this point to the end of his poem the author deals with original information, which we find in no other place.

Tempore quæ certo, vita præsente peracta,
Sumserat angelicis cælo transvectus in ulnis.

Ecgbert succeeds him, of royal birth.

Hic pastoralis posuit dum pondera curæ,
Tradidit Ecgberto venerandæ jura cathedræ,
Quem sibi pontificem fecit succedere summum.
Hic fuit Ecgbertus regali stirpe creatus,
Nobilium coram sæclo radice parentum,
Sed Domino coram meritis præclarior almis.

His charities and merits.

Dives opum terræ, miseris quas spargit egenis,
Ditior ut fieret, cælo dum colligit illas.
Qui curas inopum devotus semper agebat,
Pauperibus tribuens devoto[1] pectore gazas,
Quas terris perdens, sibimet condebat Olympo.
Hic erat ecclesiæ rector clarissimus atque
Egregius doctor, populo venerabilis omni,
Moribus electus, justis affabilis, atque
Efferus in pravos, mitis simul atque severus.
Sacris divisit vicibus noctesque diesque,
Impiger assidue spatiosis noctibus orans;
Missarum celebrans sollemnia sancta diebus,
Inque Dei domibus multa ornamenta paravit.
Illas argento, gemmis vestivit et auro,
Serica suspendens peregrinis vela figuris,
Sacravitque probos altaribus ipse ministros,
Ordinibus variis celebrent qui festa Tonantis,
Davidisque alios fecit concinnere canna,
Qui Domino resonent modulatis vocibus hymnos.
Cujus frater idem[2] Tyrio nutritus in ostro,

A notice of king Eadbert, his brother.

Sumserat Ædbertus gentis regalia sceptra.
Qui dilatavit proprii confinia regni,
Sæpius hostiles subigens terrore phalanges.[3]
Tempora tunc hujus fuerant felicia gentis,
Quam rex et præsul concordi jure regebant:
Hic jura ecclesiæ, rex ille negotia regni.

---

1 *devoto*] *vel* gaudenti, MS.
2 *idem*] Jaffé suggests *item*.
3 *phalanges*] MS.; phalangas, Gale, etc.

Hic ab Apostolico humeris fert pallia missa,
Ille levat capiti veterum diademata patrum;
Fortis hic, ille pius; hic strenuus, ille benignus;
Germanæ pacis servantes jura vicissim,
Ex alio frater felix adjutus uterque.
Rexit hic ecclesiam triginta et quatuor annis,
Ille annis tenuit ter septem sceptra parentum;
Ambo felices meritis in pace sepulti.

An account of Beda, his life and writings.

Temporibus primis præfati præsulis hujus,
Presbyter eximius meritis, cognomine Beda,
Astra petens clausit præsentis lumina vitæ.
Qui mox a puero libris intentus adhæsit,
Et toto studiis servivit pectore sacris.
Utpote septennem quem fecit cura parentum
Arcta monasterii Girvensis claustra subire,
Cui jam præclarus Ceolfridus præfuit abbas;
Qui peregrina petens Christi deductus amore,
Mortuus est exsul Linguanæ in finibus urbis,[1]
Atque ibi condigno felix tumulatus honore est.
Cujus corpus erat post tempora multa repertum
Integrum penitus, patriamque exinde reductum.
Ergo monasterio Beda nutritus in illo,
Ornavit teneros præclaris moribus annos.
Discere namque sagax juvenis seu scribere semper
Fervidus instabat, non segni mente laborans;
Et sic proficiens, est factus jure magister.
Plurima quapropter præclarus opuscula doctor
Edidit, explanans obscura volumina sanctæ
Scripturæ, necnon metrorum condidit artem;
De quoque temporibus mira ratione volumen,
Quod[2] tenet astrorum cursus, loca, tempora, leges,
Scripsit, et historicos claro sermone libellos;
Plurima versifico cecinit quoque carmina plectro.

[1] "Lingonas pervenit (*sc.* Langres), ibi defunctus, atque in "ecclesia beatorum Geminorum "Martyrum sepultus est." (Beda de Sex Ætatibus Mundi.)

[2] *Quod*] Qui, Mabillon.

Actu, mente, fide veterum vestigia patrum,
Semper dum vixit, directo est calle secutus.
Hujus vita quidem qualis fuit ante magistri,
Claro post obitum signo est patefacta salutis.
Æger enim quidam patris dum cingitur almi
Relliquiis, penitus peste est sanatus ab illa.

A notice of St. Balther.

Te quoque Pierio tangentes, Balthere,[1] plectro,
Et tibi, sancte, locum nostris in versibus istum
Signantes petimus, placida tu mente teneto,
Et rege nunc nostram pelagi per cærula cymbam
Inter monstra maris, scopulosas inter et undas,
Ut possit portum portans attingere tutum.

Est locus undoso circumdatus undique ponto,
Rupibus horrendis, prærupto et margine septus,
In quo bellipotens terreno in corpore miles
Sæpius aerias vincebat Balthere turmas,
Quæ sibi multimodis variabant bella figuris.
Qui tamen intrepidus hostilia castra relisit,
Tela malignorum, semper crucis arma beatus
Belliger opponens, galeam scutumque fidei.
Vir pius ille quidem quodam dum tempore solus
Incubuit precibus, meditans cælestia tantum,
Horribilem subito strepitum simul atque fragorem
Audivit, veluti vulgi erumpentis in hostes.

He rescues a soul pursued by evil spirits.

Tunc anima ex superis cujusdam nubibus ejus
Ante pedes cecedit, nimio tremefacta timore;
Quam mox turba minax ingenti horrore secuta est,
Cum variis miseram pœnis torquere volentum.
At pater ille pius placidis amplexibus illam
Arripuit gremio, statimque inquirit ab illa,
Quæ esset, cur fugeret, faceret vel quæ mala? Cui tunc
Respondit: "Levita fui, sed mente maligna
"Feminea amplexus manibus sum pectora tantum,

---

[1] Balther is the same as Baldred. See bishop Forbes' Calendars of the Scottish Church, 274.

" Et culpam erubui vivens[1] in carne fateri.
" Nunc idcirco feri duris incursibus hostes
" Per triginta dies meme torquere sequuntur;
" Nec captata fui, sed nec secura remansi."
Tunc terrebat eum clamans ex hostibus unus:
" Non hodie effugies, nec si tenearis in ulnis
" Petri, sed meritas patieris, pessime, pœnas."
Sanctus at irascens Petri convicia propter,
Hæc ait: " Ecce minor meritis sum centies illo
" Principe Apostolico; sed de pietate Tonantis
" Confidens dico tibi, trux et sæve tyranne,
" Non hodie portabis eum sub tartara tecum."
Tunc pius interventor humo prosternitur, atque
Cum lacrimis Domino pro culpa supplicat illa.
Nec prius ille preces desistit fundere sacras,
Quam propriis animam ferri vidisset ocellis
Altius angelicas cæli super astra per ulnas.
Par quoque jam veteri signumque æquabile signo
Hoc de patre pio gessit clementia Christi.
Nam velut æquoreas Petrus calcaverat undas,
Sic huic evenit; gradiens nam tempore quodam
Rupis in excelsæ prærupto margine, casu
Contigit ut caderet: sed fluctibus ille marinis
Suffultus, graditur siccis super æquora plantis,
Et ceu rara soli premeret, sic ambulat undis
Jam, nisi quod levius[2] susceperat unda ruentem,
Quam si dura virum accepissent arva cadentem.
Dum ruit, unda fluit, casus ne læderet illum.
Gressibus arva manent, illum ne mergeret æquor.
Ambulat ergo freto solido, ceu tramite terræ,
Donec ad undivagam pervenerat ipse carinam,
Quam mox adscendit securo calle pedester;
Non in veste liquor, non soccis hæserat humor.
Quod natura negat, hoc dat Tua dextera, Christe,
Unda Tuo jussu pelagi fit pervia justis,

Balther walks upon the water.

---

[1] *vivens*] juvenis, Mabillon. | [2] *levius*] lenius, Mabillon.

Terra[1] sed econtra vindex fit gurges iniquis;
Suffert ista humiles, dum devorat illa superbos.
Nunc te sed petimus devoti, Balthere sancte,
Ut sicut unda tuum portabat ab æquore corpus,
Te sanum penitus revehens ad litora nota;
Sic precibus nostras animas evadere fluctus
Mundanos facias, portumque intrare salutis.[2]

A notice of the anchorite Etha.

Claruit his etiam venerabilis Etha[3] diebus,
Anachoreta sacer, secreta secutus eremi,
Terrenos fugiens jam corpore castus honores,
Ut cum rege Deo cælestes posset habere.
Angelicam terris vitam devotus agendo,
Multa prophetali prædixit mente futura:
De quo plura vetat narrari Musa recurrens
Carminis ad finem, propriique ad gesta magistri,

Archbishop Albert succeeds Ecgbert,

Qui post Ecgbertum venerandæ insignia sedis
Suscepit sapiens Ælbertus nomine dictus.
Vir bonus et justus, largus, pius atque benignus,
Catholicæ fidei fautor, præceptor, amator;
Ecclesiæ rector, doctor, defensor, alumnus,
Justitiæ cultor, legis tuba, præco salutis,
Spes inopum, orphanisque pater, solator egentum,
Trux rigidis, blandusque bonis, durusque superbis:
Fortis in adversis, humilis fuit inque secundis,
Mente sagax, non ore loquax, sed strenuus actu.
Cui quantum crevit cumulati culmen honoris,
Tantum mens humili sese pietate subegit.

whose life the author narrates

De quo versifico paulo plus pergere gressu,
Euboricæ mecum libeat tibi, quæso, juventus,
Hic quia sæpe tuos perfudit nectare sensus,

---

[1] *Terra*] A blank, Mabillon.

[2] Balther died in 756. "Vitam "anachoreticam in Tiningaham "duxerat." (Symeon, Hist. Eccl. Dunelm., ed. Bedford, p. 82.)

[3] *Etha*] MS. The other editions read *Echa*. In A.D. 767 "Etha "anachorita feliciter in Cric obiit." (Symeon, Chron., ed. Surtees Soc., p. 22.) "Cric" is Crayke near York. In the Liber Vitæ Eccl. Dunelm. (p. 6), among the "ana-"choritæ" is mentioned "Echha "presbyter"

for the use of the York scholars.

Mellifluo dulces eructans pectore succos.
Quem mox a primis ratio pulcherrima cunis
Corripuit rerum, summamque vehebat in arcem
Doctrinæ, pandens illi secreta sophiæ.
Hic fuit ergo satis claris genitoribus ortus,
Ex quorum cura studiis mox traditur almis,
Atque monasterio puerilibus inditur annis,
Sensibus ut fragilis sacris adolesceret ætas.
De puero nec cassa fuit spes tanta parentum.
Jam puer egregius crescebat corpore quantum,
Ingenio tantum librorum proficiebat.
Sic meritis crescens annis et mente sagaci,
Jam Levita sacer condigno est ordine factus.
Hunc bene dum felix adolescens gessit honorem,
Jura sacerdotii juvenis suscepit honestus,
Cresceret ut gradibus, meritis qui creverat almis.
Tunc pius et prudens doctor simul atque sacerdos,

A relative of archbishop Ecgbert, and master of the school at York.

Pontificique comes Ecgbert conjunctus adhæsit,
Cui quoque sanguineo fuerat jam jure propinquus;
A quo defensor clero decernitur omni,
Et simul Euborica præfertur in urbe magister,[1]
Ille ubi diversis sitientia corda fluentis
Doctrinæ, et vario studiorum rore rigabat:

The great extent of his teaching.

His dans grammaticæ rationis gnaviter artes,
Illis rhetoricæ infundens refluamina linguæ;
Illos juridica[2] curavit cote polire,
Illos Aonio docuit concinnere cantu,
Castalida instituens alios resonare cicuta,
Et juga Parnassi lyricis percurrere plantis.
Ast alios fecit præfatus nosse magister
Harmoniam cæli, solis, lunæque labores,[3]
Quinque poli zonas, errantia sidera septem,
Astrorum leges, ortus simul atque recessus,

---

[1] *magister*] Alcuin always speaks of Albert as "magister meus."

[2] *juridica*] veridica, Mabillon.

[3] Cf. Æn. i. 742:
"Heic canit errantem lunam, solis-"que labores."

Aerios motus pelagi terræque tremorem,
Naturas hominum, pecudum, volucrumque ferarum,
Diversas numeri species variasque figuras;
Paschalique dedit sollemnia certa recursu,
Maxime[1] scripturæ pandens mysteria sacræ,
Nam rudis et veteris legis patefecit abyssum.

The number and treatment of his scholars.

Indolis egregiæ juvenes quoscunque videbat,
Hos sibi conjunxit, docuit, nutrivit, amavit;
Quapropter plures per sacra volumina doctor
Discipulos habuit, diversis artibus auctos.[2]
Non semel externas peregrino tramite terras
Jam peragravit ovans, sophiæ deductus amore,
Si quid forte novi librorum seu studiorum,
Quod secum ferret, terris reperiret in illis.

Albert's journeys to Rome.

Hic quoque Romuleam venit devotus ad urbem,
Dives amore Dei, late loca sancta peragrans.[3]
Inde domum rediens, a regibus atque tribunis
Doctor honorifice summus susceptus ubique est,
Utpote quem magni reges retinere volebant,
Qui sua rura fluens Divino rore rigaret.
Ad sibi sed properans præfinita facta[4] magister,
Dispensante Deo patriæ prodesse redibat.
Nam proprias postquam fuerat delatus in oras,

A.D. 766. Albert is made archbishop.

Mox pastoralem compulsus sumere curam,
Efficitur summus populo rogitante sacerdos,
Officiumque suis meritis decoraverat almis,
Ordinis atque bonus pastorque repertus ubique est.
Namque tuebatur Divinum cautus ovile,
Ulla ex parte lupus Christi ne læderet agnos,
Ille quibus sacri præstabat pabula verbi,
Ne sitis atque fames ullo vexaret acerbo.
De gregeque errantes per eremi devia vastæ
Ad Domini caulas humeris revehebat amicis;

[1] *Maxime*] ? Maxima.

[2] *auctos*] aptos, Mabillon.

[3] Cf. Alcuini Epp. No. 269, ed. Jaffé.

[4] A corrupt passage: *præ* ought, perhaps, to be *post*, with an adjective after it; *sibi* might be *sua*.

His official and private life.

Nolentesque sequi placido sermone vocantem,
Insequitur juris terroribus atque flagellis;
Nec regi aut ducibus justus parcebat iniquis.
Sed neque decrevit curarum pondera propter,
Scripturas fervens industria prisca legendi:
Factus utrumque, sagax doctor pius atque sacerdos;
Sensibus hos augens, illos et moribus ornans.
Nec pater adveniens in tantum culmen honoris,
Vestibus atque cibis veterem mutaverat usum;
Deliciosa nimis fugiens, nec vilia valde
Sectatus fuerat, medio moderamine gaudens.
Nec minus interea vario ornamenta decore
Addidit ecclesiis, fidei fervore repletus.

He makes a splendid altar to St. Paul in York cathedral.

Namque ubi[1] bellipotens sumpsit baptismatis undam
Edvin rex,[2] præsul grandem construxerat aram,
Texit et argento, gemmis simul undique et auro,
Atque dicavit eam Sancti sub nomine Pauli[3]
Doctoris mundi, nimium quem doctor amabat.
Hoc altare farum[4] supra suspenderat altum,
Qui tenet ordinibus tria grandia vasa novenis;
Et sublime crucis vexillum erexit ad aram,
Et totum texit pretiosis valde metallis.
Omnia magna satis, pulchro molimine structa,
Argentique meri compensant pondera multa.
Ast altare aliud fecit, vestivit et illud
Argento puro, pretiosis atque lapillis:
Martyribusque, Crucique[5] simul dedicaverat ipsum.
Jussit ut obrizo non parvi ponderis auro
Ampulla major fieret, qua vina sacerdos
Funderet in calicem, sollemnia sacra celebrans.

---

[1] *ubi*] emend. Jaffé. MS. et alii, *ut*.

[2] Cf. v. 194 et seq., *supra*.

[3] There was no altar dedicated to St. Paul in the mediæval minster of York.

[4] *farum*] sc. candelabrum.

[5] There was an altar at York in mediæval times dedicated to St. Crux.

A new cathedral begun in Albert's time,

Ast nova basilicæ miræ structura diebus
Præsulis hujus erat jam cæpta, peracta, sacrata.[1]
Hæc nimis alta domus solidis suffulta columnis,
Suppositæ quæ stant curvatis arcubus, intus
Emicat egregiis laquearibus atque fenestris,
Pulchraque porticibus fulget circumdata multis,
Plurima diversis retinens solaria tectis,
Quæ triginta tenet variis ornatibus aras.
Hoc duo discipuli templum doctore jubente

under the charge of Eanbald and Alcuin.

Ædificaverunt Eanbaldus et Alcuinus, ambo
Concordes operi devota mente studentes.
Hoc tamen ipse pater socio cum præsule templum,
Ante die decima quam clauderet ultima vitæ
Lumina præsentis, sophiæ sacraverat almæ.

Albert gives up the see to Eanbald, and goes into retirement,

Ergo ministrator clarissimus ordine sacro,
Præsul perfectus meritis plenusque dierum,
Tradidit Eanbaldo dilecto lætus alumno
Pontificale decus, sibimet secreta petivit
Septa, Deo soli quo jam servire vacaret.
Tradidit ast alio[2] caras super omnia gazas
Librorum nato, patri qui semper adhæsit,
Doctrinæ sitiens haurire fluenta suetus:
Cujus si curas proprium cognoscere nomen,
Fronte sua statim præsentia carmina prodent.[2]

---

[1] The reason of the erection of this new church is given by Symeon, who, no doubt, had good authority for his statement, "Anno "DCCXLI. monasterium (*i.e.* the "minster) in Eboraca civitate suc-"censum est ix. kal. Maii, feria "prima." (Hist. Regum, ed. Surtees Soc. 18.) "This year York "was burned." (Saxon Chronicle.) Professor Willis, in his Architectural History of York Minster, pp. 3–5, seems to think that Symeon may be referring to some other building. What church in Yorkshire would have thirty altars in the 8th century, except York? And would another church of that size be built when the minster was in ruins?

[2] The name of the author does not appear upon the MS. With these lines must be read a passage out of one of Alcuin's letters to Eanbald II., which M. Jaffé has printed for the first time, in which he expresses his thankfulness that Eanbald has been chosen "dispensator esse mysteriorum "Christi, et laborare vice mea in

giving the minster to (Eanbald), his school and library to (Alcuin).

His divisit opes diversis sortibus; illi
Ecclesiæ regimen, thesauros, rura, talenta:
Huic sophiæ specimen, studium, sedemque, librosque,
Undique quos clarus collegerat ante magister,
Egregias condens uno sub culmine gazas.
Illic invenies veterum vestigia patrum,
Quidquid habet pro se Latio Romanus in orbe,
Græcia vel quidquid transmisit clara Latinis,
Hebraicus vel quod populus bibit imbre superno,
Africa lucifluo vel quidquid lumine sparsit.

The contents of the York library.

Quod pater Hieronymus, quod sensit Hilarius, atque
Ambrosius præsul, simul Augustinus, et ipse
Sanctus Athanasius, quod Orosius edit avitus:[1]
Quidquid Gregorius summus docet, et Leo papa;
Basilius quidquid, Fulgentius atque, coruscant
Cassiodorus item, Chrysostomus atque Johannes.
Quidquid et Althelmus docuit, quid Beda magister
Quæ Victorinus scripsere Boetius atque,
Historici veteres, Pompeius, Plinius, ipse
Acer Aristoteles, rhetor quoque Tullius ingens.
Quid quoque Sedulius, vel quid canit ipse Juvencus,
Alcimus[2] et Clemens, Prosper, Paulinus, Arator,
Quid Fortunatus, vel quid Lactantius edunt.
Quæ Maro Virgilius, Statius, Lucanus et auctor;
Artis grammaticæ vel quid scripsere magistri,
Quid Probus atque Focas, Donatus, Priscianusve,
Servius, Euticius, Pompeius, Comminianus.
Invenies alios perplures, lector, ibidem

" ecclesia, ubi ego nutritus et " eruditus fueram; et præesse the- " sauris sapientiæ, in quibus me " magister meus dilectus Aelberh- " tus archiepiscopus heredem re- " liquit." (Epp. Alcuini, lxxii.) This passage settles the authorship of this poem.

[1] *avitus*] Gale gives *acutus* as a various reading.

[2] *Alcimus*] Alcuinus, MS., Gale, and Mabillon. Froben was the first to see that *Alcimus* was the correct reading. The improbability of this poem being Alcuin's work, from the indelicacy of his mentioning himself among the authors of antiquity, is thus removed.

Egregios studiis, arte et sermone magistros,
Plurima qui claro scripsere volumina sensu;
Nomina sed quorum præsenti in carmine scribi
Longius est visum, quam plectri postulet usus.
His ita dispositis, complens sua tempora, summus
Antistes, totus meritis maturus et annis,
Albert's death.
Post annos binos, menses simul atque quot annos,
Ex quo septa sacer præsul secreta petivit,
Discipulis coram pastor, patriarcha, magister,
Transit ad æthereum lætus feliciter aulam.
Hanc tamen, hanc citius lugubris, mea fistula, partem
Desere, ne pereas lacrimarum gurgite mersa;
Dum properas portum velis hucusque secundis,
Quid memorare studes nobis mœstissima fata?
A lament over him.
Cum subito ante oculos cunctis mors invida nostros
Lumina supremo clausit veneranda sopore
Pontificis summi, nostri patris atque magistri.
O nobis, o nigra dies! o clara sed illi!
Nos sine patre dies orphanos ille reliquit,
Fletibus, exilio, duroque labore gravatos.
Reddidit ast illum patriæ Patrique superno,
Fletibus, exilio, duroque labore solutum,
Jam cui Christus amor, potus, cibus, omnia Christus,
Vita, fides, sensus, spes, lux, via, gloria, virtus.
Qui decimo et quarto summi dormivit in anno
Ordinis accepti, octavo sub sole Novembris,
Dum gravis illa dies sexta fulgebat in hora.
Ejus ad exequias magnum concurrerat agmen,
Cum clero præsul, populus, juvenesque senesque,
Patris honorifice curantes condere corpus.
O pater, o pastor, vitæ spes maxima nostræ:
Te sine nos ferimur turbata per æquora mundi,
Te duce deserti variis involvimur undis,
Incerti qualem mereamur tangere portum.
Dum sol noxque sibi cedunt, dum quatuor annus
Dividitur vicibus, crescunt dum germina terris;

Sidera dum lucent, trudit dum nubila ventus,
Semper honos nomenque tuum, laudesque manebunt.[1]

Virg. Eclog. v. 78.

Hic ego dum volui certo te fine, Thalia,
Claudere, res nostris occurrit gesta diebus,
Fessa licet paucos quapropter adhuc cane versus,
Atque mei pueri causam succinge parumper,
Cui quoque præsentem testem me contigit esse.

The visio of a youth at York, in St. Mary's church,

Ergo fuit quidam juvenis nutritus in urbe
Euborica, simplex animo, sed fervidus actu,
Quique meæ rexit puerilis tempora vitæ
Consilio, solus quadam qui nocte suëtis
Insistit precibus Christi genitricis in aula.
Tunc lux alma domum subito repleverat illam,
Et cum luce simul venit vir vestibus albis,
Fulgidus adspectu, statu sublimis honesto;
Et blandis juvenem nimio terrore cadentem
Elevat alloquiis, librumque ostendit apertum.
Perlegit hunc juvenis, dixit cui codice clauso
Candidus ille: "Sciens iterum majora videbis."
His dictis subito nitidus disparuit hospes.
Hinc quoque post aliquos non longo tempore menses
Percutitur juvenis currenti peste per artus,

who recovers when seemingly dead,

Ægrotusque diu dubia sub morte jacebat,
Angustis retrahens perituram naribus auram;
Inque meis recubans manibus, tunc spiritus ejus
Est raptus subito, corpusque remansit inane.
Post spatium rediens iterum sed membra movebat,
Et mihi narrabat, quidam quod duxerit illum
Ad loca pulcra nimis, multos ubi vidit ovantes,
Ignotos notosque simul, sed maxime sanctæ
Illius ecclesiæ lætos agnovit alumnos.
Qui mox suscipiunt placidis amplexibus illum,
Et secum penitus semper retinere volebant,

---

[1] The two preceding lines are imitated from the same author:

"Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit,
"Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

And describes what he has seen and heard.

Sed cito ductor eum converso calle reduxit
Ad proprium corpus, dicens quod "Solis ad ortum
"Jam melius habiturus eris; de fratribus alter
"Sed hodie moriturus erit, cujusque paratam
"Vidisti sedem." Juvenem nec sermo fefellit.
Nam cito convaluit, dum sol rutilabat ad ortum;
Ante diem medium fuerat sed mortuus alter.
Ille tamen juvenis parvum post tempus eodem
Anno percutitur populantis peste doloris,
Atque mihi statim morbo prædixit in illo:
"Hac lue jam moriar, cito carnis claustra relinquam."
Nec secus evenit, quoniam vis magna doloris
Crevit, et extremam juvenem deduxit in horam.
Qui tenui moriens animam traducere flatu
Dum cœpit, fuerat vigilans e fratribus unus,

His happy death subsequently.

Vir probus et verax, vidit qui culmine ab alto
Descendisse virum facie seu veste coruscum,
Et posuisse suum mox os morientis ad ora,
Blandius amplexus manibus quoque membra cubantis;
Regressusque animam solvens de carcere carnis
Evexit volitans secum super astra polorum.

Hæc ego nauta rudis teneris congesta carinis,
Per pelagi fluctus et per vada cæca gubernans,
Euboricæ ad portum commercia jure reduxi;
Utpote quæ proprium sibi me nutrivit alumnum,
Imbuit et primis utcunque verenter ab annis.

The author's conclusion.

Hæc idcirco tibi[1] propriis de patribus atque
Regibus et Sanctis ruralia carmina scripsi.
Hos pariter Sanctos, tetigi quos versibus istis,
Deprecor ut nostram mundi de gurgite cymbam
Ad portum vitæ meritis precibusque gubernent.

---

[1] *tibi*] erased in MS. All the editors read *cui*. The writer seems to be addressing the city of York.

VITA OSWALDI ARCHIEPISCOPI EBORACENSIS.

Incipit Prologus de Vita et Virtute gloriosissimi archipræsulis, Oswaldi.

Homer and Virgil have sung of great men.

Cum sollerter Ylias et Odyssia, atque Æneidos Virgilii sint exarata,[a] et a plerisque viris miro ingenio investigata, cur nos, fideles, piissimi Salvatoris servuli, desidia opprimit, ut Sui[b] dignissimi sacerdotis taceamus insignia[c] gesta, cum digno possimus favore[d] eum venerari, egregiam atque placidam ejus vitam actusque scientes? Victoriam[e] reverentissimi patris agnoscentes, et eximium quod devicto hoste triumphum suscepit reminiscentes, magnopere convenit suis alumnulis gaudere; quia, velut quondam columba ab arca emissa, rursum[f] veniens ramum olivæ secum deferebat, munus viro;[g] sic prædictus vir, velut prosperus fulgor, et salutaris gemma, suo Domino detulit saluberrima gesta;[h] sicut Psalmus dicit, *Æthiopia præveniet manus ejus;* et illud, *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Domini;* Æthiopissam cum Aquatico[i] dignissimo diligens mulierem, hoc est animam suam. Sicut enim Inventor[j] rutili[k] luminis, et Origo omnis boni constituit in exordio[l] creationis rerum, ut summus[m] sol constaret, et princeps atque dux et moderator reliquorum[n] luminum

So we will celebrate Oswald.

Ps. lxvii. 32.

Rom. iii. 23.

[a] *exarata*] scripta, *interl.*
[b] *Sui*] scilicet Oswaldi, *interl.*
[c] *insignia*] mira, *interl.*
[d] *favore*] laude, *interl.*
[e] *Victoriam*] Triumphum, *interl.*
[f] *rursum*] *i.e.* iterum, *interl.*
[g] *viro*] scilicet Noe, *interl.*
[h] *gesta*] *i.e.* acta, *interl.*
[i] *Aquatico*] sc. Moyse, *interl.*
[j] *Inventor*] vel creator, *interl.*
[k] *rutili*] splendidi, *interl.*
[l] *exordio*] initio, *interl.*
[m] *summus*] supremus, vel excelsus, *interl.*
[n] *reliquorum*] cæterorum, *interl.*

fieret, sic Sua inedicibili majestate constituit, et magnitudine præscivit, ut cælestia beata agmina[a] Sibi placito suppeditare[b] deberent officio; et ut protoplasti, sicut constituit, felices filii a Deo redempti, et Jordanico flumine abluti, post, deposito carnis onere, valerent mentis contemplatione[c] contueri Eum, a Quo creati erant. Quid summus Saturnus et socii quini? Nonne, ut præfati sumus, suo principi subjecti sunt? Orion atque Prochion et Helix, omnia cælica vasa? Nonne ejusdem gubernatione et illustratione decurrunt? Verum etiam illa vaga Lucina, per cujus cursum rationes omnium mensium et dierum satis liquido astrologi periti queunt investigari ablato errore fug . . . .[1] omne quod tenemus, ut quidam ait Rhetor in suis; ideo justum autumo, ut, more parvulorum, aliquid rithmicem de communi Patre, quoniam etsi nota sunt nobis quæ dicimus, erunt ignota sequacibus, nisi stilo exarantur, sicut quidam exorsus est: "*Quod loquimur* "*transit, quod vero scribimus manet.*" Libuit modulata compositio, si adesset facundia; sed quoniam haud illa sit voluntas bona, quia illa est quæ hominem proximum facit Deo. Videre autem videor in me esse completum illud Scolastici dicentis,

Squalent arva soli pulvere multo,
Pallet siccus ager, terra patescit.

Quoniam denique pallet ingenium nostri cordis et indago mentis doctrina summæ scientiæ quæ tripartis dividitur modis, ex quibus construuntur septem liberales artes, idcirco cum decore sereni pectoris flagito pollentis vestræ scientiæ culmen, quod est magnificis decoratum atque suffultum actis, et septem columnis sustentatum, ut validi adjutores meæ salutis fiatis, quatenus hoc, quod tremulus incipiam, opere agere Do-

[a] *agmina*] cælestes spiritus, *interl.*
[b] *suppeditare*] ministrare, *interl.*
[c] *contemplatione*] speculatione, *interl.*

[1] The MS. injured.

minus[1] . . . . . . donec optato patriam . . . . opus hoc est adjuvandi (?) venerationem et ad retributionem mihi veræ remunerationis orantibus nobis. Præsertim hæc agere studeo, quoniam verear proborum virorum causam invidiæ, et pertimesco cordetenus, sicut ticesco[a] acta patris, ut arguar a superis civibus qui circumstant solium Judicis omnia cernen(tis). Antismos[b] abest; sit, peto, protectio præs(ens),[2] penes quæ nos paterno more . . . quatenus unusquisque nostrum . . . mereatur *dilectus meus ca(ndidus et)*[2] *rubicundus, electus ex millibus.* Cantic. Cant. v. 10.

Explicit Præfatio.

Incipit Pars in qua demonstratur cujus generis sit.

Oswald's birth and early education.

Religiosus vir Domini Oswaldus gratia Summi Opificis erat in pueritia præventus, per quam sacro lavacro extitit ablutus, et septemplici dono Sancti Flaminis ornatus, sicut ordo demonstrat ecclesiasticus. Revolutis perpaucis annis solaris cycli atque lunaris globi, traditus est castissimæ doctrinæ, per quam spinas hujus titillantis vitæ didicit auferre, et illam digniter carpere quæ ducit ad felicitatem perpetuæ gloriæ.

Archbishop Odo his uncle.

His character.

Si genus agnoscere desideras, introducatur unus elatus a grege Christi ex plurimis, Oda scilicet archiepiscopus civitatis Cantiæ, qui ejus dinoscitur esse patruus. Sic venerabilis vir grandævus extitit Apostolica dignitate, et eadem refulsit gloriosa auctoritate, ut honestatem suorum prænominum ejus decoraret vita prælucide, ut non solum a bonis ex intimo cordis affectu diligebatur, verum etiam a præpotentibus verebatur. Regimen vero sanctæ Apostolicæ sedis tenuit in diebus Eadwi regis, qui minas non timuit ducum,

[a] *ticesco*] taceo, *interl.* | [b] *Antismos*] urbanitas, *interl.*

[1] MS. injured.
[2] MS. injured. The words supplied.

nec potentiam tyrannorum, habens severitatem (erga)
Boethius de Consol. Philosoph. ii. met. iv. injustos et veritatem erga pios. Ignoravit *sterni*[a] *flatibus Euri;* nescivit mergi fluctibus ponti. Hic solebat mente serena cacumina alti montis scandere, et ad Dominum piis precibus clamare, confidens in Domino sicut mons Sion, et de profundis clara voce hujus sæculi proclamare, quoadusque benediceret illum pius
Psal. cxxxiv. 3. Christus, *Qui fecit cœlum et terram.* Sic quindenos scandens gradus Daviticos, firmus pro . . . t fide, machæra vibranti fidens, et . . . . lici confortatus, valli robore, veluti domus in valle super arenam posita, erat suffultus. Præpotentes hujus regni eximius præsul exsuperavit, deridens atque temnens ætheris iras, id est malignorum spirituum et hominum diras ma-
Psal. xxvi. 2. lignationes, dicens cum reverendo Propheta, *Dominus defensor vitæ meæ, a quo trepidabo?* Et illud cen-
Psal. cxvii. 6. tesimi septimi Psalmi, *Dominus mihi adjutor est, non timebo quid faciat mihi homo.* Sed quoniam hoc cum veridica ratione quod dicimus probari et demonstrari valemus, idcirco puto validioribus utendum esse verbis.

The lust of the king. Rex vero eadem tempestate monarchiam regnumque retinens, et inique, ut insolens juventus solet, vitam ducens, sub uxore propria alteram adamavit, quam et rapuit, sacra decreta Christianæ legis negligens, oblitus mente tribulationes Davitici regis, quas pertulit patrato scelere. Antistes autem Fineatico zelo stimulatus, et ira Dei irritatus, repente cum sociis equum
The archbishop's bold conduct. ascendit, et ad villam qua mulier mansitabat pervenit, eamque rapuit, et de regno perduxit, regemque dulcibus ammonuit verbis pariterque factis, ut ab impiis
Psal. ii. 12. actibus custodiret se ne periret *de via justa.* Pertimuit nempe si suum caput ineptis vel fœdis se subderet vitiis, ut membra cætera facilius instigante inimico caderent, reminiscens illud, "*quanto gradus altior,* " *tanto ruina durior.*" Fortuna arridente dehinc rex

[a] *sterni*] vinci, *interl.* The MS. has Euridici instead of Euri.

omnisque sors atque decus regni ad eum humili vultu inclinavit, quia erat verus Dei servus, non se flectens timore vel amore extra viam veritatis, sicut Prophetæ egregii ammonet eloquium, dicens, *Hæc est via*, nolite declinare ab ea neque a dextris neque a sinistris. Et illud reminiscens Psalmigraphi, *Iter facite ei, qui ascendit super occasum.* Explicita[a] Apostolica epistola, ad ordinem, Christo juvante, redeamus propriæ relationis. **The respect paid to him by the king and nation.** Esaias, xxx. 21. Psal. lxvii. 5.

Quoniam superius beatissimi viri Odonis veneranda memoria facta est, consultum fore existimo ut altiora vel majora de ejus sanctitatis præconio loquamur, ut lectoris solliciti perspicax animus ipsius audiens magnalia convalescat, et dignius posthinc eum cum cæteris pretiosis viris concelebret.[b] Tria enim pergessit insignia miracula, sicuti a fidelibus viris narrari audivimus, quæ placuit hic inserere ob honorem sanctissimæ Trinitatis, Individuæque Unitatis, per cujus munificentiam inedicibilem promeruit ut cornu[c] ejus exaltaretur in gloria. Satago unum propalare[d] quod mire patravit,[e] per Divinæ majestatis magnificam potentiam, antequam honorem pontificalis honoris suscepit; secundum quoque quod post percepto culmine tantæ dignitatis exercuit; tertium vero quod post humationem sui somatis[f] gessit. **Three miracles wrought by Odo.** Psal. cxi. 9.

Postquam venerabilis Oda, ut vernis floruit rosis, et enormes peccaminum spinas post baptismi sacramentum depulit,[g] cœpit post hæc albentes vultus liliolo conspargere radio, serenus, constans, fido corde tranquillus, rutilans pura mente; et, prout ipsa indocta ætas suæ pubertatis permisit, justis actibus semper studuit se subdi, præventus gratia Dei, quæ eum servavit; quotidie etenim Angelo Domini sibi ab æthereo culmine destinato, sicut legitur in Divinis apicibus, *quia angeli eo-* S. Matt. xviii. 10.

[a] *Explicita*] finita, *interl.*
[b] *concelebret*] laudet vel honoret, *interl.*
[c] *cornu*] laus, *interl.*
[d] *propalare*] demonstrare, *interl.*
[e] *patravit*] perfecit, *interl.*
[f] *somatis gessit*] corporis egit, *interl.*
[g] *depulit*] expulsit, *interl.*

rum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Ad ecclesias quoque Christi frequenter cum cæteris fidelibus convenire satagebat, quia pro hac bonitatis causa correptus a patre nequaquam ab hoc opere cessabat, quoniam nec flatus durissimi[a] Borei potuit eum exsuperare, nec paternæ minæ poterant a bono proposito avellere.

The piety of Odo.

Dicunt quidam quod ex ipsis Danis pater ejus esset, qui cum classica cohorte cum Huba et Hinwar veniebant; ideo pater non penitus Christo servire studuit. Porro puer Dei, postquam specimen[b] suæ juventutis ad servitium Christi subdidisset, reliquit[c] patrem et matrem et omnia quæ ejus juris[d] erant, et adhæsit cuidam venerando militi Deo fideliter credenti, onomate Æthelhelmo, cum quo gratiam paterni affectus adeptus[e] est. Mansitabat penes[f] eundem unum perplurimis mensibus, quo a quodam religioso viro didicit nonnullos codices, verum etiam veram catholicæ fidei regulam, et sacramenta sanctæ matris ecclesiæ. Sic per singulos soles[g] pollens honoribus, Levitici ordinis gratiam est indeptus.[h] Præcepta quoque novæ legis, quæ per Jhesum Christum data sunt, magnopere servavit, cui Ipse Gubernator et Redemptor pius plebis fideli majora dona ob statu mentis perfectionem cessit. Cœpit exinde sollicite egregius Levita summorum virorum acta sequi, nobili intelligens indagine scriptum, *Si quis vult obvenire post me, abneget semetipsum, tollatque crucem suam, et sequatur me.* Studuit tota mentis conamine practicæ vitæ desideria relinquere, et supernæ gloriam felicitatis medullitus quærere, sicut celeberrimus agonista Paulus ait, *quæ* (*sursum*) *sunt,* filii, *quærite, non quæ super terram.* Cumque pueritiæ et adolescentiæ tempus transcendiss . . . . . jam ætatis

Odo's father a Dane, by report.

S. Mark, x. 7.

Æthelhelmus, his teacher.

Is ordained.

S. Matt. xvi. 24.

Coloss. iii. 1, 2.

[a] *flatus durissimi*] tribulatio alicujus hominis, *interl.*
[b] *specimen*] decus, vel honorem, *interl.*
[c] *reliquit*] dimisit, *interl.*
[d] *juris*] potestatis, *interl.*
[e] *affectus adeptus*] *i.e.* dilectionis indeptus, *interl.*
[f] *penes*] juxta, *interl.*
[g] *soles*] dies, *interl.*
[h] *indeptus*] id est consecratus, *interl.*

suæ appropinquaret, ardere cœpit per inhabitantem Spiritum Sanctum, Qui in eo diffusus erat; ita, verbi gratia, sicut solet aureus sol lucidius fulgere postquam Arietis et Tauri, necnon et Gemini ascenderit signa. Deinde excursis perpaucis anni mensibus, ad sacerdotale perductus atque consecratus est officium, qui tali dono ornatus,[a] sacrificium Deo obtulit, spiritu contribulatus. At ille hyssopico rore perfusus, et oleo spiritali delibutus,[b] roseis studuit se operibus co . . . , lucem et Divinam doctrinam spargendo in auribus populi. Quomodo binos atque ternos sui corporis sensus servavit ab illicitis actionibus, non mei torpenti sensui conceditur edicere, quoniam ipse non enerviter sed viriliter cuncta pergessit, ardens et lucens in domo Domini; ardens inquam in sanctis actibus, lucens egregiis digniter moribus. **Odo is ordained priest.**

Miles denique cum quo egregius sacerdos mansitabat ad limina pretiosorum Apostolorum pervenire desiderabat, si humano desiderio faveret Divinæ majestatis fortunium. Perrexerunt constanter utrique cum benigna mentis intentione ad ripam maris, qui navim ingredientes cum tripudio cordis, veloci cursu prosperoque Zephyri flatu æquora diviserunt pelagi fluctuantis. Igitur hilariter viam carpebant suam, dominus, scilicet, et venerandus sacerdos, cum sociis suis, qui festine ad diversorium properabant. Repente enim descenderant equis. Infirmatus est inclytus miles subita cordis infirmitate, ut vix spiramina vivacis flati in eo esse putarent. Minister Christi hæc cernens, cordis secreta ad Domini clementiam erexit, genuaque ad orationem suam protinus deflexit, et pro eo benignas preces fudit. Surgens reverendus Dei famulus a solo, præcepit sibi deferri fialam repletam vino, quod, sancto reverendæ crucis benedicens signaculo, porrexit humiliter viro, quem jussit fideliter habere fidem in Domino. Bibit itaque, et parumper quietem cepit, ac postmodum **He and Æthelhelmus start for Rome.** **Æthelhelm's sickness by the way.** **He is cured by drinking a cup of wine which has had the sign of the cross made over it.**

[a] *ornatus*] comptus, *interl.* | [b] *delibutus*] perunctus, *interl.*

rum semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est.
The piety of Odo. Ad ecclesias quoque Christi frequenter cum cæteris fidelibus convenire satagebat, quia pro hac bonitatis causa correptus a patre nequaquam ab hoc opere cessabat, quoniam nec flatus durissimi [a] Borei potuit eum exsuperare, nec paternæ minæ poterant a bono proposito avellere.

Odo's father a Dane, by report. Dicunt quidam quod ex ipsis Danis pater ejus esset, qui cum classica cohorte cum Huba et Hinwar veniebant; ideo pater non penitus Christo servire studuit. Porro puer Dei, postquam specimen [b] suæ juventutis ad servitium Christi subdidisset, reliquit [c] patrem et matrem et omnia quæ ejus juris [d] erant, et adhæsit cuidam venerando militi Deo fideliter credenti, onomate Æthelhelmo, cum quo gratiam paterni affectus adeptus [e] est. Mansitabat penes [f] eundem unum perplurimis mensibus, quo a quodam religioso viro didicit nonnullos codices, verum etiam veram catholicæ fidei regulam, et sacramenta sanctæ matris ecclesiæ. Sic per singulos soles [g] pollens honoribus, Levitici ordinis gratiam est indeptus.[h] Præcepta quoque novæ legis, quæ per Jhesum Christum data sunt, magnopere servavit, cui Ipse Gubernator et Redemptor pius plebis fideli majora dona ob statu mentis perfectionem cessit. Cœpit exinde sollicite egregius Levita summorum virorum acta sequi, nobili intelligens indagine scriptum, *Si quis vult obvenire post me, abneget semetipsum, tollatque crucem suam, et sequatur me.* Studuit tota mentis conamine practicæ vitæ desideria relinquere, et supernæ gloriam felicitatis medullitus quærere, sicut celeberrimus agonista Paulus ait, *quæ (sursum) sunt, filii, quærite, non quæ super terram.* Cumque pueritiæ et adolescentiæ tempus transcendiss . . . . . jam ætatis

S. Mark, x. 7.

Æthelhelmus, his teacher.

Is ordained.

S. Matt. xvi. 24.

Coloss. iii. 1, 2.

[a] *flatus durissimi*] tribulatio alicujus hominis, *interl.*
[b] *specimen*] decus, vel honorem, *interl.*
[c] *reliquit*] dimisit, *interl.*
[d] *juris*] potestatis, *interl.*
[e] *affectus adeptus*] *i.e.* dilectionis indeptus, *interl.*
[f] *penes*] juxta, *interl.*
[g] *soles*] dies, *interl.*
[h] *indeptus*] id est consecratus, *interl.*

suæ appropinquaret, ardere cœpit per inhabitantem Spiritum Sanctum, Qui in eo diffusus erat; ita, verbi gratia, sicut solet aureus sol lucidius fulgere postquam Arietis et Tauri, necnon et Gemini ascenderit signa. Deinde excursis perpaucis anni mensibus, ad sacerdotale perductus atque consecratus est officium, qui tali dono ornatus,[a] sacrificium Deo obtulit, spiritu contribulatus. At ille hyssopico rore perfusus, et oleo spiritali delibutus,[b] roseis studuit se operibus co . . , lucem et Divinam doctrinam spargendo in auribus populi. Quomodo binos atque ternos sui corporis sensus servavit ab illicitis actionibus, non mei torpenti sensui conceditur edicere, quoniam ipse non enerviter sed viriliter cuncta pergessit, ardens et lucens in domo Domini; ardens inquam in sanctis actibus, lucens egregiis digniter moribus.

Odo is ordained priest.

Miles denique cum quo egregius sacerdos mansitabat ad limina pretiosorum Apostolorum pervenire desiderabat, si humano desiderio faveret Divinæ majestatis fortunium. Perrexerunt constanter utrique cum benigna mentis intentione ad ripam maris, qui navim ingredientes cum tripudio cordis, veloci cursu prosperoque Zephyri flatu æquora diviserunt pelagi fluctuantis. Igitur hilariter viam carpebant suam, dominus, scilicet, et venerandus sacerdos, cum sociis suis, qui festine ad diversorium properabant. Repente enim descenderant equis. Infirmatus est inclytus miles subita cordis infirmitate, ut vix spiramina vivacis flati in eo esse putarent. Minister Christi hæc cernens, cordis secreta ad Domini clementiam erexit, genuaque ad orationem suam protinus deflexit, et pro eo benignas preces fudit. Surgens reverendus Dei famulus a solo, præcepit sibi deferri fialam repletam vino, quod, sancto reverendæ crucis benedicens signaculo, porrexit humiliter viro, quem jussit fideliter habere fidem in Domino. Bibit itaque, et parumper quietem cepit, ac postmodum

He and Æthelhelmus start for Rome.

Æthelhelm's sickness by the way.

He is cured by drinking a cup of wine which has had the sign of the cross made over it.

[a] *ornatus*] comptus, *interl.*

[b] *delibutus*] perunctus, *interl.*

Egregios studiis, arte et sermone magistros,
Plurima qui claro scripsere volumina sensu;
Nomina sed quorum præsenti in carmine scribi
Longius est visum, quam plectri postulet usus.
His ita dispositis, complens sua tempora, summus
Antistes, totus meritis maturus et annis,

Albert's death.

Post annos binos, menses simul atque quot annos,
Ex quo septa sacer præsul secreta petivit,
Discipulis coram pastor, patriarcha, magister,
Transit ad æthereamlætus feliciter aulam.
Hanc tamen, hanc citius lugubris, mea fistula, partem
Desere, ne pereas lacrimarum gurgite mersa;
Dum properas portum velis hucusque secundis,
Quid memorare studes nobis mœstissima fata?

A lament over him.

Cum subito ante oculos cunctis mors invida nostros
Lumina supremo clausit veneranda sopore
Pontificis summi, nostri patris atque magistri.
O nobis, o nigra dies! o clara sed illi!
Nos sine patre dies orphanos ille reliquit,
Fletibus, exilio, duroque labore gravatos.
Reddidit ast illum patriæ Patrique superno,
Fletibus, exilio, duroque labore solutum,
Jam cui Christus amor, potus, cibus, omnia Christus,
Vita, fides, sensus, spes, lux, via, gloria, virtus.
Qui decimo et quarto summi dormivit in anno
Ordinis accepti, octavo sub sole Novembris,
Dum gravis illa dies sexta fulgebat in hora.
Ejus ad exequias magnum concurrerat agmen,
Cum clero præsul, populus, juvenesque senesque,
Patris honorifice curantes condere corpus.
O pater, o pastor, vitæ spes maxima nostræ:
Te sine nos ferimur turbata per æquora mundi,
Te duce deserti variis involvimur undis,
Incerti qualem mereamur tangere portum.
Dum sol noxque sibi cedunt, dum quatuor annus
Dividitur vicibus, crescunt dum germina terris;

Sidera dum lucent, trudit dum nubila ventus,
Semper honos nomenque tuum, laudesque manebunt.[1]
Hic ego dum volui certo te fine, Thalia,
Claudere, res nostris occurrit gesta diebus,
Fessa licet paucos quapropter adhuc cane versus,
Atque mei pueri causam succinge parumper,
Cui quoque præsentem testem me contigit esse.

Virg. Eclog. v. 78.

Ergo fuit quidam juvenis nutritus in urbe
Euborica, simplex animo, sed fervidus actu,
Quique meæ rexit puerilis tempora vitæ
Consilio, solus quadam qui nocte suëtis
Insistit precibus Christi genitricis in aula.
Tunc lux alma domum subito repleverat illam,
Et cum luce simul venit vir vestibus albis,
Fulgidus adspectu, statu sublimis honesto;
Et blandis juvenem nimio terrore cadentem
Elevat alloquiis, librumque ostendit apertum.
Perlegit hunc juvenis, dixit cui codice clauso
Candidus ille: "Sciens iterum majora videbis."
His dictis subito nitidus disparuit hospes.
Hinc quoque post aliquos non longo tempore menses
Percutitur juvenis currenti peste per artus,
Ægrotusque diu dubia sub morte jacebat,
Angustis retrahens perituram naribus auram;
Inque meis recubans manibus, tunc spiritus ejus
Est raptus subito, corpusque remansit inane.
Post spatium rediens iterum sed membra movebat,
Et mihi narrabat, quidam quod duxerit illum
Ad loca pulcra nimis, multos ubi vidit ovantes,
Ignotos notosque simul, sed maxime sanctæ
Illius ecclesiæ lætos agnovit alumnos.
Qui mox suscipiunt placidis amplexibus illum,
Et secum penitus semper retinere volebant,

The visio of a youth at York, in St. Mary's church,

who recovers when seemingly dead,

---

[1] The two preceding lines are imitated from the same author:
"Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit,
"Dumque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

and describes what he has seen and heard.

Sed cito ductor eum converso calle reduxit
Ad proprium corpus, dicens quod "Solis ad ortum
" Jam melius habiturus eris; de fratribus alter
" Sed hodie moriturus erit, cujusque paratam
" Vidisti sedem." Juvenem nec sermo fefellit.
Nam cito convaluit, dum sol rutilabat ad ortum;
Ante diem medium fuerat sed mortuus alter.
Ille tamen juvenis parvum post tempus eodem
Anno percutitur populantis peste doloris,
Atque mihi statim morbo prædixit in illo:
" Hac lue jam moriar, cito carnis claustra relinquam."
Nec secus evenit, quoniam vis magna doloris
Crevit, et extremam juvenem deduxit in horam.
Qui tenui moriens animam traducere flatu
Dum cœpit, fuerat vigilans e fratribus unus,

His happy death subsequently.

Vir probus et verax, vidit qui culmine ab alto
Descendisse virum facie seu veste coruscum,
Et posuisse suum mox os morientis ad ora,
Blandius amplexus manibus quoque membra cubantis;
Regressusque animam solvens de carcere carnis
Evexit volitans secum super astra polorum.

Hæc ego nauta rudis teneris congesta carinis,
Per pelagi fluctus et per vada cæca gubernans,
Euboricæ ad portum commercia jure reduxi;
Utpote quæ proprium sibi me nutrivit alumnum,
Imbuit et primis utcunque verenter ab annis.

The author's conclusion.

Hæc idcirco tibi[1] propriis de patribus atque
Regibus et Sanctis ruralia carmina scripsi.
Hos pariter Sanctos, tetigi quos versibus istis,
Deprecor ut nostram mundi de gurgite cymbam
Ad portum vitæ meritis precibusque gubernent.

---

[1] *tibi*] erased in MS. All the editors read *cui*. The writer seems to be addressing the city of York.

VITA OSWALDI ARCHIEPISCOPI EBORACENSIS.

Incipit Prologus de Vita et Virtute gloriosissimi archipræsulis, Oswaldi.

Cum sollerter Ylias et Odyssia, atque Æneidos Virgilii sint exarata,[a] et a plerisque viris miro ingenio investigata, cur nos, fideles, piissimi Salvatoris servuli, desidia opprimit, ut Sui[b] dignissimi sacerdotis taceamus insignia[c] gesta, cum digno possimus favore[d] eum venerari, egregiam atque placidam ejus vitam actusque scientes? Victoriam[e] reverentissimi patris agnoscentes, et eximium quod devicto hoste triumphum suscepit reminiscentes, magnopere convenit suis alumnulis gaudere; quia, velut quondam columba ab arca emissa, rursum[f] veniens ramum olivæ secum deferebat, munus viro;[g] sic prædictus vir, velut prosperus fulgor, et salutaris gemma, suo Domino detulit saluberrima gesta;[h] sicut Psalmus dicit, *Æthiopia præveniet manus ejus;* et illud, *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Domini;* Æthiopissam cum Aquatico[i] dignissimo diligens mulierem, hoc est animam suam. Sicut enim Inventor[j] rutili[k] luminis, et Origo omnis boni constituit in exordio[l] creationis rerum, ut summus[m] sol constaret, et princeps atque dux et moderator reliquorum[n] luminum

Homer and Virgil have sung of great men.

So we will celebrate Oswald.

Ps. lxvii. 32.
Rom. iii. 23.

[a] *exarata*] scripta, *interl.*
[b] *Sui*] scilicet Oswaldi, *interl.*
[c] *insignia*] mira, *interl.*
[d] *favore*] laude, *interl.*
[e] *Victoriam*] Triumphum, *interl.*
[f] *rursum*] *i.e.* iterum, *interl.*
[g] *viro*] scilicet Noe, *interl.*
[h] *gesta*] *i.e.* acta, *interl.*
[i] *Aquatico*] sc. Moyse, *interl.*
[j] *Inventor*] vel creator, *interl.*
[k] *rutili*] splendidi, *interl.*
[l] *exordio*] initio, *interl.*
[m] *summus*] supremus, vel excelsus, *interl.*
[n] *reliquorum*] cæterorum, *interl.*

fieret, sic Sua inedicibili majestate constituit, et magnitudine præscivit, ut cælestia beata agmina[a] Sibi placito suppeditare[b] deberent officio; et ut protoplasti, sicut constituit, felices filii a Deo redempti, et Jordanico flumine abluti, post, deposito carnis onere, valerent mentis contemplatione[c] contueri Eum, a Quo creati erant. Quid summus Saturnus et socii quini? Nonne, ut præfati sumus, suo principi subjecti sunt? Orion atque Prochion et Helix, omnia cælica vasa? Nonne ejusdem gubernatione et illustratione decurrunt? Verum etiam illa vaga Lucina, per cujus cursum rationes omnium mensium et dierum satis liquido astrologi periti queunt investigari ablato errore fug . . . .[1] omne quod tenemus, ut quidam ait Rhetor in suis; ideo justum autumo, ut, more parvulorum, aliquid rithmicem de communi Patre, quoniam etsi nota sunt nobis quæ dicimus, erunt ignota sequacibus, nisi stilo exarantur, sicut quidam exorsus est: "*Quod loquimur* "*transit, quod vero scribimus manet.*" Libuit modulata compositio, si adesset facundia; sed quoniam haud illa sit voluntas bona, quia illa est quæ hominem proximum facit Deo. Videre autem videor in me esse completum illud Scolastici dicentis,

Squalent arva soli pulvere multo,
Pallet siccus ager, terra patescit.

Quoniam denique pallet ingenium nostri cordis et indago mentis doctrina summæ scientiæ quæ tripartis dividitur modis, ex quibus construuntur septem liberales artes, idcirco cum decore sereni pectoris flagito pollentis vestræ scientiæ culmen, quod est magnificis decoratum atque suffultum actis, et septem columnis sustentatum, ut validi adjutores meæ salutis fiatis, quatenus hoc, quod tremulus incipiam, opere agere Do-

[a] *agmina*] cælestes spiritus, *interl.*
[b] *suppeditare*] ministrare, *interl.*
[c] *contemplatione*] speculatione, *interl.*

[1] The MS. injured.

minus [1] . . . . . . donec optato patriam . . . . opus hoc est adjuvandi (?) venerationem et ad retributionem mihi veræ remunerationis orantibus nobis. Præsertim hæc agere studeo, quoniam verear proborum virorum causam invidiæ, et pertimesco cordetenus, sicut ticesco [a] acta patris, ut arguar a superis civibus qui circumstant solium Judicis omnia cernen(tis). Antismos [b] abest; sit, peto, protectio præs(ens),[2] penes quæ nos paterno more . . . quatenus unusquisque nostrum . . . mereatur *dilectus meus ca(ndidus et)* [2] *rubicundus, electus ex millibus.* Cantic. Cant. v. 10.

Explicit Præfatio.

Incipit Pars in qua demonstratur cujus generis sit.

Oswald's birth and early education.

Religiosus vir Domini Oswaldus gratia Summi Opificis erat in pueritia præventus, per quam sacro lavacro extitit ablutus, et septemplici dono Sancti Flaminis ornatus, sicut ordo demonstrat ecclesiasticus. Revolutis perpaucis annis solaris cycli atque lunaris globi, traditus est castissimæ doctrinæ, per quam spinas hujus titillantis vitæ didicit auferre, et illam digniter carpere quæ ducit ad felicitatem perpetuæ gloriæ.

Archbishop Odo his uncle. His character.

Si genus agnoscere desideras, introducatur unus elatus a grege Christi ex plurimis, Oda scilicet archiepiscopus civitatis Cantiæ, qui ejus dinoscitur esse patruus. Sic venerabilis vir grandævus extitit Apostolica dignitate, et eadem refulsit gloriosa auctoritate, ut honestatem suorum prænominum ejus decoraret vita prælucide, ut non solum a bonis ex intimo cordis affectu diligebatur, verum etiam a præpotentibus verebatur. Regimen vero sanctæ Apostolicæ sedis tenuit in diebus Eadwi regis, qui minas non timuit ducum,

[a] *ticesco*] taceo, *interl.* | [b] *Antismos*] urbanitas, *interl.*

[1] MS. injured.
[2] MS. injured. The words supplied.

nec potentiam tyrannorum, habens severitatem (erga) injustos et veritatem erga pios. Ignoravit *sterni*[a] *flatibus Euri;* nescivit mergi fluctibus ponti. Hic solebat mente serena cacumina alti montis scandere, et ad Dominum piis precibus clamare, confidens in Domino sicut mons Sion, et de profundis clara voce hujus sæculi proclamare, quoadusque benediceret illum pius Christus, *Qui fecit cœlum et terram.* Sic quindenos scandens gradus Daviticos, firmus pro . . . t fide, machæra vibranti fidens, et . . . . lici confortatus, valli robore, veluti domus in valle super arenam posita, erat suffultus. Præpotentes hujus regni eximius præsul exsuperavit, deridens atque temnens ætheris iras, id est malignorum spirituum et hominum diras malignationes, dicens cum reverendo Propheta, *Dominus defensor vitæ meæ, a quo trepidabo?* Et illud centesimi septimi Psalmi, *Dominus mihi adjutor est, non timebo quid faciat mihi homo.* Sed quoniam hoc cum veridica ratione quod dicimus probari et demonstrari valemus, idcirco puto validioribus utendum esse verbis.

Boethius de Consol. Philosoph. ii. met. iv.

Psal. cxxxiv. 3.

Psal. xxvi. 2.

Psal. cxvii. 6.

The lust of the king.

Rex vero eadem tempestate monarchiam regnumque retinens, et inique, ut insolens juventus solet, vitam ducens, sub uxore propria alteram adamavit, quam et rapuit, sacra decreta Christianæ legis negligens, oblitus mente tribulationes Davitici regis, quas pertulit patrato scelere. Antistes autem Fineatico zelo stimulatus, et ira Dei irritatus, repente cum sociis equum ascendit, et ad villam qua mulier mansitabat pervenit, eamque rapuit, et de regno perduxit, regemque dulcibus ammonuit verbis pariterque factis, ut ab impiis actibus custodiret se ne periret *de via justa.* Pertimuit nempe si suum caput ineptis vel fœdis se subderet vitiis, ut membra cætera facilius instigante inimico caderent, reminiscens illud, "*quanto gradus altior,* "*tanto ruina durior.*" Fortuna arridente dehinc rex

The archbishop's bold conduct.

Psal. ii. 12.

[a] *sterni*] vinci, *interl.* The MS. has Euridici instead of Euri.

omnisque sors atque decus regni ad eum humili vultu inclinavit, quia erat verus Dei servus, non se flectens timore vel amore extra viam veritatis, sicut Prophetæ egregii ammonet eloquium, dicens, *Hæc est via,* nolite declinare ab ea neque a dextris neque a sinistris. Et illud reminiscens Psalmigraphi, *Iter facite ei, qui ascendit super occasum.* Explicita[a] Apostolica epistola, ad ordinem, Christo juvante, redeamus propriæ relationis.

The respect paid to him by the king and nation. Esaias, xxx. 21. Psal. lxvii. 5.

Quoniam superius beatissimi viri Odonis veneranda memoria facta est, consultum fore existimo ut altiora vel majora de ejus sanctitatis præconio loquamur, ut lectoris solliciti perspicax animus ipsius audiens magnalia convalescat, et dignius posthinc eum cum cæteris pretiosis viris concelebret.[b] Tria enim pergessit insignia miracula, sicuti a fidelibus viris narrari audivimus, quæ placuit hic inserere ob honorem sanctissimæ Trinitatis, Individuæque Unitatis, per cujus munificentiam inedicibilem promeruit ut cornu[c] ejus exaltaretur in gloria. Satago unum propalare[d] quod mire patravit,[e] per Divinæ majestatis magnificam potentiam, antequam honorem pontificalis honoris suscepit; secundum quoque quod post percepto culmine tantæ dignitatis exercuit; tertium vero quod post humationem sui somatis[f] gessit.

Three miracles wrought by Odo. Psal. cxi. 9.

Postquam venerabilis Oda, ut vernis floruit rosis, et enormes peccaminum spinas post baptismi sacramentum depulit,[g] cœpit post hæc albentes vultus liliolo conspargere radio, serenus, constans, fido corde tranquillus, rutilans pura mente; et, prout ipsa indocta ætas suæ pubertatis permisit, justis actibus semper studuit se subdi, præventus gratia Dei, quæ eum servavit; quotidie etenim Angelo Domini sibi ab æthereo culmine destinato, sicut legitur in Divinis apicibus, *quia angeli eo-*

S. Matt. xviii. 10.

[a] *Explicita*] finita, *interl.*
[b] *concelebret*] laudet vel honoret, *interl.*
[c] *cornu*] laus, *interl.*
[d] *propalare*] demonstrare, *interl.*
[e] *patravit*] perfecit, *interl.*
[f] *somatis gessit*] corporis egit, *interl.*
[g] *depulit*] expulsit, *interl.*

rum semper vident faciem patris mei, qui in cælis est. Ad ecclesias quoque Christi frequenter cum cæteris fidelibus convenire satagebat, quia pro hac bonitatis causa correptus a patre nequaquam ab hoc opere cessabat, quoniam nec flatus durissimi [a] Borei potuit eum exsuperare, nec paternæ minæ poterant a bono proposito avellere.

The piety of Odo.

Dicunt quidam quod ex ipsis Danis pater ejus esset, qui cum classica cohorte cum Huba et Hinwar veniebant; ideo pater non penitus Christo servire studuit. Porro puer Dei, postquam specimen [b] suæ juventutis ad servitium Christi subdidisset, reliquit [c] patrem et matrem et omnia quæ ejus juris [d] erant, et adhæsit cuidam venerando militi Deo fideliter credenti, onomate Æthelhelmo, cum quo gratiam paterni affectus adeptus [e] est. Mansitabat penes [f] eundem unum perplurimis mensibus, quo a quodam religioso viro didicit nonnullos codices, verum etiam veram catholicæ fidei regulam, et sacramenta sanctæ matris ecclesiæ. Sic per singulos soles [g] pollens honoribus, Levitici ordinis gratiam est indeptus.[h] Præcepta quoque novæ legis, quæ per Jhesum Christum data sunt, magnopere servavit, cui Ipse Gubernator et Redemptor pius plebis fideli majora dona ob statu mentis perfectionem cessit. Cœpit exinde sollicite egregius Levita summorum virorum acta sequi, nobili intelligens indagine scriptum, *Si quis vult obvenire post me, abneget semetipsum, tollatque crucem suam, et sequatur me.* Studuit tota mentis conamine practicæ vitæ desideria relinquere, et supernæ gloriam felicitatis medullitus quærere, sicut celeberrimus agonista Paulus ait, *quæ* (*sursum*) *sunt, filii, quærite, non quæ super terram.* Cumque pueritiæ et adolescentiæ tempus transcendiss . . . . . jam ætatis

Odo's father a Dane, by report.

S. Mark, x. 7.

Æthelhelmus, his teacher.

Is ordained.

S. Matt. xvi. 24.

Coloss. iii. 1, 2.

[a] *flatus durissimi*] tribulatio alicujus hominis, *interl.*

[b] *specimen*] decus, vel honorem, *interl.*

[c] *reliquit*] dimisit, *interl.*

[d] *juris*] potestatis, *interl.*

[e] *affectus adeptus*] *i.e.* dilectionis indeptus, *interl.*

[f] *penes*] juxta, *interl.*

[g] *soles*] dies, *interl.*

[h] *indeptus*] id est consecratus, *interl.*

suæ appropinquaret, ardere cœpit per inhabitantem Spiritum Sanctum, Qui in eo diffusus erat; ita, verbi gratia, sicut solet aureus sol lucidius fulgere postquam Arietis et Tauri, necnon et Gemini ascenderit signa. Deinde excursis perpaucis anni mensibus, ad sacerdotale perductus atque consecratus est officium, qui tali dono ornatus,[a] sacrificium Deo obtulit, spiritu contribulatus. At ille hyssopico rore perfusus, et oleo spiritali delibutus,[b] roseis studuit se operibus co . . . , lucem et Divinam doctrinam spargendo in auribus populi. Quomodo binos atque ternos sui corporis sensus servavit ab illicitis actionibus, non mei torpenti sensui conceditur edicere, quoniam ipse non enerviter sed viriliter cuncta pergessit, ardens et lucens in domo Domini; ardens inquam in sanctis actibus, lucens egregiis digniter moribus.

Odo is ordained priest.

Miles denique cum quo egregius sacerdos mansitabat ad limina pretiosorum Apostolorum pervenire desiderabat, si humano desiderio faveret Divinæ majestatis fortunium. Perrexerunt constanter utrique cum benigna mentis intentione ad ripam maris, qui navim ingredientes cum tripudio cordis, veloci cursu prosperoque Zephyri flatu æquora diviserunt pelagi fluctuantis. Igitur hilariter viam carpebant suam, dominus, scilicet, et venerandus sacerdos, cum sociis suis, qui festine ad diversorium properabant. Repente enim descenderant equis. Infirmatus est inclytus miles subita cordis infirmitate, ut vix spiramina vivacis flati in eo esse putarent. Minister Christi hæc cernens, cordis secreta ad Domini clementiam erexit, genuaque ad orationem suam protinus deflexit, et pro eo benignas preces fudit. Surgens reverendus Dei famulus a solo, præcepit sibi deferri fialam repletam vino, quod, sancto reverendæ crucis benedicens signaculo, porrexit humiliter viro, quem jussit fideliter habere fidem in Domino. Bibit itaque, et parumper quietem cepit, ac postmodum

He and Æthelhelmus start for Rome.

Æthelhelm's sickness by the way.

He is cured by drinking a cup of wine which has had the sign of the cross made over it.

[a] *ornatus*] comptus, *interl.* | [b] *delibutus*] perunctus, *interl.*

pristina sanitate percepta surrexit, et iter suum prospere perrexit, venitque gaudens ad locum concupitum Romuleæ urbis. Explicitis orationibus, et tributis piis elemosinis, reversi sunt, gratias reddentes Domino, Qui eis concessit propria videre.

Venientes ad præsentiam regis, gloriose ab eo suscepti sunt, quoniam ille providus miles eum pro fratre habebat, quoniam pro miraculo facto intellexit eum fore servum Dei. Audiens hæc rex quæ in via gesta sunt, iniit post hæc consilium cum suis; et elegit eum ad gubernandum episcopatum quod est provincia Wiltuniensi civitate. Consecratus vero et cathedra sublimatus, quam gloriosum habitaculum et dignum templum Deo præbuit, quis poterit digne perscrutari? Sic sua duplicari satagebat beata talenta Deo, ut, non solum tricesimum aut sexagesimum, sed etiam centesimum deferret gratanter opimum fructum.

On his return Odo is made bishop.

Excurso perparvi spatii tempore, defunctus est archiepiscopus Dorovernensis civitatis, ad quam rex præfatus, cum consensu suorum principum, Odonem remisit; quem constituit supra familiam Domini sui, ut eam protegeret imperiosa auctoritate, et regeret Apostolica gubernatione. Postquam autem eximius pastor gregem, et regimen, stemamque [1] suscepit, quam bonum, quam mitem, quamque irreprehensibilem se exhibuit, nemo est tam urbana facundia facetus, ut spero, qui cuncta ipsius dicta vel facta posset mortalibus pronuntiari.

Soon afterwards translated to Canterbury.

Quadam die dum pontificali more divini sacramenti digna ministeria magno Regi persolveret, et secrete cum suis gloriosi Agni Paschales epulas celebraret, tali eum supernus Agnus miraculo est consolari dignatus. Post sancti Evangelii recitationem, et Divini muneris oblationem, et interioris hominis compunctionem, atque lacrymulis lacrymis effusionem, quam plerique fideles

Description of a miracle whilst he was celebrating the Holy Communion.

[1] See Ducange, *sub voce*.

atque cultores felices Dei agere solent, inter sacra mysteria cœpit fidus Redemptoris amicus Ejusdem castis manibus attrectari effigiem corporis. Quod dum patrasset, cernit antiquum miraculum, nostris temporibus renovatum. Fluxit enimvero gutta sanguinis ex vera carne Christi corporis; quem cernens perspicacibus oculis, mirabatur; mente percellitur timore; turbatur spiritu. Vocat protinus fidelem servum qui cominus erat, et miraculum secrete demonstrat. Cui sacerdos ait, "Gaudendum tibi est, summe pater, quo-" niam sic hodie te Christus, Filius Dei, honoravit, ut " Eum Qui est super omnia benedictus Deus, car-" nalibus perspicere dignus fuisti obtutibus. Exoro, " quæso, Dei ineffabilis potentiam, ut hoc Suum cor-" pus in pristinam redire faciat formam." Cumque oratum esset, surrexit, et invenit sicut erat prius, quod cum mentis tripudio sumpsit; qui eo die præcepit omnes pauperes, peregrinos, orphanos, et viduas congregari, quibus pro gloria tanti miraculi jussit sollemniter refectionem dari. Factumque ut dum caput Cantiæ civitatis cælesti edulio pascitatur, membra festivius terrestri esu replentur.

Tantis gloriosis miraculis redimitus gloriosus antistes, hoc ei ad cumulum perpetui honoris ascribitur, quod quamdiu ecclesiam, quam divinus Augustinus consecravit, renovari studuit, et sublimius, ut jam constare dinoscitur, nequaquam super civitatis mœnia densa provenit pluvia. Erat sane ecclesia Christi discooperta tecto,[1] quam rex potenti virtute quam maxima sollicitudine studuit renovari, si ei Arbiter orbis, Rectorque inclytus cæli tempora prosperitatis concedere dignaretur. Potitus dehinc suæ mentis voluntatem, cœpit totis nisibus vetustatis contagia projicere, tigna scilicet, trabes, murum ex parte quam postmodum altius jussit bis quinis et denis passibus pedum erigere.

No rain fell whilst Odo was repairing the cathedral of Canterbury.

New timbers, and the wall raised fifty feet.

[1] In the MS. these two words follow "virtute."

Sic spectabilis vir compos effectus suæ voluntatis, per dies vitæ suæ crevit in bonis actibus, et more segetum fertilium in autumno, cibaria dominis suis deferentium, sic iste, de quo noster infructuosus et incultus sermo, digniter gessit, qui non tricenum et sexagenum, sed etiam millenum summo Regi et Deo suo cœpit apportari, concupiscens ex intimo cordis affectu sumere ab Eo jubilæi anni remissionem. Raptum est ex hoc sæculo luculentissimum lumen civitatis Cantiæ; mox, ut perfectis concessum est viris, sedem petivit supernæ civitatis, quo perpetualiter gaudet cum Sanctis glomeratus [a] in astris.

Death of Odo.

Ælfsin becomes archbishop of Canterbury.

Post obitum viri Dei successit ei in regno sacri principatus nomine Ælfsinus, qui propter prosperitatem fallentis sæculi inflatus, contra famulum Dei surrexit post obitum, quem autumabat [b] esse defunctum; sed Ille, Qui *est vita, veritas, et via* Sanctorum, demonstravit cælitus quod Suus cum Eo viveret episcopus. Detraxit mortuum vivus contra præceptum Davitici regis, dicentis, *detrahentem secreto proximo suo* persequitur Deus. Quadam die dum staret supra sepulcrum viri Dei, sic ad eum exorsus est,[c] dicens, "Episcope, ecce prostratus jaces, et ego fruar jura "triumphi. Te vivente non merui, te obeunte percepi." Sic eripuit, et de episcopatu semetipsum exaltavit, virgaque quam manu gestabat tumbam indigniter tetigit et recessit, oblitus penitus quod scriptura ait,

John xiv.

Psal. c. 5.

Who insults the deceased Odo.

Prudentii Psychomachia, 286–8.

Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur,
Disce supercilium deponere, disce cavere
Ante pedes foveam, quisquis sublime minaris.

Et infra,

Ibid., 289–90.

Pervulgata viget nostri sententia Christi,
Scandere celsa humiles, et ad ima redire feroces.

Odo appears in a dream to a priest,

In eadem nocte intempestivo tempore, dum mortalibus quies esset concessa, advenit pervigil Oda, podere [d]

[a] *glomeratus*] circumdatus, *interl.*
[b] *autumabat*] putabat, *interl.*
[c] *exorsus est*] locutus est, *interl.*
[d] *podere*] episcopali veste, *interl.*

vestitus, ad quendam presbyterum; cui sic allocutus est; "Dormis an vigilas?" Cui sacerdos ait, "Dormivi, "pater venerande, sed, te veniente, vigilo." At ille, "Vade," inquit, "ad episcopum, et diligenter interroga, "cur me despexit verbo hesterno die, et percussit "baculo." Expergefactus ille, oblitus est verba præsulis. Iterum, venit; cui superiora intulit verba. Somniator vero parvipendendo visione conticuit. Tertia denique nocte, rursus adveniens vir Domini, Oda, redimitus pontificali dignitate, increpavit præfati presbyteri segnitiem; cui supradicta præcepit dicere verba, inquiens, "Si dulcissimæ vitæ tuæ quam retines prosperitatem desideras, hæc quæ tuis auribus hausisti, "tuo episcopo edicito." Hæc dicens, recessit, lacteolus vultu, nitidius splendens liliolo nitore, effigiem retinens rosei coloris. Tum presbyter assurgens e somno, et quasi cornicinii audiens sonitum, surgit concite, pergit ad episcopum repente timoratus ipse, in cujus corde timor, in cujus mente pugna, verens[a] dispendium[b] in utraque parte, obeuntis scilicet et viventis. Tamen animatus verbis Sancti, curvatur humili vultu ad solum vel pedes episcopi, qui percontatur[c] causam sui adventus. "Venit," inquit, "ad me, non Gabriel ille summus "paranymphus, sed ille gloriosus Oda, præcessor tuus, "qui talia tuæ venerationi cum indignatione præcepit "præsentari verba. 'Quia hesterna die despexisti me "'in verbo et opere, prædico tibi quia mare trans-"'fretabis, montes ascendere valebis, sed nequaquam in "'Apostolica sede sedebis.'" His minime credens, ille dimisit a se relatorem somni facili relaxatione contemnens loquentem, despiciens lubrica et periculosa naufragia, quæ ei a Sancto erant promissa, existimans esse deliramenta; sed post paucos solarium mensium dies, sibi infortunium advenit, quod ei Spiritus prius comminando prædixit.

and bids him go to the archbishop.

Odo's message to Ælfsin.

The message, and Ælfsin's reception of it.

The fulfilment.

[a] *verens*] timens, *interl.*
[b] *dispendium*] damnum, *interl.*
[c] *percontatur*] interrogat, *interl.*

Hæc, inquam, prima pars nostri exigui operis, sumat fortia robora in onomate Christi, *quod est supra omne nomen.* Hæc sit ornata sancti archiepiscopi Odonis actibus, per cujus excellentiæ meritum sumpsit principium Oswaldus, de quo sequens pars gloriatur se fulciri[a] dignissimis verbis, etsi sit leprosus vel exiguus qui scripsit.

Ep. ad Philipp. ii. 9.

Explicit Prima Pars. Incipit Secunda.

[PARS SECUNDA.]

Postquam multimoda pietas Divinæ majestatis beatissimum Odonem amabilemque præsulem ab insidiis violentis mundi clementi respectu misericorditer eripere dignatus est, et supra lactei solaris ac lunaris cycli potenter fecit conscendere modum, omniaque Dindyma[b] celsi poli concessit cernere, et æternæ felicitatis gaudia videre, agminibusque pretiosis interesse, tum adolescens Oswaldus cœpit summo Salvatori propensius servire, sicuti, Eo largiente *Qui linguas infantium facit disertas,* volumus propalare.[c] Hujus sane imperioso suffultus præsidio, Deicola Christi, Oda, sacris literis, eo præcipiente, est traditus, qui transacto pueritiæ suæ temporis spatio, miro pollebat ingenio, quia erat præventus egregio Spiritus Sancti dono. Sitiebant ipsius penetralia cordis largiter haurire semper doctrinam sacræ eruditionis, quam Conditor clementius contulit in pectore beati tyronis, *quem præscivit et prædestinavit* ante suæ nativitatis tempora præesse ecclesiæ filiis. Cernens vero reverendus patruus suus ipsum inditos assumere mores, et intelligens igniculum in eo supernum flagrantem, oppido eum dilexit, et privilegio honore constituit, adjuvandoque munera perplurima concessit, cum quibus sibi monasterium quod

Sapient. x. 21.

Oswald's education, and love of study.

Rom. viii. 29.

Odo's gifts to him, with which

[a] *fulciri*] ornari, *interl.*
[b] *Dindyma*] secreta, *interl.*
[c] *propalare*] manifestare, *interl.*

est in Wintonia positum acquisivit, donando digno pretio. Erat enim valde inclytus in omnibus operibus suis, amabilis, et affabilis omnibus amicis suis. Fulgebat quotidie in sericis vestibus, et epulabatur per singulos soles splendide, cui suppeditabant[a] gazæ terrestres, necnon honores, quos servavit Christo non sibi, sicut postea rei probavit eventus.

he buys the monastery of Winchester. Oswald's extravagant life there.

In diebus illis non monastici viri, nec ipsius sanctæ institutionis regulæ erant in regione Anglorum, sed erant religiosi et dignissimi clerici qui tamen thesauros suos, quos avidis acquirebant cordibus, non ad ecclesiæ honorem, sed suis dare solebant uxoribus. Cum his mansitabat pius adolescens, velut Loth in Sodomis, quorum superfluas nenias cernens vir providus, cœpit frequenter sollicitis cogitationibus pulsari, et beatæ mentis indagine[b] præmeditari, quia carnis delicta magis augent quam debent, qui de alienis rebus vivunt et injuste agere non desistunt. Sic resplenduit sub pio parente, velut Josue sub eximio Aquatico,[c] quia secundus enituit in Jordanis culmine. Sagax erat mente, pollens opere, affabilis sermone, locuples divitiis valde, cujus sobrietas vexillifera munitione venerandæ extitit crucis munita. Ita quoque ipsius virtus placida moderamine perstabat exornata, ut florentem sui pectoris animum in supernum possit tendere regnum. Ferrugineo micans ostro cogitabat Beatus quomodo Deo supremo placere potuisset, habens fiduciam perfectam ad Deum, ut Sui inter Carybdin[d] hujus sæculi miserescere dignaretur. Largiente deinde piissimo Christo, pro Cujus passione consecuti sumus libertatis perpetuæ

The character of the religious of that day.

Oswald is discontented with his life.

[a] *suppeditabant*] ministrabant, *interl.*
[b] *indagine*] scrutamine, *interl.*
[c] *Aquatico*] sc. Moise, *interl.*
[d] *Carybdin*] Carybdin in hoc loco fluctuationem hujus sæculi significat, *in marg.*

[1] *eventus*] After this word "tu "autem" are interlined, with the intention of marking the beginning of another chapter.

palmam, contulit Suo electo famulo congruam consilii gratiam, per quod naufragium posset aufugere nocivum, et ad suum confugere portum. Intimare humili elogio studuit beatissimo patri suo desiderii voluntatem; quam collaudans senior, poposcit Christum fidei firmitatem, spei roborationem, dilectioni exorat perseverantiæ donum. Dixit enim satis hilariter, "Ultra marinas "vellem visitare partes, si tuæ potentiæ ratum esset, "et in loco quo tuus affectus decreverit, Deo servire "et Sanctis Ejus, quatenus recipi merear in dextera "parte coronandus, post generale judicium justi Ar-"bitris."

Oswald asks permission from Odo to seek a stricter life.

His appeal to Odo.

Odo's joy at his request.

His auditis pastor Christi ovilis devotus annuit ejus desideriis, multum in Domino gavisus, intelligens in ejus corde esse Sancti Spiritus donum, per Cujus illustrationem desiderium habuit Divinum. Non magnopere tamen de ipsius mirabatur voluntate, quia omnis subita mutatio rerum non fit sine persuasione Creatoris piissimi omnium creaturarum. Nempe non ignoravit[a] quoniam si nubes densissimæ polum pulcherrimum cooperiunt,[b] ut minime possint stellæ videri, sed astris expulsis non solum Pleiades, sed etiam vias suas homines cernere non valent, immo et limpidissimi solis egregium lumen, sicut Iste, quod cum reverentia pacis placet dicere, dimisit terrena, ut posset acquirere meliora. Reliquit dæmonem pessimum, qui est hypocritarum dominus et magister, et adhæsit pedibus Domini, Qui est pater et auctor redemptorque præstantissimus totius vasti orbis. Ad profectionem quoque venerandi Oswaldi, devoti Christi famuli, quanta Summus Pater contulit, quis cuncta expediat? Licet etsi mihi facundia daretur Homeri, peritissimi viri, aut centenos possem humano pectore reddere sensus, non valuisse(m) cuncta perstringere bona quæ pla-

[a] *Nempe non ignoravit*] *i.e.* Certe scivit, *interl.*

[b] *cooperiunt*] cooper', MS.

cida mente cum eo, et ante, et post eum remisit; sed ingredi cum pavore pavidi mentis placet in patentem sylvam, et paucos contingere ramos et carpere flores.[1]

Odo sends Oswald to Benedict's monastery.

Præcepit pater venerandus ut ad beatissimi et luculentissimi confessoris atque abbatis Benedicti properaret arcisterium, ex quo idem pontifex suscepit monasticæ religionis habitum, sciens profecto inibi esse perfectissimos Dei servos, quos præ cæteris exornat religionis diadema: et institutione gloriosa prædicti patris, benedictione prælucentis ducis insignitus, et muneribus dignissimis approbatus, concito pergit cursu undisonos fluctus maris cernere, intrans Liburnam cum sociis suis celerrime. Hortante deinde proreta, et sonante nauclero, navigant cum mentis gaudio. Arridebat Zephyrus ipsis, quibus et Boreas non dabat crepitum, sed, favente omnium rerum Gubernatore, famulus Dei, prospero suscepto navigio, littus ascendit cum tripudio, atque post paucorum dierum cursum Francigenum adeunt eximium regnum, et cum lætitia devoti cordis perveniunt ad cœnobium Floriacum. Regimen vero ipsius celeberrimi loci ea tempestate præclarus famulus Christi Wlfald gloriosis tenuit actibus, qui ejus adventum audiens dignis auribus, lætus est corde effectus; quem cum laudabili excepit honore, ac postmodum infra monasterii claustra introduxit cum veneratione.

The voyage.

He arrives at Fleury, where Wlfald is the abbot.

Oswald offers his gifts to the brethren.

Oswaldus autem, egregius Israhelita, munera quæ detulit coram omnibus fratribus protulit, quæ inedicibiliter sunt a cunctis suscepta, et ab universis miro elogio[a] laudata, quia in mensa erant, piisque honoribus digna. Deinde astans perspicax tyro coram cunctis sancti castris fratribus, et velut inclytus dux Niliaci regni ante Pharaonem, sic pio exorsus est ore. "Cæles-

[a] *elogio*] locutione, *interl.*

[1] The words "Tu autem" are interlined here, indicating the close of another chapter. The words are taken from the well known sentence at the end of the Lections in the Breviary.

His address to them. "tium minister donorum, Oda antistes, mandat vobis, "dilectissimi patres atque honorificentissimi fratres, "inenarrabiles Christi benedictiones, Qui vos coronat

Psal. cii. 4. "in misericordia et miseratione, effundens super vos "ipsum nomen cujus religionis eximiæ subjecti estis "in arvis, quatenus cum tanto patrono fulgere vale- "atis, ceu bis seni [a] lapides [b] in astris, super qui- "bus residet alto solio Sapientia pollens. Desiderat "magnopere decus vestræ fraternitatis vos optime "valere et esse beatos, et mente flagitat benigna ut "me suscipiatis in consortio vestræ societatis."

Actus Apost. vii. 54. *Audientes hæc*, non *dissecabantur*, ut perfidi Judæi contra Levitam [c] omni laude dignissimum, cordibus suis,

The delight of the brethren. sed omnes concorditer eum dilexerunt mentibus sacris. Associatus Dominicis castris præfatus Salvatoris servus,[d] et bene, sicuti norma [e] monasticæ legis et decreta [f] promulgant, probatus in pulsatorio, velut Isaac ab immolatione proprii necis liberatus est, Patri se Spirituum quotidie cogitans offerre, quod est pingue libamen Deo nostro.[1]

Oswald's rapid progress in learning. Cœpit eum dehinc pastor bonus omnisque candidus grex totis nisibus diligere, et diligendo regularia ei sollicite instituta diligenter ostendere. Ille autem non enerviter gessit, ut plerique solent conversi in diebus nostris, qui non tantum tepidi solent fieri, sed

Hierem. viii. 10. etiam frigidi,[2] non reminiscentes illud Propheticum, *Maledictus homo qui opus Dei facit negligenter*. Frigidus est, ut nostræ exiguæ prudentiæ videtur, qui nec bonum exercet opus, nec inchoat, sed velut infructuosa arbor arescet, quæ projicitur in ignem et comburitur; sic et frigidi, si non ardore Spiritus Sancti

2 Tim. ii. 5. illustrentur, et virili opere non ornentur, sicut scriptum est, *non coronatur nisi legitime certaverit quis*.

[a] *bis seni*] *i.e.* xii., *interl.*
[b] *lapides*] gemmæ, *interl.*
[c] *Levitam*] S. Stephanum, *interl.*
[d] *servus*] sc. Oswaldus, *interl.*
[e] *norma*] exemplum, *interl.*
[f] *decreta*] instituta, *interl.*

[1] *nostro*] Tu autem *interl.*, indicating another chapter.
[2] *frigidi*] fragili, MS.

Tepidus esse dinoscitur qui vias norit[a] rectas, et in eis nec solus, nec alios permittit ambulare: qui tamen rore perfusi Divino, tandem animati exemplis pretiosorum virorum exsurgunt, et cervino desiderant more ad fontes aquarum pervenire, et de eodem dulci corde haurire, quo sint *spiritu ferventes, Domino servientes* in timore et lætitia. Prius *in timore* dixit, sicut secundus ait Psalmus. Deinde in nonagesimo (nono) ait Psalmo, *Jubilate Domino omnis terra, servite Domino in lætitia.* Calidus extat redimitus qui toto conamine mentis Deo servire studet, refrænans linguam suam a malo, custodiensque bis binos sensus sui corporis, sicut iste gessit de quo nobis est sermo. Suscepto sacro negotio Divinæ actionis, beatus monachus forti animo proficere contendebat, mœstam jugiter faciem humectare[b] roscidis lacrymis non desinens, sciens scriptum, *beati qui lugent* nunc, *quoniam consolabuntur.* Qui lugent nunc, inquit Redemptor noster, non quod perdidit transitorias divitias, aut quæ terrena sunt, sed qui lugent commissa sua, id est malæ persuasionis opera quæ gessit instigante humani generis inimico. Constitutus in viridi prato gloriosi certaminis, agonista[c] providus concupivit medullitus fieri athleta castus, ademptis spinis sui corporis, properans agiliter ad novam vitam, lacrymas serendo diatim, quatenus posset Christo veniente benigno inclytos operum suorum manipulos deferri. In lege sancti Salvatoris fuit voluntas ejus diebus ac noctibus, qui erat more Sanctorum in orationibus pervigil, in constitutis moribus hilaris, in sacris jejuniis communis regulæ contentus. Appetens semper meliora atque in bona conversatione succrescens, humilitatis officium et cætera sanctæ regulæ obedientia pro armis habuit, in victricibus pollens miris virtutibus, pro quibus diligebatur ab omnibus. Sic vigiliam exercuit nocturnæ Laudis, ut nunquam post terminationem ipsius synaxei ad quietem

Psal. xli. 1.
Rom. xii. 11.
Psal. ii. 11.
Psal. xcix. 1.
Psal. xxxiii. 14.
Ep. S. Jac. i. 26.
Oswald's monastic life.
Matt. v. 4.
Cf. Psal. i. 2.

[a] *norit*] scit, *interl.*
[b] *humectare*] madefactare, *interl.*
[c] *agonista*] miles, *interl.*

Oswald's austerities.

dormitionis exiret, nisi maximæ infirmitatis causa compulisset, aut consuetudinalis mos præcepisset. Cum vero nimia lassitudo fortem virum debilem redderet, ut naturæ suæ quietem concederet, magis sedendo quam jacendo dormire solebat, patrum viam an(ti)quorum non solum in his, sed etiam in aliis digniter actionibus secutus. Orationibus rite explicitis, recreabatur lectionibus Divinis, qui sic quotidie refertus nitidis cænis, et poculo salutifero potatus, Salomonis nectareo et ambrosio est odore perfusus, dicens cum Psalmista, *In me sunt,*
Psal. lv. 12. *Deus, vota tua, quæ reddam, laudationes tibi.* Et illud, *holocausta medullata offeram tibi.* Erat enim, ut sanctis
Psal. lxv. 15. et veris amicis Dei usuale est, binis[a] fulcitus columnis, id est dilectione Dei et proximi, cui erant quinque[b] sagaciter adjunctæ, quæ firmiter domum suam sustentabant ne a vento quassaretur, velut mutabunda quæ in paludibus stare cognoscitur. Habebat enim pacem cum proximo, cujus in corde non erat malum, recordans spirituali intelligentia illud Scolastici dicentis:

Oswald's character and principles.

Prudentii Psychomachia, 769–771.

Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum,
Pax belli exacti pretium est, pretiumque pericli,
Sidera pace vigent, consistunt terrea pace.

Et, infra, ipse idem.

Ibid., 785–6.

Offerat in primis pacem, nulla hostia Christo
Dulcior—

Sic alternæ vitæ dulcedinem immiscuit doloribus ut dignus fieret sumere theoricam contemplationem pro gemitibus, illud cogitando quod quidam dixit, *non possumus simul cum solo et cum Deo gaudere.* Erat enimvero robustus corpore, fortis viribus, a juventute promptus in Dei servitute, vitia carnalis petulantiæ velut quisquiliarum peripsema aporians, sedens ad pedes sanctæ disciplinæ Dei, cum Maria desiderans optimam partem eligere.

De summa rectissimæ regulæ observatione quam pius dux et veneranda monachorum gloria Benedictus

[a] *binis*] *i.e.* duabus, *interl.* | [b] *quinque*] s. columnæ, *interl.*

excellenter edidit, et suis benignis constituit alumnis servare, quam libenter, quam devote, quam honorifice servavit, dicat reverendus vir Wlfaldus, dicat turba fratrum, qui omnes fideles existunt, quod verus Dei famulus erat. Quomodo illius mellifluos sucos et nectareos fructus edicere queam non inveniam. Totus namque ardebat in bono desiderio supernæ vocationis, qui quotidie renovatus more aquilino, excogitari cœpit virili intentione qualiter posset fortissimum Beemoth[a] exsuperare, et bis quaternos[b] duces vitiorum . . . . . ndere. Hæc aperte intelligens . . . . . . gigas, qui est sævissimus dæmon, remisit contra eum agmen copiosum satis astute; quem voluit muliebriter expavescere, putans eum esse inermem qui erat Apostolicis munitus prævalide armis. Venit ad eum in balatione ovium, in latratione canum, in grunnitione porcorum, in ruditione asinorum, in fremitu leonum, in strepitu populorum, quæ omnia signo salutiferi crucis extinxit; quique super dorsum gigantis potenter ascendit, cujus gladium arripuit et caput forti manu percussit, habens postmodum bellum cum Philistæis.[c] Quis talem Domini eximii eximium non diligeret famulum? Quis talem non honoraret? Quis illius sedulitate non gauderet?

The writer cannot describe Oswald's merits.

He is often tempted by the devil.

Adeptus culmen honoris Levitici, quod coram Domino et omni populo inclyte officium explevit, quia pulchritudo vocis, et suavitas pulchritudinis, atque altitudo suavitatis in eo simul erant. Tria in uno, dono Dei, habebat dona, ut autumo, vocis pulchritudinem, et pulchritudinis suavitatem, et altitudinem cum vocis modulatione. Justitiæ quoque amator per plurimos in Floriaco cœnobio permansit annos, quo florent filii Floriacensis monasterii nitidius sole, pulchrius liliis, rubicundius rosis, qui nos Deo offerri flores, et fructus qui permanent, et absque termino immarcessibiliter cum Deo florere valent in perpetuas æternitates, ex

Oswald's fine voice.

His love of justice at Fleury.

[a] *Beemoth*] sc. diabolum, *interl.*
[b] *bis quaternos*] *i.e.* viii. *interl.*
[c] *cum Philistæis*] cum vitiis, *interl.*

quibus est pretiosus Christi famulus de quo locuti sumus. Victo invisibili hoste pro parte a Beato postquam adiit claustra arcisterii, multis satagebat prodesse bono exemplo sancti propositi.

His good example.

Jam finita pro nostro modulo secunda parte, ratum videtur ut penna conquiescat scriptoris, quæ de se loquitur his verbis,

Me dudum genuit candens onocratulus albam,
Gutture qui patulo sorbet de gurgite lymphas.

[PARS III.]

Pretiosus famulus Salvatoris Jhesu Christi, postquam vepres et spinas et zizania, et omnia frutecta dumosi ruris sui cordis a se expulit, et alterum sancti baptismatis velamen suscepit, quod monasticum pii viri habitum dicunt, cœpit cordetenus, ut præfati sumus, lolium et urticas exstirpare, quæ de se talia fantur,

Torqueo torquentes, sed nullum torqueo sponte,
Lædere nec quenquam nisi prius ipse reatum
Contrahat, et viridem ——— decerpere caulem;
Fervida mox hominis turgescunt membra nocentis;
Vindico sic noxam stimulisque ulciscor acutis.

Hæc de Philosophi verbis sufficiunt. Jam ad propria redeamus.

Perfusus pleniter rore superno et Paracleti repletus dono, mirifico pietatis munere est exornatus, sicut finis suæ gloriosæ vitæ demonstravit eventus. Cumque probatus esset discipulus, desideravit magna indagine fructum opimum deferre suo Creatori præstantissimo, si mereretur pervenire sospes ad Angligenum regnum. Vir autem Domini, sicut diximus, in sancto proposito gloriosi certaminis constitutus, quotidie concupivit ad meliora ascendere, qui Pentateucum magni regis Davidis assumens membratim atque particulatim Summæ Trinitati et Individuæ Unitati offerre solitus erat.

Aymoini sermo de S. Benedicto, apud Bibl. Floriac., i. p. 287.

Psalmicen[a] *assiduus, nunquam dabat otia plectro,*

[a] *Psalmicen*] Psalmos canens, *interl.*

sed flexis poplitibus, ut plerique religiosi monachi solent, centies in die, centies in nocte pro peccatis orare; sic et iste, curvando genua sua, veniam et gratiam æternæ benedictionis Jhesu altissimi promeruit, quam nec in præsenti vita, neque in futuro sæculo amittere potuit. Fuerunt in angulis sanctæ domus suæ lapides pretiosi positi, qui eam ne cadere valuisset sustentabant firmiter, ut nullus vis pessimorum ventorum agitari posset. Erat, ut libet fari, *in dextera ejus ignea lex, in sinistra illius divitiæ et gloria.* Cœpit more sanctæ monasticæ legis memoriter agnoscere, et ecclesiastica digniter officia retinere; desiderans, Domino clementer annuente, in patria docere suis, quæ extra proprium solum didicit ab extraneis.

Oswald's psalm-singing and prayers.

Deut. xxxiii. 2. Prov. iii. 16.

He learns the offices by heart.

Direxit pater venerandus post eum veredarios [a] cum immensis muneribus, sicut solitus erat, qui humili prece flagitabant præsulem illius loci, omnisque catervæ congregationem, ut filium ad patrem dirigerent antequam ex hac vita transiret. Inito consilio pater gloriosus cum commisso sibi agmine et sancta plebe Christi de illius profectione, alii flebant, alii gemebant: non mirabiliter contristati sunt, sed felix frater eorum gemitibus condoluit, quibus optavit Domini consolationis auxilium. "Si enim," inquit ille, "absens ero "vobis corporea visione, præsens ero mentis dilectione, "quia pleniter vestram habeo gratiam benedictionis." [1]

Odo sends messengers to Fleury to hasten Oswald's return to England.

The scene at parting.

Veniente eo ad ripam fluctivagi ponti, cum socii gaudentes prosperis calcaneis ingrediuntur navim, quibus e superis cælis Angelus venit, qui eos mira protegit munitione, sicut legitur in Divinis codicibus, Angeli enim sunt ministratores eorum *qui hæreditatem capiunt æternæ salutis.* Cumque salsi maris enormem pontum pertransirent, et ad portum Dorovernensis urbeculæ appropinquarent, audiunt inconsolabilem dolorem quod summus patruus ex hoc

Hebr. i. 14.

On reaching Dover they hear of archbishop Odo's death.

[a] *veredarios*] nuntios, *interl.*

[1] *benedictionis*] Tu autem, *interl.*

sæculo sit ablatus. Qui tantum, sicuti erant, sublevati in cacumine lætitiæ, sic postmodum fuerant depresssi dolore mœstitiæ; sed adfuit eis extemplo Divinæ pietatis inolita benignitas, quæ eis pulchram consolationis gratiam contulit; quæ ipsis pro supplicio quod sustinuerunt attribuit beneficium quod invenire non autumaverunt. Accepta profectione devota beatus Oswaldus monachus venit ad Oscytelum Evoracæ civitatis archiepiscopum, qui ejus erat propinquus terrena consanguinitate. Cernens ergo præsul mitem monachum stantem, velut Joseph uterinum Benjamin, cœpit eum amplexibus foveri: quem secum retinuit plurimis diebus, commendans ipsum omnibus amicis suis, præsertim Dunstano venerando episcopo, qui illis diebus ob sanctitatis præconio mirabiliter resplenduit piis meritis, in conspectu Justi Arbitris, Qui eum mire mirificavit in arvis, quem præscivit Secum regnaturum in astris. Quanta idem gloriosus pater egregium dilexit monachum Divina caritate, sequens demonstrabit breviter sententiola.

Oswald goes to his kinsman Oscytel, archbishop of York, who is kind to him, and introduces him to bishop Dunstan.

Recurrentibus non plurimis ex diebus solaris anni mensibus, reverendus Christi famulus Dunstanus suos conspicuos injecit obtutus in Oswaldi vultibus, non ut illa petulans domina in Joseph, qui fortior pugnatore urbium dicitur, sed, ut libet humilibus dicere verbis, sicut Christus negantem discipulum benigno respectu intuitus est, sic supremus episcopus humilem Oswaldum. Impetravit a præpotentissimo Eadgaro rege sibi sedem Apostolici culminis dari quod erat in Wigornensi civitate vacua, quod leni a rege petitione acquisivit. Commendatus est regi terreno a primatibus hujusce regionis, qui semetipsum Christo regi superno prius commendavit. Electus est postmodum et honorifice consecratus ab episcopis, qui regiminis curam adeptus, rite rector populorum est effectus. Sic sublimatus fastigio dignissimæ venerationis, per singulos dies crescebat augmentum sanctitatis. Circuibat more

Dunstan becomes much attached to Oswald,

Prov. xvi. 32.

And induces king Edgar to make him bishop of Worcester.

summi Salvatoris Apostolorumque Ipsius omnes villas sibi commissas, et erogabat largiter pauperibus elemosinas, per quam sciebat se in futuro examine audire piam sententiam, *Venite, benedicti Patris mei.* Erat enim, ut egregius ait agonista Paulus, irreprehensibilis, et Deo et omni populo amabilis. Duces eximii et reverentissimi milites venerandi regis eum diligebant, quia sciebant eum esse probatissimum famulum Christi. Vulgus enim præamavit, quia etsi humano more peccassent, non spernendo eum respuit, sed paterno more corrigere errantes studuit, *infundens oleum et vinum;* oleum prædicationis ad salutem, vinum ad purgationem animæ et corporis. Pauperes eum privilegio affectu dilexerunt, quia eis benigniter contulit solatia fragilitatis humanæ. Raro aut vix ab eo exivit sine elemosinæ dono, quia in ejus permansit corde Qui dixit, *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Cum enim subiit visibile dominium terreni regni, tunc magis studuit semetipsum inclinare ad pauperum pedes Jhesu Christi. Erat justitia non indigens, benignitate cluens,[a] hospitalitatem sequens, egenos et pauperes diligens, cui allecta sunt honoris augmenta, ad felicium meritorum incrementum.

Oswald's work and almsgiving.

S. Matt. xxv. 34.

1 Tim. iii. 2, etc.

The love with which he was regarded.

S. Luke, x. 34.

S. Matt. xv. 40.

De eo qualiter præsul Christi ad regulum electus, postea monachos coadunare sollicite studuit.

Claritas vera Apostolicæ jubilationis diffusa in cordibus pretiosorum Apostolorum mirabili eos infusione illustravit, et illustrando erudivit; quatenus læto possent corde dicere, *Beatus quem tu erudieris,* Domine, *et de lege tua docueris eum.* Ista vero dignitas claritatis, non ab hominibus, sed ex Deo venit, sicut Idem dicit ad Patrem, *Clarifica me, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui priusquam mundus fieret.* Hac claritatis gratia sunt inclyti perfusi Martyres; hac

Psal. xciii. 12.

S. John, xvii. 5.

[a] *cluens*] pollens, *interl.*

quoque claritate sunt ornati inedicibiliter admirabiles Christi. Inter quos luce clarius, supero cælo celsius emicuit, floruit, percrebuit, incanduit pater Benedictus, cujus sacra ossa post multum temporis spatium a Monte Cassino per religiosum virum Agiulfum delata sunt ad Francigenum regnum, et in eximio recondita monasterio, quod dicitur Floriacus. Quam gloriose ille prælucens gemma gloriatur in astris cum Christo, mortua demonstrant ossa in terris, quo non solum debilia corpora recipiunt cataplasma et emplastra cum antidoto sanitatis, verum etiam animæ nigriores corvis effectæ, et rugosa putredine fœdatæ, percipiunt ipso suffragante albedinem atque pulchritudinem quam prius habebant tincti Jordanico flumine. Rite Floriacus dictus est ille sacer locus, quia in eo, ut libet loqui, florent roseo colore et niveo splendore gemmæ floresque Paradisi; et non tantum illius amœni loci flores, sed etiam patriæ cælestis gloriæ, qui rutilan(ti)s cæli exsuperant sidera, et præcellunt meritis piis ipsius regni fastigium.

The translation of Benedict's remains to Fleury. Cf. Bibl. Floriac., pp. 4–9.

The praises of Fleury.

Floruit cum cæteris floribus enormiter Oswaldus impiger monachus, qui magnopere satagebat hoc quod summus vates proclamat, dicens, Montes Israel, ramos vestros expandite et florete, et fructus facite. Tunc mons Israel, ut meæ exiguæ sollertiæ videtur, ramos extendit, cum devotus monachus bonis actibus intentus fuerit, desidiam otiositatis velut mortiferi veneni poculum fugiendo. Tunc mons Israel floret et fructus facit, cum parsimoniam sanctæ abstinentiæ servat, cæterorumque exhibitione bonorum operum se exornet, sicut is gessit quem pro modulo probamus. Sequebatur eum quidam adolescens ex Wintonia civitate, nomine Germanus, sicut ille in Evangelio Dominum, quem præcipuo dilexit amore. Huic quoque antidotum fratres exhibuerunt monasticum, quem in pulsatorio probaverunt diutissime, ostendentes ei dura et aspera. Ipse vero martyrium et fornacem Trium Puerorum sustinens, et

Oswald's activity.

Ezekiel, xxxvi. 8.

Germanus, a youth from Winchester, is his companion.

Germanus is fond of singing the

tolerantiam passionis perferendo assumens, mente sagaci hymnum solebat concinere prædictorum militum. Egressus autem a loco temptationis, partes bonitatis sumpsit in singulis fratribus; verbi gratia in patre monasterii sapientiam repperit, in decano bonitatem invenit, in præposito patientiam vidit, in armario cognitionem futurarum rerum, in cellerario fidem firmam, in cantore spem certam, in magistro scolæ caritatem perfectam, in senioribus zelum Dei, in junioribus amorem ipsius, in cæteris fratribus cætera inedicibilia dona. Cum enim omnium rerum finis advenerit, tunc omnia in omnibus erit, ut singuli Sanctorum omnes virtutes habeant, et sit Christus totus in cunctis.

hymn of the Three Children.

Rom. ix. 22.
Col. iii. 11.

Remansit frater Germanus in congregatione sanctorum fratrum plurimis mensibus; qui multimodis roboratus exemplis et monitis regularia memoriter studuit scire instituta. Hic per varios flores Scripturarum volans, more apium quicquid dulce et aptum concordiæ fuit, sumpsit, quicquid noxium dereliquit. Remisit post hunc episcopus Oswaldus; qui cum venisset, cum honore et gaudio suscepit divino, quia conspexit esse Divinæ justitiæ opus in eo; qui ruminare cœpit juge meditatione quæ didicerat; cui commendavit discipulos ad erudiendum monastico more. Ipse, enim, ut ardens lucerna omnibus lucet qui in domo sunt, sic cœpit eis ostendere vitia respuere, et regularia dicta intelligere, et intellecta operibus expleri. Pervenit mox atque exivit sonus bonitatis eorum per totius provinciæ fines, et velut novus splendor jubaris tenebras depellit, sic eorum Divus fulgor expulit cæcitatem a cordibus subjectorum.

Germanus stays many months at Fleury.

Oswald sends for him, and he returns, and becomes a teacher.

Matt. v. 15.

Veniebant perplurimi fideles clerici ad beatum Oswaldum, qui ejus sanctis disciplinis desiderabant subjici, inter quos resplenduit prudentia Eadnothus, venerandus sacerdos, qui temperantiam atque justitiam, necne fortitudinem concupivit nobili indagine percipere. Factumque est ut post paucorum excursum mensium

Divers clerks come to Oswald for instruction. Of these Eadnoth was among the chief.

The number increases. numerum excederent sacro-duodenarium, exceptis parvulis, de quorum summa societate beatus præsul lætus est effectus, quia fideli mente credidit Deo quod suam vellet perficere voluntatem. Oswald places them at Westbury. Collegit eosdem in quadam parochia sui episcopatus quæ Westbirig dicitur, quo assidue Divina patravere orgia[a] et munia, sicut demonstrat regularis norma, desiderantes pleno corde percipere æterni denarii palmam. Pulchrum, inquam, spectaculum videre illos quotidie ad ecclesiam concurrere mentis serenitate, qui prius in peccatis jacebant, fœtidæ luxuriæ vitiis et peccatis subjecti. Per gratiam vero Omnipotentis liberati a nexibus mundi, nec solent casto corde cælum cælique Factorem Dindyma[b] contemplatione conspicere, dicentes cum Propheta, Psal. lxxii. 28. *mihi autem adhærere Deo bonum est.*

Providus autem pater, non se solum tantum ad sanctæ urbis mœnia desiderabat pervenire, sed cum fideli turma, quibus præerat, concupivit salutiferæ Hierosolymæ gloriam cernere, Christo summo præsidium rege annuente. Tanta eis contulit ex sæcularibus rebus, in potu videlicet, et cibo, necne vestimentis, ut absque murmuratione servire Deo perseveranter potuissent. The life and labours of the monks. Hii his contenti jugiter parebant ante faciem Salvatoris. Hymnis et Psalmis vacantes, et lectionis studio operam dantes: contemptibiles personas, ut Apostolus ait, 1 Cor. x. 10. ad officia exteriora constituerunt, qui Divina nescierunt, nec potuerunt perficere; hoc mente pertractantes benigna, ne otiositas, quæ inimica est animæ, illis noceret. Mansitabant in prædicto loco servi Dei bis binis[c] vel amplius annorum spatiis, qui, ut diximus, quotidiano victu contenti erant. Fuit quiddam quod benigno placuit antistiti, sed latuit infra in cordis cubiculo, quod extimuit. Scivit enim dissolutionem sui corporis quotidie appropinquare, quam a nullo poterit homine præterire; idcirco dubitavit

[a] *orgia*] sacrificia, *interl.*
[b] *Dindyma*] secreta, *interl.*
[c] *bis binis*] *i.e.* x., *interl.*

quid de illo vellet qui post eum culmen sublime scanderet agere. Post hæc inito consilio cum suis familiaribus amicis, percontatus est[a] ab eis quid de hac causa judicarent, vel quid utilius esset agendum. Qui cuncti congruum esse et consultum dixerunt ut ad præsentiam gloriosi regis celeriter properaret, et secundum quod imperiosa ejus dignitatis sceptra decrevissent, postmodum faceret. Sicque factum est. Venit ipse, veneruntque omnes primates egregii, et duces eximii, præpotentes milites ex omnibus castellis, et oppidis, atque civitatibus et territoriis, populusque infinitus ad regem. Venit et princeps episcoporum Dunstanus cum suis, necnon Æthelwoldus sanctus præsul, omnisque dignitas totius Albionis; quos omnes suscepit regaliter, quibus gaudium concessit lætitiæ, et lætitiam miscuit gaudio in illo Paschali. Rex autem armipotens Eadgar, sceptris et diadematibus pollens, et jura regni bellica potestate regaliter protegens, cuncta inimicorum superba colla pedibus suis stravit; quem pertimuerunt non solum insularum principes et tyranni; sed etiam reges plurimarum gentium, ipsius audientes prudentiam, timore atque terrore perculsi sunt. Erat bellicosus ut egregius [P]saltes[b] filius Jesse,[c] sapiens ut Justus,[1] ---- ut Paulus, misericors [ut] Moyses, audax ut Josue, *terribilis ut castrorum acies ordinata,* mitis et bonis omnibus, maxime monachis, quos honorabat ut fratres, diligebat ut carissimos filios. Clericos perosos habuit; nostri habitus viros, sicut diximus, honoravit, abjectis ex cœnobiis clericorum neniis. Turpilius comicus,[2] tractans de vicissitudine literarum, si adesset,

A consultation with the king as to the future is thought necessary.

The bishops, nobles, and people meet king Edgar.

The power of Edgar.

The character of Edgar.

Cant. Cantic. vi. 8.

[a] *percontatus est*] sciscitatus est, *interl.*

[b] *(P)saltes*] citharœdus, *interl.*

[c] *Jesse*] *i.e.* David, *interl.*

[1] *Justus*] A word has been omitted here which cannot be replaced.

[2] *Turpilius comicus*] Turpilius Sextus, a Latin writer of comedy, is said to have died B.C. 101. A few fragments, and the titles of some of his plays, are all that remains of him. It is possible from this mention of him that some of his works were then in existence.

non quivisset egregia ipsius gesta revolvere, et cuncta, ut sunt patrata, enucleari. Nos vero tam potentis, tam benigni imperatoris, quo in magis nostri regis, mentionem convenit facere, qui quot cœnobia construxit, tot cum monachis instituit, ammonens per se pastores quos ipsis præposuit, ut suos admonerent filios ut rite et irreprehensibiliter viverent, quatenus Christo placerent et Sanctis Ejus. "Me," inquit, "vivente non "dirus tyrannus neque mordax lupus vobis nocere "poterit, sed timeo post obitum meæ resolutionis ut "non ursi sed etiam leones adveniunt, qui dispergunt "male quos mea munificentia congregaverat bene."

His generosity to monks.

The king's speech to them.

Quadam die dum regali more in edito cum suis staret loco, et æditus templi ipsius cloccam personaret[1] Altissimo, mox surrexerunt omnes episcopi cum clericis suis, et cuncti abbates cum monachis suis, atque omnes abbatissæ cum monialibus suis, et properabant pedetemptim[a] et ordinate ad vespertinam horam, quam ante conspectum cælestis regis et terreni debebant modulanter concinere. At ille tot patres egregios et venerandas matres cum filiis et filiabus suis circumspiciens, exclamasse fertur ad Dominum atque ex intimo cordis affectu dixisse ad Eum, "Gratias tibi "ago, Jhesu Christe, rex magne, Qui regis quos diligis, et me constituisti super populum Tuum, Tibi "sit perpetua laus et gloria indeficiens, Qui mihi "concessisti tot famulos famulasque congregari qui "Tuas laudes possunt debitis honoribus persolvere." Delectatus vero rex in eorum sacris officiis, plusquam quadraginta jussit monasteria constitui cum monachis, diligens per omnia Christum Dominum, Ejusque dignissimum militem, Sanctum Benedictum, cujus famam per pii Oswaldi episcopi narrationem agnovit, instructus idem rex ad cognitionem veri Regis ab Æthelwoldo

The bishops, &c., come to the king.

The king's thankfulness.

He orders more than forty monasteries to be made.

[a] *pedetemptim*] *i.e.* pulchre, *interl.*

[1] *personaret*] The MS. reads *personarum*.

sanctissimo episcopo Wintoniensis civitatis. Iste enimvero ipsum regem ad hoc maxime provocavit, ut clericos a monasteriis expulit, et ut nostris ordinibus contulit, quia ejus erat eximius consiliarius. Relinquam ergo sua beata gesta suis, quæ satis lucide descripta sunt, nos vero cœpta persequamur.

Ethelwold, bishop of Winchester, the king's chief adviser, in favour of monks.

Cumque Paschalia festa celebriter exercitus Domini cum terreno rege egissent, dimisit unumquemque redire in locum suum. Qui omnes, licentia accepta, reversi sunt, prospera postulantes regi, et Dominum rogantes, ut eum conservaret et vivificaret, ac beatum faceret in terra, et ut non traderet eum in manus inimicorum suorum.

After Easter the bishops, &c., return home.

Psal. xl. 3.

Oswaldus vero antistes Domini non est oblitus quæ sibi necessaria erant, sed introiens viriliter ad benignissimi regis præsentiam, quem postulavit omnigena prece ut suis succurrere dignaretur vernaculis, donando eis imperioso munere locum quo eos collocare valuisset. Tunc piissimus rex, non ut ille Chaldaicus insaniens contra milites Dei, aut Decius infelix martyrizans prætiosos certatores Christi, sed, ut libet dicere, exemplum gloriosi imperatoris secutus Constantini, misericordia plenus, dixit ad episcopum, "Trium optionem monas-"teriorum tibi concedo, id est loci Sancti Albani, et "Sanctæ Ætheldrydæ prædilectæ Dei abbatissæ, et "illius loci qui dicitur Æt-beamfletan." "Gratias tibi "refero, rex gloriose," inquit episcopus; qui mox profectus cœpit cernere loca concupita et sibi collata; quibus perspectis reversus ad propria.

Oswald asks the king for a place for his monks.

The king gives him the choice of three places—St. Alban's, Ely, and Æt-beamfletan (Benfleet).

Utendum puto anabibazon verbo, quod significat sursum scandens; hoc est quod superius dimisimus repetere placet. Cum esset omnis dignitas hujusce regionis cum rege in Paschali festivitate, contigit more humano, qui abolere non valet, ut quidam inclytus miles regis obiret; ad cujus exequias præcepit rex suis ut corpus ejus deducerent cum gloria ad sepulturam. Illis abeuntibus, profectus est et episcopus

At Easter a certain knight dies, and the bishops, &c., go to his funeral,

prædictus cum ipsis, qui Psalmos[1] cum suo decantans monacho profecit cum mentis ardore. Deinde venit ad eum miles egregius, nomine Æthelwinus, petens, ut mos Christiani est, ejus benedictionis gratiam. Elevata sancta manu benedixit rogantem, ut postularat; qui, accepta benedictione, pacifice locuti sunt in invicem, implentes vatis eloquium dicentis *Ecce quam bonum et quam jocundum habitare fratres in unum.* Plurima inter se locuti de salute animarum; cui antistes dixit, "O dulcissima anima, flagito, sume boni "consilii exempla, qualiter valeas aufugere mortem "animæ, et ad gaudia Paradisi pervenire." Afflatus ille rore Spiritus Sancti, grates reddidit antistiti. Erat ille tam inclytus corpore et dignitate, quo nemo honestior esse putaretur, similis, ut scriptura refert, Octaviano. Urbana fretus facundia, extitit morum honestate præclarus, visu et omnibus membris decorus. Progenitus ex regali prosapia inclytam genealogiam[a] habuit in parte matris, quam laudans Dunstanus archiepiscopus, benedictam esse dixit mulierem, genusque ipsius. Dux autem Æthelstanus erat pater ejus, quem semi-regem appellabant proceres omnesque populi, qui tantæ potestatis extitit, ut regnum et imperium cum rege tenere sua ratione dicitur, cui nati sunt iiij[or] filii, sicuti Mathathiæ, qui omnes adulti gloriosi sunt effecti. Namque, ut breviter eorum vitam comprehendam, pater ipsorum monachus est factus in monasterio sanctæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ Virginis, quod dicitur Glestingabyrig.

At which a knight called Ethelwin seeks Oswald's blessing.

Psal. cxxxii. 1.

The result of their conversation.

Ethelwin was the son of duke Æthelstan, who was called semi-rex. Æthelstan had four sons, and became a monk at Glastonbury.

A notice of Ethelwold, a son of Æthelstan, and his family.

Athelwoldus vero satis digniter principatum Orientalis regni acquisivit a rege, tenuitque magna virtute; qui accipiens filiam Ormeri ducis Occidentalium Anglorum, perduxit secum ad suum regnum, quæ vocitata erat Ælfritha; quam post mortem ejus rex Eadgar

[a] *genealogiam*] originem, *interl.*

[1] *Psalmos*] palmis in MS.

præpotentissimus accepit, ex qua duos habuit filios, quorum unus Eadwerd est dictus, alter vero Æthelredus.

Alfwold autem frater Æthelwoldi principis Orientalium Anglorum tantæ potestatis auctoritate erat sublimatus, ut dux fieri dedignaretur; quo adempto ex hujus vitæ periculo, perductum est corpus ejus ad cœnobium quod dicitur Ramesege, et positum mausoleo.

Alfwold, another son, duke of Essex.

Æthelwinus denique frater ipsorum tertius magnæ virtutis erat vir, ita ut ducis possideret auctoritatem, et honorem haberet potestatis eximiæ cum ad regis præsentiam veniret. Hoc sublato e sæculo, delatum est corpus ejus ad præfati loci arcisterium, quo et sepultum est, multa commoda, sicut frater ejus, monasterio tribuens.

Ethelwin another son.

Remansit superstes Æthelwinus ex illis, de quo plurima dicturi sumus, qui nobiliter floruit, sicut cæteri fratres, sed ipse omnes excellebat mansuetudine, pietate, bonitate, et justitia. Digressi sumus paulisper ab ordine narrationis, propter genesin istorum militum, sed etiam tempus esse dinoscitur ut ad viam nostri sermonis redeamus.

Antistes, præventus omnipotentissima Christi gratia, dixit ad ducem, qui adhuc indole erat et juvenis ætate, "Habeo, frater mi, paucos congregatos fratres "qui permanent in parochia mihi commissa, quos "ibidem timeo habere. Si excellentia tuæ venera-"rationis aliquem haberet locum quo tales possem "constituere, vellem pro hoc tibi aurum vel argentum "pro mercede libenti animo dare." Ad hæc ille respondit, "Quid est quod loqueris, affabilis amice? "Ego nequaquam hoc volo quod flagitas, sed indico "tuæ gloriosæ personæ quod habeo satis aptum locum "ad hoc opus, quo sunt positi tres viri qui libenti "animo desiderant suscipere monastici habitum re-

The author returns to his point. Oswald's appeal to Ethelwin, and his answer.

"ligionis, si sit qui eis viam veritatis revelare dig-
"natus sit." At ille, gaudens ad responsionem ipsius,
"dixit antistes, "Vellem gratanter videre locum, si
"tuæ celsitudini placeret. 'Fiat secundum verbum
"tuum, pater mi; et, si placet, construe nobis ibidem
"locum communem, quo fratres tui, immo et mei,
"si Christi, queant summo Salvatori jugiter minis-
"trare."

Ipse vero pater lætus efficitur, qui gratias agens loquenti amico, per paucorum dierum spatium pervenit ad insulam quæ Ramesige dicitur. Intrans denique in illam, et cernens sollicitis obtutibus ipsam esse congruam monachis ad habitaculum, mirabiliter est lætus effectus. Videbat ibi pratum, sylvam, stagna aquarum, piscium multa genera, avium multitudinem; quæ omnia cernens laudabat nomen Domini, Qui ei consolationis amminiculum[a] concessit. Mox, ut domi reversus est, præcepit dispensatori cœnobii, Eadnotho sacerdoti, cujus memoriam superius feci, ut ad eundem quantotius properaret, et omnia quæ monachi indigent ibidem construeret. Qui accepta potestate tanti operis, non diebus, non noctibus cessabat a labore sibi injuncto. Cumque tempus verni pertransiret, et æstas adveniret, cœpit prædictus famulus perseveranter ea facere quæ suus sibi præceperat dominus. Paratum est exiguum oratorium, et dormitorium, pariterque refectorium in eodem tempore, quod denuntiari præcepit summo principi. Gavisus admodum ipse pro hac re, jussit omnia præparari quæ ad profectionem tam longi itineris necessaria erant, et, assumptis fratribus secum et perplurimis honestis viris, profectus est cum gaudio mentis et exultatione cordis. Postquam grati autumni tempus mortalibus advenit, et Æternos (*sic*) septimanas perfecit, venit justitiæ amator ad locum sibi valde carum, qua die colebatur festivitas de qua poeta cecinit

Oswald visits Ramsey.

On his return home, he summons Eadnoth to him, and sends him to Ramsey to build and prepare what was needed.

Buildings are erected.

Oswald's joy at the work.

[a] *amminiculum*] auxilium, *interl.*

ita, '*Bis binis.*' Satis apte evenit ut in illius die ad eremum veniret, quem semper dilexisse eremum novit, sicut canit sancta ecclesia. Jacob venerandus patriarcha in animabus septuaginta descendit in Ægyptum, noster vero patriarcha, majoribus suffultus honoribus, descendit in insulam omni pulchritudine repletam. Ille cum filiis ad regem venit Niliaci regni; iste cum spiritualibus venit ad regnum Domini de quo concinit Daviticus Psalmus, inquiens, *Dominus regnavit, exultet terra, lætentur insulæ multæ.* Illius eximium genus persecutus est rex Ægypti, istius persecutus est diabolus, qui est rex omnium iniquorum. Illius generis terra repromissionis promissa erat; istius cælestis regni gloria, si in monasterio Sancti Benedicti servaverunt decreta.

He visits Ramsey on St. John's day (Aug. 29).

Psal. xcvi. 1.

De insulæ positione philosophus Abbo veniens ex Floriaco, glorioso arcisterio, ad patrem nostrum, et inhabitando in eodem loco, atque doctrinam grammaticæ artis affluenter suos erudiens discipulos, sic exorsus est:[1]

Abbo's description of Ramsey.

O Ramesiga cohors, amplis quæ claudere stagnis,
Purior obrizo[a] *niteris esse Deo,*
Vasta palus, piscosa nimis, sua Dindyma[b] *pandit*
Ut nova sint eremi claustra[2] *reperta tibi,*
Nam qua corviferæ consurgit proditor hydræ,
Insula sylvoso gurgite pulchra nitet.
Et qua splendentis se mergunt lora Böotis,
Pons est inde suis pervius Angligenis.
Qua cynosura[3] *poli fixum regit undique gyrum,*
Anguillosa palus nescit habere modum.

[a] *obrizo*] puro, *interl.* | [b] *Dindyma*] secreta, *interl.*

[1] A comparison of these lines with another copy given by Mabillon, Ann. Ben. iv., Appendix, 631, gives some corrections and variations. The verses serve as a Prologue to Abbo's treatise *De Grammaticalibus.*

[2] *eremi claustra*] heremita, MS.

[3] *cynosura*] cinerosa, MS.

Inde refert umbras vaga lux Phœbea sinistras.
Terra patet nullo continuata vado,
Quæ me sorte dedi ignotis, ignotus, alumnis,
Quos Christus semper salvet, honoret, amet.[1]

Hæc de loci positione ab illo Theophilo dicta sufficiant; nos vero aliquid de nomine ipsius loci disputemus. *Nisi enim nomen scieris, cognitio*, ut magister Hieronymi[2] ait, *rerum perit.* Dicitur idem Ramesige ab adjacente prævalido stagno, quod Rammesmere ab incolis nuncupatur.

The derivation and meaning of the word Ramsey.

Est et aliud stagnum secus locum, xl. scilicet stadiorum, quod cuncti qui noverunt appellant Ra-mere, eo quod juxta mansitant vel decurrunt capreoli et capreolæ, necnon miræ magnitudinis cervi. Potest satis apte Ramesige dictum esse ex ramis et insula, idcirco quod insula illa sit magnis arboribus circumsepta,[a] et insula abundans ipsa vel referta magnis piscibus, avibus, quorum genera non sunt præ multitudine dicenda. Juxta superiorem sensum possumus ipsius loci nomen dignius explanare et interpretari. Ramesege a ramis dici convenienter potest, si hoc expleri sancti coloni desiderant operibus, quod syllabæ sonant in apicibus. Si enim meminerint egregii vatis dicta, tunc erunt vere rami floribus pleni, sicut idem dicit, ramos vestros extendite et florete. Ramos honeste expandit, qui in bonis operibus quotidie perstat; flores digniter profert, qui talenta sibi commissa aliis libenter concedit. Siquis autem alium verbo, (ut) dicitur, vel exemplo, bonis operibus, sive sacra doctrina erudierit, flores Christo profert, pro quibus, sertis, non tantum dico tibi denis, sed etiam millenis, sicut vene-

Ezekiel, xxxvi. 8.

[a] *circumsepta*] circundata, *interl.*

[1] Instead of this last line, Mabillon has: "Quos, Benedicte pater, "jure tuere paras."

[2] Sc. Donatus, the grammarian.

randus pater capescere promeruit, veluti in fine hujus modici operis placet inserere.

Hæc de loci positione sufficiant dicta, et si non perspicacibus literis composita, habet tamen sic se veritas loci, sic(ut) Philosophus[1] superius dixit. Censuimus sereno corde hoc in loco finem tertiæ partis facere, copias verborum timentes; sed quoniam plurima dicenda sunt, non portum mansionis hic carpere libet, sed procellis exsuperatis parumper aspirationem spiritu placet percipere; et sic recepta virtute viam aggredi cœptam, sævientem inimicum spernendo, et clypeum Dominicæ protectionis assumendo, omniaque arma Summi Præsulis reminiscendo, quibus a Se depulit illum milliformem cum ampullis suis.

[Cap. IV.]

In culmine constitutus virtutum pretiosus Christi famulus, non solum incelebris sectator cœpit esse vel Senecæ inventoris notarum, sed egregii Romuleæ urbis Gregorii patris executor fidissimus fieri pro modulo studuit, qui dixit prælia hujus vitæ, et qualiter Leviathan serpentem tortuosum evincere Dei virtute roborati valeant. Boreas namque frigidissimus ventus, qui et Aquilo dicitur, non illum a suo cœpto opere prohiberi (potuit ?), licet suos emitteret diros flatus ab Threicio antro, ex quo procedere solet, quod est in Aquilonali parte positum. Erat enim, ut præfati sumus, autumno tempore ter ternæ exactæ ebdomadæ cum ad præfatum sanctus vir cum sociis venit locum, in quo sollicite curavit autumare cuncta bona, replendo horreum triticeo frumento aliisque seminibus. Quotidie tenera discipulorum membra lacte Apostolico satagebat roborari, quibus duplicem contulit refectionem, quatenus liberius lethargum morbum expellerent, per quem ob-

Oswald goes to Ramsey.

[1] *i.e.* Abbo.

livio nascitur mentis. Transacto autumno, cœpit non desistere cœptis, sed avida mentis intentione acquirere studuit cæmentarios, qui recta rectitudine regulæ et triangulo ternario atque circino scirent honorifice monasterii fundamenta exordiri. His acquisitis, cæmentum toto hiemis tempore fecit, et petras præcepit deferre; et, incipiente sole Cygnum ascendere in Ariete, ipse cœpit fundamenta initiari ecclesiæ. Quoniam igitur reverendæ crucis signo munierat, per quod nos credimus salvari, sicut et ipse ideo illius loci ædificia cœpit construere in modum crucis; porticum in oriente, in meridie, et in aquilone; turrim in medio, quo sustentaretur a porticibus juxta se fatantium amplificato;[1] dehinc ecclesiam in occidente turri[2] annexuit, confidens magnopere in clementia Summi Regis, et in patrocinio sanctissimi Benedicti abbatis. Dum hæc aguntur in illo loco assidue, quam ardenter alii patres gesserant, eodem spiritu afflati, quis roboratus ingenio Homeri potest exprimi? Præsertim hoc egerunt pastores populi et principes monachorum, quoniam lucide agnoverunt imperatorem præpotentissimum hoc velle, qui erat Spiritu plenus Christi, Quem honoravit in regno sibi ab Eo concessum. Urgebat eadem tempestate imperios[i] regis præceptum, quod nemo infringere ausus erat, nec temerario ore contradicere. Præcepit facundissimo pastori ecclesiæ Christi quæ est in Cantia civitate, ut ipse Athelwoldus Wintoniæ civitatis decus, sed et Oswaldus Wigornensis episcopus scirent ut omnia monasterii loca essent cum monachis constituta, pariterque cum monialibus, quod mox mira et constanti velocitate patravere,[a] quia ardentes erant in operibus suis et sancti in actibus suis.

During the winter he secures masons.

Lays the foundations of the church.

The form of the church.

The zeal of others in the matter.

The king helps them, and the archbishop of Canterbury also.

[a] *patravere*] perfecere, *interl.*

---

[1] An obscure and corrupt sentence.

[2] *turri*] turrim, MS.

Constituit vero Oswaldus pontifex duo monasteria, hoc est in civitate qua rexit pontificali laude unum, alterum in Wincelcum, quo in præfecit Germanum nostri monasterii decanum, quem consecravit et in loco constituit prædicto, associans sibi fratres quibus præesse potuisset. Nobis autem præposuit Æthelnothum, virum prudentem, et illis qui sub eo erant in civitate anteposuit Wynsinum, reverendum presbyterum, qui erat apud nostri cœnobii gymnasium eruditus, cui annexuit quosdam fratres ex nostro choro. Sic inclyta gens subito est exornata lucifluis luminaribus, velut æstas cum flavescunt campi liliis et rosis atque colocasia, necnon multarum aliarum generibus. Subdidit ergo rex Regi Regum, omnis decus cœpit sollicitius subde(re) Deo,[1] quoniam dum caput summum regitur clementer ab Eo, membra·cætera gloriosius atque honestius reguntur. Eodem tempore mira direxit munera Imperatori, per Ætherium abbatem et Wulfmærum militem suum, qui ei rursum detulerunt mirabiliora munera, quæ pactum firmissimæ pacis firmaverunt. Extitit vero, ut regi condecet, munificus sua dapsilitate,[a] pro qua largiflua donatione eum reges cæterarum gentium magnifice laudabant; et quoniam iram ferocis leonis habuit contra inimicos, pertimuerunt eum vicini reges et principes.

Oswald creates two monasteries, one at Worcester, the other at Winchelcumbe. He makes Germanus abbot of Winchelcumbe, Æthelnoth of Ramsey, and Wynsinus of Worcester.

Edgar's alliance with the emperor (Otho II.)

Ipse autem dilexit miro affectu patrem Oswaldum, cujus in capite duas coronas imposuit, hoc est contulit ipsi prius episcopatum Merciorum gentis, et postmodum Northanymbrorum; cui præcepit ut ad limina sanctorum properaret Apostolorum, cujus imperiis liberis patravit. Miles præcellens Christi, flagrans superno desiderio, undisonos fluctus salsi maris pertransit, et ad sanctorum limina pervenit gaudens Apostolorum. Habuit secum omnem honorem et multa millia dena-

He makes Oswald bishop of Northumbria as well as of Worcester. Oswald goes to Rome at the king's bidding.

[a] *dapsilitate*] largitate, *interl.*

[1] The insertion of *sese* after the word *ergo* will make this sentence intelligible.

riorum, cum quibus sibi laudem a Deo et hominibus acquisivit, et brachium æternæ retributionis, largiendo elemosinas per monasteria, per villas, per castella, per rura, perque civitates. Reversus almus pater ad solum[a] proprium, odas[b] reddidit summo Ihesu, Qui sibi destinavit suæ sedis ministrum, Raphahelem archangelum. Susceptus est digniter a rege, sicut semper, cui benedictionem Apostolicæ sedis et suam advexit, quem secum sedere præcepit, quem pro spiritali patre habebat, sciens ipsum secundum Dominum prælatum esse magis quam subditum.

His return and reception by the king.

Instabat eo tempore sacrum tempus quo more solito archiepiscopi et alii omnes advenirent sacerdotes præclari, et conspicui abbates, ac religiosæ abbatissæ, ac cuncti duces, præfecti, et judices, sive omnes quod dici convenit dignitas latæ et spatiosæ regionis: a solis ortu et occasu, ab Aquilone et mari exiit edictum imperatoris ut ad eum confluerent. Non enim ita ad eum confluxerat suæ gentis admirabilis et gloriosus exercitus, ut eum expellerent, vel consilium facerent ut eum morti traderent, vel ligno suspenderent, sicut olim infelices Judæi benignum gesserunt Ihesum; sed tam rationabili scientia undique adventitabant, et cum gaudio accelerabant, ut eum episcopi reverentissimi benedicerent, unguerent, consecrarent, Christo largiente, ex Quo, vel a Quo summæ benedictionis et sanctæ religionis unctio beata processit. Tunc accessit præclaræ festivitatis splendor, et solemnitas instabat Sancti Spiritus, quando hæc agebatur, quando cuncti veniebant ad consecrandum gloriosum regem, cujus sceptrigera gloria tunc lucidius refulsit, et diadema aurea resplenduit; cujus pulchritudo aurifluo metallo comparari poterat. Coronatum atque electum regem gloria et honore perduxerunt ad ecclesiam, quo conventus erat omnium optimatum ejus, quemque exspectabat omnis plebs; cum quo ibant et revertebantur

The visit of the estates of England to the king at his coronation.

At Whit-Sunday [973] Edgar is crowned king.

[a] *solum*] terra, *interl.* | [b] *odas*] laudes, *interl.*

probatissimi viri, et dignissimi abbates, niveis vestibus induti, ostro atque corporis (*sic*).

Hunc inclytum exercitum sequebantur matronæ eximiæ virtutis abbatissæ cum filiabus gloriosis, quos et quas multitudo presbyterorum, quos gerontas seniores appellabant, secuti sunt, cum agminibus clericorum. Acceperunt dehinc duo episcopi manus regis, qui eum deduxerunt ad ecclesiam, cunctis alta et modulata concinentibus voce hanc antiphonam, *Firmetur manus tua, et exaltetur dextera tua; justitia et judicium præparatio sedis tuæ, misericordia et veritas præcedant faciem tuam.* Hac finita antiphona, *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto* adjunxerunt. Cumque pervenissent in ecclesiam, et rex ante altare se prosterneret, deponendo prius diademam de capite, incepit princeps episcoporum Dunstanus hymnum glorificum excelsa voce, *Te Deum laudamus, Te Dominum confitemur.* Ipse autem nequaquam potuit se propter gaudium et regis humilitatem abstinere a fletu, quia intellexit quod gens ista non meruisset tam humilem, tamque sapientem habere. Finito hymno elevaverunt episcopi regem a terra. Tria, interrogante archiepiscopo, jura promisit se servaturum. "In primis promitto ut ecclesia "Dei et omnis populus Christianus veram pacem "nostro arbitrio in omni tempore conservet. Aliud "promitto, ut rapacitates et omnes iniquitates omnibus "gradibus interdicam. Tertium, ut in omnibus judi"ciis æquitatem et misericordiam præcipiam, ut mihi "et vobis indulgeat Suam misericordiam clemens et "misericors Deus." Explicitis promissionibus stetit archipræsul et oravit pro eo orationes quæ in illorum libris scriptæ sunt. Deinde secundam dixit Oswaldus Christi minister satis eleganter, post hæc, sicut constituit pater, cujus imperiis omnes parebant. Peracta consecratione unxerunt eum, et nobili concentu decantaverunt antiphonam, *Unxerunt Salomonem Sadoc sacerdos et Nathan propheta regem in Sion*, et acce-

A description of the service.

Psal. lxxxviii. 14, *et seq.*

Edgar's coronation oath.

1 Chron. i. 45.

The rite minutely described. dentes dixerunt *Vivat rex in æternum*. Post unctionem dedit ei archiepiscopus annulum, dehinc cinxit illum gladio, et post hæc dedit coronam in capite, et benedictionem. Contulit ipsi et sceptrum atque virgam, quæ omnia complevit præfatus episcopus, et Missam peregit, et diem solemnem fecerunt. Non ibidem buccinæ sonitus audita est, vel salpinx joculatoris, sed erant, more sapientissimi Salomonis, cuncta honeste patrata, quo unusquisque juxta suam ætatem et suum posse bibebat. Episcopi præstantissimi, Dunstanus venerandus atque Oswaldus reverendus, in solio sublimato cum rege elevati sunt; qui tam elegans esse dinoscitur et formosus sermone et opere, ut nil audire vel conspicere valuisset præter honorem et laudem quæ ei a ducibus piis et a militibus eximiis atque præfectis ditatis exhibita est. Rex autem coronatus lauro, et roseo decoratus honore, cum episcopis, sicut præfati sumus, erat; cum quo speciosi duces et omnis Anglorum dignitas gloriose fulserunt, gaudentes in superno Rege, Qui eis talem concessit regem habere, *in cujus mente erat misericordia et veritas*. Regina vero cum abbatibus et abbatissis convivium habuit, quæ vestita carbasea veste erat, circumamicta varietate lapillorum et margaritarum, suffulta elatius cæteris matronis, quam compsit regalis dignitas, quoniam post mortem pretiosi ducis,[1] thalamum regis promeruit introire. Peractis egregiis nuptiis regalis thori, reversi sunt omnes in locum suum, benedicentes regem pariter et reginam, pacis eis tranquillitatem desiderantes quam antiqui promeruerunt reges.

The banquet after the coronation.

Psal. xxiv. 10.

The queen.

The labours of Oswald and Æthelwin at Ramsey. Antistes Christi Oswaldus totis viribus suum opus in insula prædilecta gessit cum egregii ducis Æthelwini auxilio, in cujus erat ille locus prædio. Fuit autem satis prosper ipse Oswaldus, beatus vir, quia (in)

---

[1] See pp. 428–9. The author says that Elfritha's first husband was Ethelwold. See Stubbs' Preface to Memorials of Dunstan, p. c.

omnia quæcunque incepit semper adjutorium Divinum imploravit, illud quotidie (?)[1] recordans, *Quodcunque potes, instanter operare.* Sunt denique in provincia Merciorum, quæ Wicisca (?)[2] dicitur, septem monasteria constructa, quæ sub regimine tanti pontificis stabant, constitutis a rege patribus sicut superius exorsi[a] sumus. Est denique monasterium quod dicitur Perscora, distans six miliariis a Wigreceastre, in quo fuit quidam abbas, [cui] nomen Foldbirhtus, qui durus hominibus visus est qui nesciunt secreta intueri quæ sunt in homine, sed judicant secundum faciem. Solent plerique mala quæ conspiciunt in hominibus dicere, bona vero tacere, ignorantes illud dignissimi Bedæ dictum doctoris, Beatum est bona de ignotis quam mala dicere.[3] Infirmatus est ipse abbas forti languore, qui remisit post Germanum abbatem, cujus mentionem superius fecimus, quique misit post Ælfhegum abbatem sibi admodum gratum. Cumque venissent, fecit, ut mos religiosorum est virorum, confessionem, qui eum ecclesiastico more unxerunt oleo exultationis. Quid dicam? quidve referam? Sublata est anima beata egregii viri a corpore, quod in meditullio domus positum est, et signum venerandæ crucis impositum, psallentibus fratribus interim Psalmos pro eo. Abbates vero Missam studuerunt pro redemptione animæ suæ persolvere, defendere desiderantes sollicite eam ne malignus eam irretire posset suis inedicibilibus laqueis. Instanter a fratribus oratum est qui circumstabant atque sedebant, qui circumspecto corpusculo cernunt paulatim pectusculum viri Dei palpitari, et subito crucem Dominicam expelli, illumque velociter assurgentem cum ira et a se pallium projicientem ac residentem. At illi, hæc intuentes, in fugam conversi sunt, hac illac fugientes, discurrentes per

Eccles. ix. 10.

Foldbirht, abbot of Pershore,

is seriously ill,

and dies.

Psal. xliv. 8.

Life returns to him.

The fear of the beholders.

[a] *exorsi sumus*] locuti sumus, *interl.*

---

[1] *quotidie*] edide, MS.

[2] *Wicisca?*] Picisca in MS. *Hwiccia* is probably intended.

[3] "Justius multo est de incognitis bonum credere, quam malum." (Beda, H. E., iii. 25.)

invia et non invia, putantes quod se sequerentur, quod haud [a] fuit. Unus homo ex ipsis fugientibus, pavore perterritus, venit ad locum quo abbas Germanus Missæ perfecit officium, qui ei tremebundo corde dixit in aure, "Abbas Foldbirhtus vivit iterum." At ille, tollens casulam a se qua indutus fuerat, festine indutus, sicut erat, properavit ad virum quem prius dimisit mortuum. Noluit enim intrare ad eum sine socio, sed vocari fecit alterum abbatem, confidens in ejus sodalitate si repente in eis irrumperet. Hæc alter audiens, retro recessit. Facta est dissensio inter eos quis eorum ingrederetur prius, multum de principatu cogitantes haud minime. Tandem Christicola Dei Germanus animatus intravit, quem nimio pavore secutus est alter. Utrique tamen timebant vehementer, ignorantes quidve dicerent, quidve cogitarent. Tum ille, sedens, jussit appropinquare ambos; quos rogabat ut suis præciperent subjectis ut ipsum sublevarent, et in lecto deponerent, quod et fecerunt. Jussit deinde abscedere cunctos, sed Germano non grata hæc erant, tamen resedit cum eo; quum sic exorsus est: "Magno-"pere (miror?), reverende pater, de tua subita reversione, "sed quæso humili prece ut digneris edicere ubi fuisti, "vel quæ vidisti, aut si ductorem aliquem habuisti? "Postquam raptus fuit spiritus meus a corpore," inquit, "vidi Dominum meum, Ihesum Christum, Qui mihi "misericorditer indulsit omnia peccata mea." His auditis alter nimium flere cœpit præ gaudio, cui et dixit, "Et qualis est ille humani generis Salvator?" "Pulchior sole, major quam omnis orbis, splendidior "auro." "Qualem ductorem," inquit Germanus, "O "Foldbyrhte beate, habuisti?" "Beatissimum ac omni "laude dignissimum Benedictum." Hæc audiens ille, magis flevit ille. Cumque de habitu ejus vel statu, sive de multitudine sequentium percunctaretur, dixit, "Ille dux abbatum, paterque monachorum totus gem-"matus est, post quem sequitur multitudo non solum

They run to tell Germanus, who was saying mass.

They approach Foldbirht tremblingly.

Germanus speaks to him.

Their conversation.

Benedict had been his guide.

[a] *haud*] non, *interl.*

"monachorum sed etiam monialium. Non est rex in "toto orbe quem tot millia hominum sequuntur, sicut "huic faciunt, ut mihi visum est." His dictis conticuit abbas, vivens post hæc alteram dimidiam diem, et sic accepto Divino viatico perrexit in pace, cernere splendidius cupiens *Regem in suo decore,* Quem prius promeruit videre, scelera relaxantem. O quam pia est clementia misericordiæ Dei, *Qui coronat* in *misericordia et miseratione* quos vult; ideo rite Illi dicimus, *Misericordia* autem Domini *plena est terra.*

After half a day Foldbirht dies.

Esaias xxxiii. 17.

Psal. cii. 4.

Psal. cxix. 64.

Narravit mihi fidelis quidam frater, quod duo collegæ fratres fuerunt in uno monasterio, qui maximum inter se habuere fraternitatis amorem, et amoris fraternitatem; qui inter se quodam die, teste Deo, dixerunt nequaquam alter alterum voluisse deserere. Tum senior, "Si enim prius clementiam impetravero Domini, "reminiscor tui; si tu ocius ad Eum perveneris, "memento mei, dum bene tibi fuerit." Factum est autem non post multum temporis spatium(ut) infirmaretur senior frater, quem consolatus est junior, rogans amicabiliter ne timeret mortem; "Scio enim quia caste "servasti vitam tuam, dilectissime, ideo dico tibi ne "timeas, sed memento quod scriptum est,

A story of two brothers in a monastery.

They agree to remember each other in death.

"*Linque metum leti, nam stultum est tempore in*
"*omni,*
"*Dum mortem metuas amittere gaudia vitæ.*"

Qui respondit, "Si enim ad te venero post mortem, "vis ad me?" "Volo libenter." His dictis perunctus, et sic emisit spiritum. Alter vero nimis post obitum fratris est tristis effectus, qui languore præventus exiguo post tertium diem, cum in agone esset constitutus, venit fidelis frater ad collegam dilectum; quem perspicacibus cernens obtutibus, et agnoscens, dixit, "O "mi frater, cur moras fecisti?" Cui respondit, "Agnoscisne me?" "Etiam, frater mi." "Bene," inquit, "veni, ut simul gaudere valeamus in astris, sicut

One promises to visit the other after death.

One dies and appears after death.

And his brother follows him.

"pariter gaudebamus in arvis." Interrogaverunt eum qui residebant; quibus ait, "Frater meus venit ad "me, qui vocavit me ad patriam regni cælestis." Plaudens dehinc ambabus manibus contra fratris gratum adventum, recessit a sæculo.

Another miracle.

Sicut enim sunt tria genera musicæ artis, chromaticum, diatonicum, atque enharmonicum, quod primum sonat, i.e. chromaticum, mellifluum est; secundum, diatonicum, durissimum est; tertium, id est enharmonicum, dulcissimum, sic sit et tertium miraculum quod hic inserere breviter placet.

A youth in a monastery learns to sing the Psalms daily.

Erat quidam puer in monasterio edoctus, qui, ut ipsa ætas et indocta pubertas juvenis permisit, quotidie studuit Psalmos decantare in nomine Salvatoris, sed et centesimum xviii. Psalmum in laude patris Benedicti. Cumque prius Salvator conspiceret eum cum vidua paupercula jacere *duo minuta, quod est quadrans, in gazophylacium*, dedit ei pro mercede perpetui denarii palmam æterni præmii. Cum ergo Deo placeret prius puer, fecit eum infirmari levi languore; qui in lecto prostratus dixit patri, "*Caput "meum doleo,* pater mi; *caput meum doleo,* pater mi." At ille consolari eum voluit ne timeret mortem. Qui dixit ad patrem, "Non, pater mi, non timeo mortem, "si istam potuissem evadere." "Quare, fili, non ti-"mes?" Qui parumper conticuit clausis oculis. Deinde dixit, "Non videtis domnum Benedictum vocantem "me?" Aiunt illi, "Signa te, fili, signa oculos tuos." Qui dixit eis, "Ecce, tenet in manu sua exiguum "libellum in quo est conscriptum, *Beati immaculati.*" Hoc dicto iterum conticuit. Iterum modice claudens oculos, dixit adstantibus, "In veritate dico vobis, "ecce adest venerandus pater Benedictus." Quo dicto, cælo, ut credi libet, sublevatus est tanto duce ducente.

S. Mark, xii. 42.

2 Chron. iv. 19.

He sees and hears Benedict.

Psal. cxviii. 1.

And dies.

The author returns to his subject.

Extra viam paulatim digressimus, sed redeamus ad viam quæ nos reducat ad callem justitiæ. Scimus sane quod sol in Ariete oriens, transit in Tauro, et de Tauro

in Geminis, et sic procedendo venit in Cancro, quo non altius ascendere poterit. Sic ergo noster inornatus sermo de rege surrexit, qui pro parte ejusdem pronuntiet vitam et laudem, sed quorum sol ut cum venerit in Cancro non superius quibit sublimare, ita nec eloquium nostrum de illo.

Peractis plurimis annis postquam consecratus est, et postquam regaliter consummavit cuncta, repente rapitur ex hoc sæculo, paucos secum viros et milites habens. Possumus tamen de illo dicere quod liber Sapientiæ ait, *Justus, si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* Rite fideles monachi et præsertim pastores populi pro eo exorant, quoniam non solum dominus sed pater eorum erat. O, Benedicte monarches, huic, famulorum tuorum defensori, succurre benigna prece, et fac ut sit in dextera coronandus, qui tuus extitit amicus venerandus! Obiit tam inclytus rex viii. idus Julii; cujus obitu turbatus est status totius regni, commoti sunt episcopi, irati sunt principes, timore concussi sunt monachi, pavefacti populi, clerici læti effecti sunt quoniam tempus eorum advenit. Expelluntur abbates cum monachis suis, introducuntur clerici cum uxoribus suis, et erat *error pejor priore.* Expulsus est et abbas Germanus cum aliis, et apte, ut qui erat particeps iniquitatis, fieret particeps transmigrationis. Namque scimus quia sæpe perit justus cum impio, non spiritu sed a corpore. Hæc non sunt exotica quæ dico verba sed satis cognita, quia prius a nostratibus sunt sanctæ Dei ecclesiæ vastatæ, expulsis scilicet Domini servis, qui (non) diebus non noctibus cessabant a Divinis laudibus, licet aliqui non rite fecerunt, sed tamen plurimi bene egerunt. Scriptum nempe est, *non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt* rei sunt. Sic et princeps Merciorum gentis, nomine Ælfhere dictus, sumens munera enorm[i]a quæ obcæcant mentes plurimorum, cum consilio populi et vociferatione vulgi, ejecerunt, ut diximus, non solum oves sed etiam pastores, qui prius

Sapient. iv. 7.

The death of king Edgar on July 8, (975). The troubles that ensue.

S. Matt. xxvii. 64.

Abbot Germanus and the other monks driven out.

Rom. i. 32.

Ælfhere of Mercia ejects the monks.

solebant equis insedere faleratis, et cum sociis concinere mellifluum carmen Davitici regis, tunc cernere posses sarcinam pati, non vectos, ut priscus patriarcha vehiculo in Egyptum, vel cum sociis aut cum amicis ambulantes, *sine sacculo*, sine calciamentis, qui inviti tunc impleverunt sancti sic dicta Evangelii. In illis diebus si ignobilis vulgus conspiceret nostri habitus virum, quasi intueret lupum inter oves sic vocitatus est, quia confidebant in principe superius supradicto, non reminiscentes illud Psalmigraphi dicentis, *Nolite confidere in principibus nec in filiis hominum, quibus non est salus*; factumque est post spatium paucorum annorum nec propria nec aliena habuerunt, qui tunc maxime insani contra monachos extiterunt. Nempe offendiculum est quomodo vulgus et plurimi nobiles, non inquit, sed ignobiles, qui sic rectius dici possunt, semetipsos spurcitia inquinantes perierunt. Cumque ventosa fama et hostilis hostis vesania vellet sua immunditia ad orientales Merciorum populos pertingere, et gentis et monasteriorum decorem evellere, restiterunt timorati viri contra vesani venti flatum qui venerat de finibus occiduis, perditus deliciis, quæ plurimorum corda auferunt a via recta, tolluntque animos in malis voluptatibus. Restitit iniquitati belliger miles Alfwoldus, quem florens secundum sæculi dignitatem animus Ælfheri sustinuit, cum gente sibi collata. Dixerunt impii apud se, non recte cogitantes, "Circum-" veniamus monachos et opprimamus eos, *et nostra erit* " *hæreditas*. Non sit qui misere(a)tur illis, sed expellan-" tur, dejiciantur, deride(a)ntur, suspendentur, colligen-" tur, verberentur, ut nullus remaneat in tota Merciorum " terra." O malæ minæ pravorum hominum! O antiqui hostis fraudulent(i)a! O prisca species pugnandi, quæ inspiras in membris debilium hominum . . . . ana opera! Sed Qui quondam ventorum vim oppressit, et tranquillitatem Suis præsentialiter concessit, potens est tuis resistere strophosis machinamentis. His infortunis rebus

S. Luke xxii. 35.

The evil condition of the monks.

Psal. cxlv. 3.

Alfwold opposes the persecution.

S. Mark xii. 7.

perplurimi assentabant, et non cohibebant se vero corde quod audiebant, ideo turpiter ex hac vita multi evaserunt, qui lugent perpetualiter quod iniquitati consenserunt. Tanta dementia in Christiano populo ebullivit sicut olim in Judæa cum persecuti fuerant Dominum, in quo scelere languidum Caiphæ caput erectum est, et Apostolicus vir vilis apostata factus est, necne facinorosus Pilatus ad te locutus. Discipuli formidolosi extiterant præ timore, sicuti his diebus monachi præ dolore. Sed sancta mens justi viri Æthelwyni nequaquam hoc ferre studuit, sed congregato digno exercitu factus est ipse dux agminum, quem protexit et confortavit princeps Angelorum. Post necem vel obitum gloriosi regis Eadgari, omnes milites nobiliores et inclyti filii principum ad eum mente devota venerunt, pro certo scientes quia *in eo* esset *sapientia ad faciendum judicium*. Constitutus in synodo dixit quod nequaquam ferre posset vivens, ut monachi expellerentur a regno, qui omnem Christianitatem, eo juvante, tenuerunt in regno. Cumque indignus vulgus contradicere vellet, surrexit intrepidus miles Alfwoldus, frater ejusdem, procerus statura, affabilis eloquio, dignus aspectu, sed tum torridus vultu, et, velut alter Judas provocatus ad bellum, dixit cunctis qui audire potuerunt: "Si mihi vita conceditur a Christo sospita, "volo quæ mea sunt conservare, et cui mihi placuerit "et meæ potentiæ obedierit libens dare. Si enim "Christus est princeps omnium rerum, non habebit "partem quam Sibi dederunt viri religiosi pro redemp-"tione suarum animarum, sed sit expulsus procul a "nobis? Quomodo," inquit, "nostra custodire possumus "sine Illius magno præsidio? Per Illum Qui me renasci fecit, non sustineam ut ejicientur tales viri a "finibus nostris, per quorum preces possimus eripi ab "inimicis nostris." Deinde surrexit Byrihtnothus comes, vir *religiosus et timens Deum*, qui fieri præcepit silentium, et ait ad exercitum, "Audite me,

But the persecution is joined in by very many.

Æthelwin is the chief protector,

1 Reg. iii. 28.

and speaks in favour of the monks.

Alfwold, his brother, takes the same side.

His speech.

Acts x. 2.

Byrihtnothus speaks next.

"seniores et juniores, hoc quod eximius miles nunc "dixit, cuncti volumus et cupimus ut vos id desi- "deretis."

Alfwold assassinates a man who wished to plunder (Peter)-burh of its land.

Erat in eodem concilio qui Alfwoldum prædictum, defensorem monasticæ plebis, verbo offendit, quem postea Davitico lapillo torsit, et quem præsertim maxime occidere jussit, quia terram quam (*sic*) ad monasterium Sancti Petri, quod dicitur Burh, injuste concupivit sibi vendicari. Patrato scelere, venit ad civitatem Wintoniæ; qui discalciens se in hospitio suo, nudis perrexit pedibus ad beatissimi Athelwoldi præsentiam.

His subsequent reception at Winchester by the bishop, &c.

Cujus audiens adventum, et quare hoc agere cepisset intelligens, præcepit omnibus suis obviam procedere duci et defensori ecclesiæ. Exierunt ministri honestissime induti, qui deferebant quidam libros sancti Evangelii, alii aquam benedictam et crucem, nonnulli [a] thus et thuribulum, pariterque candelabra cum candelis: cumque oratum esset, sicut regularis norma præcipit, jussit Christi miles ipsum calciari; qui eundem diem magna cum exultatione peregerunt. Defendit pius princeps Orientalium Anglorum omnia loca monasteriorum cum maximo honore, pro qua re amicus Dei dictus est.

The completion of the monastery of Ramsey, of which Ælfnoth was the abbot.

Eo tempore constructum est decenter monasterium quod ipse et reverendus Oswaldus archiepiscopus inceperunt, quod ipse pater consecravit, adjutus Divino auxilio et confortatus amminiculo Ælfnothi episcopi, qui super illum locum erat constitutus. Qualibet illud monasterium ornamentis ditavit, et gloriosis muneribus exornavit quis expediet? Libros Sancti Evangelii concessit, vestes ad ministrandum Deo obtulit, cuncta necessaria ecclesiæ dedit, et, ut paucis concludam verbis, calices, sciffos (scyphos), manutergia, sexonica (sextoria?), cornua ad vinum fundendum, stragulas, tapetia, lectisternia, cortinas, cucullas fratrum, pellicia; sicque ut cum honore Domino parere. Sic et præpotens dux in sua parte quicquid egregium habuit aut acquisivit, libens

The rich gifts made to it.

[a] *nonnulli*] multi, *interl.*

dedit Sancto Benedicto, quem post Dominum privilegio dilexit amore. Erat quoque utrorumque consuetudo ut omni anno ad locum dulcibilem properassent, quia nimio cultu locum ipsum et habitatores dilexerant. Cumque venissent, quis urbanitatis fretus eloquentia potest proferri, quantis honoribus suscipiebant eos prædicti fratres? Exierunt Levitæ bini vel quaterni abbates cappis induti, obviam illis gestantes[a] libros iiij[or] Evangelistarum in manibus, quos antecedebant iiij[or] pueri qui deferebant cereos, alii aquam benedictam et incensum. His perfusis, exordiarius, elevata in altum voce, dixit, "Redemptor mundi conservet vitam ves- "tram." Explicita processione, non sedendo, ut quidam magnanimes viri, sed stando, et humili vultu inclinando, solebant fratres deosculari.

Every year Æthelwin and Oswald visit Ramsey.

Their reception.

Contigit quodam tempore more solito sacerdotem Domini ad monasterium dilectum venire, qui paternaliter susceptus mansit nobiscum plurimis mensibus. Mansitans vero gaudenter nobiscum, venerunt præclari dies et amabiles cunctis populis, qui et nobis floribus roseis pleni existimati sunt propter Angelici hospitis mansionem; erant quoque Lætaniarum dies in quibus solent sanctæ matris ecclesiæ filii propensius Deum et Sanctos Ejus exorare pro peccatis. Est antiquitus mos constitutus ut ad Beatæ Mariæ genitricis Christi perpetuæque virginis [ecclesiam] tota summa congregationis deambulare nudis plantis debeat, quem morem secutus supremus princeps cum tripudio cordis ambulavit nobiscum, omnesque ipsius milites, monachi et pueri. Juxta vero ecclesiam, ad quam exire debebamus, erat pons super quem exivimus, et sic navigio profunditatem illius desideravimus cum reliquiis pretiosis pertransire ac domi velociter redire. Peractis Missarum officiis, benedixit præsul populum; nos vero redire domi festinavimus. Impleta puppis est nimis, et perducta in meditullio profundi stagni. Cumque mergi

A great procession to St. Mary's church.

The monks return by a boat instead of using the bridge.

The boat is overloaded,

[a] *gestantes*] portantes, *interl.*

And begins to sink.

deberemus, et ipse super ripam staret cum suis circumseptus, audit vociferantium voces, "Sancte Benedicte, "succurre nobis!" quorum voces audiens, interrogat causam; quam agnoscens, elevavit sanctam manum suæ dexteræ, et in Domino fiducialiter confidens, dixit,

"Cælitus adveniet nobis benedictio Christi."

They are saved by Oswald's prayer.

The like miracle was wrought by St. Cuthbert.

Citius ergo clarus ejus vocis sonus pervenit ad aures clementissimi Redemptoris quam potuisses unum versiculum finire; qui omnes, nauclero et proreta succurrente, ad terram incolumes sunt adducti. Quod sanctissimus vir Cuthberhtus[1] oratione impetravit a Domino, sicut canitur, dum jactantur puppe salo. Sanctus solo mox orat, ventorum vis motata, navis vertit ad littora. Hoc ille promeruit Apostolica benedictione patrare. Ambo monachi, ambo pontificali laude redimiti podere[a] in arvis, simul et simili gloria gratulantur in astris.

After Edgar's death great confusion arises.

Cumque decus ducum et totius Albionis imperator ex hujus turbine mundi variantis esset raptus, atque ex naufragio salo fluctuantis maris ereptus, cœpit post tempus lætitiæ, quod in ejus tempore pacifice stabat, dissensio et tribulatio undique advenire, quam nec præsules nec duces ecclesiarum et sæcularium rerum poterant sedare.[b] Non differam seditionem solvere, quæ, auctrix et genetrix omnium malorum, non tantum statum perturbat regni, vel provinciam contra provinciam commovet, sed gentem contra gentem, regemque contra regem, duces adversum duces, et, quod teterrimum est dicere, episcopum instigat adversus populum, et plebem contra pastorem sibi prælatum. Est et illa detestabilis meretrix satis nociva inter plurimos abbates et fratres qui habitare dinoscuntur corpore in unum, sed illa adveniens clanculo[c] more

A description of it.

[a] *podere*] pontificali veste, *interl.*
[b] *sedare*] pacificare, *interl.*
[c] *clanculo*] secreto, *interl.*

[1] The reference seems to be to the 9th chapter of Beda's Metrical Life of St. Cuthbert.

separat eos quasi *oves ab hædis.* Hujus necis poculum fideles fugiunt mente sagaci, quia norunt expellere de cordis antro venenum dissensionis, et fertilem producere segetem de semine mentis. Quidam enim ex primatibus hujusce regionis eligere volebant seniorem regis filium ad regem, nomine Eadweardum; nonnulli [a] ex principibus desiderabant juniorem, (i.e. Æthelredum,) quia mitior apparuit omnibus in sermone et opere. Senior vero non solum timorem sed etiam terrorem incussit cunctis, qui non verbis tantum, verum etiam diris verberibus, et maxime suos secum mansitantes (*sic*). Nonus vel quintus interea effluxerat mensis et decimum lumen mortalibus radiabat, postquam ipse electus erat, contra quem sui fratris zelantes consurrexerunt ministri, cum ad dilecti fratris venire contenderet colloquium. Insidiantes et maligni quærebant animam innocentis, cui Christus prædestinavit et præscivit consortem fieri martyrii dignitatis. Quadam vesperascente die venit, sicut diximus, conspicuus atque electus rex ad domum quo suus prædilectus frater mansit cum regina, desiderans consolationem fraterni amoris; cui obviam exierunt, ut decuit, optimates et primores, qui cum regina ipsius matre manebant. Acceperunt inter se iniquum consilium, qui ita damnatam habebant mentem et nebulosam diabolicam caliginem, ut non timerent manus immittere in Christum Domini. Circumstabant eum undique armati viri, cum quibus et pincerna humili officio astabat ministrando. Habebat enim satis paucos milites secum rex venerandus, quia non timuit quenquam, confidens *in Domino et in potentia virtutis Ejus.* Erat doctus Divina lege, docente episcopo Sidemanno,[1] qui et robustus erat corpore et durus. Namque cum insidiatores ejus ipsum vallarent, et, velut Judæi summum Christum olim circumdarent,

S. Matt. xxv. 32.

Some wish to make Eadward king, others his younger brother Ethelred. Edward's sternness.

A conspiracy against him when visiting his brother.

The carrying out of the plot.

Ephes. vi. 10.

Bishop Sideman had been the king's tutor.

[a] *nonnulli*] multi, *interl.*

---

[1] Bishop of Crediton. He died in 977. The text has Fidemanno.

ipse intrepidus equo resedit. Dementia quippe una erat in eis, parque insania. Tunc nequitia pessima et dementia truculenta Beelzebutini hostis flagrabat in mentibus venenosorum militum; tum sagittæ toxicatæ facinoris Pilati exsurrexerunt satis crudeliter *adversum Dominum, et adversus Christum Ejus*, qui erat electus ad tuendum dulcissimæ gentis regnum et imperium, derelicto patre. Milites ergo tenentes eum, unus ad dexteram ipsum trahebat ad se quasi osculum illi dare vellet, alter vero sinistram ejus duriter accepit, qui et vulneravit. At ille, prout potuit, voce perstrepuit "Quid "facitis frangentes dexteram meam?" et subito prosiluit de equo, qui et mortuus est. Sublatus est a ministris martyr Dei, et ad domum cujusdam impotentis perductus est; qua[1] non Gregorianus concentus nec epicedion auditus est, sed tam inclytus rex totius patriæ jacuit vili tegmine coopertus, exspectans lucem diei. Cernens talia miserorum hominum iniqua acta, Rex Regum non Suum militem, et vice Sui regiminis in terris constitutum et præelectum, voluit continuate dimittere, et velut probosum et facinorosum relinquere, sed permisit eum sepelire, non tam digniter tunc sicut postea fieri concedere dignatus est. Peractis bis senis mensibus ex diebus solaris anni et lunaris, venit gloriosus dux Ælfhere cum multitudine populi, qui corpus ejus e terris præcepit sublevari; quod dum factum fuisset et nudatum, invenerunt atque viderunt ipsum tam sanum ab omni labe et contagione, sicut erat primordio. Hæc videntes ammirati sunt cuncti, gaudentes tripudio in Domino, *Qui solus facit mirabilia* in sæculo. Lav[av]erunt ministri deinde reverendi regis corpus, et indutum novis vestimentis posuerunt in theca vel tumba, et impositis humeris feretro egregii milites deportaverunt eum ad locum quo eum honorabiliter sepelierunt, ubi Missæ et sacræ oblationes

Acts iv. 26.

The assassination.

The body is shamefully neglected.

Ælfhere comes and takes up the body,

Psal. lxxi. 18.

and buries it honourably.

[1] *qua*] qui, MS.

pro ejusdem animæ redemptione celebratæ sunt, præcipiente duce. His explicitis, autumabant furibundi viri qui hæc fecerunt, quod Rex civitatis uranicæ[a] ista de excelso solio Suæ præclaræ majestatis non videret, aut videndo oblitus esset sanguinis militis Sui qui innocenter effusus erat; sed ita evenit. Non enim reticeo, nec illorum pœnas, nec regis coronas. Qui enim protoplasti nati sanguinem de manu fratris sui requisivit, Ipse regis Sui sanguinem de manibus istorum interrogavit. Erat illi(s) spatium vitæ concessum, sed non ad pœnitentiam, quoniam ora locuta sunt vanitates, *et dextera eorum dextera iniquitatis.* Non erant istis datæ Davitici regis lamentationes, nec sacer fletus janitoris[b] eximii cælestis gloriæ, sed floruerunt, evanuerunt, biberunt, luxuriabantur, quia corrupti erant et a Deo abominabiles. Induratum erat insipiens cor eorum ne pœnitentiam agerent, sicuti quondam Niliaci regis, ne dimitteret populum Israheliticum. Unus autem ex illis talem sustinuit pœnæ similitudinem, ut amissis oculis ambobus, utrorumque luminum sustineret inedicibile detrimentum; luminum dico istius vitæ, pariter et futuræ. Istius denique amisit, cum solis et diei visum non vidit, nec gratos sibi servientes ministros. Alterius vitæ depressit, cum clementiam nostri Salvatoris non habuit; sed, sicut justum est, pœnas sumpsit; non pœnas quæ mortales mortalibus ingerunt, sed tales quæ animas miserorum immisericorditer affligunt, sicut legitur, transibunt animæ de *aquis nivium ad calorem*[1] *nimium.* Multa dici poterant hoc in loco de eorum calamitatibus, qui eum perimerunt, sed quia ad alia tendimus, hæc dicta sufficere credimus.

Vengeance comes upon the murderers.

Psal. cxliii. 8.

Psal. lii. 2.

One becomes blind.

Job xxiv. 19.

Beatissimi vero viri animam, justissimo Judice præcipiente, sancti Angeli manibus recipiebant; quam ad

Angels were carrying away

[a] *uranicæ*] cælestis, *interl.* | [b] *janitoris*] *i.e.* Petri, *interl.*

[1] *calorem*] aquas, MS.

the king's soul, and were hindered by devils.

cælestis regni gaudia perducere volebant; sed cæteri dæmones contradicebant, volentes eam impedire, et suis strophosis machinamentis irretire, (sic enim cuidam erat demonstratum in oromate); cumque de eadem anima multum Angeli metuerent ut ab illis raperetur malignis, venit vox elapsa de cælo quæ sic personuit, dicens (erat illa vox justi Arbitris, Cujus præcepto supernæ virtutes et omnia agmina cælestis regni obediunt). Dixit enim, "Perducite eam ad refrigerium "Paradisi, quo sit quinis annis; dehinc ostendam "cujus meriti sit, qui innocenter erat occisus." Sic namque factum est, ut præceperat supernus Judex. Peractis tot annis, jussit Suis summissis ministris, ut ipsius beatam animam perducerent ad visionem Suæ immensæ majestatis. Cumque bis bini transissent anni, et bini augerentur post hæc, tot miraculorum signa ad ejus sepulchrum sunt patrata, ut nullus ea potuisset tam citissime perscribere sicuti erant patrata. Est hujus rei testis Ælfricus archiepiscopus civitatis Cantiæ. [Testes] sunt alii quamplurimi conspicui viri, quia vera sunt quæ dicimus. Testis est Christus Qui vectus quondam ætherea transcendens regna, nunc et semper cum Angelis regnat super omnes cælos, cum Quo et rex et martyr gloriatur in astris. Bene testis, quia rex erat. Bene rex dicitur, quia jam læta illa regna tenebunt; tenebit illum corona justitiæ; sine fine lauro coronatus.

A voice from heaven is heard, announcing the bliss of the deceased.

Miracles wrought at his tomb, of which archbishop Ælfric is a witness.

The close of the Fourth Part.

Quarta pars hujus operis, nivea carens claritate, et pollens candida rusticitate, induta pauperina veste finem expetit, Ducem summissa prece flagitans ut requiescat. Si enim rerum Creator et Conditor suffragare dignetur, multum penna alacris alitis desiderat quiescere, qualiter liberius possit quæ sequuntur exprimere binis acuata stimulis.

[PARS V.]

Subthronisatus regali culmine omnitenens Conditor stelligeri cæli necnon telluris, miro flore et purpureo colore exornavit virentia prata, refrænans Idem Ipse enorm(i)a[a] cærula fluctivagi ponti, ne possint mergere confinia terræ, sicut egregius Psalmista ait, *terminum posuisti quem non transgredientur.* Si enim sic mare suos terminos non trangreditur, mirabili contemplatione ammiror, cur rationabilis homo, ad imaginem Dei conditus, et ab Eo ineffabiliter redemptus, suos terminos et vitæ ordinem relinquere valet; sed dum hæc inter spiramina mei cordis revolvo, redit ad memoriam torpentis mei ingenii illud quod scriptum est, "si *Adam* "*protoplastes non peccasset, non plures peccassent in* "*solo, quam qui ad cœlum sublevari deberentur.*" Nunc autem, quia ignoramus qui sint electi, quique reprobi, prece singuli precemur omnes Patremfamilias Qui est Creator noster, ut nos secernat a gloria Suæ beatitudinis, quos redimere est dignatus pretioso cruore Sui sanguinis. Quia vero superius breviter prælibavimus quantum potuit Suus gloriosus antistes Benedictus,[1] jam quid gessit oratione replicemus.

A long preface.

Psal. ciii. 9.

Quodam tempore dum pater pius monastici ordinis circuiret caulas ovium suarum, et sollicitis prævideret obtutibus ne foramina aut fissura essent in eis, ut lupi rapaces valerent aditum habere, vel morsibus eas dilaniare, venit (quod brevi elogio valemus fari) ad locum desideratum. Cumque in contemplatione spiritalis vitæ desudaret, et Divinis, ut mos sibi semper erat, operibus persisteret, advenit quidam gerulus ex pretiosæ Ætheldrydæ reginæ monasterio, qui ei de cujusdam fratris repentina morte nuntiaret. Cujus interitum audiens, misericors præsul tristis effectus est. Cecidit enim de parietibus ecclesiæ, qui ea morte defunctus, et ad pœnam perductus. Præcepit mox advenire Ramesiensis loci fratres, quos precatus est humili prece ut sollicite ter denis diebus Missas et Vigi-

The author returns to Oswald.

A messenger comes from Ely to him,

and tells him of the death of a person who had fallen from

[a] *enorm(i)a*] magna, *interl.*

[1] *Benedictus*] benedictione, MS.

the walls of the church. The brethren at Ramsey pray for him. Oswald had gone to York. Huna (the sufferer) appears to him by night, and says that his soul is at rest. Oswald ascribes the result to the prayers at Ramsey.

lias pro eo facerent; quod et fecerunt. Ipse vero ad Voracam[1] profectus est civitatem, in qua cum mansitaret et orationibus persisteret, nocte quadam venit Huna ad eum, hoc enim erat nomen fratris. Cumque ante eum consisteret, dixit antistes. "Quis es tu?" Cui ille, "Ego sum ille pro quo orationem fudisti "Domino. Gratias ago paternitati tuæ. Hesterno "die sumpsit anima mea refrigerium æternæ salutis." Hæc cernens, pater præcepit suis primo diluculo ut pro ejus anima Missas celebrare(n)t. Cum venisset rursus ad nos, hæc nobis retulit, dicens, "Exaudivit Deus "orationes vestras: jam fratris anima liberata est a "pœnis." Nos vero intelleximus hoc factum esse ejus precibus, quoniam novimus scriptum multum valere deprecationem justi.

Ep. S. Jac. v. 16.

A description of York.

Rem breviter narrare desidero, quam præterire non libet ob inertiam desidiæ torporis, quoniam scriptura sic monet, *Segnitiem fugito,* inquiens. Est civitas Eboraca metropolis totius gentis Northanimbrorum, quæ quondam erat nobiliter ædificata, et firmiter muris constructa; quæ nunc est dimissa vetustati; quæ tamen gaudet de multitudine populorum, non minus virorum ac mulierum, exceptis parvulis et pubetinis, quam xxx. millia eadem civitate numerati sunt; quæ,[2] inedicibiliter est repleta, et mercatorum gazis locupleta(ta), qui undique adveniunt, maxime ex Danorum gente. Ad hanc ergo veniens pastor Divinus, intrat primitus, more Redemptoris, in templum Domini, orans et se commendans Regi Summo, qui totis nisibus studuit exemplum existere sui Conditoris, discussis vitiorum tenebris, ambulansque in lucem virtutum. Peracto spiritaliter officio Divini mysterii, pergit Sanctus invisere aulam; quam intrans, aquam benedictam per domum aspergi [jussit], et sedens, præparavit se ad edendum bona Domini sui, benedicens Eum in operibus Suis. Est antiquus Anglorum mos ut omnis

A great resort of Danish merchants.

On one occasion at York, after his devotions, Oswald enters the hall,

[1] *Voracam*] *sc.* Evoracam, *i.e* York.

[2] *quæ*] quam, MS.

populus accedat ad episcopum vel sacerdotem, et manibus in modum crucis expansis accipiat benedictum panem, et sic resideat ad sumendum cibum. Cumque omnibus offulam panis dedisset, et omnes reverenter resedissent, et gratanter comederent, posuit pater panis partem juxta quod sedit, et comedit satis libens. Erat idcirco lætus, quoniam aula erat plena. Interea dum cuncti instanter panem persequerentur, venit audacter infelix[a] quæ cordibus et avidis buccis[b] momordit benedicti panis micas, quæ habebat potestatem tangendi, sed non habebat vim glutiendi. Qui autem Christianis erat præsidium, ipsius erat detrimentum. Intervallo facto, advenerunt perplurimi famosi viri ex civitate prædicta, munera deferentes eximia præamabili viro, quæ gratulanter, sicut mos erat,[1] tulit. At illi panem benedictum sibi dari poposcebant. Volens ille illum quem posuerat clara accipere manu, conspicit miseram ibidem jacere mortuam, quam mox præcepit eminus jacere, nil intelligens, neque curans de hoc quod factum erat. Ministri autem tam cito loquebantur sermone de hoc quod acciderat.

and distributes the panis benedictus.

A mouse seizes a fragment, and is choked by it.

The fact is discovered.

Consecratus est rex Æthelredus, clito egregius, ad regni fastigium ab Dunstano Apostolico viro et coapostolo ejus Oswaldo, ad cujus consecrationem magna lætitia erat. Ipse enim juvenis extitit annorum circulis, moribus elegans, pulcher vultu, decorus aspectu. Mox enim antequam præcessisset ætatem pubertatis suæ, surrexit contra eum princeps Beemoth, cum omni apparatu suo, et satellitibus suis, habens secum cælethi, (*sic*) id est mortificantes. Venerunt regnante illo nefandi Dani ad regnum Anglorum, qui cuncta devastantes et cremantes, non hominibus pepercerunt, sed mucronibus coruscis et pharetris toxicatis gloricantes, ærisque cassis (*sic*) se armavere, cum quibus pugnavere, et terrere solebant cernentes. Factum est durissimum bellum in[2]

The consecration of king Ethelred.

A Danish invasion, with its cruelties.

[a] *infelix*] *s.* mus, *interl.* | [b] *buccis*] labiis, *interl.*

[1] *sicut mos erat* (?)] sibi moris erant, MS.

[2] *in*] non, MS.

A battle in Wessex, and the Danes are vanquished. On our side, Stremwold and many others are slain.

Occidente, in quo fortiter resistentes nostrates, qui dicuntur Devinysce, victoriam sancti triumphi perceperunt, acquisita gloria. Ceciderunt plurimi ex nostris, pluriores ex illis. Nam occisus est ex nostris miles fortissimus, nomine Stremwold, cum aliis nonnullis, qui bellica morte magis elegerunt vitam finire, quam ignobiliter vivere. Transactis non plurimis mensibus, factum est et aliud fortissimum bellum, in oriente hujus inclytæ regionis, in quo primatum pugnæ tenuit gloriosus dux Byrihtnodus cum commilitonibus suis. Quam gloriose, quamque viriliter, quam audacter incitavit principes belli suos ad aciem, quis urbanitate fretus potest edicere? Stabat ipse, statura procerus, eminens super cæteros, cujus manum non Aaron et Hur sustentabant, sed multimoda pietas Domini fulciebat, quoniam ipse dignus erat. Percutiebat quoque a dextris, non reminiscens cigneam canitiem sui capitis, quoniam elemosinæ et sacræ Missæ eum confortabant. Protegebat se a sinistris debilitationem oblitus sui corporis, quem orationes et bonæ actiones elevabant. Cumque pretiosus campi ductor cerneret inimicos ruere, et suos viriliter pugnare, eosque multipliciter cædere, tota virtute cœpit pro patria pugnare. Ceciderunt enim ex illis et nostris infinitus numerus, et Byrihtnothus cecidit,[1] et reliqui fugerunt. Dani quoque mirabiliter sunt vulnerati, qui vix suas constituere naves poterant hominibus. Talis enim olim comminatio Judæis promissa est quam nostrates tunc et nunc sustinebant et sustinent; dicit enim comminans Propheta: *Pro eo quod non audistis verba mea, ecce ego mittam et assumam universas cognationes aquilonis, ait Dominus, et adducam eas super terram istam, et super habitatores ejus, et super omnes nationes quæ in circuitu ejus sunt; et interficiam illos.* Et post pauca: *Secundum viam eorum faciam eis, et secundum judicia eorum judicabo eos, et scient*

Another battle, in which Byrihtnodus distinguishes himself.

A description of his valour.

The death of Byrihtnothus.

Jerem. xxvi. 9–10.

[1] This occurred at Maldon in 991, A. S. C. According to the same authority Dunstan died in 988.

quia ego Dominus. Interempto præfato principe, commoti sunt duces et satellites viri et mulieres, omnisque sexus.

Post hæc eximius pater Dunstanus et decus omnis patriæ, ex hac luce subtractus, ad æternæ[1] lucis gaudia ovanter est perductus. Qualiter cærulos æstuantis undæ fervores exsuperaverit, et quomodo pueritiam suæ pubertatis misericors totius mundi Salvator servaverit, atque juventutis præconium sublimaverit, vel florentibus compsit actibus, sive quomodo senectam suæ sanctæ senectutis finierit, liber ejusdem vitæ descriptus luce clarius demonstrat.[2]

The death of archbishop Dunstan.

A reference to a Life of Dunstan.

Quomodo vero bellum virile gessit cum Zabulo, stans in orationibus, paucis placet verbis exprimere. Cum staret nocte quadam in precibus Sanctus, ecce adfuit inimicus, quem manibus sumpsit et multipharie cum eo luctando dimicavit. Ille vero, videns eum sua virtute non posse vincere, invocavit Domini auxilium, dicendo, *Exsurge, Deus, dissipentur inimici Ejus,* et cætera. His auditis malignus et adversarius generis fugam iniit: quod cernens beatus plus cœpit psallere, sciens proculdubio quod[3] cantus psalmorum multum prosunt adversus machinationes dæmonis.

Dunstan vanquishes the devil.

See Anonymous Life of Dunstan, pp. 27–8.

Psal. lxviii. 1.

Dunstanus præsul fide, spe roboratus, et Divina dilectione et familiaritate veræ justitiæ conjunctus Christo, semper studuit Eum deposcere, ut ad Ejus visionis celsitudinem pervenire mereretur; sed clementia pietatis Ejus diutius eum servavit in certamine, ut per vitreos salsi marmoris campos laboraret in arvis, quatenus post, ut emeritus miles, callem faceret cum gloria in astris, Agnum sequens, amictus stolis albis. Contigit, quod referre non piget nostræ exiguæ sagacitati, ut Beatus iste veniret ad sedem sui archiepiscopatus, quæ est Cantiæ; qui dum ibidem certaret

Another miracle. Dunstan is at Canterbury.

---

[1] *ad æternæ*] ade et hærere, MS.

[2] The allusion is to the Anonymous Life of Dunstan "auctore B." See Prof. Stubbs' Preface to Memorials of Dunstan, p. lx.

[3] *quod*] quorum, MS.

contra aërias potestates, bellum similiter gessit cum visibilibus membris Beemoth, qui ejus doctrina redimiti, sed, ut rectius dici convenit, irretiti, solent justis resistere actibus. Est juxta civitatis mœnia, utpote dimidio stadio, monasterium quoddam constitutum, quod a fundamentis Sanctus Augustinus episcopus construxit, sed successor ejus perfecit, atque dedicavit, in quo ipsius et omnium episcoporum corpora tumulata sunt, scientes quia civitas non est mortuorum sed vivorum, ideo extra civitatem sepeliri fecerunt. Cumque ad locum veniret prædictum, nocturnis psallebat horis, cum quodam puerulo more pii Benedicti ire ad cœnobium Sancti Augustini atque ibidem orationibus diutius persistere. Quadam nocte dum his bonitatis sudaret, venit, sicut diximus. Qui dum oraret solemniter in eadem ecclesia, pedetentim regressus est ad alterum dignissimum oratorium, quod sacratum est in laude præcelsæ Christi genitricis Mariæ perpetuæ virginis. Stans ad ostium oratorii ipsius ecclesiæ, quæ clausa est, fecit orationem Christo devotam, in qua audivit sonitum personare, non dæmonum teterrimorum qui solent hominum mentes terreri, sed audivit dulcissimum hymnum dulcibile jubilationis quo personuerunt sanctæ animæ quarum corpora in eadem tumulata erant ecclesia. Cumque dulcibus auribus audiret, et sollicitis mentibus agnoscere studeret hoc quod personabant, tandem hoc audire promeruit: "Gaudent in cælis "animæ Sanctorum qui Christi vestigia sunt secuti." Finito carmine adjunxerunt laudes laudibus, atque concinere cœperunt versus Sedulii de laude Christi, consona voce modulantes:

See Anon. Life of St. Dunstan, pp. 48–9.

In St. Augustine's monastery.

After praying there, he returns to Christ's Church,

and hears the souls of the departed singing the joys of heaven,

and some verses of Sedulius.

"*Cantemus, socii, Domino cantemus honorem,*
"*Dulcis amor Christi personet ore pio.*
"*Primus ad ima ruit magna de luce superbus,*
"*Sic homo cum tumuit primus ad ima ruit.*"[1]

---

[1] These lines occur in the poem by Sedulius intituled, "Veteris et "Novi Testamenti Collatio."

Hæc audiens reverendus præsul flevit præ multitudine et pulchritudine cantilenæ, quam sagaci intentione retinuit et docuit postmodum suos. Cum vero spiritus et animæ justorum dixissent finem hymni, et proclamassent

> "*Gloria magna Patri; semper tibi gloria, Nate,*
> "*Cum Spiritu Sancto, gloria Magna Patri,*"[1]

ipse sese solo prostravit, et oratione patrata, reversus est unde venerat, et vocato discipulo capaci ingenio, docere studuit quod audire promeruit. Hoc non conticescendum puto quod et *Kyrie eleison* eximium e superis auditum agminibus, quod nostrates satis dulciter personare consuescunt. De miraculis quæ gessit hic reticeo, et de assumptione animarum quas cælo deferri vidit conticeo, sciens eum non disparem esse antiquioribus in miraculis, nec minorem modernis in gloriosis actibus.

Dunstan teaches the hymn to others.

He witnesses other miracles, which are not recited.

Versus quoque quos Abbo, flos dignissimus Floriacensis cœnobii ad eum conscripsit hoc in loco placet inserere, in quibus doctorum philosophiæ facundiam et facundiæ fecunditatem gnarus lector potest intelligi. Nolo ut lateat quod senario divisione hii constant constituti, quorum exordium retinet versiculus,

> "*Summe sacer, te summa salus tueatur amicis.*"

Si hujus literas a principio versuum inchoaveris, tunc in meditullio eundem invenies pleniter scriptum, id est in octava decima linea, ita,

> "*Summe sacer, te summa salus tueatur amicis.*"

Si enim a xviii. linea decem et octo lineas enumerare incœperis, eundem reperies versum. Si a medio inceperis deorsum computare volueris, invenies ipsum conscriptum esse versiculum. Si a fine deorsum usque ad finem desideraveris perspicere, simili ratione invenies quod diximus.

---

[1] The poem above mentioned, which consists of 110 lines, concludes thus.

An acrostic addressed to Dunstan by Abbo.

SUMME SACER, TE SUMMA SALUS TUEATUR AMICIS,
*Virtutis veræ speculo s*U*b carnis amict*U,
M*undo fulgente qui* M*agnus culmine moru*M,
M*unificus pastor, ho*M*inum spes, ara reoru*M;
E*sse videris et es pl*E*nus pietatis ubiqu*E,
S*epta gregis servan*S *divini totus ovili*S,
A*d quem lativii pel*A*gi pia protulit aur*A;
C*ui solito largus fe*C*isti*[1] *tot bona, done*C
E*xul in orbe alio cr*E*vit sua vocula*[2] *sed m*E
R*auca subit, quæ cla*R*a diu, nec noxia nupe*R
T*um devota sacro can*T*u quem spero resume*T,[3]
E*t laudando can*E*t omni nectarea mus*E[4]
S*uavior auspiciis i*S*tic devincta sueti*S,
U*nde tibi recinens, q*U*i vivis nobilis ort*U,
M*ira refert quod pri*M*us eam dignatus code*M
M*unere donasti donu*M *reputando supernu*M,
A*nglica*[5] *cui tandem c*A*ntat sic voce Latin*A,
SUMME SACER, TE SUMMA SALUS TUEATUR AMICIS.
A*ngelicam qui fers f*A*ciem de luce supern*A,
L*acteolus vultu, pol*L*ens ex ordine præsu*L,
V*ir patriæ carus, se*U *civibus utilis act*U,
S*olus Odo pius cen*S*or qui jure sacerdo*S
T*e, pater, ante fui*T, *sat nos amplexus amavi*T,
U*nde tibi supplex de*V*ovi scribere quod t*U
E*xigeres tractare sen*E*x secretus in urb*E
A*rgivum vatem qui gr*A*mmata pandit Achiv*A,
T*am sapiens ut te cum* T*e plus scire timere*T,
V*erum semotus habitu,* V*elut angelicus ast*U,
R*estat te dignus sac*R*o omnes agnitus ardo*R,
A*nte quidem juvenes* A*udax deponere verb*A,
M*itia dans septem de*M*um discrimina vocu*M
I*n verbis quæ pertimu*I *tibi scribere patr*I,
C*ui genus et species* C*uræ felicior ex ho*C
I*ma tibi mea musa can*I*t, quod protulit aud*I.
SUMMA SACER, TE SUMMA SALUS TUEATUR AMICIS.

---

[1] *fecisti*] sunt, *ins.* MS.

[2] *vocula*] vocalla, MS.

[3] *resumet*] resument, MS.

[4] *nectarea musæ*] nectaret musa, MS.

[5] *Anglica . . Latina*] Anglicam . . Latinam, MS.

Hos perlegens versiculos antistes egregius multum laudavit editorem; quibus[1] Philosophus hos adnexuit, eique direxit:

Another acrostic by Abbo.

O præsul Dunstane, prObus, sine fine valetO,
Ruriculis cunctisque Reis tua vita videtuR
Omnis esse boni renOvatus, more aquilinO.
Sciris enim clemens Sortito munia curanS,
Et gratis pandens crEdenda salubria verE.
Recta doces et recta Rogas, innoxie doctoR,
Efficiendo quod ipsE mones, ne voce monerE
Non fecisse velis taNtum devotus in agmeN,
Extollar tandem juvEnis, qui si tua dignE,
Summe patrone, meiS ascripsi vota CamœniS
Ad cœlum rursum veniAm, quo sistitur amplA
Conditione salus, neC sese jactitat illiC
Effera vis quæcunquE mali, cum desiit indE
Rabbulus ad veteris Rixæ divortia libeR,
Mordicus unde furit Matri Sion ira suoruM;
En te corde sequar quEm qui seceatur in axE[2]
Major erit plenus cuMulo virtutis avoruM,
O præsul Dunstane, [prObus, sine fine valetO,]
Rumpe moras, ne sis duRus, cui ludo parumpeR
Inque tuis tutatis primI hic jam carmina nolI
Stertere, sed præsens dic, Sodes,[3] *vortior aureS,*
Memet enim satis ore Moves, ut talia dicteM,
Et lætor[4] *quod adessE piis addicis opimE,*
Mirus ubique cavens Mores ac facta reoruM,
Obsistendo rudi, ne mOx male crescat avitO.
Rex regum tali proceRum duns gaudia nupeR
Ob sua gesta sibi decOret de vertice mundO.
Totus enim candes, te Tandem parcius[5] *urgeT*
Ira, furor, quia sis agilIs sub corpore lenI,
Vir fervens animis, pUro ferventior æstU;
Sum dare verba pater Senio felicior ausuS,
Ecce tibi tuus Abbo pEtit, ne despice ferrE,
Si quæris laudum cauSas quia fabar iniquuS
Turpia, tu carmen nosTrum, mi, suscipe, sicuT
O præsul Dunstane, prObus, sine fine valetO.

[1] *quibus*] quod, MS.
[2] *axe*] axis, MS.
[3] *dic, sodes*] de sodæ, MS.
[4] *lætor*] lætator, MS.
[5] *parcius*] pastius, MS.

Hæc de dictis philosophiæ satis sint de laude ipsius dicta: quid alius hexametris versibus et catalecticis post obitum ejus proclamat, audiamus. Ait enim,

"*Illustris merito virtutum sancte sacerdos,*
"*Confessorque Dei, pulcherrima gemma salutis!*
"*O Dunstane, tuis precibus per sæcula servis*
"*Assis in auxilium regnum poscendo polorum.*"

Hæc dicta sufficiant hoc in loco de tanto senatore Angligenæ gentis, nunc ad propria redeamus.

Oswald comes to the monastery of Ripon, built of old by Wilfrid,

Oswaldus vero impiger miles Christi sua ovilia perlustrans pervenit gaudens ad mœnia monasterii quod dictum est Ripum, quod tunc dirutum erat, quondam vero a reverentissimo viro Wilfrido celebriter constructum. Cumque ibidem insisteret actibus, per gratiam omnia cernentis Salvatoris invenit thesaurum absconditum diu mortalibus, quem puro corde et humili mente e terris levavit. Invenit autem præsulis beata membra pius pater, cui pro meritis summorum actuum gubernatrix vitæ suæ Sancta Deus Trinitas talia concessit invenire munera. Erant et hii pretiosi abbates juxta eum positi, quorum nomina hic inserere curavimus. Tiatberht venerandus Christi servus, Botwine reverendus sacerdos, Alberht præclarus minister, Sigred pius pater, atque Uilden modestus. Tantis decoratus honoribus pastor benignus, et civium atque primorum illiusce adductus regionis præsidio, honorificum perfecit scrinium, in quo tam celeberrimi posuit præsulis membra. De loco in quo ejus pontificalis cathedra posita est, quid referam, quidque dicam? Nonne in eo quo quondam mansitabant diacones et struciones, fecit Deo servire monachos? Ædificavit novæ Hierosolymæ portas, construxit ipsius cœnobii nova fundamenta, quæ ad perfectionem perfecit et cum simplicitate cordis Deo obtulit.

whose bones he finds,

with those of Tathberht, Botwine, and others.

He puts them in a shrine,

and establishes monks at Ripon.

His peractis, ad ea redeamus quæ in loco sibi prædilecto gessit, vel ad ea dona quæ Ramesiensi cœnobio

largitur contulit. Inter cætera magnifica munera quæ ibidem dempsit, dedit gloriosum Pandecten, id est bibliothecam egregiam, in qua conscripti sunt hii egregii. Hæc quæ sequuntur Abbono dictante de quo supra retulimus.[1]

[Pars VI.]

Cum itaque multimodæ pietatis summa clementia Ihesu Christi devotionem Sui honestissimi famuli e superis intuitus esset sedibus, concessit ei et facultatem prosperitatis et prosperitatem perficiendi quod inceperat, sicut Psalmigrapha, *Voluntatem se timentium faciet Dominus.* Arridente fortuna felici advenit optabilis utrisque dies, qui est vj. [idus] Novembris, in qua colitur horum sollemnitas Sanctorum[2] de quibus cecinit poeticus versus,

Psal. cxliv. 19.

Quatuor hii Sancti roseis sertis coronati.[3]

Quam sollemni[ter] suscepti sunt præsules illius loci a fratribus quis digne expediet? Mane surgens Oswaldus archiepiscopus ac pretiosus Dei famulus ab oratione, convocat amicos et vicinos ad se, patres scilicet et fratres, ut eorum juvamine posset Domino officium persolvere dignissimo. Tum alacri mente et devoto corde cunctus paruit cœtus fratrum præsuli devote. Quidam enim cum celeberrimo Æscwio episcopo ierunt, quidam cum patriarcha Oswaldo, quod utrisque mire perplacuit. Erat in ipso sacrosancto officio cælestis gloria juncta terrestribus. Facta[4] que est mirabilis eodem die res, ut præsul venerandus ita suum compleret Divini mysterii sacramentum ut omnes

How Oswald and others keep a festival at Ramsey.

Æscwy (bishop of Dorchester) is present.

Oswald's share in the service

[1] A space of two or three lines occurs in the original for some verses which have never been inserted. They would probably have given a construction to the words which precede them.

[2] The festival of the Quatuor coronati Martyres.

[3] The MS. reads, "rosei sertis "coronatis."

[4] *Facta*] Factum, MS.

ammirarentur, maxime propter ætatis senectutem, et propter debilitatem corporis quam sustinuit diu in corpore. Patrato officio Divini sacramenti, post Evangelii recitationem, dux sæpe nominatus offerebat pontifici summo hostiam laudis, hoc implens cordis devotione, quod hymnidicus chorus resonabat vocis modulatione. His sollemniter finitis, reversi sunt cuncti ad refectionem quam eis beatus dux præparaverat dapsiliter ad edendum. Cuncta quæ quondam Salomon suis regali potentia fretus dederat, omnia iste non solum carnaliter sed etiam spiritaliter peregerat. Dicatam Christo ecclesiam, quam nobiliter æditui ornaverunt cortinis et palleis, et multiphariis accensis luminaribus, quis annuntiet? Cum esset sero die illo, et fenestræ essent opilatæ,[a] æedituus strenue cœpit ecclesiastica tuba filios invitare suos ad se, cujus sonitus dignissimus perterruit nequissimi dæmonis fraudes procul a loco benedicto, quia decenter fuerat commendatus[1] magno Benedicto, qui ei semper restiterat in brachio extento. Introeuntibus præsulibus et ducibus, abbatibus et militibus, populus est aggregatus immensus, qui cunctus cernens sancti templi gloriam, Deo cæli enarraverunt mente serena et corde sincero laudes. Monasticus vero cuneus devote cœpit ea quæ Dei erat persolvere, exordiario cum tribus sociis chorum tenente. Explicito sollemni jubilo responsorio, laus laudibus hymnisque hymnus[2] allectus est. Namque magister organorum cum agmine ascendit populorum in altis sedibus, quo tonitruali sonitu excitavit mentes fidelium laudare nomen Domini. Hæc audiens gratulans chorus auribus benignis, Christo, sanctorum qui est decus Angelorum, studuerunt melos psallere, dulces alternatim concrepando laudes. Cum dextera pars sonum melodum personaret inclytis vocibus, tum sinis-

The service in the church,

and of the music.

[a] *opilatæ*] clausæ, *interl.* MS.

[1] *commendatus*] commendato, MS. | [2] *hymnus*] hymni, MS.

ter jubilando organicis desudabat laudibus. Alternantibus sic quinis vocibus inter se fratribus, pulchrum spectaculum præbuit illa vespera cunctis audientibus. Cumque completa essent omnia, ut ecclesiasticus præcepit ordo, rursus ingrediuntur aulæ sedes, benedicentes Regem cæli et principem Ejus, habentes non solum cornua argento et auro vermiculata varietate redimita, verum etiam alia vasorum genera satis apta ad potandum. Erat eis dignissimum atque regale præparatum convivium, et mulsa nectaris stillicidia, atque caræenum quod regalibus conficitur ferculis. Vinum quoque et mellifluus potus cunctis largissime dabatur.

A grand banquet follows.

Cum autem sequens dies illucesceret mortalibus cunctis, convocavit dux venerandus omne robur agminum ad suum venerabile colloquium, qui rationabili utens consilio domnum Oswaldum humillima postulavit prece, ut ad ejus dignaretur venire orationis exordium. Venit, ut postularat, princeps pontificum ad virum mansuetissimum Æthelwinum: non tantum ab eo, sed etiam a cunctis præfectis et militibus miro affectu susceptus est. Ipse denique decens extiterat laudis honorem percipere, qui usque in senectam et senium Deum studuit incessanter quærere. Subthronizatus in meditullio ipsius magnæ conventionis, vir Domini Oswaldus præcepit comiti pretioso, ut quicquid suæ placeret summæ prudentiæ coram cunctis ediceret residentibus. At ille, fraternis sodalium comitatus catervis, et militum agminibus circumseptus, sic eleganti sermone exorsus est: "Gratias ago Domino nostro "Ihesu Christo, Qui meis annuit votis hoc opus "perficere, ad laudem Sui sancti nominis; et gratias "refero tuæ benignissimæ dignitati, optime pater, quod "huc venire dignatus es, sacrando atque benedicendo "cœnobium quod in commune Christo promisimus "propitiatione."

A conference on the following day.

The speech of Ethelwin.

Conticuere omnes, intentique ora tenebant.

Virgil, Æn. ii. 1.

Deinde præcipuus ducum aiebat ad reverendum episcopum, "Desiderio desideravi, domne pater, hoc sacratum " opus liberum esse sub testimonio tuæ beatitudinis, " quod volo ut tuæ serenitatis sinceritas similiter " faciat ante cunctorum conspectum hic residentium."

Oswald's reply.

Audiens hæc verba mitissimus præsul, placida bonitate respondit: "Cuncta bona quæ contulit Dominus meus Ihesus Christus, Cui melius censeo dare, " quam Illi a quo cepi cuncta quæ dedi, (*sic*) pauca " mihi videntur, sed spero a Deo majora percipere. Sed " dico cunctis audientibus, Omnia quæ libens Deo " contuli et Sancto Benedicto, sint omnia communia " fratribus istiusce loci; sint meis propinquis æqualia, " sicut et cæteris, et maxime sint illorum qui Deo " servire desiderant cum justitia et veritate."

Protection is promised to the monks.

Respondit beatus princeps: "Ab hesterno die, post" quam obtuli tuæ summæ potestati libamina mente " benigna, libertatem dedi huic cœnobio pro redemp" tione animæ meæ." "Sic fiat," ait antistes. Consilio inito decreverunt hæc intimare regi. Fecerunt ipsi gloriosi principes ut omnes præfecti et milites pacis et societatis fœdera fratribus ipsius loci promitterent, quæ instinctione Eadnothi senioris atque (*blank*) in eodem tempore bene potuit (*sic*), apud ducem acta sunt. Dato fœdere cunctis, custoditum est vix a paucis. Erat quoque ipsa dies satis sollemnibus festis servata; post cujus excursum unusquisque reversus est ad proprium.

Oswald is blessed by, and blesses the monks.

Amator vero justitiæ Oswaldus postera die primo mane, omnibus completis, orationum precibus et Missarum sollemniter rite peractis, benedictionem prostratus oratorio petivit a fratribus. Astantes catervæ monachorum pia interventione Christi clementiam deprecati sunt, ut illum regeret et in loco pascuæ collocaret. Surrexit pater benignus lacrymis perfusus, atque se revertens ad eos totis viscerum desideriis ipse benedixit,

et dato pacis osculo cunctis, hoc tantum dixit verbum suis alumnis,

"*Consociet Dominus pariter nos in Paradiso!*"

Profectus vero, secuti sumus eum usque ad portam cœnobii, valedicen[te]s ei ac sociis, quos cum intimo cordis affectu iterum benedixit ac dimisit. Veniensque domi tribus mensibus mansit incolumis, excepto quod gutta pessima eum frequenter suo stimulo pulsavit. Ipse denique Psalmis usualibus, et orationibus semper erat intentus, et ad ea quæ futura erant magnopere extentus. Pervenit in ea sanitate usque ad tempus sibi amantissimum, verni scilicet, in quo non solum decimas rerum, sed etiam dierum sollicite Domino curavit persolvere summo.

Oswald departs.

His home life.

Ea tempestate qua duo ebdomada transgessi essent a tempore Quadragesimali, prædixit se Æthelwinus, summæ mansuetudinis vir, ad Ramesige properare navigio cum sociis paucis, sicuti factum est. Fuit quoque in eodem loco Dominica die, qua ordo ecclesiasticus, *Oculi mei semper ad Dominum,* decantatur. Triduo enim ibi permansit in magnis necessitatibus suæ animæ, quasi præ oculis habendo diem mortis. Concessit fratribus plurima dona, ac majora promisit idem, ducentas mansas sine auro et argento. Quarta vero feria, diluculo, postulavit ante Missarum sollemnia celebrare, astantibus præclaris natis Eadwino atque Ædelwerdo. Celebratis Missarum officiis, exivit tota mentis devotione pedetentim ad altare Christi et Sancti Benedicti, quasi ad fidele patrocinium. Dilexit præsertim ipsum præ cæteris Sanctis, idcirco multa ei tribuit quia multum eum dilexit; atque quæcunque vidisset illius ordinis, semper cum honore tenuit. Vitia, siqua essent, nequaquam volebat audire, sed prohibebat narrantibus. Laudabat vigilias, jejunia, et orationes, castitatem et perseverantiam, qui, nobili sapientia imbutus, sciebat quia *non omnia possumus*

A visit of Ethelwin to Ramsey,

accompanied by Eadwin and Ædelwerd.

Ethelwin's bearing during the service.

omnes. Jacebat senior filius ejus in dextera parte, junior vero in sinistra, qui patrem cernentes plorare, miros patiebantur dolores. Chorus monasticus circumstans prostratum principem solo, et intuentes ipsius faciem lacrymulis stillicidiis perfundi, cœperunt et astantes flebiles emittere voces. Explicitis septenorum Psalmorum decantationibus[1] a caterva, dedit illi absolutionem domnus Germanus, qui eo tempore ibi longa hospitalitate manebat, rogatus ne eum desereret omnibus suæ vitæ diebus. Deinde surrexit insignis miles Christi, et tersa facie lintheo, consignans se salvifero crucis signo, baculo se sustentans atque columna, sic exorsus est fratribus: "Rogo vos, dilectissimi fratres "et filii,[2] ut Deum vestrum diligatis toto corde, sicut "vos docent sanctæ Scripturæ, et ammoneo vos ad "meliora de die in diem transire, et regulam sanc-"tissimi Benedicti, prout Domini pietas concesserit, et "ipse impetrare vel succurrere dignetur, servate. Scio "enim quod domnus Germanus post obitum meum "hunc locum deserere voluerit, idcirco dabo ei tanti "pretii lucrum, quo lætius potuerit esse, ubi voluerit. "Si ita contigerit, et vobis necessitas compulerit ut "abbatem eligere debeatis, rogo humili precatione ut "ipsum cum concordia pacis ex vestra congregatione "eligatis, sicuti monita decernunt Sancti Benedicti. "Nostra autem dilectio nihil vobis deneget quæ neces-"saria sunt, quamdiu in hujus mundi labore per-"mansero, quæ ita per Dei gratiam succurrere dig-"netur, ut in vita et post mortem satis habeatis." Multa his similia allocutus est fratribus, qui suis inclytis præcepit filiis ut semper fideles et defensores existerent illorum, quod ipsi sub jurejurando ante eum promiserunt. Ipse hic deinde osculum pacis tribuit cunctis, dicendo, "*Benedicat vos Dominus ex Sion,*[3] "*Qui fecit cœlum et terram.*" Secutus est eundem

Germanus gives him absolution

Ethelwin addresses the monks,

and bids them choose Germanus as their abbot.

Psal. cxxiii. 3.

[1] *decantationibus*] decantationum, MS.

[2] *filii*] filios, MS.

[3] *ex Sion*] exion, MS.

patrem cœtus eximius ipsius congregationis, quos ipse blande et affabiliter consolatus est, dicens, eos bene valere et esse exoptans felices. Tunc rursus eos benedicens commendabat se illis in Domino, prospera eis tempora expetens, quos semper amavit, fovit. Contigit eadem nocte ut quidam e suis satellitibus procul jacerent ab eo, verbi gratia duorum stadiorum vel amplius. Media autem nocte repente sonitus factus est magnus, quasi tota ecclesia corruisset. Qui surgentes regressi sunt ad monasterium, putantes quod omnes essent oppressi. Venientes autem invenerunt omnes incolumes, laudantes Dominum. Fratres ipsius loci, post profectionem ducis exierunt in hortum, causa lætitiæ; qui auditu audierunt sonitum immensæ trepidationis: qui turbati, reversi infra monasterium invenerunt cuncta esse prospera. Sermocinabant inter se quod ipse sonitus magnum prodigium esset, quod et factum est.

The parting.

Strange sounds heard at Ramsey before and after Ethelwin's departure.

In visione quidam ex fratribus ipsius loci vidit turrem occidentalis climatis corruisse, qui expavescens expergefactus est. Rursus itaque somno depressus conspexit alterum corruere turrem. Quorum interitum eorum mortem interpretati sunt.

Another brother sees the towers of the church fall.

Dux autem diutino detentus erat languore, ita ut vix comedere possit præ dolore. Meditatus est in thalamo sui venusti cordis, quam fallax gloria hujus mundi, et quam turpis est. Ideo fallax, quia fallit et decipit in se sperantes; turpis, quia de rebus male gestis acquiritur. De quibus quidam ait gestis, *O gloria, gloria, millibus mortalium nihil aliud facta quam aurium inflatio magna.*

The sickness and sorrow of Ethelwin.

De obitu viri Dei, et quod sepultus sit in urbe Wigornensi, et de epitaphio de eo a nobis edictum.

Beatissimus vir Oswaldus probabilis extitit dignis actibus, et justus, ut præfati sumus, operibus. Iste

The approach of Oswald's end.

He had been a priest more than thirty years.

enim non minus triginta vel amplius annis sacerdotali officio decoratus, Christi clementiam exspectabat devotus. Quem exorabilis pietas Salvatoris noluit diutius in ergastulo tenere, vel laboribus fatigari, quia illius vita Sibi placita fuit. Erat enimvero dignissimi viri annualis consuetudo, ut per totius Quadragesimalis spatium temporis duodenorum pedes lavaret pauperum pro Christi amore, Illum semper videre desiderans supero oromate, Quem puro dilexit corde. Inter tam lucidi operis actionem, quindenos solebat concinere Psalmos, desiderans magnopere gradus ascendere montis Sion, et de profundis ad Deum istius vitæ proclamare, qualiter celsitudinem posset Divinæ majestatis intueri in æterna beatitudine. Fuit enim multis frequenter afflictus languoribus, sed Dominica die qua *oculi mei* filii ecclesiæ officium [a]Christo persolvunt, melius cœpit habere. Quod inter se tota die sui monachi, et milites, ac universa familia cœperunt magnopere ammirari.[1] Ipse quoque, ut erat jocundissimus conviva, cœpit diligenter se excutere, ammirans quid erit perendie, et quid tunc fuerat. Gaudebat, namque apte, scilicet rite, gaudere poterat si sciret quid sibi dies futurus advexisset. Dicit enim apex divinus de Hierusalem, " Gaude gaudio magno, quia veniet tibi Salvator; " gaude, atque; lætare, tu, senior juste, suscipies in " ulnis Liberatorem animarum nostrarum." Ac si Ihesus diceret Christus, " Gaude nunc cum tuis satelli- " tibus, cras eris Angelus Meus allectus. Ecce quod " longe pro Meo seminasti amore, cras debes cum " lætitia sine dolore metere. Quod in humanis oculis " vocabaris in terris, cras in conspectu Meo et sanctorum " Angelorum eris in cælis. Prope est ut veniat tempus " tuum, et recipias a Me tuæ mercedis denarium. Juxta " est dies propitiationis Meæ, idcirco gaude propter " requiem animæ tuæ. Ecce nunc tempus acceptabile " tibi, jam nunc est tempus reddere quod promisi tibi.

Oswald's custom in Lent to wash the feet of twelve poor persons.

Singing the psalms of degrees whilst he did so.

He was often ill, but now he is unusually well.

Esaias, lxii. 11.

An imaginary speech of our Blessed Lord to Oswald.

[a] Tu autem, *interl.*

"Reliquisti patrem et omnia pro nomine Meo, concedo "tibi requiem cum Patre Meo, ubi cernere poteris in "astris, Quem dilexisti in arvis. Adpropinquat hora "ut honor pallii terrenis vitæ sit ornamentum animæ "tuæ, et unde advenit fastigium visibile, inde crescat "et maneat tuæ invisibilis honor animæ. Crastina enim "die erit tibi salus, præsul beate, ideo, sicut Meus ait "discipulus, *gaude, et iterum gaude.*"[b] Philipp. iv. 4.

Vir autem Domini satis hilares duxit ipsius diei horas; qui ad cœnam vespertinam accedens, hilaris et sospes, cunctis suis optabilis gaudii præstitit tripudium, quibus præcepit ut semel vel bis biberent pro ejus affectu gratulanter. His finitis cum lætitia recessit ipse spectabilis vir cum gaudio ad requiem. Prævenit nempe nocturnalis officia laudis cum lætitia cordis, qui absque fasce laboris expectavit gallicinium cum devotione mentis. Mane surgens Oswaldus, athleta Christi bonus, post orationum diffinitionem, post horarum determinationem, post psalterii completionem, cœpit senilia membra solo[a] prosternere sua, oblitus cygneam capitis sui canitiem, non recognoscens ætatis suæ imbecillitatem, quem alma fides confortavit summæ Trinitatis et individuæ Unitatis. Tunc nobile caput pontificis cœpit sobrie pedes tergere pauperum, non solum lintheo sed etiam capillis, sciens dictum esse a Christo, *Qui mihi ministrat me sequatur, et ubi ego sum, illic et minister meus erit.* Deinde dedit aquam in manibus, cantando, ut præfati sumus, *ad Dominum cum tribularer,* usque *qui fecit cœlum et terram.* Cumque quindenos finirent Davitici carminis gradus,[2] genua flectunt fratres, adorant cum devotione, dicentes, *Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum et terram.*[c] Deinde beatus

The events of Oswald's last hours.

He washes the feet of the poor for the last time.

S. Joh. xii. 26.

Psal. cxx. 1; cxxxiv. 3.

They sing the Songs of Degrees.

Psal. cxxxiv. 3.

[a] *solo*] *i.e.* terræ, *interl.*
[b] *gaude*] tu autem, *interl.*
[c] tu autem, *interl.*

[1] The Songs of Degrees, or of the goings-up, the title given to Psalms 120–134.

Oswald dies whilst singing the doxology.

cum eis genua flexit ad pedes Domini Oswaldus, ac *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui* dixit præsul venerandus, cujus sacer spiritus, mox ut se inclinavit, a corpore secreto nutu Dei est egressus, et ad æterni regni culmina sublevatus pridie kalendas Martis. De quo poeta ait,

Aula Dei patuit Oswaldo pridie Martis
Pontifici summo alta petendo poli.

Preparations for the funeral.

Lav(av)erunt deinde dilectissimum corpus Oswaldi fratres, et induerunt vestibus novis, quas apud se plurimis habebat annis, ad officium funeris. Tunc talis obitus non potuit celari tanti patris, sed mox per domos, per rura, per castella totius civitatis lamentatio percrebuit. At non solum mercatores reliquerunt nundinas, mulieres colos et opus textrinæ, concurrentes ad januam viri Dei. Orphani et viduæ, peregrini, pauperes, monachi et clerici, maximo dolore gemebant et flebant, cum ineptum sit, sed humanitas cogitur miseros dare fletus. O quantus luctus omnium audientium! mortales flebant morientem in arvis, de cujus societate Angeli gratulabantur in astris. Gemitus præsentium versus est post spatium exigui temporis in gaudium. Dum igitur corpus viri usque ad sepulchrum Dei portaretur cum crucibus et lampadibus, tum monasticus cœtus et multitudo clericorum epicedion altis cœperunt psallere vocibus. Mulieres hæ quæ exequias lamentando persecutæ sunt, viderunt super feretrum luminis jubar fulsisse quasi scuti latitudo, super quod volitare viderunt et columbam, quibus concessum est conspicere. Cernentes[1] talis signi miraculum, cœperunt magnas emittere voces, dicentes, "Videte, contemplamini, con-"cives, lumen et columbam." Perterriti sunt illarum vociferatione monachi et clerici, ut vix cantum possent finire.

The general grief.

Some women see a light and a dove over his body.

[1] *Cernentes*] Cernentem, MS.

Posuerunt deinde corpus eximii præsulis in medio ecclesiæ, ad cujus Vigilias sacræ mortis innumerabilis confluxerat exercitus. Sequenti die post Missarum sollemnia, corpus dignissimæ tradiderunt sepulturæ, super cujus mausoleum mirabile operis opus construxerunt fratres ipsius cœnobii, diligentes eum in vita, atque honorantes post mortem.

The funeral.

A shrine erected over the grave.

Mortuum dicimus? Absit, sed viventem. Vixit in carne Christo, vivit, deposito carnis onere, Domino. Ita vir Domini Oswaldus contempsit sæculi pœnas, sic evasit periculum maris; Ægyptum pertransiens, factus est concivis Hierosolymæ beatissimæ civitatis. Profanum hostem et exercitum ejus, in centuriis et millibus congregatum, despexit, qui venenatis piaculorum spiculis, et dira facinorum framea desideraverunt eum cruentari. Nunc super Sion montis culmen stat victor de triumpho coronatus almifico lauro, podere vestitus egregio. Vidit insignis obtutibus gaudium quod in cor non ascendet humani cordis. Habet quod quæsivit. Quæsivit et invenit. Invenit requiem animæ suæ, ideo gaudendum est cunctæ familiæ quam mundo gubernavit, præsertim illis quos enutrierat Apostolica doctrina, et docuerat omnes Catholicæ fidei sacramenta. Obsecrandus est ut prece faciat quod grex gaudens sequatur, quo felix præsul præcessit. Epitaphium, quod quidam ex nostris fratribus edidit, hoc in loco libet inserere.

A meditation upon Oswald's state and life.

Conspicuum retinet bustum memoranda per œvum
Membra locata patris, prœsulis eximii
Oswaldi; meritis vivax et pectore gnarus
Qui fuit, et cultor exulis et miseri.
Psalmicen assiduus non noverat otia plectri,
Ad vitam properans, sancta canens obiit,
Normam sectatus Christi, Qui lavit alumnis
Plantas, hic etiam laverat ipse suis.
Illum tunc rapuit, quem nunquam pectore sprevit,
Septem cum gradibus explicitis abiit.
Finem cum ense brevians mortis quoque fine
Astris plus rutilum vivere facta canunt.

His epitaph written by a monk of Ramsey.

Ethelwin at this time was at Ramsey.

Æthelwinus vero egregiæ potestatis dux, maximusque pastor populorum, ea tempestate in loco sibi prædilecto, quod Ramesige appellatur, mansitabat, conjiciens hujus vitæ terminum appropinquare, quod nemo mortalium potest evadere. Erat namque, ut frequenter diximus, nobilis natu, nobilior actu, timendo Deum, ac mandata Ejus custodiendo. Dirigitur mox nuntius post mortem præsulis ad Ramesige a fratribus Wigornensis monasterii, justum hoc arbitrantes ut æqualiter defunctum deflerent, pro eo et orarent, quem pariter viventem amaverant. Venit autem nuntius cum fratres Completorium luce adhuc diei consummarent. Indicavit mox causam sui adventus, qui omnem astantem gregem gravi mœrore concussit. Omnis congregationis summa in lacrymis est conversa. Peracto Completorio, statim pro eo preces effuderunt benignas, adjungentes tintinnabulorum sonitum. Deinde plenam Vigiliam cum omnibus quæ ad illam rite pertinebant agebant, et post hæc psalmodiis insistebant ex intimi cordis[1] intentione.

The brethren at Worcester send news of Oswald's death to Ramsey.

The grief of the congregation at the news.

The sorrow of Ethelwin.

Nuntiatum est repente de obitu ejus principi Edelwino, qui mox resolutus in lacrymis surrexit velociter, et ad oratorium cum fratribus Eadnotho seniore et juniore, qui cum eo erant, et cum clericis, intravit, et absolutione[m] fieri præcepit. Quot lacrymas sæpe pro ejus obitu emisit, quis expediet? Nemo postmodum illum conspexit lætum; nemo ridentem labiis, nec verbis jocantem, aut nutibus exultantem. Sed quantum intrinsecus exivit dolor paterni amoris, tantum excrevit in corpore cruciatus vel infirmitas ipsius ducis. Pervenit tamen ad regis colloquium, cujus consilia erant satis accepta, quia erant salubria. Voluit enim libenter pro salute gentis suæ mori, si Christus vellet. Sed erat, heu pro dolor! nimia infirmitate depressus, qui post confessionis suæ perpetrationem, post delibutionis unctionem, post communionis sacri Corporis et Sanguinis

He never smiled afterwards.

[1] *cordis*] corde, MS.

perceptionem, post precum diffinitionem, postulavit omnes astantes ut cum eo et pro eo psallerent Psalmos quos ipse sciret. Quia enim Dominicus dies erat, et ipse ad aulam ire nequaquam valebat, postulavit omnes ut intrarent, et lætum diem agerent. "Potens enim "est Deus et mihi dare tolerantiam hujus laboris post "spatium exigui temporis." Cumque ipsi canerent, sicut prædiximus, canebat et ipse. Cum vero *Laudate Dominum in cymbalis* psallerent, ter dixit *omnis spiritus laudet Dominum;* qui cum una se signavit manu, cum sinistra vero oculos clausit proprios, et sic cum signo fidei in orationibus constitutus, viam est Sanctorum egregie secutus; et, ut credi libet, Paradisi civibus allectus. Erat cum eo celeberrimus Wintoniensis episcopus Ælfeh cum monachis suis, et Germanus cum fratribus, qui ei officium impenderunt ipsius sacramenti. Perductum est corpus principis cum laude ad Ramesige, qua cum honore sepultum est. Delatus erat cum maximo honore ad locum dilectissimum; sed antequam veniret, obviam exierunt sequestres, et pedestres, inedicibilis multitudo. Exierunt et monachi cum cereis, et crucibus, et Evangeliorum libris, qui tota nocte vigilias exercuerunt pro redemptione suæ animæ; et sic crastino die, omnibus rite peractis, reddiderunt terris cujus animam commendaverunt Domino, ut eam redderet civibus superis.

Ethelwin's preparations for death.

Psal. cl. 6.

His death.

Bishop Elphege and Germanus are with him.

His funeral.

Sepultum vero est corpus ejus in Ramesige; beatissimi autem Oswaldi in Wigornensi civitate, ubi meritis tanti pontificis plurima existunt patrata miracula, ut digne monasticus ibi perseverans cœtus valeat ad laudem ipsius concinere hæc quæ subsequuntur. Per beatum Oswaldum fiunt hic Divina mysteria; per orationes ejus cæci illuminantur, et in natale ejus dæmonia effugantur, et infirmi sanantur, Jhesu Christo largiente, Qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum.

Ethelwin is buried at Ramsey; Oswald at Worcester.

Miracles wrought by Oswald's means.

APPENDIX.

I.

VITA S. WILFRIDI,

Auctore Anonymo,

(MS. Harl. ccccxxxvi. 95 *a*).

Anno ab incarnatione Verbi Dei sexcentesimo tricesimo quarto, regnante in Cantia filio gloriosissimi Ethelberti regis Cantuariorum Eadbaldo, et in Northumbria sanctissimo rege Oswaldo, de inclyta gentis Anglorum prosapia puer Dei Wilfridus est nobiliter natus, et e vestigio cælesti est prodigio mundo nobilissime designatus. Cum enim bonus puer intempestæ noctis silentio matris prodiret ab alvo, columna ignis super domum, in qua nascebatur, cælitus emissa, omnes circumfusæ noctis tenebras radio suæ lucis abstersit. Postea vero, processu temporis, per felices actuum suorum successus evidenter cunctis innotuit, quod in primordiis vitæ suæ non ab re super eum lux de cælo emicuit.

Wilfrid's birth.

Eadmer, Vita S. Wilfridi, cap. i., and York Breviary.

Puerilibus igitur ac juvenilibus ætatibus florenter pertransitis, in insula Lyndisfarnensi monachis sociatus, ac literarum studiis convenienter imbutus, ut altiora contingeret Romam adiit; ibique nonnulla disciplinæ ecclesiasticæ documenta, quæ in patriæ sua nequibat, Bonifacio ejusdem sedis archidiacono tradente, accepit. Verum cum in ipso studio esset et hebetioris ingenii, necnon linguæ impeditioris existeret, ad oratorium Beati Andreæ Apostoli sese contulit, levamen super istis postulaturus; ubi prostratus humi impetravit misericordiam Dei meritis Apostoli Sui sibi affuturam, ingenii acumen, linguæ disertitudinem largituram. Mira fides hominis. Non prius ab oratione surrexit, quam quod petebat se percepisse mirabiliter intellexit. Redit in se, et gratiosus miratur se qui fuerat, jam non esse.

His education.

York Breviary.

Capitulum Secundum.

Post hæc Beatus Wilfridus ad natale solum reversus, Christianissimum regem Oswyum successorem beatissimi regis et martyris Oswaldi regnantem invenit. Oswyus filium suum Alfridum regni socium sibi constituit. Huic Alfrido Wilfridus summa familiaritate conjunctus tribus annis ejus curiam fovit, et virtute animi gratiam, gloriam, et honorem sibi comparavit. Unde et regio munere auctus, data est ei in Rippis mansio qua cœnobium ædificaret, ubi ab Alberto Occidentalium Saxonum episcopo presbyter ordinatus est et abbas.

Eadmer, cap. viii.

Mota est autem ea tempestate quæstio de observatione Paschæ, quæ magna et frequens eatenus extiterat, probantibus Ailberto prædicto et Wilfrido in synodo congregata, quod Scoti qui ad eandem convenerant, diem Dominicum Paschæ celebrarent contra morem universalis ecclesiæ. Convictis igitur Scotis, falsi Paschæ errorem Wilfridus depulit, et scientiam recti reduxit. Unde ex hoc magnæ apud omnes est venerationi habitus, in tantum quod a rege Alfrido totius plebis acclamatione ad episcopatum Eboracensem eligitur, et quia tunc sedes Cantuariensis etiam vacabat, ad prædictum Ailbertum tunc Parisiacæ civitatis episcopum pro consecratione dirigitur. Non enim erat tunc in tota Britannia aliquis episcopus rite consecratus, præter Wine Occidentalium Saxonum episcopum. Ailbertus ergo episcopus Wilfridum honorifice suscepit, et cöoperantibus eum undecim episcopis rite consecravit.

The Easter question.

Idem, cap. x.

Quo post ordinationem suam in transmarinis partibus demorante, hi quorum sectæ pravitas per eum pridem detecta fuerat atque dissecta, rependendarum injuriarum sese jam tempus opportunum accepisse putantes, regem Oswium fraudulenta calliditate convenientes circumveniunt, circumveniendo in eam sententiam ducunt, quatenus Ceaddam Eboracæ civitatis episcopum fieri jubeat, ne ecclesia diutius carente pastore fides Christi quamlibet jacturam incurrat: præsertim cum penitus, inquiunt, ignoretur quo Wilfridus devenerit, quem ad ipsius ecclesiæ regimen ad ordinandum in Galliam Alfridus direxit. Hac ipsorum versutia rex Oswius incaute præreptus, dato præfato Ceaddæ ipsius ecclesiæ pontificatu, misit eum Cantiam in

Idem, cap. xii.

Wilfrid and Chad.

gradu sacerdotii consecrandum. Quo cum suis veniens, et eandem sedem pastore viduatam inveniens, inde divertit, et prædictum Wine episcopum adiit, et ut episcopus ab eo consecraretur obtinuit. Assumptis igitur duobus de gente Britonum episcopis, qui contra scita canonum erant ordinati, eundem Ceaddam pari modo inordinate ordinavit. Ordinatus autem Eboracensi ecclesiæ prælatus est.

Capitulum Tertium.

Beatus Wilfridus de partibus transmarinis ad Angliam reversus, Ceddam venerabilem prædictum in sedem suam subintroductum invenit. Quapropter in Rippis inter monachos suos tribus annis humiliter habitans, quamvis sedem episcopalem non haberet, in Cantia, tunc sede vacante, a rege Egberto vocatus, et ubicunque ire petebatur, episcopale officium exercuit. Sed postea ad instantiam Theodori Cantuariensis archiepiscopi, Cedda tanquam non rite ordinatus cessit, et Wilfridus intronizatus episcopatum suum suscepit.

Quem cum strenue verbo et exemplo regeret, Omnipotens Deus, ut merita famuli Sui quanti penderet mundo demonstraret, quem internarum luce virtutum primo perfudit, etiam exteriorum exhibitione miraculorum decorare voluit. Hinc est, quod die quadam cum idem venerabilis pastor oves Dei verbis et fidei sacramentis imbueret, et antiquo humani generis hosti in eis jus dominandi auferret, atque per sacri crismatis unctionem septiformis gratiæ spiritum jam baptizatis traderet, ecce per effusas turmas mulier nimio dolore afflicta ministro Dei occurrit, et defunctæ funera prolis miserabili deportatione in ulnis ostentans. Quo viso pater obstupuit, hæsitque loco; paululumque ab incepti operis ministerio se cohibenti orbata mulier acri doloris nimietate turbata pronior incubuit, gemituque præpedita vix in hæc verba erupit: "En," inquiens, "bone domine, quem ad impositionem manus tuæ confirmandum in Christo portare decreveram, jam non solum ad confirmandum, verum primo ad resuscitandum a mortuis, tuæ sanctæ pietati piæque sanctitati apporto. Christum tuum prædica omnipotentem, quod precor operibus proba, et meum a morte filium unigenitum suscita." Cujus lachrymis vir Dei compassus, orationem cum lachrymis ad Deum

Eadmer, cap. xix.

Raises a dead child.

fudit, et puerum a morte resuscitavit. Quem redivivum in Christo per manus impositionem confirmavit, et sanum matri gaudenti et gratias agenti restituit.

Capitulum Quartum.

Eadmer, cap. xxiii.

Wilfrid's character and merits.

Vir Dei Beatus Wilfridus optimis a puero moribus institutus, nulla, quoad vixit, eisdem potuit ratione abduci. Incommutabilis justitiæ cultor, nec favore remitti, nec detractione deduci, nec laudibus decipi, nec vituperationibus in zelum poterat commoveri. Pernox Divinis insistens obsequiis, corpus suum, quod ab omni contagione ex utero matris suæ mundum custodierat, tam vigiliis quam frigoribus mire afficiebat, singulis illud noctibus aqua frigida tingens, nec prius ab hac consuetudine cessans, quam Johannes Apostolicæ sedis antistes eum pro ætatis suæ gravitate huic proposito finem juberet imponere. Non hunc ardor æstatis, non frigus hyemis ab instantia cœpti operis Dei detorquere valebant. Præterea quaquaversum gratia prædicandi gratiam Dei pergens, paratus erat pro ipsa quam prædicabat veritate vitam dare, si occasio competens offerretur, quæ id fieri postularet. Si quando aliquid deliciarum quovis eventu, et hoc summa cum parcitate in escam sumebat, idipsum in se postmodum gravi inedia vindicabat. Hoc subditis sibi exemplum suæ conversationis indixit; hoc eosdem in arctam conscientiæ viam induxit; hoc quoque multos a suo errore conversos ad gratiam Christi duxit. Unde quamplurimi nobilium incitati, filios suos Dei servitio mancipandos viro tradebant, mirantes, et mirando ejus merita dignis laudibus approbantes, atque suos ipsius probitatis imitatores fieri modis omnibus exoptantes.

Capitulum Quintum.

Idem, cap. xxiv.

The miracle at Hexham.

Interea in Haugustaldensi oppido templum mirabili opere fecit; quod ipse in honorem Beati Andreæ Apostoli Deo dicavit, ad vicem videlicet beneficii rependendam, quod idem Apostolus jamdudum ei impenderat. In cujus templi constructione non defuit invidia mortiferi serpentis. Nam dum cæmentarii liniunt superiora parietis, præcipitante illum adversario humani generis, unus eorum in præceps corruit, et sic ut contritis omnibus membris jam defungi putaretur. Qui cum velut in exhalatione sui spiritus laboraret, concurrunt omnes utpote ad exequias funeris ejus. Vir autem Domini Wilfridus, cum corpore absens præsentia spiritus cuncta dinosceret, mox sese in lacrymas

dedit; et quosque assidentium quid evenerit ex ordine docens, pro salute fratris eos intercedere postulavit. Ubi vero ad ægrum ventum est, mox ad patris tactum pristinam receperunt membra salutem; et, si dicendum, letum erubuit, cum per hominem vitæ se depelli, et homini vitam restitui vidit. Cujus mortis auctor diabolus videns virum tam internis animi virtutibus, quam exteriorum exhibitione miraculorum suam confusionem augere, in nimium suæ malignitatis furorem accenditur, quibus modis poterat inquirens, qualiter confusionem suam versa vice in eum retorqueret. York Breviary.

Ejus siquidem instinctu, regis Egberti (*sic*), tunc in Northumbria regnantis, conjux, Ermenburgis nomine, succensa, non solum clam invidere factis hominis Dei, sed et eis publice detrahere cœpit. Mundo enim mundique libidinibus addicta, ipsum hominem Dei se frequenter zelo Dei corripientem ferre non poterat. In tantum igitur exarsit indignatio ejus, ut et regem ipsum illi infestum faceret, et de culpa inobedientiæ apud primatem totius Britanniæ, Theodorum scilicet archiepiscopum Cantuariensem, eum infamaret. Exigentibus post hæc quibusdam ecclesiasticis causis, ipse Theodorus generale concilium episcoporum cogi præcepit in provincia Eboracensi. In quo concilio Wilfridum occasione præfatæ accusationis ab episcopatu pepulit, et episcopatum per episcopos tres divisit. At Wilfridus suis spoliatus Apostolorum limina statuit invisere, et coram vicario Beati Petri suæ causæ querelam exponere. Igitur mare transiturus navem ingreditur, ventis vela panduntur, navis prospero cursu per undas aliquantisper evehitur. Ecce autem ex insperato ventus contrarius surgit, procellas excitat, navem concutit, nautas territat. Tandem valida tempestate quassati, Fresiam pulsati sunt, et applicuerunt. Cujus loci incolæ, nondum imbuti fide Christi, solo humanitatis affectu eos obvii benigne suscepere, et relevantes lassitudinem ipsorum quantitas[1] exigebat, gratis optulere. Quorum benignitati volens beatus Wilfridus rependere vicem, prædicavit eis fidem Christi. Nec mora: major pars eorum credens baptizata est, considerans sanctam conversationem ejus, et admirans efficaciam virtutum, atque leporem eloquentiæ ejus. Erat terra ipsa nimiæ asperitatis et salsuginis, vixque alicujus boni fructus ferax. Sed hominibus per fidem Christi proferentibus fructum suum in vitam æternam, terra nihilominus in stipendium ipsorum protulit uberrime fructum suum. Beatus Wilfridus nova Dei plebe, intrans et exiens, illic hyemem totam exegit.

Idem.

Wilfrid's troubles.

Preaches in Friesland.

[1] *quantitas*] An error for *quæque necessitas*.

Capitulum Sextum.

Wilfrid's return.

Post hæc recepto itinere Romam vadit, causam suam coram papa Agathone in Romano concilio agit. Cumque diligentius negotium ejus in ipso concilio discuteretur, ab re pontificio pulsus comprobatus est, quippe qui et fide catholicus, et contemptu mandatorum primatis Angliæ, pro quo maxime impetebatur, immunis est a cunctis inventus. Quapropter synodali sententia absolutus, et auctoritate sedis Apostolicæ fultus, revertitur. Præfato autem regi Egfrido et archiepiscopo Theodoro literas Apostolicas deferens, judicium sibi et justitiam fieri postulat. Aderat ea tempestate memorata conjux regis maledico ore concordiam turbans, virum Dei delatorem nominans, eum non episcopatu sed omni opprobrio dignum clamitans. Quid multa? Regius furor ex verbis nefandæ mulieris accenditur, Sanctus Dei opprobriis et contumeliis multis afficitur; ad ultimum in tenebrosi carceris antro vinctus recluditur.

York Breviary.

Contigit interim ut quadam die rex et Ermenburgis per campos late vagantes immoderatæ lætitiæ fræna laxarent, cumque ipsa muliebri lascivia a feminea garrulitate in virum Dei insultaret, subito correpta a dæmone cœpit quasi lupa ululare. Turbatur rex cum comitibus, et tandem credito suorum consilio, ad liberationem conjugis adductus est Wilfridus. Qui noluit merita eorum considerare, sed fugato protinus dæmone, bona pro malis studuit eis recompensare. Unde rex aliquantisper in venerationem illius adductus, annuit ut a custodia liber iret quo vellet; ea tamen conditione, ut in terra sui juris nullo modo subsisteret.

Queen Ermenburgis.

Capitulum Septimum.

Eadmer, cap. xxxix.

Divertit post hæc ad provinciam Australium Saxonum, quæ illo adhuc tempore paganis cultibus insudabat, ibique verbum Dei prædicabat, et credentibus lavacrum salutis ministrabat. Erat autem rex gentis illius, Edilwalh nomine, non multo ante baptizatus in provincia Merciorum, et regina, nomine Eabe, fuerat baptizata in sua, hoc est provincia Huicciorum. Itaque Beatus Wilfridus, rege concedente, immo multum gaudente, primos provinciæ duces ac milites sacro fonte abluebat; presbyteri vero sui cæteram plebem. Ante enim hoc tota ipsa provincia Divini nominis et fidei erat ignara, præter regem atque reginam. Evangelizans autem genti episcopus, non solum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verum et a clade infanda temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante adventum ejus in provinciam nulla illis in locis

Wilfrid preaches in Sussex.

pluvia ceciderat. Quamobrem fames acerbissima plebem invaserat, ac impiæ neci prostraverat. Denique ferunt, quod sæpe quadraginta simul ac quinquaginta homines inedia macerati, ad præcipitium aliquod sive ripam maris procedebant, et junctis misere manibus pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus absorbendi decidebant. Verum ipso die quo baptismum fidei gens suscepit, ad preces eximii patris pluvia serena, ac copiosa descendit. Refloruit terra, rediit viridantibus arvis annus lætus ac frugifer; sicque abjecta superstitione, antiqua exsufflata idolatria, *cor omnium et caro exultaverunt in Deum vivum*, intelligentes eum Qui verus est Deus, et interioribus et exterioribus se bonis gratia cælesti ditasse. Psal. lxxxiii. 3.

Tempore illo rex Edilwalh donavit servo Domini terram octoginta septem familiarum, vocabulo Seliseye, ubi monasterium monachorum fundavit, et quinque annis officium episcopatus, sedem ibidem habens, omnibus valde carus et honorabilis, administrabat. Durabat autem sedes episcopalis ibidem per multa tempora, sed postea in Cicestriam mutata est.

Capitulum Octavum.

Post hæc cum Cedwalla, qui ab exilio meritis et tuitionibus Beati Wilfridi fuerat revocatus, Vectam insulam bello sibi studuit subjugare. Fuerat autem eadem insula eatenus tota idolatriæ dedita. Ubi vero ad certamen ventum est, voto se memoratus princeps, quamvis nondum in Christo regeneratus, astrinxit, quoniam si victor insulam cepisset, quartam ejus partem simul et prædæ Christo Domino daret. Quod ipse victoria usus taliter solvit, ut hanc Beato Wilfrido utendam pro Domino offerret. Et quoniam mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem Anglorum, familiarum est mille ducentarum, data est antistiti possessio terræ familiarum trecentarum. At ipse partem quam accepit, commendavit cuidam de clericis suis, cui [nomen] Beruinus, qui erat filius sororis ejus, dans illi presbyterum nomine Hildilam; utrisque istis monachis præcipiens, quatenus in ipsa insula, quibuscunque valerent, verbum ac lavacrum vitæ ministrarent. Qui ministerio prædicationis assumpto, meritis et intercessionibus beati patris Wilfridi, suaque instantia, Christianæ fidei jugo præfatam insulam subjecerunt.

Eadmer, cap. xlii.

Wilfrid in the Isle of Wight.

Capitulum Nonum.

Eadmer, cap. xliii.

Death of Ecgfrid.

Anno Domini sexcentesimo octogesimo quinto, cum Hegfridus rex Northamhymbrorum prædictus temere exercitum ad vastandum Pictorum provinciam duxisset, est ab eis cum maxima sui exercitus copia, quam secum adduxerat, extinctus. Et quidem juste. Qui enim virum vitæ nullo pacto in amicitiam suam, vel in jura potestatis suæ condignatus annectere, merito debuit eo despecto ab eisdem hostibus mori, quos prius eodem sibi familiariter accepto meruit feliciter suæ ditioni subjicere. Ipsa autem hora qua iste rex gravi bello in Pictorum provincia premebatur, Beatus Wilfridus in Suthsexia Missarum solemniis intendebat. Cumque dicto "Sursum corda" respondetur "Habemus ad Dominum;" raptus in mentis excessu vidit eodem momento per Spiritum Dei Egfridum capite cæsum morte procumbere. Deinde in Præfatione cum "per Christum Dominum nostrum" ab ipso diceretur, aspexit, et ecce duo maligni spiritus animam regis ante ipsius oculos miserabiliter attulerunt, sicque horrendo gemitu suspirantem secum ad inferni claustra tulerunt. Notatur igitur hora visionis prædictæ, et eam ipsam regiæ interfectionis fuisse paulo post rei gestæ attestatio comprobavit.

York Breviary.

Mortuo igitur Egfrido, venerandæ memoriæ supradictus archipræsul Theodorus Beatum Wilfridum in episcopatum suum restituit, ejectis episcopis quibus eum distribuisse prædiximus. Et factum est ut quamdiu post hæc supervixit, pax et concordia inter ipsos patres semper inviolata permaneret.

Capitulum Decimum.

Idem.

Wilfrid's sickness at Meaux.

Post decessum autem Theodori, cum Brithwaldus in patriarchatum Angliæ successiset, et generale concilium episcoporum coadunasset, iterum Wilfridus de inobedientia accusatus, depositus est. At ille Romam revertitur, atque secundum quod supra retulimus eum aliam causam suam peregisse coram papa Agathone, egit et hoc negotium suum coram pontifice Apostolicæ sedis Johanne, similique tenore auditus, absolutus, dimissus est; cumque versus Angliam in Meldon, civitatem Galliæ, venisset, gravi corporis infirmitate corripitur, ita quod languore invalescente, per quatriduum sine voce et sensu, sine cibo et potu, sine aliquorum membrorum motu jaceret, vix tenui halitu se totum spiritum nondum exhalasse designans. Et cum sui jam de exequiis ejus dolentes tractarent, astans archangelus Michael viro Dei dixit, "Wilfride, concivis dignissime,

"surge, quid jaces? Nam licet inter cives cælorum numereris, "tamen propter orationes filiorum tuorum hoc tempore non "morieris, et præcipue per merita et intercessiones Beatæ "Mariæ, genetricis Dei et perpetuæ Virginis. Oravit enim pro "te, propterea quod quædam opera sibi placuerunt facta per "te. Scit nempe quid operis Petro feceris, quidque ipsius "fratri Andreæ construxeris. Quapropter nunc quidem a "morte revocaberis, ac vitæ salutique restitueris. Sed paratus "esto, quia post quadriennium rediens visitabo te. Patriam "vero perveniens, maximam possessionum tuarum, quæ tibi "sunt ablatæ, portionem recipies, atque in pace tranquilla "vitam terminabis." Quibus dictis visio Angeli loquentis ab ejus conspectu elapsa est. Eadmer, cap. xlix.

Convaluit igitur episcopus cunctis gaudentibus, cœptoque itinere Britanniam venit. Fit angelica promissio vera. Omnia sua recuperavit. Quatuor annis in pace supervixit; quinto migravit, et prodentibus miraculis quæ in transitu et post transitum illius Divina virtus ad exequias ostendit, cunctis patuit quod cæli regna felici triumpho potitus intravit. Defunctus autem erat in monasterio suo quod habebat in provincia Undalum sub regimine Cudbaldi abbatis, ut ait venerabilis Beda, quinto Historiæ gentis Anglorum [libro], capitulo nonodecimo, ubi multa de præmissis scribit. Et ministerio monachorum, ut ait idem Beda, perlatus in primum suum monasterium quod vocatur Rypon, positus est in ecclesia Beati Petri Apostolorum principis, quam fundaverat et dedicaverat, juxta altare ad austrum, anno ætatis suæ septuagesimo sexto, episcopatus quadragesimo sexto. Post multos autem annos, cœnobio illo destructo, a sanctissimo Odone Cantuariensi archiepiscopo Beatus Wilfridus Cantuariam delatus, inter patres præcipuos habetur.

York Breviary.

Beda, H. E., v. 19.

Wilfrid's death and burial.

Hæc de multis causa brevitatis strictius dicta sufficiunt.

Explicit de Sancto Wilfrido Eboracensi archiepiscopo.

II.

[VITA ET MIRACULA SANCTI WILFRIDI A JOANNE CAPGRAVE CONSCRIPTA.]

Eadmer, cap. i.

Wilfrid's birth.

Regnante autem in Cancia rege Edbaldo, et in Northanhumbria rege[1] Oswaldo, de inclyta gentis Anglorum prosapia, anno Domini sexcentesimo tricesimo quarto, natus est Wilfridus[2] e vestigio sanctus cælesti prodigio designatus. Cum enim intempestæ noctis silentio puer beatus prodiret ab alvo, columna ignis super domum in qua nascebatur, cælitus emissa, omnes noctis tenebras radio suæ lucis abstersit. Tunc vicini prorumpentes ad ignem cito currunt, et flammam radios emittentem inveniunt, sed domum nil læsionis pati mirantes aspiciunt.

His youthful character.

Eadmer, cap. ii.

Cum enim esset puer bonæ indolis, atque ætatem moribus transcendens, nil puerilis levitatis, nil insolentiæ in suis moribus admittere voluit, sed ita modeste in omnibus se gerebat, ut etiam a majoribus amaretur et veneraretur. Non garrulitati, non detractioni, aut contentioni, sed his quæ Dei sunt summo studio adhærebat.

Idem, cap. iii.

Idem, capp. iii. iv.

Wilfrid at Lindisfarne.

Ubi vero quartum decimum ætatis attigit annum, ad reginam venit Elfledam, cui intentionis propositum innotuit, ut relicto sæculo Dei se manciparet obsequio. Quem ad insulam Lindisfarnensem misit et monachorum collegio sociari fecit. In quo monasterio cum aliquot annis Christo serviret, proposuit animo Romam ire. Quem regina prædicta misit ad regem Canciæ Erconbertum, filium avunculi sui, postulans ut eum honorifice Romam transmitteret. Cum quo aliquantisper demoratus, jubente rege, cum Benedicto cognomento Biscop[3] iter versus Romam arripuit.

Goes to Lyons, and is with Dalfinus.

Qui cum Lugdunum pervenissent, a Dalfino ejusdem civitatis episcopo honorifice suscepti sunt. Wilfrido autem a ponti-

---

[1] *rege*] om. E.

[2] *Wilfridus*] Willifridus, E. O.

[3] *Biscop*] Bishop, E.

fice retento, Benedictus Romam usque profectus est. Delectabatur enim antistes prudentia juvenis, gratia[1] venusti vultus, ac maturitate intentionis. Unde quæque necessaria ipsi ac sociis ejus, dum secum esse volebant, abundanter tribuebat; et insuper offerebat ut, si vellet, partem Galliæ non minimam illi regendam committeret, ac filiam fratris sui virginem illi conjugem daret, eumque adoptivum semper haberet. At ille gratias agens pietati, quam erga eum, cum esset peregrinus, habere dignaretur, respondit propositum se magis alterius conversationis habere, atque ideo patria relicta Romam iter agere cœpisse. Quibus auditis, misit eum antistes Romam, datis abundanter pro via necessariis, obsecrans quatenus de Roma rediens ad se declinaret. Eadmer, cap. v.

Ut autem Romam venit, beatissimi Apostolorum principis limina orandi gratia petiit. Egressus inde et oratorium Sancti Andreæ ingressus, humique prostratus, sic orare cœpit: "Piissime Apostolorum Dei, frater beatissimi[2] Apo-"stoli Petri, en ego, peregrinæ provinciæ, ad tua limina veni, "veniam pro peccatis postulaturus. Precor ergo te, per pie-"tatem quam cæteris præstare probaris, ut veniam peccato-"rum, quam per te obtinere confido, non quæram in vanum, "ne mihi tantæ viæ[3] progressio procedat in cassum. Verum, "ut experiar vincula meæ impietatis per tua merita solvi, "solve, quæso, impedimenta ingenii mei, et linguæ meæ, "quatenus verbi Dei mysteria corde percipere, et diserto[4] "elocutionis modo eadem aliis valeam insinuare." Nec citius verba orationis complevit, quam vivacissimum mentis ingenium, et promptissimum elocutionis modum se percepisse cognovit. Romæ igitur degens, orationi et meditationi vacans, a Bonifacio, sedis Apostolicæ archidiacono, quatuor libros Evangeliorum, rationabilem Paschæ terminum, aliaque nonnulla didicit. Eadmer, cap. vi. Wilfrid at Rome. Eadmer, cap. vii.

Ecclesiastica igitur disciplina imbutus rediit, Dalphinum episcopum adiit, et tribus annis cum eo mansit; a quo attonsus, et in tanto est amore habitus, ut illum sibi hæredem facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, antistes est crudeli morte præreptus, et Wilfridus ad Angliam est regressus. Siquidem regina Francorum Batildis ea tempestate ecclesiæ Christi[5] persecutionem intulit, deprædationi[6] æstuabat, Death of Dalfinus.

---

[1] *gratia*] om. E. O.
[2] *beatissimi*] om. E. O.
[3] *viæ*] om. E. O. E. reads "*ne* "in tantæ gressio me procedat."
[4] *diserto*] discreto, E.
[5] *Christi*] om. E.
[6] *deprædationi*] deprecationi, Capgr.

et ministros ecclesiæ morte turpissime[1] damnabat. Unde, inter innumeros minores, octo ecclesiarum patres cum prædicto antistite nequiter tradidit perimendos. Quem usque locum suæ neci dispositum[2] Wilfridus secutus est, cupiens pro eo, si permitteretur, simul gladio mori. Verum ne id fieret, episcopus modis omnibus interdixit. Corpus tamen occisi debito honore tumulavit, et Angliam rediit; cujus fama sanctitatis et prudentiæ, eloquentiæ atque Apostolicæ doctrinæ circumquaque innotuit.

Eadmer, capp. vii. viii.

Wilfrid at Ripon, &c.

Eo tempore regnabat[3] in Northanhumbria Oswi cum filio suo Alfrido, qui ob famam Sancti Wilfridi Ripensem ecclesiam, quæ modo Ripun vocatur, cum his quæ sui juris erant, regali munificentia eidem contulerunt. Quem videlicet locum dederant pridem, ad construendum inibi monasterium, his qui Scotos sequebantur. Verum quia illi postmodum, optione data, maluerunt loco cedere, quam Pascha catholicum, cæterosque ritus canonicos, juxta Romanæ et Apostolicæ ecclesiæ consuetudinem, recipere, dederunt hoc illi, quem melioribus imbutum disciplinis ac moribus viderunt, et ab Ailberto Gewisorum, id est Occidentalium Saxonum, episcopo presbyterum consecrari fecerunt.

Beda, v. xix.

Eadmer, cap. ix.

Mota est ea tempestate quæstio de observatione Paschæ; nam Scoti, et etiam Aidanus et Finanus, et plures Angli, contra morem universalis ecclesiæ Pascha celebrabant. Unde nonnunquam contigit ut bis in anno Pascha celebraretur; et cum rex Oswi Pascha solutis jejuniis faceret, tunc regina cum suis persistens adhuc in jejunio diem Palmarum celebraret. Hæc autem dissonantia Paschalis observantiæ vivente Aidano patienter ab omnibus tolerabatur, qui patenter intellexerat quia etsi Pascha contra morem eorum qui ipsum miserant[4] facere non potuit, opera tamen fidei,[5] pietatis, et dilectionis, juxta morem omnibus Sanctis consuetum, diligenter exequi curavit. Unde ab omnibus, etiam iis[6] qui de Pascha aliter sentiebant, merito diligebatur; nec solum a mediocribus, verum ab episcopis[7] Honorio Cantuariorum, et Felice Orientalium Anglorum veneratione habitus est. Unde merito movit hæc quæstio sensus et corda multorum, timentium ne forte

Beda, iii. 25.

The Easter controversy.

---

[1] *turpissime*] E. O. Capgrave has *turpidissima*.

[2] *dispositum*] depositum, O.

[3] *regnabat*] regnavit, E.

[4] *miserant*] vel instituerant, *in marg.* O.

[5] *fidei*] et *ins.* E. O.

[6] *iis*] his, E. O.

[7] *episcopis*] ipsis, O.

accepto Christianitatis vocabulo, in vacuum currerent aut cucurrissent. Facta est itaque synodus in monasterio Hildæ abbatissæ apud Streneshalch, quod modo Whiteby[1] vocatur, ubi quæstio ventilari deberet et terminari: ubi convenerunt reges Oswi et filius ejus Alfridus, et[2] Ailbertus episcopus, cum Beato Wilfrido. Contra quos Colmannus episcopus cum suis clericis venit, et Hildam abbatissam sectæ suæ fautricem, et episcopum Ceddam cum pluribus aliis habuit. Galat. ii. 2. The council at Whitby. Eadmer, cap. x.

Habito autem silentio, rex Oswi tali modo locutus est. "Hactenus, patres venerandi, scisma in ecclesiis Christi exortum quosdam minus veritati studentes ad tantum errorem "perduxit, ut bis in anno (quod dictu nefas esse probatur) "sanctum Pascha celebratum sit. Qui enim viam individuam "perveniendi ad vitam solummodo Christum noscuntur habere, "absurdum valde fore dinoscitur, ipsum Christum in Suis "mysteriis velle dissona observatione dividere. Ea re in hanc "me sententiam ipsa rationis necessitas potissimum duxit, "quatenus utriusque partis defensores una venire jussio nostra "constringeret, quo, utrinque ratione audita, quid sequendum, "quid fugiendum sit, discusso errore queamus inspicere." Oswi's speech.

Tunc Colmanus episcopus ait: "Pascha," inquit, "a "quarta decima luna usque ad vicesimam celebramus, et cele- "brandum confirmamus, et ita fieri oportere valida auctori- "tate comprobamus. Beatissimus enim Johannes Evangelista "eodem quo nos ordine illud celebravit, et quibus præfuit "ecclesiis celebrandum instituit. Hoc per successionem "sanctorum virorum ad nos usque perlatum et a nobis "observatum asserimus nulla ratione violandum." Colman speaks. Eadmer, cap. x.

Quo hæc et hujusmodi nonnulla dicente, jussit rex Ailbertum episcopum suæ morem observationis in medium proferre, ut sciretur, quo principio, cujusve niteretur auctoritatis institutione. Et ille; "Loquatur Wilfridus presbyter vice mea, "obsecro, quia unum ambo sapimus cum cæteris qui hic assi- "dent ecclesiasticæ traditionis cultoribus, et ille melius et "manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpre- "tem, potest explanare quæ sentimus." Tunc Wilfridus ad jussum regis exorsus, Colmanum non solum auctoritati Beati Johannis falso niti aperta ratione monstravit, verum contra Johannem, contra Legem[3] et Evangelium, necnon doctrinam Wilfrid's speech.

---

[1] *Whiteby*] Withebi, E. O.
[2] *et*] om. Capgrave; ins. E.
[3] *contra legem*] om. E. O.

Apostolorum, immo et contra universalis ecclesiæ morem, eum sentire in Paschali observatione probavit, dicens, "Pascha "quod facimus, vidimus Romæ, ubi beati Apostoli Petrus et "Paulus vixere, docuere, passi sunt, et sepulti, ab omnibus "celebrari. Hoc in Italia, Græcia, in Gallia, quas discendi "vel orandi studio pertransivimus, ab omnibus agi conspeximus. Hoc Europam, Asiam, Ægyptum, Græciam, et omnem orbem una[1] cum Christi ecclesia per diversas nationes et linguas, uno ac non diverso temporis ordine geri "comperimus, præter hos tantum, et obstinationis eorum "complices, Pictos dico, Scotos et Britones, qui cum qui"busdam de duabus ultimis oceani insulis, et iis[2] non totis, "contra totum orbem stulto labore pugnant." Cui Colmanus: "Mirum, quare stultum appellare velitis laborem nostrum, in "quo tanti Apostoli, qui super pectus Domini recumbere "dignus fuit, exempla sectamur, cum ipsum sapientissime "vixisse omnis mundus noverit." Wilfridus ait, "Absit," inquit, "ut Johannem stultitiæ[3] reprehendamus, cum scita "legis Mosaicæ juxta literam servaret, Judaizante[4] adhuc in "multis ecclesia, nec subito valentibus Apostolis omnem Legis "observantiam, quæ a Deo instituta est, abdicare. Quomodo "simulacra quæ a dæmonibus inventa sunt repudiare omnes "qui ad fidem veniunt necesse est; videlicet ne scandalum "facerent eis qui inter gentes erant Judæis. Hinc est enim "quod Paulus Timotheum circumcidit; quod hostias in templo "immolavit; quod cum Aquila et Priscilla caput Corinthi "totondit; ad nihil videlicet utile, nisi ad scandalum Judæorum vitandum. Hinc est quod eidem Paulo Jacobus ait, "'*Vides,*[5] *frater, quot millia sunt in Judæis qui crediderunt?* "'*et hi omnes æmulatores sunt Legis.*' Nec tamen hodie clarescente per mundum Evangelio, necesse est, immo nec "licitum fidelibus vel circumcidi, vel hostias Deo victimarum "offerre carnalium. Itaque Johannes, secundum Legis con"suetudinem, quartadecima mensis primi ad vesperam, in"cipiebat celebrationem Paschalis festi, nihil curans utrum "hæc Sabbato, an alia qualibet feria proveniret. At vero "Petrus cum Romæ prædicaret, memor quod Dominus prima "Sabbati surrexit a mortuis, ac[6] mundo spem resurrectionis "contulit, ita Pascha faciendum intellexit, ut secundum con"suetudinem ac præcepta Legis, quartamdecimam lunam primi "mensis, æque sicut Johannes orientem ad vesperam semper

Beda iii. 25.

Colman and Wilfrid.

Act. xxi. 21.

[1] *una*] om. E.

[2] *iis*] his, E.

[3] *stultitiæ*] stulte, E.

[4] *juxta literam servaret, Judaizante*] om. E. O.

[5] *Vides*] E.; Videres, Capgrave.

[6] *ac*] et, E. O.

" exspectaret. Et hac exorta, si Dominica dies, quæ tunc " prima Sabbati vocabatur, erat mane ventura, in ipsa ves- " pera Pascha Dominicum celebrare incipiebat, quomodo nos " omnes hodie facere solemus. Sin autem Dominica non " proximo mane post lunam quartamdecimam, sed in sexta " decima, aut septima decima, aut alia qualibet luna, usque " ad vicesimam primam esset ventura, exspectabat eam, et " præcedente Sabbato, vespere, sacrosancta Paschæ solennia " inchoabat. Sicque fiebat, ut Dominica Paschæ dies non " nisi a quintadecima luna usque ad vicesimam primam ser- " varetur. Neque[1] hæc Evangelica et Apostolica traditio " Legem solvit, sed potius adimplevit, in[2] [qua] observandum " Pascha a quartadecima luna primi mensis ad vesperam, " usque ad vicesimam primam lunam ejusdem mensis usque " ad vesperam, præceptum est. In quam observantiam imi- " tandam, omnes Beati Johannis successores in Asia[3] post " obitum ejus, et omnis per orbem ecclesia conversa est. Et " hoc esse verum Pascha, hoc solum fidelibus celebrandum, " in Nicæno concilio non statutum noviter, sed confirmatum " est, ut ecclesiastica docet historia. Unde constat vos, Col- " mane, neque Johannis, ut æstimatis, exempla sectari, neque[4] " Petri, cujus traditioni scienter contradicitis, neque Legi, " neque Evangelio in observatione vestri[5] Paschæ congruere. " Johannes enim ad legis Mosaicæ decreta tempus Paschale " custodiens, nihil de prima Sabbati curabat, quod vos non " facitis, qui[6] non nisi prima Sabbati Pascha celebratis. " Petrus a quintadecima luna usque ad vicesimam primam " diem Paschæ Dominicum celebrabat, quod vos non facitis, " quia a quartadecima usque ad vicesimam lunam diem Do- " minicum Paschæ observatis, ita ut tertia decima luna ad " vesperam sæpius Pascha incipiatis; cujus neque Lex ullam " fecit mentionem, neque auctor ac dator Evangelii, Domi- " nus, in ea, sed in quartadecima vel vetus Pascha mandu- " cavit ad vesperam, vel Novi Testamenti Sacramenta[7] in " commemoratione Suæ passionis ecclesiæ celebranda tradidit. " Lunam enim vicesimam primam, quam Lex maxime cele- " brandam commendavit, a celebratione vestri Paschæ funditus " eliminatis: Sicque, ut dixi, in celebratione summæ festivi- " tatis, neque Johanni neque[8] Petro, neque Legi, nec Evan- " gelio concordatis."

Beda, iii. 25.

---

[1] *Neque*] Nec, E.

[2] *adimplevit[in*] adimplet ad, E. O.

[3] *Asia*] et *ins.* E.

[4] *neque*] nec, E.

[5] *vestri*] E.; nostri, Capgr.

[6] *qui*] E.; quia, Capgr.

[7] *Testamenti Sacramenta*] Sacramenti testamenta, E.

[8] *neque*] nec, E.

Beda, iii. 25. Colman speaks.

Tunc Colmannus ait, "Numquid Anatholius vir sanctus, "et in præfata ecclesiastica historia multum laudatus, Legi "vel Evangelio contraria sapuit, qui a quartadecima usque ad "vicesimam Pascha celebrandum scripsit? Numquid reve- "rentissimum patrem nostrum Columbam, et successores ejus, "viros Deo dilectos, qui eodem modo Pascha fecerunt, Divinis "paginis contraria sapuisse, vel egisse[1] credendum est? cum "plurimi fuerint in eis, quorum sanctitati cælestia signa, et "virtutum quæ fecerunt miracula, testimonium præbuerunt: "quos ipse sanctos esse non dubitans, semper eorum vitam, "mores et disciplinam sequi non desisto."

Wilfrid replies.

Wilfridus ait, "Constat," inquit, "Anatholium, virum sanc- "tissimum, doctissimum, ac laude esse dignissimum; sed quid "vobis cum illo, cum nec ejus decreta servetis? Ille enim "in Pascha suo regulam utique veritatis sequens, circulum "decem et novem annorum posuit, quem vos aut ignoratis, "aut agnitum, et a tota ecclesia custoditum, pro nihilo con- "temnitis. Ille sic in Pascha Dominico quartamdecimam "lunam computavit ut[2] hanc eadem ipsa die more Ægyptorum, "quintamdecimam lunam ad vesperam esse fateretur. Sic "iterum vicesimam die Dominico Paschæ annotavit, ut decli- "nata eadem die esse vicesimam primam crederet. Cujus "regulam distinctionis vos ignorasse probatur, quod[3] ali- "quotiens Pascha manifestissime ante plenilunium, id est "in tertiadecima luna, facitis. De patre autem vestro Co- "lumba et sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari, "et regulam ac præcepta cælestibus signis confirmata sequi "perhibetis, possim respondere; quia multis in judicio dicen- "tibus Domino, quod in nomine Ejus prophetaverunt, et dæ- "monia ejecerunt, et virtutes multas fecerunt, responsurus "sit Dominus quod nunquam eos noverit. Sed absit ut hoc de "patribus vestris dicam, quia justius multo est de incognitis "bonum credere quam malum.

S. Matt. vii. 22.

"Unde et illos Dei famulos, ac Deo dilectos esse non nego, "qui simplicitate rustica, sed[4] intentione pia Deum dilexerunt. "Neque illis multum obesse reor talem Paschæ observantiam, "quamdiu nullus advenerat qui eis instituti perfectioris de- "creta quæ sequerentur, ostenderet: quos utique credo, si "qui tunc ad eos catholicus calculator advenisset, sic ejus "monita fuisse secuturos, quomodo[5] ea quæ noverant ac didi- "cerant, Dei mandata probantur fuisse secuti. Tu autem et "socii tui, si audita decreta sedis Apostolicæ, immo univer-

[1] *egisse*] legisse, E. O., Capgr.
[2] *ut*] in, O.
[3] *quod*] O.; et, Capgr.
[4] *sed*] et, Capgr.
[5] *quomodo*] quando, O.

" salis ecclesiæ, et hæc[1] scriptis confirmata sequi contem- " nitis, absque ulla dubietate peccatis. Etsi patres tui " sancti fuerint, numquid universali quæ per orbem[2] est eccle- " siæ Christi, eorum est paucitas uno de angulo extremæ in- " sulæ præferenda? Etsi sanctus erat ac potens virtutibus " ille Columba vester, immo et noster, si Christi erat, num " præferri potuit beatissimo Apostolorum principi, cui Do- " minus ait, '*Tu es Petrus, et super hanc petram*[3] *ædificabo* " '*ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus* " '*eam; et tibi dabo claves regni cælorum*'?" Beda, iii. 25. S. Matt. xvi. 18.

Hæc perorante Wilfrido, dixit rex, "Verene, Colmane, hæc " illi Petro dicta sunt?" Qui ait: "Vere, rex." Et ille, " Habetis," inquit, "vos proferre aliquid tantæ potestatis " vestro Columbæ datum?" Et ille, "Nihil." Rursum rex, " Si utrique vestrum," inquit rex, "in hoc sine ulla contro- " versia consentiunt, quod hæc principaliter [Petro] dicta; et " ei claves regni cælorum sint dati a Domino?" Responde- runt, "Etiam." At ille ita conclusit, "Et ego vobis dico, " quia[4] hic est ostiarius ille, cui ego contradicere nolo;[5] sed " in quantum novi vel valeo, hujus cupio in omnibus obedire " statutis, ne forte me adveniente ad fores regni cælorum, " non sit qui reseret, averso illo qui claves tenere probatur." Hæc dicente rege, faverunt omnes, et abdicata minus perfecta institutione, ad ea quæ meliora cognoverant, se transferre fes- tinabant. Oswi's summing up.

Finito autem conflictu, Colmanus Lindisfarnensis epi- scopus, videns spretam suam doctrinam, sectamque esse de- spectam, assumptis hiis qui sequi voluerunt, qui Pascha catho- licum, et tonsuram coronæ (nam et de hoc quæstio non minima erat) recipere nolebant, Scotiam regressus est, trac- [ta]turus cum suis, quid de his facere deberet. Cedda autem episcopus, relictis Scotorum vestigiis, agnita observatione catholici Paschæ, ad sedem suam rediit. Facta est autem hæc quæstio anno Domini sexcentesimo sexagesimo quarto. Beda, iii. 26. Colman retires to Scotland.

Vir autem Domini Wilfridus apud omnes venerationi habitus, a rege Alfrido et tota plebe ad pontificatum Eboracensem eligitur; et licet toto annisu ne hoc fieret resistere temp- taret, importunitate omnium tandem victus, ad Gallias mit- titur consecrandus. Quo ibi moram trahente, Oswi rex, malorum instigatione circumventus, Ceddam ab- Eadmer, cap. xi. Wilfrid is made bishop of York.

---

[1] *hæc*] literis et, *ins.* E. O.
[2] *orbem*] orbes, Capgr.
[3] *petram*] etc., E.
[4] *quia*] E. O.; quod, Capgr.
[5] *nolo*] The passage from "sed" to "voluerunt" is omitted in E. O.

batem Lestingai Eboracensi ecclesiæ præfecit. Wilfridus tandem ad patriam rediens marina tempestate in regionem Australium [Saxonum] paganicis erroribus detentam projicitur. Fluctibus vero in sinus suos illico retractis, pagani indigenæ advolant, navem et omnia quæ in ea erant in jus suum vindicant, et aut captivitate aut morte sibi resistentes obstinato corde involvere proponunt. Quo cognito, vir Dei copiosum eis pecuniarum thesaurum[1] obtulit; et ut ab intentione sua recederent postulatione humili admonuit. Cumque illi ferociores effecti a proposito nullatenus revocari possent, pontificis socii, præmissa ad Deum prece, arma arripiunt, magis volentes bello occumbere, quam ignava captivitate longioris vitæ spatia servando producere. Paganis itaque tela dirigentibus, sacerdotum princeps idolorum in tumulo excelso suis incantationibus quasi suos benedicendo confortare, et viri sancti socios maledicendo enervare satagebat. Et, ecce! juvenis quidam, Wilfridi minister, funda lapidem jecit, et magum in frontem percutiens extinxit. Insurgentibus ergo acerrime paganorum insultibus, Wilfridus ad preces se prosternit. Domino autem pro Suis pugnante, inimica manus confusa ét victa discedit. Cumque tertio victi, se ad quartum prælium pararent cum rege suo, meritis sancti viri multo ante horam mare effluxit, navem extulit, et quinque suorum solum occisis, sanctum Dei in Sandicum portum prospere evexit.

The storm off Sussex. Eadmer, cap. xiii. And the fight with the pagans.

Et audiens Ceddam sibi subrogatum, placido vultu et hilari pectore Ripum perrexit, ibique servitiis Dei intentus, per aliquod[2] tempus in secretiori habitaculo mansit. Instantia tandem regis Canciæ, Canciam adiit[3] et per tres annos ibidem prædicans ministros ecclesiæ ordinavit, et recte vivendi ordinem instituit. Adveniente autem de Roma archiepiscopo Theodoro in Angliam, ab Apostolica sede misso, Wilfridus, Cedda expulso, sedi suæ restitutus est. Qui statim ecclesiam in honore Beati Petri Apostoli a fundamentis construxit.

Wilfrid retires to Ripon, on finding Chad in his place. Eadmer, cap. xiv. Works in the diocese of Canterbury.

Cum autem populo prædicaret, die quadam mulier quædam, nimio dolore afflicta, filium suum defunctum

Restores a dead child to life.

---

[1] *pecuniarum thesaurum*] copiosam pecuniam, E. O.

[2] *aliquod*] aliquot, E. O.

[3] *Canciæ*] E. O.; Cantuariæ, Capgr.

in ulnis bajulans, coram sancto episcopo se prostravit; et ut filium resuscitaret amaris fletibus instanter rogavit. Mox episcopus solo prostratus, et faciem lacrymis profusus orationem fudit, dicens, "O, Domine Deus, Pater "Omnipotens, non ad merita mea, sed ad Tuæ pietatis opera, "precor, placatus attende; et ærumnis hujus mulieris opem "Tuæ consolationis impende, restituendo sibi incolumem filium "suum, per Jhesum Christum, Dominum nostrum, unigenitum "Filium Tuum." Quo dicto surrexit puer vivus et matri incolumis redditur. Eadmer, cap. xix.

Hic sanctus episcopus Divinis obsequiis pervigil insistens, corpus suum, quod ab omni contagione ex utero matris suæ mundum custodierat, tam vigiliis quam frigoribus mire afficiebat, singulis illud noctibus aqua frigida tingens, nec prius ab hac consuetudine cessavit, quam Johannes Apostolicæ sedis antistes eum pro ætatis suæ gravitate huic proposito juberet finem imponere. Non hunc ardor æstatis, non frigus hyemis ab instantia cœpti operis Dei retrahere valebant. Si quando aliqua deliciarum quovis eventu, et hoc summa cum parcitate in escam sumebat, id ipsum in se postmodum gravi inedia vindicabat. Idem, cap. xxiii.

In Hagustaldensi oppido ecclesiam miro opere fecit, et in honore Sancti Andreæ Apostoli dedicavit. Ubi dum cæmentarii superiora parietis linirent, unus eorum in præceps corruit, et contritis omnibus membris quasi mortuus jacuit. Vir autem Domini absens, et in spiritu hoc videns, in lachrymas solutus assidentibus quod[1] evenerat ex ordine pandit. Mox illuc pergens, ad tactum ejus pristinam receperunt membra sanitatem. Idem, cap. xxiv. Builds Hexham. A miracle there.

Acceperat autem rex Egfridus, qui Oswi successerat, uxorem nomine Etheldredam, quæ in voto virginitatis potius hanc vitam transigere proposuerat, quam aliena libidine violari. Juncta est tamen regi præfato lege conjugali, non conjunctione carnali. Cujus rei gratia Beatum Wilfridum, tam per se quam per alios rex convenit, orans et obsecrans quatenus reginæ persuaderet, ut, omisso virginitatis proposito, regiæ voluntati assensum præberet. Ille tamen non consentiens vigilanti animo procurabat, ne qua femineæ mentis inconstantia propositum virginitatis postponeret,[2] et terrenis ille- Eadmer, cap. xxv.

---

[1] *quod*] quid, E.

[2] *postponeret . . . posset et factum*] om. E. O.

Eadmer, cap. xxv. cebris animum devicta supponeret. Sua enim erat industria ut virgo divortium quæreret, quatenus libertate potita sæculum relinquere, et Regi æterno feliciter inhærere posset. Et factum est ita. Nam cum regi constaret nullo illam pacto a proposito posse mutari, licet invitus, concessit ut relicto sæculo, sicut volebat, virginitatis velamen acciperet.

Idem, cap. xxvi. Ermenburgis vero, quædam mulier nobili orta progenie, regali conjugio copulatur. Per hanc[1] enim diabolus odium, quod contra virum Dei habebat, exercet, animum illius injectis quibusdam[2] simultatibus adversus eum inflammat. Quamobrem gloriæ dignitatique ipsius invidere cœpit, et quonam modo eum dignitate sua spoliare, ac spoliatum abjicere posset occasiones quærere. Exposita tandem regi divitiarum viri Dei abundantia, cœnobiorum multitudine, ædificiorum magnitudine, subditorum principum turba, intulit, "Et quid "amplius ipse tibi, quam tu sibi? Totum regnum tuum episco"patus ipsius est. Et si tua potestas ejus potestati comparatur, "minor est. Terminus enim imperii tui suis finibus coartatur. "Terminus autem episcopatus ejus tuos fines progreditur "auctoritate et transcendit. Fateor enim, fidelibus tuis et "amicis est timendum, ne si aliquando inimici tui contra te "arma susceperint, ipse, quam prædicat pacem sequendo, suos "ab armis immunes retineat, tuque tuorum paucitate inimicis "inferior victus occumbas. Eapropter ne forte in ipso "negotii actu tua virtus decidat, quæ obsunt cautus præ"ordina. Tui enim honoris nullatenus esse potest, non dico "superiorem, sed parem te quempiam in regno tuo habere." Talibus rex verbis turbatus, melius suis rebus consuli non posse putavit, quam viro Dei suis omnibus privato, episcopatus ejus in plures episcopatus divideretur.

Idem, cap. xxvii. Et cum præter consensum Cantuariensis archiepiscopi hoc fieri non valeret, verba malignæ accusationis Theodoro archiepiscopo mandat, et ad suæ voluntatis effectum deceptum inclinat. Venit ergo ad regalem curiam Theodorus, sua auctoritate regiam voluntatem super Wilfrido impleturus. Protinus autem in locum ejus tres episcopos, eo absente, ordinavit, Bosam ecclesiæ Eboracensi, Eatam Lindisfarnensi, Tunbertum Hagustaldensi, et non multo post Trunwinum ad provinciam Pictorum in loco qui Candida Casa dicebatur, quæ tunc temporis Anglorum imperio erat subjecta.

Beda, H. E. iv. 12.

Eadmer, cap. xxvii. Quo audito Wilfridus admiratione maxima ductus, hilari

[1] *Per hanc*] Post hunc, E. | [2] *quibusdam*] om. O.

corda, alacri vultu, modesto gressu regis palatium adiit, causam negotii perquisiturus. Cui hoc modo Theodorus dixit, "Nec te inpræsentiarum alicujus criminis admissione notamus,[1] nec tamen statutum de te judicium hac vice mutabimus." Hic auditis, ad Apostolicam sedem statim appellavit, et pro eorum injustitia indignatus, reflexo gressu aulam egredi cœpit. Et intuens quosdam satis fædo suis casibus insultare cachinno, "O," inquit, "filii, felici prosperitate ducatis tempora longa. Sed noveritis quamtocius sors infesta resolvet hæc gaudia vestra; nec prius hunc annum transire videbitis, quam istas quas super me derisiones habetis, acerbo mærore luatis." Et factum est ita, nam conserto gravi prælio inter Egfridum et Ethelredum regem Merciorum juxta fluvium Trentam, occisus est Elfuinus frater regis Egfridi, ex cujus morte omnis lætitia, quam de expulsione Wilfridi habuerant, justo Dei judicio in tristitiam conversa est. Eadmer, cap. xxvii.

Et cum mare intrasset, mutato vento Frisiam pulsus, verbum Dei ibidem prædicans, multa hominum millia ad fidem Christi convertit. Erat autem[2] terra illa magnæ salsitatis, sterilitatis, et ad incolendum magnæ incommoditatis. Verum eadem gente fidem Christi suscipiente, terræ salsitas in dulcedinem, sterilitas in fertilitatem commutatur. Idem, cap. xxviii. Wilfrid's work in Friesland.

Interea mittuntur de Anglia nuntii cum muneribus[3] ad Franciam, ut virum Dei Wilfridum ferocissima[4] morte interimerent. Verum Ebroinus[5] quidam,[6] regalis curiæ princeps, literas cum muneribus regi Frisiæ direxit, petens ut beatum[7] Wilfridum episcopum,[7] omnibus bonis spoliatum, crudeli morte necaret. Sed rex non acquiescens, literas cum indignatione igni injecit, et legatos absque honore dimissos statim remeare præcepit. Eadmer, cap. xxix. Plots against Wilfrid.

Perrexit post hæc Wilfridus in Franciam, et a Dagoberto rege[8] cum maximo honore susceptus est, utpote qui ipsum quondam exulem, et ad Hiberniam maris tempestate projectum, et ad se demum adductum, magna benignitate aliquandiu secum tenuit, et ab omni periculo protexit. Wilfrid is entertained by king Dagobert in France.

Wilfridus, necessariis rebus a Dagoberto rege assumptis, a curia recessit, et Campaniæ ducem adiens, nobiliter sus- Idem, cap. xxx.

[1] *notamus*] vocamus, E.

[2] *autem*] enim, E.

[3] *cum muneribus*] Om. E. O.

[4] *ferocissima*] fera, E. O.

[5] *Ebroinus*] E. O.; Ebronius, Capgr.

[6] *quidam*] Om. E. O.

[7] *beatum episcopum*] Om. E.

[8] *rege*] Om. E.

Eadmer, cap. xxxi. Wilfrid goes to (Berther) Campaniæ dux. His address to Wilfrid.

ceptus est. Qui post exhibita veræ caritatis et humanitatis officia, cum homine Dei residens narrare cœpit ei, qualiter inimici ejusdem voluerunt eum perdere, et se ad internicionem ejus oblatis muneribus inflectere. "At ego," inquit, "non "immemor quid fidelitatis et amicitiæ quondam in pagano "quodam rege repererim, cum de patria mea pulsus[1] apud "eum exularem, nolui minus fidelis inveniri Christianus tibi "Christiano, quam homo paganus extitit mihi homini Christi-"ano. Siquidem rex Hunorum gentilis, cum causa tuendæ "meæ salutis me secum degentem retineret, iniit mecum "fœdus in nomine deorum suorum, quod me nunquam ini-"micis meis quavis occasione proderet. Post aliquot vero "dies nuntiis ad se ex parte inimicorum meorum venientibus, "et ingentem pecuniam pro interitu meo sibi pollicentibus; "'Dii,' inquit, 'vitam meam succidant, si ego pro quovis "'lucro terreno vobis cedens, initum fœdus quoquo modo "'dissolvero.' Si ergo homo infidelis, ut falso deo suo fidus "existeret, fœdus rumpere noluit, ego gratia Christi fidelis, "fidem quam vero Deo promisi, violabo ullius[2] terreni com-"modi causa? Absit. Immo in Sua fide te suscipio, et si "quid in meis affectuosius amas, accipias, utaris, possideas."

Eadmer, cap. xxxii. Wilfrid at Rome.

Tandem Romam veniens, coram papa Agathone præsentibus accusatoribus causam suam ita modeste promovit, ut nec Theodorum archiepiscopum accusaret, nec innocentiam propriam fluctuare permitteret. Dixit ei, "Domine papa, quid est[3] quod Theodorus in mea sede "sua auctoritate, me superstite et non consentiente, "tres episcopos ordinavit? Quem quia[4] ab hac sede "directus est, accusare supersedeo." In concilio enim contra eos qui unam in[5] Christo voluntatem atque operationem dogmatizabant fidem suam et provinciæ suæ declaravit. Cumque catholicus inventus fuisset, et sine causa sacerdotali dignitate privatus, placuit ut et Romanæ[6] sedis decreto in episcopatum restitueretur, et in monimentum suæ catholicæ fidei ejusdem synodi gestis hoc scriptum insereretur "Wilfridus Deo amabilis, episcopus Eboracæ civitatis,

---

[1] *pulsus*] Om. E.
[2] *ullius*] O; nullius, E. Capgr.
[3] *ei, Domine papa, quid est*] E.; enim domino papæ quidem, Capgr.; enim *for* ei, O.
[4] *Quem quia*] E. O.
[5] *in*] E. Capgr.; cum, O.
[6] *Romanæ*] E. and Capgr.; ratione, O.

" Apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate " de certis incertisque rebus absolutus, et cum aliis centum " viginti quinque coepiscopis in synodi judiciaria sede constitu- " tus, pro omni aquilonari parte Britanniæ et Hiberniæ, quæ ab " Anglorum ac Britonum, necnon Scotorum et Pictorum genti- " bus incoluntur, veram et catholicam fidem confessus est, et " cum subscriptione sua corroboravit.[1]"

Eadmer, cap. xxxii. Wilfrid in synod.

Apostolico igitur et synodali decreto in episcopatum restitutus, acceptisque ab Apostolica sede literis regi Egfrido et archiepiscopo Theodoro de sui status redintegratione directis, versus Angliam regressus est. Cumque ad Galliam venisset, ecce latronum manus ad interficiendum parata, viro Dei non grata processione occurrit. Erant enim qui regi Dagaberto insidias tetenderant, eumque nuper gladio in inguine merso necaverunt. Occurrentes ergo[2] viro Dei, inter cætera dixerunt, 'Delator,' inquiunt, patriæ, petulans et moribunde viator, tu quidem jampridem Gallica sceptra violasti, Gallicam libertatem in servitutem redegisti, cum tyrannum juste a nobis jam olim exulatum tua instantia in regnum restituisti. At ipsius quidem crudelitas justa morte punita, te quoque, maximum illius fautorem, eadem morte puniendum fore decrevimus. Procumbe igitur, pestifer, procumbe, et digna ultione multatus, eidem quam contra nos fovisti morti succumbe. Wilfridus ait, " Si non jure," inquit, " feci cum regem regno injuste expulsum, quantum in me " fuit, hereditariæ dignitati præfeci, et hoc ita penes se esse " justissimi Judicis æquitas habet, fateor, pœnas justæ ultionis " promptissime suscipiam. Quod si nequaquam hoc in facto " contra jus, sed cum jure feci, velut ipsa meæ innocentia " mentis mihi testatur, eo libentius, si vultis occidere, mori " desidero, quo me pro justitia occisum martyrii gloria coro- " nandum fore considero." Ut autem viderunt virum tanta mentis constantia niti, nimio terrore perculsi arma projiciunt, et terræ procumbentes veniam postulando viri vestigia osculis petunt. Data itaque benedictione, cum suis episcopus prospero itinere Angliam regressus est.

Idem, cap. xxxiii. Wilfrid sets out for home.

He falls among robbers in France,

and overcomes them by words.

Cumque in conventu nobilium causam suam viva voce defenderet, falsoque se accusatum, ac injuria degradatum libera protestatione ostenderet, rex tamen maluit in sua pertinacia contra æquitatem perdurare, quam æquitatis ratione suam pertinaciam mitigare. Literas papæ tumido fastu de-

Eadmer, cap. xxxiv.

[1] *corroboravit*] roboravit, E. O. | [2] *ergo*] Om. E. O.

Eadmer, cap. xxxiv. Wilfrid is treated with ignominy.

spexit, irrisit, et a se procul abjecit, omnesque nobiles unanimi contra Sanctum conspiratione insurgunt, ac multis contumeliis afficiunt, et a regis conspectu avulsum carceris imo detrudendum arripiunt. Ermenburgis autem regina, bonorum omnium persecutrix, et hujus scismatis auctrix, capsulam reliquiarum de ipsius collo abstulit, eumque feminea loquacitate derisum abjecit.

Eadmer, cap. xxxv. His address to his friends.

Vir autem Dei ad suos conversus, ait, "Non vos hæc "quæ nobis ingeritur injuria turbet, nec a veritatis tramite "quoquo modo dejiciat. Præ oculis semper habete, qui vo- "luit in Christo pie vivere, necessario tribulationem pati "oportere. Nemo enim coronatur nisi qui contra diabo- "lum studuerit legitime decertare." Et ecce! qui eum manibus stringebant acriore furore ex verbis ejus accensi, eum tenebroso vinctum in carcere detruserunt.

Is put in prison.

Idem, cap. xxxvi.

Inter hæc, uxor præfecti qui Sanctum in custodia habebat, acerrimo languore correpta, ad extrema vitæ perducitur. Sed cum episcopus solutis nexibus ad eam perductus esset, aquam benedixit, et super eam spersit, nec prius aqua infirmantis membra tetigit, quam, omni languore depulso, mulieri perfecta sanitas rediit. Præfectus autem misit ad regem cum hoc miraculum vidisset dicens, "Per salutem et "regnum tuum te[1] adjuro, quatinus sacerdotem Domini Wil- "fridum a me diutius detineri non facias, quia fateor melius est "mihi mori, quam in eum aliquid injuriarum ulterius exercere. "Quod si hac adjuratione despecta in sententia tua persistere "mavis, me simul cum eo tormenta et mortem velle magis "subire cognosce, quam eum in tormentis habere." Ad hæc rex, vehementer iratus, jussit Sanctum duci ad alium præfectum, utpote fortiorem, præcipiens ut compedibus et vinculis fortiter astrictum arctiori[2] custodiæ manciparet. Cumque hoc implere tentaret, rupta vincula dissiliebant, aut certe colligari non valentia diffusa cadebant; et eo minor ligandi potestas extiterat, quo ad ligandum hostilis feritas immanius sæviebat.

His keeper refuses to retain him in custody.

He is sent elsewhere.

Eadmer, cap. xxxvii.

Dum hæc agerentur, regina nimio fastu tumens, raptis abutens reliquiis, ira Dei correpta, dæmonio vexatur.

He cures the queen of a disease.

Quod cum rex a sapientibus propter illatam Wilfrido injuriam factum cognosceret, Sanctum a nexibus solutum terram suam exire præcepit. Volens autem servus Dei bonum pro malo reddere, oravit ad Dominum, et reginam dæmone fugato sanitati restituit.

---

[1] *te*] Om. E. O.

[2] *arctiori*] acriori, E.

Pergens itaque versus partes australes a quodam Brithwaldo fratre regis Merciorum Ethelredi honorifice suscipitur, et quæ necessaria illi erant benigne impendebat. Invidia tamen diaboli sic illum tandem infecit ut militem Christi munificentia exutum a se suisque omnibus eliminari fecit. Timebat enim fratris offensam, qui sororem regis Egfridi habebat uxorem. Sicque multipliciter afflictus et injuriatus, quo magis adversitatibus feriebatur, eo amplius ad opera Dei et patientiam se parabat. Venit tandem ad curiam regis Kentwini et satis humane suscipitur, sed quemadmodum alias, sic et ibidem dæmonis instinctu femineas passus est iras. Siquidem regis uxor erat soror Ermenburgis, malorum fere omnium, quæ viro Dei acciderant, auctricis. Hæc igitur Wilfridum multis injuriis afflictum a suis finibus expelli fecit. Eadmer, cap. xxxviii. Wilfrid is banished, and visits various courts.

Perrexit ergo ad provinciam Australium Saxonum, quæ paganicis erroribus adhuc serviebat, et verbum fidei ministrabat. Erat autem rex gentis illius, Ethelwalcus, suggerente rege Merciorum Wlfero, baptizatus non multo ante in provincia Merciorum, a quo de fonte egressus loco filii susceptus est; in cujus signum adoptionis dans illi provincias, Vectam scilicet insulam, et quandam provinciam in gente Occidentalium Saxonum donavit. Itaque multum gaudente rege primos provinciæ duces ac milites baptizavit, et presbyteri sui cæteram plebem sacro fonte abluebant. Eadmer, cap. xxxix. Wilfrid in Sussex.

Erat enim ibi monachus quidam de natione Scotorum, nomine Diculus, habens monasterium permodicum in loco qui vocatur Bosenham, silvis marique circumdatum; et in eo fratres quinque vel sex in humili et paupere vita Domino famulantes. Nullus tamen provincialium ante viri Dei Wilfridi adventum eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat audire. Dicul's monastery at Bosenham.

Tribus enim ante adventum ejus annis pluvia illis in locis non descenderat, quamobrem fames plebem invaserat, ac impia nece prostraverat. Sæpe enim quadraginta aut plures, inedia macerati, ad mare procedebant, et junctis manibus absorbendi fluctibus se demergebant. Verum primo die quo fidem gens illa suscepit, pluvia copiosa descendit, et terra refloruit. The famine there.

Docuit autem eos piscando victum quærere. Nam piscandi peritia genti nulla, nisi tantum ad anguillas, inerat. Re- Eadmer, cap. xl.

Eadmer, cap. xl. Wilfrid teaches the natives how to fish.

tibus igitur anguillaribus undecunque collectis, ab hominibus antistitis in mare mersis, diversorum generum pisces trecentos ceperunt, de quibus centum pauperibus distribuit, centum a quibus retia acceperat contulit, et centum sibi reservavit. Quo beneficio multum antistes cor omnium in suum convertit amorem; et libentius eo prædicante cælestia sperare cœperunt, cujus ministerio temporalia bona sumpserunt. Ibi enim ex dono regis Ethelwalchi terram octoginta septem familiarum, ubi suos homines, qui exules vagabantur, reciperet, vocabulo Seleseia, id est insula Vituli Marini, suscepit, et monasterium ibi fundavit. In qua possessione utriusque sexus ducentos quinquaginta baptizavit, et a jugo servitutis humanæ absolvit.

Selsea. Idem, cap. xli.

Interea superveniens cum exercitu Cedwalla, de regis genere Gewissorum, id est Occidentalium Saxonum, cum exularet a patria sua, interfecit regem Ethelwalcum, ac provinciam illam sæva cæde et depopulatione attrivit.

Eadmer, cap. xlii. Caedwalla's victories and gifts to Wilfrid.

Post hæc vero cepit Cedwalla insulam Vectam, quæ eatenus erat tota idolatriæ dedita, ac tragica cæde omnes indigenas exterminare, ac suæ provinciæ homines pro his substituere contendit, voto se obligans, quamquam nondum regeneratus, quod si victor insulam subjugaret, quartam partem ejus, simul et prædæ, Domino daret. Est autem mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem Anglorum, mille ducentarum familiarum. Dedit ergo Cedwalla Sancto Wilfrido possessionem terræ trecentarum familiarum, qui totam insulam ad fidem convertit.

Beda, H. E., iv. 16. Caedwalla's treatment of the sons of Arvald.

Duo autem filii Arvaldi regis illius insulæ speciali sunt Dei gratia coronati. Nam imminentibus hostium irruptionibus, fuga lapsi sunt de insula, et in proximam Jutorum provinciam translati, cum occultandos se a facie regis victoris credidissent, proditi sunt, atque occidi jussi. Quo audito abbas Kynebertus in loco qui vocatur Redford, id est Vadum Arundinis, habens monasterium, venit ad regem Cedwallam, postulavitque ab eo, ut si necesse esset pueros occidi, prius eos liceret fidei Christianæ sacramentis imbui. Concessit rex, et ipse instructos eos verbo veritatis, ac fonte salutari ablutos, de ingressu regni æterni certos reddidit. Mox illi instante carnifice, mortem læti subiere temporalem per quam se ad vitam animæ perpetuam transituros esse non dubitabant.

Eadmer, cap. xliii.

Anno autem Domini sexcentesimo octogesimo quinto, rex Northamhumbrorum Egfridus temere exercitum ad vastandum

Pictorum provinciam duxit, et hostibus fugam simulantibus, in angustias inaccessibilium montium perductus, cum maxima sui exercitus copia, quam secum adduxerat, extinguitur. Anno vero præcedente idem Egbertus (sic) misso exercitu misere vastavit Scotorum et Pictorum gentem innoxiam et nationi Anglorum semper amicissimam, ita ut nec ecclesiis nec monasteriis manus parceret hostilis. Incolæ vero auxilium Divinæ pietatis invocantes, cælitus se vindicari continuis diu imprecationibus postulabant. Et quamvis maledici regnum Dei possidere non possunt, creditum est tamen quod hii merito impietatis suæ maledicebantur, ocius Domino vindice pœnas sui reatus luerent. Et quoniam rex noluit audire reverendissimum patrem Egbertum, ne Scotiam nihil se lædentem impugnaret, datum est illi ex pœna peccati illius, ne etiam anno sequente amicos suos et præcipue Beatum Cuthbertum, qui ipsum ab interitu revocare cupiebat, audiret. Ex quo tempore spes cœpit et virtus regni Anglorum fluere. Nam Picti et Scoti terram possessionis suæ quam tenuerunt Angli et libertatem receperunt, quam et tenuerunt per annos quadraginta sex, ut ait Beda, libro quarto, capitulo vicesimo quarto.[1] Tunc enim expulsi et occisi sunt Angli de provincia illa, et pars regni Berniciorum a mari Scotorum usque Twedam, usque tunc regibus Northanhumbrorum subjecta, omnino ablata est, nec usque ad nostram ætatem in statum pristinum et subjectionem, occulto Dei adversante judicio, redigi potuit.

Ecgfrith slain by the Picts. Beda, H. E., iv. 26.

Egfridus itaque, qui Sanctum Wilfridum nullo pacto in amicitiam suam dignatus est admittere, merito debuit eo despecto ab eisdem hostibus mori, quos prius ejus prece meruit suæ ditioni feliciter subjicere. Eadem enim hora qua rex gravi bello premebatur, Sanctus Wilfridus sacris Missarum sollemniis intendebat. Cumque dicto "Sursum Corda," responderetur, "Habemus ad Dominum," raptus in mentis excessum vidit Egfridum capite cæsum, morti succumbere. Et cum in Præfatione, "per Christum Dominum nostrum" diceretur, aspexit, et ecce! duo maligni spiritus animam regis ante ipsius oculos miserabiliter attulerunt, sicque horrendo gemitu suspirantem secum ad inferni claustra detulerunt.

Eadmer, cap. xliii.

Wilfrid's vision of Ecgfrith's death, &c.

---

[1] Cap. xxii., not xxiv.

Illico Accam presbyterum suum vocavit, et ei cuncta quæ viderat enarravit.

Eadmer, cap. xliv. Wilfrid and Theodore are reconciled.

Divulgata itaque regis morte Theodorus archiepiscopus Wilfridum ad se venire fecit, cui et dixit: "Fili, " immo virtutum meritis pater sanctissime, ego qui ad hoc " præ cæteris constitutus eram, ut omni injustitiæ, quæ in hoc " regno emergere posset, obviarem, propria fragilitate subactus, " plurimis tibi adversantibus, fateor multum peccando consensi. " Sed mihi culpam fatenti, et intimo corde pœnitentiam agenti, " pius, quæso, veniæ largitor assiste. Ultima nempe meæ, sicut " cernis, nunc, instant tempora vitæ, ac per hoc quod depre- " cor annue, et, suppliciter a me postulatus, intercede pro " me. Cui ille respondit: Et quidem multis me tribula- " tionibus, te consentiente, afflictum, pastor venerande, non " nescio; absit tamen, absit, ut hoc te malicia fecisse credi- " derim. Verum, ut æstimo, ea potius intentione fecisti, " quia volebas me per ipsas tribulationes in patientia exer- " ceri; quatinus angustiis actus, per iter patientiæ possem " perfectionis culmen attingere. Quapropter multo magis " tibi pro tua bona intentione grates agere debeo, quam tu " apud me inde veniam quærere; præsertim cum nunquam " venia rite petatur, nisi unde aliqua offensio contracta esse " putatur. Sed quoniam te circumquaque oculatum esse non " ignoro, perspicaciter atque subtiliter quæ sunt videnda te " considerare perpendo. Eapropter si putas te aliquid peccati " contraxisse in hiis quæ contra me fieri consensisti, quantum " mea interest libens indulgeo, et indulgens æterni super te " misericordiam Judicis venire supplici devotione deposco."

Eadmer, cap. xlv. Aldfrid recalls Wilfrid at Theodore's request.

Misit itaque Theodorus Alfrido regi Egfridi successori literas ut beato Wilfrido ex corde amicus fieret, eumque in sede de qua injuste depositus erat, recipere non differret. Qui statim Sanctum revocavit et ad suam cum honore ecclesiam remisit, sicque per quinquennium in sua sede in pace permansit. Verbis tandem delatorum rex accensus, in possessiones ejus subita cupiditate æstuare cœpit, et, postposito Dei timor, abstulit. Cui Wilfridus episcopali auctoritate contraire non timens, gravi contra se regem iracundia inflammavit. Unde factum est ut rex illum omnibus suis spoliatum de regno suo expelleret.

Another quarrel.

Qui ad regem Merciorum Ethelredum statim accessit, cujus instantia Brithwaldus archiepiscopus consilium convocavit Wilfridoque omnem fieri justiciam spopondit.

Eadmer, cap. xlvi.

Quidem tamen episcopi regiæ faventes voluntati in concilio virum Dei falsis calumniis exagitare, et quibus poterant

objectionibus perturbare cœperunt. Sed cum ad cuncta objecta rationabiliter respondisset, horror et ipsos inimicos invasit, dicentes, impium esse virum sanctum absque ullo certo crimine suis omnibus spoliari. Unde rex et archiepiscopus a nonnullis interpellati, monasterium quod apud Ripum construxerat, ea conditione concesserunt, ut illuc quietus sederet, et absque licentia regis septa ejus non exiret, nec curam episcopalis officii ulterius administraret. Quibus ipse ait: "Ego," inquit, "gradum sacerdotalem non dejiciam, "quia fateor me, quod licet indignus, opera tamen pontificatu "non mediocriter digna, adjutus Domini gratia, feci. Per "quadraginta annos quibus potui fidem Christi prædicavi, et "multos ab errore correxi, et membris ecclesiæ copulavi. "Hæc tamen non ego, sed Deus Ipse per me. Ritum eccle-"siasticæ observationis per Angliam Scotica traditione de-"pravatum, Apostolica fultus auctoritate, correxi. Præceptis "saltem Apostolicæ sedis, quæ me jam simili injuria accusa-"tum atque damnatum excusavere, et absolutum esse con-"stituere obtemperaretis, si nec pro amore, nec pro timore "Dei me quietum esse permittere vultis; sed, ut puto, illa "præcepta aut obliti estis, aut certe scita et cognita pro "nihilo ducitis. Quapropter, licet senio sim confectus, nove-"ritis tamen me Romæ coram Apostolica sede probaturum "esse calumnias, quas mihi imponitis pro regis indignatione, "veras non esse; nec minus vere me prædicaturum esse sciatis, "quali studio sacerdotale ministerium geratis, qui magis "vultis injustitiæ hominum favere, quam justitiam Dei "tenere."

A council about Wilfrid.

Wilfrid's speech.

Cum autem Wilfridus Romam venisset, a papa Johanne magnifice suscipitur, et coram papa ac multis episcopis causam suam exposuit, et firma ratione probavit. Unde communis judicii sententia, viri Dei innocentia comprobatur; atque accusantium falsæ calumniæ reprobantur. Juvit autem causam suam lectio synodi papæ Agathonis, quæ quondam in sui præsentia, cum in consilio episcoporum ipse medius resideret, acta est. Nam re exigente synodus eadem cum jussu papæ legeretur, ventum est ad illum locum, ubi scriptum erat, "Wilfridus, Deo amabilis episcopus Eboracæ civitatis, "Apostolicam sedem de sua causa appellans, et cætera." Quod ubi perlectum est, stupor audientes apprehendit. Et silente lectore cœperunt alterutrum requirere, quis ille episcopus Wilfridus esset. Tunc Bonifacius papæ consiliarius, et alii plures, qui eum viderant, dicebant ipsum esse episcopum, qui accusatus a suis, atque a sede Apostolica judicandus, nuper advenit Roman. Qui jamdudum, inquiunt, æque accusatus

Eadmer, cap. xlviii.

Wilfrid again at Rome.

huc adveniens, mox audita, dijudicataque causa, probatus est contra fas esse a suo episcopatu repulsus. Unde etiam tanti apud eum habitus est, ut ipsum in concilio quod congregarat episcoporum, utpote virum incorruptæ fidei et animi probi, residere præciperet. Quibus auditis, omnes, una cum papa, dixere virum tantæ auctoritatis, qui per quadraginta annos episcopatu functus erat, nequaquam damnari debere; sed absolutum ad patriam, utpote immunem ab omni culpa, cum honore redire. Scriptum est igitur regibus Anglorum, Ethelredo et Alfrido, ut si anathemate plecti nollent, illum sui episcopatus sede recipi absque retractione facerent. Famulus igitur Dei magnis Sanctorum reliquiis locupletatus, patriam remeavit.

His success there.

Eadmer, cap. xlix.

Wilfrid's sickness in France on his way home. Visited by the archangel Michael.

Cumque in partes Galliarum devenisset, subita infirmitate corripitur, ut ministrorum manibus in grabato portaretur. Quatuor tamen diebus et noctibus[1] similis mortuo jacuit, et quinta die, cum jam moriturus a suis plangeretur, Sanctus Michael Archangelus a Domino mittitur, per quem sanitati pristinæ restituatur; cui et ait, "Wilfride, concivis dignissime, "surge, quid jaces? Nam licet inter cives cælorum numereris, tamen propter orationem filiorum tuorum, hoc tempore "non morieris; et præcipue per merita et intercessiones "Beatæ Mariæ, genitricis Dei et perpetuæ virginis. Oravit "enim pro te quia quædam opera sibi placuerunt facta per "te. Scit nempe quid operis Petro feceris, quid fratri ipsius "Andreæ construxeris. Quapropter nunc quidem a morte "revocaberis, ac vitæ salutique restitueris. Sed paratus esto, "quia post quadriennium visitabo te. Patriam vero perveniens, "possessiones tibi ablatas recipies, et in pace tranquilla "finies vitam tuam." Quibus dictis angelus disparuit, et ille protinus quasi de gravi somno surrexit, sedit, apertisque oculis circa se choros psallentium, flentiumque fratrum aspexit; modicum suspirans, ubinam esset Acca presbyter interrogavit. Qui statim vocatus intravit, et videns eum melius habentem, ac loqui valentem, flexis genibus cum omnibus qui aderant fratribus Deo gratias egit. Tunc pontifex, ad Accam presbyterum conversus, quæcunque viderat retulit, tremenda illum adjuratione constringens, ne quamdiu viveret hanc visionem cuiquam revelaret.

His recovery.

Wilfrid's reception at home.

Tunc Wilfridus Britanniam intrans et perlectis in conspectu nobilium litteris papalibus a Brithwaldo archiepiscopo et Ethelredo, quondam rege, tunc vero

---

[1] *et noctibus*] Om. E.

Bardeneiæ abbate, honorifice susceptus est. Ethelredus enim accitum Conredum, quem pro se regem fecerat, hortatur eum ut servum Domini ex animo semper coleret, et diligeret, ac foveret, et contra omnes adversarios indefessus ei propugnator existeret. Eadmer, cap. l.

Alfridus autem rex, ambagibus quibusdam objectis, nitebatur ostendere sibi penitus non esse possibile quod præcipiebatur explere. Verum secreta cordium Dei sapientia scrutans, nequitiam ejus examinavit, et corpus illius acri doloris molestatione sic debilitavit, ut omnium membrorum officio destitueretur. Qui cum se mori cognosceret, adhibitis testibus promisit, quod si Deus sibi vitam concederet, et jussis Apostolicis obediret, et Wilfrido omni tempore inclinaret se, et eum diligeret. Sed ipse quidem a vita recessit, et Eadulphus quidam in regnum successit, qui nuntiis Wilfridi sibi missis ita respondit: "Per meam," inquit, "salutem juro "quia nisi infra spatia sex dierum a regno meo discesserit, "quoscunque de suis invenire potero, vita privabo." Facta autem contra regem conjuratione, regno quod duobus mensibus tenuit depellitur. King Aldfrid's death.

Post quem regnante Osredo filio Alfridi, Wilfridus in sedem suam receptus est. Cujus familiari amicitia rex magno affectu copulatus, per totum regnum præcepit, quatinus nemo illi[1] in quocunque negotio contrairet; sed sicut famulo Dei per omnia omnes obedirent. Et factum est ita. Eadmer, cap. li. Wilfrid has peace under Osred.

Transactis autem quatuor annis, gravi corporis languore sanctus episcopus invaditur, et fatigatus lecto recipitur. Difficile est enim proferre quot infirmi per eum infirmum sint ab omni infirmitate sanati, quot dæmoniaci liberati, paralytici solidati, cæci illuminati, surdi mutique curati, quot aliis calamitatibus afflicti, operante Deo, per eum magnifice saluti restituti. Idem, cap. lii. Wilfrid's last illness.

Congregatis tandem fratribus ait, "Gratia Divini amoris "ut in vobis jugiter maneat, fratres carissimi, tota virtute "operam date. Quam gratiam ut feliciter mereami obtinere, in "fraternum amorem in omnes studiose exercere studete, "Nihil sit quod vos a caritate seducat, ne ab ea quæ in "Christo est sinceritate cadatis. Maligni insidiatoris, quos "fidelibus tendit,[2] laqueos nostis; quæ figmenta, sicut a me "sæpius audistis, omni sollicitudine cavete, et, prout me facere Idem, cap. liii. His parting address.

---

[1] *illi*] E. O.; sancto episcopo, Capgr.

[2] *tendit*] Om. O.

"vidistis, a vobis procul abjicite. Hæc facite, et Deus pacis erit "vobiscum. Et nunc, fratres carissimi,[1] nolite moras inferre "migranti. Vos enim olim me ad vitam euntem revocastis, "sed modo parcite,[2] quæso. Juvat enim me, deposito carnis "onere, Agnum Dei sequi." His dictis a fratribus circa se psallentibus, cum pervenirent ad versum Psalmi centesimi tertii "Emitte spiritum tuum, et creabuntur," spiritum suum in manus Creatoris feliciter emisit, octavo kal. Maii, anno Domini septingentesimo nono, vitæ ejus septuagesimo quinto, episcopatus vero anno quadragesimo quinto,[3] et in monasterio, quod ipse apud Ripum a fundamentis construxerat, honorifice sepelitur.

His death.

The miraculous light on his year-day.

Anno autem depositionis ejus transcurso, cum maxima multitudo populi excubias circa sepulcrum ejus celebratura conveniret, aspiciunt, et ecce! lux cælitus ab oriente demissa totum locum miro splendore irradiavit, omnemque noctis et tenebrarum horrorem sua præsentia effugavit. Quod videntes qui aderant magna lætitia et gaudio repleti sunt.

Eadmer, cap. lvi. Miracles.

Magnitudo enim signorum quam ad corpus ejus de die in diem Dominus operari non desinit, merita ipsius longe lateque declarabat, et insigni fama permotos ad memoriam illius innumeros populos[4] aggregabat.

Archbishop Odo visits Ripon. Eadmer, cap. lvii.

Processu vero temporis circa annum Domini nongentesimum quinquagesimum nonum, archiepiscopus Cantuariensis Odo, Eboracensem provinciam adiens, apud Ripum pergit, monasterii beati Wilfridi desolationem consideraturus, et horrida solitudine visa lacrymis genas suas rigare cœpit. Ante illa enim tempora hostilis Danorum incursus ipsam provinciam, demeritis incolarum exigentibus, occupavit, multa millia hominum interfecit, et omnia loca monasterio Sancti Wilfridi circumjacentia ad instar solitudinis devastavit. Monasterium ipsum pervasum ac dirutum, ferarum ac jumentorum sordibus extitit ignominiosum; corpus antistitis sancti omni honore privatum, inter ipsas sordes primo sepulturæ suæ loco mansit immotum. Sanctus vero Odo, præmissa supplicatione ad Deum, quod diu mente tractaverat opere implere satagebat. Nam statuto die terram ubi corpus sancti Wilfridi sepultum jacebat aperuit, omnia ossa reverenter cum pulvere levavit, et Cantuariam secum cum maximo

And removes Wilfrid's remains,

---

[1] *carissimi*] mei, E. O.

[2] *parcite*] projicite, E.

[3] E. and O. omit the last paragraph.

[4] *populos*] om. E.

honore et lætitia transferunt. Nec tamen locus quem ipse Beatus Wilfridus episcopus, dum in corpore degeret, præ cæteris amavit, ipsis reliquiis penitus privatur, aliquanta earum pars ab eis est cum pulvere in loco dimissa, atque in loco convenienti reposita. leaving a very few behind.

Sanctus itaque Odo venerabilis Beati Wilfridi reliquias quas adduxerat in majori altari, quod in honore Domini nostri Jhesu Christi sacratum erat, collocavit. Cum enim in illo loco multis annis servarentur, Omnipotentis Dei tandem occulto judicio civitas Cantuariorum fere tota igne crematur, ecclesiaque Christi eodem incendio conflagratur. Cujus conflagrationis anno tertio Lanfrancus Cadomensis abbas, archiepiscopus Cantuariensis consecratus, quidquid ipsius ecclesiæ vetusti operis resederat, nova omnia constructurus, evertit. Cum prædictum altare subverteretur, reliquiæ Beati Wilfridi repertæ, ac levatæ sunt, atque in scrinio collocatæ. Verum cum post aliquot annos fratrum voluntas in eo consentiret, ut magis fixo loco clauderentur, sepulchrum eis in aquilonari parte altaris factum est, et in eo sunt quarto idus Octobris inclusæ. He takes them to Canterbury. They are afterwards translated again.

III.

LECTIONES DE VITA SANCTI JOHANNIS, EPISCOPI ET CONFESSORIS.

[MS. Gray's Inn, 3, ff. 42–4.]

In principio regni Alfridi Nordanhimbrorum regis, fratris scilicet Egcfridi, et in regno successoris, qui et ipse Oswi filius fuit, defuncto Eata episcopo, Johannes, vir sanctus, Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit. De quo plura virtutum miracula qui eum familiariter noverunt, dicere solent, et maxime vir reverentissimus ac veracissimus Bertunus, quondam diaconus ejus, nunc abbas monasterii quod vocatur in Derauda, id est in silva Derorum; e quibus aliqua memoriæ tradere commoda duximus. Beda, H. E. v. 2.

Est mansio quædam secretior, nemore raro et valle circumdata, non longe ab Hagustaldensi ecclesia, id est unius ferme miliarii et dimidii spatio, interfluente Tina amne separata, habens climitorium[1] Sancti Michaelis Archangeli, in qua vir Dei sæpius, ubi opportunitas arridebat temporis, et maxime in Quadragesima, manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietus operam dare consueverat.

Cumque tempore quodam, incipiente Quadragesima, ibidem mansurus adveniret, jussit suis quærere pauperem aliquem majori infirmitate vel inopia gravatum, quem secum habere illis diebus ad faciendam elemosinam posset; sic enim semper facere solebat.

Erat autem in villa non longe posita quidam adolescens mutus, episcopo notus, nam sæpius ante illum percipiendæ elemosinæ gratia venire consueverat, qui nec unum quidem sermonem unquam profari poterat; sed et scabiem tantam ac furfures habebat in capite, ut nullus unquam capillorum ei in superiore parte capitis nasci valeret, sed tantum in circuitu horridi crines stare videbantur. Hunc ergo adduci ad se The cure of the dumb man near Hexham.

---

[1] *climitorium*] cœmeterium, Beda.

præcepit episcopus, et ei in conseptis ejusdem mansionis parvum tugurium fieri præcepit in quo manens quotidianam ab eo stipem acciperet.

[Lectio II.]

Beda, v. 2. Cumque una Quadragesimæ esset impleta septimana, sequente Dominica jussit ad se intrare pauperem. Ingresso autem eo linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere jussit; et apprehendens eum de mento, signum sanctæ crucis linguæ ejus impressit. Qua signata, revocare in os, loquique illum præcepit, "Dicito," inquiens, "aliquod verbum[1] affirmandi "vel consentiendi, id est 'Etiam.'" Dixit autem ille statim, soluto vinculo linguæ, quod jussus erat. Addidit episcopus nomina literarum, quæ ipse post dicente episcopo responderet. Addidit et syllabas ac verba dicenda illi proponere.

The cure of the dumb man.

Et cum in omnibus consequenter responderet, præcepit eum sententias longiores dicere. Et fecit sic: neque ultra cessavit tota die illa et nocte sequente, quantum vigilare potuit, ut ferunt[2] qui præsentes fuere, loqui aliquid, et arcana suæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquam antea potuit, aliis ostendere; in similitudinem illius diu claudi qui curatus ab Apostolis Petro et Johanne, exiliens stetit et ambulavit; et intravit cum illis in Templum ambulans, et laudans Dominum; gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto erat tempore destitutus. Cujus sanitati congaudens episcopus, præcepit medico, etiam sanandæ scabredini capitis ejus curam adhibere.

Actus Apostt. iii. 8.

Fecit ut jusserat, et juvante benedictione ac precibus antistitis, nata est, cum sanitate cutis, nova venustaque species capillorum, factusque est juvenis et loquela promptus et limpidissimus vultu, capillisque pulcherrimus, qui ante fuerat deformis, pauper et mutus. Sicque de percepta lætatus sospitate, offerente etiam ei episcopo ut in sua familia manendi locum acciperet, sed magis domum reversus est.

[Lectio III.]

Beda, v. 3. Narravit idem Bertunus et aliud de præfato antistite miraculum. Quia cum reverentissimus vir Wilfridus post longum exilium in episcopatu esset Hagustaldensis ecclesiæ

[1] *verbum*] Dicito Gae, quod est, lingua Anglorum, verbum, *ins.* Beda.

[2] *ferunt*] Beda; fere, MS.

receptus, et idem Johannes, defuncto Bosa, viro multæ sanctitatis et humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, venerit ipse tempore quodam ad monasterium virginum in loco qui vocatur Wetadun, cui tunc Hereburch abbatissa præfuit. "Ubi cum venissemus," inquit, "et magno universorum "gaudio suscepti essemus, indicavit nobis abbatissa quod "quædam de numero virginum, quæ erat filia ipsius carnalis, "gravissimo languore teneretur, quia flebotomata est nuper "in brachio. Et cum adhuc esset in studio literarum, "tacta est infirmitate repentini doloris, quo mox increscente, "magis gravatum est brachium illud vulneratum, ac versum "in tumorem, adeo ut vix duabus manibus circumplecti posset. "Ipsa igitur jacens in lecto præ nimietate doloris jam moritura videretur. Rogavit ergo episcopum abbatissa ut intrare "ad eam, ac benedicere illam dignaretur, quia credebat eam "ad benedictionem vel tactum illius mox adipisci sanitatem.

The healing of the sick man at Watton.

[Lectio IV.]

"Interrogans autem episcopus quando flebotomata esset "puella, sed ut cognovit quod in luna quarta, dixit, 'Multum "'insipienter et indocte fecistis in luna quarta flebotomando, "'memini enim beatæ memoriæ T[h]eodorum archiepiscopum "'dicere, quia periculosa sit satis illius temporis flebotomia, "'quando et lumen lunæ, et reuma oceani in cremento est. Et "'quid ego possum puellæ, si moritura est, facere?' At illa "instantius obsecrans pro filia quam oppido diligebat, nam et "abbatissam eam pro se facere disposuerat, tandem obtinuit "ut ad languentem intraret. Intravit ergo me secum assumpto "ac virginem quæ jacebat multo, ut dixi, dolore constricta, et "brachio in tantum groscescente, ut nihil prorsus in cubito "flexionis haberet: et astans dixit orationem super illam, ac "benedicens egressus est. Cumque post hæc hora competente "consederemus ad mensam, adveniens quidam clamavit me "foras, et ait, 'Postulat Quenburch,' hoc enim erat nomen "virginis, ut ocius regrediaris ad eam.' Quod dum facerem, "repperi illam ingrediens vultu hilariorem, et velut sospiti "similem. Et dum assiderem illi, dixit, 'Vis petamus bibere?' "At ego. 'Volo,' inquam, 'et multum delector, si potes.' "Cumque oblato poculo biberemus ambo, cœpit mihi dicere "quia 'ex quo episcopus oratione pro me, ac benedictione "'completa egressus est, statim melius habere incipio, etsi "'necdum vires pristinas recepi; dolor tamen omnis de bra-

Beda, v. 3.

The miracle continued.

" 'chio, ubi ardentior inerat, et de toto corpore meo, velut epi-
" 'scopo foras eum exportante, funditus ablatus est, tametsi
" 'tumor adhuc in brachio manere videtur.' Abeuntibus
" autem nobis inde, continuo fugato dolore membrorum, bra-
" chii quoque tumore, in tantum medelam secuta est, quod,
" erepta morte ac doloribus, virgo, laudes Domino Salvatori
" una cum cæteris qui ibi erant servis illius referebat.

[Lectio V.]

Beda, v. 4. Aliud quoque non multum huic dissimile miraculum de præfato antistite narravit idem Bertunus. "Comitis," inquit, "cujusdam conjux, quadraginta ferme diebus erat
" acerbissimo languore detenta, ita ut tribus septimanis non
" posset de cubiculo, in quo jacebat, foras efferri. Contigit
" autem eo tempore virum Dei illuc ad dedicandam ecclesiam
" ab eodem Comite vocari. Cumque dedicata esset ecclesia,
" rogavit Comes eum ad prandendum in domum suam ingredi.
" Renuit vero episcopus, dicens se ad monasterium quod
The healing of a sick lady. " proximum erat, debere reverti. At ille obnixius precibus
" instans, promittens etiam se elemosinas pauperibus da-
" turum, dummodo ipse dignaretur ea die domum suam
" ingrediens jejunium solvere. Rogavi et ego una cum illo,
" promittens etiam me elemosinas in alimoniam inopum dare,
" dum ille domum Comitis pransurus ac benedictionem daturus
" intraret. Cumque hoc tarde ac difficulter impetraremus,
" intravimus ad reficiendum. Episcopus autem misit mulieri,
" quæ infirma jacebat, de aqua benedicta quam in dedicationem
" ecclesiæ consecraverat, per unum de his qui mecum venerant
" fratribus, præcipiensque ut gustandum illi daret, et ubi-
" cunque maximum ei dolorem inesse didicerat, de ipsa eam
" aqua lavaret. Quod ut factum est, surrexit statim mulier
" sana, et non solum se infirmitate longa carere, sed et per-
" ditas dudum vires recepisse sentiens, obtulit poculum
" episcopo ac nobis: cœptumque ministerium nobis omnibus
" propinandi usque ad prandium completum non omisit;
" imitata socrum Beati Petri, quæ cum febrium fuisset ardo-
S. Matt. viii. 14, etc. " ribus fatigata, ad tactum manus Dominicæ surrexit, et, sani-
" tate simul ac virtute recepta, ministrabat eis."

[Lectio VI.]

Beda, v. 5. Alio item tempore vocatus ad dedicandam ecclesiam Comitis vocabulo Addi, cum postulatum complesset ministerium, roga-

tus est ab eodem Comite intrare ad unum de pueris ejus qui acerrima ægritudine premebatur, ita ut deficiente penitus omni membrorum officio, jamque moriturus esse videretur; cui etiam loculus jam tunc erat præparatus in quo defunctus condi deberet. Addidit autem vir ille lachrymas, precibusque diligenter obsecrans ut intraret oraturus pro illo, quia multum sibi necessaria erat vita ipsius. Credebat vero quia si ille ei manum imponere atque eum benedicere voluisset, statim melius haberet. Intravit ergo illuc episcopus, et videns eum mæstis omnibus jam morti proximum, positumque loculum juxta eum in quo sepeliendus poni deberet; dixit igitur orationem ac benedixit eum, et regrediens dixit solito consolantium sermone, "Bene convalescas, et cito." Cumque post hæc sederent ad mensam, misit puer ad dominum suum, rogans sibi poculum vini mittere, quia siteret. Gavisus est ille multum quia bibere posset, misit calicem vini benedictum ab episcopo. Quod ut bibit, surrexit continuo, et veternæ jugo infirmitatis discusso, induit se ipse vestimentis suis; et egressus inde intravit ac salutavit episcopum et convivas, dicens, quod ipse quoque delectaret manducare et bibere cum eis. Jusserunt eum sedere secum ad epulas, multum gaudentes de sospitate illius.

The cure of the son of Addi.

Residebat, vescebatur, bibebat, lætabatur, quasi unus e convivis agebat; et multis post hæc annis vivens, in eadem quam acceperat salute permansit. Hoc autem miraculum memoratus abbas non se præsente factum, sed ab his qui præsentes fuere sibi perhibet esse relatum.

[Lectio VII.]

Neque hoc prætereundum silentio, quod famulus Christi Herebal in seipso ab eo factum solet narrare miraculum, qui tunc quidem in clero illius conversatus, nunc monasterio quod est juxta ostium Tinæ fluminis, abbatis jure præest. "Vitam," inquit, "illius, quantum hominibus fas est æstimare, præsens "optime cognovi, et per omnia Deo[1] dignam esse comperi. "Sed et cujus meriti apud internum[2] testem habitus sit, et "in multis aliis, et in me ipso maxime expertus sum; quem "quippe ab ipso, ut ita dicam, mortis limite revocans, ad "viam sua vitæ oratione ac benedictione reduxit. Nam cum

Beda, v. 6.

[1] *Deo*] episcopo, Beda.
[2] *internum*] Beda; in æternum, MS.

"primævo adolescentiæ tempore in clero illius degerem legendi "quidem canendique studiis traditus, sed non adhuc animum "perfecte a juvenilibus prohibens illecebris, contigit die "quadam nos iter agentes cum illo devenisse in viam planam "et amplam, aptamque cursui equorum; cœperuntque juvenes "qui cum ipso erant, maxime laici, postulare episcopum, ut "cursu majore equos suos invicem probare liceret. At ille "primo negavit, otiosum dicens esse quod desiderabant; sed "ad ultimum multorum unanima intentione devictus; 'Facite,' "inquit, 'si vultis, ita tamen ut Herebald ab illo se certa- "'mine funditus abstineat.' Porro ego ipse diligentius obse- "crans, ut et mihi certandi cum illis copia daretur, fidebam "namque equo quem mihi ipse optimum donaverat, sed nequa- "quam impetrare hoc potui.

The accident to Herebal(d).

"At cum sæpius huc atque illuc spectante me episcopo, "concitati in cursum equi reverterentur, et ipse lascivo "superatus animo non me potui cohibere, sed, prohibente licet "illo, ludentibus me miscui, et simul cursu equi contendere "cœpi. Quod cum agerem, audivi illum post tergum mihi "cum gemitu dicentem: 'O quam magnum, væ, facis mihi sic "'equitando.' Et ego audiens, nihilominus cœptis institi "vetitis. Nec mora, dum fervens equus quoddam itineris "concavum valentiore impetu transiliret, lapsus decidi, et mox "velut emoriens sensum penitus motumque omnem perdidi. "Erat namque illo in loco lapis terræ æqualis, obtectus "cespite tenui, neque ullus alter in tota illa campi planitie "lapis inveniri poterat; casuque evenit, vel potius Divina "provisione, ad puniendam inobedientiæ meæ culpam, ut hunc "capite ac manu quam capiti ruens supposueram, tangerem, "atque infracto pollice capitis quoque junctura solveretur; et "ego, ut dixi, simillimus mortuo fierem. Et quia moveri non "poteram, tenderunt ibidem papilionem in quo jacerem.

[Lectio VIII.]

"Erat autem hora diei circiter septima. Mortuus permanens "tunc paululum revivisco, ferorque domum a sociis, ac tacitus "tota nocte perduro. Vomebam autem sanguinem, eo quod "et interanea essent ruendo convulsa. At episcopus gravis- "sime de casu et interitu meo dolebat, eo quod me speciali "diligeret affectu; nec voluit nocte illa juxta morem cum "clericis suis manere, verum solus in oratione persistens noc- "tem ducebat pervigilem, pro mea, ut reor, sospitate supernæ "pietati supplicare. Et mane primo ingressus ad me, ac "dicta super me oratione, vocavit me nomine meo, et quasi

"de somno gravi excitatum interrogavit si nossem quis esset "qui loqueretur ad me. Et ego aperiens oculos, aio: 'Etiam "tu es antistes meus amatus.' 'Potes,' inquit, 'vivere?' Et "ego; 'Possum,' inquam, 'per orationes vestras, si voluerit "'Dominus.' Qui imponens capiti meo manum, cum verbis "benedictionis, rediit ad orandum; et post pusillum me re- "visens invenit sedentem, et jam loqui valentem; cœpitque "me interrogare, Divino, ut mox patuit, admonitus instinctu, "an me esse baptizatum absque scrupulo nossem. Cui ego, "absque ulla me hoc dubietate scire respondi, quia salutari "fonte in remissionem peccatorum essem ablutus; et nomen "presbyteri a quo me baptizatum noveram, dixi. At ille: "'Si ab hoc,' inquit, 'sacerdote baptizatus es, non es perfecte "'baptizatus: novi namque eum, et quia cum esset presbyter "'ordinatus, nullatenus propter ingenii tarditatem potuit cathe- "'cizandi vel baptizandi ministerium discere, propter quod et "'ipse illum ab hujus præsumptione ministerii quod regulari- "'ter implere nequibat, omnimodis cessare præcepi.' Quibus "dictis, eadem hora me cathecizare ipse curavit: factumque "est ut exsufflante illo in faciem meam, confestim me melius "habere sentirem. Vocavit autem medicum, et dissolutam "mihi emicranii juncturam componere, atque alligare jussit. "Tantumque mox accepta ejus benedictione convalui, ut in "crastinum ascendens equum, cum ipso iter in alium locum "facerem. Nec multo post plenarie curatus, vitali etiam unda perfusus sum."

The cure of Herebal(d).

Mansit autem in episcopatu annis triginta tribus[1] et sic cælestia regna conscendens sepultus est in port[ic]u Sancti Petri, in monasterio suo, quod dicitur in silva Derorum, anno ab incarnatione Domini septingentesimo vicesimo primo. Nam cum præ majore senectute minus episcopatu(i) amministrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiæ Wilfrido presbytero suo, secessit ad monasterium præfatum, ibique vitam in Deo digna conversatione complevit.

Death of St. John.

[1] *annis triginta tribus*] annos triginta tres, Beda.

IV.

LECTIONES DE VITA SANCTI JOHANNIS,

AUCTORE ANONYMO.

[MS. C. C. C., 161, not paged.]

Incipiunt capitula in Vitam Sancti Johannis archiepiscopi.

IX.

Ut diaconus ejusdem miraculi aspectu punitus est, et a Sancto sanatus.

X.

Ut diaconus conquassatus ab eo est curatus.

XI.

Qualiter vasculo confracto vinum sancti viri nequaquam est effusum.

XII.

Ubi mortuum suscitavit.

XIII.

Ubi dæmonium ejecit.

XIV.

De indeficienti largitate virtutum ejus.

XV.

De publica virtute vestimentorum ipsius.

XVI.

Quod et tempestatum potestate vigeret.

XVII.

De cætera virtutum ejus copia.

XVIII.

Qualiter commisso episcopatu in monastica migravit.

XIX.

De copia salutarium beneficiorum ad ejus sepulchrum.

Expliciunt Capitula.[1]

---

[1] This list of chapters, with the heading after it, is omitted in MS. Cotton, Tiberius, D. iii., another MS. of the same Life.

Incipit Vita Beati Johannis archiepiscopi Eboracensis, nonas Maii.

I.

Beatissimus[1] Johannes archiepiscopus intra confinia Anglorum editus, cum adhuc puerili pubesceret ævo, T[h]eodoro Cantuariensi commissus est archiepiscopo, quique illum omni probitatis more instruxit, atque sanctarum literarum prudentiam docuit. Cumque jam bene imbutus diversorum librorum esset literis, loca[2] istius regionis peragravit, plurima divina seminans germina, multosque diaconatus ordine et presbyterii sanctificavit honore, de quorum collegio Sanctus extitit Beda, qui multa Apostolicæ fidei cultoribus descripsit utilia.

St. John's early life.

II.[3]

Postquam ergo archiepiscopus[4] venerabilis Eta cursum humanæ vitæ complevit, Deo disponente, ac rege inclyto Ealfrido[5] annuente, præsulatus suscepit honorem supradictus Johannes in loco qui Helstoldesham[6] vocitatur. Ipse etiam Johannes habebat quendam magnæ sanctitatis diaconem, nomine Brithunum, quem in monasterio suo quod Beverlec dicitur, abbatem sanctimonialis[7] vitæ constituit. Ipse[8] episcopus omnes ad se venientes ad viam veritatis assiduis monitis convertit, et pro grege sibi commisso omnique populo Christum[9] jugiter oravit.

Becomes bishop of Hexham.

---

1 *Beatissimus*] igitur, *ins.* T.

2 *loca*] rura passim, *ins.* T. The first two chapters, with the eighth and the seventeenth, constitute the Lections appointed in the York Breviary "In Natali Sancti Jo- "hannis archiepiscopi Eboracen- "sis." The Breviary follows for the most part the Cottonian MS.

3 *II.*] Lectio Secunda, T., and so on, as far as that MS. goes.

4 *archiepiscopus Eta*] episcopus Eta, the correct reading, T.

5 *Ealfrido*] Alfrido, T.

6 *Helstoldesham*] Hegstaldesham, T.

7 *sanctimonialis*] monasticæ, T.

8 *Ipse*] Ipseque, T.

9 *Christum*] Christiano, T.

III.

The cure of the dumb man.

Quodam igitur Quadragesimali tempore episcopus supradictus magnam ad se congregare jussit pauperum turmam, quibus more solito largam tribueret elemosinam. Inter quos quidam pauperrimus erat[1] adductus, qui a sua nativitate erat mutus, atque horribili tinnia ita[2] plenus ut nusquam pili, sed quasi porcini,[3] apparerent in cute sua. Hunc ergo pauperem episcopus ad ecclesiam duci præcepit, atque illum in Omnipotentis[4] nomine adjuravit ut verba recte proferret. Mox ergo mutus verba inconsueta protulit, et qui ante pilis in capite maculoso caruit, mox capillorum crispo induebatur pilleo, fugato cutis candore vario, sanusque rediit[5] domum benedicens [nomen] Domini.

IV.

St. John, bishop of York.

Post hæc[6] igitur Wilfridus episcopus, qui longo tempore ab episcopatu suo ejectus fuit, a Romano concilio et a domino Papa ecclesia[7] accepta in patriam revenit, et episcopatum Haugustoldensis ecclesiæ[8] cum sinodali consilio recepit,[9] et Sanctus Johannes in Eboracensi civitate episcopatum accepit, et annis viginti[10] tribus nobiliter tenuit.[11]

V.[12]

The cure of Hereburhc.

Ipse etiam episcopus quodam tempore iter faciens ad quoddam [pervenit][13] monasterium[14] in quo abbatissa morabatur, Hereburhc nomine, cum sanctimonialium

---

[1] *erat*] est, M.

[2] *ita*] om. M.

[3] *porcini*] porcinæ setæ, T. and M.; *velut* instead of *quasi*, M.

[4] *Omnipotentis*] Dei, *ins.* T.

[5] *rediit*] redit, T.

[6] *Post hæc*] Postquam, T.

[7] *ecclesia*] epistola, T.

[8] *Haugustoldensis ecclesiæ*] Hagustaldensem, T.

[9] *recepit et*] accepit, T.

[10] *viginti*] triginta, the correct reading, T.

[11] *tenuit*] rexit, T.

[12] T. runs chapters IV. and V. together, and begins cap. VI. as "Lectio V."

[13] *pervenit*] *ins.* from T.

[14] *monasterium*] vulgariter nomine Huuetedun vocatum, *ins.* T.

congregatione. Hæc ergo episcopo lacrymabiliter narravit quandam sanctimonialem ex suo grege magno vexari dolore, quoniam sanguinem diminueret[1] in quartanæ lunæ ætate. Tunc episcopus lacrymis coactus abbatissæ sanissimam illam sua fecit oratione.[2]

VI.

Quodam etiam tempore venerandus vir cujusdam militis ecclesiam dedicavit, cujus uxor tantæ ægritudinis dolore vexata fuit ut nullo modo tribus mensibus a domo in qua jacuit[3] portari valuerit.[4] Tunc sanctus[5] Dei sacerdos aquam ad ecclesiam prius benedictam illi transmisit, moxque ut gustavit, sana surrexit, et ad beatum episcopum concito gressu venit,[6] et tam ipsi quam simul discumbentibus humiliter ministravit.

A sick lady cured.

VII.[7]

Alterius etiam militis ecclesiam dedicavit, cujus homo valde dilectus jam pæne mortuus in lecto[8] jacebat, sed mox ut illum idem pontifex visitavit, sanissimum sancta sua oratione reddidit.

Another cure.

VIII.

Illud quoque memoriæ[9] commendandum quod idem sanctus vir, dum quodam tempore in Eboracensi esset civitate, et in porticu Sancti Michaelis orationi vacaret

The vision in St. Michael's church, York.

[1] *diminueret*] minuerat, T.

[2] *oratione*] ipsaque sanissima multis supervixerat annis in assiduis Dei persistens laudibus, *ins.* T.

[3] *jacuit*] jacebat, T.

[4] *valuerit*] valeret, T.

[5] MS. Cotton is here slightly imperfect.

[6] *venit*] et quam . . . manducavit, tam ipsi quam simul . . . ministravit, et . . . sanitatis recuperavit, ac Deum benedixit, T.

[7] The Cottonian MS. runs capp. VI. and VII. together, calling cap. VIII. Lectio VI.; VIII. and IX. together, calling cap. X. Lectio VII.; X. and XI. together, calling cap. XII. Lectio VIII., which is made to embrace all the remaining chapters.

[8] *lecto*] lectulo, T.

[9] *Illud quoque memoriæ*] Igitur non est silentio prætereundum, sed magis memoriæ, etc., T.

devote, Spiritus Sanctus in columbæ specie ante eum resedit super altare, radium solis vincens candore.

IX.

Of the holy dove.

Cumque multi in templo stantes mirarentur hanc lucem, unus diaconus ad ostium cucurrit porticus, et intro vidit episcopum stantem in oratione, et Spiritus Sanctus fulgore porticum intus inflammari velud igne, moxque facies ejus cremabatur Spiritus Sancti ardore, et cutis trahebatur in juga[1] maxillæ. Quod cum sacerdos sanctus per Spiritum Sanctum intellexerat, diaconem ad se accersivit, et faciem ejus sua sancta manu palpavit, pristinæque sanitati restituit, præcipiens ei ne hanc visionem patefaceret quamdiu in hac vita viveret.

X.

The cure of Herebald.

Cum igitur in[2] quadam die milites sancti præsulis equos suos veloci cursu probabant,[3] quidam diaconus episcopi dilectus, Herebaldus nomine, equum suum a cursu refrænare non valens, cecidit, et brachium pollicemque dextrum ita conquassavit ut magis mortuus quam vivus deputaretur.[4] Quod pius pater videns nimis contristatus [est] dolore, totamque noctem pervigilem duxit in oratione, et mane facto infirmus surrexit sanus, et cum episcopo[5] cœptum iter[6] pergebat lætus, quique postea abbas effectus est dignissimus.

XI.

The broken wine-flask.

Quodam etiam tempore dum sanctus vir Beverlec petiit, vas quoddam vino plenum de pariete ubi pendebat cecidit, et a summo usque deorsum[7] crepuit.

---

[1] *juga*] rugam, T.
[2] *in*] om. T.
[3] *probabant*] probarent, T.
[4] *deputaretur*] putaretur, T.
[5] *episcopo*] eo, T.
[6] MS. Cotton is defective here, and at the beginning of the next chapter.
[7] *deorsum*] medium, T.

Vinum autem[1] quod intus erat per sancti antistitis meritum permansit illæsum, quique de illo vino postea sumpsit potum.[2]

XII.

Dum quadam die ad episcopum multa conveniret turba, ut sacri crismatis unctionem acciperet, quendam juvenem mortuum inter alios sacri crismatis unctione linivit, sicque de morte ad vitam reduxit. Other miracles. Of Folcard p. 259, whose words are here used.

XIII.

Similiter et dæmonem ab homine expulit.

XIV.

Quoslibet etiam[3] infirmos sanavit ubicunque invenit.

XV.

Et quotquot vestimentum ejus cum fide tangebant celerem sibi sanitatem advenisse gaudebant.

XVI.

Sed et tempestatum habebat potestatem per Sancti Spiritus vigorem.

XVII.

Multa quidem et alia signa per eum Dominus est operatus.

XVIII.

Vixit autem in episcopatu triginta tribus annis et octo mensibus et tredecim diebus. Postea vero[4] cum jam episcopatum circuire non poterat, summo sacerdoti Wilfrido cum totius populi electione pontificatum com- St. John's retirement and death.

[1] *autem*] om. T.

[2] Multa quidem et alia signa per eum Dominus operatus est, *ins.* T., transferring cap. XVII. from its place.

[3] *Quoslibet etiam*] Insanos etiam et, T.

[4] *Postea vero*] Et postea, T.

misit Eboracensem,[1] ipseque[2] cum consilio Sancti Brithuni abbatis sui Beverlec[3] petiit, ibique [diu] in Dei servitute persistens, nonas Maii feliciter vitam finivit.

XIX.

Sepultus est autem[4] Sanctus Johannes archiepiscopus in porticu Sancti Johannis Evangelistæ. Ubi per ejus merita infirmi sanantur, dæmones effugantur, cæci illuminantur, surdis aures reserantur,[5] claudis vestigia condonantur, genera dolorum cuncta effugantur, suoque interventu crimina nostra deleantur et gaudia cælica concedantur,[6] præstante Illo Cui condita cuncta famulantur.

---

[1] *Eboracensem*] Eboraci, T.
[2] *ipseque*] ipse vero, T.
[3] *Beverlec*] Beverli, T.
[4] *Sepultus est autem . . . archiepiscopus*] Sepultusque est, T.
[5] *reserantur*] mutis verba reperiuntur, *ins.* T.
[6] *concedantur*] condonentur, T.

V.

LECTIONES DE VITA S. JOHANNIS, EBORACENSIS ARCHIEPISCOPI.

[MS. Legenda Monasterii S. Gildasii de Nemore.][1]

I. Beatissimus igitur Joannes archiepiscopus, intra confinia Anglorum editus, cum puerili adhuc pubesceret ævo, Theodoro Cantuariensi commissus est archiepiscopo, quique illum omni probitatis more instruxit, atque sanctarum prudentiam Scripturarum docuit. Cumque jam bene imbutus diversorum librorum esset literis, defuncto venerabili Eata episcopo, Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit; de quo plura virtutum miracula qui eum familiariter noverunt, dicere solent, et maxime vir reverendissimus Bercthunus diaconus quondam ejus, nunc autem abbas monasterii quod Beverlic dicitur.

MS. Corpus, p. 521 *antea.* Summary of St. John's life.

Beda, v. 2.

II. Quodam igitur tempore Quadragesimali, episcopus supradictus magnam ad se congregare jussit pauperum turmam, quibus more solito largam tribueret eleemosynam; inter quos quidam pauperrimus est adductus, qui a sua nativitate erat mutus, atque horribili tinea plenus, ut nunquam pili, sed velut porcinæ setæ apparerent in cute sua. Hunc ergo adduci præcepit episcopus, et ei in conseptis ejusdem mansionis parvum tugurium fieri, in quo manens quotidianam ab eo stipem acciperet. Cumque una Quadragesimæ esset impleta septimana, sequente Dominica jussit ad se intrare pauperem. Ingresso itaque pauperi episcopus linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere jussit, et apprehendens eum de mento, signum sanctæ crucis linguæ ejus impressit, quam signatam revocare in os, et in nomine Domini loqui illum præcepit. "Mox ergo "mutus verba inconsueta protulit," et tota die illa et nocte sequente, quantum vigilare potuit, loqui aliquid, et arcana cogitationis suæ ac voluntatis, quod nunquam antea potuit, aliis ostendere non cessavit. Cujus sanitati congaudens episcopus, præcepit medico, ut sanandæ scabredini capitis curam adhiberet. Fecit ut jusserat, et juvante benedictione et

MS. Corpus, *ut supra.* The healing of the dumb man.

Beda, v. 2.

MS. Corpus.

Beda, v. 2.

[1] Mabillon, Acta SS. Ord. S. Ben. ed. 1734, iii. 411–12, who thinks it is the work of Folcard.

precibus antistitis, factus est juvenis limpidus vultu et loquela promptus, capillis pulchritudine crispis, qui ante fuerat deformis, pauper, et mutus, domumque rediit benedicens Dominum.

John is translated to York. MS. Corpus, etc., p. 522.

III. Postquam igitur Beatus Wilfridus episcopus, qui longo tempore ab episcopatu suo ejectus fuit, a Romano concilio et a domino papa epistola accepta in patriam revenit, et episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ cum synodali concilio recepit, Sanctus Joannes in Eboracensi civitate episcopatum accepit, et annis viginti tribus nobiliter rexit. Qui quodam tempore iter faciens, ad quoddam pervenit monasterium vulgari nomine Hunetadum vocatum, in quo abbatissa morabatur, Hereburg nomine, cum sanctimonialium congregatione. Hæc ergo episcopo lachrymabiliter narravit quandam sanctimonialem ex suo grege magno vexari dolore, quoniam phlebotomata est in quartanæ lunæ ætate: quam episcopus lachrymis coactus abbatissæ sanissimam sua fecit oratione.

The sick nun at Watton cured.

Two miracles wrought by John. Idem, p. 523.

IV. Quodam etiam tempore venerandus episcopus cujusdam militis ecclesiam dedicavit, cujus uxor tantæ ægritudinis dolore vexata fuit, ut nullo modo tribus mensibus a domo in qua jacebat portari valeret. Tunc sacerdos ab ecclesia prius benedictam aquam illi transmisit, moxque ut gustavit, sana surrexit, et ad beatum episcopum concito gradu venit; et quamdiu manducavit, tam ipsi quam simul cum eo discumbentibus humiliter ministravit, et pro suæ salutis recuperatione Dominum benedixit. Alterius etiam militis hominem jam pæne moriturum idem pontifex visitavit, sanissimumque sua oratione reddidit.

The dove in St. Michael's church in York. Idem, p. 524.

V. Non est, fratres, silentio prætereundum, quod idem sanctus vir, dum quodam tempore in Eboracensi esset civitate, et in porticu Sancti Michaelis orationi vacaret devote, Spiritus Sanctus in columbæ specie ante eum resedit super altare, radium solis vincens candore. Cumque multi in templo stantes mirarentur hanc lucem, unus diaconus ad ostium cucurrit porticus, et intro vidit episcopnm stantem in oratione, et Sancti Spiritus fulgore porticum intus inflammari velut igne; moxque facies ejus cremabatur Spiritus Sancti ardore, et cutis trahebatur in ruga maxillæ. Quod cum sanctus sacerdos per Spiritum Sanctum intelligeret, diaconem ad se accersivit; et faciem ejus sua manu palpans, pristinæ sanitati restituit, præcipiens ei ne hanc visionem patefaceret, quamdiu in hac vita viveret.

The cure of [Herebald].

VI. Quadam igitur die militibus sancti præsulis equos suos veloci cursu probantibus, quidam diaconus episcopo dilectus

equum suum a cursu refrænare non valens, cecidit, et brachium pollicemque dextrum ita conquassavit, ut magis mortuus quam vivus reputaretur. Quod pius pater videns, nimio contristatus est dolore, totam noctem pervigilem duxit in oratione, et mane facto ipse infirmus surrexit sanus, et cum eo cœptum iter pergebat. Lætus quoque postea, in loco qui Tinemuthum dicitur, abbas effectus est dignissimus. MS. Corpus, p. 524.

VII. Quodam etiam tempore dum sanctus vir Beverlic peteret, vas quoddam vini plenum de pariete ubi pendebat cecidit; sed vinum quod intus erat, per sancti antistitis merita permansit illæsum, quique postea de ille vino sumpsit potum. The broken wine-flask. Idem, p. 525.

VIII. Igitur dum quadam die ad episcopum multa conveniret turba, ut sacri chrismatis unctionem acciperet, quendam juvenem mortuum inter alios sacri chrismatis unctione lenivit, sicque de morte ad vitam reduxit. Similiter et dæmonem ab homine expulit, et multa alia signa per eum operatus est Dominus. Other miracles. Idem, p. 525.

IX. Vixit autem in episcopatu triginta tribus annis et octo mensibus et tredecim diebus: et postea cum præ majori senectute minus episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiæ Wilfrido presbytero suo, ipse consilio Sancti Brithuni abbatis sui Beverlic petiit, ibique diu in Dei servitute persistens, nonas Maii feliciter vitam finivit, sepultusque est in porticu Sancti Joannis Evangelistæ, ubi per ejus merita cunctorum dolorum genera effugantur, Ipso largiente Qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen. Idem, p. 525. Beda, v. 6. Retirement, death, and burial of John. MS. Corpus, pp. 525–6.

VI.

[VITA SANCTI JOHANNIS, AUCTORE ANONYMO.]

[MS. Harl. ccccxxxvi., 98 *b*.]

Beatus Johannes dictus de Beverlaco, eo forte quod ejus gloriosæ reliquiæ ibi cum debito honore venerantur, natione fuit Anglicus, religione monachus, bonæ memoriæ Theodori Cantuariensis archiepiscopi discipulus, et venerabilis Bedæ presbyteri, et aliorum quamplurium doctor egregius. In Christo enim Jhesu per Evangelium multos ipse genuit. Et, ut verbis utar Ambrosianis, quicquid in ipsis fuit virtutis et gratiæ, de hoc quasi quodam fonte limpidissimo omnium rivulorum puritas emanavit. Etenim quia castitatis pollebat vigore, quia abstinentiæ gloriabatur angustiis, quia blandimentis erat præditus lenitatis, omnium discipulorum in eum provocavit affectum; quia doctrinæ amministratione fulgebat, plures ex discipulis reliquit magisterii sui successores. Quorum unus erat, ut dictum est, Beda venerabilis; qui de eo in Historia gentis Anglorum libro quinto scribit quæ sequuntur. A sketch of his life.

Defuncto, inquit, Eata episcopo, Johannes, vir sanctus, Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum suscepit. De quo plura virtutum miracula qui eum familiariter noverunt, dicere solent, et maxime reverentissimus ac veracissimus Bercthun, diaconus quondam ejus, nunc autem abbas monasterii quod vocatur in Derawoda, id est in Silva Deirorum; e quibus aliqua memoriæ tradere commodum duximus. Beda, v. 2.

Est mansio quædam secretior, nemore raro et vallo circumdata, non longe ab Hagustaldensi ecclesia, id est unius ferme miliarii et dimidii spatio, interfluente Tyno amne separata,

LL 2

habens cimiterium Sancti Michaelis Archangeli, in qua vir Dei sæpius ubi opportunitas arridebat temporis, et maxime in Quadragesima, manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietus operam dare consueverat. Cumque tempore quodam, incipiente Quadragesima, ibidem mansurus adveniret, jussit suis quærere pauperem aliquem majore infirmitate vel inopia gravatum, quem secum habere illis diebus ad faciendam elemosinam possent: sic enim semper facere solebat. Erat autem in villa non longe posita quidam adolescens mutus, episcopo notus, nam sæpius ante illum percipiendæ elemosinæ gratia venire consueverat, qui ne unum quidem sermonem unquam profari poterat; sed et scabiem tantam, ac furfures habebat in capite, ut nil unquam capillorum ei in superiori parte capitis nasci valeret, tantum in circuitu horridi crines stare videbantur. Hunc ergo adduci præcepit episcopus, et ei in conseptis ejusdem mansionis parvum tugurium fieri, in quo manens quotidianam ab eis stipem acciperet. Cumque una Quadragesimæ esset septimana peracta, sequente Dominica jussit ad se intrare pauperem; et ingresso eo linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere jussit; et apprehendens eum de mento, signum sanctæ crucis linguæ ejus impressit, quam signatam revocare in os, et loqui illum præcepit. "Dicito," inquiens, "aliquod verbum. Dicito Gae," quod est, lingua Anglorum, verbum affirmandi et consentiendi, id est Etiam. Dixit ille statim, soluto vinculo linguæ, quod jussus erat. Addidit episcopus nomina literarum. "Dicito A." Dixit ille A. "Dicito "B." Dixit ille et hoc. Cumque singula literarum nomina dicente episcopo responderet, addidit et syllabas ac verba dicenda illi proponere. Et cum in omnibus consequenter responderet, præcepit eum sententias longiores dicere; et fecit; neque ultra cessavit tota die illa et nocte sequente, quantum vigilare potuit, ut ferunt qui præsentes fuere, loqui aliquid, et arcana suæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquam antea potuit, aliis ostendere; in similitudinem illius diu claudi qui curatus ab Apostolis Petro et Johanne, exiliens stetit et ambulabat; et intravit cum illis in templum ambulans et exiliens, et laudans Dominum; gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto erat tempore destitutus. Cujus sanitati congaudens episcopus, præcepit etiam sanandæ medico scabredini capitis ejus curam adhibere. Fecit, ut jusserat, et juvante benedictione, ac precibus, etc.[1]

The healing of the dumb man.

Actus Apostl. iii. 8.

Hæc miracula prædicta ex dictis venerabilis Bedæ,

[1] Exactly as in Beda, iv. 2. Then follow capp. 3 and 4 of the same author, reproduced word for word.

ubi supra accepta sunt. Scribit etiam præter hæc dicens quod puerum Comitis cujusdam orando a morte revocaverit; et clericum suum cadendo contritum in tantum quod pollex sibi frangebatur, junctura capitis sui dissolvebatur, et omnia interiora etiam quassabantur, quem orando et benedicendo a morte revocaverit, et sanitati restituerit. Quæ sequuntur ex libro vitæ suæ excerpta sunt.

Beda, capp. v. vi.

Other miracles.

IV. Quodam tempore cum rex Osredus et multi de proceribus suis in domo episcopi cum eo pranderent, præcepit vir Dei pincernis suis, timentibus ne potus supervenienti multitudini deficeret, tres impleri hydrias, unam vino, aliam mulso, tertiam cervisia. Quibus usque ad summum impletis, beatus Johannes extensa manu eas benedixit, et propinari præcepit. Hauriunt pincernæ crescentium hydriarum fluenta fecundis calicibus, et per lætos convivas redeunt frequentius. Hauriunt inexhauste, nihilque in hydriis apparet totiens hausisse. Nam semper redundant ad summum usque.

Folcard, p. 254–5, cap. ix.

The inexhaustible wine-jars.

Venerabilis abbas Beverlacensis Bricthunus paraverat balneum jam defesso existenti senio præsuli, ut tam ipse quam sui secretius possent ablui. Quod cum factum esset, consuluit humiliter episcopum, utrum post balneum aliquantulum vini degustare velit. At ille placido vultu dicit sibi placere, si sibi ad manum possit venire. Accersitus Brictredus pincerna, jubeturque ut vinum ex quodam flaxcone quem abbas habuit in cellario propinet episcopo. Qui dum festinus pareret jubenti, properantius agens ex affectu obsequii, incautus in pariete reliquit dependentem prædictum flasconem vini. Qui altius corruens, per medium finditur, ita ut in duabus partibus divideretur. Sed quia is, cui potus ille servabatur, vas electæ integritatis Deo erat, nimirum potum illum Deus in partibus vasis divisi conservabat. Nam hinc inde semota pars a parte stabat, vinumque Divina virtute quasi congelatum non effluebat. Accurrens ergo pincerna prædictus cum quodam monacho, videntes quod factum est, suscipiunt vinum in alio vase, gratias agentes Deo, Qui talia operatur in Sancto Johanne complacito vase inhabitationis Suæ.

Idem, cap. x. p. 256.

The broken wine-flask.

V. In Eboraco, in ecclesia Sancti Michaelis quæ propinqua domui episcopi fuit, ipse vir Dei quadam vice ostio clauso dum orationi devotus intenderet, visibiliter cernendum Se in specie candentis columbæ illi præbebat

Folcard, cap. xi. pp. 257–8.

The vision in St. Michael's church.

Spiritus Sancti majestas, flammeo candore corusca, super caput orantis episcopi sedis suæ gloriam dignata. Tantus autem lucis splendor per fenestras vitreas patens emicabat tunc in ecclesia, quod exterius existentes mirabantur unde possent esse tot luminaria. Accessit igitur Sigga ejus diaconus non impuni audacia motus, ostium aperit, et gloriam visionis percipit. Sed viso candenti splendore, ipse velut decoctus, facie contracta in rugam, tota cute pœnas recipit temeritatis suæ. Sensit Sanctus Dei diaconum participem visionis; et quamvis offensus habitum tamen non exuit mansuetæ intentionis. Accitum ergo ad se diaconum, tactum emaculat dextræ, compositaque in pristinum decorem facie, obsecrat, adjurat ne dum ipse in hac vita viveret, visionem illam alicui mortalium detegeret.

Idem, cap. xii. p. 259.

Post hæc dum quadam die ad episcopum multa turba conveniret, ut sacri crismatis unctionem acciperet, quendam juvenem mortuum inter alios sacri crismatis unctione linivit, sicque de morte ad vitam reduxit.

Similiter et ab homine expulit dæmonem, insanos et infirmos semper sanavit ubicunque invenit. Quotquot etiam ejus vestimentum cum fide tangebant, celerem sibi sanitatem adesse gaudebant. Sed et tempestatum habebat potestatem per Sancti Spiritus vigorem.

Idem, cap. xiii.

Vixit autem in episcopatu triginta tribus annis, et octo mensibus, et tresdecim diebus. Et postea, cum jam episcopatum circumire non poterat, ipsum Wilfrido venerabili dimisit, ipseque cum consilio Sancti Bricthuni, abbatis sui, Beverle petiit, ibique diu in Dei servitute consistens, nonas Maii vitam feliciter finivit. Ob cujus merita ubicunque ejus debite postulantur suffragia, et specialiter in Beverlaco, ubi nunc ejus gloriosa ossa extant honorifice translata, Omnipotens Deus infirmis sanitatem, mæstis consolationem, devoteque poscentibus petitionum suarum effectum concedit salutarem, ad laudem et gloriam nominis Sui, quod sit benedictum in sæcula.

Explicit de Sancto Johanne de Beverlaco, archiepiscopo Eboracensi.

VII.

VITA ET MIRACULA S. JOHANNIS,

Auctore Johanne Capgrave.[1]

De Sancto Johanne de Beverlaco episcopo et confessore.

Beatissimus enim Johannes archiepiscopus Eboracensis intra Anglorum confinia natus et educatus, cum adhuc puerili pubesceret ævo, Theodoro Cantuariensi archiepiscopo instruendus committitur. Qui illum omni probitatis more instruxit, atque sanctarum prudentiam scripturarum edocuit. Cumque jam bene imbutus diversorum librorum esset literis, rura passim regionis peragravit, plurime verbum Dei plebi seminans. MS. Corpus, p. 521. Early life of John.

Postquam enim episcopus Eata venerabilis cursum humanæ vitæ complevit, Deo disponente, et Alfrido rege annuente, præsulatus suscepit honorem idem Johannes in loco qui Hegstoldisham vocatur, Tina fluvio a parte australi subtus decurrente. Multos autem diaconatus ordine et presbyterii sanctificavit honore, de quorum collegio Sanctus Beda extitit, qui multa Apostolicæ fidei cultoribus scripsit[2] utilia. Becomes bishop of Hexham.

De Sancto enim Johanne plura virtutum miracula qui eum familiariter noverunt dicere solent, et maxime vir reverentissimus Berthunus,[3] diaconus quondam ejus, sed postea abbas monasterii quod vocatur Deirwode, id est silva Deirorum, modo vero Beverlacus appellatur, de quibus aliqua memoriæ tradere utile duxi.[4] Beda, H. E., v. 2.

Est autem locus quidam uno miliario et dimidio ab Hagustaldensi ecclesia, interfluente Tine[5] amne, separa- Idem.

---

[1] The text is the printed copy of Capgrave, collated with MS. Tanner, xv. 346 (O.), and MS. Ebor. G. 23. 159 (E.) In the York MS. there is no title.

[2] *scripsit*] descripsit, E.

[3] *Berthunus*] Bertinus, O.

[4] *duxi*] dixi, O.

[5] *Tine*] Tynu, E

The cure of the dumb man near Hexham.

tus, habens oratorium Sancti Michaelis in quo vir Dei sæpius, et maxime in Quadragesima, manere cum paucis, orationi ac lectioni vacans, operam dare consueverat. Cum autem incipiente Quadragesima ibidem mansurus adveniret, jussit suis quærere pauperem aliquem majori inopia vel infirmitate gravatum, cui illis diebus elemosinam facere posset; sic enim semper facere solebat. Qui adduxerunt ei adolescentem quendam mutum a nativitate, sed et scabiem et furfures habentem in capite, ut nil capillorum nasci valeret. Quo ingresso apprehendit eum, et signum sanctæ crucis linguæ ejus imprimens, loquelam ei perfecte restituit, medicoque capitis ejus curam commisit. Et adjuvante benedictione ac prece antistitis, nata est cum sanitate cutis venusta species capillorum, factusque est juvenis, limpidus vultu et loquela promptus, capillis pulcherrime crispis, qui ante fuerat deformis, pauper et mutus.

Beda, v. 3. The cure of the sick nun at Watton.

Cum autem monialis quædam[1] in monasterio[2] Vetadun, cui tunc Hereburga abbatissa præfuit, in provincia Eboracensi posito, fleubotomata esset in brachio, tacta est infirmitate doloris repentini. Quo mox excrescente adeo brachium in tumorem versum est, ut vix duabus manibus complecti posset, et jam quasi moritura videretur. Cum autem episcopus horam minutionis cognovisset, ait, "Multum "insipienter et indocte fecistis in luna quarta fleubotomando. "Memini enim Theodorum archiepiscopum dicere, quod peri-"culosa satis sit illius temporis fleubotomia, quando et lumen "lunæ et reuma oceani in cremento est." Et benedixit eam episcopus, et statim dolor recessit et tumor, et valitudini virgo restituta est.

Idem, v. 3. John becomes bishop of York. Heals a sick lady.

Cum enim reverentissimus Wilfridus episcopus post longum exilium in episcopatum esset Hagustaldensis ecclesiæ receptus, et Sanctus Johannes, defuncto Bosa, viro multæ sanctitatis et humilitatis,[3] episcopus pro eo Eboraci esset substitutus, ad consecrandam ecclesiam rogatus, adveniens misit de aqua illa benedicta uxori cujusdam Comitis, infirmitate gravissima quasi ad mortem languenti, præcipiens ut

Idem, v. 4.

de illa gustaret, et ubicunque dolorem inesse sentiret, de

---

[1] *quædam*] quidem, O.
[2] *monasterio*] om. E.
[3] *et humilitatis*] om. E. and O.

ipsa aqua eam lavaret. Quo facto, sana surrexit, et vires se recepisse sentiens, læta episcopo poculum obtulit.

Rogatus a quodam Comite ut visitare dignaretur filium suum infirmum, et benedicere intravit, et vidit eum mæstis omnibus jam morti proximum, positumque loculum juxta eum in quo sepeliendus poni deberet, et benedixit eum, Sedente post hæc ad mensam episcopo, misit puer ad dominum suum, rogans sibi vinum mitti, quia sitivit. Gavisus ille quia bibere posset, misit ei calicem vini ab episcopo benedictum. Quem ut bibit, continuo surrexit, et induens se intravit et salutavit[1] episcopum, dicens, quia ipse quoque delectaretur manducare [cum] eo et bibere. Residebat, [vescebatur, bibebat, et lætabatur, quasi unus ex eis.

Beda, v. 5. Miracle wrought on the sick youth.

Famulus enim Christi Herebaldus in clero sancti episcopi aliquando conversatus, postea vero abbas monasterii quod est juxta ostium Tine fluminis effectus, miraculum in seipsum factum in hunc modum narravit. "Cum "enim in primo adolescentiæ tempore in clero illius degerem, "sed animum perfecte a juvenilibus illecebris non[cohiberem, contigit die quadam nos iter agentes cum illo devenisse in viam planam et amplam, aptamque cursui equorum; "cœperuntque juvenes, maxime laici, postulare episcopum ut "cursu majore equos suos invicem probare liceret. Cum "magnad emum instantia illis acquiescens, 'Facite,' inquit, 'si vultis, ita tamen ut Herebaldus omnino[2] se abstineat.' Porro ego diligentius obsecrans, ut et mihi certandi "cum illis daretur copia, nequaquam impetrare potui. Lascivo[3] tamen superatus animo, ludentibus me miscui, et simul "cursu equi contendere cœpi. Quod dum agerem, audivi "illum post tergum mihi cum gemitu dicentem 'O quam "magnum, væ, facis mihi sic equitando!' Et ego audiens, "nihilominus cœptis vetitis perseveravi. Nec mora, dum "fervens equus quoddam itineris concavum magno impetu "transiliret, lapsus decidi, et mox velut mortuus sensum "penitus motumque omnem perdidi; atque fracto pollice[4] "capitis quoque junctura solvebatur. Vomebam autem sanguinem, eo quod interanea essent ruendo convulsa. Epi-

The story of Herebald.

Beda, v. cap. 6.

---

[1] *et salutavit*] om. O.
[2] *omnino*] om. E. and O.
[3] *Lascivo*] Latius, E. and O.
[4] *pollice*] poplice, E.

"scopus autem de casu meo et interitu dolens, capiti meo "manum posuit,[1] et signo crucis me signavit. Cumque "fusa oratione me sedentem, et loqui valentem videret, "divino instinctu admonitus interrogavit me, an me esse "baptizatum absque scrupulo nossem. Cui nomen presbyteri "a quo me baptizatum noveram dixi. Si ab illo, inquit, sacer-"dote baptizatus es, non es perfecte baptizatus. Novi namque "eum, quia cum esset presbyter ordinatus, nullatenus propter "ingenii tarditatem potuit cathezizandi vel baptizandi minis-"terium discere, propter quod ab hujusmodi præsumptione "ministerii, quod regulariter implere nequibat, omnino cessare "præcepi. Quo dicto, eadem hora me cathezizare ipse cura-"vit. Factumque est ut exsufflante illo in faciem meam, "confestim me melius habere sentirem. Vocavit autem me-"dicum, et dissolutam mihi emicranei juncturam componere "atque alligare jussit, et accepta ejus benedictione convalui, "et nec multo post baptismi gratiam consecutus sum."

The story of the wine-flask and other marvels.

Sancto enim episcopo præsente vas vino plenum ad terram de manibus incaute tenentis cecidit et medium crepuit, vinum tamen quod intus erat illæsum permansit.

Folcard, cap. xii.

Juvenem quendam mortuum inter alios sacro crismate linivit et de morte ad vitam restituit. Dæmonium similiter a quodam expulit, et infirmos ubicunque repertos sanos suis precibus et benedictione effecit, et quotquot vestimentum cum fide tangere poterant, celerem sanitatem infirmitatis suæ se suscepisse gaudebant.

Beda, v. 6.

John's death and burial.

Exactis autem in utraque sede, Hagustaldensi[2] videlicet et Eboracensi, annis triginta tribus, cum præ senectutis gravitate minus episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatu Eboracensi, cum totius populi electione, Wilfrido presbytero suo, ipse in monasterio suo in silva Deirorum, sive Beverlaco, consilio abbatis Burthuni in omni sanctitate permanens usque ad obitum suum, nonas Maii migravit ad Dominum. Sepultus est autem in porticu Sancti Petri ejusdem monasteri, et hoc anno Domini septingentesimo vicesimo primo.

---

[1] *posuit*] imposuit, E.

[2] *Hagustaldensi*] Hagelstadensi, E. and O.

In porticu Sancti Michaelis Eboracensis, dum adhuc superstes orationi vacaret, Spiritus Sanctus in columbæ specie radium solis candore vincens ante eum super altare resedit. Cumque multi in ecclesia stantes hunc lucem stupefacti cernerent, diaconus, nomine Sigga, ad ostium porticus currendo festinans, vidit episcopum in oratione stantem, et porticum Sancti Spiritus fulgore intus inflammari velut igne. Moxque facies ejus Sancti Spiritus ardore percussa est, et cutis in rugam maxillæ retracta.[1] Quod sanctus episcopus divinitus[2] agnoscens, accito ad se diacono faciem ejus manu palpando saluti reddidit, præcipiens ne hanc visionem patefaceret quamdiu in hac vita mortali superstes esset. MS. Corpus, pp. 523–4. The appearance of the dove at St. Michael's church in York.

Post obitum suum multa pro ipso miracula ostendere usque in hodiernum diem dignatus est Dominus; inter quæ pueros duos cæcitate a nativitate percussos illuminavit, contractas mulieres binas gressibus restituit. Two blind boys restored, etc.

Mulier quædam super feretrum Sancti Johannis crimen perjurii committens amens efficitur. Sopori tandem dedita videbatur sibi quod beata virgo Maria cum quodam episcopo pontificalibus induto eidem assistebat, et os suum quodam panno tergens, Sancto Johanni dixit, "Johannes, remitte huic mulieri, quæ temere per "te jurare non timuit." Qui respondit, "Ad præcep-"tum tuum, domina, dimitto." Et mox funiculus quo manus mulieris erant ligatæ in terram subito ruptus cecidit, et mulier expergefacta sanatam se sentiens gratias Deo egit. A mad woman cured.

Anno autem Domini millesimo tricentesimo duodecimo de tumba Sancti Johannis oleum emanare usque in horam diei sequentis tertiam non cessavit, et multos cæcos inde linitos meritis viri sancti visum recipere fecit.

Infestantibus[3] regem Ethelstanum Scotis, in manu valida congregato exercitu Beverlacum adiens ante tumbam Sancti Johannis prolixius orabat. Et exsurgens The expedition of Athelstan.

[1] *retracta*] refracta, E.
[2] *divinitus*] om. E
[3] *Infestantibus*] Instantibus, O.

Vita S. Johannis, p. 295.

coram clericis ecclesiæ nobilibusque multis ita cum magna humilitate affatur: "O Sancte Johannes, con-" fessor gloriose, qui tot virtutibus et signis mirandis in " terra præfulges, te suppliciter precor et exoro quatenus " in hoc necessitatis articulo mihi subvenire digneris ut " per merita et intercessionem tuam inimicorum meorum " infestationem te patrocinante superare valeam." Et extrahens cultellum suum de vagina, posuit illum super altare, dicens. "Ecce vadium meum coram te pono, quod vita comite " in reditu meo recipiens, ecclesiam tuam muneribus " honorificabo, et redditibus augebo, si mediante tuo aux-" ilio superatis hostibus victor rediero." Fecit autem rex quoddam vexillum de eadem ecclesia sibi præferri; et audito ejus adventu Scoti Angliam deserunt, et ultra mare Scoticum se transferentes ejus adventum expectant. Regi autem fixis super ripam fluminis tentoriis, apparuit in visu quidam pontificalibus indutus sic dicens: "Ethelstane rex, festina mane flumen transire. " Ego sum Johannes episcopus. Noli timere. Ecce vic-" toria in manu tua est, quam tibi nuntiare veni." Mane vero transita aqua et conserto gravi prælio multis Scotorum in ore gladii occisis, rex lætus effectus gratias egit Deo.

Iterum vero quia rex Scotorum incompulsus contra eum surrexerat, congregato exercitu contra inimicos præcedens Deum rogavit ut prece Sancti Johannis aliquid signum evidens ostenderet quo præsentes et futuri cognoscere possent Scotos de jure Anglis debere subjugari. Unde rex cum gladio suo percussit scopulum quendam juxta Dunbar castrum, et usque hodie ad mensuram ulnæ ex ictu cavatur. Rex itaque adepto de inimicis triumpho, rediens, pacem Sancti Johanni ab omnibus tenendam instituit, quam infringere nulla ratione ullo tempore liceat. Unum miliare ad hanc pacem tenendam,[1] metam statuens, assignavit, et qui hanc pacem[2], in aliquo vel erga aliquem violare præsum[ps]erit octo libras ecclesiæ

Vita S. Johannis, p. 207. The sanctuary at Beverley.

[1] *tenendam*] esse, *ins.* E.

[2] *metam . . pacem*] om. E.

Sancti Johannis persolveret. Qui infra tres cruces lapideas, ad introitum Beverlaci ab eodem rege erectas, pacem violaret, viginti quatuor libras persolveret. Qui vero infra cimiterium pacem ecclesiæ infringeret, septuaginta duas libras persolvere arctaretur pro satisfactione. Et qui in præsentia reliquiarum nefas tale ausus fuerit committere, solius Dei miserationi ac judicio committendus sit et judicandus, sicut enormis languor immensa curatione indigens.

ERRATA ET ADDENDA.

Page 28, note *a*. Omit the words, "It is strange, however, that Mabillon "did not complete his text from Gale's printed work."

„ 29, side note. For Eod*b*ald read Eod*w*ald.

„ „ note 3. Omit the note.

„ 32, line 1 and 2. *pro* is probably intended for *præ*.

„ 107, notes 5 and 6. For "A." read "B."

„ 108, notes 1 and 4. For "A." read "B."

„ „ note 3. Read "Anhleta, B.; Atheta, A."

„ 109, line 60. The alternate reading is, no doubt, "Domino comi-"tante."

„ „ note 1. Read "MS. and B.; Domino, A."

„ 110, note 1. Read "MS. and B.; purgarit, A."

„ „ note 4 and 5. For "A." read "B."

„ 180, line 6 from end. For *ob* read *ab*.

„ 181. In the verse, read "Britannos."

„ 260, line 3 from top. For "concilio" read "consilio."

„ „ note 8. These chapters are printed in the Preface.

„ 263, note 7. For "Appendix" read "Preface."

„ 394, note 2. Omit "which M. Jaffè has printed for the first time."

„ 462, side note. Omit "at Ripon."

„ 472, line 9 from top. Read "Laverunt."

„ 477 and 531. For "MS. Harl." read "Lansdowne."

LONDON:
Printed by GEORGE E. EYRE and WILLIAM SPOTTISWOODE,
Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
For Her Majesty's Stationery Office.
[11423.—750.—3/79.]

ENGLAND.

CATALOGUE

OF

RECORD PUBLICATIONS

ON SALE

BY

Messrs. Longman & Co., and Messrs. Trübner & Co., London ;
Messrs. James Parker & Co., Oxford and London;
Messrs. Macmillan & Co., Cambridge and London;
Messrs. A. & C. Black, and Messrs. Douglas and Foulis, Edinburgh;
and Mr. A. Thom, Dublin.

CATALOGUE.

CONTENTS.

CALENDARS OF STATE PAPERS, &c.

[Imperial 8vo., cloth. *Price* 15*s*. each Volume or Part.]

As far back as the year 1800, a Committee of the House of Commons recommended that Indexes and Calendars should be made to the Public Records, and thirty-six years afterwards another Committee of the House of Commons reiterated that recommendation in more forcible words; but it was not until the incorporation of the State Paper Office with the Public Record Office that the Master of the Rolls found himself in a position to take the necessary steps for carrying out the wishes of the House of Commons.

On 7 December 1855, he stated to the Lords of the Treasury that although " the Records, State Papers, and Documents in his charge constitute the most " complete and perfect series of their kind in the civilized world," and although "they are of the greatest value in a historical and constitutional " point of view, yet they are comparatively useless to the public, from the " want of proper Calendars and Indexes."

Acting upon the recommendations of the Committees of the House of Commons above referred to, he suggested to the Lords of the Treasury that to effect the object he had in view it would be necessary for him to employ a few Persons fully qualified to perform the work which he contemplated.

Their Lordships assented to the necessity of having Calendars prepared and printed, and empowered the Master of the Rolls to take such steps as might be necessary for this purpose.

The following Works have been already published under the direction of the Master of the Rolls :—

Calendarium Genealogicum ; for the Reigns of Henry III. and Edward I. *Edited by* Charles Roberts, Esq., Secretary of the Public Record Office. 2 Vols. 1865.

This is a work of great value for elucidating the early history of our nobility and landed gentry.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reigns of Edward VI., Mary, Elizabeth, and James I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Robert Lemon, Esq., F.S.A., (Vols. I. and II.), and Mary Anne Everett Green, (Vols. III.–XII.). 1856–1872.

Vol. I.—1547–1580.	Vol. VII.—Addenda, 1566–1579.
Vol. II.—1581–1590.	Vol. VIII.—1603–1610.
Vol. III.—1591–1594.	Vol. IX.—1611–1618.
Vol. IV.—1595–1597.	Vol. X.—1619–1623.
Vol. V.—1598–1601.	Vol. XI.—1623–1625, with Addenda, 1603–1625.
Vol. VI.—1601–1603, with Addenda, 1547–1565.	Vol. XII.—Addenda, 1580–1625.

These Calendars render accessible to investigation a large and important mass of historical materials. The Northern Rebellion of 1566–67; the plots of the Catholic fugitives in the Low Countries; the numerous designs against Queen Elizabeth and in favour of a Catholic succession; the Gunpowder-plot; the rise and fall of Somerset; the Overbury murder; the disgrace of Sir Edward Coke; the rise of the Duke of Buckingham, &c. Numerous other subjects are illustrated by these Papers, few of which have been previously known.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles I., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* John Bruce, Esq., F.S.A., (Vols. I.–XII.); *by* John Bruce, Esq., F.S.A., and William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A., (Vol. XIII.), and *by* William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A., (Vols. XIV.–XV.) 1858–1877.

Vol. I.—1625–1626.	Vol. IX.—1635–1636.
Vol. II.—1627–1628.	Vol. X.—1636–1637.
Vol. III.—1628–1629.	Vol. XI.—1637.
Vol. IV.—1629–1631.	Vol. XII.—1637–1638.
Vol. V.—1631–1633.	Vol. XIII.—1638–1639.
Vol. VI.—1633–1634.	Vol. XIV.—1639.
Vol. VII.—1634–1635.	Vol. XV.—1639–1640.
Vol. VIII.—1635.	

This Calendar presents notices of a large number of original documents of great value to all inquirers relative to the history of the period to which it refers. Many of them have been hitherto unknown.

Calendar of State Papers, Domestic Series, during the Commonwealth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Mary Anne Everett Green. 1875–1878.

Vol. I.—1649–1650.	Vol. IV.—1651–1652.
Vol. II.—1650.	Vol. V.—1652–1653.
Vol. III.—1651.	

This Calendar is in continuation of those during the reigns from Edward VI. to Charles I., and contains a mass of new information.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles II., preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Mary Anne Everett Green. 1860–1866.

Vol. I.—1660–1661.	Vol. V.—1665–1666.
Vol. II.—1661–1662.	Vol. VI.—1666–1667.
Vol. III.—1663–1664.	Vol. VII.—1667.
Vol. IV.—1664–1665.	

Seven volumes of this Calendar, of the period between 1660 and 1667, have been published.

CALENDAR OF HOME OFFICE PAPERS OF THE REIGN OF GEORGE III., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1760 (25 Oct.)–1765. *Edited by* JOSEPH REDINGTON, Esq., 1878.

This is the first volume of the modern series of Domestic Papers, commencing with the accession of George III.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to SCOTLAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARKHAM JOHN THORPE, Esq., of St. Edmund Hall, Oxford. 1858.

Vol. I., the Scottish Series, of the Reigns of Henry VIII., Edward VI., Mary, and Elizabeth, 1509–1589.

Vol. II., the Scottish Series, of the Reign of Elizabeth, 1589–1603; an Appendix to the Scottish Series, 1543–1592; and the State Papers relating to Mary Queen of Scots during her Detention in England, 1568–1587.

These two volumes of State Papers relate to Scotland, and embrace the period between 1509 and 1603. In the second volume are notices of the State Papers relating to Mary Queen of Scots.

CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office, London. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., B.A., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland). 1875–1877.

Vol. I.—1171-1251.	Vol. II. 1252-1284.

These volumes contain a Calendar of all documents relating to Ireland, preserved in the Public Record Office, London; the work is to be continued to the end of the reign of Henry VII.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGNS OF HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* HANS CLAUDE HAMILTON, Esq., F.S.A. 1860–1877.

Vol. I.—1509–1573.	Vol. III.—1586–1588.
Vol. II.—1574–1585.	

The above have been published under the editorship of Mr. Hans Claude Hamilton.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. 1872–1877.

Vol. I.—1603–1606.	Vol. III.—1608–1610.
Vol. II.—1606–1608.	Vol. IV.—1611-1614.

This series is in continuation of the Irish State Papers commencing with the reign of Henry VIII.; but, for the reign of James I., the Papers are not confined to those in the Public Record Office, London.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. 1860–1878.

Vol. I.—America and West Indies, 1574-1660.

Vol. II.—East Indies, China, and Japan, 1513-1616.

Vol. III.—East Indies, China, and Japan, 1617-1621.

Vol. IV.—East Indies, China, and Japan, 1622-1624.

These volumes include an analysis of early Colonial Papers in the Public Record Office, the India Office, and the British Museum.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record

Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1862–1876.

Vol. I.—1509–1514.	Vol. IV.—Introduction.
Vol. II. (in Two Parts)—1515–1518.	Vol. IV., Part 1.—1524–1526.
Vol. III. (in Two Parts)—1519–1523.	Vol. IV., Part 2.—1526–1528.
	Vol. IV., Part 3.—1529–1530.

These volumes contain summaries of all State Papers and Correspondence relating to the reign of Henry VIII., in the Public Record Office, of those formerly in the State Paper Office, in the British Museum, the Libraries of Oxford and Cambridge, and other Public Libraries; and of all letters that have appeared in print in the works of Burnet, Strype, and others. Whatever authentic original material exists in England relative to the religious, political, parliamentary, or social history of the country during the reign of Henry VIII., whether despatches of ambassadors, or proceedings of the army, navy, treasury, or ordnance, or records of Parliament, appointments of officers, grants from the Crown, &c., will be found calendared in these volumes.

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Edward VI., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1547–1553. *Edited by* W. B. Turnbull, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law, and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Mary, preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1553–1558. *Edited by* W. B. Turnbull, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law and Correspondant du Comité Impérial des Travaux Historiques et des Sociétés Savantes de France. 1861.

The two preceding volumes exhibit the negotiations of the English ambassadors with the courts of the Emperor Charles V. of Germany, of Henry II. of France, and of Philip II. of Spain. The affairs of several of the minor continental states also find various incidental illustrations of much interest.

A valuable series of Papers descriptive of the circumstances which attended the loss of Calais merits a special notice; while the progress of the wars in the north of France, into which England was dragged by her union with Spain, is narrated at some length. The domestic affairs of England are of course passed over in these volumes, which treat only of its relations with foreign powers.

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Elizabeth, preserved in Her Majesty's Public Record Office, &c. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, (Vols. I.–VII.), and Allan James Crosby, Esq., M.A., Barrister-at-Law, (Vols. VIII.–X.) 1863–1876.

Vol. I.—1558–1559.	Vol. VI.—1563.
Vol. II.—1559–1560.	Vol. VII.—1564–1565.
Vol. III.—1560–1561.	Vol. VIII.—1566–1568.
Vol. IV.—1561–1562.	Vol. IX.—1569–1571.
Vol. V.—1562.	Vol. X.—1572–1574.

These volumes contain a Calendar of the Foreign Correspondence during the early portion of the reign of Queen Elizabeth, deposited in the Public Record Office, &c. They illustrate not only the external but also the domestic affairs of Foreign Countries during that period.

Calendar of Treasury Papers, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. 1868–1879.

Vol. I.—1557–1696.	Vol. III.—1702–1707.
Vol. II.—1697–1702.	Vol. IV.—1708–1714.

The above Papers connected with the affairs of the Treasury comprise petitions, reports, and other documents relating to services rendered to the State,

grants of money and pensions, appointments to offices, remissions of fines and duties, &c. They illustrate civil and military events, finance, the administration in Ireland and the Colonies, &c., and afford information nowhere else recorded.

CALENDAR OF THE CAREW PAPERS, preserved in the Lambeth Library. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London; and WILLIAM BULLEN, Esq. 1867–1873.

Vol. I.—1515–1574.
Vol. II.—1575–1588.
Vol. III.—1589–1600.
Vol. IV.—1601–1603.
Vol. V.—Book of Howth; Miscellaneous.
Vol. VI.—1603–1624.

The Carew Papers relating to Ireland, deposited in the Lambeth Library, are unique, and of great importance. The Calendar (now completed) cannot fail to be welcome to all students of Irish history.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* G. A. BERGENROTH. 1862–1868.

Vol. I.—Hen. VII.—1485–1509.
Vol. II.—Hen. VIII.—1509–1525.
Supplement to Vol. I. and Vol. II.

Mr. Bergenroth was engaged in compiling a Calendar of the Papers relating to England preserved in the archives of Simancas in Spain, and the corresponding portion removed from Simancas to Paris. Mr. Bergenroth also visited Madrid, and examined the Papers there, bearing on the reign of Henry VIII. The first volume contains the Spanish Papers of the reign of Henry VII.; the second volume, those of the first portion of the reign of Henry VIII. The Supplement contains new information relating to the private life of Queen Katharine of England; and to the projected marriage of Henry VII. with Queen Juana, widow of King Philip of Castile, and mother of the Emperor Charles V.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. 1873–1877.

Vol. III., Part 1.—Hen. VIII.—1525–1526.
Vol. III., Part 2.—Hen. VIII.—1527–1529.

Upon the death of Mr. Bergenroth, Don Pascual de Gayangos was appointed to continue the Calendar of the Spanish State Papers. He has pursued a similar plan to that of his predecessor, but has been able to add much valuable matter from Brussels and Vienna, with which Mr. Bergenroth was unacquainted.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. 1864–1877.

Vol. I.—1202–1509.
Vol. II.—1509–1519.
Vol. III.—1520–1526.
Vol. IV.—1527–1533.
Vol. V.—1534–1554.
Vol. VI., Part I.—1555–1556.

Mr. Rawdon Brown's researches have brought to light a number of valuable documents relating to various periods of English history; his contributions to historical literature are of the most interesting and important character.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FŒDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. I.—Will. I.–Edw. III.; 1066–1377. Vol. II.—Ric. II.–Chas. II.; 1377–1654. 1869–1873.

The "Fœdera," or "Rymer's Fœdera," is a collection of miscellaneous documents illustrative of the History of Great Britain and Ireland, from the Norman

Conquest to the reign of Charles II. Several editions of the "Fœdera" have been published, and the present Syllabus was undertaken to make the contents of this great National Work more generally known.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS AND THE REV. J. S. BREWER TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Carte and Carew Papers in the Bodleian and Lambeth Libraries. 1864. *Price* 2*s*. 6*d*.

REPORT OF THE DEPUTY KEEPER OF THE PUBLIC RECORDS TO THE MASTER OF THE ROLLS, upon the Documents in the Archives and Public Libraries of Venice. 1866. *Price* 2*s*. 6*d*.

In the Press.

SYLLABUS, IN ENGLISH, OF RYMER'S FŒDERA. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. Vol. III.—Appendix and Index.

CALENDAR OF LETTERS AND PAPERS, FOREIGN AND DOMESTIC, OF THE REIGN OF HENRY VIII., preserved in Her Majesty's Public Record Office, the British Museum, &c. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Preacher at the Rolls, and Rector of Toppesfield. Vol. V.—1531, &c.

CALENDAR OF STATE PAPERS, COLONIAL SERIES, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. NOEL SAINSBURY, Esq. Vol. V.—America and West Indies, 1661–1670.

CALENDAR OF STATE PAPERS relating to IRELAND, OF THE REIGN OF JAMES I., preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* the Rev. C. W. RUSSELL, D.D., and JOHN P. PRENDERGAST, Esq., Barrister-at-Law. Vol. V.—1615—1625.

CALENDAR OF STATE PAPERS AND MANUSCRIPTS, relating to ENGLISH AFFAIRS, preserved in the Archives of Venice, &c. *Edited by* RAWDON BROWN, Esq. Vol. VI., Part II.—1556–1558.

CALENDAR OF LETTERS, DESPATCHES, AND STATE PAPERS, relating to the Negotiations between England and Spain, preserved in the Archives at Simancas, and elsewhere. *Edited by* DON PASCUAL DE GAYANGOS. Vol. IV., Part I.—Hen. VIII. 1529–1530.

CALENDAR OF DOCUMENTS relating to IRELAND, preserved in Her Majesty's Public Record Office, London. *Edited by* HENRY SAVAGE SWEETMAN, Esq., B.A., Trinity College, Dublin, Barrister-at-Law (Ireland). Vol. III.—1285–1292.

CALENDAR OF STATE PAPERS, DOMESTIC SERIES, DURING THE COMMONWEALTH, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* MARY ANNE EVERETT GREEN. Vol. VI.—1653, &c.

In Progress.

Calendar of State Papers, Colonial Series, preserved in Her Majesty's Public Record Office, and elsewhere. *Edited by* W. Noel Sainsbury, Esq. Vol. VI.—East Indies, 1625, &c. Vol. VII.—America and West Indies, 1671, &c.

Calendar of State Papers, Foreign Series, of the Reign of Elizabeth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Allan James Crosby, Esq., M.A., Barrister-at-Law. Vol. XI.—1575, &c.

Calendar of State Papers, Domestic Series, of the Reign of Charles I.; preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* William Douglas Hamilton, Esq., F.S.A. Vol. XVI.—1640.

Calendar of State Papers relating to Ireland, of the Reign of Elizabeth, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Hans Claude Hamilton, Esq., F.S.A. Vol. IV.—1588, &c.

Calendar of Home Office Papers of the Reign of George III., preserved in Her Majesty's Public Record Office. 1766, &c. *Edited by* Joseph Redington, Esq.

Calendar of Treasury Papers, preserved in Her Majesty's Public Record Office. *Edited by* Joseph Redington, Esq. Vol. V.—1714, &c.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND DURING THE MIDDLE AGES.

[ROYAL 8vo. half-bound. *Price* 10*s*. each Volume or Part.]

On 25 July 1822, the House of Commons presented an address to the Crown, stating that the editions of the works of our ancient historians were inconvenient and defective; that many of their writings still remained in manuscript, and, in some cases, in a single copy only. They added, "that an "uniform and convenient edition of the whole, published under His Majesty's "royal sanction, would be an undertaking honourable to His Majesty's reign, "and conducive to the advancement of historical and constitutional know- "ledge; that the House therefore humbly besought His Majesty, that He "would be graciously pleased to give such directions as His Majesty, in His "wisdom, might think fit, for the publication of a complete edition of the "ancient historians of this realm, and assured His Majesty that whatever "expense might be necessary for this purpose would be made good."

The Master of the Rolls, being very desirous that effect should be given to the resolution of the House of Commons, submitted to Her Majesty's Treasury in 1857 a plan for the publication of the ancient chronicles and memorials of the United Kingdom, and it was adopted accordingly. In selecting these works, it was considered right, in the first instance, to give preference to those of which the manuscripts were unique, or the materials of which would help to fill up blanks in English history for which no satisfactory and authentic information hitherto existed in any accessible form. One great object the Master of the Rolls had in view was to form a *corpus historicum* within reasonable limits, and which should be as complete as possible. In a subject of so vast a range, it was important that the historical student should be able to select such volumes as conformed with his own peculiar tastes and studies, and not be put to the expense of purchasing the whole collection; an inconvenience inseparable from any other plan than that which has been in this instance adopted.

Of the Chronicles and Memorials, the following volumes have been published. They embrace the period from the earliest time of British history down to the end of the reign of Henry VII.

1. THE CHRONICLE OF ENGLAND, by JOHN CAPGRAVE. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

Capgrave was prior of Lynn, in Norfolk, and provincial of the order of the Friars Hermits of England shortly before the year 1464. His Chronicle extends from the creation of the world to the year 1417. As a record of the language spoken in Norfolk (being written in English), it is of considerable value.

2. CHRONICON MONASTERII DE ABINGDON. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. JOSEPH STEVENSON, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1858.

This Chronicle traces the history of the great Benedictine monastery of Abingdon in Berkshire, from its foundation by King Ina of Wessex, to the reign of Richard I., shortly after which period the present narrative was drawn up by an inmate of the establishment. The author had access to the title-deeds of the house; and incorporates into his history various charters of the Saxon kings, of great importance as illustrating not only the history of the locality but that of the kingdom. The work is printed for the first time.

3. LIVES OF EDWARD THE CONFESSOR. I.—La Estoire de Seint Aedward le Rei. II.—Vita Beati Edvardi Regis et Confessoris. III.—Vita Æduuardi Regis qui apud Westmonasterium requiescit. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1858.

The first is a poem in Norman French, containing 4,686 lines, addressed to Alianor, Queen of Henry III., and probably written in the year 1245, on the occasion of the restoration of the church of Westminster. Nothing is known of the author. The second is an anonymous poem, containing 536 lines, written between the years 1440 and 1450, by command of Henry VI., to whom it is dedicated. It does not throw any new light on the reign of Edward the Confessor, but is valuable as a specimen of the Latin poetry of the time. The third, also by an anonymous author, was apparently written for Queen Edith, between the years 1066 and 1074, during the pressure of the suffering brought on the Saxons by the Norman conquest. It notices many facts not found in other writers, and some which differ considerably from the usual accounts.

4. MONUMENTA FRANCISCANA; scilicet, I.—Thomas de Eccleston de Adventu Fratrum Minorum in Angliam. II.—Adæ de Marisco Epistolæ. III.—Registrum Fratrum Minorum Londoniæ. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1858.

This volume contains original materials for the history of the settlement of the order of Saint Francis in England, the letters of Adam de Marisco, and other papers connected with the foundation and diffusion of this great body. It has been the aim of the editor to collect whatever historical information could be found in this country, towards illustrating a period of the national history for which only scanty materials exist. None of these have been before printed.

5. FASCICULI ZIZANIORUM MAGISTRI JOHANNIS WYCLIF CUM TRITICO. Ascribed to THOMAS NETTER, of WALDEN, Provincial of the Carmelite Order in England, and Confessor to King Henry the Fifth. *Edited by* the Rev. W. W. SHIRLEY, M.A., Tutor and late Fellow of Wadham College, Oxford. 1858.

This work derives its principal value from being the only contemporaneous account of the rise of the Lollards. When written the disputes of the school-

men had been extended to the field of theology, and they appear both in the writings of Wycliff and in those of his adversaries. Wycliff's little bundles of tares are not less metaphysical than theological, and the conflict between Nominalists and Realists rages side by side with the conflict between the different interpreters of Scripture. The work gives a good idea of the controversies at the end of the 14th and the beginning of the 15th centuries.

6. The Buik of the Croniclis of Scotland; or, A Metrical Version of the History of Hector Boece; by William Stewart. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. B. Turnbull, Esq., of Lincoln's Inn, Barrister-at-Law. 1858.

This is a metrical translation of a Latin Prose Chronicle, and was written in the first half of the 16th century. The narrative begins with the earliest legends, and ends with the death of James I. of Scotland, and the "evil ending of the traitors that slew him." Strict accuracy of statement is not to be looked for in such a work as this; but the stories of the colonization of Spain, Ireland, and Scotland are interesting if not true; and the chronicle is valuable as a reflection of the manners, sentiments, and character of the age in which it was composed. The peculiarities of the Scottish dialect are well illustrated in this metrical version, and the student of language will find ample materials for comparison with the English dialects of the same period, and with modern lowland Scotch.

7. Johannis Capgrave Liber de Illustribus Henricis. *Edited by* the Rev. F. C. Hingeston, M.A., of Exeter College, Oxford. 1858.

This work is dedicated to Henry VI. of England, who appears to have been, in the author's estimation, the greatest of all the Henries. It is divided into three distinct parts, each having its own separate dedication. The first part relates only to the history of the Empire, and extends from the election of Henry I., the Fowler, to the end of the reign of the Emperor Henry VI. The second part is devoted to English history, and extends from the accession of Henry I. in the year 1100, to the year 1446, which was the twenty-fourth year of the reign of King Henry VI. The third part contains the lives of illustrious men who have borne the name of Henry in various parts of the world.

Capgrave was born in 1393, in the reign of Richard II., and lived during the Wars of the Roses, for the history of which period his work is of some value.

8. Historia Monasterii S. Augustini Cantuariensis, by Thomas of Elmham, formerly Monk and Treasurer of that Foundation. *Edited by* Charles Hardwick, M.A., Fellow of St. Catharine's Hall, and Christian Advocate in the University of Cambridge. 1858.

This history extends from the arrival of St. Augustine in Kent until 1191. Prefixed is a chronology as far as 1418, which shows in outline what was to have been the character of the work when completed. The only copy known is in the possession of Trinity Hall, Cambridge. The author was connected with Norfolk, and most probably with Elmham, whence he derived his name.

9. Eulogium (Historiarum sive Temporis): Chronicon ab Orbe condito usque ad Annum Domini 1366; a Monacho quodam Malmesbiriensi exaratum. Vols. I., II., and III. *Edited by* F. S. Haydon, Esq., B.A. 1858–1863.

This is a Latin Chronicle extending from the Creation to the latter part of the reign of Edward III., and written by a monk of the Abbey of Malmesbury, in Wiltshire, about the year 1367. A continuation, carrying the history of England down to the year 1413, was added in the former half of the fifteenth century by an author whose name is not known. The original Chronicle is divided into five books, and contains a history of the world generally, but more especially

of England to the year 1366. The continuation extends the history down to the coronation of Henry V. The Eulogium itself is chiefly valuable as containing a history, by a contemporary, of the period between 1356 and 1366. The notices of events appear to have been written very soon after their occurrence. Among other interesting matter, the Chronicle contains a diary of the Poitiers campaign, evidently furnished by some person who accompanied the army of the Black Prince. The continuation of the Chronicle is also the work of a contemporary, and gives a very interesting account of the reigns of Richard II. and Henry IV. It is believed to be the earliest authority for the statement that the latter monarch died in the Jerusalem Chamber at Westminster.

10. MEMORIALS OF HENRY THE SEVENTH: Bernardi Andreæ Tholosatis Vita Regis Henrici Septimi; necnon alia quædam ad eundem Regem spectantia. *Edited by* JAMES GAIRDNER, Esq. 1858.

The contents of this volume are—(1) a life of Henry VII., by his poet laureate and historiographer, Bernard André, of Toulouse, with some compositions in verse, of which he is supposed to have been the author; (2) the journals of Roger Machado during certain embassies on which he was sent by Henry VII. to Spain and Brittany, the first of which had reference to the marriage of the King's son, Arthur, with Catharine of Arragon; (3) two curious reports by envoys sent to Spain in the year 1505 touching the succession to the Crown of Castile, and a project of marriage between Henry VII. and the Queen of Naples; and (4) an account of Philip of Castile's reception in England in 1506. Other documents of interest in connexion with the period are given in an appendix.

11. MEMORIALS OF HENRY THE FIFTH. I.—Vita Henrici Quinti, Roberto Redmanno auctore. II.—Versus Rhythmici in laudem Regis Henrici Quinti. III.—Elmhami Liber Metricus de Henrico V. *Edited by* CHARLES A. COLE, Esq. 1858.

This volume contains three treatises which more or less illustrate the history of the reign of Henry V., viz.: A Life by Robert Redman; a Metrical Chronicle by Thomas Elmham, prior of Lenton, a contemporary author; Versus Rhythmici, written apparently by a monk of Westminster Abbey, who was also a contemporary of Henry V. These works are printed for the first time.

12. MUNIMENTA GILDHALLÆ LONDONIENSIS; Liber Albus, Liber Custumarum, et Liber Horn, in archivis Gildhallæ asservati. Vol. I., Liber Albus. Vol. II. (in Two Parts), Liber Custumarum. Vol. III. Translation of the Anglo-Norman Passages in Liber Albus, Glossaries, Appendices, and Index. *Edited by* HENRY THOMAS RILEY, Esq., M.A., Barrister-at-Law. 1859–1862.

The manuscript of the *Liber Albus*, compiled by John Carpenter, Common Clerk of the City of London in the year 1419, a large folio volume, is preserved in the Record Room of the City of London. It gives an account of the laws, regulations, and institutions of that City in the twelfth, thirteenth, fourteenth, and early part of the fifteenth centuries.

The *Liber Custumarum* was compiled probably by various hands in the early part of the fourteenth century during the reign of Edward II. The manuscript, a folio volume, is also preserved in the Record Room of the City of London, though some portion in its original state, borrowed from the City in the reign of Queen Elizabeth and never returned, forms part of the Cottonian MS. Claudius D. II. in the British Museum. It also gives an account of the laws, regulations, and institutions of the City of London in the twelfth, thirteenth, and early part of the fourteenth centuries.

13. CHRONICA JOHANNIS DE OXENEDES. *Edited by* Sir HENRY ELLIS, K.H. 1859.

Although this Chronicle tells of the arrival of Hengist and Horsa in England in the year 449, yet it substantially begins with the reign of King Alfred, and

comes down to the year 1292, where it ends abruptly. The history is particularly valuable for notices of events in the eastern portions of the kingdom, which are not to be elsewhere obtained, and some curious facts are mentioned relative to the floods in that part of England, which are confirmed in the Friesland Chronicle of Anthony Heinrich, pastor of the Island of Mohr.

14. A COLLECTION OF POLITICAL POEMS AND SONGS RELATING TO ENGLISH HISTORY, FROM THE ACCESSION OF EDWARD III. TO THE REIGN OF HENRY VIII. Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1859–1861.

These Poems are perhaps the most interesting of all the historical writings of the period, though they cannot be relied on for accuracy of statement. They are various in character; some are upon religious subjects, some may be called satires, and some give no more than a court scandal; but as a whole they present a very fair picture of society, and of the relations of the different classes to one another. The period comprised is in itself interesting, and brings us, through the decline of the feudal system, to the beginning of our modern history. The songs in old English are of considerable value to the philologist.

15. The "OPUS TERTIUM," "OPUS MINUS," &c., of ROGER BACON. *Edited by* J. S. BREWER, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. 1859.

This is the celebrated treatise—never before printed—so frequently referred to by the great philosopher in his works. It contains the fullest details we possess of the life and labours of Roger Bacon: also a fragment by the same author, supposed to be unique, the "*Compendium Studii Theologiæ.*"

16. BARTHOLOMÆI DE COTTON, MONACHI NORWICENSIS, HISTORIA ANGLICANA; 449–1298: necnon ejusdem Liber de Archiepiscopis et Episcopis Angliæ. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1859.

The author, a monk of Norwich, has here given us a Chronicle of England from the arrival of the Saxons in 449 to the year 1298, in or about which year it appears that he died. The latter portion of this history (the whole of the reign of Edward I. more especially) is of great value, as the writer was contemporary with the events which he records. An Appendix contains several illustrative documents connected with the previous narrative.

17. BRUT Y TYWYSOGION; or, The Chronicle of the Princes of Wales. *Edited by* the Rev. JOHN WILLIAMS AB ITHEL, M.A. 1860.

This work, also known as "The Chronicle of the Princes of Wales," has been attributed to Caradoc of Llancarvan, who flourished about the middle of the twelfth century. It is written in the ancient Welsh language, begins with the abdication and death of Caedwala at Rome, in the year 681, and continues the history down to the subjugation of Wales by Edward I., about the year 1282.

18. A COLLECTION OF ROYAL AND HISTORICAL LETTERS DURING THE REIGN OF HENRY IV. 1399–1404. *Edited by* the Rev. F. C. HINGESTON, M.A., of Exeter College, Oxford. 1860.

This volume, like all the others in the series containing a miscellaneous selection of letters, is valuable on account of the light it throws upon biographical history, and the familiar view it presents of characters, manners, and events. The period requires much elucidation; to which it will materially contribute.

19. THE REPRESSOR OF OVER MUCH BLAMING OF THE CLERGY. By REGINALD PECOCK, sometime Bishop of Chichester. Vols. I. and II. *Edited by* CHURCHILL BABINGTON, B.D., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1860.

The "Repressor" may be considered the earliest piece of good theological disquisition of which our English prose literature can boast. The author was born

about the end of the fourteenth century, consecrated Bishop of St. Asaph in the year 1444, and translated to the see of Chichester in 1450. While Bishop of St. Asaph, he zealously defended his brother prelates from the attacks of those who censured the bishops for their neglect of duty. He maintained that it was no part of a bishop's functions to appear in the pulpit, and that his time might be more profitably spent, and his dignity better maintained, in the performance of works of a higher character. Among those who thought differently were the Lollards, and against their general doctrines the "Repressor" is directed. Pecock took up a position midway between that of the Roman Church and that of the modern Anglican Church; but his work is interesting chiefly because it gives a full account of the views of the Lollards and of the arguments by which they were supported, and because it assists us to ascertain the state of feeling which ultimately led to the Reformation. Apart from religious matters, the light thrown upon contemporaneous history is very small, but the "Repressor" has great value for the philologist, as it tells us what were the characteristics of the language in use among the cultivated Englishmen of the fifteenth century. Pecock, though an opponent of the Lollards, showed a certain spirit of toleration, for which he received, towards the end of his life, the usual mediæval reward—persecution.

20. Annales Cambriæ. *Edited by* the Rev. John Williams ab Ithel, M.A. 1860.

These annals, which are in Latin, commence in the year 447, and come down to the year 1288. The earlier portion appears to be taken from an Irish Chronicle, which was also used by Tigernach, and by the compiler of the Annals of Ulster. During its first century it contains scarcely anything relating to Britain, the earliest direct concurrence with English history is relative to the mission of Augustine. Its notices throughout, though brief, are valuable. The annals were probably written at St. Davids, by Blegewryd, Archdeacon of Llandaff, the most learned man in his day in all Cymru.

21. The Works of Giraldus Cambrensis. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Professor of English Literature, King's College, London. Vols. V., VI., and VII. *Edited by* the Rev. James F. Dimock, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1861–1877.

These volumes contain the historical works of Gerald du Barry, who lived in the reigns of Henry II., Richard I., and John, and attempted to re-establish the independence of Wales by restoring the see of St. Davids to its ancient primacy. His works are of a very miscellaneous nature, both in prose and verse, and are remarkable chiefly for the racy and original anecdotes which they contain relating to contemporaries. He is the only Welsh writer of any importance who has contributed so much to the mediæval literature of this country, or assumed, in consequence of his nationality, so free and independent a tone. His frequent travels in Italy, in France, in Ireland, and in Wales, gave him opportunities for observation which did not generally fall to the lot of mediæval writers in the twelfth and thirteenth centuries, and of these observations Giraldus has made due use. Only extracts from these treatises have been printed before, and almost all of them are taken from unique manuscripts.

The Topographia Hibernica (in Vol. V.) is the result of Giraldus' two visits to Ireland. The first in the year 1183, the second in 1185–6, when he accompanied Prince John into that country. Curious as this treatise is, Mr. Dimock is of opinion that it ought not to be accepted as sober truthful history, for Giraldus himself states that truth was not his main object, and that he compiled the work for the purpose of sounding the praises of Henry the Second. Elsewhere, however, he declares that he had stated nothing in the Topographia of the truth of which he was not well assured, either by his own eyesight or by the testimony, with all diligence elicited, of the most trustworthy and authentic men in the country; that though he did not put just the same full faith in their reports as in what he had himself seen, yet, as they only related what they had themselves seen, he could not but believe such credible witnesses. A very interesting portion of this treatise is devoted to the animals of Ireland. It shows that he was a very accurate and acute observer, and his descriptions are given in a way that a scientific naturalist of the present day could hardly improve upon. The Expugnatio Hibernica was written about the year 1188 and may be regarded rather

as a great epic than a sober relation of acts occurring in his own days. No one can peruse it without coming to the conclusion that it is rather a poetical fiction than a prosaic truthful history.

Vol. VI. contains the Itinerarium Kambriæ et Descriptio Kambriæ: and Vol. VII., the lives of S. Remigius and S. Hugh.

22. Letters and Papers illustrative of the Wars of the English in France during the Reign of Henry the Sixth, King of England. Vol. I., and Vol. II. (in Two Parts). *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham, and Vicar of Leighton Buzzard. 1861–1864.

The letters and papers contained in these volumes are derived chiefly from originals or contemporary copies extant in the Bibliothèque Impériale, and the Depôt des Archives, in Paris. They illustrate the line of policy adopted by John Duke of Bedford and his successors during their government of Normandy, and such other provinces of France as had been acquired by Henry V. We may here trace, step by step, the gradual declension of the English power, until we are prepared to read of its final overthrow.

23. The Anglo-Saxon Chronicle, according to the several Original Authorities. Vol. I., Original Texts. Vol. II., Translation. *Edited and translated by* Benjamin Thorpe, Esq., Member of the Royal Academy of Sciences at Munich, and of the Society of Netherlandish Literature at Leyden. 1861.

This Chronicle, extending from the earliest history of Britain to the year 1154, is justly the boast of England; for no other nation can produce any history, written in its own vernacular, at all approaching it, either in antiquity, truthfulness, or extent, the historical books of the Bible alone excepted. There are at present six independent manuscripts of the Saxon Chronicle, ending in different years, and written in different parts of the country. In this edition, the text of each manuscript is printed in columns on the same page, so that the student may see at a glance the various changes which occur in orthography, whether arising from locality or age.

24. Letters and Papers illustrative of the Reigns of Richard III. and Henry VII. Vols. I. and II. *Edited by* James Gairdner, Esq. 1861–1863.

The Papers are derived from MSS. in the Public Record Office, the British Museum, and other repositories. The period to which they refer is unusually destitute of chronicles and other sources of historical information, so that the light obtained from these documents is of special importance. The principal contents of the volumes are some diplomatic Papers of Richard III.; correspondence between Henry VII. and Ferdinand and Isabella of Spain; documents relating to Edmund de la Pole, Earl of Suffolk; and a portion of the correspondence of James IV. of Scotland.

25. Letters of Bishop Grosseteste, illustrative of the Social Condition of his Time. *Edited by* Henry Richards Luard, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. 1861.

The Letters of Robert Grosseteste (131 in number) are here collected from various sources, and a large portion of them is printed for the first time. They range in date from about 1210 to 1253, and relate to various matters connected not only with the political history of England during the reign of Henry III., but with its ecclesiastical condition. They refer especially to the diocese of Lincoln, of which Grosseteste was bishop.

26. Descriptive Catalogue of Manuscripts relating to the History of Great Britain and Ireland. Vol. I. (in Two Parts); Anterior to the Norman Invasion. Vol. II.; 1066–1200. Vol. III.; 1200–1327. *By* Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1862–1871.

The object of this work is to publish notices of all known sources of British history, both printed and unprinted, in one continued sequence. The materials, when historical (as distinguished from biographical), are arranged under the year in which the latest event is recorded in the chronicle or history, and not

under the period in which its author, real or supposed, flourished. Biographies are enumerated under the year in which the person commemorated died, and not under the year in which the life was written. This arrangement has two advantages; the materials for any given period may be seen at a glance; and if the reader knows the time when an author wrote, and the number of years that had elapsed between the date of the events and the time the writer flourished, he will generally be enabled to form a fair estimate of the comparative value of the narrative itself. A brief analysis of each work has been added when deserving it, in which the original portions are distinguished from those which are mere compilations. When possible, the sources are indicated from which such compilations have been derived. A biographical sketch of the author of each piece has been added, and a brief notice has also been given of such British authors as have written on historical subjects.

27. Royal and other Historical Letters illustrative of the Reign of Henry III. Vol. I., 1216–1235. Vol. II., 1236–1272. *Selected and edited by* the Rev. W. W. Shirley, D.D., Regius Professor in Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church, Oxford. 1862–1866.

The letters contained in these volumes are derived chiefly from the ancient correspondence formerly in the Tower of London, and now in the Public Record Office. They illustrate the political history of England during the growth of its liberties, and throw considerable light upon the personal history of Simon de Montfort. The affairs of France form the subject of many of them, especially in regard to the province of Gascony. The entire collection consists of nearly 700 documents, the greater portion of which is printed for the first time.

28. Chronica Monasterii S. Albani.—1. Thomæ Walsingham Historia Anglicana; Vol. I., 1272–1381: Vol. II., 1381–1422. 2. Willelmi Rishanger Chronica et Annales, 1259–1307. 3. Johannis de Trokelowe et Henrici de Blaneforde Chronica et Annales, 1259–1296; 1307–1324; 1392–1406. 4. Gesta Abbatum Monasterii S. Albani, a Thoma Walsingham, regnante Ricardo Secundo, ejusdem Ecclesiæ Præcentore, compilata; Vol. I., 793–1290: Vol. II., 1290–1349: Vol. III., 1349–1411. 5. Johannis Amundesham, Monachi Monasterii S. Albani, ut videtur, Annales; Vols. I. and II. 6. Registra quorundam Abbatum Monasterii S. Albani, qui sæculo xv^mo^ floruere; Vol. I., Registrum Abbatiæ Johannis Whethamstede, Abbatis Monasterii Sancti Albani, iterum susceptæ; Roberto Blakeney, Capellano, quondam adscriptum: Vol. II., Registra Johannis Whethamstede, Willelmi Albon, et Willelmi Walingforde, Abbatum Monasterii Sancti Albani, cum Appendice, continente quasdam Epistolas, a Johanne Whethamstede Conscriptas. 7. Ypodigma Neustriæ, a Thoma Walsingham, quondam Monacho Monasterii S. Albani, conscriptum. *Edited by* Henry Thomas Riley, Esq., M.A., Cambridge and Oxford; and of the Inner Temple, Barrister-at-Law. 1863–1876.

In the first two volumes is a History of England, from the death of Henry III. to the death of Henry V., by Thomas Walsingham, Precentor of St. Albans, from MS. VII. in the Arundel Collection in the College of Arms, London, a manuscript of the fifteenth century, collated with MS. 13 E. IX. in the King's Library in the British Museum, and MS. VII. in the Parker Collection of Manuscripts at Corpus Christi College, Cambridge.

In the third volume is a Chronicle of English History, attributed to William Rishanger, who lived in the reign of Edward I., from the Cotton. MS. Faustina B. IX. in the British Museum, collated with MS. 14 C. VII. (fols. 219–231) in the King's Library, British Museum, and the Cotton MS. Claudius E. III., fols. 306–331: an account of transactions attending the award of the kingdom of Scotland to John Balliol, 1291–1292, from MS. Cotton. Claudius D. VI., also attributed to William Rishanger, but on no sufficient ground: a short Chronicle of English History, 1292 to 1300,

by an unknown hand, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: a short Chronicle, Willelmi Rishanger Gesta Edwardi Primi, Regis Angliæ, from MS. 14 C. I. in the Royal Library, and MS. Cotton. Claudius D. VI., with Annales Regum Angliæ, probably by the same hand: and fragments of three Chronicles of English History, 1285 to 1307.

In the fourth volume is a Chronicle of English History, 1259 to 1296, from MS. Cotton. Claudius D. VI.: Annals of Edward II., 1307 to 1323, by John de Trokelowe, a monk of St. Albans, and a continuation of Trokelowe's Annals, 1323, 1324, by Henry de Blaneforde, both from MS. Cotton. Claudius D. VI.: a full Chronicle of English History, 1392 to 1406, from MS. VII. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge; and an account of the Benefactors of St. Albans, written in the early part of the fifteenth century, from MS. VI. in the same Library.

The fifth, sixth, and seventh volumes contain a history of the Abbots of St. Albans, 793 to 1411, mainly compiled by Thomas Walsingham, from MS. Cotton. Claudius E. IV., in the British Museum: with a Continuation, from the closing pages of Parker MS. VII., in the Library of Corpus Christi College, Cambridge.

The eighth and ninth volumes, in continuation of the Annals, contain a Chronicle, probably by John Amundesham, a monk of St. Albans.

The tenth and eleventh volumes relate especially to the acts and proceedings of Abbots Whethamstede, Albon, and Wallingford, and may be considered as a memorial of the chief historical and domestic events during those periods.

The twelfth volume contains a compendious History of England to the reign of Henry V., and of Normandy in early times, also by Thomas Walsingham, and dedicated to Henry V. The compiler has often substituted other authorities in place of those consulted in the preparation of his larger work.

29. CHRONICON ABBATIÆ EVESHAMENSIS, AUCTORIBUS DOMINICO PRIORE EVESHAMIÆ ET THOMA DE MARLEBERGE ABBATE, A FUNDATIONE AD ANNUM 1213, UNA CUM CONTINUATIONE AD ANNUM 1418. *Edited by* the Rev. W. D. MACRAY, M.A., Bodleian Library, Oxford. 1863.

The Chronicle of Evesham illustrates the history of that important monastery from its foundation by Egwin, about 690, to the year 1418. Its chief feature is an autobiography, which makes us acquainted with the inner daily life of a great abbey, such as but rarely has been recorded. Interspersed are many notices of general, personal, and local history which will be read with much interest. This work exists in a single MS., and is for the first time printed.

30. RICARDI DE CIRENCESTRIA SPECULUM HISTORIALE DE GESTIS REGUM ANGLIÆ. Vol. I., 447–871. Vol. II., 872–1066. *Edited by* JOHN E. B. MAYOR, M.A., Fellow of St. John's College, Cambridge. 1863–1869.

The compiler, Richard of Cirencester, was a monk of Westminster, 1355–1400. In 1391 he obtained a licence to make a pilgrimage to Rome. His history, in four books, extends from 447 to 1066. He announces his intention of continuing it, but there is no evidence that he completed any more. This chronicle gives many charters in favour of Westminster Abbey, and a very full account of the lives and miracles of the saints, especially of Edward the Confessor, whose reign occupies the fourth book. A treatise on the Coronation, by William of Sudbury, a monk of Westminster, fills book iii. c. 3. It was on this author that C. J. Bertram fathered his forgery, *De Situ Brittaniæ*, in 1747.

31. YEAR BOOKS OF THE REIGN OF EDWARD THE FIRST. Years 20–21, 21–22, 30–31, 32–33, and 33–35. *Edited and translated by* ALFRED JOHN HORWOOD, Esq., of the Middle Temple, Barrister-at-Law. 1863–1879.

The volumes known as the "Year Books" contain reports in Norman-French of cases argued and decided in the Courts of Common Law. They may be considered to a great extent as the "lex non scripta" of England, and have been held in the highest veneration by the ancient sages of the law, and were received by them as the repositories of the first recorded judgments and dicta of the great legal luminaries of past ages. They are also worthy of the attention of the general reader on account of the historical information and the notices of public and private persons which they contain, as well as the light which they throw on ancient manners and customs.

32. Narratives of the Expulsion of the English from Normandy, 1449–1450.—Robertus Blondelli de Reductione Normanniæ: Le Recouvrement de Normendie, par Berry, Hérault du Roy: Conferences between the Ambassadors of France and England. *Edited, from MSS. in the Imperial Library at Paris, by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A., of University College, Durham. 1863.

This volume contains the narrative of an eye-witness who details with considerable power and minuteness the circumstances which attended the final expulsion of the English from Normandy in the year 1450. The history commences with the infringement of the truce by the capture of Fougères, and ends with the battle of Formigny and the embarkation of the Duke of Somerset. The whole period embraced is less than two years.

33. Historia et Cartularium Monasterii S. Petri Gloucestriæ. Vols. I., II., and III. *Edited by* W. H. Hart, Esq., F.S.A., Membre correspondant de la Société des Antiquaires de Normandie. 1863–1867.

This work consists of two parts, the History and the Cartulary of the Monastery of St. Peter, Gloucester. The history furnishes an account of the monastery from its foundation, in the year 681, to the early part of the reign of Richard II., together with a calendar of donations and benefactions. It treats principally of the affairs of the monastery, but occasionally matters of general history are introduced. Its authorship has generally been assigned to Walter Froucester, the twentieth abbot, but without any foundation.

34. Alexandri Neckam de Naturis Rerum libri duo; with Neckam's Poem, De Laudibus Divinæ Sapientiæ. *Edited by* Thomas Wright, Esq., M.A. 1863.

Neckam was a man who devoted himself to science, such as it was in the twelfth century. In the "De Naturis Rerum" are to be found what may be called the rudiments of many sciences mixed up with much error and ignorance. Neckam was not thought infallible, even by his contemporaries, for Roger Bacon remarks of him, "this Alexander in many things wrote what was true and useful; "but he neither can nor ought by just title to be reckoned among authorities." Neckam, however, had sufficient independence of thought to differ from some of the schoolmen who in his time considered themselves the only judges of literature. He had his own views in morals, and in giving us a glimpse of them, as well as of his other opinions, he throws much light upon the manners, customs, and general tone of thought prevalent in the twelfth century. The poem entitled "De Laudibus Divinæ Sapientiæ" appears to be a metrical paraphrase or abridgment of the "De Naturis Rerum." It is written in the elegiac metre; and though there are many lines which violate classical rules, it is, as a whole above the ordinary standard of mediæval Latin.

35. Leechdoms, Wortcunning, and Starcraft of Early England; being a Collection of Documents illustrating the History of Science in this Country before the Norman Conquest. Vols. I., II., and III. *Collected and edited by* the Rev. T. Oswald Cockayne, M.A., of St. John's College, Cambridge. 1864–1866.

This work illustrates not only the history of science, but the history of superstition. In addition to the information bearing directly upon the medical skill and medical faith of the times, there are many passages which incidentally throw light upon the general mode of life and ordinary diet. The volumes are interesting not only in their scientific, but also in their social aspect. The manuscripts from which they have been printed are valuable to the Anglo-Saxon scholar for the illustrations they afford of Anglo-Saxon orthography.

36. Annales Monastici. Vol. I.:—Annales de Margan, 1066–1232; Annales de Theokesberia, 1066–1263; Annales de Burton, 1004–1263. Vol. II.:—Annales Monasterii de Wintonia, 519–1277; Annales Monasterii de Waverleia, 1–1291. Vol. III.:—Annales Prioratus de Dunstaplia, 1–1297; Annales Monasterii de Bermundeseia 1042–

1432. Vol. IV. :—Annales Monasterii de Oseneia, 1016–1347; Chronicon vulgo dictum Chronicon Thomæ Wykes, 1066–1289; Annales Prioratus de Wigornia, 1–1377. Vol. V. :—Index and Glossary. *Edited by* HENRY RICHARDS LUARD, M.A., Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, and Registrary of the University, Cambridge. 1864–1869.

The present collection of Monastic Annals embraces all the more important chronicles compiled in religious houses in England during the thirteenth century. These distinct works are ten in number. The extreme period which they embrace ranges from the year 1 to 1432, although they refer more especially to the reigns of John, Henry III., and Edward I. Some of these narratives have already appeared in print, but others are printed for the first time.

37. MAGNA VITA S. HUGONIS EPISCOPI LINCOLNIENSIS. From Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford, and the Imperial Library, Paris. *Edited by* the Rev. JAMES F. DIMOCK, M.A., Rector of Barnburgh, Yorkshire. 1864.

This work contains a number of very curious and interesting incidents, and being the work of a contemporary, is very valuable, not only as a truthful biography of a celebrated ecclesiastic, but as the work of a man, who, from personal knowledge, gives notices of passing events, as well as of individuals who were then taking active part in public affairs. The author, in all probability, was Adam Abbot of Evesham. He was domestic chaplain and private confessor of Bishop Hugh, and in these capacities was admitted to the closest intimacy. Bishop Hugh was Prior of Witham for 11 years before he became Bishop of Lincoln. His consecration took place on the 21st September 1186; he died on the 16th of November 1200; and was canonized in 1220.

38. CHRONICLES AND MEMORIALS OF THE REIGN OF RICHARD THE FIRST. Vol. I. :—ITINERARIUM PEREGRINORUM ET GESTA REGIS RICARDI. Vol. II. :—EPISTOLÆ CANTUARIENSES; the Letters of the Prior and Convent of Christ Church, Canterbury; 1187 to 1199. *Edited by* WILLIAM STUBBS, M.A., Vicar of Navestock, Essex, and Lambeth Librarian. 1864–1865.

The authorship of the Chronicle in Vol. I., hitherto ascribed to Geoffrey Vinesauf, is now more correctly ascribed to Richard, Canon of the Holy Trinity of London. The narrative extends from 1187 to 1199; but its chief interest consists in the minute and authentic narrative which it furnishes of the exploits of Richard I., from his departure from England in December 1189 to his death in 1199. The author states in his prologue that he was an eye-witness of much that he records; and various incidental circumstances which occur in the course of the narrative confirm this assertion.

The letters in Vol. II., written between 1187 and 1199, are of value as furnishing authentic materials for the history of the ecclesiastical condition of England during the reign of Richard I. They had their origin in a dispute which arose from the attempts of Baldwin and Hubert, archbishops of Canterbury, to found a college of secular canons, a project which gave great umbrage to the monks of Canterbury, who saw in it a design to supplant them in their function of metropolitan chapter. These letters are printed, for the first time, from a MS. belonging to the archiepiscopal library at Lambeth.

39. RECUEIL DES CRONIQUES ET ANCHIENNES ISTORIES DE LA GRANT BRETAIGNE A PRESENT NOMME ENGLETERRE, par JEHAN DE WAURIN. Vol. I. Albina to 688. Vol. II., 1399–1422. *Edited by* WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A. 1864–1868.

40. A COLLECTION OF THE CHRONICLES AND ANCIENT HISTORIES OF GREAT BRITAIN, NOW CALLED ENGLAND, by JOHN DE WAVRIN. Albina to 688. (Translation of the preceding Vol. I.) *Edited and translated by* WILLIAM HARDY, Esq., F.S.A. 1864.

This curious chronicle extends from the fabulous period of history down to the return of Edward IV. to England in the year 1471, after the second deposition of

Henry VI. The manuscript from which the text of the work is taken is preserved in the Imperial Library at Paris, and is believed to be the only complete and nearly contemporary copy in existence. The work, as originally bound, was comprised in six volumes, since rebound in morocco in 12 volumes, folio maximo, vellum, and is illustrated with exquisite miniatures, vignettes, and initial letters. It was written towards the end of the fifteenth century, having been expressly executed for Louis de Bruges, Seigneur de la Gruthuyse and Earl of Winchester, from whose cabinet it passed into the library of Louis XII. at Blois.

41. Polychronicon Ranulphi Higden, with Trevisa's Translation. Vols. I. and II. *Edited by* Churchill Babington, B.D., Senior Fellow of St. John's College, Cambridge. Vols. III., IV., V., and VI. *Edited by* the Rev. Joseph Rawson Lumby, B.D., Vicar of St. Edward's, Fellow of St. Catharine's College, and late Fellow of Magdalene College, Cambridge. 1865–1876.

This is one of the many mediæval chronicles which assume the character of a history of the world. It begins with the creation, and is brought down to the author's own time, the reign of Edward III. Prefixed to the historical portion, is a chapter devoted to geography, in which is given a description of every known land. To say that the Polychronicon was written in the fourteenth century is to say that it is not free from inaccuracies. It has, however, a value apart from its intrinsic merits. It enables us to form a very fair estimate of the knowledge of history and geography which well-informed readers of the fourteenth and fifteenth centuries possessed, for it was then the standard work on general history.

The two English translations, which are printed with the original Latin, afford interesting illustrations of the gradual change of our language, for one was made in the fourteenth century, the other in the fifteenth. The differences between Trevisa's version and that of the unknown writer are often considerable.

42. Le Livere de Reis de Brittanie e Le Livere de Reis de Engletere. *Edited by* John Glover, M.A., Vicar of Brading, Isle of Wight, formerly Librarian of Trinity College, Cambridge. 1865.

These two treatises, though they cannot rank as independent narratives, are nevertheless valuable as careful abstracts of previous historians, especially "Le Livere de Reis de Engletere." Some various readings are given which are interesting to the philologist as instances of semi-Saxonized French.

It is supposed that Peter of Ickham must have been the author, but no certain conclusion on that point has been arrived at.

43. Chronica Monasterii de Melsa, ab Anno 1150 usque ad Annum 1406. Vols. I., II., and III. *Edited by* Edward Augustus Bond, Esq., Assistant Keeper of the Manuscripts, and Egerton Librarian, British Museum. 1866–1868.

The Abbey of Meaux was a Cistercian house, and the work of its abbot is both curious and valuable. It is a faithful and often minute record of the establishment of a religious community, of its progress in forming an ample revenue, of its struggles to maintain its acquisitions, and of its relations to the governing institutions of the country. In addition to the private affairs of the monastery, some light is thrown upon the public events of the time, which are however kept distinct, and appear at the end of the history of each abbot's administration. The text has been printed from what is said to be the autograph of the original compiler, Thomas de Burton, the nineteenth abbot.

44. Matthæi Parisiensis Historia Anglorum, sive, ut vulgo dicitur, Historia Minor. Vols. I., II., and III. 1067–1253. *Edited by* Sir Frederic Madden, K.H., Keeper of the Department of Manuscripts, British Museum. 1866–1869.

The exact date at which this work was written is, according to the chronicler, 1250. The history is of considerable value as an illustration of the period during which the author lived, and contains a good summary of the events which followed the Conquest. This minor chronicle is, however, based on another work (also

written by Matthew Paris) giving fuller details, which has been called the "Historia Major." The chronicle here published, nevertheless, gives some information not to be found in the greater history.

45. LIBER MONASTERII DE HYDA: A CHRONICLE AND CHARTULARY OF HYDE ABBEY, WINCHESTER, 455–1023. *Edited, from a Manuscript in the Library of the Earl of Macclesfield, by* EDWARD EDWARDS, Esq. 1866.

The "Book of Hyde" is a compilation from much earlier sources which are usually indicated with considerable care and precision. In many cases, however, the Hyde chronicler appears to correct, to qualify, or to amplify—either from tradition or from sources of information not now discoverable—the statements, which, in substance, he adopts. He also mentions, and frequently quotes from writers whose works are either entirely lost or at present known only by fragments.

There is to be found, in the "Book of Hyde," much information relating to the reign of King Alfred which is not known to exist elsewhere. The volume contains some curious specimens of Anglo-Saxon and Mediæval English.

46. CHRONICON SCOTORUM: A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, from the EARLIEST TIMES to 1135; with a SUPPLEMENT, containing the Events from 1141 to 1150 *Edited, with a Translation, by* WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A. 1866.

There is, in this volume, a legendary account of the peopling of Ireland and of the adventures which befell the various heroes who are said to have been connected with Irish history. The details are, however, very meagre both for this period and for the time when history becomes more authentic. The plan adopted in the chronicle gives the appearance of an accuracy to which the earlier portions of the work cannot have any claim. The succession of events is marked, year by year, from A.M. 1599 to A.D. 1150. The principal events narrated in the later portion of the work are, the invasions of foreigners, and the wars of the Irish among themselves. The text has been printed from a MS. preserved in the library of Trinity College, Dublin, written partly in Latin, partly in Irish.

47. THE CHRONICLE OF PIERRE DE LANGTOFT, IN FRENCH VERSE, FROM THE EARLIEST PERIOD TO THE DEATH OF EDWARD I. Vols. I. and II. *Edited by* THOMAS WRIGHT, Esq., M.A. 1866–1868.

It is probable that Pierre de Langtoft was a canon of Bridlington, in Yorkshire, and that he lived in the reign of Edward I., and during a portion of the reign of Edward II. This chronicle is divided into three parts; in the first is an abridgment of Geoffrey of Monmouth's "Historia Britonum," in the second, a history of the Anglo-Saxon and Norman kings, down to the death of Henry III., and in the third a history of the reign of Edward I. The principal object of the work was apparently to show the justice of Edward's Scottish wars. The language is singularly corrupt, and a curious specimen of the French of Yorkshire.

48. THE WAR OF THE GAEDHIL WITH THE GAILL, or, THE INVASIONS OF IRELAND BY THE DANES AND OTHER NORSEMEN. *Edited, with a Translation, by* JAMES HENTHORN TODD, D.D., Senior Fellow of Trinity College, and Regius Professor of Hebrew in the University, Dublin. 1867.

The work in its present form, in the editor's opinion, is a comparatively modern version of an undoubtedly ancient original. That it was compiled from contemporary materials has been proved by curious incidental evidence. It is stated in the account given of the battle of Clontarf that the full tide in Dublin Bay on the day of the battle (23 April 1014) coincided with sunrise; and that the returning tide in the evening aided considerably in the defeat of the Danes. The fact has been verified by astronomical calculations, and the inference is that the author of the chronicle, if not himself an eye-witness, must have derived his information from those who were eye-witnesses. The contents of the work are sufficiently described in its title. The story is told after the manner of the Scandinavian Sagas, with poems and fragments of poems introduced into the prose narrative.

49. GESTA REGIS HENRICI SECUNDI BENEDICTI ABBATIS. THE CHRONICLE OF THE REIGNS OF HENRY II. AND RICHARD I., 1169–1192; known

under the name of BENEDICT OF PETERBOROUGH. Vols. I. and II. *Edited by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford, and Lambeth Librarian. 1867.

This chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I., known commonly under the name of Benedict of Peterborough, is one of the best existing specimens of a class of historical compositions of the first importance to the student.

50. MUNIMENTA ACADEMICA, OR, DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ACADEMICAL LIFE AND STUDIES AT OXFORD (in Two Parts). *Edited by* the Rev. HENRY ANSTEY, M.A., Vicar of St. Wendron, Cornwall, and lately Vice-Principal of St. Mary Hall, Oxford. 1868.

This work will supply materials for a History of Academical Life and Studies in the University of Oxford during the 13th, 14th, and 15th centuries.

51. CHRONICA MAGISTRI ROGERI DE HOUEDENE. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* WILLIAM STUBBS, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1868–1871.

This work has long been justly celebrated, but not thoroughly understood until Mr. Stubbs' edition. The earlier portion, extending from 732 to 1148, appears to be a copy of a compilation made in Northumbria about 1161, to which Hoveden added little. From 1148 to 1169—a very valuable portion of this work—the matter is derived from another source, to which Hoveden appears to have supplied little, and not always judiciously. From 1170 to 1192 is the portion which corresponds with the Chronicle known under the name of Benedict of Peterborough (*see* No. 49); but it is not a copy, being sometimes an abridgment, at others a paraphrase; occasionally the two works entirely agree; showing that both writers had access to the same materials, but dealt with them differently. From 1192 to 1201 may be said to be wholly Hoveden's work: it is extremely valuable, and an authority of the first importance.

52. WILLELMI MALMESBIRIENSIS MONACHI DE GESTIS PONTIFICUM ANGLORUM LIBRI QUINQUE. *Edited, from William of Malmesbury's Autograph MS., by* N. E. S. A. HAMILTON, Esq., of the Department of Manuscripts, British Museum. 1870.

William of Malmesbury's "Gesta Pontificum" is the principal foundation of English Ecclesiastical Biography, down to the year 1122. The manuscript which has been followed in this Edition is supposed by Mr. Hamilton to be the author's autograph, containing his latest additions and amendments.

53. HISTORIC AND MUNICIPAL DOCUMENTS OF IRELAND, FROM THE ARCHIVES OF THE CITY OF DUBLIN, &c. 1172–1320. *Edited by* JOHN T. GILBERT, Esq., F.S.A., Secretary of the Public Record Office of Ireland. 1870.

A collection of original documents, elucidating mainly the history and condition of the municipal, middle, and trading classes under or in relation with the rule of England in Ireland,—a subject hitherto in almost total obscurity. Extending over the first hundred and fifty years of the Anglo-Norman settlement, the series includes charters, municipal laws and regulations, rolls of names of citizens and members of merchant-guilds, lists of commodities with their rates, correspondence, illustrations of relations between ecclesiastics and laity; together with many documents exhibiting the state of Ireland during the presence there of the Scots under Robert and Edward Bruce.

54. THE ANNALS OF LOCH CÉ. A CHRONICLE OF IRISH AFFAIRS, FROM 1014 to 1590. Vols. I. and II. *Edited, with a Translation, by* WILLIAM MAUNSELL HENNESSY, Esq., M.R.I.A. 1871.

The original of this chronicle has passed under various names. The title of "Annals of Loch Cé" was given to it by Professor O'Curry, on the ground that it was transcribed for Brian Mac Dermot, an Irish chieftain, who resided on the island in Loch Cé, in the county of Roscommon. It adds much to the materials for the civil and ecclesiastical history of Ireland; and contains many curious references to English and foreign affairs, not noticed in any other chronicle.

55. Monumenta Juridica. The Black Book of the Admiralty, with Appendices. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* Sir Travers Twiss, Q.C., D.C.L. 1871–1876.

This book contains the ancient ordinances and laws relating to the navy, and was probably compiled for the use of the Lord High Admiral of England. Selden calls it the "jewel of the Admiralty Records." Prynne ascribes to the Black Book the same authority in the Admiralty as the Black and Red Books have in the Court of Exchequer, and most English writers on maritime law recognize its importance.

56. Memorials of the Reign of Henry VI.:—Official Correspondence of Thomas Bekynton, Secretary to Henry VI., and Bishop of Bath and Wells. *Edited, from a MS. in the Archiepiscopal Library at Lambeth, with an Appendix of Illustrative Documents, by* the Rev. George Williams, B.D., Vicar of Ringwood, late Fellow of King's College, Cambridge. Vols. I. and II. 1872.

These curious volumes are of a miscellaneous character, and were probably compiled under the immediate direction of Bekynton before he had attained to the Episcopate. They contain many of the Bishop's own letters, and several written by him in the King's name; also letters to himself while Royal Secretary, and others addressed to the King. This work elucidates some points in the history of the nation during the first half of the fifteenth century.

57. Matthæi Parisiensis, Monachi Sancti Albani, Chronica Majora. Vol. I. The Creation to A.D. 1066. Vol. II. A.D. 1067 to A.D. 1216. Vol. III. A.D. 1216 to A.D. 1239. Vol. IV. A.D. 1240 to A.D. 1247. *Edited by* Henry Richards Luard, D.D., Fellow of Trinity College, Registrary of the University, and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge. 1872–1877.

This work contains the "Chronica Majora" of Matthew Paris, one of the most valuable and frequently consulted of the ancient English Chronicles. It is published from its commencement, for the first time. The editions by Archbishop Parker, and William Wats, severally begin at the Norman Conquest.

58. Memoriale Fratris Walteri de Coventria.—The Historical Collections of Walter of Coventry. Vols. I. and II. *Edited, from the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge, by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1872–1873.

This work, now printed in full for the first time, has long been a *desideratum* by Historical Scholars. The first portion, however, is not of much importance, being only a compilation from earlier writers. The part relating to the first quarter of the thirteenth century is the most valuable and interesting.

59. The Anglo-Latin Satirical Poets and Epigrammatists of the Twelfth Century. Vols. I. and II. *Now first collected and edited by* Thomas Wright, Esq., M.A., Corresponding Member of the National Institute of France (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres). 1872.

The Poems contained in these volumes have long been known and appreciated as the best satires of the age in which their authors flourished, and were deservedly popular during the 13th and 14th centuries.

60. Materials for a History of the Reign of Henry VII., from original Documents preserved in the Public Record Office. Vols. I. and II. *Edited by* the Rev. William Campbell, M.A., one of Her Majesty's Inspectors of Schools. 1873–1877.

These volumes are valuable as illustrating the acts and proceedings of Henry VII. on ascending the throne, and shadow out the policy he afterwards adopted.

61. Historical Papers and Letters from the Northern Registers. *Edited by* James Raine, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1873.

The documents in this volume illustrate, for the most part, the general history of the north of England, particularly in its relation to Scotland.

62. Registrum Palatinum Dunelmense. The Register of Richard de Kellawe, Lord Palatine and Bishop of Durham; 1311–1316. Vols. I., II., III., and IV. *Edited by* Sir Thomas Duffus Hardy, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records. 1873–1878.

Bishop Kellawe's Register contains the proceedings of his prelacy, both lay and ecclesiastical, and is the earliest Register of the Palatinate of Durham.

63. Memorials of Saint Dunstan Archbishop of Canterbury. *Edited, from various MSS., by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1874.

This volume contains several lives of Archbishop Dunstan, one of the most celebrated Primates of Canterbury. They open various points of Historical and Literary interest, without which our knowledge of the period would be more incomplete than it is at present.

64. Chronicon Angliæ, ab Anno Domini 1328 usque ad Annum 1388, auctore Monacho quodam Sancti Albani. *Edited by* Edward Maunde Thompson, Esq., Barrister-at-Law, and Assistant-Keeper of the Manuscripts in the British Museum. 1874.

This chronicle gives a circumstantial history of the close of the reign of Edward III. which has hitherto been considered lost.

65. Thómas Saga Erkibyskups. A Life of Archbishop Thomas Becket, in Icelandic. Vol. I. *Edited, with English Translation, Notes, and Glossary, by* M. Eiríkr Magnússon, Sub-Librarian of the University Library, Cambridge. 1875.

This work is derived from the Life of Becket written by Benedict of Peterborough, and apparently supplies the missing portions in Benedict's biography.

66. Radulphi de Coggeshall Chronicon Anglicanum. *Edited by* the Rev. Joseph Stevenson, M.A. 1875.

This volume contains the "Chronicon Anglicanum," by Ralph of Coggeshall, the "Libellus de Expugnatione Terræ Sanctæ per Saladinum," usually ascribed to the same author, and other pieces of an interesting character.

67. Materials for the History of Thomas Becket, Archbishop of Canterbury. Vols. I., II., and III. *Edited by* the Rev. James Craigie Robertson, M.A., Canon of Canterbury. 1875–1877.

This Publication will comprise all contemporary materials for the history of Archbishop Thomas Becket. The first volume contains the life of that celebrated man, and the miracles after his death, by William, a monk of Canterbury. The second, the life by Benedict of Peterborough; John of Salisbury; Alan of Tewkesbury; and Edward Grim. The third, the life by William Fitzstephen; and Herbert of Bosham.

68. Radulfi de Diceto Decani Lundoniensis Opera Historica. The Historical Works of Master Ralph de Diceto, Dean of London. Vols. I. and II. *Edited, from the Original Manuscripts, by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford. 1876.

The Historical Works of Ralph de Diceto are some of the most valuable materials for British History. The Abbreviationes Chronicorum extend from the Creation to 1147, and the Ymagines Historiarum to 1201.

69. Roll of the Proceedings of the King's Council in Ireland, for a Portion of the 16th Year of the Reign of Richard II. 1392–93. *Edited by* the Rev. James Graves, A.B. 1877.

The Roll printed in this volume throws considerable light on the History of Ireland at a period when little is known of it, and seems to be the only document of the kind extant.

70. Henrici de Bracton de Legibus et Consuetudinibus Angliæ. Libri Quinque in Varios Tractatus Distincti. Ad Diversorum et Vetustissimorum Codicum Collationem Typis Vulgati. Vols. I. and II. *Edited by* Sir Travers Twiss, Q.C., D.C.L. 1878–1879.

This is a new edition of Bracton's celebrated work, collated with MSS. in the British Museum; the Libraries of Lincoln's Inn, the Middle Temple, and Gray's Inn; the Bodleian Library, Oxford; the Bibliothèque Nationale, Paris; &c. &c.

71. The Historians of the Church of York, and its Archbishops. Vol. I. *Edited by* James Raine, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society. 1879.

This will form a complete "Corpus Historicum Eboracense," a work very much needed, and of great value to the Historical Inquirer.

In the Press.

Chronicle of Robert of Brunne. *Edited by* Frederick James Furnivall, Esq., M.A., of Trinity Hall, Cambridge, Barrister-at-Law.

Register of Malmesbury Abbey: preserved in the Public Record Office. Vol. I. *Edited by* J. S. Brewer, M.A., Preacher at the Rolls, and Rector of Toppesfield.

The Metrical Chronicle of Robert of Gloucester. *Edited by* William Aldis Wright, Esq., M.A.

A Collection of Sagas and other Historical Documents relating to the Settlements and Descents of the Northmen on the British Isles. *Edited by* Sir George Webbe Dasent, D.C.L., Oxon., and M. Gudbrand Vigfusson, M.A.

Thómas Saga Erkibyskups. A Life of Archbishop Thomas Becket, in Icelandic. Vol. II. *Edited, with English Translation, Notes, and Glossary, by* M. Eiríkr Magnússon, M.A., Sub-Librarian of the University Library, Cambridge.

Polychronicon Ranulphi Higden, with Trevisa's Translation. Vol. VII. *Edited by* the Rev. Joseph Rawson Lumby, D.D., Vicar of St. Edward's, Fellow of St. Catharine's College, and late Fellow of Magdalene College, Cambridge.

Recueil des Croniques et anchiennes Istories de la Grant Bretaigne a present nomme Engleterre, par Jehan de Waurin. Vol. III. *Edited by* William Hardy, Esq., F.S.A.

Gervasii Monachi Dorobernensis Chronica de tempore Regum Angliæ Stephani, Henrici II., et Ricardi I. *Edited by* William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, and Fellow of Oriel College, Oxford; and Canon of St. Paul's, London.

Matthæi Parisiensis, Monachi Sancti Albani, Chronica Majora. Vol. V. *Edited by* Henry Richards Luard, D.D., Fellow of Trinity College, Registrary of the University and Vicar of Great St. Mary's, Cambridge.

LESTORIE DES ENGLES SOLUM GEFFREI GAIMAR. *Edited by* SIR THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.

HISTORIA ANGLORUM HENRICI HUNTENDUNENSIS. *Edited by* THOMAS ARNOLD, ESQ.

MATERIALS FOR THE HISTORY OF THOMAS BECKET, ARCHBISHOP OF CANTERBURY. Vol. IV. *Edited by* the Rev. JAMES CRAIGIE ROBERTSON, M.A., Canon of Canterbury.

In Progress.

DESCRIPTIVE CATALOGUE OF MANUSCRIPTS RELATING TO THE HISTORY OF GREAT BRITAIN AND IRELAND. Vol. IV.; 1327, &c. *By* Sir THOMAS DUFFUS HARDY, D.C.L., Deputy Keeper of the Public Records.

REGISTRUM EPISTOLARUM FRATRIS JOHANNIS PECKHAM, ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS. *Edited, from MS. in All Souls' College, Oxford, by* CHARLES TRICE MARTIN, ESQ., B.A.

HENRICI DE BRACTON DE LEGIBUS ET CONSUETUDINIBUS ANGLIÆ. LIBRI QUINQUE IN VARIOS TRACTATUS DISTINCTI. AD DIVERSORUM ET VETUSTISSIMORUM CODICUM COLLATIONEM TYPIS VULGATI. Vol. III. *Edited by* SIR TRAVERS TWISS, Q.C., D.C.L.

THE HISTORIANS OF THE CHURCH OF YORK, AND ITS ARCHBISHOPS. Vol. II. *Edited by* JAMES RAINE, M.A., Canon of York, and Secretary of the Surtees Society.

PUBLICATIONS

OF

THE RECORD COMMISSIONERS, &c.

ROTULORUM ORIGINALIUM IN CURIÂ SCACCARII ABBREVIATIO. Henry III.—Edward III. *Edited by* HENRY PLAYFORD, Esq. 2 Vols. folio (1805—1810). *Price* 25*s*. boards, or 12*s*. 6*d*. each.

CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM SIVE ESCAETARUM. Henry III.—Richard III. *Edited by* JOHN CALEY and JOHN BAYLEY, Esqrs. Vols. 3 and 4, folio (1821—1828), boards: Vol. 3, *price* 21*s*.; Vol. 4, *price* 24*s*.

LIBRORUM MANUSCRIPTORUM BIBLIOTHECÆ HARLEIANÆ CATALOGUS. Vol. 4. *Edited by* the Rev. T. HARTWELL HORNE. Folio (1812), boards. *Price* 18*s*.

ABBREVIATIO PLACITORUM. Richard I.—Edward II. *Edited by* the Right Hon. GEORGE ROSE and W. ILLINGWORTH, Esq. 1 Vol. folio (1811), boards. *Price* 18*s*.

LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, INDICES. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), boards, (Domesday-Book, Vol. 3). *Price* 21*s*.

LIBRI CENSUALIS vocati DOMESDAY-BOOK, ADDITAMENTA EX CODIC. ANTIQUISS. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. Folio (1816), boards (Domesday-Book, Vol. 4). *Price* 21*s*.

STATUTES OF THE REALM. *Edited by* Sir T. E. TOMLINS, JOHN RAITHBY, JOHN CALEY, and WM. ELLIOTT, Esqrs. Vols. 7, 8, 9, 10, and 11, including 2 Vols. of Indices, large folio (1819—1828). *Price* 31*s*. 6*d*. each; except the Indices, *price* 30*s*. each.

VALOR ECCLESIASTICUS, temp. Hen. VIII., Auctoritate Regia institutus. *Edited by* JOHN CALEY, Esq., and the Rev. JOSEPH HUNTER. Vols. 3 to 6, folio (1817-1834), boards. *Price* 25*s*. each.

*** The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 2*s*. 6*d*.

ROTULI SCOTIÆ IN TURRI LONDINENSI ET IN DOMO CAPITULARI WESTMONASTERIENSI ASSERVATI. 19 Edward I.—Henry VIII. *Edited by* DAVID MACPHERSON, JOHN CALEY, and W. ILLINGWORTH, Esqrs., and the Rev. T. HARTWELL HORNE. Vol. 2, folio (1819), boards. *Price* 21*s*.

FŒDERA, CONVENTIONES, LITTERÆ, &c.; or, RYMER'S FŒDERA, New Edition, folio. Vol. 3, Part 2, 1361—1377 (1830): Vol. 4, 1377—1383 (1869). *Edited by* JOHN CALEY and FRED. HOLBROOKE, Esqrs. Vol. 3, Part 2, *price* 21*s*.; Vol. 4, *price* 6*s*.

DUCATUS LANCASTRIÆ CALENDARIUM INQUISITIONUM POST MORTEM, &c. Part 3, Calendar to the Pleadings, &c., Henry VII.—13 Elizabeth. Part 4, Calendar to the Pleadings, to end of Elizabeth. (1827—1834.) *Edited by* R. J. HARPER, JOHN CALEY, and WM. MINCHIN, Esqrs. Folio, boards, Part 3 (or Vol. 2), *price* 31*s*. 6*d*.; Part 4 (or Vol. 3), *price* 21*s*.

Calendars of the Proceedings in Chancery, in the Reign of Queen Elizabeth; with Examples of earlier Proceedings from Richard II. *Edited by* John Bayley, Esq. Vols. 2 and 3 (1830—1832), folio, boards, *price* 21*s*. each.

Parliamentary Writs and Writs of Military Summons, together with the Records and Muniments relating to the Suit and Service due and performed to the King's High Court of Parliament and the Councils of the Realm. *Edited by* Sir Francis Palgrave. (1830—1834.) Folio, boards, Vol. 2, Division 1, Edward II., *price* 21*s*.; Vol. 2, Division 2, *price* 21*s*.; Vol. 2, Division 3, *price* 42*s*.

Rotuli Litterarum Clausarum in Turri Londinensi asservati. 2 Vols. folio (1833, 1844). Vol. 1, 1204—1224. Vol. 2, 1224—1227. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. *Price* 81*s*., cloth; or separately, Vol. 1, *price* 63*s*.; Vol. 2, *price* 18*s*.

Proceedings and Ordinances of the Privy Council of England. 10 Richard II.—33 Henry VIII. *Edited by* Sir Nicholas Harris Nicolas. 7 Vols. royal 8vo. (1834—1837), cloth. *Price* 98*s*.; or separately, 14*s*. each.

Rotuli Litterarum Patentium in Turri Londinensi asservati. 1201—1216. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. folio (1835), cloth. *Price* 31*s*. 6*d*.

*** The Introduction, separately, 8vo., cloth. *Price* 9*s*.

Rotuli Curiæ Regis. Rolls and Records of the Court held before the King's Justiciars or Justices. 6 Richard I.—1 John. *Edited by* Sir Francis Palgrave. 2 Vols. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 28*s*.

Rotuli Normanniæ in Turri Londinensi asservati. 1200—1205; also, 1417 to 1418. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 12*s*. 6*d*.

Rotuli de Oblatis et Finibus in Turri Londinensi asservati, tempore Regis Johannis. *Edited by* Thomas Duffus Hardy, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1835), cloth. *Price* 18*s*.

Excerpta e Rotulis Finium in Turri Londinensi asservatis. Henry III., 1216—1272. *Edited by* Charles Roberts, Esq. 2 Vols. royal 8vo. (1835, 1836), cloth, *price* 32*s*.; or separately Vol. 1, *price* 14*s*.; Vol. 2, *price* 18*s*.

Fines, sive Pedes Finium; sive Finales Concordiæ in Curiâ Domini Regis. 7 Richard I.—16 John, 1195—1214. *Edited by* the Rev. Joseph Hunter. In Counties. 2 Vols. royal 8vo. (1835—1844), cloth, *price* 11*s*.; or separately, Vol. 1, *price* 8*s*. 6*d*.; Vol. 2, *price* 2*s*. 6*d*.

Ancient Kalendars and Inventories of the Treasury of His Majesty's Exchequer; together with Documents illustrating the History of that Repository. *Edited by* Sir Francis Palgrave. 3 Vols. royal 8vo. (1836), cloth. *Price* 42*s*.

Documents and Records illustrating the History of Scotland, and the Transactions between the Crowns of Scotland and England; preserved in the Treasury of Her Majesty's Exchequer. *Edited by* Sir Francis Palgrave. 1 Vol. royal 8vo. (1837), cloth. *Price* 18*s*.

ROTULI CHARTARUM IN TURRI LONDINENSI ASSERVATI. 1199—1216. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. folio (1837), cloth. *Price* 30*s*.

REPORT OF THE PROCEEDINGS OF THE RECORD COMMISSIONERS, 1831—1837. 1 Vol. folio (1837), boards. *Price* 8*s*.

REGISTRUM vulgariter nuncupatum "The Record of Caernarvon," e codice MS. Harleiano, 696, descriptum. *Edited by* Sir HENRY ELLIS. 1 Vol. folio (1838), cloth. *Price* 31*s*. 6*d*.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF ENGLAND; comprising Laws enacted under the Anglo-Saxon Kings, from Æthelbirht to Cnut, with a Translation of the Saxon; the Laws called Edward the Confessor's; the Laws of William the Conqueror, and those ascribed to Henry the First; Monumenta Ecclesiastica Anglicana, from 7th to 10th century; and Ancient Latin Version of the Anglo-Saxon Laws; with Glossary, &c. *Edited by* BENJAMIN THORPE, Esq. 1 Vol. folio (1840), cloth. *Price* 40*s*. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 30*s*.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF WALES; comprising Laws supposed to be enacted by Howel the Good; modified by subsequent Regulations under the Native Princes, prior to the Conquest by Edward the First; and anomalous Laws, consisting principally of Institutions which, by the Statute of Ruddlan, continued in force. With a Translation of the Welsh. Also, a few Latin Transcripts, containing Digests of the Welsh Laws, principally of the Dimetian Code. With Glossary, &c. *Edited by* ANEURIN OWEN, Esq. 1 Vol. folio (1841), cloth. *Price* 44*s*. Or, 2 Vols. royal 8vo. cloth. *Price* 36*s*.

ROTULI DE LIBERATE AC DE MISIS ET PRÆSTITIS, Regnante Johanne. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6*s*.

THE GREAT ROLLS OF THE PIPE, 2, 3, 4 HEN. II., 1155—1158. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 4*s*. 6*d*.

THE GREAT ROLL OF THE PIPE, 1 RIC. I., 1189—1190. *Edited by* the Rev. JOSEPH HUNTER. 1 Vol. royal 8vo. (1844), cloth. *Price* 6*s*.

DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF ENGLISH HISTORY in the 13th and 14th centuries, selected from the Records of the Department of the Queen's Remembrancer in the Exchequer. *Edited by* HENRY COLE, Esq. 1 Vol. fcp. folio (1844), cloth. *Price* 45*s*. 6*d*.

MODUS TENENDI PARLIAMENTUM. An Ancient Treatise on the Mode of holding the Parliament in England. *Edited by* THOMAS DUFFUS HARDY, Esq. 1 Vol. 8vo. (1846), cloth. *Price* 2*s*. 6*d*.

REGISTRUM MAGNI SIGILLI REGUM SCOTORUM in Archivis Publicis asservatum. 1306—1424. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1814). *Price* 10*s*. 6*d*.

THE ACTS OF THE PARLIAMENTS OF SCOTLAND. Folio (1814—1875). *Edited by* THOMAS THOMSON and COSMO INNES, Esqrs. Vol. 1, *price* 42*s*. Vols. 5 and 6 (in three Parts), *price* 21*s*. each Part; Vols. 4, 7, 8, 9, 10, and 11, *price* 10*s*. 6*d*. each Volume; Vol. 12 (Index), *price* 63*s*. Or, complete, 12 Volumes in 13, *price* 12*l*. 12*s*.

THE ACTS OF THE LORDS AUDITORS OF CAUSES AND COMPLAINTS (ACTA DOMINORUM AUDITORUM). 1466—1494. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10*s*. 6*d*.

THE ACTS OF THE LORDS OF COUNCIL IN CIVIL CAUSES (ACTA DOMINORUM CONCILII). 1478—1495. *Edited by* THOMAS THOMSON, Esq. Folio (1839). *Price* 10*s*. 6*d*.

ISSUE ROLL OF THOMAS DE BRANTINGHAM, Bishop of Exeter, Lord High Treasurer of England, containing Payments out of His Majesty's Revenue, 44 Edward III., 1370. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1835), cloth. *Price* 35*s*. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 25*s*.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, James I.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1836), cloth. *Price* 30*s*. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 21*s*.

ISSUES OF THE EXCHEQUER, Henry III.—Henry VI.; extracted from the Pell Records. *Edited by* FREDERICK DEVON, Esq. 1 Vol. 4to. (1837), cloth. *Price* 40*s*. Or, royal 8vo. cloth. *Price* 30*s*.

HANDBOOK TO THE PUBLIC RECORDS. *By* F. S. THOMAS, Esq., Secretary of the Public Record Office. 1 Vol. royal 8vo. (1853), cloth. *Price* 12*s*.

HISTORICAL NOTES RELATIVE TO THE HISTORY OF ENGLAND. Henry VIII. —Anne (1509—1714). Designed as a Book of Reference for ascertaining the Dates of Events. *By* F. S. THOMAS, Esq. 3 Vols. 8vo. (1856), cloth. *Price* 40*s*.

STATE PAPERS, DURING THE REIGN OF HENRY THE EIGHTH: with Indices of Persons and Places. 11 Vols., 4to. (1830—1852), cloth. *Price* 5*l*. 15*s*. 6*d*.; or separately, *price* 10*s*. 6*d*. each.

Vol. I.—Domestic Correspondence.
Vols. II. & III.—Correspondence relating to Ireland.
Vols. IV. & V.—Correspondence relating to Scotland.
Vols. VI. to XI.—Correspondence between England and Foreign Courts.

WORKS PUBLISHED IN PHOTOZINCOGRAPHY.

DOMESDAY BOOK, or the GREAT SURVEY OF ENGLAND OF WILLIAM THE CONQUEROR, 1086; fac-simile of the Part relating to each county, separately (with a few exceptions of double counties). Photozincographed, by Her Majesty's Command, at the Ordnance Survey Office, Southampton, Colonel SIR HENRY JAMES, R.E., F.R.S., &c., Director. 35 Parts, imperial quarto and demy quarto (1861–1863) boards. *Price* 4*s*. 6*d*. to 1*l*. 1*s*. each Part, according to size; or, bound in 2 Vols., 18*l*. (*The edition in two volumes is out of print.*)

This important and unique survey of the greater portion of England* is the oldest and most valuable record in the national archives. It was commenced about the year 1084 and finished in 1086. Its compilation was determined upon at Gloucester by William the Conqueror, in council, in order that he might know what was due to him, in the way of tax, from his subjects, and that each at the same time might know what he had to pay. It was compiled as much for their protection as for the benefit of the sovereign. The nobility and people had been grievously distressed at the time by the king bringing over large numbers of French and Bretons, and quartering them on his subjects, "each according to the measure of his land," for the purpose of resisting the invasion of Cnut, King of Denmark, which was apprehended. The commissioners appointed to make the survey were to inquire the name of each place; who held it in the time of King Edward the Confessor; the present possessor; how many hides were in the manor; how many ploughs were in demesne; how many homagers; how many villeins; how many cottars; how many serving men; how many free tenants; how many tenants in soccage; how much wood, meadow, and pasture; the number of mills and fish-ponds; what had been added or taken away from the place; what was the gross value in the time of Edward the Confessor; the present value; and how much each free man or soc-man had, and whether any advance could be made in the value. Thus could be ascertained who held the estate in the time of King Edward; who then held it; its value in the time of the late king; and its value as it stood at the formation of the survey. So minute was the survey, that the writer of the contemporary portion of the Saxon Chronicle records, with some asperity—"So very narrowly he caused it to be traced out, that there was not a single hide, nor one virgate of land, nor even, it is shame to tell, though it seemed to him no shame to do, an ox, nor a cow, nor a swine was left, that was not set down."

Domesday Survey is in two parts or volumes. The first, in folio, contains the counties of Bedford, Berks, Bucks, Cambridge, Chester and Lancaster, Cornwall, Derby, Devon, Dorset, Gloucester, Hants, Hereford, Herts, Huntingdon, Kent, Leicester and Rutland, Lincoln, Middlesex, Northampton, Nottingham, Oxford, Salop, Somerset, Stafford, Surrey, Sussex, Warwick, Wilts, Worcester, and York. The second volume, in quarto, contains the counties of Essex, Norfolk, and Suffolk.

Domesday Book was printed *verbatim et literatim* during the last century, in consequence of an address of the House of Lords to King George III. in 1767. It was not, however, commenced until 1773, and was completed early in 1783. In 1860, Her Majesty's Government, with the concurrence of the Master of the Rolls, determined to apply the art of photozincography to the production of a fac-simile of Domesday Book, under the superintendence of Colonel Sir Henry James, R.E., Director of the Ordnance Survey, Southampton. The fac-simile was completed in 1863.

---

* For some reason left unexplained, many parts were left unsurveyed; Northumberland, Cumberland, Westmoreland, and Durham, are not described in the survey; nor does Lancashire appear under its proper name; but Furness, and the northern part of Lancashire, as well as the south of Westmoreland, with a part of Cumberland, are included within the West Riding of Yorkshire. That part of Lancashire which lies between the Ribble and Mersey, and which at the time of the survey comprehended 688 manors, is joined to Cheshire. Part of Rutland is described in the counties of Northampton and Lincoln.

Fac-similes of **National Manuscripts**, from **William the Conqueror** to **Queen Anne**, selected under the direction of the Master of the Rolls, and Photozincographed, by Command of Her Majesty, by Colonel **Sir Henry James**, R.E., Director of the Ordnance Survey. *Price*, each Part, with translations and notes, double foolscap folio, 16*s*.

Part I. (William the Conqueror to Henry VII.). 1865.
Part II. (Henry VIII. and Edward VI.). 1866.
Part III. (Mary and Elizabeth). 1867.
Part IV. (James I. to Anne). 1868.

The first Part extends from William the Conqueror to Henry VII., and contains autographs of the kings of England, as well as of many other illustrious personages famous in history, and some interesting charters, letters patent, and state papers. The second Part, for the reigns of Henry VIII. and Edward VI., consists principally of holograph letters and autographs of kings, princes, statesmen, and other persons of great historical interest, who lived during those reigns. The third Part contains similar documents for the reigns of Mary and Elizabeth, including a signed bill of Lady Jane Grey. The fourth Part concludes the series, and comprises a number of documents taken from the originals belonging to the Constable of the Tower of London; also several records illustrative of the Gunpowder Plot, and a woodcut containing portraits of Mary Queen of Scots and James VI., circulated by their adherents in England, 1580–3.

Public Record Office,
March 1879.

SCOTLAND.

CATALOGUE OF SCOTCH RECORD PUBLICATIONS

PUBLISHED UNDER THE DIRECTION OF

THE LORD CLERK REGISTER OF SCOTLAND.

On Sale by—

MESSRS. LONGMAN & Co., AND MESSRS. TRÜBNER & Co., LONDON;
MESSRS. JAMES PARKER & Co., OXFORD AND LONDON;
MESSRS. MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE AND LONDON;
MESSRS. A. & C. BLACK, AND MESSRS. DOUGLAS & FOULIS, EDINBURGH;
AND MR. A. THOM, DUBLIN.

CHRONICLES OF THE PICTS AND SCOTS, AND OTHER EARLY MEMORIALS OF SCOTTISH HISTORY. Royal 8vo., half bound (1867). *Edited by* WILLIAM F. SKENE, LL.D. *Price* 10*s*.

LEDGER OF ANDREW HALYBURTON, CONSERVATOR OF THE PRIVILEGES OF THE SCOTCH NATION IN THE NETHERLANDS (1492–1503); TOGETHER WITH THE BOOKS OF CUSTOMS AND VALUATION OF MERCHANDISES IN SCOTLAND. *Edited by* COSMO INNES. Royal 8vo., half bound (1867). *Price* 10*s*.

DOCUMENTS ILLUSTRATIVE OF THE HISTORY OF SCOTLAND FROM THE DEATH OF KING ALEXANDER THE THIRD TO THE ACCESSION OF ROBERT BRUCE, from original and authentic copies in London, Paris, Brussels, Lille, and Ghent. In 2 Vols, royal 8vo., half bound (1870). *Edited by* Rev. JOSEPH STEVENSON. *Price* 10*s. each*.

ACCOUNTS OF THE LORD HIGH TREASURER OF SCOTLAND. Vol. 1, A.D. 1473–1498. *Edited by* THOMAS DICKSON. 1877. *Price* 10*s*.

REGISTER OF THE PRIVY COUNCIL OF SCOTLAND. *Edited and arranged by* J. H. BURTON, LL.D. Vol. 1, 1545–1569. Vol. 2, 1569–1578. 1877. *Price* 15*s. each*.

ROTULI SCACCARII REGUM SCOTORUM. THE EXCHEQUER ROLLS OF SCOTLAND. Vol. 1, A.D. 1264-1359. Vol, 2, A.D. 1359–1379. *Edited by* JOHN STUART, LL.D., and GEORGE BURNETT, Lyon King of Arms. 1878. *Price* 10*s. each*.

FAC-SIMILES OF THE NATIONAL MSS. OF SCOTLAND. (*Out of print.*) Parts I., II., and III. *Price* 21*s. each*.

Stationery Office,
1st January 1879.

IRELAND.

CATALOGUE OF IRISH RECORD PUBLICATIONS.

On Sale by—

MESSRS. LONGMAN & CO., AND MESSRS. TRÜBNER & CO., LONDON;
MESSRS. JAMES PARKER & CO., OXFORD AND LONDON;
MESSRS. MACMILLAN & CO., CAMBRIDGE AND LONDON;
MESSRS. A. & C. BLACK, AND MESSRS. DOUGLAS & FOULIS, EDINBURGH;
AND MR. A. THOM, DUBLIN.

CALENDAR OF THE PATENT AND CLOSE ROLLS OF CHANCERY IN IRELAND. HENRY VIII., EDWARD VI., MARY, AND ELIZABETH. *Edited by* JAMES MORRIN. Royal 8vo. (1861-3). Vols. 1, 2, and 3. *Price* 11*s.* each.

ANCIENT LAWS AND INSTITUTES OF IRELAND.
Seuchus Mor. (1865–1873.) Vols. 1, 2, and 3. *Price* 10*s.* each.

FAC-SIMILES of NATIONAL MANUSCRIPTS of IRELAND. *Edited by* JOHN T. GILBERT, F.S.A., M.R.I.A. Parts I., II., III. (in the press), IV. (in progress). *Price* 42*s.* each.

This work is intended to form a comprehensive Palæographic Series for Ireland. It will furnish characteristic specimens of the documents which have come down from each of the classes which, in past ages, formed principal elements in the population of Ireland, or exercised an influence in her affairs. With these reproductions will be combined fac-similes of writings connected with eminent personages or transactions of importance in the annals of the country to the end of the reign of Queen Anne.

The specimens are reproduced as nearly as possible in accordance with the originals, in dimensions, colouring, and general appearance. Characteristic examples of styles of writing and caligraphic ornamentation are, so far as practicable, associated with subjects of historic and linguistic interest. Descriptions of the various manuscripts are given by the Editor in the Introduction. The contents of the specimens are fully elucidated and printed in the original languages opposite to the Fac-similes—line for line—without contractions—thus facilitating reference and aiding effectively those interested in palæographic studies.

Part I. contains upwards of seventy coloured specimens, commencing with the earliest Irish MSS. extant.

Part II. extends from the Twelfth Century to A.D. 1299, and contains ninety specimens in colours.

In Part III.—now in the Press—the Work will be carried down to the end of the reign of Henry VIII.

(*This work is sold also by Letts, Son, & Co.*, 33, *King William Street; E. Stanford, Charing Cross; J. Wyld, Charing Cross; B. Quaritch*, 15, *Piccadilly; W. & A. K. Johnston, Edinburgh; and Hodges, Foster & Co., Dublin.*)

Stationery Office,
1*st January* 1879.